

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana była na bibliotecznych półkach, zanim została troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdały już wygasnąć i książka stała się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasły. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszłości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródło cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumenie, znajdują się również w tym pliku – przypominając długą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

Google szczeni się współpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materiałów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią własność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszłych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materiały, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

Prosimy również o:

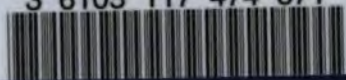
- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
Google Book Search to usługa przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
Prosimy o niewysyłanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tłumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materiałów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
Znak wodny "Google" w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ułatwiania znajdowania dodatkowych materiałów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka została uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzieło to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiegokolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ułatwia czytelnikom znajdowanie książek z całego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Cały tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem <http://books.google.com/>

Stanford University Libraries

3 6105 117 474 671

775

EDITIO COLLEGII IURIDICI ACADEMIAE LITTERARUM CRACOVIENSIS.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

COLLECTANEA

MAY 27 1960

EX

ARCHIVO COLLEGII IURIDICI.

TOMUS III.

ARCHIWUM
KOMISYI PRAWNICZEJ.

TOM TRZECI.

KRAKÓW.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

WYDAWCA: WYDZIAŁ IURIDYCZNY UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO.

1895.

83⁷ 562ST2 53 005 XL₂

2460

EDITIO COLLEGII IURIDICI ACADEMIAE LITTERARUM CRACOVIENSIS.

COLLECTANEA
EX
ARCHIVO COLLEGII IURIDICI.

TOMUS III.

CRACOVIAE,
SUMPTIBUS ACADEMIAE LITTERARUM CRACOVIENSIS.
1895.

WYDAWNICTWO KOMISYI PRAWNICZEJ AKAD. UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

ARCHIWUM KOMISYI PRAWNICZEJ.

TOM TRZECI.

KRAKÓW.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1895.

TREŚĆ.

Tłumaczenia polskie statutów ziemskich

wydał

Prof. Dr. Franciszek Piękoskiński.

	Strona
1. Kod. Dzikowski	1—172
2. Kod. Działyńskich	173—220
3. Kod. Świętosławów	221—334
4. Kod. Stradomskiego	
> Świętojerski	335—476
> Wislicya	
5. Wykaz synoptyczny artykułów zawartych w kodeksach: Dzikowskim, Działyńskich I, Świętosławowym i Stradomskiego	477—492

I.

Kodeks Dzikowski.

(Dzik. — Dzicoviensis.)

iblioteka J. E. Jana hr. Tarnowskiego w Dzikowie szczyci się posiadaniem cennego kodeksu pergaminowego, zawierającego tłumaczenie polskie średniowiecznych ustaw naszych, pochodzące z początku wieku XVI.

Kodeks ten znany pod utartą nazwą kodeksu Dzikowskiego (Dzik.), wiadomy był już A. Z. Helclowi, który atoli z niego do swoich badań nad ustawodawstwem wiślickiem nie korzystał, ani też onego nie opisał¹⁾.

Bliższą wiadomość o tym kodeksie podał Dr. Kętrzyński w rozprawie pod tytułem »Króla Aleksandra zbiór statutów przełożonych na język polski w r. 1501²⁾. Przytaczając nagłówki zawartych w nim statutów i rozpoznawszy charakter trzech pisarzy, postawił domniemanie, iż kodeks powstał z inicjatywy króla Aleksandra i dla niego był przeznaczony.

Wyczerpujący jednak opis kodeksu pomienionego oraz rozpatrzenie się szczegółowe w pomnikach w nim zawartych, zawdzięczamy prof. Balzerowi, który w pracy zatytułowanej »Słowo o przekładach polskich statutów średniowiecznych, zwłaszcza o kodeksie dzikowskim, przekład taki zawierającym« (Lwów 1888), wartość kodeksu tego należycie ocenił. Nie zgadza się Dr. Balzer z przypuszczeniem Dra Kętrzyńskiego, jakoby kodeks ten dla króla Aleksandra był przeznaczony; natomiast stwierdza, że kodeks powstał nie gdzieinziej, jeno w ziemi krakowskiej.

¹⁾ Starodawne prawa polskiego pomniki. Tom I, Kraków 1856, str. LVI.

²⁾ Przewodnik naukowy i literacki, rok 1883, str. 961.

Nie ma powodu, abyśmy powtarzali tu wszystkie te rezultaty, do których doszedł Dr. Balzer w swoich starannych badaniach, znajdzie je czytelnik w pracy co dopiero powołanej; ograniczymy się tylko do treściwego opisu zewnętrznej strony kodeksu i do tych uwag, które Dr. Balzer pomiął, lub co do których odmienne od niego mamy zapatrywanie.

Kodeks Dzikowski przedstawia rękopis pergaminowy in 4-to, liczący kart 200. Oprawa nowożytna, może pochodzić z pierwszej połowy bieżącego stulecia. Kompatury tekturowe powleczone pąsowym aksamitem, spięte są klamrą. Na wierzchniej kompaturze umieszczony jest za szkłem miniaturowy portret króla Kazimierza W. w srebrnej ażurowej ramce kształtu czworobocznego. W narożnikach tej ramki zamieszczone małe jednogłowe orzelki. Klamra również srebrna, ażurowa, przedstawia w obwódce ośmiobocznej podłużnej na krwawniku owalnym dużego orła jednogłowego, w srebrze starannie rzeźbionego. Brzegi rękopisu złocone; przy oprawie obecnej został rękopis widocznie obrzynany, w skutek czego uszkodzone zostały malowane winiety marginesowe.

Rękopis przedstawia jednolitą całość, chociaż dwóch pisarzy z kolei czasu nad nim pracowało. Liczy on 29 zeszytów po 8 lub po 6 kart, wyjątkowo po 4. Pierwszy pisarz, który w r. 1501 założył główny zrab rękopisu, spisał zeszytów 22, kart 164, w których zamieścił pomników prawodawczych całych 21, fragmentów 3; drugi pisarz uzupełnił po roku 1523 ten główny zrab, dodając na początku zeszytów 5, kart 25, które objęły rejestr artykułów do całego kodeksu, na końcu zeszytów 2, kart 10, na których zamieścił Zwyczaję ziemi krakowskiej, oraz wsunął w zeszyt 21 jedną kartę (kodeksu kar. 119, a stronicę porządkową 287 i 288), na której dokończył artykułu statutu piotrkowskiego króla Zygmunta I z r. 1523, rozpoczętego przez siebie na karcie 118 stronicę odwrotnej, gdzie pierwszy pisarz niezapisane miejsce pozostawił.

Pierwszy pisarz ponumerował sam karty kodeksu liczbami rzymskimi od I do CLXIII, którąto ostatnią liczbę na trzech kartach z kolei przez omyłkę położył; karty te ze względu na dodane później przez drugiego pisarza na początku kodeksu karty rejestru odpowiadają dzisiejszym kartom 26 do 190, a str. 51 do 280. Dalsze karty od 164 do końca policzbował już pisarz drugi. Mię-

dzy temi kartami atoli, które pierwszy pisarz sam ponumerował, brakło już od samego początku karty jednej, mianowicie 119. Pisarz ten bowiem napisawszy na karcie 118 strony prawej, uchwałę zjazdu sieradzkiego z r. 1445 oraz postanowienie zjazdu piotrkowskiego z tegoż roku, które na stronie odwrotnej w pięciu wierszach od góry ukończył, miał widocznie zamiar zamieszczenia zaraz dalej jakiegoś pomnika prawnego, którego atoli nie miał pod ręką ani nie znał jego objętości. Zostawił więc resztę karty na ten cel niezapisaną, czego zresztą nigdzie więcej w kodeksie nie czyni, wypełniając szczerze wszelkie wolne miejsca, i rozpoczął dalszy pomnik, mianowicie statut warcki z r. 1423 zaraz od góry na następnej karcie; ale snąc w obawie, że pomnik, który później wpisać zamierzał, nie zmieści się na pozostawionej reszcie strony odwrotnej karty 118, opuścił w liczbowaniu kart liczbę 119, i zaznaczył kartę następną liczbą 120, aby, jeśli się okaże potrzeba dodania jeszcze jednej karty dla wpisać się mającego pomnika, karta ta miała już dla siebie zarezerwowaną liczbę porządkową. W ten tylko sposób można sobie wyjaśnić tę okoliczność, że karty 118 i 120 liczbowane są ręką pisarza pierwszego, zaś karta 119 ręką pisarza drugiego, i że karta 119 jest luźna, a w zeszycie, do którego należą karty 118 i 120 żadna karta między niemi wyciętą ani wydartą nie została.

Z tej luki pozostawionej na karcie 118 strony odwrotnej, której pisarz pierwszy już nie wypełnił, skorzystał pisarz drugi i wpisał tu jeden artykuł statutu piotrkowskiego z r. 1523, dodając ową opuszczoną w liczbowaniu jedną kartę, gdyż artykuł ów więcej miejsca potrzebował. Jaką zaś ustawę pisarz pierwszy w tem miejscu pomieścić zamierzał, trudno odgadnąć, to pewna, że nie ustawę z r. 1523, gdyż o jej istnieniu w r. 1501 wiedzieć nie mógł.

Że artykuł statutu z r. 1523 jest tak jak rejestr artykułów i zwyczaję ziemi krakowskiej, ręki drugiego pisarza, nie może przy porównaniu charakteru pisma i uwzględnieniu zwłaszcza osobliwego kształtu litery inicjalnej I, temu pisarzowi właściwego, ulegać żadnej wątpliwości. Wprawdzie jest ów artykuł o wiele staranniej pisany jak rejestr i Zwyczaję, ale to przypisać należy widocznemu dążeniu pisarza drugiego, aby swój charakter pisma jak najbardziej zbliżyć do starannego charakteru pisarza pierwszego, w tem miejscu, gdzie

jego wtęret z przodu i z tyłu z pismem pisarza pierwszego się styka i odbijać zbyt odmiennym charakterem nie powinien, co mu się też rzeczywiście udało.

Tekst pierwszego pisarza pisany jest bardzo starannie czarnym inkaustem na linijkach, które znowu bocznymi linijkami ujęte są w ramki; tytuły statutów i rubryki artykułów pojedynczych minią. Każdy statut lub artykuł rozpoczyna się ozdobnym inicjałem różnokolorowym; inicjały statutów są iluminowane kilku kolorami, inicjały artykułów barwą jednostajną czerwoną, niebieską lub złotą naprzemiany. Oprócz tego statuta zamieszczone pod Nr. I, V, XV, XIX i XX, zaczynają się nie tylko od inicjałów różnobarwnych o wiele ozdobniejszych, ale nadto z inicjałów wychodzą różnobarwne winiety, biegnące wzdłuż marginesów. Te winiety uciępiły nieco przy obecnej oprawie. Karty należące drugiemu pisarzowi nie są ani liniowane, ani obramkowane a i inicjały są znacznie uboższe. Pisarz drugi używa do inicjałów tylko barwy czerwonej a ozdobniejszych inicjałów lub winiety nie daje żadnych.

Wilgoć w wielu miejscach rękopisu pozostawiła swoje ślady.

Przyglądając się bliżej rękopisowi, dostrzegamy liczne ślady skrobań na marginesach; badając ślady te szczegółowo, przychodzimy do przekonania, że prawie cały pierwszy zrab kodeksu, przygotowany przez pisarza pierwszego, posiadał artykuły liczbowane liczbami rzymskimi, zapisanymi na marginesach, które później mniej lub więcej starannie wyskrobane zostały. W wielu jednak miejscach pozostały jeszcze dość wyraźne ślady, tak, że odnośne liczby z całą pewnością odcyfrować można¹⁾. Zestawiając te cyfry okazuje się następujący wielce bałamutny system, użyty do liczbowania, a raczej

¹⁾ Dadzą się jeszcze z całą pewnością następujące liczby artykułów odcyfrować: I, art. 14 i 10 = XV, XVII, art. 27, 28, 30 = XXVIII, XXIX, XXXI, art. 39, 41, 42 = XL, XLII, XLIII, art. 78, 79, 81, 82 = LXXIX, LXXX, LXXXII, LXXXIII, art. 93, 94, 95 = XCIII, XCV, XCVI, art. 159, 100, 101 = CLX, CLXI, CLXII; — II, art. 2, 3, 4, 6, 8 = II, III, IIII, VI, VIII; — III, art. 5 = XVIII, 12, 13, 14, 15 = XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, art. 31, 33 = XLIII, XLVI; — V, art. 1, 3 = LIII, LVI; — VI, art. 1, 2 = I, II, art. 7, 8, 10, 11 = VII, VIII, X, XI, art. 18 = XVII, art. 28 = XXIII, art. 51, 52, 54, 55 = XI, XII, XIII, XLIII, 74, 75, 70, 77, 78, 79 = LXIII, LXIII, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, art. 91, 92 = LXXIX, LXXX; — VII, art. 9 = XCV, art. 17 = CIII; — XV, art. 11, 12, 10, 20 = X, XI, XV, XIX; — XVI, art. 2 = XXVII, art. 5, 7, 11 = XXX, XXXI, XXXV, art. 18 = XI; — XVII, art. 2, 3, 4, 5 = II, III, IIII, V — art. 30–35 = XXX–XXXV; — XIX, art. 3–25 = III–XXV; XX, art. 8, 12, 18 = VIII, XII, XVIII, art. 25, 26, 27 i 31 = XXV, XXVI, XXVII i XXXI.

brak wszelkiego racjonalnego systemu. I tak Zwód Kazimierza W. (I) mający artykułów 163, oznaczony był numerami I—CLXIII, widocznie i przedmowa była jako osobny artykuł zanumerowana. Statut korczyński z r. 1465 (II), artykuły sądowe (III), oraz statuta piotrkowskie z r. 1457 (IV) i z r. 1447 (V), obejmujące razem art. 60, ponumerowane były jako jeden zwód numerami od I—LVI, z omyleniem widocznem w liczbowaniu artykułów. Zwód małopolski króla Kazimierza W. (VI) i statut opatowiecki z r. 1474 (VII), obejmujące razem art. 116, ponumerowane były znowu jako jeden zwód liczbami od I do CIII, z pominięciem w liczbowaniu lub też myłką o 13 art. Oba statuta warckie (XV i XVI) przedstawiały również jeden zwód, oznaczony numerami artykułów od I do L II Wreszcie statut piotrkowski z r. 1493 (XIX) i statuta wielkopolskie króla Kazimierza W. (XX) miały numerowane artykuły, każdy dla siebie, pierwszy od I—XXV, drugi od I—XXXV. Wszystkie inne pomniki ręki pisarza pierwszego, jak niemniej pomniki spisane przez pisarza drugiego, nie miały artykułów liczbowanych.

Oprócz tego widoczny jest przy niektórych ustawach jeszcze inny, wielce charakterystyczny sposób liczbowania. I tak przy przywileju piotrkowskim z r. 1458 (IX) położoną jest rzymska liczba V, przy następującym zaraz statucie nieszawskim z r. 1454 (X) liczba VI, a przy sumie statutów małopolskich (XI) liczba VII Dalsze nie są liczbowane, przynajmniej liczb nie znać; ale przy statucie opatowieckim z r. 1474 (VII) znać wyskrobaną liczbę, była nią ze względu na następujące zaraz liczby V, VI i VII, prawdopodobnie IV. Liczby te nie przedstawiają się jako liczby porządkowe pojedynczych pomników w kodeksie zawartych, gdyż n. p. statut piotrkowski z r. 1458, oznaczony liczbą V, jest z kolei pomnikiem IX, statut nieszawski z r. 1454, oznaczony liczbą VI, pomnikiem z kolei X; ale liczby te zgodzą się doskonale, jeśli pomniki liczyć będziemy nie pojedynczo, lecz wedle tego jak one grupami w osobne zwody artykułów ściągnięte zostały. W takim razie liczba I przypadnie Zwodowi statutów króla Kazimierza W. (I), liczba II przypadnie na ściągnięte w jeden zwód statuta korczyńskie z r. 1465, piotrkowskie z r. 1457 i 1447, oraz artykuły sądowe (II, III, IV, V), liczba III na Zwód statutów małopolskich króla Kazimierza W. (VI) i statut opatowiecki z r. 1474 (VII), liczba IV na statut kor-

czyński z r. 1474 (VIII), poczem liczba V przypadnie w rzeczywistości już na statut piotrkowski z r. 1458 (IX), jak to w rękopiśmie zanotowano.

Te dwa systemy liczbowań ustaw i artykułów, tak napozór bezmyślne, rzucają jednak jasne światło na genezę naszego kodeksu. Łączenie niektórych ustaw, które między sobą żadnego bliższego pokrewieństwa nie wykazują, we zwody, jest rzeczą tak bezmyślną, iż o nią pisarza naszego kodeksu żadną miarą posądzić nie można; natomiast da się ono wytłumaczyć tem, iż pisarz przy układaniu kodeksu miał sobie udzielone luźne kopie ustaw, pisane różnemi czasy na osobnych kartkach lub w osobnych poszytach, z których niejeden poszyt mógł obejmować kilka kopij razem.

Jeśli Dr. Balzer słusznie się domyśla, że kodeks nasz powstał nie gdzieindziej, jeno w ziemi krakowskiej, to z równem prawdopodobieństwem można pójść jeszcze krok dalej i wskazać źródło, skąd materiał do kodeksu zaczerpnięty został. Chyba nigdzie w ziemi krakowskiej nie mogło się znaleźć tyle ustaw razem zebranych, jak w sądzie ziemskim krakowskim; sędziowie i pisarze ziemscy musieli się starać, aby kopie wszystkich ważniejszych ustaw posiadać u siebie; oryginały tych ustaw złożone były zapewne w grodzie. W skrzynce zamkniętej, przeznaczonej na przechowanie ksiąg sądowych, znajdowały się niewątpliwie kopie ustaw, różnemi czasy i przez różnych pisarzy bądź to pojedynczo, bądź po kilka razem sporządzone. Niektóre z tych kopij miały na marginesach znaczone numera artykułów pojedynczych, dodane przez kopistę, gdyż w oryginalnych ustawach artykuły nie są liczbowane, a liczbowanie to w tych seksternach, gdzie kilka ustaw było razem spisanych, obejmowało wszystkie ustawy jako zwód jeden. Inne kopie ustaw, przez innych pisarzy dokonane, nie miały zaznaczonych artykułów. Taki to materiał różnorodny, w skrzynce sądu ziemskiego krakowskiego przechowany, dostał się pisarzowi naszego kodeksu do użytku, który go wiernie skopiował wraz z numerami artykułów, zaznaczonemi na marginesach, nie bacząc na bałamuctwo, jakie stąd wyniknie. Pisarz pisał pięknie i starannie, ale nie był wcale prawnikiem i o wewnętrznej wartości materiału, jaki miał dostarczony, sądu żadnego wyrobić sobie nie był wstanie. Niezwykła wykwićność kodeksu dowodzi, że chociaż kodeks nasz nie był z pewnością przeznaczony

dla króla, gdyż król byłby redakcyę zbioru powierzył prawdopodobnie albo kanclerzowi, albo innemu jakiemu wybitnemu prawnikowi, któryby materyał umiał dobrać i systematycznie ułożyć, to jednak musiał być przeznaczony dla jakiegoś bogatego magnata małopolskiego, który uczyniwszy wpływem swym akta sądu ziemskiego krakowskiego dla pisarza kodeksu przystępnymi, żadnych mu zresztą wskazówek co do wyboru materyału i uporządkowania onegoż nie udzielił, zostawiając go jego własnemu przemysłowi. Ztąd taki brak systemu; układ nie jest ani chronologiczny, ani przedmiotowy, niektóre ustawy powtarzają się po kilkakroć w różnych redakcyach, tak statuta króla Kazimierza W. wraz z sumami pięć razy a statut warcki razy dwa.

Czy pisarz sam dokonywał tłumaczenia na język polski, lub też już może w aktach sądu ziemskiego krakowskiego znalazły się tłumaczenia dawniej różnemi czasy dokonane, o tem sąd należy do naszych uczonych filologów, którzy orzekną, czy tłumaczenie wszystkich ustaw w kodeksie zawartych, jest jednolite, czy też wykazuje różnice, któreby się tylko dokonaniem tłumaczenia w różnych czasu okresach usprawiedliwić dały.

Kodeks nasz nosi na sobie ślady różnych poprawek i dopisków, różnemi dokonywanych czasami.

Najstarszemi i prawdopodobnie jeszcze ręką samego pisarza pierwszego dokonywanemi są podskrobania różnych wyrazów lub pojedynczych liter w tekście i zastąpienia ich innemi wyrazami lub literami. Takich poprawek wykazuje kodeks bardzo wielką ilość, która się w dalszej części kodeksu co raz bardziej zmniejsza. Tak n. p. [III—56] w art. 5 wyraz »klyaty« oraz wyrazy »wyely lyvdzy dlya onego« są widocznie na podskrobanem miejscu wypisane; [IX—68] w art. 25, 26 i 27 są tak samo wyrazy »lyaska« »alye« »dlya« »alyaska« przeskrobane i poprawione; te i wiele innych poprawek robi wrażenie, jakby w nich chodziło o wpisanie litery y bądź że była przez omyłkę opuszczoną, bądź może aby literę i pierwotnie napisaną, której pierwszy pisarz niezwykle rzadko używa, na y zamienić.

Na marginesach poczynione są ręką pierwszego pisarza następujące sprostowania: [XVIII—86] w art. 52 wyraz »iego« na brzegu

dopisany; [XXII—93] w art. 67 wyrazy »mogły a« na brzegu dopisane; [XLV—140] w art. 152 wyraz »postawicz« dopisany na marginesie; [LIX—167, 168] w ostatnim wierszu ostatni wyraz następujący po wyrazach »on który«, snąć jako niepotrzebny, zmazany i wytarty, i na odwrotnej stronie w tem samem miejscu, to jest na początku wiersza ostatniego pomiędzy wyrazami »ządno—prawa«, wymazany został również jakiś niepotrzebny wyraz; [LXII—175] rubryka art. 34 brzmiała pierwotnie »Gdy kogo pozową i t. d.«, pisarz dodał przed wyrazem »pozową« odsyłacz i na marginesie dopisał »przy« na znak, iż ma być przypożową.

Ręki drugiego pisarza są marginesowe poprawki: [XXXII—113] do art. 109 »nyepuszczayacz panv przyszyągy« i takąż sama [XCIII—235] do art. 92.

Jego też ręką przypisać należy wyskrobanie liczb na marginesach, któremi, jak wspomnieliśmy, artykuły ustaw pojedynczych pisarz pierwszy ponumerował. Bałamutne te liczby mogły być dla pisarza drugiego przeszkodą, gdy układając rejestr artykułów do całego kodeksu, powoływał numerowane karty kodeksu.

Inne ręce z XVI już wieku, poczyniły następujące zapiski: [XLII—134] u dołu na samym brzegu wypisany wyraz »yądzska«; [XLVIII—145] na bocznym marginesie przy końcu statutów kazimierzowskich dopisano »A^o 1368«; [CXIX—288] zaraz poniżej tekstu podpis »Walanty Czer« zamazany za świeżą; wreszcie [CLVI—361] ręka znacznie późniejsza wypisała na dolnym marginesie »Probatio Calami Bone Iesu«.

Tekst pomników w kodeksie zawartych, oddajemy z ścisłym zachowaniem pisowni oryginału a nawet oczywistych błędów i innych właściwości pisarzy, widocznych n. p. w niewłaściwym łączeniu wyrazów w jeden, lub rozdzielaniu onychże; tylko interpunkcyę zaprowadziliśmy racjonalną a liter dużych używamy tylko przy imionach własnych i po kropce. Dołączamy też w podobiznie wzór pisma obu pisarzy, mianowicie stronicę 50, na której się kończy rejestr artykułów dodany do kodeksu przez drugiego pisarza, oraz stronę 51 a raczej pierwszą pierwotnego kodeksu, od której się poczyną pismo pierwszego pisarza.

Niech nam będzie wreszcie wolno wywiązać się z miłego obowiązku i złożyć winne podziękowanie tak Jego Ekscelencyi Janowi : Tarnowskiemu za uprzejme udzielenie nam ze swej biblioteki oryginalnego kodeksu do naukowego użytku, jakoteż JW. Stanisławi hr. Tarnowskiemu, Prezesowi naszej Akademii Umiejętności i życzliwe pośrednictwo w tej mierze.

Kraków, w lutym 1893.

SPIS PRZEDMIOTÓW.

	Strona
1. Rejestr artykułów całego kodeksu	1— 21
2. I. Zwód statutów króla Kazimirza W. obejmujący artykułów 163	22— 62
3. II. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Nowem mieście Korczynie r. 1465, art. 13	62— 65
4. III. Artykuły sądowe, art. 39	65— 76
5. IV. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1457 przeciw drapieżcom dóbr kościelnych	77— 78
6. V. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1447, art. 7	79— 82
7. VI. Zwód statutów małopolskich króla Kazimirza W. obejmujący art. 98	83—101
8. VII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Opatowcu r. 1474, art. 18	101—104
9. VIII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka postanowiony w Opatowcu a wydany w Nowem mieście Korczynie r. 1474 przeciw drapieżcom dóbr kościelnych	104—105
10. Rota przysięgi woźnych	105
11. Sposób składania przysięgi przez żydów przeciw chrześcianom	105—106
12. Artykuł statutu nieszawskiego króla Kazimirza Jagiellończyka z r. 1454 o listach inhibicyjnych	106
13. IX. Przywilej króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1458 w przedmiocie zatwierdzenia statutu króla Władysława Jagielly, wydanego w Krakowie r. 1433 przeciw wyklętym	106—109
14. X. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka wydany w Nieszawie r. 1454, art. 31	110—115
15. XI. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 65	115—122
16. XII. Uchwały zjazdu piotrkowskiego z r. 1444, art. 14	122—123
17. XIII. Uchwała zjazdu sieradzkiego z r. 1445	123
18. Postanowienie zjazdu piotrkowskiego z r. 1445	123
19. XIV. Artykuł statutu piotrkowskiego króla Zygmunta I. c. r. 1523 w przedmiocie rozgraniczenia dóbr królewskich od dóbr szlacheckich i duchownych	124
20. XV. Statut warcki króla Władysława Jagielly z r. 1423, art. 27	124—131
21. XVI. Statut warcki króla Władysława Jagielly z r. 1423 w odmiennym układzie, art. 31	131—137
22. XVII. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 42	137—141
23. XVIII. Statut króla Władysława Jagielly wydany w Krakowie r. 1433, art. 23	142—147
24. XIX. Statut króla Jana Olbrachta wydany w Piotrkowie r. 1493, art. 25	147—153
25. XX. Statuta wielkopolskie króla Kazimirza W. art. 35	154—161
26. XXI. Statut króla Jana Olbrachta, wydany w Piotrkowie r. 1501, art. 22	161—164
27. XXII. Zwyczaj ziemi krakowskiej, art. 40	164—171

r. 1] Item poczyna szyć registr na statuta y na nyektore articuli zez oszwyeczonego pana a pana, Kazymirza s bozey lasky krola polskiego ustawyone, ktore porzund wtychych kszyagach ssa wipisane. ¹⁾

Item patrz przykazanya krolyewszkyego lystu I.

Item patrz statutu vstawyonego przeczyw sąndzy na odpor ku wyszszemu prawv, lystu I.

Item patrz statutu przyzwolyenya o dzyeszyączyny lystu II.

Item patrz statutu o ranach kaplana albo szwyączzonego zaka, lystu III.

2] Item patrz statutu, gdy by pan chczial kupycz dzyeszyączyną, lystu III.

Item patrz statutu, gdy kto zaklnye ynterdyctem, lystu III.

Item patrz statutu o dzyeszyączynach ogrodnych, lysthu IIII.

Item patrz statutu o kupyoney dzyeszyączynye, lystu IIII.

Item patrz statutu przyzwolyenya o dzyeszyączynach, lystu IIII.

Item patrz statutu o twardosczy thych ustaw, lystu IIII.

Item patrz statutu o dzyeszyączynye zastawyoney, lysthu IIII.

Item patrz statutu o rozyezdzye granycznym, lysthu V.

Item patrz statutu, yz kazdy nam poddany ma stacz pod szwą cho-ragwya, lysthu V.

Item patrz statutu, iz wynny ma bycz dan za rąką dluznykowy, lystu V.

Item patrz statutu o dzyeczkwaniw wyny sądzyego, lysthu VI.

Item patrz statutu o pyeczący oyczowskyey, lystu VI.

Item patrz statutu, yz szolthyszy mayą na woyną yechacz, lysthu VI.

3] Item patrz statutu, iz duchowny mayą na woyną yechacz czy, kto-ry trzymayą oyczyną, lystu VI.

Item patrz statutu o pospolythem rzecznyku, lystu VII.

¹⁾ Mimo takiej zapowiedzi rejestr niniejszy nie odnosi się tylko do statutów króla Kazi-mirzowych, lecz obejmuje wszystkie zgoła pomniki w rękopisie zawarte.

- Item patrz statutu o sądziego rozgodzyenyu w prawye, lystu VII.
- Item patrz statutu, iz w kazdem powyeczye ma bycz sądzya, lystu VIII.
- Item patrz statutu, iz w kazdym powyeczye ma bycz sądzya v kazdego woyewody, lystu VIII.
- Item patrz statutu, ktorey godziny ma bycz sądzono, lystu VIII.
- Item patrz statutu o rozgodzenyu wszythkych rzeczy, lystu VIII.
- Item patrz statutu o nycuczcyenyu wszelkyego sądu, lystu VIII.
- Item patrz statutu, gdzye kto ma sądzycz, lystu IX.
- Item patrz statutu, iako sluzebnyk ma pozwacz, lystu IX.
- Item patrz statutu, pozwanye takoz szye ma myecz, lystu IX.
- Item patrz statutu, yz sąpyercza pyerwey ma polozycz zaloba nalysczye, lystu IX.
- 4] Item patrz statutu, iz sluzebnyk zwolyą sądziego ma pozywacz, lystu X.
- Item patrz statutu, iz nykth nyema chodzych zbroyą przed sąnd, lystu X.
- Item patrz statutu, iz zly podlug zaszlugy ma czyerpyecz, lystu X.
- Item patrz statutu, iz sądzya przez sluzebnyka ma pozwacz, lystu XI.
- Item patrz statutu, iz kromye powodu zadny nyema bicz pozwąn, listu XI.
- Item patrz statutu, gdy kto odpjera kyem, az by byl wstronach dalyekych, lystu XI.
- Item patrz statutu o dzyeckowanyu dwv wolu, lystu XII.
- Item patrz statutu o wyne, ktora rzeczona yesth szyedmadzyesczya, lystu XII.
- Item patrz statutu o dzyeckowanyu zyemyan, lystu XIII.
- Item patrz statutu, iz powod ma pozwacz sąpyerza, lystu XIII.
- Item patrz statutu o zastawy dziedziny albo czego ynego, lystu XIII.
- Item patrz statutu o doszwyaczzenyu gwalthu, lystu XIII.
- Item patrz statutu, gdy myeszczanyn dal by svkno na borg, lystu XIII.
- 5] Item patrz statutu o doszwyaczszenyu szwey slyachethnosczy, lystu XIII.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwo pczol albo myodu, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyaczszenyv ran thylnych, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyadszenyv szwyadkow na sluzebnyka, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyaczszenyu ran, gdy kto kogo vrazy wzwadzye, lystu XV.
- Item patrz statutu, iz klyathy moze szwyadszycz, acz by naten czas z ynszych nyebylo, lystu XVI.
- Item patrz statutu, iz przyrodnym nyegdy moze szwyadszycz, lystu XVI.
- Item patrz statutu, iz dawnoscz trzech lyath y trzech myeszczacy, lystu XVII.

- Item patrz statutu o downosczy odedwv lyath, lysthu XVII.
- Item patrz statutu o dawnosczy o przyrodzonego, yego pyenyadze, lystu XVII.
- Item patrz statutu o dawnosczy o przedana dzyedzyną, lysztu XVIII.
- Item patrz statutu o pozyczanyu pszenycze albo ynszego zboza, lysthu XVIII.
- 6] Item patrz statutu o placzye rzeczonym trzynaczczye, lysthu XVIII.
- Item patrz statutu, iż pyrwsze zdanye wszwey moczy stoyy, lystu XIX.
- Item patrz statutu o konyu vkradzionem we wssy, lystu XIX.
- Item patrz statutu o vczyącyu palczow ktorych kolwye, lystu XX.
- Item patrz statutu, gdy sądzy ktho nye nagany, tedy yego szkazanye ma moez, lyszthu XX.
- Item patrz statutu, iż pyrwsze skazanye sądzyego ma mocz, lystu XX.
- Item patrz statutu o mlynarzu pospolytym miedzy braczyą, lystu XX.
- Item patrz statutu o puszczyznye kmyeczey, lystu XX.
- Item patrz statutu o pozyczonym konyu zdrowym nadrogą komu, lystu XX.
- Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczya zabyye, lysthu XXI.
- Item patrz statutu, yz yeden ma bycz powolan o mążoboystwo, lysthu XXI.
- Item patrz statutu o szmyerczi nyektorego przez przyczyny, lystu XXI.
- Item patrz statutu o slyachczycza zabyczyu, lysthu XXI.
- 7] Item patrz statutu o zabyczyu nyeczyyey maczyerze, lysthu XXII.
- Item patrz statutu o zbyeglem slyachczycv, lysthu XXII.
- Item patrz statutu o placzye szluzebnyczem albo woznego, lystu XXII.
- Item patrz statutu o spasznyenye zboza przez bydlo, lysthu XXII.
- Item patrz statutu, gdzye komu dadzą wyną, tham ma stacz, lystu XXII.
- Item patrz statutu, iż pozoscza ma bicz ognym spalyon, lystu XXIII.
- Item patrz statutu o dzyewyczem gwalczye albo o nyewyesczyem, lystu XXIII.
- Item patrz statutu o przywilyeyu straconem, lysthu XXIII.
- Item patrz statutu o zbyeglem kmyeczyu, lystu XXIII.
- Item patrz statutu, iż szyroty nyemayą dawnosczy, lysthu XXIII.
- Item patrz statutu, ize czysty czlowyek a nyenaganyony ma szam odycz, lystu XXIII.
- Item patrz statutu, iż nykth czyyey rzeczy nyema bracz bez wolyey czyyey, lysthu XXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo vkąsszy pyesz, lysthu XXV.
- 8] Item patrz statutu, gdy ktho zagaszyszwyeczą czasu szwady, lystu XXV.
- Item patrz statutu, gdy pąstyrz do wszy zaszya owcze nyepzypadzy, lystu XXV.
- Item patrz statutu o ygranyu kosthek albo ynszey ygry, lystu XXV.

- Item patrz statutu, iz kostek nyemayą ygracz o zaklad, lysthu XXV.
- Item patrz statutu, iz iadacz na woyną, szkody nyedzylay any wewszy stoy, lystu XXVI.
- Item patrz statutu, iz dzyalv dzyeczy nyemayą myecz zoyczem szwym, lystu XXVII.
- Item patrz statutu o lychwye zydowszkyey, lystu XXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto wyrąby drzewo wczudzem lyeszye, lystu XXVII.
- Item patrz statutu o slyachczye zbyegley, czo lotruye, lystu XXVII.
- Item patrz statutu, ktorzy kradną zboze napolyu, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu o layanyu albo o szromoczenyu, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu o ranach ryczerskych albo o slyacheczkych, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu, gdy kto vrany kmyeczya albo vbyye, lystu XXIX.
- 9] Item patrz statutu, y (s) sądzya nyema zdacz kromya powoda, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, iz pąn nyema chodzycz zaszluzebnykyem do sąndu, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, gdy kto kord albo myecz wsządzye wyymye, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, ktho ma dacz sluzebnyka, lystu XXXVI.
- Item patrz statutu o pozwanyu nyierzadlywem, lystu XXXVI.
- Item patrz statutu o dzyedzinye zashawyoney y o yey dawnoszczy, lysztu XXXVI.
- Item patrz statutu o wzyączyv wolow albo kony gwałtem, lystu XXXVII.
- Item patrz statutu o rzeczy wszteczne, gdy by szye zaszya kto wroczył do sządzyey na odnowyeny, lystu XXXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto sądzy przygany, yzby mv wgyego rzeczy krothko vczynyl, lyszthu XXXVII.
- Item patrz statutu o rąkoyemsthvo, lyszthu XXXVII.
- Item patrz statutu o zasztawy zydowszkyey, lyszthu XXXVIII.
- Item patrz statutu, .gdy kto kogo zashąpy przed sąndem, lystu XXXVIII.
- 10] Item patrz statutu o dobrowolyenysztvie slyachethnem y o krolyewszkyey sluzbye, lysztu XXXVIII.
- Item patrz statutu o poszagu dzyevyeczem namyenyonem, lysztu XXXVIII.
- Item patrz statutu o dzyalye oyczowszkyem szwemy syny, lystu XXXIX.
- Item patrz statutu o zabyczyu slyachczycza albo kmyeczya, lystu XL.
- Item patrz statutu o gwalczye dzyewyeczem, lystu XL.
- Item patrz statutu, komv by dano wyną o zlodzyeystwo, lystu XLI.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwye we wszy albo na polyu, lystu XLI.

Item patrz statutu o lychwe zyдовszkyey, lystu XLI.

Item patrz statutu o zydoch, listu XLI.

Item patrz statutu o potwarzy sluzebnyka, lystu XLI.

Item patrz statutu, gdy sluga pomagayacz zapanem nyekogo vrazy, lystu XLII.

Item patrz statutu o zabyczyu nyeczyyego bydlyacza, lystu XLII.

Item patrz statutu o dzyeckowanyu lyaszow albo gayow, lystu XLII.

11] Item patrz statutu o wyrabyenyu da|bu w gayu nyeczyyem kradomye, lyszthu XLII.

Item patrz statutu o porabyenyu dzyenya s pczolamy, lystu XLII.

Item patrz statutu o paszyenyu dobythka, lystu XLII.

Item patrz statutu o paszyenyu swyny w czudzim lyeszye, lystu XLIII

Item patrz statutu, kazdy ma gnacz droga bydlo napastwa, lystu XLIII.

Item patrz statutu, szyn za oycza zadneney (s) wyny nyema czyerpyecz, lysthu XLIII.

Item patrz statutu o wylkyey wynnye szyedmnasdzycszya, lystu XLIII.

Item patrz statutu, ktorzy thą wyną maya bycz karany, lystu XLIII.

Item patrz statutu o zbyegv, komv daną wyną przez kogo, lystu XLIII.

Item patrz statutu o zbyeglem kmyeczyu, lyszthu XLV.

Item patrz statutu o sądzyech yednakich, lystu XLVI.

Item patrz statutu, aby pothwarz zgynąla, lysthu XLVI.

Item patrz statutu, iz kazdy zyemyanyn ma nawoyną yechacz, lysthu XLVI.

12] Item patrz statutu o dobrej moneczie, lysthu XLVI.

Item patrz statutu, iz kazdy dług szwoy ma placycz szam, lystu XLVI.

Item patrz statutu o rąkoyemstwyey y o zastawyey, lystu XLVI.

Item patrz statutu o tych, czo na woyną yada, lystu XLVII.

Item patrz statutu o tych, czo zwoyny yada, lystu XLVII.

Item patrz statutu o doszwyadszenyu swego slyacheczstwa, lystu XLVII.

Item patrz statutu o possagu szyostrzynym od brata, lystu XLVII.

Item patrz statutu o rokoch wylkyego dlugu, lystu XLVII.

Item patrz nyektorych articulow przez oszwyeczzonego Kazymyerza krolya polskyego na seymyey nouomyeyszczkyem vstawyone, ktore wszadzyech zyemszkych maya bycz dzyerzane, lysthu XLVIII.

Item patrz statutu, aby wszadzyech gwalthu any zwady nyeczynyono, lysthu XLVIII.

Item patrz statutu, acz by ktho sządziego wszadzye wczym ruszył, lystu XLVIII.

13] Item patrz statutu, ile kroc szandy zyemszkye do roka maya bycz lystu XLIX.

Item patrz statutu, aby od tych myast odwolanye rokov nyebylo, lystu XLIX.

- Item patrz statutu, aby odwołane roków proznych, było skazane, lystu XLIX.
- Item patrz statutu, o które sumy sądzić i pod sądkowe niemają szadzić, lystu XLIX.
- Item patrz statutu, iż wycze czasów naznamiowanych wsządzy mają być sądzone, lystu XLIX.
- Item patrz statutu, aby listy krolewskie sprawiedliwosci przekazywać niebyły wydawane, lystu L.
- Item patrz statutu, iż o kmyecz zbiegłe w grocztwie mają czynić, lystu L.
- Item patrz statutu, aby potwarce i pozwy fałszywe i nierządne wsządzych myscza niemyły, lystu L.
- Item patrz statutu, aby rzemiasznicy przychodniowi i opczym ludzom wszym przedawany nieczyżaly, lystu L.
- Item patrz statutu, aby w mysczych zapowowiedzy (s) targow niebyły, lystu LI.
- 14] Item patrz przykazania krolewskiego ku wypelnieniu tych wstaw, lystu LI.
- Item patrz, gdzie szyć poczynają niektóre artykuły zrozumiałych statutów zebrane, sądziem potrzebne, a naprzód gdy by kto był pozwany o zajem bydła, lystu LI.
- Item patrz statutu, gdy by kmyecz zbil sługą którego pana, lystu LI.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową i z jego pomocnyki, lystu LII.
- Item patrz statutu, gdy kto będzie pozwany na rok liczony, lystu LII.
- Item patrz statutu, gdy by oszadły pozwany o sługi, którzy by komu krzywdę czynili, lystu LII.
- Item patrz statutu, gdy kto będzie pozwany, a strona chce wydziec zgodę pozwow, lystu LIII.
- Item patrz statutu, iż zadny kmyecz niema szwego powyathu, gdzie by szyć odzywał, lystu LIII.
- Item patrz statutu o przypowieszczy, lystu LIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową o gwałt w grocztwo, lystu LIII.
- Item patrz statutu, gdy kto żąda odbyczy zwiną o zły pozew, lystu LIII. |
- 15] Item patrz statutu, gdy kto pozywa o łąki, lasy, gaje, stawy, lystu LIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo pozywa o oszadłość, lystu LIII.
- Item patrz statutu o wydzerzeniu ziemskiej dawności, lystu LIII.
- Item patrz statutu o odkładaniu i o zapiszowaniu roków niesłusznem, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczy wczem obwiny, lystu LV.

- Item patrz statutu, gdy kogo pozową o którą kolwyek rzecz, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy bywa zaloba o dziedzyczthwo, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy kto ynszem ymyenyem badzye pozwąn, nyzly wlasznem, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy kto ktorego kolwyek stadla o pozosthwo bądzye obwynyon, lystu LVI.
- Item patrz statutu, gdy kto odklada rok prawdywą nyemoczą, lystu LVI.
- Item patrz statutu o odkladanyu roku o wyadsze, lystu LVI.
- Item patrz statutu, gdy kto o czelyadz golothy kogo pozywa, lystu LVII. |
- 16] Item patrz statutu, gdy by kto byl obwynyon o kradzyez, lystu LVII.
- Item patrz statutu, gdy vktorego zyemyany na sluzebnyk kmyeczya zbyglego lyczuye, lystu LVII.
- Item patrz statutu, gdy kto pozwany o kmyeczye zbygle, ku praww dziedzycznemu szye czyągnye, lystu LVIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo nyesprawnye zdawa, lystu LIX.
- Item patrz statutu, gdy kto pozwany zaloby przy, lystu LIX.
- Item patrz statutu, gdy kto pozywa pod wyną krolyewszką, lystu LX.
- Item patrz statutu, gdy wynny vprzodzi powoda wzdanyu, lystu LX.
- Item patrz statutu, gdy kogo przed sandem thkna o wyny, lystu LX.
- Item patrz statutu o odkladanyu rokov, lystu LXI.
- Item patrz statutu o odkladanyu rokov wgroczhwye, lystu LXII.
- Item patrz statutu, iz karczma any mlyn zadney oszyadlosczy nyemayą, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową kuzapyszowy, lystu LXIII.
- 17] Item patrz statutu, iz mynvt a skxyag stojączem we przy nyema bycz dana, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo przypowieszczą ku doszycz vczynenyv, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo pozowie o rzecz zastaną, lystu LXIII.
- Item patrz statutu naprzeczyw onym, ktorzy roku nyevstawayą, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kto pozwany nyeodpowyeda zapomocznyky, lystu LXV.
- Item patrz statutu, gdzye szye poczyna statut krolya Kazymyerza naprzeczyw drapyesczom dobr kosczyelnych, gdy na woyną yada, lystu LXV.
- Item patrz, gdzye szye poczynayą nyektore vstawy y prawa przez oszwyczonego Kazymyryza krolya polskyego vstawyone na sey-my pyotrkwoszykem, lystu LXVIII.

- Item patrz statutu, gdy kto o złodziejstwo będzie obwiniony, listu LXIX.
- Item patrz statutu o iazyech, listu LXX.
- Item patrz, gdzie szyć poczynając prawa albo statuta ziemskie Kazymyrra króla polskiego, listu LXXIII.
- Item patrz statutu o dozyskowanyv ymyenya, listu LXXIII.
- 18] Item patrz statutu o granyczach albo o rozyezdzyech, listu LXXIII.
- Item patrz statutu o tych, czo podchorągwyą szyć nyestawyą, listu LXXIII.
- Item patrz statutu, gdy kto od sądv odeydzyc przed skazanyem, listu LXXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo cządzayą albo bez czasu albo nyewynnye, listu LXIII.
- Item patrz statutu o pyeczący synow za zywotha oyczow, listu LXXV.
- Item patrz statutu o soltyszyech, listu LXXV.
- Item patrz statutu o duchownych dzyedzyczthwa mających, listu LXXV.
- Item patrz statutu o procuratorzech, listu LXXV.
- Item patrz statutu o sądyach, listu LXXV.
- Item patrz statutu o sądyach wojewod, listu LXXVI.
- Item patrz statutu, w którą godziną sądzya ma sądzyc a doktorego czasv, listu LXXVI.
- Item patrz statutu albo wstawy o sądyach, listu LXXVI.
- Item patrz statutu o skazanyv y o rzeczy sądzoney, listu LXXVI.
- Item patrz statutu o pozwyech, jako mayą bycz, listu LXXVII.
- 19] Item patrz statutu o pozwyech na dwojrze królewskyem danych, listu LXXVII.
- Item patrz statutu o temze, listu LXXVII.
- Item patrz statutu o pozwyech, listu LXXVIII.
- Item patrz statutu, którzy szyć wymawyayą pany swemy zczynkv nyektorego, listu LXXVIII.
- Item patrz statutu o pozwyech, listu LXXVIII.
- Item patrz statutu o themze, listu LXXVIII.
- Item patrz statutu o themze, listu LXXIX.
- Item patrz statutu o chytroszczy y o vpornoszczy, listu LXXIX.
- Item patrz statutu o themze thaka rzecz, listu LXXIX.
- Item patrz statutu o themze, listu LXXX.
- Item patrz statutu o krnąbrnoszczy albo vpornoszczy, listu LXXX.
- Item patrz statutu, gdy kto puszon będzie w vyżanye, listu LXXX.
- Item patrz statutu o doszwyczczenyv, listu LXXXI.
- Item patrz statutu, gdy ktho będzie pozwán o gwalth, listu LXXXI.
- Item patrz statutu o doszwyczczenyv slyacheczthwa, listu LXXXI.
- Item patrz statutu, gdy ktho kogo obwiny o rany, listu LXXXI.

- 20] Item patrz statutu, gdy kto komu pczol|y pokradnye, lystu LXXXI.
 Item patrz statutu o doszwyadszenyv ran, lysthu LXXXII.
 Item patrz statutu o takyemze doszwyadczenyv, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu, iaczy szwyadkowye mayą bycz, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu o szwyadkoch, ktorzy ssą stronye przyrodzeny, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu o dawnosczyach, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o themze, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o themze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu yescze o dawnosciach, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o temze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu o temze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu o pamyątnem, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu, gdy kmyecz wprzycodą komv nychcze pomocz, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczya ochromy, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy ktho naszadyego myeny o nyesprawne skazanie, listv LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy trze braczya mayą yednego mlynarza, lysztv LXXXV.
 21] Item patrz statutu o kmyeczyoch, ktorzy bez plodv schodzą, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy kto komv konya pozyczy, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu o mązoboystwye, lysthu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy slyachczycz slyachczycza zabyye, lystu LXXXVI.
 Item patrz statutu o mązoboystwye, lysthv LXXXVI.
 Item patrz statutu o zboyczach, listu LXXXVI.
 Item patrz statutu o skodach we zbozv, listv LXXXVI.
 Item patrz statutu o pozoscach, listu LXXXVI.
 Item patrz statutu, ktorzy panny gwalczą, lystu LXXXVI.
 Item patrz statutu o przywilyeyoch, lysztu LXXXVII.
 Item patrz statutu wyny, o ktore knyeczcie mogą wstacz wszysczy, lystv LXXXVII.
 Item patrz statutu o lyeczyech albo dawnosczy dzyeczynney, lystu LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy mąz poczlywy bądzye obwynyon, lystu LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy kto spyączemv na drodze wezmye czo, lystv LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy czyy pyesz kogo vgye, lystv LXXXVII.
 22] Item patrz statutu o zagaszenyv szwyecze wzwadzye, lysthv LXXXVIII.
 Item patrz statutu o ygrayączych kosthky, lystv LXXXVIII.

- Item patrz statutu o temze, lysthv LXXXVIII.
- Item patrz statutu o drapyesthwye yadących na wojną, lystu LXXXVIII.
- Item patrz statutu o ymyenyv, gdy macz vmrze, lystv LXXXVIII.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwye y o czczy nyemających, lystv LXXXIX.
- Item patrz statutu o lychwy, listv LXXXIX.
- Item patrz statutu, gdy kto czyy lyasz albo gay porąby, lystv LXXXIX.
- Item patrz statutu, gdy czelyadnyk czyy wnoczy komv czo vkradnye, lystu LXXXIX.
- Item patrz statutu, gdy kto komv skvrweszynystwo zada, lystv LXXXIX.
- Item patrz statutu o wynach ryczerskych bez rozlanya krwy, lystv XC.
- Item patrz statutu, gdy ktho kmyeczya rany alb vbyye, lystv XC.
- Item patrz statutu o tych, czo braczyą swą zabyyayą, lysthv XC.
- Item patrz statutu o wynach szepow, lystv XC.
- 23] Item patrz statutu, gdy kto czo komv bez |prawa wezmye, lystv XC.
- Item patrz statutu, gdy kto komv gvalthem rolyą poszyeye, lystv XC.
- Item patrz statutu, gdy kto komv woly gwalthownye wezmye, lystv XC.
- Item patrz statutu o zytach, lystv XCI.
- Item patrz statutu o tymze, lystv XCI.
- Item patrz statutu o wynach woyewod, panow, sąndz, podsądkow, pyssarzow, podkomorzich, lystv XCI.
- Item patrz statutu o wynach ktorych kolwy ygyer, lystv XCI.
- Item patrz statutu, gdy kto rany albo zabyye ryczerza, lystv XCI.
- Item patrz statutu, gdy ktho czyya ląką koszy, lystv XCII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo wygrze rany, lystv XCII.
- Item patrz statutu o rąkomyach, lysthv XCII.
- Item patrz statutu o wdowach y o ych wyenye, lysthv XCII.
- Item patrz statutu o oczyszczyenyv drapyestwa, lysthv XCII.
- Item patrz statutu o nalyezyenyv myeska szpyenyądzmy, lystv XCIII.
- 24] Item patrz statutu o owocznem drzevy |gwalthownye podrąbyonem, lysthv XCIII.
- Item patrz statutu o oczyszczyenyv włodarza albo sluzebnyka, lysthu XCIII.
- Item patrz statutu o kvpyenyv y przedanyv solthystwa, lysthv XCIII.
- Item patrz statutu o dawnoschy, listu XCIII.
- Item patrz statutu o dawnoschy o zlodzieystwo, lysthv XCIII.
- Item patrz statutu o dawnoschy dzyczy, lystv XCIII.
- Item patrz statutu o dawnoschy, listu XCIII.
- Item patrz statutu o dawnoschy o mazoboystwo, lystv XCIII.

- Item patrz, gdzie szyć poczynają statuta w Opatowcach wstawione, naprzód gdy synom macz vmrze, lystv XCIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo wopyką wezmye zymyenyem, lystv XCIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho wpadnye w mązoboystwo, lysthv XCIII.
- Item patrz statutu o wyeny y o poszagu, lystv XCIII.
- Item patrz statutu o wdowe, lystv XCIII.
- Item patrz statutu, ktho szyć myeny bycz slyachczyczem albo ryczerzem, lysthu XCV.
- 25] Item patrz statutu, gdy szyć ktho myeiny bycz slyachczyczem, a kmyeczya nyema, lystv XCV.
- Item patrz statutu o wdowach, listv XCV.
- Item patrz statutu o odkładanyv rokov nawyeczv, lystv XCV.
- Item patrz statutu, gdy kto skym nawydzemye wezmye, lystv XCV.
- Item patrz statutu, gdy ktho vmrze mającz dzyeczy, syny albo dzyewky, lystu XCV.
- Item patrz statutu o głową, lystv XCV.
- Item patrz statutu o złodzyeyv, lystv XCV.
- Item patrz statutu o kinyecziv a o slyachczyczv, lystv XCVI.
- Item patrz statutu o złodzyeyv, lystv XCVI.
- Item patrz statutu o opyeczce synowcza, lystv XCVI.
- Item patrz statutu, gdy ktho kogo pozywa, lystv XCVI.
- Item patrz, gdzie sszyć poczynają articly zrozmaythych statvth krolow Kazymyerza y Włodzysława sebrane y nyekthore przywilyeye prawom zyemskym przez nye przydane, naprzód naprzeczyw drapiesczom dobr kosczyelnych, lysthv XCVI.
- Item patrz statutu o przyszyągą slvzebnykow, gdy ye woyewoda wstawya, lystv XCVIII.
- 26] Item patrz przyszyągy zydowszkyey prze|czyw krzesczyyanom, lystv XCVIII.
- Item patrz statutu, jako ma bycz zydowy przepowedyana przyszyąga, listv XCVIII.
- Item patrz statutu, iz lysthy krolewshkye kv odwlocze sprawyedlywosczy nyemayą bycz wydawane, lystv XCIX.
- Item patrz przywilyeya naprzeczyw onym, ktorzy klyathwy dvchowny dlvzey rok v czyrpyą, przepys albo odnovienye przywilyeya prwego Włodzysława kroya odnowyony przez Kazymyerza, lystv XCIX.
- Item patrz odnowyeniya praw zyemskych sprylozenyem nyektorych articulow przez oszwyczonego Kazymyerza kroya polskyego, lystv CIII.
- Item patrz gdzie szyć poczynają nawysze czlonky prawa zyemskyego przez naoszwyczenyshego kxyądza Kazymyerza kroya polskyego

y prelathy y ryczerze yego vstawyone na wyeczoch pospolytych wyslyczkych. A napyerwey, gdy kto kogo pozowye o wlaszne dzyedzyczthwo, lysthv CXI.

Item patrz statutu o dzyedzyczthwach, ktore rzeka dzyely, lysthu CXI.

27] Item patrz statutu, yako kazdy ma szye pod chorągwyą stawycz, lysthv CXI.

Item patrz statutu o thych, czo nyechczą doszycz vczynycz any porąky sthawycz, lysthv CXI.

Item patrz statutu, gdy sądzye albo vřądnyczy czyądzyaya drapyczacz, listv CXI.

Item patrz statutu o synoch, ktorzy myecz pyeczaczy, gdy oczyczzyw, nyemoga, lystv CXI.

Item patrz statutu, iz solthyszy duchowny y szwyeczcy maya ycz na woyną, lysthv CXI.

Item patrz statutu o woyewodach, listu XCI (s).

Item patrz statutu, yako sądy maya bicz sądzony, lystu CXI.

Item patrz statutu, iz panowye sądomyersky, krakowszky na trzech myesczoch maya swe sądy myecz albo sądzycz, lysthv CXI.

Item patrz statutu, iz zapanyšką wyną nyema wozny kmyeczya pozycacz, lysthv CXII.

Item patrz statutu, ktorzy nyerządnye pozywany bywaya przed krolya, lystv CXII.

28] Item patrz statutu o woznych, yz nyemaya bez przykazanya sądzyego nykogo pozycacz any kmyeczya nagabacz, lystv CXII.

Item patrz statutu, ktorzy kv sądowy zwrzaskanyem przychodzą, lystv CXII.

Item patrz statutu, gdy kto czo vczyny spanyskyego kazanya, lystv CXII.

Item patrz statutu o thych, ktorzy ssa pozywany a ony w dalyekych stronach ssa, a nyemasz ych wthey tho zyemy, lysthv CXII.

Item patrz statutu, yako ma bycz ktho ocz czyądzan, lystv CXII.

Item patrz statutu o wynye szyedmdzieszyąth zacch yesth, lysthv CXII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo o dzyedzyczthwo pozowye, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo obwyny o gwalth, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy kogo oskarżą o złodzyesthwo, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy kto komv czo naoczyczna pozycza albo naborg, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy komv rzekną, thy nyeyestes slyachczycz, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy ktho kogo rany za yego początkyem, lystv CXIII.

29] Item patrz statutu, gdy kto zbroyny naydzye albo nayedzye naczy dom a vrany mv oycza albo macz, lystv CXIII.

- Item patrz statvtv, mogaly klyaczy wyedzyeny bycz na swyadeczthwo, listv CXIII.
- Item patrz statvtv o dawnosczyach, listv CXIII.
- Item patrz statvtu o thych, czo maya wzastawy dziedzycztwa, listv CXIII.
- Item patrz statvtv o wyenye nyewyesczyem, listv CXIII.
- Item patrz statvtv o wdowy, czo ma dziedzyczthwo wyenye, CXIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho naczyem dziedzycztwe stawy plothy, listv CXIII.
- Item patrz statutu o opyekalnykv szyroth, listv CXIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho przeda ymyenye, listv CXIII.
- Item patrz statvtv, gdy kto czo komv pozyczy, listv CXIII.
- Item patrz statvtv o pamyathnem szadyego, listv CXIII.
- Item patrz statvtv, saszyedzy mayaly zlodzyeya czyyego gonycz, listv CXIII.
- Item patrz statvtv o ranach, listv CXIII.
- Item patrz statvtv o nyesprawedywem szkazanyv, listv CXIII.¹
- 30] Item patrz statutu o dawnosczyach braczyey, listu CXIII.
- Item patrz statutu o odvmarczyznach albo o pusczyznach, listu CXV.
- Item patrz statutu, gdy kyelko ych yednego zabyya, listv CXV.
- Item patrz statutu, gdy ryczerz ryczerza ochromy albo zabyye, listv CXV.
- Item patrz statutu, gdy kto komv macz zabyye, listv CXV.
- Item patrz statutu, gdy kto komu zboze popaszye bydlem, listv CXV.
- Item patrz statutu o pozosczech y o zlodzyeyoch, listv CXV.
- Item patrz statutu o chodzenyv kmyecziov, listv CXV.
- Item patrz statutu, gdy pyesz kogo vgye z nagabanya czyyego, listv CXV.
- Item patrz statutu o pastyrzv, listv CXV.
- Item patrz statutu o synoch, kthorzy kosthky graya, listv CXV.
- Item patrz statutu o synoch, ktorzy po smyerczy maczyerzyney chcza czasczy voycza, listv CXV.
- Item patrz statutu, gdy ktorzy czynya skody wgayoch, wlyeszyech, listv CXVI.
- 31] Item patrz statutu, gdy slyachczycz slyachczycza sromoczy, listu CXVI.
- Item patrz statutu, gdy slyachczicz slyachczycza rany albo byye, CXVI.
- Item patrz statutu, gdy kto komv gwałtownye wezmye czo, listv CXVI.
- Item patrz statutu, gdy kto komv czyya rolya poszyeye, listv CXVI.
- Item patrz statutu, gdy kto kopą napolyv wezmye, listv CXVI.
- Item patrz statutu, gdy kmyecz slyachczycza rany, listv CXVI.
- Item patrz statutu, gdy kto czo naydzye a nyewroczy, listv CXVI.
- Item patrz statvtv, gdy kto poraby drzevo owoczowe, listv CXVI.

- Item patrz statutu o dzyalye braczyem przed przyyaczelmy, lystv CXVI.
- Item patrz statutu o glową, lystv CXVI.
- Item patrz statutu, gdy sądziemv oszkazanye wyną dadzą, lystv CXVI.
- Item patrz statutu o opyekadlnykoch, listv CXVI.
- Item patrz statutu, kto ma glyeythv dacz zbyeglczowy albo kto moze, lystv CXVII.
- Item patrz statutu, gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana swego, lystv CXVII.
- 32] Item patrz, gdzie szye poczyna dokonanye wPyotrkowye na szwyatho szwyathego |Barthlomyeya vstawyone pod lyathem bozem thyszącz czthyry stha lyath czterdzycszy y czthyrzy, lysthv CXVII.
- Item patrz, czo szye stalo wSzyradzye dokonanye na pospolythem seymye, lyszthv CXVIII.
- Item patrz, gdzie szye poczyna statuth krolya Sigmuntha yego mylosczy o bywanyv granycz myedzy dobry naszemy krolyewszkyemy y poddanych naszych thak duchownych yako szwyeczkych, listv CXIX.
- Item patrz statutu, gdzie szye poczynayą statuta Wlodziławwa zlasky bozey krolya polskyego, lystv CXX.
- Item patrz przykazanya Wlodziławwa krolya, lystv CXX.
- Item patrz statutu o odkladanyv rokov, lysthv CXX.
- Item patrz statutu o odkladanyv rokov na roczech, lystv CXX.
- Item patrz statvtv, zona po smyerczy mąza swego wyenye wszwym ma zosthacz, lysthv CXXI.
- 33] Item patrz statutu, zona po szmyerczy mąza svego ma zosthacz przy domovich' rzeczach, lystu CXXI.
- Item patrz statutu, czyecz moze polyeczicz ymyenye y dzyeczy ynshemv w opyeką, lysthv CXXI.
- Item patrz statutu o dzyalye szynow zoyczem, lysthv CXXII.
- Item patrz statutu, braczya mayą wyposzazycz szyostry, lystv CXXII.
- Item patrz statutu o przedanyv dziedziny szwey, lysthv CXXIII.
- Item patrz statutu, kxyągy zyemzkye mayą bycz dobrze chowane, lystv CXXIII.
- Item patrz statutu o poroczkocho, listv CXXIII.
- Item patrz statutu o pamyathnym, lysthv CXXIII.
- Item patrz statutu, ktore rzeczy sluszayą nastharostą, lystv CXXIII.
- Item patrz statvtu o placzye pyssarzskyem, lystv CXXIII.
- Item patrz statutu o lychwye zydowszkyey, lystv CXXIII.
- Item patrz statutu, gdy slyachczicz da wyną slyachczyczowy, lystv CXXV.
- Item patrz statutu, iz kmyecz slyachczyczowy nyemoze przyganycz, lyszthv CXXV.;

- 34] Item patrz statutu, dlya czego wolya yest rzeczona, lystv CXXV.
 Item patrz statutu o slyachczyczv zbyeglem, lystv CXXV.
 Item patrz statutu o nyevzytecznem solthyssye, lystv CXXVI.
 Item patrz statutu, gdy ktho kogo zastanye wzapusczye, lystv CXXVI.
 Item patrz statutu o dzyenyv y o myedzye, lysthv CXXVI.
 Item patrz statutu, ktho zazega zapusty albo gaye pozarem, lystv CXXVI.
- Item patrz statutu o lowyskach y o lowyenyv zwyerza, lystv CXXVII.
 Item patrz statutu o lowyenyv zayaczy y przepyorek, lystv CXXVII.
 Item patrz statutu o zbyeglych kmyeczyoch, lystv CXXVII.
 Item patrz statutu o czechoch bractwa y o vrzadzye ych, lystv CXXVII.
 Item patrz, gdzye szye poczynayą statuta albo prawa polska vchwalone y poczwierdzone przez oszwieczonego Wladyslawa krolya polskyeo Warczye, na przod o odkladanyv rokow, lysthv CXXVIII.
- Item patrz statutu o wdowyech, listv CXXVIII.
- 35] Item patrz statutu o themze, lystv CXXVIII.
 Item patrz statutu, iz oczycz za zywotha moze dzyeczyom y zenye opyekalnyka vstawycz, lystv CXXIX.
 Item patrz statutu o oyczv, ktory chce poyacz drugą zona, lystv CXXIX.
 Item patrz statutu o themze, lystv CXXIX.
 Item patrz statutu, gdy dzyewky nyemayą bratha po szmyerczy oyczowey, lysthv CXXIX.
- Item patrz statutu o chytroschy przyrodzonych, lystv CXXX.
 Item patrz statutu o dawnoschy zastawy, lystv CXXX.
 Item patrz statutu o pothwarczach, lystv CXXX.
 Item patrz statutu o granyczach, lysthv CXXX.
 Item patrz statutu, yako mayą bycz kxyagy zymskye chowane, listv CXXXI.
- Item patrz statutu o poroczkoch, yako mayą bycz, lystv CXXXI.
 Item patrz statutu o pamiatnem sądzyego, lysthv CXXXI.
 Item patrz statutu, ktore rzeczy staroszthy mayą sądzycz, lysthv CXXXI.
- 36] Item patrz statutu o dochodzyech pyssarzskych, lysthv CXXXII.
 Item patrz statutu o zydowszkyey chythroschy, lysthv CXXXII.
 Item patrz statutu, gdy by slyachczycz sromoczyl slyachczyca, lystv CXXXII.
- Item patrz statutu, iaką wolyą mayą kmyeczye trzymacz, lysthv CXXXII.
 Item patrz statutu o zbyeglem kmyeczyv albo solthysszye, lysthv CXXXII.

- Item patrz statutu o nyegodnem albo nyevzytecznem solthysze, lysthv CXXXIII.
- Item patrz statutu o wyełkich drzewiech, lysthv CXXXIII.
- Item patrz statutu o pczelnych paszyekach, lysthv CXXXIII.
- Item patrz statutu o obwynyenyv zezonego gayv albo borv, lystv CXXXIII.
- Item patrz statutu, gdy kto zwyerz wielky gony, lysthv CXXXIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho zayacz gonyacz, czyny komv skodą, lysthv CXXXIII.
- Item patrz statutu o nyewolnych slvgach, lysthv CXXXIII.
- Item patrz statutu o przekupnyoch myeszczkych, lystv CXXXIII.
- 37] Item patrz statutu albo articulow, gdzie szye poczynayą statuth polskych wybrane krothkyem polozenyem. Naprzod gdy ktho kogo pozywa o wlaszne dzyedzycztwo, lystu CXXXV.
- Item patrz statutu o dzyedzyczthwach, kthore rzeką dzyely, lystv CXXXV.
- Item patrz statutu, kazdy ma szye pod chorągwyą stawycz, lysthv CXXXV.
- Item patrz statutu o tych, czo nyechczą doszicz vczynycz any rąkoymy postawycz, gdy bądą przewyczyżeny wsządzye, lystv CXXXV.
- Item patrz statutu, gdy sządzye albo vrządnyczy czyądzayą drapyeczacz, lystv CXXXV.
- Item patrz statutu, iz synowye nyemayą myecz pyeczaczy szwey, poko oyczowye zywą, lystv CXXXV.
- Item patrz statutu, iz solthyszy duchowny y szwyeczzy maya ydz na woyna, lysthv CXXXV.
- Item patrz statutu o woyewodach, lysthv CXXXV.
- Item patrz statutu, iako sądy mayą bicz sądzony, lystv CXXXVI.
- 38] Item patrz statutu, iz panowye sando myrzszy, krakowszczy na thrzech myeszczach mayą swe sądy sądzycz, lystv CXXXVI.
- Item patrz statutu, za panyską wyną nyema wozny kmyeczya pozywacz, lysthu CXXXVI.
- Item patrz statutu, kthorzy nyerządnye bywayą pozywany przed krolya, lysthv CXXXVI.
- Item patrz statutu, wozny nyemayą nykogo bez wolyey sądzyego pozywacz, lysthv CXXXVI.
- Item patrz statutu, ktorzy zwrzaszkanyem kv sądowy przychodzą, lystv CXXXVI.
- Item patrz statutu, gdy ktho czo vczyny spanyskyego przykazanya, lystv CXXXVI.
- Item patrz statutu, gdy ktho kogo pozowye a onego wzyemy nyemasz, lysthv CXXXVI.
- Item patrz statutu, iako ma bycz ktho czyądzyon, lystv CXXXVI.
- Item patrz statutu, wyelye ich mayą poslacz na czyązą, lystv CXXXVII.

- Item patrz statutu o wynye szyedmydzeszyath, zacz yesth, lystv CXXXVII.
- Item patrz statutu, gdy ktho kogo pozowye o dzyedzyczthwo, lystv CXXXVII.
- 39] Item patrz statutu, gdy ktho kogo obwyny o gwalth, lystv CXXXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo oszkarzy o zlodzyeystwo, lystv CXXXVII.
- Item patrz statutu, gdy ktho komv czo na borg da, lysthv CXXXVII.
- Item patrz statutu, gdy komv ktho przygany o slyacheczthwo, lystv CXXXVII.
- Item patrz statutu, gdy ktho kogo rany za yego poczathkyem, lystv CXXXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto zbroynye nayedzye na czyy dom a rany mv oycza albo macz, lysthv CXXXVIII.
- Item patrz statutu, mogaly klyaczy wyedzyeny bycz na szwyadeczthwo, lystv CXXXVIII.
- Item patrz statutu o dawnosczyach, lystv CXXXVIII.
- Item patrz statutu o thych, czo mayą wzastawye dzyedzyczthwa, lystv CXXXVIII.
- Item patrz statutu o wyenye nyewyesczyem, lystv CXXXVIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho naczyym dzyedzycztwye stawy plothy, lystv CXXXVIII.
- 40] Item patrz statutu o wdowye, czo ma dzyedzycztwo wyenye albo woprawy; lysthv CXXXVIII.
- Item patrz statutu o opyekalnykv szyroth, lysthv CXXXVIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho przeda ymyenye, lystv CXXXVIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho komv czo pozyczy, lystv CXXXVIII.
- Item patrz statutu o pamyathnem sądzyego, lystv CXXXIX.
- Item patrz statutu, mayaly szaszjedzy zlodzyeya czyyego gonycz, lystv CXXXIX.
- Item patrz statutu o ranach, lystv CXXXIX.
- Item patrz statutu o nyesprawyedlywym skazanyv, lystv CXXXIX.
- Item patrz statutu o dawnosczyach braczyey, lystv CXXXIX.
- Item patrz statutu o pusczyznach, lystv CXXXIX.
- Item patrz statutu, gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana yego, lystv CXXXIX.
- Item patrz poczwyerdzenia praw zyemskych przez oszwyeczzonego Wladzyslava krolya polskyego, lystv CXXXIX.
- Item patrz, gdzye szye poczynayą statuta Iana Olbrachtha zlasky bozey krolya polskyego, lystv CXLVI.
- 41] Item patrz statutu, aby z zadną bronyą wdom sądv nyechodzone, lystv CXLVI.

- Item patrz statutu, aby zadny starosta nyesądzył ynaczy, yedno we dlye vsthaw thych, lysthv CXLVI.
- Item patrz statutu o polozenyv kxiag zyemskych, lystv CXLVII.
- Item patrz statutu, ocz ma bycz sądzono napyrwszym kxyag polozenyv, lysthv CXLVII.
- Item patrz statutu o rocze polozonem nawalny sgyem, lystv CXLVII.
- Item patrz statutu, gdy by ktho gwalthownye wszedszy w dom, zabył gospodarza, lystv CXLVII.
- Item patrz statutu, kiedy by czyy sluga gwalth domowy vczynyl, lystv CXLVIII.
- Item patrz statutu o mązoboyczach s slachthy sprzygody, lystv CXLIX.
- Item patrz statutu o gwalthownykoch dzyewycz y nyewyasth, lysth CXLIX.
- Item patrz statutu o wydzyelyenyv granycz, lysthv CXLIX.
- Item patrz statutu o kmyeczyoch zbyeglych, lystv CL.
- 42] Item patrz statutu, aby kmyeczye nye[rządnye od panow nyeodchodzyly, lystv CL.
- Item patrz statutu o odkladanyv granycz, lystv CL.
- Item patrz statutu o wydzyerzenyv wolyey, kmyeczyom od panow daney, lysthv CLI.
- Item patrz statutu o poszagv nyewyesczyem, lystv CLI.
- Item patrz statutu, aby przelozony duchowny zadnego zapowyedanya szwemy lysty wprawye szwyeczkyem nyeczynyly, lysthv CLI.
- Item patrz statutu, aby zolnyerze na woyną yadacz, vbogyem lyudzyom skod nyeczynyly, lysthv CLII.
- Item patrz statutu, aby starosta od wyązowanya wymyeny od zyc myan nycz nyebral, lystv CLII.
- Item patrz statutu o dawnoschy kxyag zyemskych y groczkych, lystv CLII.
- Item patrz statutu, iz vstawy sthare krolyow y kxyaząth wszwey mocy mayą trwacz, lystv CLII.
- 43] Item patrz statutu o ochowanyv kxyag zdany wyecznych ymyenya, lystv CLIII.
- Item patrz statutu, aby lysthy krolyewszkyemy zadnych rokov nyeodkladano, lystv CLIII.
- Item patrz statutu, zadny zlosznyk glyeythv od prawa nyema myecz, lysthv CLIII.
- Item patrz statutu, iako mayą bycz chowane kxyagy zyemske, lysthv CLIII.
- Item patrz przykazanya krolyewszkyego na obyawyeny tych vsthaw, lysthv CLIII.
- Item patrz, gdzie szye poczynayą prawa albo statuta wylkyey Polszky, lysthv CLIII.

- Item patrz statutu o nyeposluszenystwye sądz, gdy gdzye krol wgye-
dzie, lysthv CLIIII.
- Item patrz statutu o dochodzye pyszsarzow, lysthv CLV.
- Item patrz statutu o dochodzye vrzadnykow, lysthv CLV.
- Item patrz statutu, iz nykth nyema wrzeczy przyrodzonych albo cze-
lyadnyka do sądow przychodzycz, lystv CLV.
- 44] Item patrz statutu o wynye szyedm|dzyeszyanth, lystv CLV.
- Item patrz statutu, gdy ktho przed arczybiskupem albo starosta korda
dobądzye, lysthv CLV.
- Item patrz statutu o obyczayv pozywana, lysthv CLVI.
- Item patrz statutu, gdy kto nierządnye albo nyedbalye przynaszem
dworze pozwan bądzye, lystv CLVI.
- Item patrz statutu o dzyedzyczthwach przedanych albo zastawyonych,
listv CLVI.
- Item patrz statutu o złodzyeystwach albo o rozboych, lystv CLVI.
- Item patrz statutu o wynye wstheczne, lysthv CLVII.
- Item patrz statutu, gdy kto sądzjemu przymowy albo przygany, ly-
stv CLVII.
- Item patrz statutu o rąkomyach, lysthv CLVII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo wyzwoly przed sądem, lystv CLVII.
- Item patrz statutu o sluzbye ryczerzkyey, lystv CLVII.
- Item patrz statutu o poszagv, listu CLVII.
- Item patrz statutu o mązoboystwye y o ochromyenyv, listu CLVIII.
- 45] Item patrz statutu o gwalczye dzyewyczym, lysthv CLVIII.
- Item patrz statutu o hanybye złodzieystwa, listu CLIX.
- Item patrz statutu o złodzyeystwie stawow albo na polyv, lystv CLIX.
- Item patrz statutu o lychwach zydowszkych, lysthv CLIX.
- Item patrz statutu o przesthapyech woznych, lystv CLIX.
- Item patrz statutu, gdy sluga pomagayacz panv, nyekogo rany, listv
CLIX.
- Item patrz statutu, gdy kto zabyye bydlyą komv nyevkye, lystv CLIX.
- Item patrz statutu, gdy kto czyye lyaszy, gaye albo drzewo rąby,
lysthv CLX.
- Item patrz statutu o passzyenyv bydla, lysthv CLX.
- Item patrz statutu, oczyecz za szyna nyema nycz placicz, lystv CLX.
- 46] Item patrz statutu, ocz wyna szyedm|dzyeszyath, lystv CLX.
- Item patrz statutu o zbyeglych skrolyestwa, listu CLXI.
- Item patrz statutu o kmyeczyoch zbiegłych, lystv CLXI.
- Item patrz statutu o sluzbye panow, lystv CLXII.
- Item patrz statutu, zydowe nyemayą dawacz pyeniędzy na lychwą,
lysthv CLXII.
- Item patrz statutu o tych, czo yadą na woyną, lysthv CLXII.
- Item patrz statutu o doszwyadszeniv ryczerzthwa, lysthv CLXII.

Item patrz statutu, gdy ktho vmrze mającz szyny y dziewyky, lystv CLXII.

Item patrz, gdzye szye poczynayā articuly Iana Olbrachtha zlasky bozey krolya polskyego, vstawyone na seymye pyotrkowskiem lyatha narodenya bozego thyszyacz pyaczseth y pyerwego, lystv CLXIII.

47] Item patrz, gdzye szye poczynayā zwyczaye zyemye cracowszkyey ku statutom zyemszkyem przypyszane y doszwyachczone, lystv CLXIII.

Item patrz statutv o zapyszye groczkyem, lysthu CLXIII.

Item patrz statutv przythcze o sãndzenyv dzyeczy lyath nyemayãczych lysthv CLXIII.

Item patrz statutv o ymyenyv wzdanem dzyeczyom mlodem przez dzyeczy nyezapyszanem, lystv CLXIII.

Item patrz statutv, gdy zona zapysze mãzowy, lystv CLXV.

Item patrz statutv o wyenyv pannyen zamaz danych, CLXV.

Item patrz statutu o woznem napirwem rocze przed odpowyczenyem danem, lystv CLXV.

Item patrz statutv o chowanyv czasv napytanye wszãdzyech y o nyel sluchanyv pythany przez strony, lysthv CLXV.

Item patrz statutu o lyszcyech przez stharosta naskargã danych w trzech rzeczach, CLXVI.

48] Item patrz statutu o wypelnyenyv przezyskv, lystv CLXVI.

Item patrz statutv o daczye y tytulie wpozwyech, lystv CLXVI.

Item patrz statutu o zlem rzecznykv, lysthv CLXVI.

Item patrz statutv o rok v y pozvie nadwornem, lystv CLXVI.

Item patrz statutu o pozywayãczych nadwornye wsãdzye, ynacze o nathknyonych, lystv CLXVI.

Item patrz statutu, gdy kto nyevthczy sãndv, lysthv CLXVI.

Item patrz statutu o pomoczykach pozwaných CLXVII.

Item patrz statutv, powod wrocze blyszy yesth dowodnicz naprzeczywke pozwanemv, lystv CLXVII.

Item patrz statutu o zdawanu powodv, lystv CLXVII.

Item patrz statutu o nyedopuszenyv wyãzanya wmlyn y karczma lystv CLXVII.

Item patrz statutu, nyemocã prostã rok nyemoze bycz odlozony, gdzye szye zapysze, lystv CLXVII.

49] Item patrz statutu o nynvczye nyepyczãthowaney, lysthv CLXVIII.

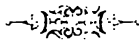
Item patrz statutu o nyesprawnem przypozywanyv ku doszycz vczynyniv, lysthv CLXVIII.

Item patrz statutu, gdy pozywayã nyecoszyadle, lysthv CLXVIII.

Item patrz statutu o powodzye pozywayaczym a nyepatrzcãcego vstawycznye prawa, lystv CLXVIII.

Item patrz statutu, pozew wnyeszyony napozew, lystv CLXIX.

- Item patrz statutu o wyrzeczeniuw zwasznego powiatv, lystv CLXIX.
Item patrz statutu o rok v lyczowanem, lystv CLXIX.
Item patrz statutu, wyelye ma bycz zyemyanow sluzebnykyem kv swyadeczthw, lystv CLXIX.
Item patrz statutu o lascze, listv CLXIX.
Item patrz statutu bydla s skody zayathe, lysthv CLXX.
Item patrz statutu o bydlyaczyv do kroyewskyey obory danem, gdy go nyewyraczą, lystv CLXX.
Item patrz statutu o nyedanyv bydlyacza do obory croyewszkicy, listv CLXXI. |
50] Item patrz statutu o zapowyedanyv pyenyadzy, lystv CLXXI.
Item patrz statutu o pozyczanych pyenyadzocho, lysthv CLXXI.
Item patrz statutu o swyadecztwye sluzebnyka zynszye zyemye do drugyey, lysthv CLXXI.
Item patrz statutu o skladanyv yntherczyz pozwow, listv CLXXII.
Item patrz statutu o nyepyszanyv przypowyesczenya, listv CLXXII.
Item patrz statutu o proszenyv pospolv zdanya y wyny, lystv CLXXII.
Item patrz statutu o wyazanyv, ktoremv wzapyszye dluznyk od rzekl zwyńa, lystv CLXXII.
Item patrz statutu, odlozenye rzeczy dlya rok v wyaczszego, lystv CLXXIII.
Item patrz statutu o nyesprawycdlywem zdanyv, lyszthv CLXXIII. |

I.

I — 51] Poczynają sye statuta krolya Kazymyrza, zboga mylosczy krolya polskyego, przezen y przez nawyelyebnyeyschego oczcza Iaroslawa iarczybyskupa gnyeznyenskyego y przez byskupa Bodzanta krakowskyego y tez przez radą oswyeczzonego krolya Kazymyrza y pospolythe dobre slozone wschytkyey zyemy polskyey.

Gdyz podlug navky pysma, wszelky czlowyck wmlodoczy yest pochopnyeyszy kv zlemv, y wszelkye stworzenye swyata yest nyetrwayące samo wsobye, alye przyrodzenye czlowyeczne rychlyey sye sklony podlug swyata nyz podlug swyatosczy kv bogv; aczkoly podlug zrządzenya boskyego stworzeny myely by bicz czny, vmyerny, sprawyedlywy, spokoiny; a yze rozpvszczone lakomstwo acz by sprawyedlywosczyą nyebylo sthuczono, tedy zgoda y pokoy myedzy lyvdem by zagynąla, a kazdy ksobye, czo sye gemv lyvby, tho vczyny: alye yze nawyączscha dobrocz yest od lyvdzy na swyeczce sprawyedlywoscz a myloscz, czvdzeho nyedrapyeżacz any za- 52] dacz a sswego podlug boskyey mylosczy vzywacz, przeto by nyczgodny vzywaly a zgodny przezpyecznoscz myely, vkladamy prava, yaz ssą przez boze rące vsthawone.

Przykazanye krolyewskye.

Kazymyrz zboga mylosczy krol polsky etc. Wyznawami them tho pysmem chcżacz, aby poddany krolyewsthwa naschego a na gymyą polskyego oboyego sthadla, gedem zdrugym potzesnye byl a yeden drugyego nyevrazal, alye sprawyedlywosczy pomagal, przetho zossobney rady wye-lyebnego oczcza kxyądza Iaroslawa gnyeznyenskyego kosczyola iarczybyskupa y tez prelathow y stholyecznykow oboyego stadla wogewod, rycerzow y pospolsthwa slyachty naszey zyemye polskyey, kv wyeczney pamyączy vklad albo statutha vstawylsmy, kthorez popyschemy, chcżacz, aby ge wzyemy polskyey wschythczy zachowaly pod mylosczyą naschą

y naschego naruszenya, a chcąc wzdy wyny w tych kxyągach vlozoney, bo częstokrocz zly acz sye nyebądzye bal grozy, alye sye bądzye bal wyny.

(1). Przeczyw sąndzy na odpor kv wyszemv prawv.

II -- 53] Na początkv sąndow zdacz sthrony telko mającz | boga przed oczyma, aby sloncze prawdy a przedawcze swego sąmnyenya y czy (s) nycebyly by nalyezyeny a yz by chytroszczą swą sprawyedlywosc opvszczywszy, kv yedney stronye drugą opvszczywszy nyeprestayaly: vkladamy, acz by gdy nyektory sąndzya wybrany moczą naszą albo yego namyastek opvszczywszy boyzn bozą, dzyerząc stroną yedną, zdal by y przysądzył o dzyedzyną albo o gynsche rzeczy przed sąnd przywyedyone, nyesprawyedlywye ossądżayąc drugą stroną, thedy strona vczyżona odzowye sye kv wyszemv prawv stolczv. A yze yest obyczay wsądzyech polskych, yze sąndzya, ktoremv wyną dadzą, nyepozyscze wyny, alyz by yego nyekonano, paknyalyby przekonan, tedy lvpyeze albo trzy grzywny stronye vrazoney przepadnye zwyną rzeczoną pyąnadzyesczyą, ze sromotą ma dacz temv, który yego o nyesprawyedlywe zdanye wyzwal kv stolczv wyschemv.

(2). Przyzwolyenye o dzyesyączyny.

Ia Iaroslav zboga mylosczy gnyeznienskyego kosczyola iarczybyskup, postawiony vrządem obezrzenya w obyeczdye y tez wpowyeczye krakow-54] skyem, wschem pospolyczye thym to pysmem dawamy wyedzyecz, yze myedzy osswyczonym kxyażanczyem, panem Kazymyrzem zboga mylosczy krolyem y panem patronem naschym zstrony yedney, a Bodzanta bratem naschym mylym, byskvpem crakowskym zstrony drugyey, porvschylo sye nyektore wążpyenye o dzyesyączyny y gynsche klyąthwy, ktorez na dolye polozyemy, obozey stronye, nyechząc swego sąmnyenya vrazycz, dobrowolnye kromye wszego błądv y chytroszczy kv thwardoszczy swey y swych namyastkow o wszythky rzeczy y klyąthwy thy, ktore thv polozone ssą, na nass spvszczyly yako by na rozgoczczą, yednacza przyyątego, dawayąc y pozyczayąc nam wschystką mocz, abysmy kromya wschego sąndv, prawem zdany, tako dvchownym yako swyeczkym nyeschkozając, podlug naschey wolyey kv sthathkv przywyedly. Przeto my zbozą pomoczą a mązow mądroszczy napelnywszy radą, z dobrym rozmyslyenym dlya pokoya pospolnego y opory kosczyelney, moczą slyvbv obvstron vkladamy myedzy panem krolyem y tez myedzy byskvpem, aby gdy który drapyescza dzyesyączyny III — 55] albo gwaltownyk rzeczy kosczyelnych byl | by nalyezyon, ma bycz vpomynan kłątamy zpomynanym. Zaprawdą acz by lyezal w kłąthwe mymo myesyący szescz, tedy kmyeczye pod nyem bądący, ktorzy dawayą dzyesyączyną, mayą bycz spanem klyący, az dosycz vczynią. A gdy by tez nyektora pany pana nyemayąc albo wgynych stronach bądanczego, dzyesyączyną wstargla albo zdrapyezyla, tez them obyczayem ma bycz klyąta.

(3). O ranach kapłana albo swyaczzonego zaka.

Ustawyamy tez, acz by kaplan albo zak swyaczony gdzie kolwye byl by zabyth albo byl by ranyon albo wyączstwo wssadzon, tedy tha parochya ma bicz zakłata, gdziez sluzba boza nyema bycz dlugo thamo, alyz wynowaczycz bandzye wydan byskvpowy; a gdy by wynowaczycz zbyezal albo vczyckl, tedy kmyeczye oney wsy albo myasta mayą przysyadz, yako nyemogly yacz wynowaczczza, a yako nyebyly przyczynczy smyerczy zabythego. Thedy byskvp ma dacz oney parochyey rozgrzeschenye, a wzdy wynowaczycz ma bycz powolan, a przez kogolyby byl włapyon, ma bycz wydan byskvpowy.

(4). Gdy by pan chezyal kvpycz dzyesyączyną.

56] I tez ktorykoli pan po swey wsy dzyesyączyną chezyal by kvpycz, then przed swyąthym Yakvbem ma targowacz sprelatem, ktorego yesth dzyesyączyną; paknyaly zamyeszka, tedy prelath kromye swego pana nagabanya dzyesyączyną moze przedacz komv chcze.

(5). Gdy ktho zakłnye interdykthem. Capitulum.

O wyelką kląthwą, kthora rzeczona yest interdykth, tako vkladamy, yze gdy by ktorym kolwye obyczayem przydal by sye bycz interdykth wKrakowye, tedy gy tamo mayą trzymacz a bycz yego posluszny, alye Kazymyrr, czo yest podlye Krakowa nad Wyslą, nyema yego bycz poslvszen any Klyeparz: y takyez Krakow onych myast klyątwy nyema bycz poslvszen. Thez vkladamy, yze gdy klyąty do kthorego myasta albo wsy do kosczyola albo do czerkwye wstapy, tam nyemayą spyewacz tako dlugo, alyz wynydzye zonego myasta. A to, czso pyrwey po klyątem trzy dny nyespyewano, tho wzlamvyem; alye yako rychlo klyąty wynydzye, tako ma bycz spyewano, aby naboznoscz syercz wyely lyvdzy dlya onego yednego zapyeklego od sluzby bozey nye odpadly; alye gdziee koly klątwą papyeska. III -- 57] bandzye dana, ktorey my moczy rozgrzeszenya dacz nyemamy, chczeny, aby wzyąwszy yey kopyą, przykazanye vrządne a boyące zachowano. Alye o interdykczye tho trzymacz mayą, yakosmy pyrwey polozylly.

(6). O dzyesyączynach ogrodnych. Capitulum.

O dzyesyączynach ogrodnych malo nyeczto vstawyamy, yze gdziee kolwye plug na ogrodzye chodzi albo na polyv, tv dzyesyączyną ma bycz zpelna dawana, wzyąwszy vzythky, tho yest rzepa, czebulya, mak, kapvstha y gynsze wszytky (s) ogrodne, na ktore mothyką albo rydlem kopayą, stych dzyesyączyną nyema bycz dana.

(7). Vstawa o kvpyoney dzyesyączynye.

O dzyesyączyną kvpyoną tako vstawyamy, gdy kmyecz czalym plugem orze, wktorem ma woly albo konye, wyprawyonych konopy trzy

kythy, a który polowyczą plvga orze, ten dwye ma dacz kyczye; a który nyema czym oracz, ten ma bycz wyzwolyon od dzyesyączyny konopney.

Przywolenye statuth o dzyesyączynach.¹⁾

Nyema bycz za dzyw, acz podlug czassow obyczaye albo vlozenye odmyenyloby sye, gdyz mařthwo nyetylko wylach czyala any czvdnosczy 58] harnaszv ma bycz zeznano, alye tez mařdrosczyą rozvma ma bycz przelozono. Przeto my Kazymyrz zboga mylosczy krol polsky, pospolv y zrycerstwem naszym obesrzawszy tho zbożą pomoczą, yze od dawnych czassow wzyemyach krolyesstwa naszego cząstokrocw sądzyech nyepodlug zgody alye podlug swych glow rozvmv y smyslv a starych lyat rozvmow rzeczy przednye przysze sądzą rozmagycze, temv thą rzecz tako, a gyszemv takyez rzecz gynako, dlia ktorego rozdzyranya rzeczy myedzy naszymy poddanymy gadky y myeszkania pochodzą, przeto kv chwalye bozey y matky yego y wszytych swyątych a nadewszytko naszych poddanych, vlozylysmv to myeskanye sądow, by to bylo slomyono: chcącz aby odtychmyast az na wyeczne czassy podlug tych statut wszytczy pospolyczye sandzye zyemye krolyesstwa naszego rządzylby sye y bądą rządzycz.

(8). Twardosc z tych vstaw.

Gdyz vklad albo statuta nyesą any mayą bycz przypyssane mynalym alye bandanczym albo przyszym, przeto chcemy, aby nasze vklady y statvta wten to czas w Wyslyczy slozone, wszyczczy zyemyanye przyyaly.

(9). O dzyedzynie zastlawyoney. Capitulum.

V — 59] Gdyz by kto przed sąnd pozwal nyekogo o dzyedzyną wpye nyądzoeh zastawyoną, a gdy by go kv sąndv przyzwal, a zatym gdy by sąmpyerz na rocze zawytem nyestal, tedy powod albo ysczyecz dzyedzyna otrzyrna a pyenyądze sąmpyerczy.

(10). O rozyezdzye granycznem.

Cząstokrocw myedzy naszymy poddanymy o granycze gadky bywają, myedzy ktorymy naklad straw y sylnych roboth roztargnyenye bywa, a to przetho, yze myedzy strvmymy albo rzeka myedzy dwyema dzyedzynama plynye, a przeto acz dwye dzyedzynie snowv obapol yedney rzeki posadzone bywają, tedy kazda strona swoy brzeg ma rządzycz y otrzymacz. A gdy by rzeka moczą swą alye nyeczlowyeczą opvsczywszy pyrwszy brzeg, gyszym brzegyem sye oboczyla, tedy ony brzegy, ktoremy pyrwey woda tey ystey rzeki czyekla, dzyedzynum bandą za granycze, a pan albo kmyeczye zobv dzyedzynv wonym yezyerze mogą lowycz. I natho mowymy, acz by tez rzeka moczą czlowyeczą gynądy oboczona, a wszakoz pyrwsze brzegy myedzy dzyedzynamy granyczą czynyą.

¹⁾ Kodeks D. I kładzie: Przygycze statvth od ziemyan.
Archiwum Komisji prawniczej. T. III.

(11). Kazdy nam poddany ma stacz pod swą chorągwią.

60] Prawo ryczerskye. Bo nyektorzy z naszych ryczerzow! mayacz na sobye ryczerstwa, czy gdy na grodach naprzeczyw nyeprzyaczyelyom będą požądany abo na walkach, wzyaly wobyczay nyestacz pod ządną chorągwią, a to przeto, aby grozy pvschek albo strozey sye vchronyly, ktorąz tho strożą gynszy panowye podlug vrząd v gym vstawyonego, myedzy sobą poczynayą. A bowyem zly yest czlowyck, ktory nyeprzyayye swemv czyalv, przeto vkladamy, aby kozdy ryczerz albo prosty slyachczycz pod swą chorągwią stal, aby gdy przydasye walka, vmyal by swe myescze pod chorągwią odzyrzczech kv obronyenyv swey chorągwy. Paknyą od thychmyast ktorego nyeposlvsznego nam wydadzą, przez naszego komornyka, pod ktorą chorągwią myal by stacz, tedy konye tego ryczerza albo slyachczycza przyśadzamy podkomorzemv.

(12). Wynny ma bycz dan za ręką dluznykowy.

Gdyz yeden drugyego przeprze sądownye a zdadzą gy wynnego bāndz o dlug albo o ktorą kolwye rzecz, ten od sąndv nyema odstāpycz, alyz dosycz vczyny. Alye yze nyektorzy swą zvfalnosczyą albo dlya nyedostathkv zdany przed sąndem, dosycz nyevczynywszy precz odchodzą, przeto chcemy, VI — 61] aby taczy zatho! nyzadney wyny nyepodyaly; alye gdy będą przeprzeny sandownye, mayą bycz dany za ręką. Paknyaly zyenstwa vczyeką, yvz od yāsthwa bāndą wyzwolely alye nye odlugy nyz wyyāwschy o zlodzeysthwo, o tho yāczsthwa nyemogą bycz prawy.

(13). O dzyeckowanyv wyny ssādzyego.

O zakłady chcemy nyektory vrząd polozycz dlya vbostwa naszych poddanych, bo navczylysye lakomy sąndzye y gych vrządnyczy, yz gdy nyekthory zyemyanyv wyną przepadnye sądownye, tedy byorą zakłady a przezewschego omyeschkanya myedzy sobą dzyala kalzdy nyemayācz lasky any mylosyerdzya zāndnego nyevkazvyācz. Przeto my chcācz ten obyeczay zatraczycz, vstawyamy, aby sąndzya albo woyewoda albo stharostha albo oprawcza albo ktorykolwye gych namyasthek zakład wezmye o wyną nā naschym zyemyanyv bogatem albo vbogym, sslyachczyczv albo prostym, tho yesth konye albo gynsche bydlo albo ktorykolwye gynsche rzeczy, nyemayā roztargnacv any dzyelycz myedzy ssobā, alye yestly zymye, tedy za thydzyen, gestly lyeczye, tedy za dwye nyedzyely mayā bycz chowane, 62] a to lyvbo sprawnye, lyvbo nyesprawnye zakład bāndzye | wzyāth; a wschakoz then, czy yest zakład, we dwv nyedzyelyv ma gy wyprawycz- Paklyby nyewyprawyl any chczyal wyprawycz, tedy then zakład czy wschyczy sąndzye sluschnye mayā myedzy ssobā rozdzelycz. Paklyby czy wschyczy sąndzye albo gych gynsche ktorzykolwye, czo nā wyrshchv ssā wypyssany, przeczyw naszey woley vczynyly a zakłady przed czassem vstavyonem myedzy ssobā rostargaly, tedy themv, czyg yest zakład lyvbo

kon albo gynsche zwyerze, schkodą podług oschaczowanya mayą odlozycz a y zwyną pyątnadzyesczya, ktory acz chce, sączvnk zakladv swym samnyenym ma poprzyśadz.

(14). O pyeczący oczczowskyey.

Dlya thego, yze ssynowy yedną krwyą ssą spoyeny a yakoby yeden czlowyek myedzy ssobą ssą, przetho czwyerdzyemy, aby poko oczyecz zyw, zadny ssyn swey pyeczący nyenyosl, yedno oczczowey pyeczący vzywval.

(15). Scholtyschy mayą na woyną yechacz.

Usthawymy, aby kalzdy scholthyss tako dvchowny yako swyeczy panow, podług swey moczy kazdy snamy na woyną ma poyechacz sprawa.

(16). Dvchowny mayą na woyną yechacz, czy, ktorzy thrzymayą oczczyną.

VII — 63] Potrzebno yest, aby kazdy swego prawa vzywval; alye yze częstokroc dvchowny w oczczynye myeschkaya, praw any vchwal krolyesstwa naschego podług zyemyan a slyachty naschey nyepostąpyacz, a wschakoz krolyestwa naszego yako gynszy zyemyanye pozywayą, przeto vkladamy, aby kozdy taky dvchowny oczczyną poddaną thrzymayą, podług sączvntka ymyenya na kazdą wyprawą snamy yechacz mayą; a gdy by nyechczyal na wyprawą woyny yechacz, tedy zgymyenya zonego ma sthąpycz swemv bratv albo blyznyemv przyrodzonemv. A gdy by nyechczyal vczynycz tego any woyny postąpowacz, tedy ymyenye thych dvchownych na naschą praczą przypysvyemy, ktorym owszeyky mylczenye vkladamy.

(17). O pospolytem rzecznykv.

Yze dlya krechkoschy panyenskyey y tez dzyewyczey, opczowane mąskye ma bycz gym oddalyono, aby gdy ony kogo pozową abo ye kto pozowy na nyektory rok albo prawo, thedy chcemy, aby sąndzya swego podsąndka albo gynschego namyesthnyka they panyey zgey sąmpyerzem do yey gospody ma poslacz, przed ktorym ze to rzecz swą ma polyeczycz 64] swemv rzecznyk|kowy albo rządczy albo komv sye yey bandzye lyvbycz.

(18). O sąndzyego rozgodzenyv wprawye.

Yze gdy wszelky czlowyek sam swey rzeczy drvgy nyemoze przewyecz, a przeto chcemy, aby kozdy czlowyek ktorego kolwye stadla bąndzye, przed sąndem ssobyecz rzecznyka ma zrząndycz, czo by yego rzecz przed sąndem przewyodl.

(19). Wkądem powyeczye ma bycz ssąndzya.

Ize rozmayczy sąndzye ortel wydawayą a rzeczy częstokroc podług swey wolyey rozsądzayą, przeto chcemy, aby sąndzya yeden pewny ossobny a wybrany byl wCrakowye a drvgy wSandomyrzv; a gdy my wktorą

zyemyą przerwioną wyedyemy, tedy sądzia y podsądek tego powiatu na naszym dworze mają być wstawiony moc sądu y rzeczy przed nami wyznawający; a o rzeczy dziedzienne daley trzech niedzielny rok niemy dacz, alye gdy bądzie załoba o dziedzinną, tedy sądzia albo podsądek przerwioną załobą o dziedzinną przed nami ma wypowedyecz, amy zryczstwem dworu tą ystą rzecz rozgodzimy, procz bysmy były nyektorym nagabanyem pylnym ogarnyeny, tedy my szeczy albo przyna- VIII — 65] mneye czterem ryczom kv sądzi y podsądkowy przy- sądzonym polyeczmy, którzy tą rzecz dziedzinną podług sprawedy- woczy rozgodzą.

(20). Wkazydym powyeczmy ma być sądzia v kazdego wojewody.

Ustawyamy, aby kozdy wojewoda miał sądzią swego vlozonego, tho jest crakowsky jednego sądzią a sądomyrsky drugyego; y też starosty mogą myecz kozdy swego sądzią.

(21). Ktorey godziny ma być sądzono.

Pyrwey then był obyczay, yze any godziny any czassv trzymano przy sądziyech, a częstokroczy czy, którzy myeli sprawycz czo wsądziye, alyz po obyedyech obzarwszy sye przychodzyli, którzy to częstokroczy stolyecz sądowy nagabaly a sprawedywoszcz owszeyky zatraczay. Przeto aby czas y godzina sądom była sprawedywa, vsthawyamy, aby odtychmyast sądziye kazdy sądy albo roky sądziły począwschy od zaranya az do dzyewyątey godziny, tho jest do poludnya; a gdy by tego dnia wszytkych rzeczy nyedokonano, thedy kromye vczynyenia stron ivtrzeyszego dnia do tezy godziny mają pozywane rosprawyacz.

(22). O rozgodzenyv wschytkych rzeczy.

Aby lacznyey rzeczy sądziye rozprawyaly, chcemy, aby sądziye 66] nyewazacz sobye person| bogatego albo vbogyego, alye podług ywz wżadu pozywających, to jest sąpierz z gyszczem wezwawszy, wysluchaly a wysluchawszy rosprawyly. Alye wżadu pozywających pyssarz pod straczeniem wżadu swego nyema powyedacz nyjednemv krothko nyeczy- nyacz, kthorem tho podług pozownych lysthow wozny glossem myanvyacz ma pozywacz, thako, yze kto pyrwey pozwal, tego pyrwey odprawycz, a thako az do ostathkv rzeczy. Paknyalyby ktora strona kromya przyczyny, ktora by sye mogla wyprawycz, kv sądu nyestala, a przez woznego trzy- kroczy zawolana a nyestala any przez posla, tedy gyszczowy kaza odstapycz a drugyey rzeczy pylnc rozprawyacz az do koncza. Paknyaly ona strona trzykroczy zawolana przez woznego przy dzyewyątey godzinie sye nyekazal sądziyam, a gdy by sądzia chczal od stholcza wsthacz, lyepak thrzy kroczy ma być wezwan, gdy kolwe nyesthanye, thedy ma być zdan, wczem bądzie pozalowan.

(23). O nyevzczenyv wszelkyego sądv. Vstawa.

Gdy by nyekto kv myesczv, gdzye to sąndzye syedzyelyby kv sąndzenyv, kromye odpvszczenya wsthąpył albo potrzebysny nyemayącz, tho yesth kv proszenyv lysta pozewnego, a tho by vczynyl swą smyalosczyą albo IX — 67] zvfalnoczyą, | then kromye wszego odpvszczenya wyną prze-padnye rzeczoną pyathnadzyesczya.

(24). Gdzye kto ma sandzycz.

Sądzye mayącz sandy polyeczone, wzyąły by sobye wobyczay myescza yarczy gdzye kv sąndzenyv wybyracz, a to strony vczyązayącz, przeto aby kozdy sąndzya wyedzyl, gdzye ma sąndzycz, chcemy aby pan krakowsky we trzech myesczyech sąndzyl, tho yest wKrakowye, wAndrzejowye, Wysłyczy sąndzyl. Pakly by tho vczynyl gynak a bandzye sąndzyl po gynych myesczyech, tedy od nyego moze bycz odeswano yako nyedprawego sąndzyey. Tho tez vstawyamy y o panye sandomyrskyem.

(25). Slvzebnyk tako ma pozwacz.

Ize częstokroc przez pozewny lysty bywa vczyącnye, a to przez sandzye, przeto vstawyamy, aby slvzebnyk tym obyczayem pozywal. Gdy ktorego zyemyanyna ma pozywacz, tedy do yego wsy gechawszy, kmyeczya nyyednego nyervszayącz any gabayącz, do wroth onego zyemyanyna przyyechawszy, swą lyaską ma vderzycz wwyerzaye a yego zawolacz, powyedayącz przyczyną, ktorego sandzyey przykazanyem a kto pozywa a ocz. 68] A gdy by v pana y kmyeczye pospolv myal pozwacz, thedy | thym ze obyczayem lyaską wewrota kmyeczya ma pozwacz.

(26). Pozwane tako sye ma myecz.

Alye yze częstokroc dlya nyenawysczy zyemyanye wzyąły wobyczay albo dlya nakladv swych nakladov straw, gdy pozywa pana nyektorey wsy, tedy kromye wyny y kmyeczye pozywa, przeto chcemy, yze gdy kolwye ktory zyemyanyn taky vczynsnyenye a vczyązenye vczyny, a nyewynnye kmyeczye bądzye pozywal, ten przepadnye wyną rzeczoną pyathnadzyesczya. Alye gdy by kmyeczye byly by wynny, tedy ma kazdego pozwacz ossobno, do wroth yego yechawszy a lyaską vderzywszy przyczyną ma powyedzyecz.

(27). Sapyercza pyrwy ma polozycz zalobą na lysczye.

Przydawa sye częstokroc, yze dworzanye dworv naszego albo gynszych ktorzykolwye przed nas albo przed sandzyą naszego pozywacz chytrze a rozmagyczye zaloby wymyslayą dlya vczyązenya strony a potąpyenya, przeto my chcząc pomocz obyema stronoma, vstawyamy, aby odtichmyast czy, ktorzy ktore pozową przed nas albo przed naszego sąndzyą, aby dobry a dlugy myely rosmyslyenye na odpowiedz albo na odpowyedanye przed X — 69] naszym sąndem, aby takymy chytrzymy | zalobamy nyebly

przechytrzeny, przeto chcemy, aby sapyercza albo porcza przedny zalobą wszythką polozył na lyszcye pozewnym, tako, yze potem nyebądzye nycz przylozono kv zaloby. Tako tez gdy kto bądzye pozwan o dziedzyną albo o wyełką svmną pyenyadzy, to yest o trzydzyesczy grzywyen, themv ma bycz dan pospolyty rok przez sądzyą za trzy nyedzyelye; alye yestly o maly dlvg albo o słowa, tedy nazayvtrz rok yemv ma bycz dan.

(28). Sluzebnyk zwolą sandzyego ma pozywacz.

Czastokroc przed nas skarga przyniesyona, jako slzzebnyczy albo wozny gyezdząc po zyemy krolyesstwa naszego, vbogą slyachtą y tez dvchownych wsy navczyly sye lvpycz albo gwalczycz, a to kromya zadney wyny y kromya wolyey naszych vrządnykow albo sądzy, składayą na nye pozwy a dawayacz gym roky; przeto vbostwo vbawszy sye groz gych, pyenyadzmy gotowymy przepraszayą. Dlya ktorey chytroszczy chcemy, aby odychmyast nasze vbostwo nyezdradzano, alye yedno tho ktory slzzebnyk vczyny, tedy yemv lycz ma bycz przezono a gymyeny ma bycz na nass wzyątho. Thącz tez wyną przepadnye, gdy by kogo pozwal kromya przy- 70] kaza|nyia naszego sandzyego.

(29). Nykth nyema chodzycz zbroją przed sand.

Dlya przyrodzonych albo przyaczyol albo slvg nyektorzy przed sand navczyly sye sylną moczą przychodzycz a tv grozamy wsandzye czastokroc wyczyąstwo potąpyayacz. Przeto aby sye taczy wzczygaly, chcemy, gdy by ktorzy tho vczynily, pokvpyą wyną kv stolczv naszymv kromya wszego odpvszczenya, ktora rzeczona yest pyątnadzyesczya.

(30). Zly podlug zaslugy ma czirpyecz.

Przydawasye tez, yze gdy ktory bywa pozywan przed naszą oblycznosc o nyektory wyny, to iest o gwalt albo o zlodzeystwo, wzyąly sobye wobyczay, ze to nyeswą wolyą alye przykazanym swych starszych albo panow, ktorąz to wymową od zlosczy y od smyerczy czastokroc bywayą wymowyeny. Czozczmy vznaly, yz to bylo przeczyw sprawyedlywosczy bozey, przeto boyasn bozą mayącz przeczyw temv, vstawyamy, yze gdy by ktorego zlosnyka przed nas albo przed naszego vrządnyka pozvano a dokonano, tedy zadny wyną nyema bycz wyprawyon, yedno podlug zaslvgy ma czyr-XI — 71] pyecz y tez ma odpowyedacz, a ny yedney | wymowy swem panem nyemoże myecz; acz by tez na to vkazowal przywylyeye albo ktore thwardosczy nasze albo naszego namyastka, my dlya rozmnozenya slosczy myedzy takyemy, takye lysty odwolawamy y kazymy gye, zanycz mayącz. A gdy ktho bandzye o dziedzyną albo o gynszą rzecz przed nas y bilbi pozwan, a ten to stacz nyechczyal any dbal, tedy wczem koly bandzye po-zalowan, ma bycz zdan ay skazon potąpyony.

(31). Sandzya przez sluzebnyka ma pozwacz.

Potrzebno yest, aby kozdy sandzya przy sandzyech myal sluzebnyka swego wlosnego, przeto chcemy, aby kazdy sandzya gynszey nyedney osoby nyepozywal, yedno sluzebnykiem albo woznem a wyyawszy tho, acz nyektora rzecz albo gwalt albo zatargnyenye stalo by sye przed sandem albo gdzye na dworze sandzyego, tedy tego sandzya moze pozwacz yarczy kthorym slvgą.

(32). Kromye powodv zadny nyema bycz pozwan.

Naschy vrazdnyczy albo gych namyastkowye albo przyrodzony gych wzyaly sobye to wobyczay zgnyewv, chcżacz strawy a robothy tez na ktorą 72] kolwye personą vczynayacz yą albo chytroszyą nanych nyektore | pyenyadzye albo ktore gynsze dary wzyacz, na thy yeszcze pozwy dzywne a rozmayte wynaydvyą, przeto chcemy, aby taky, czo kogo pozowye kromya powoda, ten przepadnye wyną rzeczona pyatnadzyesczya temv, komv (s) kogo tako pozowye. Przykazvgem tez sandzyam y podsathkom, aby odthychmyasth kromye powodv zadnego pozvv nyewydawaly. Na ktorem pozwyte tez ma bycz przyczyna, ocz ma bycz pozwan.

(33). Gdy kto odpyra kym, ez by byl wstronach dalyekych.

Gdy nyekto o dzyedzyrą byl by pozwan a odporcza czasthokroc chytroszyą przed sandem tako odpyra, yze Pyotr albo Ian są wgnyszch stronach, a to przeto, abi wlosnemv dzyedzyczowy dzyedzyną odczynal, a ten kv dzyedzinye, ktory tako odpyra, mowy, aby nycz nyemyal, a tako o thą ystą dzyedzyną nyechcze odpowyadacz, przeto chcemy, aby gdy Pyotr albo Ian moczą sandzyey na dzyedzinye, o ktorą sye dzyeye albo w parochyey, kv ktorey ze to dzyedzyna przyslvcha, bądzye trzemy razmy przez woznego yawno wywolawayacz kv odpowyedzy przypozwan, dawayacz XII — 73] gemv pewny rok y myescze; a gdy nyestanye kv | odpyranyv, tedy sandzya podlvg zaloby powod ma zdacz, a tego nyestanego skazacz.

(34). O dzyeczkwanyv dwv wolv.

Dowyedzyelysmy sye, yako gdy ktory zyemyanyn o nyeposlvssenstwo zdan bandzye na dzyeczkwanye, tedy gdzye by myano wzyacz szescz wolow, tv wezmą trzydzyesczy albo czterdzyesczy, a nyzly ye przywyodą tam, gdzye by sprawnye myely stacz, thym gye myedzy sobą rozerwą. Przeto tho vstawyamy, aby o pyrzwe nyeposlvssenstwo sluzebnyk zedwyema pachol-koma sądzyey ma yechacz do wsy tego zyemyanyna, a thamo yestly sam zdan w wynye, mayą mv wzyacz dwa wolv; a są ly tez kmyeczye yego zdany, tedy kmyeczyvm po yednem wolv. To thez o wtore zdanye nyeposlvssenstwa vczynycz przykazvgem; alye o trzeczy acz przepadnye, tedy otho, ocz bandzye pozwan, ma straczycz, ktorego sandzya ma ossadzycz. Tego tez nyepovsczamy, aby ty wole tako wzyate, kromya wszego obra-

zenya karmyącz, lyeczye chowany dwye nyedzely, a zymye tydzyen; a po tych dnyoch nyewyprawyeny ly by kromye ktorey wyny, nam albo naszymv sąndzy mayą bycz przysądzeny. To tez chcemy, gdy slvzebnyk przy 74] dzyeczskowa.nyv, to yest przy czyży nyektorego zyemyanyna spacholky sąndzye gwałtem nye wewsy albo przedewsyą albo wgranyczach albo zagranyczamy od zakladv moczą tego zyemyanyna albo yego kmyeczyow byl by odbyth, tedy taky zyemyanyn nam albo naschemv sąndzy przepadnye wyną pyatnadzycszya a zaklad temv, komv przysądzon byl sandownye, zdrugą wyną pyatnadzycszyą ma dacz. Paknyąlyby wspotą zakladv tako skazanego y wyn tako przepadlych nyepostąpył a zanye dosycz vczynycz nyechczyal, a zaly dlya moczy yego sądzya nyesmyal by yego dzyeczkwacz albo czyądzacz, tedy tako czyryączy przepadnye wyną rzeczoną schestnadzycstha.

(35). O wynye, ktora rzeczona yest szyedmadzycszya.

Alye yze wyny syedmadzycszya nykomv nyema bycz skazana, gedno kv naszymv stolv, przeto chcemy, aby wyedzyano, gdzie albo ocz ma bycz skazana. Napyrwey komv dadzą wyną o pozowstwo a nyemogl by sye wyprawycz; drugye komv dadzą wyną o gwalt albo o rozboy na dobrowolney drodze a nyemoze sye oczyszcycz; trzecye gdy kto nyeczcząc sąndv naszego, XIII — 75] przed sąndem myecza albo korda dobyłby; czthwarthe | gdy kogo sandownye o ktorą rzecz zdadzą y kaza dosycz vczynycz albo rąkoymye ostawicz za dosycz vczynyeny, a ten to wżardzy dosycz vczynycz any albo rąkoymyey postawycz kv dosycz vczynyenyv wspotnye od sąndv od chodząc; wszycszy tako czynyączy thą wyną mayą bycz potampyeny.

(36). O dzyeczkwanyv zyemyan.

Alye yze vbostwo częstokroc na czysk y szkode nyemaly czyrpyą przeto, yze nyepodług sprawyedlywosczy, alye wyączyey wspoty y swą mocz vkazyącz kv dzyeczkwanyv albo na czyżą yadą, yako na woyną, a na tho nyemayącz przykazanya od sądzyey nyepzeparwszy zadną wyną zyemyanyna albo yego kmyeczya, drapyestwo czynyą, przeto chcemy, aby sąndzya albo podsąndek kv czyży nyewyączyey poslal, yedno dwv pacholkv sslvzebnykyem. Sąndzya tez nyema kazacz czyądzacz nykogo przez wyny, alyz sądownye bandzye zdan kv dzyeczkwanyv albo na czyżą. Paknyąly ktory sądzya to gynaczey vczynyl by a moczą albo smyalosczyą swą kazal kogo przez wyny dzyeczkwacz albo cządzacz, a to dlya swego pozythkv, tedy sandzya temv, kogo tako dzyeczkwano, bydlo albo gynsze rzeczy tako wzyat 76] albo | yego kmyeczowy, acz by tez byly dzyeczkwany powyadayączyym a skarżącym, yze nyesprawyedlywye dzyeczkwany albo czyądzany, kromye szkody y obrazenia ma wrocycz a dacz na rąkoymye, rok pewny gym polozycz na sprawą albo dokonanye swey nyewynnosczy. Paknyąlyby dokonal swey nyewynnosczy, tedy sandzya albo podsąndek za kazdą personą

albo kmyeczya tako dzyeczskowanego, panowy tych kmyeczy pokvpy albo przepadnye wyny rzeczoney pyatnadzyesczya.

(37). Powod ma pozwacz sapyerza.

Powod ma pozwacz sapyerza na roky, sapyerz stanye a powod nyesthanye, tedy sapyercza ma bicz wyzwolyon od rzeczy przez powoda pozwancy; a to gdy sapyercza nyestal sam albo przez posla, tedy dlya nyeposlvszestwa ma bycz zdan w wyny dwv wolv.

(38). O zastawy dzyedzyny albo czego gynnego. C.

Wyschla rzecz wnyektorych stvkach gest potrzebna, a wszakoz przy sadzyech a rozgodzenyv rzeczy rychlosz nyema bycz dzyerzana; przeto chcemy, gdy by nyekto byl pozwan pyrwe, wtore, trzeciye kv odpowydanyv na zalobą dowodną, a ten to nyestal, tedy dlya yego nyeposlvszynstwa XIII — 77] ma na trze|czyem rok v bycz zdan a powodowy ma bicz przysadzona dzyedzyna y ma bycz yemv dano wdzyedzyna wyazanye, a sapyercza yvz ma odstapycz y straczycz owszeyky przez przysadzenye naszego sadzyego. Aczby byla zaloba o dlug albo o zastawą a pozwan pyrwe, wtore, trzeciye, a ten to by zamyeszkal albo stacz nyechczyal kv wyprawyenyv zastawy, tedy sandzya ma przysadzycz wszystko, czo yest zastawyono, powodowy y dacz wyazanye. Acz koly zastawa nyestala by za thy pyenyadze, wktorych by byla zastawyona, a powod albo czyge byly pyenyadze, nyeczynyl zandney wymowy, yedno prosczye zastawą przyyal wpyenyadzoeh swych, tedy ma myecz dosycz na tey ystey zastawy; alye acz sobye wymowy nyektora przyczyna przy zastawy malego albo wyelkyego gymyeny, tedy mala zastawą wmyesczye wpyenyadzoeh, tedy yemv sadzya przysadzy dopelnycz; acz ly by tez zastawa wyaczey wazyła, nyzly ty pyenyadze, w ktorych zastawyona, tedy ostatek themv ma wroczyz, czyya byla pyrwey.

(39). O doswyatezenyv gwalthv.

Przeto aby potwarz drogy nyemyala, chcemy, aby ktoregokolwye stadla 78] nyeporvszony swey czczy czlo|wyek o yakylwye gwalt przed sad byl by pozwan, tedy nan dobrym swyadecztwem ma bycz dokonano. Paknyaly to nyebadzye, tedy wlostną rąką przysyagwszy, sam odbadzye. Gdy nyektorzy bylyby w yednem powyeczye albo pod yedną parrochyą a yeden drugyego chczyal by o zlodzeystwo nyektorych rzeczy wyzwacz przed sand, to ma vczynycz nyzly rok mynye; paknyą ktho czo bandzye nan mowycz przed namy a tho vczyny po rocze gednem a zalobą nan o zlodzeystwo chcze odnowycz, tedy to, czo bądzie nan mowyl, swyadecztwem ma dokonacz.

(40). Gdy myeszczanyn dal by svkno na borg.

Ivz konyecz chczyz vczynycz prawom, vstawyamy, yze gdy by nyektory myeszczanyn zyemyanynowy dal svkno albo gynszą ktora kvpyą na

borg albo pozyczyl kromye zapysv, na ktorem to yawno stal by dlug, tedy myesczanyn ma dokonacz swego dlugv nazyemyanynye swyatky. Acz by swyatkow nyemyal, tedy yego zyemyanyn wlosną rąką odbądzye przysyągwszy.

(41). O doswyatzenyv swey slyachethnosczy.

Rodzay slacheczsky od rodzajow pochodzy a synowye od nych po XV — 79] rodzeny, gymy tez doswyadczaya sye slyachetnego rodzajv. Przeto acz by nyekto myenyl sye bycz rodzajv slyachetnego a gynszy by temv nyewyerzyl, tedy ma doswyatczycz szesczyą mązow swego rodv, którzy tako maya swyatczycz przysyągwszy, yze ten yest brat nasz y yest spokolye-nya oczczow naszych.

(42). O zlodzeystwv pczol albo myodv.

Pyotr zalowal na Iana przed sądem, yako pczoly albo dzyenya yego noczną rzeczą kradomye wzyąwszy, do swego domv donyosl, chcąc nan doswyatczycz. Alye Ian zaprzal rzeczy zlodzeystwa rzekąc, yam swoy myod yawno do swego domv przynyosl. Tedysmy Pyotra spytaly, byl ly kto, czso by to wydzyal, gdy Ian wzyąwszy myod thwoy y nyosl do swego domv? Tedy Pyotr nyemayąc swyathkow, rzekl, yze swyathkowye są zmarly, nyemam kyem doswyadczycz. Tedy my wstawszy, przysądzylysmy Ianowyy wlosną rąką przysyągwszy odcyz, a to tako, acz by Yan pyrwey nyebyl porvszon wrzeczy nyektorey.

(43). O doswyatzenyv ran thlynych.

Iest przyszlo donas albo przed nas, yako Pyotr sczygayąc Iana, iest ranyl navlyczy a barzo. Tedy Ian Pyotra pozwal przed sand zalvyąc nan, 80] yze go vranyl, alye za yego począthkyem, bo on yest mnye pyrwey vranyl, a na to man (s) ya swyathky. Przetosmy Ianowyy przysądzyly swyathky wwyeszc na Pyotra przeto, yze gy posczygnął navlyczy y yesth gy ranyl, bo Pyotr nyeodeymowal swego zywota, alye sye msczyl swey krzywdy pyrwey vczynyoney.

(44). O doswyatzenyv swyathkow na slzzebnyka.

Pyotr zalowal na Iana, yze yemv trzy rany zadal; tedy Ian poznal, yz to vczynyl przeto, yze Pyotr moczą nayechawszy wdom yego, maczyerz albo syostrą albo zoną albo dzyewką vranyl, ktoráz raną aczkolwye slzzebnyk obezrzal a wszakoz gynszymy doskonalyemy swyathky yego chczyal dokonacz. Alye gdy sądzya slzzebnyka pytal, yestly wydzyal tą raną? ktory to zaprzal sye yest tey rany nyewydzyec; alye yze po zaprzenyv slzzebnyka przez zamyeskanya natichmyast Ian dokonale (s) swyathky, ktorymy sye zawyodl, ge postawyl, którzy poznaly, yze raną tą ystą obe-

zrzely, przeto my to zeznawszy, Ianowy swyathky skazalysmy y vstawylysmy przypvsczycz.

(45). O doszwyczczenyv ran, gdy ktho kogo vrazy vswadzye. Capitulum. |

XVI. — 81] Pyotr na Iana zalowal. yze gy vranyl, a Ian tez mowy, yze gy Pyotr vranyl, a na to zawyodl sye swyathky a swyadecztwem. Tedy my na tem rozgodzily, yze yestly wezwadzye Pyotr Iana vrazil, tedy Ianowy swyadecztwo ma bycz przypvszczono; alye gdy by kromye zwady albo zatargnyenia Ian Pyotra vrazil, tedy podlug obyczaya Pyotr swe rany ma poprzysyacz.

(46). Kłaty moze swyateczycz, acz by na ten czas gynszych nyebylo.

Doszwyczczylysmv thego dobrze, jako dla klyatwy czastokrocw wsporne nyektorzy tho wzyaly wobyczay swyadecztwo odrzvczayacz, kotorem odrzvczenyem czynya sylne vczysnyenye prawdzye. Przeto o takye odrzvczenye tako vstawyamy. Kyedy by kto swyadecztwo wyodl a themv to by odrzvczono swyadecztwo klyatwa, tedy ten, komv sye stanye to, kromye obrazenia swey rzeczy, moze gynsche swyadky wyescz, acz ge ma. Paknyalyby nyemogl myecz gynszych swyadkow, yedno czo sa albo bada wklyatwye, tedy chcemy, aby ten, od kogo klyatwa wydana bandzye, pod dobrym rakoymyem albo pod przysyaga dosycz vczynyenia thym to 82] klyatym dano rozgrzeszenye tego dlya, aby czy ysczy | swyathkowye swyadecztwa dokonaly, aby takim przeczywyenym prawda nyeczagynala. Acz by yvz takim livdzyom klyatym rozgrzeszenya nyechczyano dacz, a to tako, yz by to bylo yawno, gdy by prosyly rozgrzeszenya, gdyz tho mamy znavky bozey, kto sye vkorzy, yvz yest rozgrzeszon, alye to podlug boga alye nyevstawy czyrkwye swyathey, tedy chcemy, aby kromye vrazenya rzeczy, to yest kavzy, sandzya swyadecztwo thych swyathkow przysadzyl, a tho swyadecztwo ma mocz myecz az na wyeky.

(47). Przyrodnym nyegdy moze swyathczycz.

Kvnrad domv pozyskowal na Domyenykv, a nato wyodl schescw swyathkow podlug skazanya sadzyey, myedzy ktorymy swyadky byl Pyotr Kvnrathow przyrodzony. Thego Pyotra to Domyenyk zamyeszkal odwolacz, gdy gynsze swyatky myenyono przed sandem podlug obyczayanya (s) thym, yze yest przyrodzony krwya Kvnrathowy, a pothem, gdy przysyagaly, Domyenyk Pyotrowo swyadecztwo chcyl odrzvczycz albo odwolacz przeto, yze gest przyrodzony Kvnrathowy. Przeto my vznawszy, yze myedzy przyyaczelmy czastokrocw rzeczy gednaya y vkladaya rychley nyz nyepylny, XVII — 83] wtey rzeczy Pyotra | na swyadecztwo vstawylysmy y przypvszczylysmv.

(48). Dawność trzech lat y trzech miesięcy.

Gdyż w prawych dawność dla leniństwa jest wstawiono, przeto wstawiamy, aby kto kolwiec by innymiał wktorey dziedzinye nieczso myecz podług prawa, ktorąz to gynszy trzyma od trzech lyat y trzech myesyączy kromya wszego nagabanya spokojem, aczkoly yego dziedzyna sprawnye by nyebyla, a ktory by byl blyszszy kv dziedzinye, wten czas, to jest trzech lyat y trzech myesyączy mylczy a rzeczy nyepocznye, tedy wstawiamy, yze yvz ma mylczcz a dziedzyną stracycz. A gdy kto wstawye nyektorą dziedzyną zastawy, wstawiamy, aby ten, ktory zastawy, albo yego przyrodzony przynamney yednącz wrok przed naszym sądziem. acz go moze myecz, albo wparochyey tey dziedziny, albo na wyeczoch albo po rokoch swyathczyl, yze tha dziedzyna wtych to pyenyądzoż jest zastawiona; tedy tako czyniąc ten, czyya dziedzyna, albo yego przyrodzony ma mocz za trzydzięszy lyat swą dziedzyną wykvpycz y wywo-lycz. Paknyły by tego nyeczynyl na kozdy rok az do pyączynaczye lyat, 84] tedy wszythko straczy a ma mylczcz. Alye pany mającza maza | mny-mając sye myecz prawo kv nyektorey dziedzinye albo dla wyana albo yakokolwyę gynacze, dawność ma myecz do dzyesyączy lyat. Paknyły wtech lyeczyech zamylczy a nyeporvszy rzeczy, tedy odewszego prawa odpadnye. Alye gdy taka pany bandzye wdowa, mającz mocz kv nyektorey dziedzinye ktorym kolwyę obyczayem, ma myecz dawność za szesz lyat; zamylczyly, tym obyczayem jako y pyrzwey odewszego prawa odpadnye. A thy dawności mayą bycz trzymany, gdy zyemya gest wpokoyv, bo czassv trwog albo zamyszanya (s) othem na roztrpność sądy to spvszczamy, yz yączyecz zadney dawności nyema myecz.

(49). Dawność odedw lath.

Ian zalował na Pyotra, yze na yego dziedzinye przyszedwsy jest ploth (s) y vzytky wszytky pobral. Tedy odpowedyzal Pyotr, yze Ian wtey ystey dziedzinye semną wednye y wnoczy az do dwv lyat myeszkal a mylczal o thy yste ploty, a mnye nigdy nyenagabal ny yednem slowem any rzeczą. Przeto my zezrawszy leniństwo Ianowo, przysądzylysmy Pyotrowy odcyz dawnością dwv lyat o thaką rzec.

(50). Dawność o przyrodzonego yego pyenyądze.

XVIII — 85] Franczek syestrzenyczą swą Lucyą syrotą wmlodych lyeczyech y zgymyenyem yak sto grzywyen na swą pyeczą przyyął. Potem gdy yeszcze gey lyata nyebily wyszly, jest yą dal zamaz telko zsyednyomadzyestoma grzywyen. Tedy Lucia myeszkawszy za mązem cztyrzy lyata, a po cztyrzech lyeczyech ffranczka wvya swego o ostatek pyenyądzy nagaba y pozowye. Alye ffranczek gey spytal, jako dawno szla zamaz? ktora to odpowedyzala, yvz cztyrzy lyata, a wtych lyeczyech ffranczek nigdy nyebyl nagaban. Przeto my wstawylysmy, yze gdy Lucia sswoyem mązem

myeskala trzy lyata y trzy myesyące, a ffranczka wtych lyeczyech nyenagabala any pozywala, aczkoly gey lyata yeszcze nyebily wyszly, ma mylczcz; a ffranczkowy them obyczayem dawnosczyą trzech lyat y trzech myesyący przysądzylyśmy odcz.

(51). Dawnosc o przedaną dzyedzyną.

Franczek Ianowy przedal dzyedzyną za stho grzywien a Ian natychmyast gemv zaplaczyl pyączydesyąt grzywien a drvgye pyenyądze slyvbyl yemv zaplaczycz na pewny rok. Potem Ian nyedplaczywszy osthathka 86| pyenyądzy za dzyedzyną ffranczkowy, dzyerzal spokoyem dzyedzyną. Za trzy lyata Ian kladl ostathek pyenyądzy ffranczkowy, tedy ffranek gdy mv sye tako dlugo zaplata pyenyądzy nyestala konyeczna, chczał targ wzrzvczyz. Thedy my chcząc pokoy myecz myedzy zycmyany, przyssa-dzylyśmy ffrankowy wycznye mylczcz dlya dawnosczy a Ianowy dzyedzyną trzymacz pyenyądzy dopelnywszy.

(52). O pozyczanyv pszenicze albo gynszego zboza.

Franczek pozyczyl Pyotrowy kłod trzydzyesczy pszenicze a gdyz iego cząstokroc vpomynal ffranek, aby mv wroczył, a gdy gy pozwał, Pyotr spytal ffranczka, yako dawno yest, yakosmy pozyczyl? ktory rzekl, trzy lyata. Tedy my ffranczkowy przykazalysmy wycznye mylczcz dlya tako dlwycego czassv.

(53). O placzye rzeczonym trzynaczzye.

Acz kolwye plat rzeczony trzynaczzye, ktory podlug obyczaya sądzia bral, yvz byl zagynął, a wszakoz potem wynalyczly pod gynszym myanowanym slowye pyątnaczzye (s), ktorym ze vbstwo vdrączano, przetho wstawyamy, aby o rzeczy wyelkyc sądzia wmyasto plathv rzeczonego pyą-
XIX - 87| naczzye wzył cztery grosze, a od mnyeyszy rzeczy | dwa grosza ma wzyącz, a to o rzecz dzyedzynną albo nyedzyedzynną.

(54). Pyrwsze zdanye wswey mocy sthoj.

Gdyz rzeczy vmarle trudno wzbudycz yako mynāle na wstecz za sye obroczcz, a wszakoz są nyektorzy, czo rzeczy przesle y tez sądem ossādzone, nyeyakomy wymysly navczyly sye wzdzyerzac, a to wtem, gdy nyektora bracza albo brat zsyostrą oczczyznā bandā dzyelyly albo oddzyelyony, kthemvz to dzyalowy przed sądem brath albo syostrā przyymā skazanye, a potem drugi albo gynszy brath przyszedwszy przed sandzyā ono skazanye odwola dokonawayącz albo chcząc dokonacz, yz by przy thym skazanyv nyebyl, chcząc, aby tho skazanye wypyssano albo vgaszono, a kthemv naschy sąndzye cząstokroc sye sklanyayā a rzeczy skazane wygaszaya. Przetho my chcząc pewnyeschy konyecz thym rzeczam wstawycz, wkladamy, aby gdy bracza albo syostrā zbratem oczczyznā bandā dzyelyeny

a ktemv przyzwolyą albo yeden znych przyzwoly, tedy drugi potem nymoze wrzvszycz, alye ma trzymacz tako, yako drugi, wyiawszy o cząszcz, 88] czo nan przyslvchala, o thą moze mowycz. | Acz ly by braczya albo brat z syostramy woczczyznye nyebyly rozdzelyony, a thako acz by myely lyata roztropna, tedy vstawyamy, aby wtey dzyedzinye, ktora by byla nagabana albo gdzye gyndzye przez woznego lystem pozewnym dano yawny rok, na ktorym tako ma stacz, acz kto ma mowycz czso ktey dzyedzinye albo yz by byla yego albo ktore prawo wnyey ma, aby stanął tego dnya thv albo thv na rok vlozonem, prawo swe vkażal albo polozył. Paknyaly tako yako pozwany na them ystem pyrwe rok vnyestanye, vstawyamy, aby sądzya thym rokyem dzyedzyna skazał stoyaczemv na rok. Gdy kolwye potem by chczyal nyestoyaczy na rok wpyrwszem zdanyv sądownem odnawyacz albo wdzzyeracz, tedy yemv ma bycz wlozono wyeczne mylczene, a rzecz zdana sądem wmozcy swey ma zostacz.

(55). O konyv vkradzyonem we wsy.

Nagod kinyecz zalował na swe sąsyady tako, yze gdys my nocną rzeczą kon yest vkradzyon we wsy myedzy sąsyady, natychmyast spylno-szczyą gęsm pobvdzyl sąsyady, proszacz gych, aby my pomogly poslyadv XX — 89] zlodzyeya gonycz. Tedy ony wzgardzily, pomoczy | dacz nyechczely. Zathym my wtey rzeczy wszythkym sąsyadom konya Nagodowy kazalysmy zaplaczycz.

(56). O vczyączv palczow ktorychkolwye.

Pyotr na Iana zalował, yako yemv wrące yego swym myeczyem trzy palcze vczył, którą to rzecz Ian zaprzal. Alye yze poroczemy nymalym Pyotr za swe palcze dosycz vczynyenya pozadał, tedy my Pyotrowy skazalysmy samotrzeczyv Iana o swe palcze poprzysyacz.

(57). Gdy sądzyc ktho nyenagany, tedy yego skazanye ma moc.

Pyotr postawyl sye naprzeczywko Ianowy sądzy o rzecz, którą przednymem myal albo czynyl, alye zdanye Ianowo aczkolwye wspyrayacz sye przyyął a sądzyey nyenaganyl, tedy my rzecz albo skazanye Ianowo sądzye vstawilismy wmozcz myecz a na Pyotra wyna podlug skazanya sądzyey.

(58). Pyrwsze skazanye sądzyego ma moc.

Falko zalował na Andrzycha o dzyedzyna, alye Andrzych zawyodl sye dawnosczyą, czegoz to podlug prawa dokonal. Tedy sądzya ifalkowoy przysądzył dawnoscę przyyacz a o dzyedzyna wyeczne mylczene myecz. Potem 90] przyszedwszy Mykolay brath | mlodzy Falkow, chczyal tako rzecz wrzvszyszy, ona czynycz. Tedy my skazalysmy Mykolayowoy brathv frankowemv wtey rzeczy mylczecz a nyeslvchacz a pyrwsze skazanye sądzy moc myecz.

(59). O młynarzu pospółthem między bracia.

Franek, Falko, Andrzych trzy bracia mając jednego młynarza, y Andrzych o nyektore wyny młynarza przed sądyą podług prawa doiał. Potem Falko młodszy brat przyszedwszy, zawolał zalwyąc na Anycha, yz by yego młynarza sąndzyl y zdał. Tedy my wzrzsawszy zatarzenie, przysandzylismy, yz podług prawa wczynyl.

(60). O pwszczynye kmyeczyey.

Nyezgodny obyczay wzyły między ssobą zyemyanye, yz gdy który yecz vmrze nyemayąc dzyeczy any ktorego przyrodzonego, pwszczyną zo dobra ksobyie przyymwyą. Vstawyamy, aby zgymyenia tego vmarłego, stly takye gymyeny, kyelych zapoltory grzywny do czyrkwy, do ktor przyslvchaya, sprawyono a ostatek przyaczyelyom yego blyznym dano.

(61). O pozyczonem konyv sdrowem na drogą komv.

XXI — 91] Mykolay zalował na Pyotra, yze gemv konya na drogą | pozyczł zdrowego, alye Pyotr obyechawszy drogą wroczył konya Pyotrowy o Mykolayowy a chromego. Tedy Pyotr odpowedyal, podług wyary nya przyglydalesm y tez karmyl jako swego wlosnego, a nyewye skąd wraz albo mv sye dostal. Tedy na thą rzecz my przysądzylismy konya sthrawye kromye roboty chowacz dwye nyedzyley; paknyaly wtem czasie kon nyewyzdroweye, tedy o ten ysty mayą między sobą przyayelskye vlozycz.

(62). Gdy kmyecz kmyeczya zabygye.

Acz podług starych praw bylo vlozono, yze gdy kmyecz kmyeczya byge, tedy dawszy za wyną trzy grzywny groszy, byl praw; alye yze sycz nyebylo takym kv skaranyv, przetho vstawylismy tako: gdy nyecz kmyeczya zabyge, tedy panv, ktoremv przyslvcha, za wyną trzy zywny a przyaczyelyom zabytego szescz grzywyen. Paknyalyby nyeyal czym zaplaczycz abyl by yath, tedy glowa za glową ma bycz dana.

(63). Geden ma bicz powolan o mazoysthwo.

Gdy trze albo cztery albo wyaczey byly by pomowyeny o mazoystwo, acz koly podług starego prawa ten, czo kogo pomowyl o mazoystwo, sam przysyagl | wwyny y wglowy bywaly potapyeny, przetotawamy, aby yednemv dano wyną albo pomową o glową y poprzsyan przeto kto nan mowy; alye drudzy mogą bycz pomocznychy zabycza ow tako rzekąc: ten zabył spomoczą tylko tych, a thako czy mayaly skonale swyathky, mayą odchodzycz, a nyemogaly myecz, tedy mayą cz przewynyeny.

(64). O smyerczy nyektorego przez przyczyny, vstawa.

Gdy sye komv smyercz przyda kromye przyczyny, tho yest, yz by sye vtlvkl albo vtonał albo jako kolwyc gynaczey zgynął, tedy chcemy, aby o thakwego czleka nyeyedna pomowa any zaloba byla. A gdy by kto kogo zabył, a nyewyedzyano tego, ktho gy zabył, tedy o tho dzyedzyna nyema bicz obwynyona any o tho czso ma czynycz; alye przyaczylyc mayą sye badacz wynnego a podlug prawa wzwyedzawwszy gy mayą pozyskowacz.

(65). O slyachezycza zabyczyv.

Aby sye od zlosczy wyną wztrzymaly, vstawyamy, kyedy ktorykolwyc slyachezycza zabyge, tedy za głową szesczdzycsyath grzywyen a od skazenya albo od vczynacza ktorego czlonka trzydzycszy a od prostey XXII — 93] rany pyatnasczye skazv'gemy dacz.

(66). O zabyczyv nyeczzyzicy maczyerze.

Wawrzynycz zalugye na Marczyzna, yze gemv maczyerz zabył; aiye Marczyn wodpowyedzy Wawrzynczowy przyganyl rzeknącz, yz by nyehyl od dobrej maczyerze porodzon, chcącz gy od rzeczy odeprzcz. Alye my przy them czlonkv y temv rozvmyley, skazalysmy głową zaplaczycz.

(67). O zbyeglem slyachezyczv vstawa.

Nyektory swą zvfnosczyą albo rozpvsczenym gymyenyne swe, ktoreby na dlugy czas rozmnazacz mogly a yego zeczczją pozywacz, krothkym czassem strawywszy, od swego gymyeny zbyegwszy, po stronach zbyyayą vbostwo tapyącz. Przeto chcemy, aby taczy acz nyemoczą alye wyną byly skarany zbyegowye od swego gymyeny a po stronach zbyyayącz, tho gymyenyne, od ktorego naszymv stolv przez wszego odmyenyeny przysandzono. Acz by taczy naszą myloscz przenalyczly a gymyenyne odzyerzely, wszakoz chcemy, aby myedzy slyachtą rowney czczy nyemyal.

(68). O placzye sluzebnychem albo woznego. Capitulum.

Podlug starego obyczaya bylo, yz gdy sluzebnyk kv nyektoremv za-94] bytemv na polyv albo na drodze bylby przywolany, prawem swem rzeczonym krwawe, odzyenyne, wktorym zabyth byl, sobye by braly Alye sye to nam nyewydzyalo za prawo, bo nykth dwyema ranamy nyema bycz vdrączon. Przeto odychmyast przykazv'gemy, aby sluzebnyczy thako wzyaczy kv ogladanyv zabytego nyeczynyly by zadnych lpow, alye za robothą swą grosz mayą wzyacz od tego, kto ye wzowye, tako dlugo, az mazo-boystwo bandzye swyadeczstwem dokonano.

(69). O spasyenyne zboza przez bydlo.

Aby nykth swemv blyznyemv szkody nyeczynyl, gdy by nyekto pasl nasyenyne gynszemv konyem albo gynszem dobythkyem, chcemy aby

szkodą temv, czygc zboze yest, zaplaczyl, a od kalzdego bydlyacza zaya- tego dal trzy pyenyadze. A gdy kolwye zaymye kto bydlo na swem zbozv, tedy snyem pod swyadecztwem moze gye chowacz przez noc. Paknyaly rano nyebyloby wyprawyono, tedy ye ma dacz kv dworv, kv ktoremv slusza ye dacz.

(70). Gdzye komv dadzą wyną, tam ma stacz.

Gdy kto bandacz powod nyekomv da wyną wnyemyeczkyem prawye XXIII — 95] a bandzye nan zalowal, tedy wynowaty tam ma powoda| slvchacz az do skazanya. Paknyaly wynowaty vczynywszy dosycz, pod thym ze prawem powoda chczyal nagabacz, tedy powod wezmye sye do prawa swego sandzyey, ktorego sprawem ma slvchacz.

(71). Pozozcza ma bycz ognym spalon. Capitulum.

Prawo czessarkye nas navcza, yze pozozcza ognym ma zgynacz. Przetho chcemy, gdy by nyekto thako nalyezyon, acz by do kosczyola albo do klyastora yako vczyekl, thedy przez porvszenya swyatosczy ma bycz wzyath slosnyk a podlug prawa ma bycz ossandzon. Alye yze taczy slosny- czy kv odpyranyv swey zlosczy wzyaly sobye wobyczay nyechczacz wmyesczyech albo we wsyach, gdzyez to by sye nyemyeczskyem prawem odpyraly, a tako swą chytroszczyą od smyerczy wychodzą, przeto aby zly gory nyemyely alye wsądzye potąpyenye, vstawyamy, aby kyedy takymv dadzą wyną, aczkolwye bandzye nalyezon wmyesczye albo wevsvy, ten nyednym prawem nyema bicz sądzon, yedno polskyem, przed sądzją vsta- wyonym, ktory przekonany ma bycz skaran smyerczyą yemv zgodną.

(72). O dzyewyczem gwalczye albo o nyewyesczyem. |

96] Sluscha podlug zakonv, aby sye kazdy dobry zlego chronyl. Nye- ktorzy zly albo nyeczyszcy wswem zywoczye czvdzym zonam albo pannam vczynywszy gwalth gych czczy pozbawaya. Gdy gym bandzye dana wyną, chytroszczyą podlug nyemyeczskyego prawa gych odbywaya. Przeto vsta- wyamy wyecznye, aby taczy gwalthownyczy prawem polskyem byly by sądzony.

(73). O przywyleyv straconem thak vsthawyamy. Capitulum.

Ktho sam tego nyetrzyma, czo na swem przywyleyv ma, podlug prawa sam to stracza. Nyektorzy zyemyanye naszego krolyesstwa mayacz od nas albo od naszych namyastkow lyste przywyleyne swym myastom albo wsyam pod prawem nyemyeczskyem, a wszakoz thy ysta prawa opvszczayacz ta ktora maya, a gynszym sandzycz bandą, pyrwsze ma straczycz; alye przeto chcemy, aby gdzye kto zgrzeszyl, tam tez ma czyrpyecz thym ze prawem, ktore wthym myesczye bandzye albo wevsvy.

(74). O zbyglem kmyeczyv vstava.

Gdyz zbygowye swym prawem częstokroc czynią dzyedzyny pvsty. XXIII — 97] przeto nam y naschym | poddanym thosye yest zwydzalo podobno, aby take skody naszym poddanym nye byly. Vstawymy, aby wyączey nyemogly smyecz zbyegacz albo odchodzycz, gedno yeden albo dwa do gynszy dzyedzyny, a tho wgody, vczynywszy sobye sprawnye kromye wolyey tego pana, pod ktorym są albo myeszkałą. Gedno wtych stvkach kmyeczye yawno wszytczy mogą sbyczecz, tho yest, gdy pan kmyeczyom (s)zoną albo dzyewką zesromoczy; druga stvka, gdy kmyeczye o wyną byly by wklątwe; trzecza stvka, gdy o wyną pana swego kmyeczya dzyeczskowano by albo drapyono częstokroc; czthwartha szthvka, gdy sam pan swe kmyeczye przez wyny zbyye albo lvy: wtych stvkach nyethylko yeden albo dwa alye wszytka dzyedzyna moze sye rozyd kromye wolyey panskyey.

(75). Syroty nyemayą dawnosczy.

Gdy wdowa po smyerczy maża swego wczmye dzyeczy na swą opyeką nyemayące doskonalych lyat, to yest dwanaczye lyat, a gdy by gym kto wtych lyeczyech szkoda vdzialal nyektorą wgych wgymyenyv, acz by macz o tho nyechczyala albo nyemogla czynycz, tedy them dzyeczyom dawnoscz 98] nyemoze bycz przypysana | acz kolwye otho nyczs by nyeczynyly az do lyat doskonalych; acz by tez po doskonalych lyeczyech zamieszkały by czynycz, a dawnoscz wyszla, tedy yako o gynsze stathky podlug dawnosczy mayą mylczcz.

(76). Czysty czlowyek a nyenaganyony ma sam odyez.

Aby zyemyanye albo gynszy mązowye spyrzwv wswey czczy żadnym złodzeystwem nyeporvszony, od nas albo od swych ssąsyad myely nyektore zachowane czczy dlya swego oczyszczyenia, a to gdy yemv dlya yego mąstwa o zboy dana wyna przez sądzyą, tedy sam wlostną rąką odeydze.

(77). Nykth czygey rzeczy nyema bracz bez woly czygyey.

Idzyk zalowal na Falka, yze gdy szedl wdoga, tedy wdrodze zasnal. Tedy Falko naszedwszy gy spyącego, wzyal gemv myecz y stobolą, wktorey bylo trzy zlothe. Alye aczkolwye mv wroczył myecz y stobolą, alye trzech zlothych yemv nyewroczył, a na swoy ge vzytek obroczył. ffalko poznal, yze myecz y tobolą wzyal byl, alyem yemv ya zasyą wroczył; alye pyenyądy zaprzal. Alye my poznawszy, yze nykt kromye czygyey XXV — 99] wolyey nyema nyzadney rzeczy bracz | alyz yego vprosy, wtey sztvcze Idzykowy skazalysmy przysyącz na swą szkoda.

(78). Gdy kogo wkąsy pyess, wstawia.

Idzyk zalował na falka, yze sposzczwanyem yego yest gy pyess wkąsyt tako az chramal. falko zaprzal szczwanya; alye yze Ydzyk nyemyal kym doswatczycz, o taką sztvką skazalysmy Falkowy samemv sye odprzysyącz.

(79). Gdy ktho zagasy swyeczą czassv swady.

Gromek zalował na Vrbanu, yze gdy wyeczor wdomv Gromkowem stala sye swada, przyszedwszy Vrban yest swyeczą zagasył, sktorego zgaszenia swyecze wtey swadzye Gromek nyewye, ktho gemv zadal raną. Vrban aczkolwye poznal, yz swyeczą zagasył, alye zaprzal, aby Gromka wrazył. Tedy my Vrbanowy skazalysmy przysyądz, yako nyewy, kto by gy wrazył. Alye yze Vrban onym zgaszenym swyecze byl przyczyncza rany, skazalysmy za rany dosycz wczynycz.

(80). Gdy pastyrz do wsy zasye owcze nyeprzypądy.

Kyelyan zalował na pastyrza, yz owczą, którą do czrody przed pa-
100] styrza wegnal y yemv wstrozą polyeczyl, tedy owczą gemv nyeprzy-
gnal a tako yest zgynąla. Alye pastyrz rzekl, yze owczą zgynszem dobyth-
kyem do wsy wegnal. Tedy my o taką sztvką y tey podobną pastyrzowy
skazalysmy przysyącz, yako owczą wwyes wegnal.

(81). O gygranyv kostek albo gynszey gygry.

Aby kosthky nyemyaly possylenya, bo oczczowye nyewynny cząsto-
kroc dlya zlosczy a przegygrawanya synow gymyenia wlosnego pozby-
waly, a tho nyedlya wyny oczczowskyey, wstawyamy, gdy by nyektory syn
bandącz wmoczy oczczowskyey albo za zywota oczcza y maczyerze kosthky
by gygral a przegral którą cząszcz pyenyądy albo gymyenia na slyvb do-
sycz wczynyenia, tedy oczyecz poky zyw, za tho nyczs nyema czyrpyecz
any placycz. I takyez acz by zyd tkakymv synowy pozyczyl pyenyądy,
za tho thez oczyecz nyema czyrpyecz any za syna placycz. I takyez acz
by ktory wczynyl którą wmovą o ktorekolwye rzeczy albo o dzyedzyna,
poko oczyecz zyw syna nyeoddzelywszy zgymyenia, tego tez oczyecz any
macz nye mayą thrzymacz onych wmov.

(82). Kosthek nyemayą gygracz o zaklad. Capitulum.

XXVI — 101] Ize chytroszczyą kostyrną slyachta myędzy sobą spyw-
schy sye, geden drvgymv na kostkach na zaklad dawayą a zasye zyskvyą,
a tako z zazenya cząstokroc konye, na ktorych by nam ryczerstwo myely
sprawyacz, straczayą y tez dzyedzyny za takym zazzenyem zastawyayą
a potem wwbosthwo wpađwschy kv gorschemv przychadzayą albo zbyyayą,
dla ktorych wyn pod nasch sąnd przychadzayą, przeto aby naschy poddany
czczyą thym schyrzey slynęly, wstawyamy, aby odtychmyasth ządny zye-
myanyn nasch znyządny czvdzozymczem za zaklad nyegygral, alye thylko

za gothowe pyenyądze. Paknyaly kto nad tho vczyny a na kostkach da na zaklad albo na zasthawą pyenyądy albo za tho rąkoymy wezmye. tedy any wynowaczyecz any rąkoymya za to ma czo czyrpyecz any placzycz; acz by then, czo przegygral sye, poddal by sye pod layanye albo sromoczenye, a na tho rąkoymy posthawyl, a then, czo zyskal, chczyal by gy albo yego rąkoymyą sromoczycz, tedy za sromothą, yelko kroc bandzyc 102] sromoczyl, telko kroc yemv wyną pokvpy pyąthnadzycszya a sandowy drugą wyną tez pyąthnadzycszya.

(83). Iadacz na woyną schkody nyedzylay any we wsy sthoy. Capitulum.

Potrzebno gest kv pospolythemv dobremv, aby kazdy swoy myal pokoy a yeden drvgyemv schkody nyeczynyacz, cznosczy pozywaly; alye nyektorzy nyedbayacz tego, yako by zlomcze zakona, gdy po swym zyemyam czyagną na woyną, swym ze saszyadom wyaczcy nyzly nyeprzyyaczyelom samy schkody nyewymowny czynyą. Wczem ze to nasche zyemye nyemal vczynazenyeczyrpyą, przetho my chcacz takim schkodam konyecz vczyny (s) vsthawamy, aby yelko kroc na woyną yada, aby ządny znaschych poddanych wewsy nyestal alye na polyv, a tham nyednemv drapyestwa any wkonyoch any wdobythkv any wgynszych ktorzychkolwye rzeczach mayą czynycz, gedno telko pokarm konyom y tho dosycz vmyernye thamo mayą sobye zyskowacz. Any thez wdambrowach any wgayoch mayą sthacz prze skazenyeczazy nyavbogych kv budowanyv; acz by ktho nad tho vczynyl XXVII— 103] albo smyal vczynycz yako zvfalcza przeczynnoscz vczyny panv! dzyedzynnemv, thedy wczemkoly gy pan dzyedzynny smye poprzyacycz, tho gemv ma odlozycz zwyną pyąthnadzycszya a nam o gwalt drugą wyną pyąthnadzycszya.

(84). Dzyalv dzyeczy nyemayą myecz swym oczczem. Capitulum.

Pospolythy obyczay wkrolyesstwye naszym yest, yze po smyerczy maczyerze dzyeczy od oczcza swego dobra gymyenia polowyczą byora, a tako dlya swego glupyego rozvmv mlodych lyat gymyenyestraczaya a straczywszy dlya myersyaczky oczczowey, ktorą yemv czynyą, acz sye nad nymy nyesylyvtvye, wvbstwo wpadaya. Sthakyyego rozthargnyenia gymyenia obyesthronyecznyedosthathek y schkodą cząsthokroczyrpyą, przetho ze wszythkyem ryczersthwem naschym vkladamy, aby kyedy macz vmrze, dzyeczy cząsczy od oczcza zadney nyepozadaly, wyyawszy tho, gdy by oczycz gynschą poyal albo thez gdy by marnye gymyenyechczyal rostraczycz, thedy dzyeczyom slvscha zoczczem dzyal vczynycz.

(85). O lychwyey zydowskyey. Capitulum.

104] Gdyz zlychwy pochodzi nyeczadne lakomsthwo, a tho dla nyevstawyenia podobnego, chcemy aby zydowye pyenyądy pozyczayacz, za lychwą na thydzyen nyewyaczey wzyaly pod naschą mylosczyą, yedno pol

grosza od grzywny. A gdy by sye kto zzydow lystem zobwyzal na pye-nyadze lichwą placzycz, a gdy zyd swą chytrosczyą zamyłczal by y za-dzyerzal do dwv lyatv a nyeprzypozywal gyscza o mzda przed sand, tedy lichwą odedwv lyat ma sthraczycz, a dalyey thelko mzda a znovv lichwą poczathą ma myecz a on lysth zapysny nyyedney moczy dalyey nye-moze myecz.

(86). Gdy kto wyrąby drzewo wezdzem lyesye.

Nyekthorzy swą smyalosczyą wyechwwszy wlyass albo wgay nyekto-rego zyemyanyna, kromye yego wolyey drzewo wyrąbywszy precz wyożą: przeto vsthawyamy, gdy ktho szczygyego lyassv wyrąbywszy wywezye damb, czso by sye godzyl na ossy, albo gdy by pospolythych woz wywozł, thedy themv panv, czyye ssą drwa, ma pokvpycz wyną syedmdzieszczya.

(87). O slachczye zbyegley, czo lothrvye.

Przygadzasye, yze porodzeny splyemyenya slyachethnego czasthokroc XXVIII — 105] swey czczy nyeschanvyacz, wydawaya | sye na nyektore lotrowstwo, kthemv na zlodzyeystwo, a swą wolyą bywaya zbyegowye kro-lyesstwa naschego; a thako mayacz omową wkrolyesthwy, wyelye zlego poczynaya, a pothem acz naschą laską na myloscz bandą przyyaczy, chcza sye rownac we czczy slyachczye nyeporvschoney. Przetho vsthawyamy, acz by thaczy naschą laską przenaliezly y bądą myeszkacz w krolyestwy bylyby przyyaczy, a wschakoz o namowyenye mayą odpowyedacz a dosycz vczynycz; a wzdy thakye czczy nyebandą myecz, yak we czczy slyachczycz nyeporvschony.

(88). Kthorzy kradną zboze na polyv.

Podlug pysma swyatego czynyaczy schkodą na polyv rzeczeny thez ssą zlodzyeye; alye yze taczy od zlosczy nyemogą bycz wsczyagnyeny, alyz gym powroz wlozą na szyą, przetho acz by nyektory kmyecz albo sluga czyykolwye na polyv noczną rzeczą bral czo albo thez kradl, thedy acz by yego then zabył, czyye bandzye zboze, tedy za tho nycz nyepokvpy. Acz ly by then zlodzyey thego, czygye yesth zboze, vranyl albo by gy zabył, tedy za raną ma yemv dosycz vczynycz, a za głową dzyeczyom placzycz ma. |

(89). O layanyv albo sromoczenyv. Capit.

106] Ize wszelka nyczystoscz y skarade mowy kv swarv lyvd przy-wodzy, przetho thaczy od dobrych lyvdzy mayą owszeyky bycz oddalyeny. Dlya thego chcemy, acz by ktory slachczycz yazyka swego nyewsczyagnal by a layal by slyachczyczowy, myenyacz gy thak: thys kvrvy syn, a natych-myasth nyedwola any zaprzy, czso yemv mowyl, any by doswyathczyl yego takim bycz, yakym gy myenyl, tedy za layanye onemv, komv thak

layal, ma zaplaczycz schesczdzyesyąth grzywyen groszy, yako by gy wlosnye zabył. Thakyez mową acz by ktho yego macz myenyl kwrwą a nyeodwolal by any by doswyatczyl, czo mowyl, równą wyną yako o pyrwe ma pokpycz albo odwolacz ma rzecz: thako czso gesm mowyl, lgalem yako pyess.

(90). O ranach ryczerskych albo o slyacheczkych. Capitulum.

Wvbyczv ryczerzow albo slyachthy y gynszych naszych poddanych taky obyczay w wynach chcemy trzymacz. Acz by ryczerz ryczerza albo slyachczycz slyachczycza ranyl albo vderzyl, thedy slyachczyczowyy thako XXIX — 107] vrazonemv od | drvgyego slyachczycza przypadnye wyną rzeczoną pyątnadzyesczya y ma bycz yemv dana przez tego, czo gy vrany albo vderzy; acz by gynego vderzyl, kthory nyemyal prawa ryczerskyego, tedy groschy za taką raną ma dacz grzywną. Alye kmyeczyowy tez grzywną, kto kogo vderzy, ma dacz.

(91). Gdy kto vrany kmyeczya albo vbyye.

Acz bąndzye kmyecz vranyon az do krwyie albo thez bąndzye barzo vbyth, thedy ze wschysthkych wyn skazyemv za rany albo za vbyczycz dwye częszczy zbytemv alye trzeczą częszcz sąndowy, gdzie ta rzecz sąndzona bąndzye, przykazyemy dacz.

(92). O zabyczyv brata albo syostry y gynszych.

Acz by nyektorzy zyemyanye y slyachczyczy naszego krolyesthwa braczya, syostry albo wlosne przyrodzone zabyyaly, nyemayacz plodv, tedy slyachczycz, czo tako vczyny, nyotrzyma oczczyzny albo częszczy zadney. I tez skazvgemy thym, czo thako czyną, y gych synom, aby wlosnye częszczy wtakych dzyedzynach nyemyely, wktorey dobra albo dzyedzyny gynschy przyyaczylie aczkolwye dalszy mayą sye wwyżacz; y thez ¹ 108] wschythky thakye, czo zabyyayą braczyą albo oczcze, dlya okruthnosczy gych aby nye byly sławny y kv zadney czczy aby nyebyly przyvpszczeny.

(93). O mlodem szczepyv.

Ustawyamy, acz by nyektore szczepye bylo by yvz wszcepiony y wsadzony, aczkolwye by byly czyye wlosne y chczyal by gy wykopacz zogroda, gdy by sye prowadzyl na gynsche syedlyssko albo na gynschą dzyedzyną, thedy na dzyedzynie albo na syedlyskv ma gych polowyczą ostawycz pod wyną schesczyą grzywyen.

(94). O rzeczy gwałtownye wzyątey.

Acz by thez kto gwałtownye zelazo yego albo ktorąkolwye rzecz gyną swą komv kolwye nyepodług prawa wzyął, tedy zwyną rzeczoną schescz grzywyen ma wroczyz thą rzecz gwałtownye wzyąthą.

(95). O wzyączyv wolow.

Gdy komv cztery woly bądą gwalthownye wzyąthe a o taky gwalt vczyiny swyadeczthwo, thedy chcemy, aby thaky gwalth wolow y roboth za kazdy thydzyen czthryzy skoczce schkody y krzywdy czyrpyączemv zwyną pyątnasczye y sandowy drvgą pyątnasczye za wyną ma dosycz | XXX. — 109] vczynycz, tho skazvgemy.

(96). O syanyv y o oranyv czudzego polia. Capitulum.

Gdy ktho orze y syege rolye czvdze, tedy nasyenya tego, ktore by kolwye zarno wzyal by na oną rolyą czvdzą, ma stradacz y straczycz zwyną pyątnadzyesczya.

(97). Gdy ktho wezmye woz syana komv.

Ktho wezmye woz syana komv gwalthownye, trzy grosze zwyną pyątnadzyesczya themv ystemv krzywdą y szkodą czyrpyączemv ma zaplaczycz, a sandowy thez pyątnadzyesczya ma zaplaczycz. I thez za kopą gedną zboza ktorego kolwye nasyenya, gdy yą ktho wezmye wednye, wyny sandowy szesz grzywyen a schkodą czyrpyączemv pyątnadzyesczya ma zaplaczycz. Iestly by yą wnoczy wzyal, wyznawamy bycz zlodzyeysthwo. I thez za kopą iarą albo yarego zboza y ozymyego wyznawamy yedną czwyrthnyą, gdy na woz gwalthownye wezmye albo wzyątha bądzye, a othą ysthą skazvgemy yako za woz syana. Acz slvga, kthory rzeczon gesth holomek albo havsknachth, sąsyadowy pana swego vczyiny nyektorą szkodą albo krzywdą, pan yego ma zan dosycz vczynycz. |

(98). Gdy vbogy pozowye bogathego.

110] Gdy vbogy czlowyek pozowye bogathego o gwalt, thedy bogathy o gwalt przez swyathky ma sye oczyszczycz albo podlug obyczaya gwalthownego rowną wyną ma bycz skazan.

(99). O wynach kto nagany skazanyv sądzyego.

Gdy ktho nagany albo narzeczce skazanye pana krakowskyego, tedy kocz albo torlop gronostayowy ma gemv dacz, alye panv sandomyrskyemv albo lyvbelskyemv torlop zlasycz; kozdemv woyewodzye torlop zlasycz; sądziam krakowskyemv, sandomyrskyemv albo lyvbelskyemv torlopy kvnye; podsandkom lysye, podkomorzym po scheschy grzywyen, komornykom po scheschy zlothych, sandziam stharosczynym po kyelkv grzywyen, kazdemv pyssarzowy zyemskyemv torlop lyssy.

(100). Gdy czyy ssyn gygra kosthky.

Syn yeszcze nyeoddzielony od oycza albo od braczyey, gdy grayącz kosthky nyecz by sthraczyl, thedy wszythkye rzeczy chcemy y vsthawiamy, aby na yego cząszcz polozony byly.

(101). O pokoschenyv komv ląky albo trawy yego .

XXXI — 111] Phebron skarzył na Oldrzychą, że gemv ląką pokosyl. Thedy Oldrzych poznal, że ląką pokosyl, alye tho przylozył, że yą kvpyl v włodarza za gothowe pyenyądze y zaplaczyl. Alye że włodarz zmarł, który pyenyądze wzywał, tedy my skazalysmy Oldrzychowy thargv ląky swyathky dowyescz.

(102). Gdy ktho vrany kogo wklamye. Capitulum.

Myczek zalował na Liorka, że gy vranyl. Tedy Liorek poznal, że gy vranyl, alye nychcząc gy vranyl, alye wklamye krothochwyląc jako przyyaczel sprzyaczyelyem. Thedy my zezrawszy, że gygra nyema bycz zeszkodą, skazalysmy Lyorkowy dosycz vczynycz Myczkowy za rany.

(103). Gdy ktho komv pozyczy pyenyądy.

Ian zalował, że Pyotrowy pozyczyl pyenyądy schesczy grzywyen y wzywał zanya ponyem rąkoyma Przybka. Pothem Pyotr Ianowy pyenyądze kromye rąkoymey dal; a pothem Ian Przybka pozwal o rąkoymsthwo, a ten tho przed sądem rzekl, że pyenyądze ssą gemv dane y zaplaczone przez gyszczca. Thedy my wthey rzeczy skazalysmy doswyathschycz zaplathy. |

(104). Przyczym zona ma zostacz po smyerczy mąza swego. Capitulum.

112] Gdy mąz vmrze, tedy zona przy wyenye swem ma zostacz, tho yest przy pyenyądzech, przy perlach, przy drogym kamiennyv. A gdy ona vmrze, tedy wszythko na dzyeczy, acz ge ma, spadnye. Alye gdy by gynschego mąza chczyla poyącz a dzyeczy by byly, tedy pyrwschego mąza dzyeczy oczczyzna wschysthka ma spasz nanye y dzyal maczyerzynsky, czo nanye slvscha, a ona zostathkyem mąza moze poyącz.

(105). O wydanyv panny za mąz. Capitulum.

Gdy kto panną wydawa za mąz, tedy za posag pyenyądzmy gothowe-my thelko przed przyyaczelny ma namyenyycz gey. Alye dzyedzyna albo gymyeny przed krolyem ma bycz namyenyono.

(106). O pothwarzy y o schkodzye.

Regula zalował na Phaschka, że wdzyen targowy na dobrowolney drodze gwalthownye sthoboly wzywał yemv osm zlothyh. Thedy Pashek rzekl, że gy nyewynnye pothwarza, chcząc sye wywyescz schesczyą XXXII — 113] swyathkow. Thedy my o thaką rzecz skazalysmy | Regulye dwyemanasczye swyathky odydz.

(107). Gdy ktho zguby pyenyądze. Vsthawa.

Sekvla zalował na Glacha, yze gdy schedl na rolyą oracz, myech gemv vpadl z syedmyą zlothych. A then tho Glach gydącz za nyem, nalyazl y nychcze yemv wroczytz; a gdy sye yemv vpomynal, Glach zaprzal, aby nyenalyazl trzosv. Thedy my Glachowy skazalysmy samemv sye odprzysyądz.

(108). O drzewye owocowem vstawa. Capitulum.

Drzewo yableczne albo gynsche owoc noschące, gdy ge ktho porąby, onemv, czyge yesth, za schkodą wyerdvnk zwyną pyatnadzieszczya ma yemv zaplaczytz.

(109). O oczyszczyenyv slgy przeczyw panv.

Gdy pan naprzeczyw swemv sludze albo włodarzowy o nyektore wyny albo szkody albo krzywdy ma czynycz, tedy włodarz albo sluga pana swego — nyepuszczayącz panv przyszyagy ¹⁾ — ma odbycz schesczyą swyathkow o kazdą rzeczh.

(110). O zakvpnem scholthyssye.

Gdy szolthyss ma pana swego wolyą czynycz, przetho nyesluscha, aby scholthys byl mocnyeyschy nyzly pan. Dlya thego chcemy, aby ny-114] geden ryczerz albo mocnyeyschy pan szoltystwa | wdzyedzinye gynsche go pana nyekvpował, kromye wolyey yego. Acz by tho nyektory nad tho vczynycz smyal, thedy chcemy, aby then targ nyestal nyzaczh.

(111). O pospolythem dobrem thak sye nam pyssze.

Usthawycznye pospolsthwo czyny cząsthokroczh roztargnyenye, wkthorem ze tho yesth braczya albo gynschy przyaczyelye na gnyew albo na swar cząsthokroczh przychodzą, a thak wschkodą wpadaya. Wyelye lyvdzy wzyaly wobyczay myeszacz albo wossobnosczy swych domow albo syedlysk, cząszcz, kthora na nyą slvscha, rozdzelyyaya oczczyzną, a tho przez przyaczyelye, acz kolwye thego dzyalv przed oblycznosczh krolya albo kxyądza nyeprzywyoda. Alye cząsthokroczh sye przygadza, yze yeden pylneyschy syebye obezzenya y syedlyenya yesth nyzly drugy: a thako ow rozpvshczony a nyedbayaczy dlya polyepschenya zbvdowanya, dzyal przez przyaczyelye vlozony cząsthokroczh wzrzvczaya, a tho podlug gych cząstek, dlya ktorego obyczaya domownyk cząsthokroczh odthracza sye od budowanya y od polyepschenya swego gymyeny. Przetho my chcącz then obyczay XXXIII — 115] zathraczytz, vsthawyamy, aby gdy | braczya albo przyaczyelye blysczy albo y dalieczy rozdzelyyą sye, a wthem dzyalye bąda

¹⁾ Zdanie to wypisane na marginesie drugą ręką.

Archiwum Komisji prawniczej. T. III.

myeschkacz przez trzy lyatha y przez trzy myesyące wmylczenyv, a przed sądem thego nyewzrvschaly, wyjąwszy doskonałą przyczyną, dlya kthorey by dawnoscz bycz nyemogła, thedy thako zamyeschkaly przerzeczoną dawnosczyą mayą mylczecz.

(112). Dawnoscz złodzeyskyey rzeczy. Capitulum.

Gdyz złodzyeysthwo albo zboy dlya wyny albo smyerczy vstawyoney podług zaslugy przez zle lyvdzy bywa zathayono thako, yze zloscz thakych zlosthnykow na wyznanye rychlo nyemoze przycz; a gdy ktho naprzeczywko gym chce czynycz, thedy thaczy dawnoscz chcą odbywacz; przetho aby sye thaczy slosnyczy nyemnozyly, vsthawyamy, acz by ktho o złodzyeysthwo albo o zboy przed sądem byl by namyenyon, a gdy by then, kthory namowy y then namyenyony byl by wgedney dzyedzynye albo pod yedną parrochyą y mszey sluchaly, thym obyczayem bandzye myecz dawnoscz na- 116] myenyony mymo geden rok; alye gdy then, czo namyeny y thez | namyenyony, bądą od syebye dalyeko, thedy gynscha dawnoscz namyenyonemv nyemoze bycz, gedno trzy lyata; a ow, czo thako zamyeschka, dlya swego lyenysthwa yvz ma mylczecz.

(113). Dawnoscz mlodych dzyeczy. Capitulum.

Acz by dzyeczy mlode lyath doskonalych geszcze nyemayacz, o dzyedzyną byly by pozwany przed sąd, a thy dlya nyedosthathkv lyath albo rozvmv odyacz sye prawem nyemogą, thedy sandzya ma prawo odlozycz y zawyesycz thako dlugo, az dzyeczyom lyata wynyda. A pothem acz sye rzecz wznowy, dzyeczy mayą odpowiedacz a nyemogą sye dawnosczyą onych lyat krothkych, ktorych by byly pozwany wyjącz, alye o gynsche rzeczy, o kthoreby nowo byly by pozwany, dawnosczyą mogą odbywacz.

(114). O roznosczy mążskyey y zenczyskyey y o gych dawnosczyach. Capitulum.

Gdyz roznoscz myedzy sthadlem yest rozmagythoscz, bo nyektorzy ssą wolnyeyszy nyz drudzy, tho yesth mążowye nyzly zenczyny, przetho aby kazdy o swe rzeczy albo dzyedziny doskonale mogli czynycz kroth- XXXVIII — 117] kosczy nyemayacz | wdawnosczy, vsthawyamy, aby kazdy mąż myal dawnoscz za thrzy lyatha; a dlya krechkosczy panyenskyey wdowa ma myecz za schesch lyat. Alye mążatky, kthore nyessą ssamy wssobye wolne, mayą dawnoscz myecz dzyesyacz lyath.

(115). O pothwarzy y o pothwarczoeh vstawa.

Aby pothwarz zlych lyvdzy zagynąła, bo nyekthorzy wzyły sobye wobyczay pothwarcze pothwarzayacz lyvdzy nyewynne o mążoboysthwo przed dawnemy lyathy vczynyone y przed sądem przyganycz, a dlya nyekthorey dawnosczy lyath y stharosczy rzeczy oczyszczyenye nyemoglo bycz, albo acz by bylo, a tho zsylną czyaşchkosczyą, przetho vsthawyamy, acz

by ktho chcąc o mązoboysthwo kogo gabacz albo głowy pozyskowacz, thedy tho ma czynycz do trzech lyath, nyz thrzy lyatha wynyda od zabyczya głowy. Acz ly by po thrzech lyeczyech chczał nyeczso czynycz, thedy dawnosczyą thą rzecz sthaczy.

(116). O ssądzyech vsthawa thak sye pyssche.

Gdyz przy sandzyech wyerny ssądzye nyemayą myecz any baczycz 118] gnyeww any lasky, any darow, gedno | podlug prawdy y sprawyedywosczy sandzycz y skazowacz, a tho o tych, kthorzy na naschym stholczv ssą possadzeny, bo gdy ssandzya vkazvye sprawyedywosc, thedy wspotrze odsthapvyą od pothwarzy, vsthawymy, aby kazdy, kyedy swem dworem krolyewskyem do Krakowa albo do Poznanya albo wkthorą kolwye zyemyą wgedzymy, sąndzya kromya wschego zamyeschkanya do naschego dworv ma bycz y syecz na sąndzye a pozywacz o wschysthkye rzeczy dzyedzynne przed nas; alye kromye nas znaschego przykazanya. Alye gdy sthych zyem wygedzymy, roky pospolythe podlug obyczaya o dzyedzynny mayą bycz thrzymane y chowane.

(117). O zyemskyem pyssarzv vsthawa.

Thez vsthawymy, aby pyssarze przy sąndowych rzeczach gdy wyoda swyathky, kthore bandą pysacz, mayą wzyącz schesch groschy, a od zapysv polthora groscha; vrządnyczy od tego, kthory wyedzye swyathky, mayą myecz thrzy skoczce a od wyny rzeczoney syedmnadzyesczya wpo-dzyeczkwanyv mayą wzyącz wolv podleyschego za wyerdvnk. Alye pod-XXXV — 119] komorzy, gdy gednego | dnya rozgranyczy dzyedzyną myedzy dwyema zyemyanynoma, acz kolwye dwye albo thrzy rozgranyczylyby dzyedzyny, ma myecz polgrzywny; alie gdy wyączey dnyow nysly yeden albo dwa, thedy thrzy grzywny ma myecz, a tho aczkolwye dwye albo thrzy y wyączey dzyedzyn rozgranyczylyby, thez ma wzyącz dwye syekyrze y dwa rydlya. Wozny acz by wydal gynaczey przysyagą swyathkom, nyzly yako bąndzye przykazano gmv, acz by byl sąndownye dokonan, thedy ma bycz slozon a gynschy myastho yego posthawyon.

(118). Sąndzya nyema zdacz kromya powoda. Capitulum.

Usthawymy, aby nygeden sandzya any stharostha sądy czynyące nyzadnego mąza o kthorą kolwye rzecz nyezdal, kromye powoda albo strony sapyercze, alyz by sąndownye przepart.

(119). Pan za sluzebnykyem nyema chodzyec do sąndv. Capitulum.

Cząsthokroc panowye moczarze dlya slug albo przyrodzonych przed sąnd wrzczach wyczyąsthwo othrzymayą nyesprawnye: przetho vsthawymy, 120] aby thym obyczayem | ządny pan za swym slugą albo za przyrodzonym do sąndv nyeschedl, pod wyną pyathnadzyesczya.

(120). Gdy ktho kord albo myecz wssąndzye wygmye.

Acz by nyektho kord albo myecz przed sądem wywał y ranyl kogo, thedy then ma bycz na naschey mylosczy. Acz ly by dobywschy brony nykogo by nyevranyl, thedy nam pokvpy wyną syedmnadzyesczya, a themv, na kogo sye porvschy, wyną pyąthnadzyesczya pokvpy. A gdy na naschem dworze albo naschego stharosty ktho brony dobądzye a nyevrany kogo, thedy na naschey lascze ma bycz; a gdy by vranyl, thedy kromye zządney mylosczy ma bycz skaran. Acz ly by przed iarczybyskvpem dobył ktho myecza albo korda y vranyl kogo albo nyevranyl, thedy iarczybyskvpowy pokvpy wyną syedmnadzyesczya. A gdy by layal albo zła słowa mowyl przed nyem, thedy pyąthnadzyesczya. Acz by na naszym dworze albo ryczerskyem czo vkradł, thedy vcho ma bycz yemv vrznyono. A gdy ktho na ryczerskyem dworze dobądzye brony y vrany kogo, za raną rąką albo XXXVI — 121] na | mylosczy ma bycz ryczerskyey.

(121). Ktho ma dacz sluzebnyka. Capitulum.

Usthawyamy, yz my albo stharostha albo woyewoda albo ssądzya albo podssądek woznego albo sluzebnyka ma dacz kv pozywanyv, thako, yze kthorzy mayą prawo, nyemogą bycz pozwany, gedno naschym lystem albo stharosthy naschego; alye na dworze naschym albo przed ssądem naszego ssądzy pospolythego moczą naschą albo stharosthy kromye lystha na gospodzye moze pozwacz. Alye kromye dworv naschego albo sądv, gdy ktho ma bycz pozwan, thedy v włodarza albo v scholthyscha ma bycz pozwan lystem przez sluzebnyka, a tho then, ktho pozywa, albo slugą swym dawschy gemv rok, przed kym ma sthacz a ocz ma stacz a kyedy. Acz ly by pozwany na pyrwe ze ly by y na wthorem nyesthal, thedy ssądowy pokvpy osm skoth; a gdy na trzeciym rocze nyesthanye, rzecz, o którą pozwan, ma yą sthraczycz, wyną pokvpywschy. Acz by thez sąpyercza na pyrwe rocze sam albo przez posła swego nyesthal, thedy 122] rzecz, o kthorą pozwał | sthraczy swyną syedm grzywyen.

(122). O pozwanyv nierządlywem. Capitulum.

Zakazvgem tho owscheyky chcząc myecz, acz by naschy dworzanye albo kthorzy gynschy na naschym dworze byly by zasthany a przypożwany albo przy naschym ssąndzye znyenawysczy albo chytrosczyą, thedy nye-mayą odpowiadacz, alyz by byly pozwany dowodnye przed nas albo przed naschego sądzyą podług vrząd: thedy mayą odpowiadacz. Kthorym tho ma bycz dano rozmyslyenye obyczaynye.

(123). O dzyedzinye zasthawionyey y o gey dawnosczy, vsthawa. Capitulum.

Tho thez vsthawyamy thrzymacz nawyky, acz by ktho przedawschy dzyedzyną swą, pothem w nyey chcząc nyecz podług prawa pozyskowacz, wsądzye tho ma vczynycz przed osmyą lyath; acz ly by thez zastha-

wyl dzyedzyną komv, a then tho sam albo przez swe przyrodzone nyewykvpyl, any przed ssąd przywyodl, yzby chczyal wykvpycz do thrzydzyes-czy lyath, thedy thakye dzyedzyne przedane albo zasthawyone podlug da-XXXVII — 123] wnosczy | lyath przerzczonych mayą zostacz v thego, komv przedane albo zasthawyone.

(124). O wzyącyw wolow albo kony gwałtem, vstawa.

Acz komv woly albo konye, skoth albo gynsche bydlo albo gynsche rzeczy kthorekolwye bądź złodzeysthwem albo zboyem albo gwałtem wezmą, thedy gdy by przed rokyem o thakye rzeczy ssądownye albo przed dwyema lyathoma nyevczynyl, ma bycz dawnosczyą odrzvczon.

(125). O rzeczy wstheczne, gdy by sye ktho zasye wroczył do ssądyey na odnowyenye.

Usthawyamy tho, gdy by nasch ssadzya albo stharosthy naschego albo woyewody zryczermzy o kthorą rzecz ossądzyl, gdyz nyessam ssądyza ssądy alye y zgynschymy przynyem na ssądye syedżaczymy ssądy, przy-yaawschy, pothem rzecz chcżacz ossądzoną wzthraćycz, thego nykth nye-moze vczynycz: tho wyyaawschy, acz ly by ktho wsthec do ssądyego sye pvsczył jako ossądzyl, thedy ssądyza acz pamyątha, ma nathychmyasth powyedzyecz albo do yvthra prze rozpamyąthanye ma odlozycz spra-124] wnye. |

(126). Gdy ktho ssądy przygany, yz by mv wyego rzeczy krothko vczynyl.

Usthawyamy thez, acz by ktho przed namy albo naschymy ryczerzmzy skarzył na ssądyą, yz by yego rzecz zlye skazal albo yemv przyganyl, rzeknącz yemv: krothkos my vczynyl, thedy ssądyza swey sprawyedly-wósczy ma dokonacz themy wschemy, kthorzy poznaya, yz sprawyedlywye ossądzyl. Acz ly by then, kthory thako przygany, chczyal by dokonacz, thedy ma dokonacz schesczyą swyathkow thakymy, jako ssądyza; acz by nyemogl dokonacz swyathky albo by sye ssądyza wywyodl, thedy ow, kthory thako przygany, ny o żadną rzecz ma bycz slvchan, alyz ssądy zaplaczy thrzy grzywny a torlop kvny a podssądkowy thrzy wyerdvny albo torlop lyssy; a tho acz podsądek thez dokona, yze sprawyedlywye skazal. A czo ssądyam skazalysmy, tho thez panv tey wlosczy, sądyam panskym, acz sye wywyodą o naganyenye, kocz albo thorlop baran-czy day.

(127). Vstawa o rąkoyemstwo.

Usthawyamy, acz by ktho za kogo rączyl, a then, za kogo rączą, XXXVIII — 125] za'przysye, aby zan rączono, thedy yestly dług dwa-dzyesczya grzywyen, sam wlosną rąką, yestly cztherdzyesczy grzywyen,

samowthor, a o kalzdy wysschy dług na tho ssamotrzcch ma przysyącz swey sprawyedlywosczy.

(128). O zastawye zydowskyey.

Pothem vsthawamy, aby gdy ktho rączy za kogo, zzydowy konya any wolv nyezasthawyal, wyyąwszy, yz by byla wolya thego, za kogo rączy. Thedy then, za kogo rączą, thaką zasthawą ma wykvpycz.

(129). Gdy ktho kogo zastąpy przed sądem.

I thez vsthawamy, gdy by komv dano wyną, lyvbo o małą albo wielką rzecz, a przed sądem pozwano, a then tho sthanącz przed sądem rzecze: pan moy my kazal tho vczynycz albo thowarzysch, a za thym pan albo thowarzysch przyschedwschy, zasthąpy gy, thedy on, kogo thako zasthąpyą, bądzye praw, a then, ktho thako zasthąpy, ma nathychmyasth odpowyedacz o rzecz namyenyoną.

(130). O dobrowolensthwy slyachethnem y o sluzbye krolewskyey.

126] Ulozylismy, yz ryczerze y slyachczyczy krolyesthwa naszego | polskyego nam y naschym namyasthkom wzyemy y wkrolyewsthwy polskyem wezbrogy, yako kazdy moze, mayą slvzycz; alye za granyczamy nyessą powynny, wyechawschy (s), yz by gym dosycz zatho vczynyly albo gych prosyly.

(131). O possagv dzyewyczem namyenyonym.

Usthawamy, acz by ktho dzyewką swą nyekthoremv zyemyanynowy za zywotha swego za mąż dal, posag gey dosthathecny namyenywschy, thedy po smyerczy oczcza dzyewka na braczyey wyączzey nyezyszczce. Acz ly by yedna albo wyączzey dzyewek po smyerczy oycza zosthaly, they tho dzyewcze za posag ma bycz oprawyono stho grzywyen przez braczyą they panny. Acz ly by panna byla woyewodzyanka a gymyeny thez nyemale, thedy stho grzywyen; alye gdy by bylo wyele dzyewek a gymyeny male, thedy gymyeny na pyenyądze ma bycz schaczowano. Thedy brath rodzony gesthly albo sthryeczny cząszcz pyenyądzy kazdey wmyastho possagv ma zaplaczycz. A tho yest o dzyewkach woyewodzynych. A thoz thez chczemy XXXIX — 127] myecz o dzyewkach gynszych zyemyan, yz za swego zywotha¹ mayą ye wydacz za mąż, posag gym dosthathecny oprawywschy, kthore po smyerczy oycza na braczyey swey wyączzey nycz nyezyszczą. Braczya rodzona albo stryczna syosthram kazdey po cztherdzyesczy grzywyen mayą dacz, a tho acz bandzye wyelykye gymyeny; alye gdy bandzye rowne gymyeny, thedy podług oschaczowanya czcząsчы (s), kthora na nye sluscha, pyenyądzy ma bycz dana. Brath rodzony albo stryczny, acz ly by thech nyehylo, thedy kthorzy blyszschy spokolenya ssą, a tho gdy syosthry byly by za mąż wydany a dzyerzawy albo gymyeny othrzy-

iają, a tho acz by syostry byly wypossazony. Alye oczyecz za zywotha wego dzyewkam swym na gymyenyv kvpyonym albo od krolya danym, yenyądze moze namyenyecz, ktore pyenyądze brath zaplaczywszy syo-
hram, dzyedzycztwo ssam othrzyma. Alye panna za zywotha oczcza swego
i mąż wydana z oprawą, po smyerczy oycza bratha nyema gabacz o pos-
ag, alye na them ma myecz dosycz, czo gey oczyecz albo macz za zy-
wota possagv oprawyly. Acz ly by braczya zmarly albo gych nyeylo,
28] thedy wzdny nykake dzyewka za mąż dana dzyerzawy | nyeotrzyma,
lye wpokolyenyv blyszy wyposazy yą a gymyeny othrzyma. Wyyaw-
chy dzyeczy nyzschych slyachczyczow albo slug albo manow kthorych,
torym dzyewkam posag y cząszcz zgymyeny podlug oschaczowanya
pyenyądzocho ma bycz dano, a dzyedzyny ssamy othrzymają. Alye ska-
ryemy, aby zadna dzyewka wpvsczyną nyewpadala, alye gdy ktho vmrze
lodv nyemayacz, thedy blyzny pvsczyną othrzymają.

(132). O dzyalye oczczowskyem swemy synmy, vsthawa.

Usthawyamy, gdy mąż po smyerczy zony swey od dzyely syny swoye
zgymyeny, kthorym tho dzyalv odmowycz nyemogl, a gdy by thaky
zyl przed nass albo starosthy naschego nyeybyl vthwyerdzon, po smyer-
czy oczczowey synowye thaky dzyal mogą wrzvczycz, kthorzy myedzy
sobą oczczową cząszcz rozdzelyą. Alye gdy by oczyecz dzyal vczynyl
synmy them obyczayem yako pyrzwey, a pothem drugą zoną poyal y myal
yą syny gynsche, thedy ony synowye po smyerczy zony pyrwey kv
zeczy oczczowey nyemogą przyshtapycz, alye tha cząszcz spadnye na |
L — 129] syny wthorey zony. Acz by byly dzyewky, thedy ma bycz
ymyeny obrządzono thym obyczayem, yako przed thym pyssano o po-
ag. Gdy dwa albo thrzey braczya myedzy ssobą dzyal vczyną, a pothem
eden snych vmrze, thedy any braczya any dzyeczy bratha vmarlego ny-
iają wrzvczycz any wrvschycz, aczkolwye thaky dzyal przez nass albo
aschego stharosthą nyeybyl poczwyerdzon.

(133). O zabyczyv slyachczycza albo kmyeczya, vsthawa.

Acz by podlug prawa yakoz tho yesth vsthawiono, gdy ktho kogo
zabyge, thedy głową za głową, alye chcącz tho vlzycz, vsthawyamy, acz
ktho zabyge ryczerza, then ma dacz yego oczczv y maczyerzy trzy-
zycz grzywyen, a dzyedzyczom albo przyyaczyelyom schesczdyessyath
rzywyen; a ktho rany wraką albo wnogą albo wnos, pyathnasczye, a za
alyecz thrzy grzywny; alye za wyelky osm grzywyen a kv kazdemv vra-
yonemv thych czlonkow, wyną themv vranyonemv rzezoną pyathnasczye
rzepadnye. Acz by thez ktho kmyeczya zabył, thedy za głową panv, czyg
30] kmyecz, thrzy grzywny, a zenye albo dzyeczyom | schescz grzywyen;
cz ly by then, czo zabyge, y then zabythy bądą dwv panv, thedy thrzy
rzywny myedzy ssobą rozdzelyą. Ktho kmyeczya vrany, za raną kmye-

czyowy pol grzywny a panv grzywną. Acz by thez then, ktho vrany a vranyony bądą dwv panv, thedy panowy wy ną myedzy ssobą rozdzyleyą.

(134). Vsthawa o gwalczye dzyewyeczem.

Usthawamy, acz by ktho dzyewką kthorego kolwye sthadla kromye gey wolyey albo rodziny zgwalczyl, a tho by bylo doswyathczono, thedy zywoth yego ma bycz na mylosczy they dzyewky y gey przyaczyol. Acz ly by panna albo dzyewka przyzwolyła sye wzyącz a pothem sthem wmalzeynsthwo wsthąpyła, czso yą zgwalczyl, rodzyna gey posagv nyedadzą. Gdy ktho dzyewcze, mążathcze, wdowye albo kthoreykolwye zenczyznye na drodze, na polyv, wlyesye, wdomv, wewsy etc. gwalth vczyny, a gdy thaka zenczyzna byezącz do nablyschschey wsy placzem bądzye powolawala gwalthownyka, v kthorey acz znaky gwalthv bądą nalyezyone y thez kmye-XLI — 131] czye gwalthv wolanego doswyathschą, thedy | na naschey y przyaczyol gey mylosczy ma bycz. Acz by thez zenczyzna pothwarzala (s) kogo powolala, a na nyey znakov gwalthv nyenalyezyono, thedy then, komv wy ną dadzą, ma odycz schesczyą swyathkow thakych, yako ssam; a tha pothwarcza wy ną podobną ma bycz skarana, yako na nyą slvscha.

(135). Komv by dano wy ną o zlodzyeysthwo. Vsthawa.

Usthawamy, acz by ktho o zlodzyeysthwo albo o sboy przed ssądem byl by przemozon thrzy kroczy albo dokonan, albo rzecz kradzyoną albo gwalthem wzyąthą oblycznye wroczył, thedy then swą czescz sthraczył, any zadney czczy wkrolyewsthwy myecz nyemoze, any od nass darow żądnych thrzymacz; acz by thez komv dano wy ną a thego nyedokonano, a then tho swyathky sye myal by odwyescz, gdy by wgednem swyathkv vpadł, thym czczy nyestraczy alye schkodą ma odlozycz.

(136). O zlodzyeysthwy we wsy albo na polyv. Vsthawa. Capitulum.

Usthawamy thez, acz by ktho ze wsy pana gynschego vczynylby zlodzyeysthwo we wsy pana drvgyego, wyączyerze sthawya wrzecze, na | 132] łącze, wezbozv, na polyv a bądzye przekonan sadownye, schkodą ma zaplaczycz, czyge yesth; a panv, czyy czlowyek, wy ną zlodzyeyską ma zaplaczycz. Acz thrwą pasł albo kosyl, then kossą albo plaszc ma straczycz. A gdy ktho drwa wlesye rąby gynschego pana, ma pozbycz syekyry. Acz by then, ktho byerze syekyry, podług prawa nyema gych wdomv chowacz, alye do blyszschego dworv naschego ma ye dacz.

(137). O lychwy zydowskyey vsthawa.

Lychwa zydowska yesth stratha naschego gymyenia. Vsthawamy, aby nyeden zyd w kroliewsthwy naschem przez yeden tydzien od grzywny wyączzey nyema wzyącz, yeden grosch.

(138). Vsthawa o zydoch.

Zydowe nyemayą dawacz pyenyądy wkrolyesthwe naschem na lysthc zapysne, alye thelko na zaklad dosthateczny podlug prawa starego zachowanego.

(139). O pothwarzy sluzebnyka vstawa.

Czasthokrocz przed nas yest przywodzono, yako slvzcbnyczy wnaschem krolyewsthwe zyemyany albo wsy dvchowne vczyzayą wynalyazvyącz sobye dzywna prawa: przetho thaky podlug pyrwschych sthathvth ma XLII — 133] czyrpyecz. |

(140). Gdy sluga pomagayącz za panem nyekogo vrazy, vsthawa. Capitulum.

Gdy kolwye slvga swego pana bronyącz, nyekogo vrazy, za tho od vrazonego albo od yego przyaczyol nyyedney myerzyączky nyema czyrpyecz.

(141). O zabeczyv nyeczyyego bydlyączya.

Usthawymy thez, acz ktho nyevczone bydlye zabyge, then ma dacz temv, czyge yesth, za nye thrzy grzywny; za zrzcza thez thrzy grzywny. A góy ktho klusyą zathnye, polthory grzywny; za zrzcza dwv lyath pyącz grzywyen, acz ly gy ktho vrany. Acz bądzye stharschy nyz dwv lyath a bądzye przez kogo zabyth, thedy then, czyg yesth zrzcbyecz, nacz smye przysyącz, ma tho gemv placzycz.

(142). O dzyeckowanv lassow albo gayow.

Usthawymy thez, acz by yeden zdrugyem mayącz granycze wlyesye, drwa kv swemv pozythkv rąbal by, then, czyg lyass yest, za pyrwe ma wzyącz syekyrą, za wthore syekyrą, plaszcz y svknyą, za trzeczye wole albo konye ma wzyącz kromye wszey wyny. Alye gdy wezmye dwv wolv albo konyv, thedy yeden ssobye ma zosthawycz a drugyego ma dacz 134] na rąkoyemsthwo, a znak | ma na drzewyie wyrąbycz tham, gdzye wzyął zaklad.

(143). O wyrąbyenyv dąbv wgayv nyeczygem kradomye, vstawa.

Acz ktho wczvdzem gayv yeden albo dwa dąby wyrąby kradomye, za kazdy dąbv osm skoth; acz ly thrzy wyrąby, thedy themv, czyg yesth gay, thrzy grzywny a ssadowy thrzy grzywny thez przepadnye. Acz ly by male albo zapvsthne porąby, thedy thrzy skoczcz pokvpy. A tho thez thrzynamy o dąbvch lyesnych albo nad rzekamy sthoyączych; alye za dąbv dąbrowny dwa skoczcz, a za chrosth albo za lyatorosly thelko ma bycz podzyeczskowan.

(144). O porąbyenyv dzyenya sepczolamy, vsthawa.

Acz ktho drzewo ze pczolamy porąby, themv, czyge yesth dzyenye a czyya yesth oblyna, przykazvyem za schkodą grzywną a ssądzymv drvgą. Alye gdy sosną kromye dzyenya porąby, thedy pol grzywny za schkodą a ssądowy drvgye pol grzywny.

(145). O pasyenyv dobythka vstawa.

Usthawymy, aby kazdy od swyątego Woyczyecha az do swyątego Mychala swe bydlo wztrozy myal. Acz ly by komv schkodą vczynyl wthy XI.III — 135] czassy, thedy schkodą podlug oschaczowanya ma | zaplaczyc zwyną sądową. Acz ktho zaymye czyy skoth na spassy, mymo yvtro v syebye nyema yego chowacz.

(146). O pasyenyv swyny wczvdzym lyesy.

Acz kto swynye wczvdzy lyas na zolądz wpvszczy kromye yego wolyey, tedy ten, czyy yest lyas, za pyrwe wpvszczenie ma yednego wyeprza, za wtore dwv wyeprzv, za trzeczye wpvszczenie wschythky swynye zayawschy, ma dacz naschemv dworv nablyznyemv, ktore snamy na poly mayą rozdzielycz. A ma znak wyrąbycz na drzewyethamo, gdzye swynye zayal. Aczly by then, czyye byly swynye, rzekl, yz by nyethamo, gdzye znak vczynyl, on swynye zayal, thedy ten, czo swynye zayal, ma ssam przysyagą dokonacz prawdy.

(147). Kazdy ma gnacz drogą bydlo na pastwą.

Acz by kto mayacz lyas albo dąbrową od syebye dalyeko, swe swynye chczyal gnacz przez gymyenyeth pana gynego na pastwą do swego lyassa, ten kromye wolyey tego pana nyema gnacz gynady, yedno drogą, ktora wyedzye do lyassa. Thoz chczemy myecz, acz by kto do czyyego 136] lyassa zmytha na | pastwą chczyal gnacz na bvkyew albo na zolądz przez gynszego pana lyass, tedy ten, przez czyy lyas pozoną, ma kazacz zebracz zolądz albo bvkyew zobapol drogy na trzydzyesczy lokyeth, aby ten, czyye ssą swynye, kromye schkody mogli przegnacz do lyassa.

(148). Syn za oycza zadney wyny nyema czyrpyecz.

Gdy swyąthy pysmo swyathczy, yze ssyn nyema czyrpyecz za oczczow grech, any oczyecz za synow, przeto chczemy, aby oczyecz za zlego syna any ssyn za oycza, any brath za bratha, any przyyaczyel za przyyaczyelya nyema czyrpyecz, nyzly by oczyecz zsynem albo brath z bratem wgednym zlym vczynkv byly v wynyeny, ktorzy podlug wyny mayą bycz skarany. Acz ly by ssam ktho zloszcz vczynyl, thedy cząszcz gymyenyetha, ktora by nan myala bycz, naschemv stolv ma bycz za thaką zloszcz przyssądzona.

(149). O wyelykyey wynye syedmnadzyesczya.

Gdy by kto nayechawschy wdom neyektorego zyemyanyna, przed obly-
znosczyą dzyeczy yego zabył, wyną syedmnadzyesczya ma zaplaczycz, a po-
[LIII — 137] moczyk kazdy takyez, y thakyez | thelye ma dacz ssą-
lowy ssyedmnadzyesczya a dzyeczym zabythego pyatnadzyesczya ma za-
placzycz.

(150). Ktorzy tą wyną mayą bycz karany, statut.

Tha wyna syedmnadzyesczya rzeczona nyemylosczywa. Thą wyną czy
naya pokvpycz, ktho porąby thrzy ssosnye, ktho thrzy kopcze granyczne
osypye, kto thrzy drzewa ssepzolamy porąby, ktho myod kradnye a bą-
lzye przekonan, ktho vkradnye albo gwalthem wezmye throye albo wyączye
lobythka, ktho vrany czyg dobythek robothny a bądzye przekonan, pozoz-
za gdy bądzye przekonan, ktho gwalth vczyny y zabyge kogo wewsy albo
ia polyv, na dobrowolney drodze, ktho dzyewcze albo nyewyesczye gwalth
vczyny albo kthorey kolwye zenskyey thwarzy.

(151). O zbyegv, komv dana wyna, przez kogo.

Usthawamy thez, acz nyekomv dawschy wyną oczkolwye przed nass
by gy pozwano albo przed naschego stharosthą, a thego tho nyechczyano
by przypuszczycz kv oczyszczyenyv swey nyewynnosczy przed nass albo
[38] przed naschego stharosthą, a then tho dlya | thego nyeprypvsch-
czenya zabyezal by z zyemye, przetho aby zbyezenye albo zychanye thaky
yemv na sromothą nyeobroczo, vsthawamy, aby then, komv bysmy my
albo stharostha nassch thako vczynyl, thedy ma poswyathczycz na nas albo
na naschego stharosthą przed byskvpem poznanskyem albo thez przed pro-
boszczem, yzesmy yego albo nasch stharostha kv oczyszczyenyv nyechczye-
lysmy przypvszczycz. Stharostha thez themv albo thakymv zbyegowy
moze dacz myr, vpewnywschy gy za schescz nyedzyel podlug stharego vsta-
wyenya, a wthem tho czassy schesczy nyedzyel then tho starostha przed
namy albo naschymy namyasthky albo przed naschemy woyewodamy spra-
wyedlywosczy ma yemv schvkacz. Acz ly by thego neyemogl myecz, yz
by mv dano dzyen ysthy kv oczyszczyenyv, thedy stharostha then ysthy albo
woyewoda thego zbyega ma gleythowacz swą moczą y przewyescz az na
granycze z zyemye. Kthory tho zbyeg wrocze od swego wysczya skro-
lyessthwa albo zzyemye na granyczach bądącz, krolyesthvw albo zyemyanom
XLV — 139] szkody nye ma czynycz, alye zona wthem rocze spokoyem
wgymyenyv yego nyeporvschona ma myeschkacz; a gdy then rok mynye,
acz then zbyeg wnochy albo wednye zyemyanom szkody czynyl, za tho
swey czczy nyesthraczy. A thez acz by yąth, nyedney smyerczy za tho
neyma czyrpyecz, alye yąthy ma bycz nam albo naschym stharostam po-
sthawyon, a y za tho przes nas żadną wyną neyma bycz karan, alye yemv

ma bycz dan ssąd na sprawyenye. Acz ly by nyechczyal sthacz kv ssądv, alye kryyącz sye po sthronam, zyemyanom schkodą bądźye czynyl, thedy yego grody y myastha y wsy nam mayą bycz przyłączony, a gynsche gymyeny pospolythe myedzy namy y myedzy ryczerzmy naschemy ma bycz na poly rozdzielyono. Acz ly by byl yąth przez nyekthorego naschego a nam wydan bądźye, thedy then ma bycz na naschey lascze, thelko przyyaczyelye thego yąthego themv, czso gy gymye a nam wyda, nyedney lsczywosczy nyemayą czynycz any nyeprzyyazny thayemney albo yawney vkazowacz, pod naschą mylosczyą. Alye zóna tego yąthego wsswem 140] wyeny ma myeschkacz albo przedacz przez przekazy.

(152). O zbyglem kmyeczv, vsthawa.

Usthawyamy, acz by ktho (s) od nass albo naschych poddanych kmyeczye wnoczy zbyeżą zdzyedzyny, thedy thy rzeczy, kthorych odbyeżą wswych domoch, pan dzyedzyczny thy wschysthkye otrzyma, a pan, pod którym sye then zbyegli sklony, kmyeczya ze wschysthkymy rzeczamy y wyną rzeczoną pyąthnadzieszcya, ma wrocycz. A tho thako, acz by kmyecz kv panv, od ktorego zbyegl, nyemyal by nyedney wyny pyrzwey wypyssaney, khtore thez thv chcemy poswyathczayącz postawicz. Pyrwe gdy pan o swą wyną bądźye wklyąthwye a kmyeczyom bądźye pogrzeb zapowye-dzyan. Drugye gdy by pan nyektory gwalkh czynyl wdzyedzinye, tho yest o panye albo o panny; gdy by bylo tho yawno, thedy nyethylko geden thako vczyznyony, alye y wschysthka wyes nyetylko wnoczy alye wednye mogą wsthacz, a thaky pan nyemoze gych wsczyagnącz. Thez gdy by kmyecze o panową wyną cząstokroc zczyadzany, mogą zbyezech od thakwego pana. Alye kromye thych wyn kmyecz nye moze zbyezech, gedno XLVI — 141] acz by dom dobrze zbvdowal y ogrodzyl a dobrze ossadzyl; a gdy ktory kmyecz wolyą przymyą pod którym panem, thedy yelko lyat bądźye vzywial wolyey, thelko lyat panv ma wyplaczycz czynsch podlug polskyego prawa. Acz kolwye by syadl na nyemyeczkyem prawye, thez nyemoze odydz, alyz wyplaczy thylko lyath, yelko wolyey vzywial; a yeschczę thaky od pana nyemoze gycz, alyz myastho syebye thako bogathego possadzy, rolyą osyawschy ozymyną, polya wschysthky wykopawschy, thedy yemv wolno od pana odycz.

(153). O ssądyech gednakych vsthawa.

Gdyz pod kthorym kxyądzem albo pod namy lyvd rozmagythy bądźye, ten ma bycz pod yednym prawem, przetho chcemy, aby wPolschcze y wkrakowskyey zyemy gednakym prawem y ssądem ssądzono.

(154). Aby potwarz zgynąła, thak vsthawyamy. Capitulum.

Gdy potwarzą zlych dobrzy cząstokroc bywayą zdradzeny wyną ssądziam naganyayącz, chcemy, aby tho owscheyky zagynąło.

(155). Każdy zycmyany ma na wojnę yechacz.

Czescz kroyewska y mąstho wvbranyv a harnaschowanyem panom
142] sthwe zalyczy. Chcemy aby | każdy zycmyany podług moczy
swey, acz nyebądzye zawyedzyono kv pospolythemv dobremv, zgymyeniya
sluzycz byl gothow nam.

(156). O dobrej moneczye vstawa.

Gdyz wzyemy yeden kxyądz, yedno prawo, yedna monetha yesth, acz
yesth pozytheczna, ma bycz thrzymana.

(157). Każdy swoy dług ssam ma placycz.

Podług prawa swyąthego gesth, aby yeden za drugyego nyeczyrpyal
dłoczy. Chcemy, aby pan za swą wyną albo rąkoyemsthwo kmyeczya
nyezasthawya¹, alye bądzyely czso pan wynyen, ma ssam zaplacycz.

(158). O rąkoyemsthwe y o zasthawye.

Zasthawy cząstho lyvd przywodzą kv schkodzye y kv vbosthvw.
Przetho acz by ktho rączył za przyaczyela swego pyenyądze albo czo-
colwye, gdy by then nyezaplaczył na czass vlozony, alye rąkoymya zan
zaplaczy, thedy rąkoymya zan zaplaczywszy, nyema nygedney schkody
uczynycz themv, za kogo rączy, any wyechacz wgospoda, trawycz na po-
thapą y na schkoda yego; alye gesthly mały dług, ma bycz dan zaklad
XI.VII — 143] y chowan az do czassv, acz bądzye wyelyky | dług,
thedy gymyeniye ma bycz dano dluznykowo rąkoymy thako dlugo, az
wykvpy.

(159) O tych, czso na wojnę yada, vstawa.

Na wojnę yadacz, wyączzey nycz w swych zyemyach kv potrzebye
konyom albo sobye, yedno podług vmyernosczy, a tho acz by yemv nyc-
dostalo, nyesmye wzyącz.

(160). O tych, czso z wojny yada, vsthawa.

Iadacz zwoyny do domv albo thez po swey pothrzebye, lyubo kxyązą-
tha albo ryczerze albo ktorzykolwye gynschy, o swey sthrawye mayą czyą-
gnącz alye nyemayą nykogo drapacz. Acz ly by gym nyechczyano przedacz,
za tho gych nyemayą vczyżacz, alye vzywyely yego kthorą dobrą wolyą,
thym lyepyey yemv.

(161). O doswyathczenyv swego slyachethstwa. Capitulum.

Usthawyamy, acz by komv przyganyono o slyachethsthwo albo
o slyachethskye vrodzenye, then ma sprawnye wyecz dwv stharschych od
oczca a dwv od drugyego plmynya spokolyeniya a dwv od drugyego
pokolyeniya podług prawa.

(162). O possagv syesthrzynem od bratha, vsthawa. |

144] Usthawamy, acz by komv nyekthory slyachczycz mający ssyny albo dzyewky vmarl by, thedy yego ssynowye swy syostry za mąż mayą wydacz, possag gym podlug obyczaya namyenywschy; a gdy by nyebylo synow yedno dzyewky, thedy wschystky dzyewky gymyenyje mayą posyagnacz. Acz by braczya sthryieczna gymyenyje chczyely othrzymacz, thedy przyaczyelye y zyemyanye podlug swego samnyenya gothowymy pyenyadzmy oschaczowawschy mayą zaplaczycz. Thedy tha ystha braczya od onego dnya oschaczowanego gothowymy pyenyadzmy syosthram mayą przed krolyem odlozycz; acz ly by przed krolem zamyeschkaly odlozycz, thedy syostry dzyedzyny nawycky mayą othrzymacz.

(163). O rokoch wyelykyego dlugv.

Gdyz o wyelky dlug dlya zkazanya rychlęy zaplathy bywayą roztagnyenya, tho yesth o thrzy albo czthryzy stha grzywyen, przetho vstawyamy kv thakym zaplatham osmnaszycze nyedzyl, tho yesth na pyrwy rok schescz, na drugi a na thrzeczye (s) thez schescz, a na osthatieczny schescz a na | XLVIII — 145] them ma bycz zdan. Acz ly by ktho od thego rok v zawy-thego byl w czvdzych zyemyach a pyrzwey byl by pozwan, chcemy, aby gy thez na them zawythem rok v zdano; acz ly by nyesthal, ssadzya ma gy zdacz.¹⁾

Ivz sthathutha dokonana, bądź Bogv czescz i chwala dana.

II.

Thv sye poczynayą nyekthore arthykvly przez oswyeczzonego Kazymyrza krola polskyego na seymie nowomyeschkyem vstawyone, ktore wssadzyczech zyemskych mayą bycz dzyerzane.

Kazymyrz zlassky bozey krol polsky, wyelky xyądz lythewsky, rusky y prusky pan y dzyedzycz. Vrodzonemv Pawlowy Yasyenskyemv, stharosczye chelmskyemv, wyernemv naschemv mylemv, laską naschą zmylosczyą. Vrodzony, wyerny nam myly! Yze bacząc a nyebezopathrznym pylnem bacznyem rozwarzając, yakye schkody y vczysnyenya zyemyanye naschy cząstokroczy, yakozesmy thego doswyathczyly, wsadzyczech az dothychmyasth czyrpyely, chcąc dlya thego sprzelozonyiny y ryczczmy krolyewsthwa

¹⁾ W tem miejscu na marginesie ręka z XVI wieku dopisała »A° 1308«.

146] naschego thakym schkodam | y vczysnyenyv sluschno przylozycz y przydacz vsmyerzenye, nyektore articuly na tho sprawyone, na seymye nowomyeschkyem nyedawno przeschem, bycz thrzymane, chowane, obyawyone y wypelnnyone, vsthawyamy y skazvyemy przez then lysth, yakoz tho thy artykvly ossoblywywye wthy slova nyzey ssą wyslowyone.

(1). Aby wssādzyech gwalthv any sswady nyeczynyono, vsthawa.

Naprzod aby gwalty y sswady wssādzyech byly oddalyone y drogy pothwarzony byly zagvbyone, skazvyemy y wynalyezlysmy, acz by ktho smyalosczyą krnābrną sād nadschedl y rozbyl, aby wrzeci swey, kthorą przed thym tho sādem ma albo myal by myecz, vpadl, a wyną vsthawyoną byl karan a dwanaczye nyedziel wczymnyczą ma bycz wsadzon y zamknyom (s).

(2). Acz by ktho sandzyego na sādzye wczym rvschyl, vstawa.

Acz by ktho przeczyw sādzyemv vsylowal a yego rvschyl, thedy ona thelko rzecz thego, kthoryby sādzyemv vřagal, nyema bycz sādzone, alye gynsche wschythkye rzeczy mayą bycz sādzone przed thym | tho ssādzyem XLIX — 147] thoczācze sye, przez schkodzenya oney rzeczy mayą bycz sādzone.

(3). Ylye kroc zandy zyemskye do roka mayą bycz.

I thez chcemy y skazvyemy, aby sādzy zyemskye czthyrzy kroc do rokv wedlye pyrwschego dosyczenya y dopvsczenya kv vwyarowanyu proznych sthraw, nakladow y thrvdzenya byly sādzone.

(4). Aby odthychmyast odwolanye rokov nyebylo, vstawa.

I thez chcemy, aby odwolanye rokov odthychmyasth nyebylo potrzebne, alye roky y wyecze czassow naznamyenyowanych mayą bycz ssādzone, bo roky y wyecze bādā zawytho na czassy vsthawyone ssādzone.

(5). Aby odwolanye rokov prozne bylo skazono.

Y thez skazvyemy, aby wschythky rokow odkladanya nyepozyteczne byly znyschczone y vmnyeyschone, bo odkladanye albo odlozonye rokv, yesthly ma bycz, ynaczey nyema bycz, yedno prawdywā nyemoczą, dlya kthorego odkladanya rokv ma przysyācz zswyathky ssamotrzc, yz prawdywywye na on czass nyemoczen byl; alye odkladanye albo oddalyeny 148] rokv yedno o wyensche ma bycz | zachowano, o kthore thez odkladanye ma przysyācz ze swyathky y lysthem ssādzyego obyeczayem zyemskym ma doswyathszycz, yz na on dzyen y czass myal rok albo sprawā

(6). O kthore svmmy ssądzye y podssądkowye nyemaya ssądzye, vsthawa.

I thez skazvyemy, aby sandzye y podsądkowye, kthorzy ssamy własną personą a nye przez komornyky na sądzyech mayą syedzyecz, o svmmy thrzydzyesczy grzywien wystąpvyące, zadnym obyczayem nye ssądzyly.

(7). Wyecze czassow naznamyenowanych wschądy mayą bycz ssądzone.

I thez wyecze naznamyenowanych czassow wschądy mayą bycz ssądzone, a ssmyercz, nyemocz albo nyebythnoscz yednego albo dwv dostoy-nykow na stolyecz wyeczowy zalyezących, sądzenye albo sprawyane wyeczow nyema przénagabacz; alye gdy by który nyedosthatek wnych sthal sye, thedy gynschy dostoyncyz zvpelną mocz bądną myecz, ktorzy na wyeczoch przelozeny na myescza nyebądących albo nyedosthawayących L — 149] gynsche zyemyany | godne, prawne y ossyadle zvpelną mocz vstawycz, ktorzy bądą mocz myecz thako długo ssądzye, az nyedosthathkv y nyebythnosczy onych dosthoynykow bądzye opatrzo.

(8). Aby lysthy krolewskye sprawyedlywosczy przeschkadzayące nyebly wydawane.

I thez skazvyemy, aby odychniyast y dalyey lysty prawo y sprawyedlywosc zakazvyące, na vczyżenye y przez prawye sprawyedlywosczy schv-kayącym nyebly wydawane any doszyczone, yedno onym, ktorzy by na woynye byly albo wrzeczach y potrzebach pospolythego dobrego pylny byly, by byly dany czassv srednego, gdy by takye prace podyaly.

(9). O kmyeczye zbyegle wgrodtwye mayą czynycz. Capitulum.

Y thez chcemy y skazvyemy, aby rzeczy o kmyeczye zbyegle wssądzye grodzskym byly oprawyane albo kthorzy by byly wzyący gwalthem. Chcemy thez y skazvyemy, aby pyenyądze albo spysne od poborv nashedego kroyewskyeo dwv groschow odthychmyasth nyebly wybyrane any wyczyagane.

150] (10). Aby potwarcze y pozvy falschywe y nyerządne wsądzyech myescza nyemyely.

I thez chcemy y skazvyemy, aby pothwarcze y falschywe pozvy y nyerządne myescza wsądzyech nyemyely, o ktore wedle yakosczy wystąpv dostoyncyz sądowy przelozeny bądą myecz mocz, thy tho pothwarcze y falschywe y nyerządne pozvy offyervyące karacz y wynowacz.

(11). Aby rzemyeslnyczy przychodnyow y opeczeh lyvdy wswym przedawany nyevczyazaly, capitulum.

Gdyz częstokroc myeschczanye, kvpczy y rzemyeslnyczy slyachtą y przychodnye przez nyerządne przedawanye zwykly vczyżacz y vczysskacz,

sthawamy, aby woyewoda kazdey zyemye myal mocz thakye nierzadne nyemyerne przedawanye vsmyerzycz y kv dobremv rządowy polozycz vstawycz. A yestlyby myeschczanye nyektorzy skazanyv y vstawye wowedy sprzeczywyly sye, aby woyewoda myal mocz karacz y wynowacz akye sprzeczywyeny yego vstawye y vrządzenyv podlug starego obyczayv. |

I — 151] (12). Aby wmyesczyech zapowedy thargow nyebly, capitulum.

I thez skazyemy, aby wmyesczyech y wmyastheczech zadnym oby-
zajem znamyona nyebly wywyeschane any zapowedy ktore kwpowa-
ya y przedawana od thychmyasth nyebly, alye wschelkymv by bylo
rolno przedawacz y kpowacz.

(13). Przykazanye krolyewskye kv wypelnyenyv thych vsthaw.

Dlya thego aby nykth o przereczonych arthykvloch nyewyadomoczy
yeprekladal ktorey, alye aby wschyczkym yako sluscha yasneye byly
nane, thwey wyernoczy przykazvyemy y polyeczamy, aby thy arthykvy
rzepyssane wschysthky y ossoblywe, slowo od slowa, podlug moczy, ksthal-
ny y ysthnoczy gych przez sluzebnyche yawne obwolanye na kozdem
yesczv y powyeczye thwego stharostwa przykazal obyawycz, aby przez
schyszky thak, yako wymyenyono yesth, byly chowane y pylne thrzy-
nane, pod laską naschą y wynamy na przereczonych arthykvloch vsta-
52] wyonemy y wymyenyonimy. Data wKrakowye wpyathek przed
wyathkami, lyatha narodziya bozego thysyacza czthyrzechsseth schesczy-
lyesyath y pyathego.

III.

**Poczynayą sye nyekthore artykvy zrozmagythyeh sthathuth sse-
brane, ssadzyem pothrzebne.**

(1). A naprzod gdy by ktho byl pozwan o zajem bydla.

Gdy by ktho pozwan o zajem bydla, yz by go nychczyl dacz na
rakoyemsthwo, thedy ten ma bycz pozwan kv prawv grodzkymv o wschyst-
kye thakye bydla, bandz male albo wyelkye y konye, a na rocze sthoyacz,
gdy sluzebnyk zezna albo y slyachczyczy, ma dacz na rakoyemsthwo, prze-
padwschy wyną trzech grzywyen. A tho aby sye bydlo nyepokazylo. Alye
wzdy o thakye krzywdy zaymowanya pozew sluscha kv prawv zyemskymv,
resthly by bydlo dano na rakoyemsthwo.

(2). Gdy by kmyecz zbył slugą kthorego pana, vsthawa.

Gdy kmyecz zbył albo rany slugą czyyego, wyna zanyem nyeydzye panv dzyedzyczstwa onego, dlya tego, yz zbył slugą, alye gdy kto gyny LII — 153] rany albo kthorą krzywdą czyny | kmyeczyowy ktorego pana, zawzdy po onem kmyeczyv, kthoremv by krzywda była vczynyona, wyna ydzye panv yego oney wsy albo dzyedzyczsthwa.

(3). Gdy kogo pozową y zyego pomocnyky.

Gdy ktho bądzye pozwan spomocnyky a nyeodpowyeda za pomocnyky, tho yesth nyemowy thych slow: panye ssądzya, ya nyezastąpyą pomocnykow, thedy przepadnye wyną od kozdego pomocnyka schesz sskoth, alye na wyeczoch thrzy grzywny; a powod ma thak rzecz: panye ssądzya, ya kładą pamyąthne, yz nyeodpowyedzial za pomocnyky, a tho gdy ssam przy, yz thego nyevdzyalal, yako wyschey rzeczono. Thedy my skaschczye o pomocnyky, za kthorecz my nyeodpowyedzial, o ktorych on wye, yz ony na przykazanye yego y snym tho vczynily, a thak mvsy za nye placzycz, gdy za nymy nyeodpyral.

(4). Gdy ktho bądzye pozwan na rok lyczowany.

Gdy by ktho pozwan rokyem lyczowanym, a sthrona wynna chce wyedyecz slzzebnyka nye o lyczowane alye thelko o rok, przez kthorego 154] yesth pozwan albo | mv rok dan, thedy yesthly nyebądzye myan slzzebnyk on oczywysthnye przed prawem, kthorym yesth pozvano, przy namnyey zeznanye lystowe do drugyego slzzebnyka, thedy ydzye rok przed sye y seznanie slzzebnyka onego wthorego. Alye yesthly mv bądzye zarzczono: chcą wydyecz slzzebnyka, kthory lyczował vmnye tho a tho, yakokolwyek by rzecz była, a yesth ly powod mowy od onego slzzebnyka, kthory lyczował, mam lysthove seznanie do thego slzzebnyka, yz lyczował, ono seznanie, gdy oblyczne nyeposthawyl onego przednyego slzzebnyka, kthorym lyczował, yesth prozne y zadney moczy any wagy; a powod rzecz swą dlya thego ma sthraczycz, gdyz ono zesnanie vkazvye od onego slzzebnyka przednyego lysthove do drugyego, spowyathv yednego do powyathv drvgyego.

(5). Gdy by osyadly pozwan o slvgy, kthorzy by komv krzywdą czynily.

Gdy ktho bywa pozwan osyadly o slvgy, kthorzy by czynily krzywdy nyekomv thym obyczayem, a tho przed prawo grodzskye, rzekącz thak: LIII — 155] yz thwoya czelyadz wyschedwschy stwego | domv y dzyedzyczsthwa thwego etc. twogym przykazanym, wyedzenym, wolyą, dozwo lenym y przyzwolenym vczynily tho a tho y zasye wthwoy dom weschly, thedy yesthly sthrona wynna mowy: panye sądzya, thvcz wolyą namyenył, proschą sye bycz odeslanego do powyathv. A thak zawzdy bywa odeslanie do powyathv sprawa grodzskyego wthey przyczczy dlya thego, yz mowyl

iwą wolią. Alye ylye na syem pozew ma bycz dan albo wydan na wyn-
ego, przynamnyey we dwv nyedyelyv, thako yz by pozew vprzyedzyl
zyem przynamnyey dwyema nyedyelyoma; alye na roky zyemskie przed
iego dnyem, a grodzkye thrzeci dzyen przed rokyem ma pozew bycz
olozon. Thez rok oblyczny albo oczywysthnye zapyssany myedzy powo-
em a wynnym zawzdy yesth zawyty albo zdany.

(6). Gdy ktho bądzye pozwan a sthrona chce wydzyecz zgodą pozwow.

Gdy kto bądzye pozwan o kthorą rzecz rzekancz: chcą wydzyecz
iwoy pozew, yesthly sgodzy sye rozerznyenye albo thez zslowy, a yesthly
ozwv nyema albo nyevkaze, thedy strona wynna ma polozicz pamyąthne
56] na odbyczye. |

(7). Zadny kmyecz nyema swego powyathv, gdzye by sie odzywal.

Zadny kmyecz nyema swego wlosnego powyathv, alye kv ktoremv
olwyek prawv bandzye pozwan, wonym prawye mvsvy odpowyadacz
czyrpyecz, czo prawo skaze, albo przynamnyey przez pana swego albo
zyedzyczna, wczyyey wsy myeschka, moze bycz wyyąth na dzyedzyna.
on pan, kthory go wyymvye, ma possadzycz prawo snyem podlug jako
ądzye obwynyon.

(8). O przypowyasczye.

Na rocze przypowyeschczonym kv dosycz vczynyenyv nyema bycz
o thrzebyznosczy pyssano sandownye, by odpowyedal, i thez o nyedo-
hatheczna dathą zawzdy bywa odbyczye, a zwlaschcza, gdy lyatha bozego
arodzenya nyebadą wyslownye albo zvpelnye wypyssane.

(9). Gdy kogo pozową o gwalth wgrodztwo.

Gdy ktho bądzye pozwan o gwalt kv prawv grodzskymv a nyeba-
zye wypyssano rozbyczye domv, lyvbo by thez plothv polamano y gynsche
eczy zrabano v ogroda albo v ssadv, zawzdy bywa odeslanye do prawa
zemskyego. |

III — 157] **(10). Gdy ktho ząnda odbyczya zwyną o zly pozew. Vsthawa.
Capitulum.**

Gdy ktho ząnda bycz skazano odbyczye zwyną pospolv o zly pozew,
iedy thelko wyna yemv ma bycz skazana anye odbyczye. Alye yesthly
ielko odbyczya ząnda zkazacz, thedy odbyczye ma bycz skazano; alye po-
polv odbyczye zwyną nyema bycz dano, thelko wyna. A pokvpywschy
yną thrzech grzywyen, ma przed sye pozywacz znovv podlug prawa,
ako nalyepyey bandzye vmyal.

(11). Gdy ktho pozywa o ląky, lassy, gaye, stawy etc. vsthawa.

Gdy sye przyda pozew kthory bycz o lanky, lyassy, gaye, sthawv
o gynschy rzeczy thym rowne, a thedy gdy pozew ma bycz dostha-

theczny, masch thak polozycz albo pysacz: yze ty yemv possyeklesz thrawą albo we wsy albo wdzyedzyczthwye them a them etc. Thakyez y o gynsche rzeczy: yze thy wyrąbales drwa zgayv yego etc. Bo yestly by thego nyebyło, thedy sthrona thak rzecz ma: panye ssąndzya, thv myą pozwal o ląką, a nyewymyenył thrawy na łącze albo drew wlyessye, ządam, by 158] my | odbyczye zwyną skazano; bo tho, ocz mye pozwal, yesth nyema rzecz, gdyz nycz nyewypysal. Thakyez yzes ¹⁾ gdy by było pozwano, yzes thy wzyął albo vczynyl tho a tho kmyeczyom albo lyvdzyom gych, nyewymyenyayacz any wypyssyacz gych gymyenyem wlassnem y przezwyskyem, thez bywa, yako by rzecz nyema, a ma bycz skazano odbyczye o thaky pozew.

(12). Gdy ktho kogo pozywa o osyadloscz, vstawa.

Gdy ktho osyadly kthorego dzyedzyczsthwa byl by pozwan albo na gaban, thedy zawzdy powod albo then ysthy osyadly blyszy yesth doswyaczycz swey osyadlosczy, nyzly on, kthory osyadlego pozywa.

(13). O wydzyerzenyv zyemskyey dawnosczy.

Uchwala yesth, yz gdy ktho zalvye na kogo o dzyedzyczstwo maléy wagy, tho yesth dwadzyesczya grzywyen, a wynny odpowye, yze ya trzymam tho gymyeny od wyelyv lyath y wydzyerzalem zyemską dawnoscz, thedy then wynny ma przysyacz ssamothrzecz zsobye rownemy, yako w LV — 159] dzyerzal zyemską dawnoscz, y blysschy yesth | pozwany nyz pozywayaczy poprzysyacz, yz wydzyerzal zyemską dawnoscz, nyzly powod, ktory pozwal.

(14). O odkladanyv y zapyssowanyv rokov nyesluschnem.

Gdy ktho kogo pozowye yakym pozwem a pothem zapyschą rok myedzy ssobą wxyągy, a po onem zapyssanyv nyebaczacz any wthore zapyssyacz rok v drvyego, alye telko ssobye odlozą ynschy czass przed sluzebnykyem thelko, tho yesth rozeymą rok, thedy on rok thako odlozony przed sluzebnykyem, zadney nyeyest wagy any moczy, alye yesth rok przepelzly. A na thakym rocze nyemasch zdawacz, alye pozwacz kv przepelzlemv rokowy lyepyey, nyz onego wynnego zdawacz.

(15). Gdy kmyecz kmyeczya wczem obwyny.

Gdy kmyecz kmyeczya wynvye rowny rownego, a on obwynyony wthem wysthapye nygdy nyebyl, thedy on obwynyony ssam ma przysyacz, yz thego nyevczynyl any czso wzyął; alye kyedy slyachycz kmyeczya wynvye, thedy obwynyony samothrzecz ma przysyacz, yz thego albo onego nyevczynyl, any thez czso wzyął. |

¹⁾ Wyraz przekreślony.

160] (16). Gdy kogo pozową o kthorąkolwyek rzecz.

Gdy ktho bandzye pozwan o kthorą kolwyek rzecz albo przyczyną, thedy thak ma odpowyedacz: panie sąndzya, ya sye nychczą dopvszczycz wyączey schkodzycz, alye yemv chcą dacz wwyżanye podlug prawa y obyczaya zyemskyego; thedy ma bicz przyssądzono wwyżanye podlug przezyskow.

(17). Gdy bywa zaloba o dzyedzyczsthwo, vstawa.

Kyedykolwyek bywa zaloba o dzyedzyczsthwo, zawzdy zsąndv zyemskyego ma bycz dano na wycze; a tho przetho, yz o dzyedzyczsthwa sąndzya zyemsky nyema ssąndzycz. y o gaye thez bywa dano na wycze, bo sye mayą yako ktore dzyedzyczsthwo, y kv wydzennyv thez na dzyedzycze bywa zawzdy dano.

(18). Gdy ktho gynschem gymyenyem bądzycy pozwan, nyzly wlassnem. Vstawa.

Gdy by ktho gynschem gymyenyem byl pozwan nyzly wlassnym y bądzycy zdan, thedy on, kthory bądzycy zdan, ma rzecz: panye ssąndzya, mnyecz on zdal, a moye gymye nye yesth Phylip alye Grzegorz, a tha-LVI — 161] ko | myą nyesprawnye zdal, na onym nyechay zysk ma, kogo zdal; a powod mowy: ya chcą doswyathczycz, yz tho yest gymyą yego Phylip; a wynny thez mowy: ya thez chcą doswyathczycz, yz yest gymyą moye Grzegorz, thedy pozwanemv wynnemv ma bycz doswyathczenye dopvszczono, bo on thego yesth blyschy nyz powod.

(19). Gdy ktho kthorego kolwyek stadla o pozostwo bądzycy obwynyon.

Gdy ktho thako slyachczycz yako nyeslyachczycz o pozostwo przez nyekogo obwynyon a yesthly przy, samoschosth ma przysyącz, yz thego nyevdzyalal; a wschakoz nyektorzy skazvya, yz by myal przysyącz zosmnasczye swyathkow. Alye yesthly nyeprzy, thedy ma zaplaczycz za then lyas, kthory spalyl, podlug vstaw krolya Kazymyrza, yako by za yego glową myano bycz dano, gdy by przez kogo byl zabyth. Alye pozoczce domow mayą myecz osmnasczye swyathkow ssobye rownych wrodzayv albo swego rodzayv, skthorego sye vrodzyl; alye thy tho swyathky nyema myanowacz, thelko ye kv ssąndowy przywyecz podlug potrzeby czassv albo rokv.

(20). Gdy kto odklada rok prawdywą nyemoczą. |

162] Gdy ktho odklada rok prawdywą nyemoczą, a na rocze przy-schlem nyeprzysyaga samothrzecz ze dwyema swyathkoma ssobye rownymy y dobrymy podlug vchwaly zyemskyey, thedy traczy rzecz swą, by thez o thysyaczce schlo, a ma bycz nathychmyast zdan.

(21). O odkładanyv rok v wyensche.

A thakyez gdy kto odkłada rok o wyensche, mowyaż, yze thamo a thamo mam dzyalacz wthem myesczye, wthem prawye a wtem, o thaką svmmą y o thaką, przed thym a thym, a na rocze przyschlem nyekladzye lysthv z onego prawa, gdzye myal czynycz o wyensche, thedy thez thraczy rzecz swą we wschythkyem. Alye gdy kto nyemoze przeycz dlya powodzy albo wylanya wod, thedy ma oswyatczycz zyemyanom dwyema v oney wody na brzegv. A yesthly nayne kto vstanye rok v, thedy zonego oswyathczenya nyestraczy swey rzeczy. Alye yesthly by ktho thym obyczayem odkladal rok przez posla rzekacz: panowye! on czy by byl przyschedl na rok, alye yz nyemoze dlya wylanya wody, nyegodzy sye thakye odkla- LVII — 163] danye, bo gdy possel przeschel, thedy thez y on, od kogo! thakye odkładanye bylo obyawyono, thez by byl przeschel.

(22). Gdy kto o czeladz golothy kogo pozywa.

Gdy ktho kogo pozywa thakym pozwem, yze czelyadz thwoya nyeo- syadla, tho yest golothy vczynily tho a tho wyschedwschy zdomv thwego, a vczyniwschy wdom thwoy zasye weschly, skąd wyschly, a nyeodpowyada thymy slowy, yz wdom weschly any thez zdomv mego wyschly, thedy na thakiego ma bycz polozono pamyathne, yz nyeodpowyedzial thymy slowy: wyschly a weschly. A tho thez, gdy thelko odpowye, ktorego slugą obwyny sthem: chcą yemv prawo dacz, a o ony słowa nawyrschv napysane nyeodpowyeda, thedy rzecz swą sthaczy.

(23). Gdy by ktho byl obwynyon o kradzyez.

Gdy by kto byl obwynyon o kthorą rzecz, a tho obyczayem kradzyeczskyem, thedy zawzdy on obwynyony blyschy yesth oczyszczycz swą nyewynnosc, nyzly powod gy myal poprzyasyacz albo przewycyazyycz, a tho thym obyczayem: yestly pyrwey raz byl obwynyon a myeny, yz o tkaky 164] vczynek | nygdy nyebyl wynowan, thedy ssam wlastnā przysyaga odbadye powoda; yesthly by wthore, then ze tho ma wynā samothrzecz oczyszczycz; a yesthly pothrzeczye, ma sye oczyszczycz osmyanasczye swyathkow.

(24). Gdy v kthorego zyemyanyna sluzebnyk kmyeczya zbyeglego lyczvye.

Gdy by v kthorego zyemyanyna albo slyachczyczza kmyecz zbyeglego albo kthory by vczyekl, przez sluzebnyka byl lyczowan, a then tho tego kmyeczya nyechcze wypvsczyz onemv, kthory thego kmyeczya zbyeglego wyego wszy albo dziedzyczstwye nalyazl y kthemv lyczowal, thedy o thego tho kmyeczya zbyeglego thak lyczowanego moze pozwacz lyvbo wzechcze wprawo groczskye lyvbo wzyemskye pana onego, v kthorego kmyecz yesth lyczowan, aby go prawv posthawyl. A gdy gy kv prawv posthawyl, thedy zalvy przeczyw yego panv albo dziedzyczowoy albo slyachczyczowoy, yze thy

yemv nyechczesch wroczych kmyeczya zbyeglego, kthory yemv schczyn-
LVIII — 165] schmy, robothamy y zgynschymy dochody zbyegli, thako |
dobrego kv yego pozythkv, yako dzyesyacz grzywyen, zyad ze ma thele
schkody. A yesthly then pan thego kmyeczya, kthory yesth vnyego przez
sluzebnyka lyczowan, nyeposthawyl, thedy ma bycz zdan, wschysthky od-
kladanya oddalywschy, wyyawsche odlozenye prawdywey nyemoczy, ktho-
regu powod ma dopvsczych, bo gynako by rzecz swą sthracyl. A tho
yesthly rokyem lyczowanym pozwal bez lysthv pozownego, to yesth golo;
alye yesthly pozwal lysthem, thedy mvsy dopvsczych prosthego odkladanya.
A ono zdanye na rocze lyczowanem bez lysthv yest zawythe; a po them
tho zdanyv mäsč (s) przypowyesczych kv dossych vczynenyv za thego tho
kmyeczya, yakozes na rocze zawythym zdal thego zyemyanyna wedle po-
zvw glownego y zeznanya sluzebnyczego. Alye yesthlyczyby bylo zarzvczono
przez onego zyemyanyna, v ktorego kmyecz yesth lyczowan, thako rze-
kacz powodowy: yakos thy yego nyewyedzial od czassow thelye a thelye,
albo od rok v wgynschem dzyedzyczstwy thym a thym, a onym ządneyess
166] gadky any wspomynanya nyedzialal, przyssyacz, a dla | zarzvczenia
przez wynnego powod mvsy przysyacz, yako thego kmyeczya nyewyedzial
wthem a wthem dzyedzyczstwy, yakoz to powodowy bylo zarzvczono.

(25). Gdy ktho pozwany o kmyeczye zbyegle kv prawv dzyedzycznemv sye
czyagnye.

Kyedykolwyek ktho bądzye pozwan o kmyeczye zbyegle lyczowane,
a then tho wynny albo pozwany ząnda od sądzyego kthoregokolwyek, aby
thy lyvdzy albo kmyeczye odeslal kv prawv dzyedzycznemv dzyedzyczstwa
onego, wktorem ony lyvdzye myeschkayą, thedy mayą przez sądzyego
bycz odeslany na dzyedzyczsthwo onego zyemyanyna, ktore ye wynvye.
A yesthly na odeslanym rok v napyssan rok na pewny dzyen do dwv albo
do thrzech nyedzyel, a pothem yesthly bądzye rok naznamyonowan a na
rocze strona przeczywna albo wynna odpowye rzekacz: yzem ya sthobą na
on czass rok v nyemyal, a czyagną sye za lyaską, a yesthly lyaska mnyey-
scha bądzye gothowana przez wynnego nyz powoda, thedy onemv wyn-
nemv, kthory sye wzyal za mnyeyschą lyasską, lyaska ma bycz dana
LIX — 167] y przyssadzona, bo rok wwymvyacz | thak yako przerzeczone
lyvdzy, nyema bycz thako pyssan: odeslan yesth then a then, a mayą rok
do dwv albo do thrzech nyedzyel, alye thako: odeslan yesth then wedlye
pozvw etc. do swego dzyedzyczsthwa N. dlya nadzieye vczynyenia spra-
wyedlywosczy albo dlya zgody. Bo gynaczyey dlya nyedosthatkv spra-
wyedlywosczy, yesthly thamo zonym człowyekyem sprawyedlywosczy nyeba-
dzye vczynyona wonem dzyedzyczsthwy, kv kthoremv sye yesth wyyatho,
thedy nathychmyasth thamoz na myesczv albo na onem dzyedzyczsthwy,
na kthorym sprawyedlywosczy bądzye odmowyona przez onego dzyedzyczza,
kthory sye wwymowal oswyathczywschy slzzebnykyem ma on powod, kthory

pyrzwey byl pozwal na grod albo kv kthoremv gynskemv prawv, zasya onego dzyedzycza, kthory sswe lyvdzy wymowal, pozwacz, aby ye postawycz myal przed prawem thrzeciyeo dnja na grod jako zbyegle, wedlye onego pyrwszego pozwv.

(26). Gdy ktho kogo nyesprawnye zdawa.

O nyesprawnym zdanyv thak ma bycz rozvmyano y odpowjedano. 168] Gdy ktho zdawa nyesprawyedlywem zdanyem, a pothem on, kthory | nyesprawyedlywye zdan, pozowye onego, czso gy zdal, thako rzekacz: yzes thy mnye nyesprawnye zdal, nyemayacz semną rok v, kthore zdanye ssoby wazą jako thrzy grzywny, a pod drugyemy trzemy grzywnamy wypysacz sxyag; odpowye drugi: yam czye zdal a wschakozem czye kv dosyczvczynenyv nyepzypowyesczyl any na thoby zyskv myecz chczą, a yzes nycz nyesthraczyl any vpysczyl, a ya thez wthakym zdanyv nycz nyezyskal, thedy panye ssadzja ządam, aby my skazal odbyczye o then pozew, kthorym mye then pozwal, a wyerzą waschey mylosczy jako ssądzjam dosthonym, yze gynaczey nyevczynycze.

(27). Gdy ktho pozwany zaloby przy.

Gdy ktho zalvy na przeczyw kthoremv wynnemv pozwanemv o kthorą kolwyek rzecz: yzesmy tho a tho vdzialal etc. a chczą na czye doswyathczycz, czo prawo yest, żądnego prawa nyeopvschczayacz; a pozwany prostho przy tako mowycz: czo naprzeczyw mnye zalvy, thego mv wschysthkyego przą, a nyemowy thez: chczą odbycz podlug jako prawo LX — 169] yest, żądnego prawa nyeopvschczayacz, thedy | gdy prostho zaprzal, powod blyzschy bądzye nawn swyathczycz nyzly then tho wynny odprzysyacz, gdyz prostho zaprzal a ma bycz swyathczenie dopvschczono powodowy na wynnego dlya tey rzeczy.

(28). Gdy ktho pozywa pod wyną krolewską.

Gdy ktho thako pozywa: przykazvyemy, aby pod wynamy krolyewskymy czthernasczye grzywyen stanal, thedy thak masch odpowjadacz: panye sądzja, kthemv pozwv nyema bycz odpowjadano, bo yesth nyesprawny a na przeczyw vrząd v prawa pozwal, bo pyrzwey namyenyl wyny y onye pozwal, nyepzeczyskawschy ysczynny, żądam, by my skazano odbyczye. Thedy o thaky pozew ma bycz skazano odbyczye albo wzdly przepadwschy wyną thrzech grzywyen stronye a ssądowy thelez ma pozwacz podlug obyczaya prawa.

(29). Gdy wynny vprzedzy powoda wzdanyv.

Gdy by ktho o kthorąkolwyek rzecz byl pozwan a powod byl by zdan przez wynnego wodbyczyv pyrzwey nyzly gynschy wynny byly zdawany, a powod onego wynnego zdawa na osthathkv, thedy powodowy ma

170] bycz wzwroczenie prawa, yz wynny on nyczal | podlug vrzadu prawa; a yesthly powod thego wynnego po them przypowyesczy kv dosyczvczynenyv, wczem gy zdal na osthathkv, a sthrona wynna rzecze: yam yego odbyl na them rocze, yako na zawythem, yako powoda, ocz mye on przypowyesczyl, odpowiedz: panye ssadzyl on czy mye zdal wodbyczyv, gdzye myescza nyemyl, bo przed zdawanyem wynnych, a thako nyesprawnye mye zdal, gdzye mye zdacz nyemyl podlug vrzadu prawa. Alyem gy ya zdal po wschythkyem zdawanyv, a thakom ssobye sprawnye vdzialal. A wyerza mylosczy waschey yako ssadziam sprawyedlywym, yz mya przy moyem sprawnem zdanyv osthawyczye. A thako podlug vrzadu prawa ma powodowy prawo bycz przywroczone znouw, tho yesth kv pyrwchemv pozvv albo zaloby ma bycz powod przypvszczon.

(30). Gdy kogo przed ssadem thkną o wyny.

Gdy ktho komv albo skazanyv sandv przepadnye wyną przez procuratora albo rzecznyka y thą tho wyną skaze na nyem, a then procurator, kthory odpowjada, dobyl wyny od ssandyego, ząda yego thknącz o wyną, LXI — 171] kthory przepadl, a on odpowye: chcza yą | spelnycz na czass ten a then albo na roky blyssche etc. a chce sye zapysacz pod druga wyną, a thak yemv ma bycz dopvszczono. A yesthly na on czass wypyssany procurator ząnda sprocuraczyya dosycz vczynyeny myecz za wyny, a sthrona wynna odpowye: panye ssadzyl ya gothowem dacz wyną onemv, komv prawo yest, alye powoda nyewydzą, a wthem oswyathczam; a thako on, kthory wyną przepadl, nycz nyemoze straczycz za wyną any drvgyey wyny przepasz, a tho diya nyebytnosczy powoda, a dlya thego nyepowynen wyny placzycz. A wschakoz od oney wyny, kthorą nan skazano, nyeyesth wyzwolyon any odbyczya moze czynycz, thelko yesth wolyon od nyey, tho yesth od oney wyny, o ktorą sye poddal pod druga wyną spelnycz. A pothem powod, kthoremv skazana wyna, moze o nyą pozywacz, alye oney wtorey wyny, o kthorą sye podda, nyemoze dlya thego posczygnacz.

(31). O odkladanyv rokov.

Kho (s) yesth polozenie y vrad odkladanya rokov zyemskych wzyemy krakowskyey bandanczych y vchwalonych. Pyrwsky rok, kthory prostą 172] nyemoczą moze bycz odlozon; | wthory rok zdany gynaczey nyemoze bycz odlozon, yedno prawdziwą nyemoczą, bo gynako wynny wschythką by rzecz swą vpvsczyl, o ktorą by kolwyek byl pozwan; thrzeci rok przypowyeschczony kv dosyczvczynenyv w ysczynye y w schkodach, kthorego ządnem obyczayem nyemoze odlozycz wynny, yedno o wyensche moze odlozycz, a sthego rokv przypowyeschczonego kv dossyczvczynenyv ma bycz dano na czyażą yednącz; alye zdawschy o schkody thrzy kroc, ma bycz przypowyesczono kv dosyczvczynenyv za schkody z ysczyny

poschle, o kthorez thez bywa dano yednącz na czyżą. A yesthly cyżą bądzye odbytha, thedy ma bycz zdano wwynye pyąthnadzyesczya yemv a ssąndowy thelez. Po them bywa dano na wwyżazanye thez yednącz; a yesthly wwyżazanye bandzye odbytho, thedy thez bywa zdawan wynny wwynye pyąthnadzyesczya yemv a ssąndowy thez pyąthnadzyesczya, a thedy bywa odeslanye na mocz stharosczyą kthoreykolwyek zyemye. Alye wprawye groczskym stharym obyczayem ma bycz rządżono, yako y wgymschych LXII — 173] zyemyach, tho | yesth thrzykrocż bywa zdanye wpyrwschem nyesthanyv, a w wthorem y w trzeczyem nyesthanyv wynny thraczy rzecz swą. A po thrzeczyem nyesthanyv ma bycz pozwan wynny kv dossyczvczynenyv w yscyznye, a o schkody yako rzeczono zdawacz, a pothem przypowyesczyz kv dossyczvczynenyv za szkody, a tho yesthly schkody bąndą poprzyśyżone albo yesthly wynny nyesthanye. A na czyżą thrzykrocż ma bycz żądano, a po kazdem odbronyenyv czyżey ma bycz zdano w wynye, yako wyschey rzeczono, zawzdy we dwv nyedzyelyv. Na w wyżazanye thez ma bycz żądano thrzykrocż, a po kazdem odbyczyv wwyżazanya w wynye ma bycz zdano zawzdy we dwv nyedzyelyv; a na odeslanym rocze na mocz stharosczyą thez zdawacz thrzykrocż podlug vrządżv prawa, zawzdy we dwv nyedzyelyv, lyvbo by bylo odeslanye sprawa zyemskyego, lyvbo y sthego grodzskyego. A po czwarthym odbyczyv moczy stharosczyey pan stharosta ma poslacż sswą czelyadz na ono dzyedżyczsthwo, na kthore byla dana mocz stharosczya, a thamo ona czelyadz stharosczya spo- 174] wodem mayą myeschkacz thrzy dny, | kthore dny gdy wynyda, ma bycz vstawyon rżacza przez onego pana, kthory na wynnym przyżysky ma, albo ssām powod ma myeschkacz. A yesthly lyepak powod albo rżacza powodow byl z onego gymyenia wybyth, thedy pan stharostha ma poyñ poslacż mandat swoy, kthory powoda zonego gymyenia dzyedżycznego wypądzyl, thrzy krocż, zawzdy we dwv nyedzyelyv albo yako stharosczye bandzye lyvbo; a yesthly nyesthanye na przerzeczone mandathy thrzy, thedy ma bycz wywołan zzyemye, wktorey myeschka, y zkrolyewsthwa, yako nyeposlušny podlug vrządżv prawa.

(32). O odkładanyv rokow wgrocżthwye.

Rok pyrwschy grodzsky moze bycz odložon naprzod do dwv nyedzyel, pyrwschy prosthą nyemoczą, wthore (s) thez prosthą nyemoczą thez do dwv nyedzyel, a thrzeczy prawą nyemoczą do dwv nyedzyel; czwarthy thez prawą nyemoczą do dwv nyedzyel, pyąthy y schosthy o wyensche thez do dwv nyedzyel. Alye yestly powod chce, moze rok dalyey odložycz podlug powodowey woley, a tho yesthly wynny chce albo żądą; alye o roczech | LXIII — 175] zyemskych zsthrony powoda, powod albo od powoda zawzdy gynaczey rok v sobye nyemoze odložycz, yedną prawdywą nyemoczą podlug vchwaly zyemskyey, alye wprawye groczskyem powod albo od powoda moze bycz odložon rok prosthą nyemoczą.

(33). Karczma any mlyn zadney ossyadlosczy nyemaya. Capitulum.

Karczma y thez mlyn zadney osyadlosczy nyemaya. A tho yesthly y kthory zyemyany myal nyekthore gynsche gymyeny a wono by nyehczyal dacz wwyżazana, alye w karczma albo w mlyn, thedy nyemoze; lye yesthly gynschego gymyeny nyema, thedy moze dacz wwyżazane w karczma albo w mlyn w kthoreykolwyek svmmye przezyskaney na vynnem.

(34). Gdy kogo przypozową kv zapysowy.

Gdy by ktho byl przypozwan kv zapysowy kthoremvkolwyek, nygdy id pozwanego albo wynnego rok nyema bycz odlozon, alye zawzdy then rozwany albo wynny, yesthly zapysowy dossycz nyevczyiny, ma bycz dan etc. |

76] (35). Mynutha skxyag sthoyaczym we przy nyema bycz dana.

Kyedy dwye sthrony albo wyaczey. sthoyą we przy oczywysthnye przed ssądem kthoremkolwyek a nyekthora sthrona ząnda od ssądv mynuthy skxyag bycz daney albo kxyagy czyszcz, thedy ssądzia nyema do wsczyz wydacz mynuthy albo kxyag czyszcz, alye sthrona przed thym kthorey lyvbo ma mynuthą myecz, przed przą wprawye ma mynuthą vyzacz a obezrzecz, yesthly yesth lye zdan albo nye.

(36). Gdy kogo przypowyeszczą kv dossyczczynenyv, vstawa.

Gdy ktho bądzye przypowyeszczon kv dossyczczynenyv o którąkolwyek rzecz albo przyczyną kv kthoremvkolwyek ssądowy, thedy sthrona wynna przypowyeszczona zadney pomocy sobye nyema bracz na them ho rocze przypowyeszczonem kv dossyczczynenyv, wyjąwschy, yz by bylo zdanye zle na pyrzwech roczech albo na rocze zawythem, albo yz by gynschy gymyą bylo wpyssano wzdanyv, nyzly yesth onego, kthory przypowyeszczon, a zawzdy bywa odbyczye od powoda. Alye gdy thy rzeczy LXIII — 177] nyesthoyą | thedy yesthly druga kthorokolwyek sthrona wynna nyecz by rzekla przeczyw onemv przypowyasthv kv dossyczczynenyv, zawzdy thak masch rzecz: o thacz albo o thą rzecz na rocze zawytm nyedmawyal any odbranyal, a ya gy tez na thym rocze zdawam. A natychmyast po zdanyv ma bycz ząndan slvżebnyk od sądv pyrzwykroc na czyżą a ma k mv bycz dan. Alye yesthly sthrona wynna albo przypowyeszczona chce sye czyżnącz do kxyag za lyaską o thrzy grzywny albo o schesz skoth rzekacz, thys mye nyesprawnye zdal a ya sye czyżną do kxyag za lyaską o nyesprawne zdanye, thedy mayą kxyagy bycz czzyone y ma bycz nalyczyono, powyedzyano y wyslowyono, yesthly yesth sprawne albo nyesprawne zdanye, a yesthly bądzye nyesprawne, thedy sthrona wynna albo przypowyeszczona ma odpowiadacz, yako sye bądzye nalyepyey wydzialo.

(37). Gdy ktho kogo pozowye o rzecz zastaną.

Kyedykolwyek ktho bąndzye pozwan przez kogo o rzecz zastaną o kthorąkolwyek, yako o konya, o wolv etc. thym obyczayem: yzem ya 178] v czyebye zasthal tho a tho, czoz mnye iest | vkradzyono tego a tego czassv, od yedney, dwv albo thrzech nyedzyel, chcząc doswyathczycz podlug obyczaya prawa o thaką rzecz, kthorakolwyek by byla, yz yesth yego, ządneho prawa nyeopvschczayąc; a sthrona wynna rzecze: tha rzecz albo zaloba, którą na myą zalował, thycze sye czczy moyey, a mowy, yz by mv byla vkradzyona, a mowy, yz od thele a thelye nyedzyel, a ya thez, gdy sye thycze czczy moyey, o tho chczą yego odbycz y doswyathczycz, yz tą rzecz dawnyey mam, nyz odedwv albo thrzech nyedzyel; thedy gdy wynny myeny dawnyeyschy czass, yz oną rzecz ma, thedy sąnd ma skazacz, yz on wynny ma przysyąc ssamothrzecz zswyathky sobye rownymy, yz od thelye lyath ma, a yz thez swyadkowye wyedzą tego tho wynnego od thelye lyath oną rzecz myecz.

Thez gdy by byl ktho przypozwan kv zapyssowy yakyemvkolwyek, zadny odkladanye nyemoze bycz any prosthą any prawdztywą nyemoczą.

(38). Nz przeczyw onym, ktorzy rok v nyevsthawayaya.

I thez ylye na przeczyw nyevsthawayącym rok v, yako mayą bycz LXV — 179] zdawany, thako ma bycz schtho, | yz nigdy powodowy wodbyczyv nyemayą bycz zdawany, az na osthathecnem myesczczv, tho yesth, gdy wynny albo pozwany bąndą zdany a nyegynaczyey; bo yesthly gynnako ssąndzye vczynya, a nalyezyone bąndą zdawanya nyekthory powodow nyzly wynnych pyrzwey, thedy ono odbyczye wynnego naprzeczyw powodowy zadney moczy myecz nyebądzye, a ssąndzye podlug wolyey krolewskyey mayą bycz karany o thakye dopvschczenye zdawanya albo przynamnyey onemv powodowy, kthorego wynny zdal, odbyczye przywroczycz kv prawv znovv. A tho tez, yesthly on powod onego wynnego zdal wthore tego czassv albo na rocze pyrwschem albo zawythem; a yesthly na rocze zawythem then powod wynnego zdawa, thedy tego wynnego ma pozwacz albo przypowyesczczycz kv dossyczczynyenyv wedlye pyrwschego pozvv, a na onem rocze przypowyeschczonem kv dossyczczynyenyv mayą ssobye spolem odmawyacz, yako yesth wypyssano.

(39). Gdy ktho pozwany nyeodpowyada za pomocznyky.

Gdy ktho pozwany nyeodpowyeda za pomocznyky, zawzdy przepada 180] wyną; y tez gdy ktho | bywa pozwan, yze thy przeyechawschy thrzy granycze albo thelye a thelye a nyeodpowyada o granycze, zawzdy thez przepada wyną thrzech grzywyen.

IV.

**Poczyna sye stathuth krolya Kazymyrza naprzeczyw drapyesczom
dobr kosczyelnych, gdy na wojną yadą.**

Kazymyrz zbozey lassky krol polsky, wyelky xyadz lythewsky, rusky, prussky pan y dziedzycz etc. Wschythkym y ossoblywym stharostham krolyesstwa naschego, thak pospolythym, yako ossoblywym, kthorymkolwyek zyemyam y powyathom przelozonem, wyernym nam mylem, krolewską laską y dobrowolyensthwo. Wyelmozny, vrodzeny, walyeczny y slyachethny, wyerny naschy myly! Aczkolwyek szcząsney pamyaczy Kazymyrz, polsky krol, przodek nasch, z wyelmy nyeprzyyaczyoly krolyessthwa naschego przez wyelye czassow walky y wyprawy woyenne myal, czynyl, thrzymal y dzyalal, wschakoz nygdy czassow yego schcząsneygo rządzenya krolyewstwa przez walyecznyky thakych y thak czyąschkych schkod, dra-LXVI — 181] pyesthw, swyąthokradzsthw, wylvpowanya kosczyolow | y spvsthoschenya dobr kosczyelnych y klasthorow nyebyly any ssą czynyone, ylye y yako wyelkye czassow naschego schcząsneygo rządzenya krolyewsthwa, czoz z zalosczyą wymawyamy, byly y ssą vczynyone y popelnyone. A bowyem byl vsthawyl y chwalyebnye vrządzyl przerwczony przodek nasch z przelozonemy y ryczerzmy krolyewsthwa swego, aby wszytczy y ossoblywy krolyewsthwa przemyeschkawcze kthorymkolwyek gymyenyem byly zwany, kv wyprawye woyenney gydączy, nygdy wmyeszczych, myasthecckach, wsyach, gvmnyech y gynsnych dobrzech, thak kosczyelnych, klasthorynych, yako swyeczkych, kthorzyby bvdowane myely, alye na polyoch albo wchroszczyech sthaczye czynyly, a yzby ządnych drapyestw dobr kthorychkolwyek any gwalthow czynycz nyemyely nykomv. I thez byl vstawyl sprzelozonemy y pany przerwczonemy dlya lyekczyschego sprawyanya straw kv wyprawye gydączym, vzythek y pozythek krolyewsthwa rozwazywschy, yz by gydączy kv wyprawye kv sprawyenyv sthraw swogych kopą pschenyche za trzy grosche, kopą zytha za dwa 182] groscha, kopą owssa za grosch kvpowacz myely, | wolv za polgrzywny, yalowyczą za osm skoth, wyeprza za wyerdvnc, skopv za dwa groscha, dwye gąsy za grosch, schesczyoro kvr thez za grosch. Kthora vsthawa przez dlugy czass y zwyczay zyemyanow naschych byla y yesth chowana y chwalyebnye thrzymana; alye czassv rządzenya naschego schcząsneygo przemyeschkawcz (s) krolewsthwa naschego sprosthna przewrothnoscz nyechcząc sye wthrzymacz od rzeczy zapowyedzyanych, any sluschnem obyeczayem pozywacz dosyczonych, thak chwyalyebną vsthawą wnyedbaloscz schkodlywą przywyodwschy, nyethylko przerwczone rzeczy, alye wyelye wyączye slosczy, kthore mayestathv bozego obrazeny y krolyewsthwa naschego opvschczaloscz przywyescz wydzy sye okrvthnye vdzyalawschy popelnyla. Yakoz spoddanych naszych skarg y z zaloblywego wolanya zrozv-

V.

**Poczynają sye nyektore vsthawy y prawa przez oswieczonego
Kazymyrza krola polskyego vstawyone na seymie pyotrkowskiem.
Capitulum.**

Kazymyr zlasky bozey krol polsky, wyelky kxyądz lythewsky y dzye-
dzycz rvsky, kv wyeczney rzeczy pamyączy. Na tho nass wschechmogączy
bog, rozmnozyczyel sprawyedlywosczy, zrządzyczyel prawdy, podlug swey
186] woley wodz krolyewsthwa | na stholyecz aczkolwyek nyedostoyny (s)
chczyal podwyschycz, abysmy sprawyedlywosczy naslyadowaly, prawdą
mylowaly y wkrolyewstwye naschym pospolythe dobre rządzyly. Dlya they
thedy pracy nam od boga przydaney, bacząc oswieczone kxyązatha pany
Kazymyrza wthorego y Wladzyslawa wthorego rodzycza naschego krolya
polskyego y schčasne przodky nasche prawa y vstawy, boską y lyvdzską
pospolv mayące sprawyedlywosc, kthorymy wschythko krolyewsthwo pol-
skye na wyeczoch y ssądow posczyv rządnye sye rządzy y sprawy, vsthawycz:
wschakoz wzdzy przez ony vsthawy nyedosycz wschythkyem rzeczam pospo-
lythemv dobremv potrzebnym, nyeopathrzyly: nowe vsthawy, prawa y wy-
rzczenya na walnem seymie pyotrkowskiem wdzyen swyąthego Barthlo-
myeya bąndąnczym, lyata bozego narodzenya thysyącza czterzech sseth
cztherdzyesczy y syodmego, zsluschnym rozmyslyenym przez vchwałą, do-
swyatczenye y przyzwolyenye tham bąndących kxyązath, przelozonych,
ryczczow y slyachty krolyewsthwa naschego sprawylsmy, wydalsmy
LXIX — 187] y wzyawyly | y them lysthem sprawyamy, wydawamy
y wzyawyamy, kthore przez wschythko krolewsthwo nasche polskye na
wyeczoch y walnych roczech y poroczko y ktorychkolwyek ssąndzyech
zyemskych odtychmyasth chcemy y przykazvyemy zachowacz. Kkthore
sye thak poczynają:

(1) Naprzod bacząc, yze wyely ssynow pyrworodnych albo sthar-
schych, gdy gym rodzyczy semrą, yako by sluschnye a bez boyazny kto-
rey y wzgładv ymyenye oczysthe thrawyenyem zbythnyem wykładayą,
y rzeczy, kthore kv czczy y rozmnozenyv gych rodzyczow byly sebrane,
wyelką nyemarnosczyą nyesthathschą, tako, yze braczya wmlodych lye-
czyech posthawyeny, gymyenia dzyedzycznego, ktorym by myala bycz
rowna cząszcz albo dzyal sthradayą, dlya thego wyecznye vsthawyamy
y skazyemy wyrzczenyem y bezgwalthownym zakazyemy skazanym, aby
ssyn stharschy albo pyrworodny nyemogl gymyenye braczyey swey ktho-
rymkolwyek obyczayem wymyslyonym nad cząszcz yego sluszącą przedacz,
zasthawycz, oddalycz, darowacz albo rozproschycz, wyyąwschy, yz by dlugy
188] rodzyczow gych thego pothrzebowały. A wschakoz wzdzy | any dlya
placzenya thakych dlugow bąndzye sluschno yemv przedacz albo nyeczno

zasthawycz albo rozerwacz, wyyąwschy, yz by na tho stharschych domv swego wzyał radą, przyzwolyenye y wolyą, a pyenyądze sthąd albo stego przedanya przychodzące, svmmy dlugow nyemayą wysthąpowacz. Alye gdzye by male albo zadne rodzyczow nyebyły dlugy, brath stharschy wybrawschy swoye sluschny prace, naklady y sthrawy, czynsche y dochody zgymyenia przychodzące, wyernye kv zaplaczennyv thakye maly dlugy polyeczycz y wschysthky osthathkye zachowacz, kthore zgynschą braczyą rowno dzelycz ma. A yesthly by czo przeczywnego themv naschemv skazanyv vdzialano bylo, ono wschythko wnywecz y prozne bycz skazyemy, a bowym thako sprawyedlywoschy waga bądzye zachowana, yesthly pomocy przydamy roznyin a boyazn praw dlya mlodszych nyerozvmnych zalozymy.

(2). Gdy kto o zlodzyeystwo bądzye obwynyon.

Aczkolwye wschyczkye prawa zloschy zadzą sye y wschelkyey rzeczy LXX — 189] zley krolyewsky brzydzy sye sluch, wyączey tych rzeczy, kthore z boyecz y z zlodzyey, kthorych sye zloscz rozmnozyła, chytroszczyą, zdradą y gwalthem wpospolythem dobrem dzeyą sye schkody, a przeto them mocnyey naschym wyrzeczyenym vsthawyamy, aby gdy ktho kthoregokolwyek polozenya byl nazwan, naganyon albo obwynyon o zlodzcysthwo byl albo o zboy, aby byl powynyen swey nyewynnoschy rownym obyczayem, czyąskoszczyą y swyathkow lydzbą bronyecz, yako by swego slyacheczstwa myal doswyathczacz y dowodzycz, oczyszczycz y dokazacz, bo gynaczey chcemy yako zlodzeya prawv kv karanyv yego bycz poddanego. A themv thelko chcemy oczyszczyenia bycz pozytheczno dobrodzeysthwo, kthory yednącz albo dwoyecz a nawyączey thrzykroc z zlodzcystwa albo zboyv bandzye obwynyon albo naganyon grzechv; alye tego, kthory czwarthy kroc bandzye obwynyon, zosthawyamy przez prawo bycz karanego y zgvbyonego. A nad tho wschythkych z zlodzyeysthwa obwynyonnych y zboystwa y sporny na pyrwschym, wthorem y thrzeczyem rocze sthanącz nyechczących, gymyenne skarbv naschemv krolyewskyemv przylyczymy, przyka- 190] zvyącz wschythkym | starostham, aby wgymyenia thakye gymyenyem naschym sye w wyązowaly y thego tho gymyenia yste osszyedziane wzyaly.

(3). O yazyech vsthawa.

Myedzy gynschymy pospolytego dobrego pyeczamy pyeczolwye barzo vmysl nasch, aby wschythky schkodlywe zachowawanya (s) y nyesluschnoschy wykorzenylsmy, a czo by pozythek pospolytego dobrego przydalo, zebysmy sluschnye sprawyly. Aczkolwyek rzeczy (s) krolyewsthwa naschego polskyego: Wyssla, Wycprz, Styr, Narew, Wartha, Donayecz, Bvk, Nyep, Thysmyenyecz, Nyda, Wyssloka, Prozsna y kthorekolwyek gynsche w krolyewsthwye naschem bądące zsswymy zrzczyssky prawa krolyewskyego ssa

iny gych moze ssobye khto obyczayem yakyem ossobnym przywloszczycz, i wszakoz gych wyelye yazmy y plothy zamknały kvpczom przez nye rzedzenie: wyączey wazącz lowyeny ryb, nyz pospolythe dobre, opfyhoszcz rzeczy potrzebnych. Dlya thego my zrosmyslyenia dobrego skazvemy rzeki przereczone y gych zrzeczyska wolne bycz yadącym nadol [LXXI — 191] y wzgorą skthorymkolwyek | rodzajem rzeczy przedawnych a dlya lyvdzy wschythky, ktoregokolwyek stadla y polozenia by byly, rzeczamy gych y kvpyamy yakyemkolwyek przez przeczony rzeki czynące zsthapowane albo wsthampowane zakazvgemy obyczayem kthorymkolwyek, a zwlaszcza dlya przerwana yazow kv placzenyv czla albo szkody bycz przypadzone, gdyz nyeplothy albo (s) syeczyamy ryby mayą bycz lowyone. Alye yesthly sye komv lyvby yazowy pozythek, aby wnym przesczye schyroke vdzyalal, kadyby dobrowolnye ydący przeschly. A yesthly by khto they naschey chwalyebney vsthawye przeczywyen byl a nyeczoz od yadących kthorymkolwyek obyczayem albo mystherschowsthwem wycyagacz smyal, aby rzeczy wzyęte wroczył, a przesthampcza bez omyeschkanya na rocze pyrwschym ma bycz spyran wyną rzeczoną syedmna-dzyesczya, kthorą stharostha myesczcza ma wycyagacz. A thy wschythkye rzeczy przereczone o yazyech naschych krolyewskych, naktorychkolwyek by myesczczach byly, chcemy bycz rzeczone. A thą vsthawą od naschych [192] yazyow | krolyewskych chcemy bycz począthą, aby thakyey moczy bylo tho przykazanye, kthore by thez y kxyżantha na tho przypadzilo.

(4). Mytha thez albo czla po smyerczy osswyeczzonego Wladzyslawa wthorego rodzycza naschego pod kthorymkolwyek ksthalthem slow, obyczayem kthorymkolwyek na zyemyach albo wodach dosyczone, yako pospolythe dobre barzo obrazayące, kazyemy y nyszczymy y gych odthychmyasth wybyrana zakazvyemy. Vsthawyczne wyeczow albo rokov pospolythych sądzenie, pokoya pospolythego zachowane yesth y wschelkyego rosthargnyenia wypadzenie yesth, kv kthorych sprawyanyv woyewodowe, castellanowe, stharosthowye, sąndzye y gynschy dosthoynyczy y vrządnyczy krolyewstwa naschego powynny thym pylney przysthawacz, gym wyączey na tho zwyelkosczy dosthoyensthv y vrządow swogych czyżey ssą obowyżany. Dlya thego thym wyslowyenyem y moczą krolyewską wschythkyem woyewodam, castellanom, stharostham, sąndyam czyassno [LXXII — 193] przykazvyemy, aby wycze | y roky pospolythe podlug myesch swogych y czassow we wschythkych zyemyach y powyecznych krolyewsthwa naschego polskyego ssąndzily y przynych oczywysthnye byly: wyyąwschy yz by nyemoczą czyaşchką czyelyesthną nyektorego albo pospolythego dobrego krolyewsthwa pylne possessthwo wymowily; a żądneho yedno wthych dwv przyczczach przereczonych znyebytnosczy chcemy bycz wymowyonego. Wkthorych wzdy przyczczach chcemy y przykazvyemy wschythkym nyemoczą vczyżonym albo possessthwem krolyestwa ogarnyo-

nym, aby myesczcze swoye mogly y byly powynny przez personą godną napelnycz a yemv myesczcze swoye przez lysthy polyeczycz; a my dlya thego skazvyemy wycze zpelpne bycz, yako by ssam ysczyecz tam byl. A yesthly by ktho kv wyczom y rokom bycz albo na myesczcze swoye vsthawycz personą godną zamyeschkal by, przykazvyemy, aby on albo ony, kthorym dlya gych nyebythnosczy vdzyalanye sprawyedywosczy bylo przedluzono, ye prawem przed namy spyraly, aby naschym skazanyem [194] kv | zaplaczye wschysthkych schkod, kthore powodowe znyesthathkv wyczow albo rokov pospolythych podyaly, byly przypadzeny.

(5). Y thez skazvyemy wschythkyem kvpczom, aby zrzeczamy y kv-pyamy nyesmyely przez nowe drogy y myesczcze yechacz, alye wedlye vsthawy dobrej pamyaczy pana Kazymyrza wthorego przodka naschego sthare drogy mayą chowacz; gynako wschytky od thych (s) naschemv themv skazanyv przeczywne dopvschczamy y skazvyemy stharosczye naschemv yacz a dobra gych wschystkye y ossoblywe naschemv przywloszczycz skarbowy.

(6). Nyerządna nyekthorych krnabrnoscz nad sswoyemy ossyessczamy krzywd msczyzc chcących sye, rostyrky sprosthne częstokrocw wkrolyew. sthwye naschem pobvdzayą y schkody czynią wyelkye. Dlya thego zakazvyemy thą vsthawą, aby żądny, kthoregokolwyek sthadla albo polozenya byl, kthoremkolwyek pobvdzon obrazenyem albo krzywdą albo schkodą, nyesmyal bez naschego przyzwolyenya walczycz albo rozsthyrkow personam czvdzem albo swogym pobvdzacz. A yesthly by ktho przeczyw themv LXXIII — 195] smyal ydzyalacz, kv zaplaczonyv schkod | wschythkych, kthore my albo poddany naschy dlya thego popadlyby, yego skazvyemy przewycyżonego myecz przypadzycz. A yesthly by zupełną zaplatą albo częsczyą schkod dlya yego począczya swady krolyewshtwv albo kvpczom wgymyenyv yego nalyczyona nyemogla bycz, thedy chcemy yego bycz karanego na czyelye.

(7). Y thez o thych, kthorzy mytha albo czla wzyemyach lapaya, zrzadzono yesth, aby prawa gych przed krolyem obeslane polozily na mytha thakye, acz kthore mayą. A yesthly kthory sthakych czla wybyrayacych, nalyczyon bandzye prawa nyemyecz, alye wlassną krnabrnosczyą przywyedyzony, thakye czla wybyra albo wyczyaga, thedy they vsthawy skazanyem gymyeny yego, gdzye thakye czla wybyral, ma sthraczycz syrawnye krolyowy przywloszczzone. Na przeczyw kthorym krol prawo ma possadzycz, a syedzacy na prawye skazanye mayą vczynycz wedlye zrzadzenya arthykula thego.

VI.

Poczynają sye prawa albo sthatutha zyemska Kazymyrza krolya polsskyego etc. |

196] My Kazymyrz zlasky bozey krol polsky etc. Zrządzenya boskyego pospolyczye znaschymy ryczerzmy vbaczywschy ssądzenye rozmagythe wnaschem pansthwe albo krolyesthwe nyezrozeznanya sprawyedlywego prawa alye zgych glow wlassnego smyslv rzeczy nyektore skazvya a tako sye dzywnye thoczą wkonczoch swych, a sthego sye rozmagythe mnożą myeschky myedzy slugamy naschemy, przetho kv czczy a kv chwalye Boga wschechmocznego y mathky yego y zborv nyebyeskyego y kv doskonalemv vzythkv poddanych naschych, nalyezlysmy, yze thakye ssądy albo prawa odthychmyasth nyemaya bycz thrzymane na wyeky, alye wedlye thych praw thako vsthawyonych wschyczczy y pospolyczy ssąndzye maya skazowacz y ssądzycz, a tho vsthawyenye nasche moczyne a wdzyącznye thrzymaly.

(1). O dozyskowanv gymyenia. Capitulum.

Chczemy, aby wschythky nasche vsthawyenya wydane w Wyslyczy na walnem seymie, nyepathrzyly rzeczy pryemynalych, alye thelko nynyey-LXXIII — 197] schych a przyschlych. Thako | yz gdy kto kogo pozowye o dzyedzycztwo w pyenyądzoach zasthawyone przed ssąd, a then to wynny na zawythem rocze nyesthanye, thedy powod dzyedzycztwo zysscze, pyenyądy wynnemv nyedawschy.

(2). O granyczach albo o rozyezdzyech.

Cząstym naschym bywanyem myedzy naschymy poddanymy czaśchkye rzeczy albo sthrawy wrozgyezdzyech granycz gych pochodzą a nyezgody nyewymowne. A przez tho thako tho ma bycz, yze lozyska rzek, kthore czyeką myedzy dzyedzyczthwamy, a gdy ssą kthore dzyedzycztwo wssąsyczthwe thako, yz dzyedzycztwo kazdy swoy brzeg ma; a gdy by ona tho rzeka obroczyła sye gyndzye nye zlyvdzkyego zrządzenya alye ssama swą mocza, thedy ono yey pyrzwe a sthare lozysko za pewne granycze ma bycz thrzymano; a gdy by sye stego vczynylo yezyoro, thedy lyvdzye wschyczzy obv wsy maya wnyem lowycz ryby a rzeka tha ysta ma bycz za sye na swe myesczche obroczona.

(3). O thych, czo pod chorągwyą sye nyestawya.

Nyekthorzy znaschych ryczerzow, gdy by na grodzyech na przeczywko 198] nyeprzyaczylyom | polozeny byly a pod chorągwyą sye nyesthawya, gdzyez tho gyny bracza gych ssą, vsthawylysmy, aby kazdy ryczerz albo panoscha pod podnyesyona chorągwyą sthal sthanowyskyem

swym, aby na przeczywko nyeprzyaczyelyom wyedzial swe pewne myescze dlya obrony swey chorągwy. A chcemy, aby thaczy przez podkomorzego nam byly posthawyeny, gdy by pod chorągwyą nyebly, a konyegych mayą bycz podkomorzemv za wyną.

(4). Gdy ktho od ssąndv odeydzye przed skazanyem.

Sąmpyerz ma gosczyowy (s) zaplaczycz przed ssąndem a nyema odsthampycz, alyz zaplaczy, czo na nyem zyskano. Bo nyekthorzy odchodzą od ssąndv, aczkolwye skazany bąda, sswą krnąbrnosczyą albo dlya nyedostathkv nyezaplaczywschy; przetho chcemy, aby thaczy, gdy prawem zwyczyżeny bąda, aby byly dany wrącze swych powodow zwyżany. A gdy by zgych yącztwa vczyekly, tedy ssą prawy yącztwa y dlugv, wyjąwschy zeby bylo o zlodzyestwo.

(5). Gdy kogo czyądzaya bez czassv albo nyewynnye.

Gdy ssąndzya y yego vrządnyczy czyądzaya kogo nyewynnye, przetho LXXV — 199] vsthawylysmv thako. | Gdy by kthory sąndzya albo pan czessnyk albo gych vrządnyk albo oprawcza albo kthokolwyek za nyekthory wysthampy albo vczynky o wyny ssądowe nyekthorego naschego zyemyayna bogathego albo vbogyego czyądzal by albo kazal by czyądzacz konmy albo bydem albo nyekthorym gych dobrem, thedy tho wzyąthe nyerozdawayącz any rozdzelyayącz ma za dwye nyedzyely chowacz, gdy by tho bylo lyeczye, a gdy by bylo zymye, thedy za osm dny. A gdy czy, czo czyądzaly, nyebąda myecz dossyczvczynyenia od czyądzanych albo yestly swey nyewynnosczy nyekokazą, thedy czy, czo czyądzaly, mogą sobye ono rozdzelyecz y podzyecz, kam chcą; a gdy by thez czy sąndzye albo vrządnyczy tho ssobye przed czassem wypyssanym rozdzelyely albo sthaczyly, thedy mayą podlye schaczvkv zaplaczycz, acz on na tho przysyże a pokvpywschy wyną pyąthnadzyesczya, wroczy.

(6). O pyeczączy ssynow za zywotha oczczow, vstawa.

Usthawylysmv, yze ssynowye za zywotha oczczow mayą oczczowską pyeczącz myecz, a gynschey nyemayą myecz. |

200]

(7). O scholthysych vstawa.

Usthawylysmv, aby nyedzyelnye scholthysy thako dvchownych jako swyeczkych podlug gych gymyenia na woyną albo na wschelką wyprawą znamy mayą gycz.

(8). O dvchownych dzyedzyczstwa mayączych.

Usthawylysmv, yze dvchowny naschego krolyewsthwa gymyenia mayączy, mayą snamy na woyną gycz albo przyrodzonym gymyenyewzdacz.

Yesthly nyeczno sthogo nyevczynią, gymyenia swe wyecznye sthraczą, kthore na nass spadną.

(9). O procuratorzech vsthawa.

Usthawylismy, yze kazdy czlowiek wssąndzyech krolyewstbwa naschego moze myecz swego procuratora.

(10). Vsthawa o ssąndzyach. Capitulum.

Usthawylismy, aby yeden wCrakowye, wSsandomyrzu y wgynych zyemyach naschych sandzya byl, thako, yz gdy sye nam wnyekthorą sthych zyem przygodzy przyyechacz, chcemy, aby sąndzya y podsąndek thych tho zyem wdworze naschym sluschnye ssądzily. Thez zdawamy thym LXXVI — 201] tho ssąndzyam mocz | aby odthychmyasth wrzeczach wyelykych thez y zyemskych rok mogly czynycz nyedalyey we trzech nyedzyelyach; alye gdy rzecz bāndzye zyemska dzyedzyczna, tho ma ssąndzya albo podsąndek nam obyawycz, a my tho mamy znaschymy rycerzmy skazowacz, nyzly bychom byly nyekthorą pothrzebnoščyą przénagabany.

(11). O ssądzjach wojewod vsthawa.

Chcemy thako myecz, aby wojewoda crakowsky yednego a woyewoda sandomyrsky drugyego ssąndzyego swego myal, a thako y wgynych naschych zyemyach chcemy myecz.

(12). Wkthorą godzyną ssąndzya ma ssądzicz a do kthorego czassv. Vsthawa

Przetho vsthawylismy, aby sąndzye w dny rokov od zaranya az do polvdnya albo do dzyewyątey godziny ssąndy swe myely wrzeczach kthorychkolwyek dzyalacz. A gdy by wthen to dzyen rzeczy prawyących rozeznacz nyemogly, thedy mayą na drugi dzyen do thakyey ze godziny thy rzeczy 202] rządnye myedzy sthroramy zalowacz. A gdy by nyektora | sthrona nyebyla kv rokowy, ma bycz wolana woznem thrzy kroc; a gdy nyesthanye, rzecz sswą straczy.

(13). Vstawa o ssądzjach. Capitulum.

Yakoz tho ssąndzye zwykly byly ssoby e myesczcza nyenaznamyenanana myecz, przeto vsthawylismy, yz crakowsky pan slowye castellan na thrzech ma syedzycz, tho yesth wAndrzejowye, w Wyslyczy a w Crakowye, thakycz sandomyrsky y drvdzy panowye naschych gynschych zyem.

(14). O skazanyv y o rzeczy ssąndzoney.

Nyema bycz wsąndzye any laska przyyaczyelska any nyenawyszcz any boyasn, yedno yednego boga mayą przed oczyma myecz, aby thez wtem swey czczy nyenarvschyly. A przetossmy tho thako vsthawily: gdy by kthory ssąndzya zyemsky albo polyeczony opvschywschy boską boyasn,

skazał kthorego zyemyany na albo pacholka drvgyemv nakładayacz o dzyedzyczthwo albo o nyekthorą pewną rzecz przed sşand przywyedzyoną, a dlya tego sthrona skazana odzywa albo odwolawa do wysschego prawa, a obyczay yesth w polskym prawye, yze sandzya, | kthorego strona ska-LXXVII — 203] zanye odwolawa, nyepyrwey ma any wynyen bronycz słowye oczyszczyz swe skazanye. alyz pyrwey od strony båndzye mv dano albo bądą mv dany skory kvnye, tho yesth kvny kozvch; a gdy by thez przez sthroną byl dokonan, tedy mv ma skorky wroczyz ze sromem albo thrzy grzywny wzyathe zwyną pyąthnadzieszczya sswemv przeczywnykowy dacz.

(15). O pozwyech, yako mayą bycz, vstawa.

Gdyz znyezwyczayv pozwow vczynyeny albo przykroscy od sşandv naschym poddanym pochodzą, przetho my naprzeczywko temv chcżacz bycz, vsthawylysmy, yze wozny albo raczce pozwow swych bez obyczayv nyemayą noszycz albo nyema, alye swym znamyenyem, tho yest spalyczą ma przycz dopana wsy, kmyeczyom nycz nyeczynyacz, a ma przycz do dwora albo do domv pana onego albo do domv yednego kmyeczya, ma lysth podacz y swą palyczą thknącz albo lyaską, a wolacz go pozywayacz, a ma powyedzyecz, schczyyego kazanya tho czyny albo naprzeczyw komv po-204] zywa, albo ocz pozywa. A gdyby kmyeczye | wynny byly thako yako y pan gych, thedy wozny ma thez thakyez gye pozwacz, v kazdego wroth wolayacz albo lyaską thykayacz. A gdy by tez kmyeczye nyebily wynny pana swego, chcżemy y zakazyemy, aby nyebily vdrączeny takyemy tho pozwy; a gdy by byly wynyeny albo nagabany, tedy then, ktho pozywa, w wynye pyąthnadzieszczya zosthanye.

(16). O pozwyech na dworze krolyewskym danych.

Przygadza sye znyerzadv, yz naschy slvzebnyczy na naschym dworze zasthany, pozywany bywayą nyerzadnye przed nass albo sşandzye nasche; przeto chcżacz tho vthwyerdzycz, vsthawylyssmy thako: gdy by byl na naschym dworze nalyczyon, a pized nass albo naschego sşandzyego pozwan, tedy powod albo sşandzya pozwanemv ma powyedzyecz albo napyssawschy dacz, by odpowyedzyl tey tho rzeczy. A gdy by tho schlo o dzyedzycztwo albo o svmmą pyenyadzy czterdzieszczy grzywyen, tedy ma mv bycz rok dan za trzy nyedzyleye przez sşandzyego.

(17). O tem ze.

LXXVIII — 205] Skargą zaloblywą slyschelysmy, yako slvzebnyczy | albo wozny po zyemy wlocżacz sye, vbogye ryczersthwo, slgy nasche albo wsy zakonne nagabayą wymyslyayacz na nye dzywne obyczaye, thako, yze ye pozywayą nyewynnye a ssoby wolnye, y roky gym dawayą, a tho chcżacz, by ye ponyewoly czczyono. A przetho my chcżacz tho zlomyz, vsthawylysmy, aby odthychmyasth wozny pod sthraczenym sswych vrządow

rschyczkyego gymyenia bez wolyey ssądzycyego nagabacz gych nyel-
ely, a mymo tho mayą sye lyąkacz oblycza przezzenya.

(18). O pozwyech vsthawa. Capitulum.

Czasto sye przygadza, dlya przyrodzonych, przyaczyol albo slvg ssąn-
e swy skazanye zwykly powtarzacz gynakschym obyczayem: vsthawy-
ny przetho, aby odthychmiast kthokolwyek bądz ktorego kolwyek stadla
prsysthampyl kv ssąndowy bez pothrzeby, bo yedno naprzeczywko temv
rnyą, thedy nam wyną pyąthnadzyesczyą przepadną.

(19). Kthorzy sye wymawyaya pany sswymy zvczynkv nyektorego.

] Przygadza sye, jako gdy nyektorzy o nyektory gych zle dopvsthy |
vyny do naschego slyschena wyzwany bywaya, tedy myenya pany
e a myenya, yz to gych kazanyem thy tho dopvsthy albo wyny po-
nyly. A thedy my tho pobaczywschy, yze thako pozwany o wschelky
:tap albo wyną wnaschym ssądzycy mayą odpowyedacz; a gdy by na
myely naschych przodkow przywyleye albo thwardoschy, tho wschytko
ymy y lomymy; a gdy by na thakye pozwanye nyestaly, yvz ssą prze-
lozeny sprawa.

(20). O pozwyech vsthawa.

Podobnoscz smyslv nass navcza, aby ssąndzye chcząc sswe ssąndy
ecz, myely sswe slvzebnyky albo wozne; a przetho vsthawylyssmy, aby
hychmyast owscheyky zadny ssąndzya ny przez kogo gynnego, yedno
ez sswego wlassnego woznego sswe rządzył pozwy; alye ryczerze wysschy
ez lysthy, wyjąwschy o nyektory dopvsth na dworze albo na ssąndzye,
ma kazdym sslugą ssąndzya pozwacz.

(21). O them ze.

Vsthawylyssmy, gdy by kto pozwal albo pozwacz sye gothowal nye-
[XIX — 207] kogo bez powoda, a thedy then pozywayący pozywanemv |
ną, czo rzeczona pyathnadzyesczya, zaplaczy, przetho zakazyemy panom
ndzyam y podssądkom, aby takyech tho pozwow bez powoda nyedawaly.

(22). O tem ze.

Gdy ktho o dzyedzyczstwo bąndzye pozwan a sthanąwschy myeny,
by nyebyl drugy thez dzyedzycz doma thego tho dzyedzyczstwa, alye
th wczvdzey sthronye, przetho vsthawylyssmy, yz ma bycz wolan wpa-
ayyey, gdzye przyslucha, przez woznego trzykocz, aby sthal a rzecz
ą ognal, a ma mv pewne myesczcze y rok naznamyenowacz; a gdy
sthanye, tedy yego nyestanye ma przycz onemv na skazanye.

(23). O chytroszczy y o vpornosczy, vstawa.

Usthawylsmy chcąc pomścić pyrwey vpornosczy albo krnǫbrnosczy: wozny ma ze dwyema sługoma ssǫndzyego do wsy yechacz, gdy by yeden pan ssam byl wynyen, yedno dwyema woloma ma bycz czyǫdzan; a gdy by kmyeczye byly wynny a pozwany, thedy kazdy po wolowy ma bicz czyǫdzan. A thakyez chcemy y za wtora gych vpornosc. A gdy by thrzeci raz pan wsy they tho byl vporny albo krnǫbrny y kmyeczye, 208] thedy | vsthawylsmy, yze sthraczy naprzeczywko dzyalayaczemv przeczywko yemv, a skazyemy thez, yze ty tho woly czyǫdzane ssǫndzye dwye nyedzyle lyeczye, a zymyem osm dnyow maya chowacz, a thaczy tho wolowe nykomv, yedno nam albo naschemv ssǫndzyemv spadnǫ. A gdy by thaka czyǫza albo woly przez onego pana albo kmyeczye byla odbytha albo odbythe, thedy przepadnǫ wynǫ nam pyǫthnadzieszczya a ssǫndzyemv druga. a wezdam onǫ czyǫzǫ albo woly maya przygnacz zdruga wynǫ pyǫthnadzieszczya zvpelnǫ. A gdy by czy ysczy nyedaly sye czyǫdzacz, a ssǫndzya nyeyesth thak moczen, aby gye czyǫdzal, tedy ony maya bycz naschǫ wynǫ karany, ktora rzeczona syedmnadzieszczya.

(24). O themze taka rzecz.

Mymo tho y przez czǫste czyǫdzane czǫstokroc vbstwo wyelykye y schkody czyrpyǫ y vczynnyena thako ssnadz bez gych wyny y panow swych. Alye my chcǫcz tho oddalycz, vsthawylsmy, aby odtychmiast ssǫndzya y podssǫndek na czyǫzǫ nycz wyǫczey, yedno dwv czeladnykv LXXX — 209] poslal zwoznym, a thez by nyewynnych albo | sandownye nyeprepomozonych nyesmyal kazacz czyǫdzacz; a gdy by naprzeczywko themv vsthawyenyv bez wyn albo krnǫbrnosczyǫ ssǫndz albo podssǫndkow byly czyǫdzany, tedy gych czyǫza ma bycz gym dana na rǫkoyemsthwo, aby then tho pan albo yego kmyeczye vkazaly sswǫ nyewynnosc. A gdy thego dokazǫ, tedy ssǫndzya albo podssǫndek od kazdego, kogo slal na czyǫzǫ, ma onemv panv wynǫ pyǫthnadzieszczya pokvpycz y zaplaczycz.

(25). O them ze vsthawa.

Mymo tho wyna, ktora rzeczona syedmnadzieszczya, ma bycz wnasch skarb wlozona, alye we czthyrzech czlonkoch thelko: pyrwey o pozoga, gdy bǫndzye obwynyon a nyemoze sye sprawycz; wthore, gdy sye nyemoze ssprawycz o dobrowolney drogy gwalth albo rozboy; thrzeciye, gdy kto naschego ssǫndv nyewazacz, myecza albo korda dobǫndzye; a czwarthy czlonek, gdy kto prawem zmozon dossycz vczynycz nyechcze, a sswǫ krnǫbrnosczyǫ przecz odstǫpy od ssǫndv.

(26). O krnǫbrnosczy albo vpornosczy.

Gdy kto kogo pozowye a ssǫmpyerz na rok stanye a powod nye- 210] sthanye, tedyssmy | tho thako nalyezly, yz powod rzec sswǫ sthra-

czył; a gdy by też ssampyerz nyesthal na rok v yemv naznamyowanym (s), a powod przez sye albo przez possla swego sthanye, tedyssmy vsthawyly, yz ssampyerz ma bycz dwyema woloma czyadzan.

(27). Gdy kto pvszczon bądzye wwyżazanye, vstawa.

Takosmy vsthawyly, gdy by kto o wyelką glówną dzyedzyczną rzecz pyrwe, wthore y thrzeciye byl pozwan a nyesthanye vpornye na rok yemv naznamyonowany, a dlya thakyeey vpornosczy thego tho pozwanego powod na thrzeciym rocze sthanye, a tham to na thrzeciym ssandzye ma bycz przez ssandzyego nalyczyono y skazano, yz ma bycz wpvszczon wgyste wwyżazanye y thrzymanye dzyedzycztwa. Alye gdy by też zaloba byla oblyczna o dług albo o ktore rzeczy zasthawiony, a gdy by pozwany na rok yemv naznamyonowany pyrwe, wtore, thrzeciye nyesthal, skazalyssmy albo zezwalyamy, yz powod rzeczy zasthawiyone po thrzeciym rocze ma myecz mocz dacz, podzyecz gdzye chce. A gdy by powod bral nyektore LXXXI — 211] rzeczy, a ono za yego nycsthogy a zamylyczy thego, ma myecz na thym dossycz, czo wzyał; alye gdy by to mowyl a za yego yeszcze nyesthogy, ma ssoby napelnycz. A gdy by thy rzeczy za wyensche pyenyadze przedal, nyzly yemv dluzno, ma tho onemv, czo yest nazbyth, wroczyecz.

(28). O doswyathcezyv vsthawa. Capitulum.

Konyecz sswarom chcacz vczynycz, vsthawylyssmy, gdy by ktory myeschczanyn albo kvpyecz nyektore rzeczy sswe dal nyekthoremv zyemyanynowy na borg albo wzagyem pozyczyl, a on mv sye lystem sswem o thaky tho dług zobowyaże, thedy myeschczanyn zeswyathczywszy thego tho takyego targv, otrzymy pyenyadze, albo thez wynny sswą go przyssyagą odbądzie.

(29). Gdy ktho bądzye pozwan o gwalth.

Thez aby pothwarzam droga byla zamknyona, vsthawylyssmy, gdy by ktho dobrej wyary byl przed ssand pozwan o nyektory gwalty, thedy on, czo myeny, ma dowyecz; alye wynny ma thego sswą przyssyagą odbycz, a o zlodzyeyssthwo ma sye swyathky wywyecz etc.

212]

(30). O doswyathcezyv slyacheczsthwa. |

Gdy ktho myeny sye bycz slyachczyczem a drudzy slyachczyczy thego mv przą, a on sye myeny dowyecz swego rodv, tedy ma wyecz schescz mazow slyachczyczow swego rodv, kthorzy mayą przyssyacz, az on yest gych brath wpyrwem pokolenyv, a ze wtorego y thrzeciyeo pokolyenya ma po dāv swyathkv wyecz.

(31). Gdy któ kogo obwyny o rany.

Slyschelyssmy, yze Pyothr gonyącz Sthanyslaw na vlyczy, czyaşchko ranyl; a gdy Stanyslaw do ssądv przywyedzye Pyothra, aczkoly tho myeny, yze go ranyl on, alye tho myeny, yz nyeyego początkyem alye onego, a yze go Sthanyslaw pyrwey ranyl y tego myeny dowyescz. A thedy my dozwołyly Pytrowy swyathky wwyescz, a thedy rany sswą przysyagą otrzyma.

(32). Gdy kto komv pecoly pokradnye.

Przywyodl Pyothr Iana przed ssądv myenyącz, yz pczoly yego bral a wnczy wdom wnyosl, a thego myenyl doswyathczycz; a Ian sesnawal, yz tho yesth yego domv wlassny myod. A thedy Pyotra ssądzya pythal, LXXXII — 213] yesthly by lyvdzmy, kthorzy | wydzyely, mogl doswyathczycz; a Pyotr odpowyedzial, yz nyemoze thakych swyatkow myecz. Myssmy thako vsthawyly, skazacz Yanowy przysyagą, a thym praw ma bycz.

(33). O doswyathczeuyv ran.

Kyedy Pyothr naprzeczywko Ianowy polozył zalobą, aby mv on czthrzy rany zadal, a Ian tho poznawal, yz to vczyenyl, bo on na dom yego bronną ręką nadbyezal a tamo wdomv yego mathką albo syostrą albo brata albo dzyeczy poranyl; kthorą raną aczkoly wozny wydzyal, a gdy bądzye przez ssądzycznego pythan a zaprzy, a Yan po zaprzenyv woznego pomyenyl gynschymy dobremy lyvdzmy tey tho rany dowyescz, tedy my skazyemy, yz ma bycz Ian dopvsczon wyescz swyathky.

(34). O thakymze doswyathchenyv.

Pyothr skargą kladl na Iana, aby go on ranyl, a Ian zeznal, yz go ranyl. Thez Pyothr myenyl thego doswyathczycz. A myssmy tako skazaly, gdyz Ian myeny wthakyeý tho sswadzye, yz Pyothr ssam sye ranyl, tedy Ianowo dopvsczono ma bycz doswyathczenie; a gdy nadewschystko byl 214] Pyothr vranyon, thedy yako yesth | obyczay, Pyotrowa przysyagą bądzye dopvschczona o zadanyv rzeczy (s).

(35). Yaczy swyathkowye mayą bycz, vstawa.

Chczemy aby czy, ktorzy ssą wkląthwey, nyeswyathczyly. Atye gdy by czyya rzecz, bądząc prawdzywą, myala vpad myecz dlya onego klyątego swyathka, on ma rąkoymyą posthawycz, yz ma they tho klyąthwy zbycz. A on by prosyl onego, czo gy klye, aby gy sklyąthwy wypvsczyl dlya takyego swyadeczstwa, a on nychcze, thedy vsthawymy, aby przyyąth wswyadeczstwo a moze swyathczycz.

(36). O swyathkoch, ktorzy ssą sthronye przyrodzeny.

Konrad domv zyskvye na Domyenykv, a na doswyathczenie then tho Konrad schescz swyathkow powyedzye, yako ssądzya skazal, kthorzy

swyathkowe ssą: pyrwschy Iacvb, drugi Pyotr, thrzeci Wawrzyniec, sthryy tego Konrada, yednacz przyyaczyelsky. A then tho Domyenyk, gdy swyathky myenyono, nyeodwolal blyskoschy przyrodzonych, a myeny, yz by tego ssam zyskal. A my tho vbaczywschy, aze zwyczay yesth, yz przyrodzeny bywayą przyyaczyelskye yednacze, skazalysmy swyadecz- LXXXIII — 215] thwo Iakvbowo pomocno bycz Konradowy na wyeky.

(37). O dawnosczyach.

Skazalysmy y vsthawylysmy, gdy ktho mnyma sye myecz blysskoszcz kv nyektoremv gymyenyv, kthore ktho yawnye thrzyma, a gdy za thrzy yatha wmyrze wpokoyv badacz, y za thrzy myesyacze tho zaczyrpy a do- vsczy niv dzyedzycztwo thrzymacz spokoyne bez wschelkyego vpomy- tany, ma o to wyeczne mylczcz.

(38). O tem ze vstawa.

Gdy by nyekto thrzymal wzasthawye nyekthore dzyedzyczsthwo' vsthawylissmy, gdy go nyemasch tego, czo zasthawyl, thedy yego nablysschy przyrodzony przed ssandzyą naschym mayacz kopyya yego albo parochyy, gdzie tho dzyedzycztwo zastawyone przyslvcha, vczyny przy- namnyey yednacz wrok swyathczenye albo na wielkych wyeczoch, yz tho dzyedzycztwo wthakych pyenyadzoch zastawyono, yako yest; a tho ma czynycz az do pyaczynasczye lyath. Thedy we trzydzieszy lyath yeszcz- ye moze wykvpycz; a gdy tego nyebandzye czynycz do pyaczynasczye lyath, thedy od dzyedzyczthwa odpadnye.

(39). O tem ze. |

216] Gdy by nyektora nyewyastha mazatha kv nyektoremv dzyedzyczthwv myenyla myecz blysskoszcz kthorymkolye obyczayem, a gdy przed dzye- syaczyą lyath o tho nycz nyeczyny a przepvschcza thrzymacz spokoyne, thedy tha nyewyasta od wschysthkyego prawa swego odpadnye. A thakyez wdowa, gdy nyektorey blysskosczy wmyrze wpokoyv bandacz, do schesczy lyath onemv, czo thrzyma, zamylczy, ma o tho yvz wyeczne mylczenye myecz. A thakye tho dawnosczy nygdy nyesthoya, yedno gdy myr, pokoy wzyemy; alye wwalką myesscza nyemoga myecz. Thakyez y czy, czo zgymany od Thatharow a ssą wyaczthwy, zadney dawnosczy gym nyepzypysvyemy.

(40). Yeszcze o dawnosczyach vsthawa.

Franczyschek polozyl zalobą na przeczywko Grzegorzowy, yz on wyego dzyedzycztwye postawyl plothy, a przy tych ploczyech wschystky bandacz- vzythky pobral. Alye Grzegorz odpowedydzal, yze then tho Ffranczyschek wthey tho wsy wednye, wnochy byl y yesth, a thako za dwye lyeczyc- LXXXIII — 217] mylczal, any go Franczyschek o tho namnyeyschym lowem nyevpomynal o thy ploty. A myssmy to thako vstawily y na-

lyezly, gdy Ffranczyschek mylczal dwye lyeczye, tedy mv dawnoscz dw lyath schkodzy.

(41). O tem ze vstawa.

Franczyschek zsynowyczą sswą Lucią bandaczą wmlodych lyecziech syrothą, zgymyenyem thako dobrem, jako sstho grzywyen, wswą opyeką wzyał, a gdyz lyath nyebyla doschla, on yą za mąż dal ze dwyemadzyestoma grzywyen. A we czterzech lyeczyech ta tho Lvczia o osthathek swego wyana napomynala, a Franczyschek odpowedyal, yz ona schedwschy za mąż, dlugo za thrzy lyata mylczala a nyevpomynala mye o tho gymyeny. A myssmy tho thako vstawyly, gdyz ta Lvcia za mążem sswem byla trzy lyata a nyevpomynala sye o tho gymyeny, yvz ma wyeczne mylczenyemyecz, gdy dawnoscz wythrzyma.

(42). O them ze.

Franczyschek przedal Grzegorzowy dziedzycztwo a naticmyast Grzegorz Ffranczyschkowy zaplaczyl czterdzyesczy grzywyen o ostathek na roky 218] slyvbyl zaplaczic. | A thako then tho Grzegorz nyevczynywschy zaplathy, cztery lyata gymyeny thrzymal spokoyne. A thedy yvz blyssko koncza czwarthego lyata then to Grzegorz chce osthathek pyenyadzy dacz Ffranczyschkowy; alye Franczyschek praczowal o tho, jako by sswe gymyeny zasye wywyodl, gdy mv thako dlugo zaplatha syc nyestala. Na przyczwko temv my vsthawyamy spokoyne thrzymany yemv, ktho thrzymal thrzy lyatha y thrzy myesyące tho gymyeny.

(43) O pamyąthnem vstawa.

Usthawilyssmy, yze ssąndzya pamyąthnego wrzczach wyelkich dzydzycznych albo nyedzydzycznych nycz wyączey, yedno czthyrzy grosche ma wzyącz a wmalych dwa.

(44). Gdy kmyecz wprzycgodą komv nyechcze pomocz, vsthawa.

Nagod kmyecz polozyl zalobą na swe ssąsyady, yz gdy mv wnoczy byl kon vkradzyon, a then tho Nagod prosyl ssąsyad sswych, aby snym slyadem thego tho zlodzyeya gonyly a ony nyechczyely, a thako Nagod konya sswego sthraczyl. A thedy my tho vsthawyly, aby mv gy kmyeczye LXXXV — 219] zaplaczly.

(45). Gdy kmyecz kmyeczya ochromy.

Pyotr skarzyl sye na Iana, yz mv myeczem cztery palcze vczyał y na rąką go ochromyl, a Ian tego zaprzal; a bowyem ten to Pyothr po rocze ząndal dossyczczynyeny za chromothą, a my Pyotrowy skazalyssmy ssamo thrzczyemv o tho przysyącz, yz od Iana ma to ochromyeny.

(46). Gdy kto na ssandzyego myeny o nyesprawne skazanye etc.

Pyotr czynyl naprzeczywko ssandzyemv Ianowy, yz naprzeczywko yemv skazanye nyesprawne skazal, a dlya thego skazanya Pyotr ssandzyemv naganyl. Myssmy thako vstawyly, yz skazanye ssandzyego nyenaganyone przed sye wrzecz ycz ma ssadowną, a na Pyetrze wyną ssandzyam sskazv-yemy zwyczajną.

(47). Gdy thrzey braczya maya yednego mlynarza.

Franczyshek, Ffalek, Henricus braczya mayacz yednego kmyeczya albo mlynarza, Henrikus thrzeczy brath za nyektore przestampy mlynarzowy przed ssandzyą danym y wybranym obyczayem zwyczajnym thego tho 220] mlynarza ssandzycz kazal. | Alyepak Falko brath drvgy, przyschedschy zalvyyacz na Hendryka powyedal, yz yego mlynarza ssandzyl. A thako my vbaczywschy, yz kazdy myal posczygacz sswey krzywdy, skazalyssmy, yz Henryk sprawnye ssadzyl yego.

(48). O kmyeczyoch, ktorzy bez plodv zchodzą.

Gdyz nyektorzy kmyeczye sthego swyatha bez plodv schodzą, wschysth-ką pvsczynną ponych pan¹⁾ ma pobracz rvschayającą; alye to nyethak dzysya vsthawamy, yz wschyczko gymyeny ma spasz na blyssche gych a zelyaza na kosczyol.

(49) Gdy ktho komv konya pozyczy, vstawa.

Mykolay pozyczyl Maczyeyowy konya zdrowego, a on mv go wroczył chromego. A Maczyey myeny, yz nyewye, yako mv tho vrazenye przyschlo. Myssmy skazaly, aby Maczyey dwey nyedzely chowal konya, yze by wyzdrowyal; a gdy koyn do thand nye wzmoze, ma on przyyaczyelskye yako moze nalozycz.

(50). O mązoboysthwye.

Ustawylyssmy, yz gdy kmyecz kmyeczya zabyge, thedy ma dacz castellanowy wyny cztery grzywny, a blysschym przyrodzo|nym schesz LXXXVI — 221] grzywien; a gdy by nyezaplaczyl, ma głową za głową dacz.

(51). Gdy slyaczycz slyaczycza zabyye.

Usthawylyssmy, yz gdy ryczerz ryczerza zabyye, thedy ma za głową scheszcdziesyąth grzywien dacz, a za ochromyeny kazdego czlonkv thrzy-dziesczy grzywycn, a za proste rany pyątnasczye grzywien ma dacz.

¹⁾ Wyraz »pan« później przez pisarza na marginesie dopisany.

(52) O mązoboysthwyę.

Wawrzynycz zalvye na Marczyňa, yze mv macz zabył; odpowedyzal Marczyn, yz Wawrzynycz nyeyesth dobrze vrodzony ssyn, alye prozney nyewyasthy. My naprzeczywko themv głowy nyekazemy placicz.

(53). O zboyczach vstawa.

Zboyczę ktorzy czvdze gymyenyę drapyeżę, ma bycz gym wschysthko gymyenyę zabrano; a gdy by v nass gnyew gym przeproschon, nyemayę myecz zadney czyzy.

(54). O schkodach we zbozy, vsthawa.

Gdy ktho zboze czyge swym bydlem popasye, vsthawylsmy, yze od kazdego bydłaczy ma kwarthnyk zaplacycz temv, komv schkodę vczynyl, 222] a nyema on, czo | zaymye, dlvzey bydla v syebye chowacz, yedno przez nocz pod swyadomyem, a na zayvthrz ma ye do nabylsschego dognac¹⁾ dworv castellanowa.

(55). O pozoszczach.

Iawno nam yest, yze pozoszcze myast, sstodol, ffolwarkow, domow (s), chcemy, aby thaczy nyemylosczywą smyerczyą byly karany; a gdy by do kosczyolow vczyekly, nyemogę tamo zbycz. Przesossmy vsthawyly, yz oskarzeny o pozogy, gdy by nalyezyeny wmyesczyech albo we wssyach nyemyeczkych, mayę bycz przed myasto wywyedzieny a prawem polskym odpowiadacz y skazany bycz przed ssądzją podług gych wyiny doswyathczenya, a thakyez y złodzyeyom ma bycz.

(56). Ktorzy panny gwalczą, vstawa.

Są nyektorzy, kthorzy od złosczy sswey nyechczą sye odwroczyz a nyeboyę sye boga any sromothy, dzyewycze vczlywe gwalczą. My naprzeczywko themv chcąc bycz, tako to sye nam y naschym rycierzom wydzialo na pospolytem wyeczv albo sseymye, aby tho na wyeky bylo thrzymano, yze thaczy vssylcze panyen albo panny (s) gdy by odwolany (s), LXXXVII — 223] wprawye polsskym przed pospo'lythym ssądzją mayę bycz ssądzzeny, skazowany y pomstą karany podług gych vczynkv.

(57). O przywyleych.

Usthawylsmy, yz gdy wnyektorey wsy opvsczą prawo nyemyeczkye, a gdy by ktho czo naprzeczywko gym myal czynycz, yvz sye nyemogę prawem nyemyeczkyym bronycz, alye thym prawem, ktorego vzywaya.

¹⁾ Wyraz „dognac” później przez pisarza na marginesie dopisany.

(58) Wyny, o ktore kmyeczye mogą wstacz wschyczy.

Tho ssa przyczyny albo wyny, dlya ktorych wschyczy kmyeczye mogą od swego pana precz ycz: pyrwa, gdy pan gwalczy dzyewky albo y swych kmyeczyow, albo gdy kmyeczye za paynsską wyną lvpyą, albo y pan yesth wkłatwye rok y dzyen spowynnosczy ssey; za to mogą chyczy kmyeczye od pana thakwego gycz, gdzye chcą.

(59). O lyeczyech albo dawnosczy dzyedzynney.

Gdy by dzyeczyom lyat nyemayącym od kogo sye krzywda stala o oczczowy gych, a gdy oczyeczm vmrze, mogą dzyeczy zysskacz krzywdy zczowey, ktorey nyemogly obronycz lyat nyemayacz. A gdy lyata bąda 4] myecz, mogą swych krzywd | pozyskowacz nyedopvszczayacz sye lyey dawnosczy zyemskyey.

(60). Gdv mąż poczlywy bądzye obwinyon.

Usthawylssmy znaschą y naschych ryczerzow wolyą, yz gdy by ektory dobry mąż albo ryczerz, ktoremv nygdy zlodzyeyska wyny nyewana, ma sye stego przysyagą swą wyprawycz, gdzy tho swyadomo syadom yego

(61) Gdy kto spyączemv na drodze wezmye czo.

Idzyk zalowal na Falka, yz gdy byl vsnął na drodze, a on przyschedw-
hy wzył mv myecz y kalythą, wktorey byly thrzy skotcze pyenyądzy;
z koly mv myecz y kalythą wroczył, a wschakoz myenyl, aby thrzech
sczczow pyenyądzy nyebrał. A my tho vbaczywschy kazalyssmy Ydzykowy
czysyacz na pyenyądze.

(62). Gdy czyy pyess kogo vgye etc.

Idzyk zalowal na Faika, yz go pyess yego vyadl znagabanya Ffalko-
a a nye zgynschego, a thako, yz sthego vyedzenya dokazowal sye chra-
acz; a Falko tego przal a Ydzyk thego nyemogl dowyescz. A na thossmv
tako skazaly, yz Falko | ma sye sswą przysyagą oczyszczycz.

XXXVIII — 225] (63). O zagaschenyv swyecze wsswadzye.

Idzyk zalowal naprzeczywko Falkowv, yz gdy sye swada stala vnyego
domv, Ffalko przybezawschy swyeczą zagasyl, a thako Ydzyk nyewy-
e go ranyl. A aczkolwyek Ffalko zagaschenye swyecze seznal, alye nyc-
renyl, by Ydzyka ssam ranyl. A myssmy Falka skazaly wynnym bycz
anye Ydzykowej dlya zagaschenya swyecze.

(64). O gygrayących kostky.

Chcemy, aby byla schkodna gygra kostheczna odrzvczona. Vsthawy-
ssmy, gdzy by czyy ssyn mayacz oycza y maczyerz zywego, a przyegral

by nyektorą ssvmmą pyenyądy, thedy oczyecz y macz nyemayą powynnne zan placzycz onemv, czo zyskal. Takyecz gdy by zydowe thakymv ssynowy pozyczyly pyenyądy, nyema oczyecz any macz zayn placzycz, a tho przetho. yz nyema żadnego gymyenia za zywotha oczcza y maczyerze.

(65). O tem ze.

Nykth nyema nysskym kosthek na borg ygracz, yedno na gotowe 226] pyenyądze. A gdy by ktho na kym na borg zyskal pyenyądy, | then mv ma dacz y zaplaczycz a nye rąkoymye; a nagabal by go slowy zlymy albo layanyem, thedy mv ma wyną zostacz za sromothą pyąthnadzieszcza a nam telez za nyeposlvscheynstwo vsthawyoną.

(66) O drapyesthwye gyadących na woyną.

Potrzebno yest, aby naschy poddany spokoyne bydlyly a yz by nykomv nyeschkodzyly a wcznotach sye minozyly. Nyektorzy gydacz przez zyemyą, wyensche schkody czynią, nyz nyeprzyaczyelye. A przeto my chcżacz tego polyepschycz, vstawylsmy: gyelye kolwyek krocż przez zyemyą naschą na woyną yazda bądzyc, nykth nyema staczyey myecz we wsy, alye na polyv, any drapyesthwa tako wbydlye y we wschysthkych rzeczach nyemayą czynycz, alye mayą ssoby bvdv schrostv czynycz a domow nyczyech nyervschacz; a gdy by ktho vpornye naprzeczyw temv vczynyl, thedy ma onemv panv, czyya wyess yest, schkodą zaplaczycz y wyną naschą pyąthnadzieszcza.

(67). O gymyenyv, gdy macz vmrze.

Wydzyc sye nam y naschem ryczerzom, yz gdy dzyeczyom macz vmrze | LXXXIX — 227] dzyeczy v oczcza nyektorey cząsczy gymyenia, poky drvgycy zony nyepoymye, nyzly by nyerządnye gymyeny rosthrawyal, nyemayą (s).

(68): O złodzyeystwye y o czezy nyemayących.

Chcżemy tho myecz, aczkoly nasch gnyew odpvszczon bądzyc y wyna, o złodzyeysthwa y o schkody albo o krzywdy dobrym lyvdzycym vczynyone, chcżemy, aby o tho ssądownye gym odpowedyaly a dossyczvczynily podług skazanya. A wschakoz ye thakye bezecznymy mamy a nyemogą sye dobrym slyachethnym rownacz, ktorym nygdy wyna nyedawana hanyebna. Thez tego za bezecznego mamy, kthory złodzyeye przechowawa a snymy lvp dzyely.

(69). O lychwy vstawa.

Nalyczylyssmy znaschemy ryczerzmy, aby zydowe wyary naschey nye przyaczyelye, nyemogly nycz wyączy od grzywny za thydzyen bracz, yedno yeden kwarthnyk zdzyąką. A gdy by sye gym kto zapyssal lystem, a we dwv lyathv go nyeodnowyą a bądą mylczcz dalycy, thedy nyema sye

zwyaschey lychwy, yedno zoney pyrwey vpomynacz, a on gym tez nyema spelnycz.

(70). Gdy kto czyy lass albo gay porąby.

228] Usthawylyssmy, gdy kto porąby | dąmb na czyyem gymyenyv, czo sy sye na ossy godzyl, albo mnyeyschych dąmbczow nakladl by woz, thedy na onemv panv zaplaczycz wyną schescznadzyesczyą, wczygym gymyenyv :ho porąbyl.

(71). Gdy czelyadnyk czyy wnoczy komv czo vkradnye.

Usthawylyssmy, yesthly ktorego zyemyanyna, pralatha, myeschczanyna albo ktorego czlowyeka czelyadnyk zboze nyektorych kmyeczyow wnoczy sy bral, slusche panv thego zboza albo yego slugam bronzycz; a gdy kogo zymą, thedy konye ssobye pobyerzą. A gdy kogo przy zbozv zabyyą, za :o nyema bycz żadna pomstha, a onego pana, od kogo wynyda thaczy zly lyvdzye, mamy wwynye pyątnadzyesczya, y themv thakyez, komv zboze brano, karacz; a gdy by kogo stych ranyly albo zabyly, czo zytha bronyą, mayą dzyeczyom albo przyaczyelyom zaplaczycz.

(72). Gdy kto komv skurwyssynstwo zada.

Wschelkye layanye albo ssromoczenye czlowyeka kv gnyewv przywodzy, a przeto tako tho vstawyamy, gdy kto nyewszyagayacz yazyka, XC — 229] slyachczycz slyachczyczowyy rzecze, aby on byl kvrwyssyn | a natychmyast nyeodwola tego, czo rzekl, any tego doswyathczy, thedy mv ma za ssromothą zaplaczycz cztherdzyesczy grzywyen, bo yako by gy zabył. A thakyez gdy by to maczyerzy yego rzekl, wtakaz wyną wpadnye albo ma odwolacz y rzecz, tho czom mowyl, lgalem yako pyess y yako przewrothny czlowyek.

(73). O wynach ryczerskych bez rozlyanya krwye.

Gdy by ryczerz ryczerza albo slyachczycza slyachczycz vbył bez krwye rozlyanya, thedy ma dacz on, czo byl, wyną pyątnadzyesczya, a themv, czo nyema ryczerskyego prawa, grzywną groschow, a kmyeczyowyy schescz skoth ma dacz then, czo byye.

(74). Gdy kto kmyeczya rany albo byye.

Gdy ktho kmyeczya rany albo byye do krwye, thedy za wschyczky rany, czo mv zadany pyenyądzy sskazą, dwye czyączy yemv a thrzczyą ząszcz ssąndzyemv kazemy aby dana.

(75) O tych, czo braczyą sswą zabyyayą, vstawa.

Nyektorzy ssa zapamyathaly, yze braczyą sswą zabyyayą, a tho ravyacz sye po nych gymyenyv; przetho chcemy, aby thaczy braczya thaką

230] korzyscz po zabythey braczyey | majączy, aby schkodą myely. A thako my ye skazvemy y gych dzyeczy wschelkyego wlassnego dzye-dzyczthwa zbawamy, wktorym dzyedzyczthwe gych przyrodzeny, aczkolwye dalschy, mają mocz myeczy; a thez thakye zabyczye bratow przez ty tho, ony y gych vczynek nawycky za zle lyvdzy mamy.

(76). O wynach szczepow.

Usthawilyssmy, gdyz nyektore szczepy yvz przyyathe y wkorzenyone, wykopane banda wlyesye albo wdambrowye, then czo wykopa, ma schesz grzywyen dacz.

(77). Gdy ktho komv czo bez prawa wezmye.

Gdyz nyektho komv plaschcz gwalthownye albo czo gynnego ssasyadowy sswemv sswą smyalosczyą wezmye, prawem nyczyskawschy, ma wroczyz pokvpywschy schesczyą grzywyen.

(78). Gdy ktho komv gwalthem rolią posyeye.

Nyekto orzacz albo posyawschy rolią czyyą gwalthownye, nasyenya zbandzye zwyną pyathnadzycszya.

(79). Gdy ktho komv woly gwalthownye wezmye.

Gdy komv gwalthownye wolow cztyrzy banda wzyathe, a on to XCI—231] oswyathschy taky gwalth, chcemy aby themv, czyye woly, dlya zamyeskanya roboth na kazdy albo za kazdy thydzyen zaplaczycz cztyrzy skoczcz zwyną pyathnadzycszya a sandowy telyez.

(80). O zythach vstawa.

I thez za kazdą kopą wednye wzyathą wschelkyego zarna, onemv, v kogo wzyatho, skazvyemy dacz pyathnadzycszya a sandowy thelyez; a gdy by wnoczy wzyatho, skazvyemy za zlodzyeysthwo.

(81). O them ze.

I thez gdy vbogy parobek vczyiny ssasyadowy schkodą, pan yego ma zayn zaplaczycz; a gdy vbogy czlek bogathemv vczyiny gwalth a pozowye go, on, v kogo albo komv sye gwalth sthal, tedy bogaty ma sye swyathky wywyescz albo czyrpyecz skazanye, czo za tho skaza. Tho thez o kazdym sye rozvmy.

(82). O wynach woyewod, panow, sandz, podsądkow, pyssarzow, podkomorzyk.

Gdy ktho skazanyv przygany, panv crakowskyemv, czoz hanbą rze-czono, ma dacz kozvch krzeczkowy, a panv sandomyrskyemv y lyvbelskyemv lassyczy, kazdemv thez woyewodzye, sandziam crakowskyemv y sandomyr-232] skyemv kvny, a podsądkom lyssy, podkomorzem schesz grzywyen,

komornykom: tych wschyczkych po schesczy skoth, sąndzyam, castellanom po polvgrzywnyv, kazdemv pyssarzowy zyemskyemv kozvch lyssy, a gynschym castellanom po schesczy grzywyen, wyyąwschy sądomyrskyego a lyvbelskyego. A thaczy tho thako przyganyayaczy nyemayą wprawye bicz sluchany, az tho zaplaczą.

(83). O wynach kthorychkolwye yger, vstawa.

Syn bāndacz wmozcy oczcza swego a nyeoddzyelyony od braczyey, yesthly czo straczy na kostkch albo na kthorey gynschey gygrze, tho ma bycz na yego czāszcz polyczono znaschego vsthawyenya. A vsthawyamy thez, na gygrach nyemayą bycz żadna slyvbowanya any rākoymsthwa any vpomynanya any żadne prawo, nyzly wszelka gygra za krothochwylią polyczamy.

(84). Gdy ktho rany albo zabyge ryczerza, vsthawa.

Ryczerzowy za raną albo za rany od kmyeczya zadane, pyātnaczye grzywyen ma dacz a slyachczye cztherdzyesczy grzywyen; wyrzczalce albo swyrzczalce thrzydzyesczy grzywyen; ryczerzowy czynyonemv z scholtyscha XCII — 233] albo kmyeczya, pyātnaczye | grzywyen za głową, ryczerzowy slyachczye za raną dzyesyacz grzywyen, kmyeczyowy albo scholthysowy ryczerzmy poczynyonem, thrzy grzywny.

(85). Gdy ktho czyyā lākā kossy, vstawa.

Ratholth zalowal na Andrzeya, yz mv lākā pokosyl, a Andrzey tho zeznal myenyacz, yz mv thā lākā wlodarz Ratholthow przedal y pyenyādze wzyal, a then tho wlodarz vmarl. A my vbaczywschy Andrzeyowo seznanye y wlodarzowo vmarczye, skazalyssmy Andrzeyowy dokazacz sswego kvpyenya.

(86). Gdy ktho kogo wgygrze rany, vstawa.

Bartholdus zalowal na Andrzeya, yz go ranyl. Andrzey seznal rzekācz, yze gy gygrayacz wkvnszczye nyechczācz ranyl, krotchwyliyacz snyem jako przyyaczyl sprzyyaczelyem. A my tho vznawschy, yz gygra nyema sye czyāgnācz az do ran, vsthawilyssmy mv rany zaplaczcz.

(87). O rākoymyach.

Mykolay pozyczyl Maczyeyowy dziesyacz grzywyen, a na tho Wawrzynca Maczyey dal na rākoymyā; a po nyekylko dnyow ten to Maczyey Mykolayowy przez rākoymyā zaplaczyl pyenyādze wschythky. A pothem 234] then tho | Mykolay Wawrzynca rākoymyā o onyz pyenyādze pozwal, a ten tho rākoymya myenyl przed ssādem, yz mv Maczyey zaplaczyl. A myssmy thako vsthawily, aby zaplaczenya doswyathczyl.

(88). O wdowach y o gych wyenye.

Ustawylyssmy, yz zona, gdy yey mąż vmrze, ma zostacz wpossagv y w wyenye swem y w oprawy sswey, thako wpyenyadzoch, wperlach, yako wkamyenyv drogyem y wschathach, wtem ma zostacz. A gdy ssama vmrze, na dzieczy male yey spadnye tho wschyczko. Kthora nyewyasta mayacz dzieczy, drvgyego maza poymye, vsthawylyssmy, yz yedno na ony dzieczy gymyenye oczyste zvpelna spadnye, y wdruyem maczyerzystem gymyenyv maya thez myecz dzial, a ona zostateczną czyaszczą sswą maza poymye podlug swey wolyey.

(89). O oczyszczeni v drapyesthwa.

Marczyn zalowal na Mykolaya, yze dnya targowego na drodze dobrowolney krolyewskyej gwalthownye sthoboly wzyal mv osm skoth pyenyadzy. A Mykolay rzekl, yz go nyewynnye pothwarza, bo tych tho pyenyadzy XCIII — 235] nyesthraczył any mv gych wzyato, | a chcącz sye sthego schesczyą swyathkow oczyszczyz. A myssmy thako nalyezly, yz ma sye ssamodwanasth oczyszczyz dobrymy lyvdzmy.

(90). O nalyezieni v myeschka spyenyadzmy.

Marczyn zalowal na Mykolaya, yze gdy sswą rolyą oral, tedy mv myeschek vpadl na roly zosmyą sskoth, a Mykolay przyschedwschy nalyazl on myeschek spyenyadzmy; a gdy gy vpomynal, nyechczyal wroczycz. A Mykolay myeny, yz myeschka spyenyadzmy nyenalyazl. A myssmy tho thako nalyezly, yz Mykolay ma ssam o tho przysyacz a bandzye praw.

(91). O owocznem drzewy gwalthownye podrabyonem.

Ustawylyssmy, yz kazde owoczne drzewo gwalthownye podrabyone, onemv, czo ma schkoda, polgrzywny ma dacz a wyny pyathnadzyesczya yemvz przepadnye.

(92). O oczyszczeni v wladarza albo slzebnyka.

Gdy pan sswemv wladarzowy albo slvdze da wyną o nyektore rzeczy albo krzywdy, thedy mv za nyą wladarz albo sluga — nyepvsczaya panv przysyagy ¹⁾ — samosyodm przysyaga ma vczynycz.

(93). O kvpyeni v y przedanyi v scholtystwa. |

236] Wydzyalo sye nam y naschym ryczerzom, aby zadny ryczerz any nykth nyekvpowal any przyymowal scholtyscha mymo wolyą pana oney tho wsy; a gdy mymo to vczyny, targ nyema moczy.

¹⁾ Zdanie to dopisane ręką drugiego pisarza na marginesie, oraz końcowy wyraz »vczynycz«.

(94). O dawności.

Usthawilyssmy naschą moczą, yz ktorzikolwiek braczya albo przyyacyelye, krewny blysschy albo dalyeczy oboygą stadla rozno sye rozdzielyą a wthem rozdzielye thrwayą przez thrzy lyatha y thrzy myesyące wmylczenyv, nyeprzywodząc tho przed sąnd, alyz gym wlassna potrzebyzna bądzye, a nyzly mynye thaka tho dawność, moze yescze od braczyey albo przyrodzonych przyyacyol othrzymacz gymyeny.

(95). O dawności o złodzieystwo.

Usthawilyssmy, gdy kto o złodzieystwo przed sąndem bądzye oskarzon, a myeschka snyem wyedney wsy albo parachwyy, thedy mv sye do roka ma sprawycz; a gdy nyessą wyedney wsy, thedy do thrzech lyath gdy sye nyesprawy, ma wthakyye to sromocyye osthacz.

(96). O dawności dzyeczy.

Kthorekoly dzyeczy lyath nyemayącz, przed sąnd przyczyągniyone XCIII — 237] bądą o dzyedzyczstwo, a dlya lyath nyemyenya nyemogą rzeczy swey obronycz, ma gym sąndzya dacz do lyath. A gdy lyata bądą myecz, thako rzecz sswą wtem znowyą, thedy mayą o taką tho rzecz ssamy przez sye albo przez sswe przyyacyelye odpowyadacz.

(97). O dawności.

Usthawilyssmy, aby mązom y mązczyznom dawność thrzech lyath byezala, a wdowam schesz lyath dlya gych mdłoczy stadla, a nyewyesczye mązathey, ktoraz ssama wssobye nyewolna, aby dzyessyącz lyath dawności bylo.

(98). Dawność o mązoboysthwo.

Usthawilyssmy, gdy kto o mązoboysthwo chce obwynycz, chcącz głowy dobycz, nyzly myną trzy lyatha od thąd, gdy on zabyth, ma tho przed sąnd przywyescz; a gdy thrzy lyatha zamylczy, zyemską dawność straczy.

VII.

Poczynayą ssye statutha wOpathowczv vsthawyone.**(1). Naprzod gdy ssynom macz vmrze.**

Gdi synom macz vmrze, tedy gdy by oczyecz chczyal drvgą zoną poyącz, thedy ssynom ma naznamyonowacz thym obyczayem polowyczą

gymyenia, yz thą połowyczą gymyenia ma thrzymacz do zywotha; a gdy 238] vmrze | oczyecz, na dzyeczy tho ma spasz, wywawschy yedną cząsthką, kthora na dzyeczy wtorey zony ma bycz zachowana.

(2). Gdy ktho kogo w opyeką wezmye zgymyenyem.

Gdy kto kogo wopyeką wezmye zgymyenyem rvschayącym y nyevschayącym, nyema nyszczego lydzby dawacz, yedno szczynschv a z bydla nyevkyego wyedomączego.

(3). Gdy ktho wpadnye w mązoboystwo.

Gdy kto wpadnye w mązoboystwo z nyekthorego pomoczą, a zaplaczywschy głową, gdy by komv rzekl: thys zabyl a ya zaplaczył, on mv sye ma odprzysyącz.

Gdy ktho przyymyve swyathky, then ye yvz ma pvscycz na przyssyaga.

(4) O wyeny y o possagv.

Gdykoly mąz nyektorey nyewyasty mayacz dzyeczy, vmrze, tedy wyano przy dzyeczych zosthanye, a ona zswem possagyem poymyve mąza; a gdy dzyeczy nyema, tedy wyano y possag othrzyma.

(5). O wdowye vstawa.

Wdowa nyema gynakschych schat nosycz, yedno albo poczyrnyone; passy srebrne y thy dworne rzeczy, czepcze slyachethne ma od syebye XCV — 239] oddalycz; a gdy to przestampy a dosswyatczy | thego zmązow ktory przyyaczel, tedy ma mązowego gymyenia zbycz.

(6). Ktho sye myeny bycz slyaczyczem albo ryczerzem, vstawa.

Ktho sye myeny slyaczyczem bycz albo ryczerzem, mayacz yednego kmyeczya albo dwv, ma myecz panczerz, plyach, lapką, drzewo y ssamostrzal na kozdą woyną y wyprawą krolyewską na dobrym konyv, acz nyessam przez sye, alye skthorymkoly panem wybrawszy gy ssoby.

(7). Gdy sye kto myeny bycz slyaczyczem a kmyeczya nyema. Vsthawa.

Wschelky, ktho sye myeny slyaczyczem bycz a nyema kmyeczy alye rolyą dobrą, ma slvycz wkabaczye, wplyechv, spawezą y wlapcze a zglyczą na konyv, alye pod kthorymkolwyek panem; a gdy zamyeschka, ma krolyowy na kazdy rok grzywną placzycz a polgrzywny myasto wyprawy.

(8). O wdowach vstawa.

Gdy by nyektora wdowa myala schesnasczye grzywyen platv po sswym mązv, na (s) krolywy lapką slvycz na wschelką woyną.

(9). O odkładanyv rokow na wyeczv.

Na wyeczoch strony mogą zswymy przyyaczielny albo slugamy pyrwy 240] y drvgy rok odkładacz, alye na thrze|czyem sthacz.

(10). Gdy kto skym na wydzenye wezmye, vstawa.

Gdy Pyotr sPawlem na wydzeny rzeczy ktoreykolwyek wezmye, a gdy by Pyotr Pawla albo Pawel Pyotra przed vřządnykyem albo woznym vranyl albo slżebnyka vřządnykowa, then czo rany, rzecz swą thraczy, a krolowy wyną pyątnadzyesczya pokvpy y raną zaplaczy.

(11). Gdy ktho vmrze mayąc syny albo dzyewky.

Oczyecz mayąc dwa ssyny albo dzyewką yedną, a po lyeczyech vmrze, a dzywka bąndzye zyskowała na braczyey pvscyzny, kthora przed schesczyąnasczye lyath byla za mąż dana, a myeny thako, yz tho dzye-dzycztwo bylo waschego y mego oczcza, tedy sye nam thako wydzy, yz ma odpasz ona od rzeczy.

(12). O głową vstawa.

Gdy kogo ktho pomowy o głową: yzesmy thy zabył bratha, a o to sye byl zgynym zyednal y zapłatą wzyał, a potem napadnye drvgy yego, a on mv odpowye, yzes thy yvz yednaczką zapłatą za tą głową wzyał, a tegom gothow dokonacz, wydzy sye nam, yz tego ma dokonacz.

(13). O złodzyeyv.

Gdy kto gymye złodzyeya bez vřładnyka a snym | sthąmpy do domv XCVI — 241] kv pravv gy wyodáč, a złodzyey mv vczyecze, tym nyema prav bycz.

(14). O kmyeczyv a o slyachczyczv.

Gdy slyachczycz zalvye na kmyeczya: yzes mye thy vranyl, odpowye kmyecz: ssames sye obrazyl, a tegom slyachczyczmy dokonacz gotow, ma vczynycz, mozely.

(15). O złodzyeyv vstawa.

Gdy kto zastanye v kogo czo swego, a on na wozye wyezyc, ma ssobye konye albo woły pobracz, a ssamego do ssąndv za gardlo przy-wyecz, mozely.

(16). O opyecze ssynowcza, vsthawa.

Pyotr ssynowcza sswego wzyał wopyeką ze wschysthkyem gymyenyem; a gdy synowyecz ssobye krzywdućzego pozowye, thedy pozwany ma mv odpowjedacz, alye pod thwardym slyvbyenyem stryya, yz by go potem ssynowyecz nyegabał.

(17). Gdy kto kogo pozywa.

Gdy ktho kogo pozywa, ma mv pozywayący rzecz powyedyecz, ocz gy pozywa. Bo sye przygadza, yz gdy kto kogo pozywy (s) o yaką małą rzecz, a on sobye rok v nyebyerze any ssam stanye, thedy on, czo pozowye, pomowy, by gy pozwał o dzyedzycztwo, a woznego mlodego albo nye-242] smyslnego ktemv | przenaymye; thedy ono straczy, czo koly powod nan pomyeny.

(18). I thez gdy ktory zak ma dzyedzycztwo zbraczyą, nyemoze oddalycz albo przedacz wyecznye od braczyey, alye zasthawycz moze; nyzly by czo then tho zak za sswe pyenyądze kvpył, tho moze podzyecz y vczynycz sthym, czo chce, a ny mv o tho blyzny zabronyą. Gdy vmrze ono gymyeny kvpyone thrzymayącz, ma na blyschy przyrodzone spasz.

VIII.

Poczynayą sye arthykvly zrozmagytich statluth krolow Kazymyrza y Wlodzysława sebrane y nyektore przywylycye prawom zyemskyem przez nye przydane.

(1). Naprzod naprzeczyw drapyeszom dobr kosczyelnych. Capitulum.

Kazymyrz zlassky bozey krol polsky, wyelky kxyądz lytewsky, rvssky y prvssky pan y dzyedzycz etc. Wschystkym y ossoblywym starostham, a zwlaszcza crakowskyemv, sandomyrskyemv, Nowego myastha, radomskyemv, lyvbelskyemv y gynschym, gdzyekolwye bądącym, thym lystem obwyeszczonym, czysczye wyernym nam mylym, lasską naschą sprzyyaznyą. XCVII — 243] Wyelmozny y wyerny nam | myly! Nye bez czyaschkyego vmysl v zasmączenya y pomsty boskyey boyazny vsthawycznych dvchownych naschego kro'yestwa skarg thez ze zlamy zmyeschanych sluchalyssmy, yako przez zyemyany walyeczne, ktorzy kv wyprawye woyenney walney blysschey przeschley schly, wdobrzech kosczyelnych nad obyczay zyemsky ssą vschko-dzeny. Dlya thego my chcząc bozą pomsthą przerwacz y naschym pylnym vbaczenym vprzedzycz, ze wschythką radą naschą wOpathowczv walney zebraną, taky obyczay wynalyezlyssmy y vstawyamy, przez ktory czy to dvchowny schkod sswogych drogą prawa krothką dosczygną, yz wschelky o schkody sswe bądzye moczen przed stharosthą myesczcza, kthoremv szkodownyk on przysluscha, prawem yego przyczyagnącz. Ktorego stharosta o schkode vczynyone nyegynaczey, yedno yako o czlonek grodzsky, yeden ze czterzech wprawye wypyssanych ma ssądzycz y dopvszczycz

powodowy doswyadczenya, yako o gwalt domowy, albo yestly by tho wybral ssobye, czoz yego dobrej woly zdawamy, oczyszczenie przyssyagy obyczajem grodzkym wynnemv ma przyssandzycz Alye yestly by staro-244] stha | dalyeko byl, przed ktorego wynny myal by bycz przyczyagnyon wrzcz, moze powod dvchowny sluschny czass wzywawschy, gdy wthych stronach crakowskych a nye Wyelkey Polsky bandzemy, kv naschey oblycznosczy pozwacz wynnego, ktorego zadnym powyathv wyzywanyvm chcemy bycz wyyatogo, alye obyczajem ryczerskym powodowy vczynycz sprawedywosczy. Ktore wschytky rzeczy o dvchownych dobrze osyadlych, panv zyemskyemv albo dziedzycznemv chcemy bycz rozvmyano; alye o gynsnych dvchownych nyzschego stadla, ktorzy dlya gych nyedostathkv na ssandy zyemskie zwlaszcza thak dalyekye nyedostathczą nakladacz, thedy mogą w prawye gych dvchownym zszkodnyky swemy dzyalacz, wktorym ktorzy by sprawnye byly przewycyżazeny a klyatwy daley rok v czyrpyely, chcemy, aby vstawa o thakych srogo wydana byla chowana, a yz by w wyeżą byly wssadzeny. Thą thez chcemy od ssandy dvchownych y powodow ssrogosczy vsmyerzycz, aby any ony w wycyżaganyv albo schaczowanyv schkod sswogych, any ssadye wskazowanyv myary wysthapowały rostopney sprawedy-XCVIII — 245] wosczy. Kkv ktorey rzeczy | swyadecztwv pyeczacz nascha yesth zawyeschona. Dlya thego prawa są vstawyone, aby lyvdzka byla vsmyerzona smyalosczy a przespyeczna byla dobrych nyewynnosczy, aby we zlych dlya boyazny mąky byla vsmyerzona schkodzenya mocz.

(2). Przysyaga sluzebnykow, gdy ye wojewoda vsthawya.

Ia Mykolay odthychmyasth bandą wyerzen oswyeczonymv panv memv kroyowi Kk. etc. sprawy sandowe mnye polyeczone y wyerzone y pozwy wyernye sprawy; na ktorykolwye sprawy na swyadecztwo bandą pozandany, wyernye zeznam nyezmylosczy, nyezniyawysczy, pyenyadzy albo lassky, alye dlya Boga y sprawedywosczy, any bandą przyzwalyal zadney zlosczy, kthora by mogla yako kolwyek vczynssnaczą prawdą. Thez bandą posluschen sandowy kroyewskyemv, wszytky rzeczy mnye polyeczone (s) przez pany wojewody y gynsche vřadnyky prawa zyemskyego wyernye seznam. Nyeseznam any powysschą falschywey rzeczy, y wszytky rzeczy mnye polyeczone, wyernye bezelsczy y zdrady bandą podwysschal. Thako my Bog pomoz y wschytczy swyaczy.

246] **(3). Przysyaga zydowska przeczyw krzeszyjanom.**

Pissano yest wprawyech czesarskych, yz zyd ma sye obroczycz przeczywko slonczv thylem a bossy na yednym stholczv oblyeczony wplascz albo wsvknyą, a przykryczye zydowskye ma myecz na glowyc. A yestly by vpadl trzykroczy, thylie przepadnye wyerdvnkow; yesthly czwarthe, zosthaye wynyen wrzcz. Thedy then, ktory mv przysyagą ma przepowye-dacz, ma rzec: Elya zydzye, aby xyagy thy albo tho, nad czym masz

przysyagacz, byly prawdziwe y sprawyedywe themv prawemv krzesczyano-
wy then raz o thaką wyną albo rzecz, o którą czye przywyodl przed sąnd.

Thako ma bycz zydowy przepowyedana przysyaga:

Yzez thy nyewynyen wthey rzeczy, o kthorą czye then krzesczyanyn
wynvyc, thako czye Boze wspomozy, then, kthory stworzil nyebo y zyemyą,
powyetrze y rossą, gory spagorky, rozdzye, kwyczye y thrawą; alye yesth-
lysz wynyen, aby czye zyemya pozarla, kthora Dathana y Abyrona pozarla;
a yestlys ty wynyen, aby czye thrand y yad nadschedl, kthory na modly-
twą Elyzevscha Naama xyąze z Syryey opvsczyl a Geschy nadschedl;
XCIX — 247] a yesthlys ty wynyen, aby czye ogyen nyebesky spalyl
y wyelka nyemocz y czyekacza nadeszła; a yesthlys thy wynyen, aby za-
gynął na dvschy thwoyey y na thwem czyelye y wthwych rzeczach, aby
sye przygodzyl jako zenye Lyothowey, kthora byla przemyenyona wslup
ssoly, kyedy Sodoma y Gomorra zagynąła, stayn sye y thobye; a yestlys
ty wynyen, aby nigdy wlonv Abrahamowy y kv zmartwich wsthanyv nye-
przyschedl, gdzye krzesczyany, zydowe y pogany przed sthworzyczelyem
wschythkych rzeczy wsthaną; a yestlysz thy wynyen, aby czye zakon
Moyzeschow zgladzyl, kthory dal Bog Moyzeschowy na gorze Ssynay, kthory
ssam Bog palczem sswogym pyssal na thablyczy kamyenney; a yesthlysz
thy wynyen, aby czye zesromoczyl wschythko pysmo, kthore yest pyssane
wpyączy xyagach Moyzeschowych; a yestly thwoya przysyaga nyeyesth
sprawyedywa any czystha any prawdziwa, aby czye Bog wygladzyl zswego
bostwa moczy a yz by czye dyably wzyąły a wwyedly czye na wyeczne
pothampyeny amen.

(4). Lysty krolyewskye kv odwlocze sprawyedywosczy nyemayą bycz wydawany.
248] I thez slyvbvyemy, yz nyedamy lystow zakazyjących sprawyedy-
wosczy albo thych, przez kthore by mogła bycz przenagabana sprawyedywosc
albo odwleczon sąnd na krzywdą kthorey strony, powoda albo wynnego.
A yesthly by kyedy thakye lysthy zcancellaryey naschey przez vporne
nyekogo proschenye albo yakokolwyek gynaczey wynycz sye przygodzyl,
aby żądney moczy nyebyły a sąndzye przez ony lysty nyebandą powynny
sąndzycz.

IX.

**Naprzeczyw onym, kthorzy klyąthwy dvchowny dluzey rok v czyrpyą,
przepyss albo odnowyeny przywylyeya prawego Włodzysława
krolya etc. odnowyony przez Kazymyrza etc.**

Wymyą Boze amen. My Kazymyr zbozey lassky krol polssky, wyelky
xyądz lythewsky, russky y prvssky pan y dzyedzycz. Kv wyeczney rzeczy

pamyączy wzyawamy thym lysthem. Yestly krolyewstwa naschego poddanym lassky naschey y krolyewskyego opathrzenya wrozmozenyv po C — 249] zythkow a praw, oprav y zwolyenstw zachowanv szczodroszcz | wydalyśmy, yako wyączey kosczyolom, zyąd chwala y czescz nawyschemv Yhezvcristhowy wschysthkych sthworzyczelyowy y zbawyenyv dvsch pochodzy, y thez personam y czlonkom kosczyelnym tho czynycz y nadacz sluscha. Zthąd szcząsney pamyączy oswyeczony xyądz pan Wlodzyslaw etc. krol polsky, rodzycz nasch namylschy y przodek, zlosczy lyvdzkyey zabyegayącz a kosczyelnemv zwolyensthvv y yego czlonkom y personam dvchownym y swieczkym pokoyowy y bez schkodnosczy swego rządvradney opatrzayącz, sswoye pewne y yawne lysthy vsthaw vczynyl y sprawyl pod thakymy sslowy:

Wymyą Boze amen. Wlodzyslaw zlassky bozey krol polssky y

thez zyemye crakowsskyey, sandomyrsskyey, ssyradzskyey, kvyawskyey, lanczyczskyey, lythewskyey xyądz wysschy, pomorawsky, rvssky pan y dzyedzycz, kv wyczney rzeczy pamyączy. Yestly poddanych naschych swieczkych pozythkom zlassky krolyewskyey rady omyslyamy, a prawa 250] y zwolyensthwa gych przeczyw sprossney zlych | lyvdzy zlosczy obrony naschey pomoczą bronymy, wyelye wyączey krolya czychego pana wschystkych rzeczy przykladem, przez kthorego krolye krolvyą a xyązatha panvyą, kosczyol swyąthy yego y persony dvchowne y swieczkye yemv poddane, wprawyech y zwolyensthwyech y vsthawach od swyątych wydanych, zachowacz y bronycz slusche, a ony od wschelkyego nawalnego nayazdv vchowacz. Wyedzycz thedy mayą tako nynyeysschy yako pothem badączy, yz aczkoly zdawnych czassow dobrze vsthawyono y prawem lyvdzskym pozythecznye yesth opathrzono, yz ktorekolwye xyąze albo starostha albo slyachczycz, ryczerz albo zyemyanyn y pospolyczye ktora- kolwyek gynscha persona dvchowna albo swieczka, kthoregokolwyek stadla, dostoynczy, czczy albo obyczayv byla, dzyesyączyny, kthore bogv dayemy na znamyą wschysthkyego paynstwa, na pozywyenyie slug yego dacz vsthawyl, a domy dane, zamky, wssy, thwyrdze, ossyadlosczy y wschysthky dobra rvchayącze y nyervchayącze rzeczy do kosczyolow y zakonnych CI — 251] myescz y na perssony kosczyelne | przyslvchayącze y tez vbogy lyvdzy wgych gymyenyv myeschkayącze, bral by, nayezdzał, posyadl albo nyeslussznye zadzyczal, przegrazal sye albo nyesprawnye wssadzyl albo dlya ssadzanya nyeczno wyczyągal albo ktorymkolwyek obyczayem wymyslyonym vczyązal by albo bracz, nayezdzacz, posyescz, zatrzymacz, wssadzycz, pobyracz przykazal, ztrądzyl y za moczną to rzecz myal by albo drapyessczą, nayazdnyka, posyessczą y zathrzymawczą nyesluschnego zrzeczą wzyątą, nayechaną, posyadlą y zadzyczerzaną zachowal by albo wobroną przyyął albo wgymyenyv yego znamyenytą schkodą albo yawne obrazenye zadal, yesthly wschythky rzeczy y ossoblywe wzyąthe, osyadle albo czyądzebne nyewroczy, a za krzywdy y schkody vdzyalane y za obrazenye

yawne slusznego karanya y dossyczczynienya nyevdzialalby, zgych thowarzhyschmy wynam y klyathwam kosczyelnym bandą a mayą bycz poddany. Wschakoz nyekthorych persson swyeczkych krolyewstwa naschego thaką (s) wzyła a weschła zloscz, yz wyn a klyatw kosczyelnych thak od wszyst-252] kyego | prawa dvchownego jako od czlowyeka wydanych, dlya zlego rozvmyenya daney klyathwy dalyey rok vmyslem zathwardzialym na wzgardzenye moczy swyatego kosczyola a dvsch swych na schkodą y vstaw przerzeczonych wzgardzenye y pogorschenye krzesczyanow wyelye czyrpyecz nyeboya sye, dlya ktorych wyny bosskyey pomsty myecz czastokroc za- byya nyewynnye. zyadze tez wychodzą nyedowiarstwa y rozmagythe dvsch powsthaya schkody. Dlya thego my, ktorzy wyelką zandzą przodkow naschych przykladem jako obroncza y zachowawcza praw, zwolyensthw y przywylgyow kosczyola y tez person yemv poddanych zrozmnozenya zwolyenstwa kosczyelnego sprawnye zadamy kv wypelnyenyv dosthatecznemv vstaw thych przywyescz, zandayacz, gdy by prozno prawa vsthawyane by kv wypelnyenyv sprawnemv nyebyly przykazane, gdyz thez boyazn boza ktore a myecz dvchowny od zlosczy nyemoze odezwacz (s), małą czessną ma odpadzycz them naschym krolyewskym skazanym, z rady y yedney CII — 253] przelozonych y ryczerzow | naschych wolyey wyedzenym y przyzwolyenym, chcemy y skazyemy y mocznye a bez gwałtownye wyecznye chowacz slyvbvyemy, vsthawyamy y zrzadzamy them pyssmem, yz gdy by nyektory przemyeschkawcza krolyesthwa naschego, ktoregokolwyek stadla y polozenya byl by, dlya pobrana dzyesyaczyn albo gynschich kosczyelnych rzeczy ossyadzenya albo dlya gynschich wysthampow ktorychkolwye albo thez wklyathwą pyrwschą dlya nyesthanya kv prawv y przykazanya kosczyola swyathego wklyathwą sprawnye byl by w wyazan, a oney tho klyathwy prawney dalyey rokv krnabrnye czyrpyal by a nyedbal by kv yednosczy mathky swyatey czerekwye wroczyz sye a za wysthamp slvschnego karanya vdzialacz, tedy po wybyezenyv rokv tego wschythko gymyenyego tego klyathego rvchayacze y nyervchayacze, ktore na ten czas bandzye myal, ma bycz wzyatho przez myesczcza stharosthy, ktorym poddany, y podnyesyono kv thrzymanyv y ossyadzenyv tako dlugo przez starosthy thakye, az przez thy tho klyathe albo stharosthy przerzeczone stego 254] tho | gymyenyego za schkode vczynyone obrazonym albo schkodą czyrpyaczem zpelnnye zaplaczono bandzye. A gdy tho zaplaczą, tedy gymyenyego przerzeczone thym tho klyathym nyegynako, yedno rozgrzeschonym skazyemy sprawnye bycz wroczone przez starosthy namyenyone. Przykazyemy prze tho wschythkym y ossoblywym krolyesthwa naschego stharostham, dzyerzawczam y myesczcza gych dzierzaczym, aby kv vsmyerzenyv thakych klyathych krnabrnosczy y zatwardzialosczy przerzeczone nasche vstawy y skazanya wypelnyenyv sluschnemv byly przykazane wyecznye y nawycky thelye, ylye kroc przez przelozone y gynschy perssony kosczyelne y swyeczkye na tho bandą zadan y vpomynane; a yestly by przerzeczony stharosczy

y dzyerzawcze naschy y myesscza gych dzyerzawcze na czass bāndaczy, na wypelnyenyv przerzeczonych rzeczy nyerychly albo zamyeschkaly byly, thedy wschythky thakye dlya thakiego zamyeschkanya przez myesszcza wrzādnyky zasthrzalem przeklyāczya wyecznego chcemy bycz karany y do-
CIII — 255] pvsczamy. Tych kkv (s) ktorym | pyeczācz nascha yesth zawyeschona swyadeczthwem lystow. Dzyalo sye wKrakowye wsobothā blysschā przed swyāthem Oczyszczenia panny Maryey, lyatha Narodzenia bozego thyssyācza czterzechsseth thrzydziesthego thrzeciye go etc.

My dlya thego drog rodzycza y przodka naschego namyischedgo przerze-
czonego wschythkā vmyslv naschego praczā naslyadowacz y thrzymacz vsylvyācz, lysty thakā vstawā chwalyebnā wsobye mayācze, zgych wschyth-
kym wyslawyenyem, sprzyzwolyenyem y wolyā przelozonych, rycerzow y rady krolyewsthwa naschego doswyathczamy, odnawyamy, vmoczyvemy y poczwierdzamy przez ten lyst. Dlya tego wschythkym y ossoblywym krolyewsthwa naschego stharostham, dzyerzawczam y gych namyasthkom nynyeyshym y potem bādāczym przykazvyemy, aby przerzeczony naschego rodzycza vsthawe lysthy we wschythkych czāsczyach y polozenyv thrzymaly y dosthateczne, wyeczne y bezgwalthownye chowaly y gynschy wsswych starosthwyech, dzyerzawach y powyecznych, gym yakokolwyek poddane, 256] ktoregokolwiek | powysschenya, dosthoyensthwa albo polozenya byly by, przyczyssnaly y przypadzly, wedlye moczy y wyrazenya przerzeczonych rodzycza naschego lysthow, yelye kroc thak przez przelozonye jako gynsche perssony dvchowne y swyeczkye byly by na tho obwyesschczeni y pozā-
dany. A yesthly by czy stharosczy y dzyerzawcze albo gych namyasthko-
wye na czass bāndaczy w wypelnyenyv przerzeczonych sye zamyeschkaly albo nyedbaly albo yakokolwyek obczyāzeny vkazaly, thedy ony y wschel-
kyego snych dlya thakye nyedbalosczy y wzgardzenya przykazanya na-
schego klyāthwamy y wynamy kosczyelnymy przez myesszcza wrzādnyky y gych wykarye y offycialj pospolythe bycz karany y klyāthe bycz oby-
wyone poddawamy, podbyamy y wyeczne poddane bycz skazyvemy y ob-
wyāzvyemy thako dlugo klyācz, az wzechczā ysczye kv wypelnyenyv lystow przerzeczonych przyycz. Tych kv ktorym pyeczācz nascha yesth zawye-
schona, swyadeczthwem lysthow. Dzyalo sye na sseymy walnym pyotrkw-
skym, na swyātho swyāthego Woyczyecha, bāndāczym wesrodā po
CIII — 257] swyāczye swyāthego | Yrzego blysschā, lyatha Narodzenia bozego thyssyācza czterzechsseth pyāczydziessyāth y osme go lyatha.

X.

Odnowyenie praw ziemskich sprzylozeniem nyektorych artykwłw przez oswieczonego Kazymyrza krolya polskyego.

Wymyą boze amen. Gdyz wpraw vstawyenyv zachowane pospolythego dobrego thrwa y pokoyv slothkosc bywa zachowana, dlya thego my Kazymyr zlassky bozcy krol polssky y tez zym crakowskyey, sandomyrskyey, syradzkyey, lanczyczskyey, kvyawskyey, wyelky xyądz lythewskyey (s), rvsky, prvsky, culmensky, bogsbrzessky, elbysky, pomorawsky pan y dziedzycz, bacząc vstawy przodkow naschych nyektore wzapamyąthalosc przywyedzyone, nyekthore poprawyanyv, odnawyanym y przydawanyv nyestawacz na vpor wschysthkych zyemyan krolyesthwa naschego przed namy bądących, zrady naschych ryczerzow y rady naschey vsthawy przerzeczonego krolyewstwa naschego zym vmyslylyssmy thym lysthem 258] bycz odnowyone, polyepschone y naprawyone wlyepsche, pewnego tez nyeczoz przylozycz chcząc, aby ssąndzye zyemye krolyewstwa naschego knym pynosczy przylozyschy y snych navką wzyąwschy, wssąndzeny chowalyby wagą sprawyedlywosczy.

(1). Naprzod tedy slowem naschym krolyewskym obyeczvyemy wschyt-ky przemyeschkawcze krolyewstwa naschego wprawyech wschystkych od przodkow naschych gym danyh, zvpelnye zachowacz a zadnemv gymyenyayego nyebraz kazemy albo go yącz, az by byl pyrzwey prawem sparth.

(2). I thez slybvvyemy, gdy nass zgranycz naschych krolyewsthwa naschego czyągnąc przygodzy sye, wschysthkym zyemyamyon (s) naschym ssnamy gydącym, zaplaczemy prawa ziemskie, tho yesth na tharczą kozdą pyącz grzywyen, za schkody thez y za wyązyenye gym dossyzczvzynymy podlvg, yako od naschych przodkow yesth gym doszyczono.

(3). Y thez gdyz wschysthky vrzady sswym ssą vczynkom zrządzony, slybvvyemy thym lysthem, yz wzyemyach crakowskyey, sandomyrskyey, lyvbelskyey y wzyemyach gym przyłączoneh, zadnego woyewody wsta-CV — 259] rosthwo | nyepzelozyimy oney zyemye, wyyąwschy starostwo crakowskye.

(4). I tez gdy swoy y dla swych zaslug y cznot mayą slvschnye bycz opczem przewyscheny, obyeczvyemy, yz dostoyenstw y castellanye wzyemyach przerzeczoneh personam dobrze zaslužonym, wlyeczyech rozvmych y wrostropnosczy bądącym, rozdamy y damy dostoyenstwo oney persony, ktora oney zyemye przemyeschkawcza bądzye, wktorey dostoyenstwo ono bądzye proznowacz, y bądzye gymyeny dziedzyczne tamomyal, aby droga schemranyv albo myerzyączcze byla zalozona.

(5). I tez gdy dobra y ossyadlosczy stolv krolyewskyego nyethelko personą krolyewską alyc y na obroną y na zachowane krolyewstwa chysthkyego ssą spoczątkv zrządzone, obyeczvyemy, yz nyedamy wza-
wą za pyenyądze zamkow y zym gównych, wktorych starostwa ssą; restly by kto od nass taky zyemye albo zamky tak wzastawą wzyął, nyądze ony, ktore na tho da, dlya thego straczy.

(6). Y tez slyvbvyemy, yz odthychmyasth nawycky nyebąndzyemy czyagacz kthorych placz albo poborow, wyardvnkow albo schesczy groschy | od zyemyan albo gych lyvdzy, alye na zaplacye | dwv groschv skozde-
lanv mamy dossycz myecz.

(7). Nad tho slyvbvyemy, yz wschystkym proschączym od nass gra-
zzenya albo wydzelyenya granycz myedzy dobrmy stolczv naschego lyewskyego a myedzy dobrmy proschączych granycz, przyzwolymy y damy v dostoynykow spodkomorzem, kthorzy gymyenyem naschym bąndą ecz zvpelną mocz granycze czynycz.

(8). I thez slyvbvyemy, yz nyedamy lystow naschych zakazywających awyedlywoszcz albo tych, przez kthore by mogli bycz przenagaban y od-
reczon ssąnd na przezprawye ktorey strony, powoda albo wynnego. yesthly by kyedy thaky lysthy z canzellaryey naschey przez nawalną yą vporą albo gynym ktorym obyczayem wynycz przygodzylo by sye, r dlya thego zadney moczy nyebyly a ssąndzye przez takey lysthy dzycz nyebąndą powynny.

(9). I thez vsthawymy, aby stharosczy naschy sąndow swogych ssąndzyly wkrothschem czassv, yedno wschesczy nyedzyelyach, a yz by :ew zawsche byl przed tego dnyem, wyjąwschy rok lyczowany.

I — 261] (10). I tez vstawymy, aby stharosczy nyc | ssąndzyly :rozdzyelnye wschysthkych rzeczy, wyjąwschy czthyrzy arthykvly podlug ych praw zachowanya, tho yesth: o rozbyczye drogy krolyewskyey, ozosthwo, o gwalthowne nayechanye domv, o gwalth nyewyesczy.

(11). Y tez vsthawymy, aby zadny burgrabye stharosth naschych :ssąndzyly, ktorich ssąndow yedno az by myely gymyenyey dzyedzyczne owyeczye them a byly dobrze osyedly.

(12). Y thez slyvbvyemy, yz zawzdy wprzyyechanyv naschym wktory vyath zym naschych, wschystkym proschączym sprawyedlywosczy bycz irsthamy naschymy, acz by komv krzywdą vczynily, przed wyyecha-
n naschym sthego powyathv sprawyedlywoszcz sluschną vczynymy.

(13). Y thez vsthawymy, aby wzyemyach naschych crakowskyey, domyerskyey, lyvbelskyey, radomskyey, wyslyczkyey byly roky walne > wycze walne telko yednacz: wCrakowye na zayvtrz Oczyszczenya Panny yey, wSandomyrzv na zayvtrz Narodzenya Panny Maryey, wLyvblynye

zebnyka albo na slvgy swoye, any mneye, yedno tho, czo ma bycz wyczyagano, tho yest czyaza, a z oney czyazey, kthora ma bycz wzyatha, ma dossycz myecz; a czyaza maya chowacz podlvg vsthawy Kazymyrza krolya.

(20). Y thez vsthawyamy, aby dzyerzawcze dobr stholv naschego krolyewskyego, yestly ssasyadom slyachczyczom albo gynszym lyvdzyom krzywdycz banda, aby byly powynny sthacz kv prawv zyemskyemv, gdy banda przez krzywda cyrpytace pozwany. A yesthly by wgonyly bydlo male y wyelkye wdomy albo dwory krolyewskye dlya roznosschy granycz CVIII — 265] albo | dlya schkody vczynyoney na ossyewkoch, banda powynny ye dacz na rakoyemsthwo na skazanye panow podlug zwyczay zyemye dawno chowanego. A yestly by gynaczey vczynily, thedy przepadna wyny na przeczyw gynym zyemyanom, kthore wyny moga bycz od nych wyczyagane; thez wpyenyadzoch, acz by kthory myely na krolyewskych dobrach zapyssane, acz przynamnyey wpowyeczye nyebanda ossyedly.

(21). Y thez vsthawyamy, aby burkrabye albo gynschy poborcze krolyewszczy albo stharoschy nyewyczyagaly napyssnego od lyvdzy thak zyemyanskich yako dvchownych; yesthly by tho vczynily a nyebyly ossyedly, moga wgospodach gych przez bvrkrabya myesscza albo przez raczcza bycz zapowyedziany, az rzecz wzyatha wrocza. Thez wyną thrzech grzywyen przepadna onemv, od kthorego by thakye napyssne wzyaly.

(22). Y thez vsthawyamy, aby myastha nasche y wszysthky gynschy nyeczynyly zapowyedzy wtardzech dlya pozythkv sswego a dlya schkody gynsnych, wykładayacz sswe nyekthore znamyona na thargv zapowye-266] dane | znamyonvytace, alye by kozdemv przychodzaczemv na tharg wolno bylo kvpycz y przedacz rzecz swa na wolya. Yesthly by czy myeschczanye gynaczey vczynily na przeczyw thakymv naschemv zakazanyv, thedy starostam naschym dayemy mocz, ony w wynye czthernasczye grzywyen karacz.

(23). Y thez vsthawyamy, aby dzyerzawcze dobr naschych, myeschczanye myasth naschych, zyemyanye y tez dvchowny zbyegle lyvdzye onym, od kthorych zbyegly, gdy przez nye banda obwyeschczony, wroczyly, a kv gych wroczenyv by byly powynny podlug prawa zyemskyego obyczayv. A yesthly by napomynany przeczyw they vsthawye czynily, any zbyeglych proszczaczemv wroczych chczyely, thedy przepadna wyną thrzech grzywyen proszczaczemv zbyeglych a ssandowy thrzy, a wzdy zaplaczywschy wyną lyvdzy zbyegle wroczych banda powynny, a thaczy prawem polskyem maya bycz ssandzeny.

(24). Y thez vstawyamy, aby gdy kthory zyemyanyn o kradzyez albo CIX — 267] o kthory wysthamp | czynyacz, bez slawnoscz (s) swa bandzye

obwynyon, a oczyszczyenye o czescz sswą vczyny, aby stharostha od thakyege czynyenia oczyszczenya kopy nyewyczyagal, alye na pamyathnym ma dosycz myecz.

(25). Y thez vsthawyamy, yz acz by kthory zyemyanyn nasch syna doroslego nyewydzelyonego albo nad bratha mocznego nossycz zbroją woyenną myal, moze gy bez przyzwolyenia naschego kv wyprawye woyenney myastho syebye poslacz, kthory napelny myescze yego yako by ssam oczywysthnye byl. Wschakoz go thak sluschnye ma wyprawycz, yako by ssam myal yechacz. A yestly by wedwv zyemyv gymyenye dziedziczne myal, thedy zoney zyemye ma sye wyprawycz, gdje ma myeschkanye. Acz by tha ystha zyemya byla porvschona kv wyprawye, nyebandzye powynyen yechacz na woyną, wywawschy, yz by gy wyprawa woney zyemy nalazla, kthora kv woynye ysczye by byla porvschona.

(26). Y thez vsthawyamy, aby ssandzye wschysczy thak rokov walnych yako y poroczkw albo ssandow byly powynny we wschysthkych 268] ssandzyech | ktoreby ssandzily, podlug praw pyssanych Kazymyrza y Wlodzyslawa krolyow sandzycz a wschelkyego proszaczego sye knym przypvsczycz, aby przypvsczily.

(27). I tez vsthawyamy, aby wschythczy mythnyczy zyemyansczy y dvchownych od zyemyanow y dvchownych sool kv potrebye (s) gych domowey zmyasth kthorychkolwyek krolyewstwa naschego wozaczich, czla nyewybyraly, bo gynaczey czynyaczy komorze naschey krolyewskyey czternasczye grzywyen, a onemv zyemyanynowy albo dvchownemv, od ktorego czlo wezmą, trzy grzywny za wyną placzycz bandą powynny.

(28). Y tez dopvszczamy y dozwalamy zyemyanom zyem naschych crakowskyey, ssandomyrskyey, lyvbelskyey, yz mogą kv pozythkowy sswemv domowemv wyesch ssol z zvp bochenskyey y wyelyczkyey, kthorym zvpnyk kozdy czentnar v Bochny po osmy groschy aw Wyelyczcze po schesczy groschy trzykroc przez rok dacz ma podlug, yako wvstawyech starych yest wypyssano, a zvpnyk przeczyw temv czynyacz, wyną trzech grzywyen ma przepasz.

(29). Y thez vstawyamy, gdy by ktorego slyachzczya przygodzyl CX — 269] sye bycz zranyonego przez myesch'czanyia albo prostego gbvra, slyachzczycz yze zranyony mogli ranyaczego przyczygnacz przed ssand zyemsky a yego sprawa myesczkyego y sandv kv zyemskyemv sandowy wyzwacz.

(30). Y tez vstawyamy, yestly by kto od kogo byl ranyon, a ten tho ranyony na byyaczym chczyal dossyagacz thych ran, ma tho vkazacz dwyema ssobye rownyma y sslzzebnykowy a ssamo thrzcz przyssyacz ma. Them ze obyeczayem o glową albo zabythego.

(31). Y thez gdyz by nyewyerny nyemyely zwyąsচেy lassky wesse-lycz sye, nyzly bozy slvdzy, any sslvdzy lyepschego mayą bycz polozenya nyz ssynowye, vsthawyamy, aby zydowye pozzywaly praw wedlye vsthaw warthsskych, yako gynschy slyachczyczy zyemye naschey, ylye kv dawno-sczy thrzech lyath wzastawach y zapyssyech gych, a nyemayą zadney ssvmmy pyenyądzy na zastawą kthorych darow albo na lysthy zapyssne dacz. A yesthly by daly na przeczyw thakymv zakazanyv vsthawy, thedy pyenyądze sswoye sthraczą, zasthawy thez y zapyssy thakye dlya tego 270] nyemayą mocy myecz. | Lysthy thez, kthorekolwyek zydom na wolnoscz wkrolyewsthwye naschym myeschkayącym przez nass po dnyv koronaczyey naschey az do dnya dzyssyeychego dany, prawv bozemv y vsthawy zyemskyey przeczywne, owshcheyky odzywamy y gladzemy a nyechczemy ye bycz kthorey mocy any thrwana. Kthore odzywanye y nyszczeny thych tho lystow yassnyey wkrolyewsthwye naschem przez obwolanye pospolythe wschythkyem wzywawycz kazemy. Thy wschysthkye rzeczy mocne y wdzyączne myecz slyvbvyemy y bezgwalthownye gye zachowacz y od gynschych bycz zachowane przykazemy. Thych kthorym pyeczącz nascha yesth zawyeschona swyadeczthwem lystow. Dzyalo sye wNyeschawye we wthorek blysschy po swyączye swyąthego Marczyyna, lyatha Bozego Naródenya thyssyącza cztherzechsseth pyączydzyessyąth y czwarthego lyatha, przed bądącymy wyelmoznymy y vrodzonymy Ianem s Czyzowa casthellanem y stharosthą crakowsskyem etc. |

CXI — 271]

XI.

Poczynayą sye nawyssche czlonky prawa zyemskyego przez na-osswyeczenschego kxyądza Kazymyrza, krolya polskyego y pre-lathy y ryczerze yego vstawyone na wyeczoch pospolythych wy-slyczkych.

(1). A napyrwey gdy ktho kogo pozowye o wlassne dzyedzyczsthwo.

Pozwany przed ssąd o dzyedzyczthwo zasthawyone a nyesthanye, thedy powod zyszcze dzydzyctwa bez pyenyądzy.

(2). O dzyedzyczsthwach, ktore rzeka dzyely.

Dzyedzyczsthwa mayące myedzy ssobą yedną rzeką dzyeyiączą a gdy by sye rzeka gynądy obroczyła, thedy pyrwe yey lozzysko za granycze ma bycz thrzymano.

(3). Kako kazdy ma sye pod chorągwyą sthawycz.

Wschelky ryczerz y slyachczycz ma sye pod naschą albo zwyczajną chorągwyą sthawycz pod naschą mylosczyą.

(4). O tych, czo nyechczą dossycz wczynycz any porąky sthawycz.

Przepomozony nyema od ssąndv odsthampycz, alyz sswemv powodowy dossycz wczyny albo obrączy; gynaczey mv ma bycz za rąką wydan, a gdy wczycze, praw, wyyąwszyby o zlodzyeysthwo etc. |

272] (5). Gdy ssandzye albo vrządnyczy czyądzayą drapyczacz.

Kazdy ssąndzya, gdy o wyny kogo lyeczycze czyądza, dwye nyedzyley a zymye osm dny czyądzą ma thrzymacz; a gdy by czo straczyl, na tho przysyagą ma zaplaczycz.

(6). O ssynoch, ktorzy myecz pyeczaczy gdy oczczyecz szyw, nyemoga.

Synowye za zywotha oczcza sswego nyemayą wlassney pyeczaczy myecz yedno oczową.

(7). Scholtyssy dwchowny y swyeczczy mayą gycz na woyną.

Scholthyssy swyeczczy y dwchowny mayą gycz na woyną skrolyem.

(8). O woyewodach.

Kazdy woyewoda wsswem woyewodzsthwe yednego ma myecz ssąndzyą.

(9). Kako ssąndy mayą bycz ssąndzony.

Sąndy nyemayą bycz ssąndzony, yedno zzaranya az do godzyny dzyewyątey; a gdy by yednego zaranya nyemogly by bycz sprawyone. do yvthra mayą bycz odlozone. A gdy by kthora strona nyesthala, thrzykrocw wolana ma bycz wzdana.

(10). Panowye sandomyrsky, crakowsky na thrzech myesthczoach mayą sswę ssąndy myecz albo ssąndzycz. |

CXII — 273] Pan crakowsky thylko na thrzech myesthczoach ma sswę ssąndy myecz, wAndrzejowye, w Wysslyczy y wCrakowye, a gyndzye nycz.

(11). Za panyską wyną nyema wozny kmyeczzya pozywacz.

Wozny dlya wyny panskyey nyema kmyeczzy nagabacz, a thez za wyną kmyeczzyową nyema bycz pan nagaban. A gdy gye ktho pozowye nyewynnye, wyną pyąthnadzyczya przepadnye.

(12). Kthorzy nyerządnye pozywany bywają przed krolya.

Nyema bycz nykth pozwan przed krolya, gdy przy dworze yesth. alye za thrzy nyedzyleye ma mv rok bycz dan.

(13). O woznych yz nyemayą bez przykazanya ssąndzyego nykogo pozywacz any kmyeczy nagabacz.

Woznyy pod straczenym sswych wrządow y gymyenia nyemayą nykogo pozywacz bez przykazanya ssąndzyego; any kmyeczy nagabacz any draznycz wssy zakonnych.

(14). Kthorzy kv ssąndow y wrzasskanym przychodzą.

Gdy kthory pan dlya sswego czelyadnyka albo przyyaczyelya przyrodzonego zhykanym (s) albo wrzasskayacz przydzye, wyną pyąthnadzyesczya zostthane (s). |

274] (15). Gdy ktho czo vczyiny spanskyego kazanya.

Nyema o tho nycz czyrpyecz, gdy ktho zsswego pana kazanya czo vczyiny, any ma, gdy by pozwan, sthacz.

(16). O thych, ktorzy ssą pozywany a ony wdalyekych stronach ssą a nyemasz gych w they tho zyemy.

Gdy ktho kogo pozowye o dzyedzycztwo a onego nyemasch wzyemy alye yest wdalyekych kragynach, ssąndzya ma go dacz wolacz woznemv przy yego parochwyey, gdzye przyslvcha, aby sthal; a gdy nyestanye, ma on sswą rzecz dokonacz.

(17). Kako ma bycz ktho ocz czyądzan.

Onyeposluscheynsthwo albo nyesthanye pana nyekthorego ma gy wozny wedwv wolv vczyądzacz, a gylie kmyeczyow thez nyeposlvsnych, kazdego wyednym wolye, a za thrzeciym nyestanym rzecz sswą straczy. A gdy by czyądzą odbył, thedy wyną pyąthnadzyesczya przepadnye azdrvga wyną ma wroczycz czyądzą.

(18). O wynye syedmdzyessyath zacz yesth.

Cthyrzy czlonky ssą: pyrzw y o pozzogą; drvg y o rozbycze dobrovolney drogy; thrzeci y, gdy ktho dobandzye myecza, ssąnd rozbyye; CXIII — 275] czwarthy, gdy prawem | przemozony od ssąndv odydzye, powodowy dossycz nyevczyynywschy albo nyeobrączywschy.

(19). Gdy ktho o dzyedzycztwo kogo pozowye.

Gdy kto kogo o dzyedzycztwo pozowye, pyrwe, drvg y, thrzeciye nyesthanye, powod wdzyerzenye ma bycz pvszczon, a ssąmpyerz odewschythkyego prawa odpadnye. A thakyez gdy ktho kogo pozowye o dług, thym ze obyczayem ma bycz ssąndzono.

(20). Gdy ktho kogo obwyny o gwalth.

Osskarzony o gwalth ma przez powoda swyathky bycz zmorzon albo thez syc ma sswą przysyagą wlassną oczyszczyz.

(21). Gdy kogo oskarżą o złodziejstwo.

Gdy kto obwynyon bandzye o złodziejstwo, ma tho do rok v od-
wolawacz ssam przez sswą czescz.

(22). Gdy ktho komv czo na oczczyznę pozycza albo na borg.

Myesszczanyn gdy pozyczy albo da na borg swego ssvkna zyemyany-
nowy, przysyagą tego zyemyanyn odbądzye albo on na zyemyanyna
swyathky dowyedzye.

(23). Gdy komv rzekną: thy nyeyestes slyachczycz.

Ktho chce swego slyacheczstwa dokonacz, ma dwv s swego poko-
276] lyenya wyescz a czthyrzy | zdzyadow przyrodzone.

(24). Gdy kto kogo rany za yego poczathkyem.

Gdy kto kogo rany nyczsswego początkv alye zonego, thego ma do-
swyaczycz acz moze, albo ranny sswą przysyagą rany otrzyma.

**(25). Gdy ktho zbroynye naydzye albo nayedzye na czyy dom a vrany mv
oczczza albo macz.**

Gdy komv kto na dom nayechawschy, vrany oycza, macz y zoną albo
bratha albo dzyeczją, aczkoly przy them woznego nyema, alye zeswyathky
rany otrzyma.

(26). Mogąly klyący wyedzyeny bycz na swyadeczthwo.

Gdy by swyathkom klyathwą zarzvczona, thedy ten, czo ye wyedzye,
moze drvgye myenycz, acz ye ma; yesthly by thym myal straczycz, mayą
swyathkowye obrączycz, yz klyathwy zbąda, a thym wzdzy prawda nyema
bycz pothloczona.

(27). O dawnosczyach.

Gdy ktho komv czyrpy trzy lyatha thrzymacz gymyeny y thrzy
myesyące bądacz wmyrze, wpokoyv ma wyecznye mylczcz.

(28). O tych, czo mayą wzasthawye dzyedzyczthwa. |

CXIII — 277[Zasthawyone gymyenye blywszy do pyączynasczye lyath
moze wykvpycz, gdy tho na wyeczoch albo wswey parachwyi osswyadczy,
az tho gymyeny yesth zasthawyono.

(29). O wyeny nyewyesczynem.

Nyewyastha mayącz wyano na ktorem dzyedzyczthwy, przed dzye-
syaczyą lyath moze thego zyskacz, a potem mylcz.

(30) O wdowie, czo ma dziedzyczstwo w wyeny.

Wdowa wmyrze wpokoyv bądacz, do schesczy lyath moze swego gymyenia wyennego zysskacz a potherm mylcz.

(31). Gdy kto na czyyem dziedzyczthwye stawy plothy.

Gdy ktho na czyyem dziedzyczstwye sthawy plothy a on za mylczy do thrzech lyath, thedy mv dawnoscz zyemska zawadzy.

(32). O opyekalnykv syrot.

Gdy opyekalnyk syrothą da za mąż a possag yey naznamyenyve dostatheczny a ona bądzye mylczcz do thrzech lyath y do thrzech myczy, ma wyczne myecz mylczenye.

(33). Gdy ktho przeda gymyeny.

Ktho przeda gymyeny a do thrzech lyath y do thrzech myczy 278] mv | sye nyevpomyna, ma mylczcz, aczkoly mv dossycz nyeczynyono.

(34). Gdy kto czo komv pozyczy.

Gdy kto komv pozyczy pszenycze a cztyrzy lyatha mylczy, ma o tho yvz dalyey wyczne mylczenye myecz.

(35). O pamyathnem ssandyego.

Sądzya w wylkych rzeczach cztyrzy a wmalych dwa groscha pamyathnego ma wzyacz.

(36). Sąsiedzy mayaly zlodzeya czyyego gonycz.

Mayą sąsiedzy gonycz zlodzeya sąsiednego, gdy nanye wola, a nyeczczaly, mayą mv schkodą placzcz.

(37). O ranach.

Ranny do rok v mozze swe rany swą przysyagą otrzymacz, a myczyly mymo rok, thedy ma nanye ssamotrzecz przysyacz.

(38). O nyesprawyedlywym skazanyv.

Gdy kto myeny, az yesth nyesprawnye skazan, ma nathychmyasth sąsandyemv naganycz, a nyeczynyly tego, thedy za ysthe skazanye tho trzymamy.

(39). O dawnosczyach braczyey.

Gdy brath starschy o dziedzyczthwo dawnosczy zym|skyey zamylczy, CXV — 279] mlodschy brath nyemoze tego poprawycz.

(40). O odvmarczyznach albo o pvsczyznach.

Odvmarczyzna albo pvsczyzna nyema na pana po kmyeczyv przycz, alye na blyssche kmyeczyowy, a blysschy za tho mayą kyelych za dwye grzywnye na kosczyol sprawycz.

(41). Gdy kylko gych yednego zabyya.

Gdy by kylko gych o mažoboystwo obwinyono, thedy powod ma na yednego swą przysyagą dowodycz a drvdzy sye swymy przysyagamy wyprawya.

(42). Gdy ryczerz ryczerza ochromy albo zabyye.

Ryczerz ryczerza gdy zabyye, schesczdyesyąth grzywyen ma za placycz, a za chromothą thrzydzyesczy grzywyen, a za prostą raną pyąthnaczye.

(43). Ktho komv macz zabyye.

Gdy ktho komv macz zabyye, ma mv głową zaplacycz.

(44). Gdy ktho komv zboze popasvye bydlem.

Gdy ktho komv zboze swym popassvye bydlem, ma schkodą czyr. pyączemv od kazdego bydlyacza kwarthnyk zaplacycz.

(45). O pozosczech y o zlodzyeoch. |

280] Pozoscze, zlodzyeye wnyemyeckych wsyach bydłaczy, nyemogą nye myeckym prawem odbywacz, alye zyemskym prawem mayą bycz ssądeny.

(46). O chodzenyv kmyeczyow.

Nyemoze zewsy do wsy wyączey kmyeczyow wynycz, yedno yeden albo dwa, wyjąwschy wnyekthorych czlonkoch, ktore ssą thv wtych xyągach wypyssanych (s) wpyrwych stathvczyech.

(47). Gdy pyess kogo vgye znagabanya czyyego.

Gdy kto na kogo myeny, az on pssa nagabal a pyess go vyadl, a tego doswyathczy, ma mv raną placycz.

(48). O pasthyrzv.

Gdy na pasthyrza zalvya, az nyewegnal bydlyacza do wsy, thedy pasthyrz ma przysyącz, az wegnal.

(49). O ssynoch, ktorzy kosthky ygraya.

Oczczowye nyemaya za ssyny nycz placycz, gdy czo przegygraya na kosthkach, y acz by czo zydom wynny byli, thego thez oczczowye nyemaya placycz.

- (8). Item v kogo dwa groscha wgrzywnye naydą, then yą sthaczy.
- (9). Item wschyczky myastha mayą dawacz schoss.
- (10). Item gdy slyachczyczowy dadzą zlodzyeyską wyną, ma sye achta wywodzycz nyeobwynoną a kmyecz kmyeczmy.
- (11). Item krol nyema rozdawacz czczy nyektorych nykomv zgyney emye, yedno zyemy przyrodzonemv.
- (12). Item vsthawyono, yz krol nasch nyema zawodzycz grodow any rasth mymo prawo krolyewsthwa naschego, any pyenyądy przypysso- cz any myast krolyewskych wycznye dawacz, bo by to czynyl naprze- zwko vchwalye.
- (13). Item ktho by chowal czlowyeka wywołanego a zwlaszcze Krzy- rowskyego Gawyna albo Mysloschka albo gych | czelyadnyka albo by gym [VIII — 285] rady albo pomocy dawal, ktorykolwye bandz, bandz chowny bandz swieczky, then thaką wyną ma bycz karan, yako y ony.
- (14). Item vsthawyono, poky krol myeschkacz bandzye wkrolyewsthwye ngyerskyem a dalby komv nacz yakyekoly lysty, thych nyzacz nyemamy dą naschych prelathow. Amen.

XIII.

am ezo sye sthalo wSyradze dokonanye na pospolythem sseyemye.

- (1). Sthalo sye zwolyenye, aby byly posly poslany do wyclkyego yadza lythewskyego zadayacz go, aby byl they tho korony obronczą, tez by ssobye krolya nalyczly; a yesthly by krolya myecz nyemogly, edy go za krolya byerzą; a yestly by nyechczyal przyyechacz any krowstwa wzyacz, thedy panowye mayą myecz syem wPyotrkowye na yathy Barthlomyey, chczac ssobye o krolyv opathrzycz; a yesthlyby do wbylna albo do Parczowa nyechczyal przyyechacz, tedy panowye mycly obye vlozycz walny syem wPyotrkowye.
- (2). Item tamo wPyotrkowye panowye zwolyly, aby layacze lysty 6] nyebyly thrzy many, bo są nad obyczay thego naoswyczenschego krolyewsthwa polskyego, a ktho by kogo sthakyemy tho lysty pozwal, cz swą albo pyenyądze straczy zwyną pyathnadzycsczyą.

XIV.¹⁾**Poczyna szyć statuth krolya Sigmunta yego mylosczy o bywaniv granycz myedzy dobry naszemy krolyewszkyemy y poddanych naszym thak duchownych yako szwyczkych.**

Iz częstho kroc nagabane y odkladane zwykly bycz granycze myedzy dobry naszemy krolyewszkyemy a dobry przebywaczow kroleszthwa naszego thak duchownich yako szwyczkych, vsztawylyszmy, yzby starostowye y dzyerzawcze zadnemy krzywdamy nyedraczyly poddanych naszym o granycze; a yeszly by ktory zonych tho vczynyl, zurzadv starosczyego przed namy bandzye odpowyedal. A my naznaczymy comyszarze nasze, ktorzy by czynily granycze, a thez ych sądu zapowyedzamy naszemy nyeprenagabamy. CXIX — 287] assessorow albo concomyszarzow any thez doklada'czow po vczynionych granyczach nyewyszadzyemy, alye czoz kolkwye (s) comyszarze naszymy skazą, ono trwało a mocno bycz bądzye myalo. Nadtho gdy comyszarze naszymy zgyadą szyć na myesczye granycz, acz by starosta albo dzyerzawcza nasz wyechal albonye, acz by wywyodl starcze albo nye, a wszakoz czy comyszarze ty to granycze sprawowacz y konyczycz bądą myecz, nyebaczcz starosty naszego any thez onego, ktory szyć szkarzy o krzywdy granyczne, przeczywnoschy, ruszenya, appellaczyey i thez nyebythnoschy. Thez comyszarze naszymy przerzczeny dwye nyedzyely nysz sye społem zgyadą ku vczynienyu granycz, staroszta albo dzyerzawcza naszego o czasye y myesczy ych zgyechanya pewnego mayą vczynycz przez sluzebnyka y dw szlyachczyczu y thez przez lysty sve wlaszne a roszkazanye nasze. A yestly by dostoinykow ku thym granyczom naznaczonych malo bylo woney zyemy albo woyewoczthwye, wktorym granycze myaly by bycz albo znac by ych o domu (s) nyebylo, dlya tego szaszedynego woyewocz-288] twa albo choczya zdalszego comyszarze naznaczeny ku tych to granycz vczynienyu. A wszakoz nye ynsze, yedno thakye, ktorzy wonych zyemych, gdzie granycze myaly by bycz czyniony, byly by oszyedly²⁾.

CXX -- 289]

XV.

Poczynayą sye statuta Włodzysława zlassky bozey krolya polskyego.

Gdyz tho sprawa yesth, aby dobra rzecz nyebyła pothapyona, alye owscheyky pomnozona, a nawyaczey wstawa przodkow naschych spryzwo-lyenym thako dwchowney yako y swyczkyye rady byla by nawyky thrzy-

¹⁾ Cały ten statut jest ręką drugiego pisarza pisany.

²⁾ Reszta tej strony niezapisana.

(50). O ssynoch, ktorzy po smyerczy maczyerzyney chcą częsezy v oczcza.

Po smyerczy maczyerzyney nyemayą synowye v oczcza ządacz | częsczy, [VI — 281] poky drvgyey zony nyepoymye.

(51). Gdy ktorzy czynią schkody wgayoch, wlyesyech.

Gdy ktho dąmb porąby, ma onemv schesz grzywyen dacz, wczyyem ssyie albo wgayv porąby.

(52). Gdy slyachczycz slyachczycza sromoczy.

Gdy slyachczycz slyachczycza sromoczy, myenyącz aby on byl kvrwy zn a tego nyeodwola, ma mv dacz za tho scheszdzyessyath grzywyen, ko by go zabył.

(53). Gdy slyachczycz slyachczycza rany albo byye.

Gdy slyachczycz slyachczycza vderzy az do krwyie, ma mv wyną pyathnadzyczya zaplaczycz.

(54). Gdy kto komv czo gwalthownye wezmye.

Gdy kto komv czo gwalthownye wezmye, ma mv wrocycz albo placzycz zwyną pyathnadzyczya.

(55). Gdy ktho czyya rolyą possyegye.

Gdy ktho komv rolyą zasyegye, nasyenya odpadnye a wyną pyathnawesczya ostanye.

(56). Gdy ktho kopą na polyv wezmye.

Gdy kto komv kopą zboza na polyv wezmye, pyathnadzyczya wyny 2] ma mv zaplaczycz | a ssadowy thcz.

(57). Gdy kmyecz slyachczycza rany.

Gdy kmyecz slyachczycza rany, dzyesyącz grzywyen ma dacz a wy-pyathnadzyczya.

(58). Gdy ktho czo naydzye a nyewroczy.

Gdy ktho czo naydzye a nyewroczy, ma przysyącz, jako nyenalazł.

(59). Gdy ktho porąby drzewo owoczowe.

Gdy kto porąby drzewo owoczowe, dwanaszczye groschy ma za nye wczycz zwyną pyathnadzyczya.

(60). O dzyalye braczkyem przed przyyaczelmy.

Gdy by sye bracza przed przyyaczelmy rozdzycyly, przed ssand y przed krolya nyeprzywodząc tego, a ssobye tho przez thrzy lyata wyerzą, ma tho wyeczno sthacz.

(61). O głową.

Ktho zamylczy do rok v o głową, wycznye mylcz.

(62). Gdy ssąndzymv o skazanye wyną dadzą.

Gdy ssąndzymv rzekną, az on nyesprawnye skazal, thedy ma sye oczyszczycz thymy, czo snym syedyzely.

(63). O opyekalnykoch.

Opyekalnyk thelko szczynszv a zbydla nyevkyego ma dzyeczyom lyczbaą czynycz.

CXVII — 283] **(64). Ktho ma gleythv dacz zbyeglezowy albo ktho moze.**

Crakowsky byskvp moze dacz, aby sye themv sprawyl.

(65). Gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana swego.

Usthawylyssmy, gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana swego albo od kthoregokolye zyemyanyna nam poddanego, then kmyecz nyema zadnego prawa myecz, poky sye panv swemv nyesprawy, a ma swemv panv thrzy grzywny dacz y czynsch zaplaczycz, gdy by sye do nyego przed yego okrvthnosczyą wrocycz nyesmyal. Amen. Konyecz.

XII.

Poczyna sye dokonczenie wPyotrkowye na swyątho swyątego Barthlomyeya vsthawyone pod lyatem bozym tyssyącz czthyrzystha lyat czterdziesczy y cztyrzy.

(1). Pan Crakowssky y pan Woyciech łączyczsky namyesthnyczy zyem naschych y stharosthy mayą złodzyeye karacz.

(2). Item dokonczono yesth, aby moneta obrakowana krolyesthwa naschego y pyenyądze drobne we wschelkyem krolyewsthwyie naschem y wkxyąsthwach mazowieczkych byly brany thako za czynszc | yako za 284| wschyczky gyne pospolyte rzeczy.

(3). Item za pobory krolyewskye pospolythe pyenyądze mayą bycz brany, ktore byczą.

(4). Item wmyczyech swyeczkych y dvchownych pospolythe thez.

(5). Item ssąndzye za przyssąndy takyez.

(6). Ithem pyssarzowye albo vřzådnyczy thakyez.

(7). Item stharosthy za wyny thez drobne mayą bracz.

(8). Braczya mayą wypossazycz syosthry.

Acz by oczyecz drvgą zoną poyąwschy, nyemyal snyą ssynow alyc dzyecwky sthą wtorą zoną, a zpyrwą myal by ssyny, thedy po smyerczy oczczowey drvgą cząszcz wthorey zony swe syostry podług obyczaya zyem- CXXIII — 295] skyego mayą pyenyądzmy gothowymy wypossazycz, wy- yąwschy sswą maczyerzyzną, acz by yą myely po sswey maczyerzy. A gdyby oczyecz za zywotha dzyeczy pyrwschey zony oddzyelyl sswey dobrej woley, thedy chcząc (s) wtorey zony yey ssynom albo dzyeczyom spelną ma przysslvchacz.

(9). O przedanyv dzyedzyny sswey.

Statutha pyrwscha vkazvyą, yze przedayący dzyedzynyą swego kvpcza myal zasthampowacz za thrzy lyatha y za trzy myessyącze; alye yze przy- dawa sye częsthokroc, yze sąsyedzy tey dzyedzyny precz dalyey mayąc granycze zstą dzyedzynyą, mylczenym zadzyerzą mowycz o granycze thako dlugo, az dawnoscz mynye thrzech lyath y trzech myesyący, alyez prze- dawcza albo zachodzcha dawnosczyą wynydzye zopyeky swego kvpcza, thedy ony przyyaczyleye poczną gabacz kvpcza o granycze, nyedbayąc aczkolwye thaczy byly by przy przedanyv dzyedzyny. Dlya czego vstawya- my, bo (s) gdy by nyektora dzyedzyna byla przedana, thedy przedawayący 296] kvpyyaczemv ma | slvzebnykyem albo woznem thą ysthą dzyedzynyą obwyesczycz, aby ktemv oblycznye sthaly. Acz ly by nyesthaly any sthacz chczyely, thako przez woznego przyzwany, a taczy myedzy trzemy lyathy y trzemy myessyący zamyeschkaly, thedy ktory dzyedzynyą kvpy o granycze nyenagabayą (s), thedy thaczy na wyeky mayą mylczcz, a tho acz kvpyecz swyathky dokona dawnosczy oney.

(10). Xyągy zyemskye mayą bycz dobrze chowane.

Yze komornyczy wyeczow na ssąndzyech wmyastho naschey moczy syedzą, ssąndząc wschysthky rzeczy thako male yako wyelkye, thako dzyedzyny yako gynschy dlugy, a thako, czo ony vlozą albo ossąndzą, tho ma bycz thwardo thrzymano a wxyągy w wyedzyono; alye yze wyelka y kosztowna rzecz w wyąthszey pracy ma bycz sthrzezona y chowana, przetho chcemy, aby xyągy, tho yesth acta wyeczowe we thrzech klyvczoch byly by chowane, ktorych yeden ma myecz ssądzya, drvgy podssąndek, thrzeci pyssarz zyemssky, a yeden kromye drvgyego xyag | nyema any CXXVIII — 297] smyey othworzycz. Alye yze wyelye gych częsthokroc zxyąg lysty czassv podobnego chczą myecz, a przeto ssądzya woznym ma obyawyacz y wywolacz, yze na them myesczczv thego a thego dnya albo czassv kv wypyssowanyv rokov ma bycz, komv potrzebno, aby sthal.

(11). O poroczkoch thako vstawyamy.

O poroczkoch thako vsthawyamy, aby wkazdem powyeczye yednącz wmyessyąc sthrony kazdego powyathv poroczky sthroyony by byly, a tho

komornyky sãdzyey, podssãndka, woyewody y gynsche, kthemv wybrane przez thy komornyky, przez ktorych komornyczy ssãndzyey y podssãndka nyeyedney rzeczy ssãndzycz nyemayã, yedno czo na nye slvscha. Przetho dobrzeby bylo, aby ssãndzya y podssãndek przy poroczkoch bywaly, yakoz tho w Wyelkyey Polszcze thaky yesth obyczay.

(12). O pamyãtnym tako vstawyamy.

Przyssãd albo pamyãtne, o tych thako vsthawyamy, ize komornyczy 298] na poroczkoch o thrzydzyesczy grzywyen y nyzey | pamyãtnego mayã wzyãcz dwa groscha; alye gdy wysschey yesth thrzydzyesczy grzywyen rzecz, tedy thrzy grosche; a gdy by wyelye person o yednã rzecz zalobã czynily, thedy yednem pamyãtnem mayã odcz.

(13). Kthore rzeczy slvschayã na starostã.

Woyewoda y stharostha zãdny nyema gynschey rzeczy sãndzycz, yedno thy wsswym starostwe, kthore thv wypyschemy: pyrzwa gwalth dzyewyczy albo nyewyesczy; drvga rozboy na dobrowolney drodze; trzeciya pozosthwo; czwartha nayechanye gwalthowne na czyy dom albo wyess; alye gynsnych rzeczy nyema sãndzycz.

(14). O placzye pyssarsskyem.

Zyemssky pyssarz albo pyssarze po wschem naschym krolyewsthwe za zapyss nyemayã wyãczey wzyãcz, yedno od wschelkyey rzeczy zapyssney yeden grosch a od polowycze, tho yesth od poczãthka, polgroscha, a od koncza polgrosza.

(15). O lychwyey zydowskyey.

W pyrzwych stathvczyech vstawyono, yze zydowy na zapyssny nyemayã CXXV — 299] mayã dawacz pyenyãdzy; alye ony thego nycz nyedbayãcz dawayã pyenyãdzy naschym poddanym na zapyssy. Przeto my vsthawyamy pyrzwa statvtha poczwyerdzayãcz, aby zydowy na zapyssy lysthow nyednemv pyenyãdzy nyedawaly. Acz ly by nad tho ktore zyd vczynyl, thedy then, czo thako pyenyãdzy wezmye, nyema gych wroczyz onemv zydowy.

(16). Gdy slyaczycz da wynã slyaczyczowyy.

Gdy by yeden byl slyaczycz vrodzony a dal by drvgyemv wynã, yz by gy sromoczyl zlymy sslowy, a then zaprzy sromoczenya, thedy then wlossnã rãkã przyssyãgwschy obbandzye (s) yego.

(17). Kmyecz slyaczyczowyy nyemoze przyganycz.

Kmyecz slyaczyczowyy vrodzonymv nyemoze przyganycz, wyyãwschy, yz by slyschal od gynschego slyaczyczza yego bycz naganyonego, przeczyw ktoremv by sye nycoczyszyl. A to sye ma rozvmyecz o tych slyaczycz-

nana, dlya ktorey rzeczy thako dostoyne vchwalyoney, chcemy y owscheyky rzykazyem tho thrzymacz a owscheyky swemy vsthawamy pyrzwe vsthawy otwyrdzamy y drvgye vstawy zřadą panow stholcza naschego, ktore tham yepolozony, thv gye vchwalylysmv wswych vsthawach polożycz, pyrzwe othwyerdzayacz.

(1). Przykazanye Włodzysława krolya.

Gdyz yest zly zwyczay odkladanya rokov na wyeczoch albo na porczkoch, ktory az do tych myast naschy poddany thrzymaly, przedsye przy 90] syagy y krzywoprzysyastwa czasthokroc pochodyly, a tho yze ymynslnye nyemoczy wynalazano, przetho my chcacz temv lyepszą drogą alyesz, spryzwolyenya ryczersthwa naschego vsthawamy, aby krzywoprzysyasthwa drogy nyemyaly, aby roky wyecznye wssandzyach (s) krolyews-va naschego thym obyczayem odkladany.

(2). O odkladanyv rokov vstawa.

Pyrwy rok prostą nyemoczą a drvgy prawa nyemoczą kromye spoyedzy y thez kromya doswyathczenya kapłana, o kthorą nyemocz acz hanye na thrzeczym rocze, ma przysyacz thako, yze prawą nyemoczą yl ogarnyon. Acz ly by wthey nyemoczy dlvzey lyezal, thedy thrzeczye iakyez moze odlozycz, alye thez przysyagwszy thako, yze yako sye roz- yemogł; alye na czwarthym rocze wyeczowem albo ma ssam stacz albo wego rzecznyka wlossnego posthawycz. Acz ly by thako nyesthal, thedy zeczy, o kthore sye pozew dzyeye, sthraczycz ma.

(3). O odkladanyv rokov na roczech.

Thoz chcemy nyecz o poroczkoch: pyrwy y drvgy rok prostą nye- CXXI — 291] moczą a thrzeci rok | kromye dowodv kapłana prawą nyemoczą; a na czwarthym ma stacz y przysyacz, yako prawą nyemoczą lyezal; acz ly by na czwarthem rok v nyesthal, tedy swoyą rzecz straczyl, o kthorą pozwan. A tho ma sye rozvmyecz o them, kyedy kogo pozowā. Alye powod rok v wyeczowego gynaczey nyemoze odlozycz, gdyz ssam pozowye, yedno pyrwy rok prawą nyemoczą a na drugym stacz; a na poroczkoch thez pyrwy rok prostą nyemoczą, a na drvgym ma sthacz.

(4). Zona po smyerczy maza swego wsswym wyenye ma zostacz.

Aby stary zwyczay drogy nyemyal, kthory naschy poddany myedzy ssobą dzyerzely, yze zona po smyerczy swego maza podlug stathvth krolya Kazymyrza wschythko gymyeny, poko na stholczv wdowym syedzy a wsswey opyeczce thrzymala, a thako sswym zlym vrządem czasthokroc dzyeczyom gymyeny sthraczala, przetho my obezrzawschy to bycz nye- 292] zgodno, vsthawamy, aby zona po smyerczy maza swego ma zwywacz gymyeny thelko wsswym wyenye albo wpossagv | alye gynsche

gymyeny, wktorym wyana nyema, dzyeczyom albo blyznyem przyyacze-lyom ma spwsczycz ono.

(5). Zona po smyerczy maza sswego ma zostacz przy domowych rzeczach.

Aczkolwye thez wstatvczyech krolya Kazymyrza sthogy, ize zona po smyerczy maza zostala przy wschysthkym szczebrzvchv domowem, tho yest perel, kamiyenia, srebra, odzyenia, a thym dzyeczyom sylna sye krzywda dzyala, y wpyenyadzoch gothowych, przetho vsthawyamy, aby zona po smyerczy swego maza thylko przy domowych rzeczach zostala; alye skarb, tho yesth pyenyadze, perly y kamiyeny, konye wyelkye a drogy hernasche y zbroya y sthada konska dzyeczyom ma odstampycz. Alye pany ma osthacz przy thym dobythkv, kthory gey byl przy wyeny dan albo namyenyon albo wpossagv yey, tho yesth woznyky, kthorymy przywyedzyona do maza, albo gynschy wmyastho thych, y thez odzyeny y konye малы wazacze thrzy grzywny, po smyerczy maza ma rozdzyclycz.

(6). Oczyecz moze polyeczycz gymyeny i y dzyeczy gynschemv wopyeka.

CXXII — 293| Chczacz syrotham naschym poddanym rada nascha pomocz, ktore po smyerczy oczczow swych yeszcze nyemayacz lyath, osthawaya, ktore tho wsadzyech przez nyektore bywaya czastokroc nagabany dlya wyny oczczowskyey, ktorez tho rozvmv any lyath nyemayacz, prawv sye nyemoga odyacz; aczkolwye lyatha ssa polozony wpyrwych stathvczyech, tho yesth maz do pyaczynasczye lyath a zenczyzna do dwvnaczye lyath, yze wthych lyeczycych nyemyely by nykomv odpowyedacz, a wschakoz czasthokroc gynschym rozmagythym vczysnyenym bywaya vczyazeny: przetho chcemy, aby oczyecz poko zyw, gymyeny y dzyeczy swe, komv chce, mogl wopyeka polyeczycz, thako, yze po smyerczy yego przyyaczyelye nyebanda mocz odczysnac od opyeki az do lyath rozvmv dzyeczynnego.

(7). O dzyalye ssynow zoczczem thako vstawyamy.

Nasch namyesthnyk vstawyl, yze po smyerczy maczyerzyney, gdy by 294| oczyecz dzyeczy mayacz | gynscha zona chczyal poyacz, thedy by dzyeczy mvssyal zgymyenia oddzyelycz; przeto vznalyssmy, yze oczyecz dlya myerzyaczky od ssynow vczynyoney przez vnyzenye gymyenia we czczy bywal nyzschy a ssynowy sswa glvposczya czasz od oczcza wschysthka strawywschy, knyemv sye chczyely wroczycz, ktory baczacz pyrwscha myerzyaczka od dzyeczy vczynona, gym nychczyal pomagacz a sthego zobvstron klopoth a myerzyaczky sye wzdzyeraly. Przetho vstawyamy, aby gdy maz po smyerczy pyrwey zony drvga poymye, thedy dzyeczyom dzialv nyema czynycz, acz sswa dobra wolya chczyal gye oddzyelycz, wyyawschy, yz by gymyeny nyevzythecznye rosprascal; acz by dzyeczy chczyely lyczby o maczyerzyzna, tha gym ma vczynycz, ktorey gym ma dokonacz.

czoch, kthorzy podlvg zyemyan na woyną yada, alye nye o tych, kthorzy 300] wmyesczye pywo | schynkvyą albo pozyemy lyothrvyą, na zyemy nycz nyemayacz.

(18). Dlya czego wolya yesth rzeczona.

Wolya przeto nalyczyona, aby pvste lyassy albo dąmbrowy wykopa-ny, aby lyepschy vzythek stego byl przyschedl; przetho chcemy, gdy kthory kmyecz przyinye wolyą na lyessye, thedy czo przyymye, tho ma wykopacz, a sthey rolyey kromye sswego pana wolyey nyemoze zyycz, alyez podlug prawa zyemye albo dziedziny panv dosycz vczyny.

(19). O slyachczyczv zbyeglem thak vsthawamy.

Pan kmyeczya albo schotyscha (s) zbyeglego od rolyey albo od dzye-dziny kromye wyny pansskyey kv ssądv zagayonemv wyelykyemv thrzy-kroc ma gy pozwacz a nadwysche czwarthy mymo prawo, aby sye wroczył kv dziedzinye. Aczlyby sye nyewroczył, tedy pan stakym tho swyadecz-thwem kymkolwye gynschym moze dziedzyną ossadzycz. Acz ly by sye grozył na thego, czo dziedzyną przyymye, thedy pan, pod ktorym zbyeg CXXVI — 301] bądzye, ma nayn dacz pra|wo polskye pan (s) oney dzye-dziny; yesth ly by prawa dacz nyechczyal, thedy gylko kroc th vczyny, thelko kroc wyną pokvpy y przepadnye rzeczona pyąthnadzyesczya.

(20). O nyevzytecznem scholthysye.

Nyevzytecznego scholtyssa albo wspornego pan nyechczely chowacz, kaze yemv przedacz; acz ly by scholtyss kvpcza nyemyal albo nyemogl myecz, thedy pan z scholtysem ma przed ssąnd yechacz zyemssky, wy-brawschy dwv czlekv obczv, obyema stronama nyepodezrzany, ktorzy tho mayą oschaczowacz, zacz by sthalo ono scholtystwo; thedy pan podlug oschaczowanya scholtysthwo ma zaplaczycz.

(21). Gdy kto kogo zasthanye wzapvszczye.

Sthathutha pyrwscha vkazvyą, yze kyedy nyektho kmyeczya albo kogo kolwye bądz wlyessye albo na zapvszczye zasthanye, thedy o pyrwe zasthanye ma yemv syekyřą wzyącz; alye yze drvgye zapvsthy, wkthorych ssą drzewa waznyeysche, yako yesth czyss, vbaczywschy my, yze zaklad 302] ma bycz wyenschy y waznyeyschy nyz | schkoda, przetho vstawyamy, gdy by ktho wswym lyessye vchwaczyl albo mogl vchwaczycz tego, czo by thą drzewyną porambyl, thedy moze bycz dan na rąkoymye; a ten tho schkoda ma zaplaczycz podlug waznosczy oney drzewyny, bo nyesluscha za dobre drzewo malego zakladv. Thoz chcemy myecz o gayoch y dam-browach.

(22). O dzyenyv y o myedzye vstawa.

Dzyenye albo myod kmyecz mayący wlyessye pod gynszym panem, a pod gynschym sswą głową myaschkayacz, dayn myodową themv panv, czyg yesth lyass, ma dacz. Acz ly by nyepłaczył albo odwołczył płaczczy dany, thedy then pan moze kmyeczya dzyeczkwacz wswoyey dany y ssandzycz, a pan, pod którym myeschka, nyemoze yego bronycz, alye ma nawn prawa proszącymv pomocz, thym obyczajem, yako y mlynarza pospolnego.

(23). Ktho zazzega zapvsty albo gaye pozarem.

Czastokrocz chytroczją albo nyeopatrzynem yze yeden drvgyemv CXXVII — 303] albo kmyeczye zapv'sthy albo gaye pozarem zazzegają, a thym nyemalą schkodą czynią; acz ly by komv dana tha wyna, thedy gynschem prawem nyemają bycz ssądzeny, yedno polskyem. Thez aczkolwyem them sswey czyzy nyeporvschą a wszakoz bāndzyley kmyecz a ma gymyeny, schyją okvpy dzyesyączyą grzywyen yako y za głową.

(24). O lowysskach y o lowyenyv zwyerza.

Myedzy naschymy poddanymy na lowysskoch czastokrocz bywają sswary a klopothy, a to przeto, yze gdy yeden sswymy pssy zwyerza vtrvdzy, drvgy nyessroma sye wzyącz thego vtrvdzonego zwyerzączya. Przetho chcemy, acz by ktho zwyerzą tako vtrvdzone, bāndz yelen, loss albo wyepz y gynschy zwyerzą wzyął na swoy vzythek thayemnye, thedy themv, czyye zwyerzą yest, thrzy grzywny ma yemv dacz.

(25). O lowyenyv zayączy y przepyorek.

Lowyącz zayące albo przepyorky vbosthvw zboza pothlaczają; przeto 304] zakazyemy, aby od swyątego Woyczyecha aż | do zwyeczyenya ozymyny y yarzynty spolya, nykth kromye wolyey zayączy na czyyey dzyedzynye nyesmyey lowycz. Acz ly by nad to kto vczynyl, thedy za schkodą temv, czyya dzyedzyna yest, ma dacz thrzy grzywny.

(26). O zbyeglych kmyeczoch thak vstawyamy.

Kmyeczye zbyegwszy od swego pana pod drvgyego sye dawają; alye yz thakym nyerządnyem zbyezenyem zyemyanye wswych dzyedzynach schkody myewają, przeto vstawyamy, acz by thakiego zbyeglego nyekto przez nocz przechował, dalyey yego nyema chowacz, alye gy ma dacz kv dworb kroyewskyemv blyzschemv, osswyadczywschy, yze thakiego yął y chował; za tho nycz nyepokvpy. Acz ly by tego nyevczynyl, alye zbyega chował, thedy then, czyg kmyecz, swyadectwem pana kmyeczya ma wzyącz zwyną pyāthnadzycsya.

(27). O czechach bracthwa y o vrządze gych konyecz polozylyssmy.

Aby vrząd byl myedzy rzemyeslnyky, vsthawyamy, aby woyewoda CXXVIII — 305] albo starosta zgynschymy | czesthnyky na kazdy rok myary vstawyaly na zboze albo lokczye y myary gynsnych rzeczy rzemyeslnych, ktore podlug thargv vsthawyone podlug kmyeczy wkrolyewsthwy. I thez acz ly by nyesprawne myary myely, mayą bycz skarany, aby chytroszcz wnych nyebyla. Acz ly by przeczyw themv myasta albo bractstwa rzemyeslnykw byly by nalyezyone a sswe czechy falschowaly y byly by doswyathczeny, thedy nam przepadną wyną rzeczoną pyąthnadzyesczya kv naschemv stholv albo dworv. Amen.

XVI.

Thv sye poczynayą stathutha albo prawa polska vchwalyone y pothwyerdzone przez oswyeczzonego Wladzyslawa krolya polskyego w Warczye.

(1). Naprzod o odkladanyv rokov etc.

Nalyezlyssmy y vsthawylyssmy, yz roky wyeczow wsąndzyech naschey zyemy thako mayą bycz odkladany: pyrwschy prosthą nyemoczą, drvgy prawą nyemoczą bez kaplana y spowyedzy, o kthorą nyemocz az na trzeczyem rocze sthanye, ma przyssyącz, yze byl nyemoczen; a gdy by wtey 306] tho nyemoczy yako lyezal, ! thedy y thrzczy rok moze bracz: yako lyezy, thako lyezy; a na czwarthym mvsy sthacz albo ssoby procuratora nalyesch; a gynaczey rzecz swą straczy. Thakyez chcemy roky zyemskye poroczky myecz: pyrzwyy y wtory prosthą nyemoczą, thrzczye prawą sprzysyagą, czwarthe yako lyezy, thako lyezy, yako wypyssano.

(2). O wdowyech stathvth.

Ustawylyssmy, yze zona gdy gyey mąż vmrze, w wyenye y wpossagv ostacz ma; a na czym oprawy nyema, tho dzyeczyom albo przyrodzonym ma bycz dano.

(3). O them ze.

Usthawylyssmy, yze zona, gdy yey mąż vmrze, zostanye przy wyenye y possagv y przy wyprawye, perlach, schatach, srebrze y przy pyenyądzoach; alye snadz dzyeczyom stego nyemale schkody bywayą, thedy my zradą prelatow, panow y ryczerzow thakosmy tho vsthawyly, yze zona, gdy mąż vmrze, yedno przy wyprawye zosthanye, tho yesth przy skarbye, pyenyądzoach y srebrze, wyyąwschy konye wyelkye y sthado: to na dzyeczy

przyydzyc. Tez vsthawamy, yze taką to nyewyastą | przy wszytkym CXXIX — 307] bydlie y przy gynschym, czo koly yey wyano y possag yesth, y konye woznyky, ktore za zywotha mąza myala, wezmye, wyjąwschy schathy y konye малы, czo by sthaly po thrzy grzywny, tho ma yey y dzyeczyom napoly przycz.

(4). Oczyecz za zywotha moze dzyeczyom y zyenye opyekaldnyka (s) vstawycz.

Usthawilyssmy, yz oczyecz za zywotha moze dzyeczyom y zenye opyekaldnyka vstawycz tego, komv nawyączey dvffa, az do lyath dzyeczynnych; a gdy gym vmrze oczyecz, thedy nyemogą blysschy odyącz opyeki onemv, komv oczyecz za zywotha polyeczyl. Lyatha dzyeczynna thy ssą: parobkowy pyąthnasczye a dzyewcze dwanasczye lyath.

(5). O oyczv, ktory chce poyącz drvgą zoną.

Usthawilyssmy thako, yz gdy macz dzyeczyom vmrze a oczyecz drvgą chce zoną poyącz, nye ma powynnne dzyeczyom naznamyenyowacz zadney cząsczy, nyzly by byl stawczą albo rossprosczą gymyeny, alye 308] az do smyerczy ma wgymyenyv dzyedzyczynem ktorymkolwy | bycz albo myeschkacz, naznamyenyowawschy dzyeczyom cząscz myasto possagv maczyerzyny.

(6). O them ze statuth.

Skazyemy thez, gdy by oczyecz zwtorą zoną dzyeczy nyemyal ssynow, alye by dzyewky myal a spyrwą ssyny myal, a thedy gdy vmrze oczyecz dzyeczyom, cząsthka drvga wtorey zony dzyewkam nyeprzyydzyc, alye ssynom; alye ssynowy pyrwey zony mayą dzyewky za mąz dacz slvschnym possagyem, wyjąwschy maczyerzyną: thą ssoby systry wezmą; a thako gym rowny przydzye dzyal, kazdym dzyeczyom podlye gych maczyerzyny y oyczyny.

(7). Gdy dzyewky nyemayą brata po smyerczy oczczowy.

Aby byla droga othworzona thayemnym rzeczam, vsthawilyssmy, gdy dzyewky po smyerczy oczczowyey nyemayącz bratha poydą za mąz, a mązowye gych od stryyow albo od przyyaczyol gych wezmą pyenyądze za ono gych gymyeny a slyvbyą albo wraczayą (s) syc przyyaczyelom nyenagabacz gych o gymyeny zenyno, thego my nychczemy myecz. Skazyemy tho. CXXX — 309] by syc przerwczony | dzyewky wroczyly do swych cząsczy, aby wthem zadne slyvbowanye mązow any rąkoyemsthwa nyczawadzyly, alye komv ony swą wolyą swe gymyeny przedadzą, tho ma myecz moc.

(8). O chythroscy przyrodzonych, sthatuth.

Chczemy tho thako myecz, gdy ktorzy mayą nyektore dzyewky wopyecze sprzyrodzenya blysskosczy zgymyenyem tych tho dzyewczek,

a ony lyath dorosthą sswych y czassv sczya za mąż, alye ony thych tho dzyewek przyrodzony albo sthryyowye chcząc pozywacz gych gymyenia, za mąż gych nyedadzą, thedy ony tho dzyewky mogą sye sklonycz do wyana (s) swego rodzonego, aby gym byl lyepschym opyekaldnykiem, nyzly ony przyrodzony z oczcza albo sthryyowye.

(9). O dawnoszy zasthany.

Przethosmy vsthawyly zasthanam lyatha dawnoszy, aby to bylo moczyne chowano, thrzydzyeszy lyath, a przed pyączyąnasczye lyath albo dzyesyączyą albo gdy 'gym bąndzye mylo, mayą tho odnowycz etc.

(10). O pothwarzach.

310] Chcząc zamknąc drogą pothwarzam | vsthawylismy, gdy by nyekto nyekogo chczał o dzyedzyczthwo nagarnąc nawalnye myenyąc, aby ye on nyesprawyedlywy thrzymal a on snadz gye własnye thrzyma, thedy ten, czo ye thrzyma, ma bycz dopvszczon kv dowodzenyv swyatkow, a zwlascza gdy by obye stronye na tho lystow gych thwardoszy nyemyly, thedy ma then, czo thrzyma, dopvszczon bycz kv doswyathczenyv.

(11). O granyczach vsthawa.

O granyczach naschych zyemyan thakosmy vsthawyly: gdy sye komv prawyączemv przygodzy o kopcze albo o granycze dowodzycz, przynamnyey dwa albo thrzy na vyeszdzye vkazacz kopcze a wlyessyech znamyona na obyczay krzyza vdzialany, yako yest obyczay, a thedy komornyk pod samnyenyem swym onego, kto lyepschych zyemyan dokaze, ma dopvszczycz kv doswyathczenyv; a gdzye obye stronye nyemayą znakomythych znamyon, tedy powod dopvszczon na doswyathczenye.

(12). Usthawylismy, gdy kto przedawa gymyenyę mayąc ssąsyady, CXXXI — 311] ma ye wezwacz a vkazacz onemv, komv | przeda swe gymyenyę, thako sye ma dlugo y schyroko; a gdy by przycz nyechczyely a on, czo kvpy, bąndzye thrzymal thrzy lyatha y trzy myessyącze, a ony go nyegabayą, a gdy by go gabaly, thedy kvpyecz ma bycz dopvszczon doswyatczyena kvpney dzyedzyny ze swyathky.

(13). Kako mayą bycz xyągy zyemskye chowane, stathuth.

Chczemy tho thako myecz, aby xyągy wyeczow pospolytych byly chowane pod zamkyem thrzech klyvczow odthych myast, yeden klyvcz ssandzya, drvgy podssąndek, trzeci pyssarz ma myecz zyemsky; a gdy komv trzeba nyeyakych lystow stych to xyąg, thedy ssandzya ma kazacz wolacz woznemv yawnye, yze xyągy ssą wyyąthe y othworzone, aby kazdy ssobyę znych wymowal, czego mv potrzebno.

(14). O poroczkoch jako mają być, statut.

Poroczky albo roky wroczyſthe takosmy gye opatrzyly, yze thy tho poroczky wkazdym powyeczycie nyeczacyjey, yedno yednacz wmyessyacz mayą być, na ktorych komornycky dwa sąndzyego y podssandkowy, drvdzy 312] dwa woyewodzyny a podkomorze od | nych wybrane mayą gym być przyłączeny, bez ktorych komornykow podkomorz nyemayą mocy sądzycz. Alye by barzo tho rado bylo thrzymano, aby ssandzya albo podssandek pospolyczye byly zawzdy przy thakyech tho roczech.

(15). O pamyątnem sąndzyego, wstawa.

Urządnycky albo komornycky albo ssandzye rokov nyemayą od rzeczy wyączey bracz, ktore sye czyągną nyzey thrzydzyesczy grzywyen, pamyątnego albo przyssandv, yedno dwa groscha, a kthore sye rzeczy czyągną wysschey grzywyen thrzydzyesczy, czthyrzy grosche pamyątnego mayą dacz y thez bracz.

(16). Gdykolwyek wyelye persson o yedną rzecz przed sądem czynią, nycz wyączey thelko yedno pamyątno ma być od nych wzyątho.

(17). Ktore rzeczy stharosty mayą ssandzycz.

Usthawilyssmy, yze stharosthy nyemayą czlonkow gynnych ssandzycz mymo thy nyzey wypyssane, tho yest o gwalt albo o vsylsthwo nyewyasth, o rozboj dobrowolney drogy, o pozogą y o gwaltowne na dom | nayecha CXXXII — 313] nye albo nasczye, a gynsnych czlonkow nyemayą ssandzycz.

(18). O dochodzyech pyssarsskich.

Pyssarze zymssczy wewschythkym krolyewsthwy naschym, to yesth w Wyelykyey Polszcze, wkvyawskyey zyemy, właczyczkyey, wdobrzynskyey Polszcze (s) y dalyey za wypyssy, za nothne pospolyczye podlv gych prawa mayą bracz, jako crakowska y ssandomyrska zyemya trzyma, yeden grosch od zapyssv az do koncza rzeczy, jako ona sye rzecz ma.

(19). O zydownyey chytroszy.

My chcżancz wyerze krzesczyanskyey pomocz, vstawilyssmy y od tych myasth zakazyemy, aby zydowne na prawa albo na lyste pyenyądy nyepozyczaly, yedno na dosthatheczny zaklad, jako yesth wypyssano; alye gdy by zydowne wzdam mymo tho dawaly, pyenyądze sswe sthraczą a lysthy zadney mocy na gymyeny nyemayą myecz.

(20). Gdy by slyachycz ssromoczyl slyachyczca.

Gdy by nyektory slyachycz albo myenyącz sye slyachyczem bycz, rzekl, yz by mv nyektho nyerowyen bądacz wrodzye | sromothne mv słowa 314] zadal; a gdy mv tego wynny aczkolye nyerowne zaprzy, swą przy syągą ma thego odbycz.

(21). Kmyecz żądnev slyachczyczowy albo kto sye za slyachczycza zy, nyemoze przyganycz, nyzlyby slyschal a ono mv slyachczycz yem vny przyganyl albo layal, a on mv sye thego nyesprawyl. A tho chcemy vmyecz o onych slyachczyczoch, ktorzy snamy na woynye bywayą vzyemskyem ssą prawye; alye nye o onych, ktorzy ssą wmyesczye wo schynkvyącz, albo wagowye wzyemy nycz nyemayącz, czy sya schą sprawycz.

(22). **Kako wolyą kmyeczye mayą thrzymacz.**

Gdy kmyecz wolyą przyymye wlyessye, gdzye ma bycz dzyedzycztwo korzenyono, thedy nyemoze sye zswey roley rvschycz, alyez yą wykorzeny rykorzenywschy moze vczynycz podlvg prawa zyemskyego swe rvschenye.

(23). **O zbyeglem kmyecziv albo scholtysseye.**

Gdy kmyecz albo szolthyss zroly swey bez wyny panskyey albo zdzye-rcztwa zbyezy, thaky tho zbyegly ma bycz trzykroc a nadwysseche cztyrzy. [XXIII — 315] kroc wgaynym | ssąndzye przez pana wolan, aby sye dzyedzycsthwa wroczył; a gdy by sye thako wolany nyewroczył, thedy moze swe dzyedzycztwo gynym zassadzycz; a gdy by on zbyegly był temv, ktory na roly bąndzye, thedy on pan, pod kym then zbyegly był, ma snym prawa polskyego dopomocz; a gdy by snym prawa nyepomogl, ylye kroc o nye żądan, thylie wyn przypadnye.

(24). **O nyegodnem albo nyevzythnem scholtysseye.**

Gdy ma pan nyeposlvschnego albo nyegodnego scholthyssa wdzye-rcztwe, moze mv kazacz, aby scholthystwo przedal; a gdy by scholthyss bye kvpcza nyemogl nalyescz, ma spanem do prawa ydz a wybracz ye personye, obyema nyepodezrzany, ktorzy mayą osschaczowacz pan v yste scholtysthwo zaplaczycz, a thako zaplaczywschy schaczvnk, czo r skazą, ma sobye scholtysthwo myecz.

(25). **O wylkych drzewyech vstawa.**

Rozmayte ssą lyassy, wktorych nalyezyony bywayą drzewa wylka 5] y rozmaytha, jako yesth czyss albo gynne drzewo | thym theze ensche schaczvnek wlozon wydzy sye nam y naschym ryczerzom. Gdy kto thakwego lyassv doschedwschy, takey drzewa albo gym rowne ponbyl, moze gy dzyedzycz lyassa tego tho yącz a na rąnkoyemstwo żą-nyącym go dacz; bo nyeslvsche za taką wazną schkodą thako lyeky ład wzyącz, alye ma bycz czyądzan y drzewo zaplaczycz. Thakyez chce- o gayoch, gdzye yest malo lyassow.

(26). **O pczelnych passyekach, vsthawa.**

Mayącz kmyeczye barczy pod gynnym panem, nyzly pod swym, albo yedzycznem obyczayem thrzymayącz albo dany albo myod powynnye stego

mayącz placzycz; a gdy by sye wthym zamyeschkaly, thedy pan onego dzyedzyczstwa moze gych czyadzacz, a on pan, czygy ssa kmyeczye, nyema gych bronycz, alye ma snymy prawo vczynycz, gdy na nye żądano bāndzye.

(27). O obwynyenyv zezzonego gayv albo borv.

Przetho sye przygadza, yze slyachczyczy bor albo zapvste czyye glv-poczyczą albo tez nyeyaką przygodą pozarem zazzegayą a | gdy by o tho CXXXIII — 317] obwynyeny, ynako nyemayą bycz ssāndzeny, yedno zyemskym ssāndem, yako pozossche. A gdy by byl kmyecz a wthym przepomozon, ma dacz dzyessyącz grzywyen, yako by sswą głową odkvpycz myal; a czczy tho nycz nyeschkodzy.

(28). Gdy ktho zwyierz wyelkye gony.

Gdy ktho yelyenya, lossya, kyernoza, pssy gynego gonyonego, wezmye thayemnye, thrzy grzywny ma dacz za zwyierzyną a wyny drvgye trzy grzywny onemv, czyya byla zwyierzyna. Pyrwscha wyna ssādzymv ma przycz.

(29). Gdy kto lowyącz zayącz, czyny komv schkodą.

Usthawylssmy, aby od dnya swyātego Woyczyecha az do zwozenya wszysthkyego zyta ozymyego y yarzy ny spolya, wgymyenyv czygym bez wolyey yego by lowycz nyesmyely, a gynaczey schkodą czyrpyączemv wyny thrzy grzywny za schkodą da.

(30). O nyewolnych slvgach.

W prawye czessarskym stoy pyssano, yze slvgy nyewolne, dzyewky nyemogą dobrowolny bycz any prawe, aly by ye pan gych ssam swą rąką 318] dodrowolnye pvsczył; alye czāstokroc | thaczy tho nyewolnyczy zbywayącz rąk dobrowolnye panow swych, v gynnych ssāsyadow zyemyan noczowany albo chowany bywayą, a thako panow swych odbywayą. Dlya kthorych panowye vczyekanya nyemaly myewayą schkody, yako by dzyedzyczstwo sthraczyly, bo moze pan ssoby nową wyess ossadzycz swymy nyewolnyky, gdzye chce, na swym. Przeto gdy sye komv takye przygodzy noczowacz, ma wnablyzszym krolyewskym dworze osswyathczycz, yz ma thakye a thakye yączcze; a gdy by thego nyevczynyl a pan thych tho nyewolnykow swyathky naprzeczywko yemv dowyedzycze, thedy mvsy zaplaczycz yemv yego nyewolnyka zwyną pyāthnadzyczycza.

(31). O przekvpnyoch myeschkych vstawa.

Usthawylsmy, aby woyewodzy, starosczy zgynschymy czessnyky zyemye they na kazdy rok wdzyen gysthy myary thako zythne yako yableczne albo gynsnych rzeczy zyemskych, ktore na tharg przez kmyeczye przywazany bywayą, albo ktorekoly wnaschem krolyestwye nalyczyony by

CXXXV — 319] byly, aby gym | mytho slowye czo zaczn stogy, vlozily albo schaczvnk, y tez by tho karaly podlug obyczaya dawnego, aby przy thakych tho myarach chytrószcz albo zdrada nyebyla, aby thez thakye go braczthwa przekvnyow byly skazony. A gdy by mymo tho nasche vsta- wyenye thaczy przekvnyczy braczstwa nalyzeyeny byly wmyesczyech, we wsyach, wyną syedmdzyessyąth naschey komorze mayą polozycz etc Amen.

XVII.

Poczynayą sye artykvly sstathtvth polskych wybrane krothkym polozenym.

(1). Naprzod gdy kto kogo pozywa o wlassne dzyedzycztwo, statuth.

Pozwany przed sand o dzyedzyczthwo zasthawyone a nyestanye, thedy powod zyszcze dzyedzyczsthwa bez pyenyądy ktorych.

(2). O dzyedzycztwach, ktore rzeka dzyely.

Dzyedzycztwo mayącze myędzy ssobą yedną rzeką dzyelyączą, a gdy by sye rzeka gynądy obroczyła, thedy pyrwe yey lozysko za granycze ma bycz thrzymano.

(3). Kazdy ma sye pod chorągwyą sthawycz.

Wschelky ryczerz y slyachczycz ma sye pod sswą chorągwyą stawycz. |

320] (4). O thych, czo nyechczą dossyczczynycz any rąkoymy posthawycz, gdy bądą przewyczazyeny wsąndzye.

Przepomozony nyema od sąndv odstąmpycz, alyz swemv powodowy dossyczczyny albo obrączy, gynaczey mv ma bycz za rąką wydan; a gdy vczyecze, praw bąndzye, wyjąwschy o zlodzyeysthwo.

(5). Gdy ssąndzye albo vrządnyczy czyądzayą drapyecz.

Kazdy ssąndzya, gdy o wyny kogo lyeczye czyądza, dwye nyedzyely, a zymye osm dny czyązą ma trzymacz; a gdy by czo sthraczył a na tho przyssyagą, ma zaplaczycz etc.

(6). Synowye nyemayą myecz pyeczaczy swey, poko oczczowye zywyą. Statuth.

Synowye za zywotha oczczow sswogych nyemayą wlassney pyeczaczy myecz, yedno oczczową.

(7). Scholthyssy dvchowny y swyeczcy mayą gycz na woyną. Statvth.

Scholthyssy swyeczcy y dvchowny mayą gycz na woyną skrolyem.

(8). O wojewodach.

CXXXVI — 321] Kazdy wojewoda wswem wojewodsthwyę | ma myecz yednego ssądzycznego.

(9). Yako ssądy mają bycz ssądzony.

Sądy nyemają bycz ssądzony, yedno z zaranya az do godziny dzyewyątey; a gdy by yednego dnia nyemozony bycz sprawyony, do yvtra ma bycz odložono; a gdy by ktory albo ktora strona nyesthanąła, thrzy kroc ma bycz zdana.

(10). Panowye sądomyrsky, crakowscy (s) na thrzech myesczczach mają swe sądy ssądzycz.

Pan crakowsky na trzech myesczczach ma swe sądy myecz: w Andrzejowye, w Wyslyczy y w Krakowye a dalyey nycz.

(11). Za paynską wyną nyema wozny kmyeczya pozywacz.

Wozny dlya wyny paynskyey nyema kmyeczy nagabacz, a thakycz za wyną kmyeczyową nyema bycz pan nagaban; a gdy yego pozowye nyewynnye, wyną pyathnadzyczya przepadnye.

(12). Ktorzy nyerządnye bywają pozywany przed krolya, vsthawa.

Nyema bycz nykt pozwan przed krolya, gdy przy dworze yest, alye 322] za trzy nyedzyleye ma mv bycz rok dan. |

(13). Wozny nyemają nykogo bez wolyey sądziego pozywacz.

Wozny pod straczenym swoych vrządow y ymyenya nyema nykogo pozywacz bez przykazanya sądzycznego, any kmyeczy nagabacz any draznycz wssy zakonnych.

(14). Ktorzy zwrasskanym kv ssądowyy przychodzą.

Gdy ktory pan dlya swego czeladnyka albo swego przyyaczyelya przyrodzonego zbakany albo wrzaskayacz przydzye, wyną pyatnadzyczsacza zostanye.

(15). Gdy kto czo vczyny spaynskyego przykazanya.

Nyema o tho nycz czyrpyecz, gdy kto zswego pana przykazanya czo vczyny, any ma, gdy by go pozowano, sthacz na rok v.

(16). Gdy kto kogo pozowye a onego wzyemy nyemasch.

Gdy kto kogo pozowye o dzyedzyczstwo a onego nyemasch wzyemy alye yesth wdalyekych kraynach, sądzya ma go dacz wolacz woznemv przy yego parrochyyey, gdzye przyslycha, aby sthal; a gdy nyestanye, ma on swey rzeczy dokonacz.

(17). Kako ma bycz kto czyądzan.

O nyeposlvscheynstwo albo nyesthanye pana nyektorego | ma gy wozny XXVII — 323] we dwv wolv czyądzacz, a ylye kmyeczyow tez nyeluschnych, kazdego w yednym wolye; a za trzeczym nyestanyem rzecz straczy. A gdy by czyązą odbył, thedy wyną pyąthnadzieszczya przeye a zdrvgą wyną ma wroczyz czyązą.

(18). Wyelye gych mayą poslacz na czyązą.

Sądzia na czyądzanye nyema gych wyączye poslacz, yedno dwv yadnykv zwoznym. A gdy by ye nyewynnye czyądzal, thedy ma gym ązą na rąkoyemsthwo dacz, aby vkazaly swą nyewynnosc; a gdy sye twyą, wyną pyąthnadzieszczya od kazdey persony gym przepadnye.

(19). O wynye syedmdzyessyąth zac zyst.

Cztery czlonky ssą: pyrzw y o pozogą; drvg y o rozbyczye dobroney drogy; trzeci y, gdy kto dobądzye myecza, ssand rozbyye; czwarthy, prawem przemozony od ssądv odyydzye, powodowy dossycz nyenywschy albo nyebrączywschy.

(20). Gdy kto kogo pozowye o dzyedzyczthwo.

Gdy kto kogokolwye o dzyedzyczthwo ktore pozowye, pyrwe, drvg y | y | trzeciye a nyestanye, powod wdzyerzenye ma bycz pvszczon ampierz odewszytkyego prawa odpadnye. A thakyez gdy kto kogo owye o dlug, tym ze obyczayem ma bycz sądzono.

(21). Gdy kto kogo obwyny o gwalth.

Oskarzony o gwałt ma przez powoda swyatky bycz smozon albo thez ma swą przysyagą wlasną oczyszczyz.

(22). Gdy kto kogo oskarzy o zlodzyeysthwo.

Gdy ktho obwynyon bądzye o zlodzyeystwo, ma tho do rok v odwola z ssam przez sswą czescz.

(23). Gdy ktho komv czo na borg da.

Myeschczanyń gdy pozyczy albo da na borg swego svkna zyemyanyvy, przysyagą tego zyemyanyń odbądzye albo on na zyemyanyńa yathky dowyedzye.

(24). Gdy komv kto przygany o slyacheczthwo.

Kto chce swego slyacheczthwa dokonacz, ma dwv z swego pokolyenya tescz a czthyrzy zdzyadow przyrodzonc.

(25). Gdy kto kogo rany za yego początkiem.

Gdy kto kogo rany za yego początkiem alye nye zswego początku, thego ma doswyathczyc, acz moze, albo ranny swą przysyagą rany otrzymać.

CXXXVIII — 325] (26). Gdy kto zbrojnye nayedzie na czyy dom a rany mu oczczą albo macz.

Gdy kto komu na dom nayachawschy, rany oczczą albo macz albo brata albo dzyeczczą, aczkoly przy thym woznego nyema, alye ze swyathky rany otrzymać.

(27). Mogą klyączy wyedzyeny bycz na swyadeczthwo.

Gdy by swyathkom klyątwą zarzuczona, thedy ten, czo ye wyedzye, moze drvgye myenycz, acz ye ma; yestly by thym myal straczycz, mają swyathkowe obrączycz, yz klyąthwy zbąda, a thym wzdy prawda nyema bycz pothloczona.

(28). O dawnoszyach.

Gdy kto komu czyrpy thrzy lyatha thrzymacz gymyenia y thrzy myesyące wpokoyv, yvz on ma wyecznye thrzymacz.

(29). O thych, czo mają wzastawy dziedzictwa.

Zastawyone gymyenie blysschy do pyączynasczye lyath moze wykypcz, gdy tho na wyeczoch albo wsswey parrachwyy oswyathczy, az tho gymyenie yesth zastawiono.

(30). O wyenie nyewyesczyem.

326] Nyewyasta mającz wyano na ktorem dzyedzyczthwye | przed dzyessyączyą lyath moze tego zyskacz a potem mylczcz sprawa mvssy.

(31). Gdy kto na czyym dzyedzyczthwye sthawy plothy.

Gdy kto na czyym dzyedzyczthwye sthawy plothy a on zamylczy do thrzech lyath, thedy mu dawnoszcz zymsska zawadzy.

(32). O wdowye, czo ma dzyedzyczthwo wwyenie albo woprawy.

Wdowa wmyrze wpokoyv będącz, do schesczy lyath moze swego gymyenia wyennego zyskacz a potym mvssy sprawa mylczcz.

(33). O opyekaldnyku syroth.

Gdy opyekaldnyk da ssyrothą zamaz a possag yey naznamyonnye dostateczny, a ona będącze mylczcz do thrzech lyath y do thrzech myessyączy, ma wyeczne myecz mylczenye.

(34). Gdy ktho przeda gymyeny, vstawa.

Ktho przeda gymyeny a do trzech lyath y do thrzech myessyacy
v sye nyevpomyna, ma mylczcz, aczkoly mv dossycz nyevczynyono.

(35). Gdy ktho komv czo pozyczy, vstawa.

Gdy kto komv pozyczy pschenyche a czthyrzy lyatha mylczy, ma
CXXIX — 327] o tho myecz wyeczne mylczeny. |

(36). O pamyathnem ssandzyego.

Sadzya wyelkych rzeczach czthyrzy a wmalych dwa groscha pamyathnego
i bracz.

(37). Maya ssasyedzy zlodzyeya czyyego gonycz.

Maya ssasyedzy gonycz zlodzycya ssasyedzyego, gdy na nye wola
nyechczaly, maya mv schkoda placycz.

(38). O ranach.

Ranny do rok v moze swe rany swa przysyaga otrzymacz, a mylczyly
ymo rok, tedy ma na nye samoschost przyssyacz.

(39). O nyesprawyedlywem skazanyv.

Gdy kto myeny, az yest nyesprawnye skazan, ma natychmyast sadzye-
v naganycz; a nyevczynyly tego, tedy za yste skazanye to trzymamy.

(40). O dawnosszyach braczyey.

Gdy brat starszy o dziedzicztwo dawnosszy zyemskyey zamylczy,
lodszy brat nyemoze tego poprawycz.

(41). O pvsczynach.

Pvscyzna nyema na pana, po kmyeczyv przycz, alye na blyssche kmye-
yowe; a blysschy za to kyelych maya za dwye grzywny na kosczyol
rawycz.

(42). Gdy kmyecz vzyecze bez wyny pana yego.

Ustawylsmy, gdy kmyecz vziecze bez wyny pana swego, ten kmyecz
ema zadnego prawa myecz, poky sye panv swemv nyesprawy, a ma
remv panv trzy grzywny dacz y czynsch zaplaczycz, gdy by sye do nyego
ya boyazny wrocycz nyechczial. Amen. |

XVIII.

328] **Pothwyrdenye praw zyemskych przez osswyczonego Wladzyslaw krolya polsskyego.**

Wlodzyslaw zlassky bozey krol polssky y tez zyem crakowskyey, sandomyrskyey, ssyradzskyey, lanczyczskyey, cvyawskyey y lythewskyey xyadz wysschy, pomorawsky y rvssky pan y dzyedzycz. Yawno czynymy them lystem wschythkyem, ktorym potrzebn yesth, yako my wagą prawdziwego rozvmv rozwarzaycz bez gwaltowney wyary y nyezwyuczazoney cznothy stalosc, kthorymy przemyseschkawcze kroljewsthwa naschego na woynach y bythwach, kthore zszczassnym powodzenym zlassky bozey naschych wyczaysthw czastokroc dlya obrony naschey y kroljewsthwa naschego nyeprzyyaczeiyow czyrpyacz nawaly, podyalysmy, lyvby bycz nam zasluzyly y wolyey naschey poslvschenstwem wyernym nye bez rozma-gytych schkod czyeliecznych y vmnyeyschenya rzeczy swych pokornym poddanym nam wsschady byly poslvschny: tych rzeczy wzgladem y gyn-schych rozmyslyenym zaslug, ktore wyelkich darow naschego podarzenya! CXL — 329] dosthoynye zaslvyly, chczac thez, aby dobrowolyenstwo gych y wyary sthalosc, ktore z taką czystosczyą na ssyny nasche, oswyczone xyazatha Wladzyslaw y Kazymyrza, sktorych yednego ktorego godnyeyschego kv rżadenyv kroljewsthwa vznaya, ktorego naschym obwyszczonym napomyneny, sobye po zywota naschego skonczenyv za krolya xyandza pana y dzyedzyczna kroljewstwa thego polsskyego y zyem lyte-wskych y rvsskich, ktore oswyczony xyadz pan Zygmvnth Kersthuthy wyelky xyadz lyte-wsky, brath nasch namylschy, yako nynye osyadl, ma czassv zywota sswego dzyerzecz, a po smyerczy yego na nass y na ssyny nasche przerzeczone y koronye prawdziwym y dzyedzycznym potomsthwem spasz ma, yakoz tho lysty yawnymy na to sprawyonymy, yesth pothwyr-dzono, vczlywye y pokornye przyyaly y koronę kroljewstwa naschego y stolczem kroljewstwa naschego zwysskokosczyą czy sluschną slyvbyly yako prawego y wlassnego dzyedzyczna y pothomka, gdy lyath wlassnych doydzye, koronowacz; aby sluschnymy dary dlya wdzyacznego oddanya 330] kroljewskyey wysokosschy byly | obdarzeny,

(1). wschytky prawa y gych przywyleye, ktore dawno przy korono-wanyv naschem y gynschych potem czassow gym dalyssmy albo ktore gym gynschy krolowye y xyazatha prawdziwy dzyedzyczowye kroljewstwa polsskyego, przodkowye naschy zdawnych czassow daly, moczą thego naschego przywyleyeya mocvyemy, doswyatczamy, odnawyamy y poczwyerdzamy pod nyzey napyssanych artykvlov vsmyerzenym, ktorych sprawyenym, acz by nyecz thwardego gloss przerzeczonych przywyleyow myal, wzrozvmyenye wezmą yassne y wschythkyego wathpyenya stradz, przez ktore rozvm zasmaczacz sye a bład y pochodzycz zwykly.

(2). Naprzod tedy wschythky kosczyoly we wschythkych gych prawych wyzwoleyeniv y dobrowolyensthwyech, granyczach y wydzyelyenyv starych, ktorych czassow przodkow naschych polskych krolyow y xyżant pozzywały, chcemy ysczye zachowacz, a dostoyenstwa kosczyelne y swyeczkye krolyesthwa polskyego sprawnym obyczajem przy prawych y zwyczajoch y dobrowolyensthwyech gych, ktore czassow osswyeczonych xyżdzow CXLI — 331] panow Kazymyrza, | Lodowyka y gynschych krolyow y xyżant dziedzyczow krolyewstwa naschego polskyego dzyerzely, zostawamy thrwacz y myeschkacz, ktorez dosthoyenstwa, gdy by pvste bycz przydalo sye, żądnev opczemv zyemyanynowy, yedno slyachczyczowv dobremv y wslawye chwalyebnye zachowanemv oney zyemye, wktorey dostoyenstwo takye albo czescz bāndzye pvsthe, tho yesth zyemye crakowskyey zyemyanynowy crakowskyemv, sandomyrskyey zyemyanynowy sandomyrskyemv a Wyelkyey Polschcze zyemyanynowy Polski Wyelkyey. A thako o wschysthkych zyemyach krolyewstwa polskyego damy albo yakokolwyek polyeczimy.

(3). Na ktorez tez dostoyenstwy kosczyelne y swyeczkye lysthow oczekawanya żądnev personye czassow przyschlych nyedamy, a yz tez przerzeczene dostoyensthwa thako kosczyelne yako swyeczkye nyemany vmnyeyschacz any pothlvmyacz, a ossyadlosczy czynschow albo plathy na nyem sluszhayācze bez prawa sluszhnego doswyatczyenia nyeddalyacz.

(4). I tez yze przez dzyerzawcze zamkow y thwyerdz czvdzego lyvdv 332] y opczego rodzajv krolyewsthwo wsobye | y wswogych czāssczyach czāstokroczy kazycz sye przygadza a dlya tego y sthago zadnev xyżaczv y zxyżaczego rodv pochodzaczemv albo opczemv czvdzozyemczowv zadnev ktorego zamkv, thwyerdze albo myastha kv rāżdenyv na czass albo wyecznye nyedamy, nyenaznamyonvyemy albo yakokolwyek nyepolyeczimy, any tez ktorego sthakych w stharosthā albo dzyerzawczā zyemye ktorey albo zyem krolyestwa naschego przerzeczene przelozycz chcemy any vsthawycz.

(5). I tez obyeczvyemy y slyvbvyemy, yz gdy (s) na obwyeszczene nasche zyemyany krolyewsthwa naschego zgranycz thego tho krolyewsthwa kv odbyczyv nyeprzyaczylskyey okrvthnosczy yechacz sye przydalo, onym dōssyczvczynyeny slvschne za yāczthwo y ynsche znamyenythe schkody vczynimy. Alye granycz thego tho krolyewsthwa zyemyanye od nawalnosczy y naczysskv nyeprzyaczylow wlossnymi naklady bronycz mayā y ow-scheyky bāndā powynny.

(6). Alye w przyczczey, gdy by ktory nyeprzyaczyl krolyewsthwa naschego ktorymkolwyek obyczajem wkrolyewsthwo wschedl a stym | tho CXLII — 333] wālkā wgranyczach thego to krolyestwa zyemyany nasche czynycz przygodzylo by sye, thym tho zyemyanom za yāczthwo thelko slyvbvyemy; alye yesthlyby procz granycz sye to przydalo, thedy y za

schkody, acz by ktore podyaly y za yaczthwo dossyczczynyeny sluszne vczynycz.

(7). A yestly by kto znaschych ryczerzow zslyachthy albo z zyemyanow nyektorego albo nyektore yaczczą albo yaczczę ktorego kolwye stadla, obyczayv albo podwysschenya yalyby, onemv albo onem slyvbvyemy od kazdego thakycyego yaczczę dacz y zaplaczycz kopą monethy wkrolyewstwye naschym byezaczey a wzyacz ssobye yaczczę kv przywloszczenyv, wyyawschy myeschczany y gynschy proste lyvdzy, ktory on albo ony przywlaszczę, ktory ye przywyodl albo przywyedly kv yaczthwv na lyvbosc swey wolyey.

(8). I tez gdy przereczonym zyemyanom naschem zgranycz krolyewstwa naschego wyprawnye wynycz albo yechacz przykazalybyssmy, pyacz grzywyen na kozdą tharczą dacz, placzycz y rozdacz slyvbvyemy, wezwaschy znamyenytych wschelkyemv powyathv albo nyzly zgranycz krolyew-334] sthwa | naschego wyschlyby przereczzonego. Alye gdy by sye przyczczey przydalo, gdy by po dwv lyatv po wydanyv pyenyądy, jako przereczono yesth, kv wyprawye nyebrały bysmy sye, thedy czyto zyemyanye od thakych pyenyądy y sluzby dlya przereczonych pyenyądy czynyenia bąndą wyzwolyeny owshcheyky y wyyaczy. Alye yestly nyzey dwv lyath kv wyprawye stymy tho zyemyany naschymy sczye vczynymy y zgranycz krolyesthwa zwyprawą wezbrałybyssmy sye, thedy przereczeny od thych tho pyenyądy y sluzb takyez bąndą wyzwolyeny.

(9). I thez slyvbvyemy za slawne ssyny nasche, yz gdy zlasky bozey yeden znyech krolyem bąndzye wybran y stolyecz krolyewsthwa polsskyego ossyągnye, monethy schczegokolwyek bez przyzwolyenya y rady ossobney przelozonych y ryczerzow wkrolyewsthwy polsskym kvcz nyedopvscy, jako y my bez gych przyzwolyenya y rady takzey monethy kvcz nyechczylyssmy anyssmy kvly.

(10). Wyzwalyamy tez y wyecznye wybawyamy wschythky y ossoblywy wschysthkych naschych zymyan kmyeczye od wschelkych placzy CXI.III — 335] dayn y poborow wozenya, roboty, yazdy, podwod, vczynyeny, vczyązenya, zboza danya rzeczzonego sep, wyyawschy dwa groscha monethy zwykley polskyey y wkrolyewsthwy polskym pospolyczye bye. zaczey, ktore dwa groscha wschelky kmyecz przereczonych zyemyanow skozdego lanv ossyadlego, thez acz by on lan wyelye person osyadło, scholthisse gych y slugy, ktore od thakycyego plathv dwv groschv chcemy bycz wolne y wyyathe, y tez mlynarze, karczmarze y zagrodnyky nyemayące any orzące rolye, to yest prąnty albo lany zvpelne albo pol lanye telko wyyawschy, na kazdy rok czassow przyschlych na swyato swyathego Michala archangyola az do dnya swyatego Mykolaya zaplaczycz bąndzye powynyen. A yestly by ktory zmlynarzow albo karczmarzow albo zagrodnykow przereczonych zvpelny lan roley oral by, thedy kv zaplaczenyv dwv groschv,

u yestly by pol lanv, tedy kv zaplaczennyv yednego groscha thakycz monety
przerzeczoney nam bąndą powynny, kv którym dwyema groschoma monethy
[36] przerzeczoney | nayasnyeyschemv xyądzv panv Lodowykowy wagyer-
kyemv y polskyemv krolyowy placzycz dobrowolnye sye poddaly. A yestly
przez czass przerzeczoney nam ktora wyess placzą taką placzycz omyeschkala,
tedy poborcza nasch, ktorego kv branyv tego to poborv vrządzyemy, wtey
wssy yednego wolv dlya nyczaplaczennya bez nadzyeye wroczenya bąndzye
nyal wzyącz zvpelną moc; a yestlyby weczternasczye dnyoch po wzyączyv
ego wolv tha wyess y wschelka gynscha przerzeczone pyenyądze nyczapla-
czyla, tedy poborcza nasch dwv wolv tym ze obyczayem bez nadzyeye
wroczenya ma wzyącz.

(11). A namyenyony poborcza dlya pyenyądzy przerzeczonych napys-
anego nycz nyema bracz any wyczyągacz, a wschakoz lysty swymy kmyeczye
na qwytowacz z zaplaczennya.

(12). O myesczyech tez starych y nowych czassv rząd v naschego
budowanych, thak vstawyamy, aby on myeschczanyn, ktory wmyesczye
zoną, zsynmy y zczelyadzyą myeschka a rolyą sam albo przez swego za-
rodnyka albo oracza orze, nyepowynyen poradne przerzeczone placzycz;
[XLVIII — 337] alye yestly | przed myastem syedzy, ma przerzeczone
poradne placzycz, yako by na vsy syedzyl, nyedbayącz tego, yze kv
praw y prawa moczy tego tho myastha przysluchacz albo snymy rowne
przemiyona nosycz byl doswyathszon.

(13). I thez slyvbvyemy, yze wżadney zyemy wschythkyego krolyew-
stwa polskyego oprawcze vsthawycz nyechczemy.

(14). Nad tho wschytko slyvbvyemy wschythky arthykly y cząstky
na przywylyeyoch zadną skazą falschywosczy nyeskazonych, naoswyecen-
chych xyądzow panow Kazymyrza y Lyodwyka y wschythkych gynsnych
krolyow y xyąząt sprawdzywego pothomstwa dzyedzyczow stharych krolyew-
stwa polskyego kosczyolom, zyemyanom y myastham danych, naszych
przodkow bądącze, zwlascza na vzythek y pozytek nasz y krolyewstwa
polskyego przerzeczonego y yego przemyszkwawcze zalyezącze, moczyne
y bezgwaltownye czassow wyecznych chowacz y thrzymacz.

(15). I tez obyeczvyemy, yz zadnych staczyy albo spraw albo stąpo-
wanya wmyesczyech, we wsyach y dzyedzycztwyech, dworzach, folwarczach
kosczyelnych, slyachzczyczow y zyemyan naschych nyebądzyemy dzyalacz;
[38] a yestlyby | sprzyczczey y sprzypądzennya pothrzebyznosczy staczyą
wgyemyenyv, wmyesczyech, zamkoch albo dworzach kosczyelnych, slyach-
zczyczow nas czynycz przygodzyl sye, thedy any gwaltem any moczą bracz
azemy albo yakokolwyek bracz przepuszczymy, alye wszytky potrzeby
naszy pyenyądzmy wlasnymy chcemy sprawyacz.

(16). I tez obyeczwyemy y slyvbvyemy, yz żadnego zyemyanyna ossyadlego za ktory wystap albo wyną gymyemy any yacz przykazemy any zadney pomsty nad nym vczynymy, wyyąwszy, yz by prawem bil slusnye zwyczayony y wrące nasze albo naszych starost przez sądzye tey to zyemye, wktorey ten zyemyanyn syedzy, dan : wyyąwszy onego czlowyeka, ktory na zlodzyeystwye albo yawney zlosczy, yako mązoboystwye dobrowolnym, pozostwye, gwalczye dzyewycz y nyewyast, wsy palyenyv y zboystwye byl yath, takyecz ony, ktorzy o sobye nyechczyely by slusznego dzyalacz rąkoyemstwa albo dacz podlug wylkosczy wystapv albo wyny. A zadnemv gymyenyia albo osyadlosczy nyewezmyemy, az by bil sądownye przez sądzye sluschny albo ryczerze nasche dwoycz zdan.

(17). I tez obyeczwyemy, yz wszystkim zyemyanom zgymyenyym y dzyedzycztwy naschymy granycz ządayącym y proschącym nyeodmowimy. |

CXLV — 339] (18). I tez slyvbvyemy, yz wszystkie zyemye nasche krolyestwa polskyego, tez zyemyą rvsską wkładayacz, wyyąwschy owsowe dany, ktore nam ssama Russ czassow zywota naschego ma dacz, kv yednemv prawn y yedney vstawye pospolytey wszystkim zyemyam przywyedzemy, przywodziemy y złączamy y yednamy przez ten lysth.

(19). I tez bacząc, yz by przerzeczony naschy krolyestwa przemyeschkawcze dlya mylosczy naszego mayestatv przywylyeyom gym przez nas y nasche przodky danym, nyegdy vragaly, ty to gych przywylyeye nasche y naschych przodkow, krolyow y xyazant y dzyedzyczow wlassnych y prawych kroliestwa polskyego przerzeczonego kv stadlv pyrwschemv przywodziemy, odnawyamy, naprawyany y tego pysma moczą potwyrdzamy, vmoczwyemy y skazyemy gye mocz myecz w wyczney trwalosczy.

(20). I tez acz by ktorzy zyemyanye albo ktorzy gynschy wkrolyestwy polskym myeschkayaczy, mayacz przą albo rzecz wsądzyech o ktorykolwye rzeczy, yednacz sye chczyely, zwyyn naschych y sądziech y podsądkow woyewod y panow ty to wyzwalyamy y wybawyamy.

I tez obyeczwyemy, yz zadnemv wyn na zyemyanoch, kv ktorym nye bąndą zdany, wyczyagacz nyedamy, alye ye ssamy albo nasche starosty albo vrządnyky | wyczyagnyemy a wyczyagwschy ey dobrej wolyey oboczmy.

I tez wschytczy przemyeschkawcze zyem kvyawskyey y dobrzyn-
~~mas~~ zwyczaynego, ktory nam placzycz zwykly, do dzyesyaczy
 ą nam plathny bycz, a po thych lyecznych od tego to owssa
 wolyeny.

arze zyemsczy na vrząd pyssarstwa podnyesyeny,
 ach a nye przez podpysky mayą syedzyecz, gdye
 e gdy by nyemoglo to bycz, sluscha gym myecz

podpyssky, ktore rycierzom y sądzycam zyem, wktorych vrząd then dzyerzą, kv przystawyenyv dacz mayą. A yz by taczy były dobrej slawy y od przereczonych rycierzow y sądzyey kv vrządowy themv doswyatczeny, bo gynaczey ten vrząd gynschym godnyeyschym y pylnyeyszym ma bycz polyeczon. Żądna tez przyczyna lyeka, yedno pylna pyssarzow nyepylnosczy nyemoze wymowycz.

Thych ktorym pyeczacz naschego Mayestatv zawyeschona yest swyadecztwem lystow. Dzyalo sye wCrakowye wpyątek woctawą trzech krolyow, lyata bozego Narodzenya tyssyącza czterechsset trzydziestego trzeczyego lyatha. |

CXLVI – 341]

XIX.

Poczynayą sye sthatuta Iana Olbrachtha zlassky bozey krolya polskyego.

Ian Olbracht zbozey lassky krol polssky, nawyschy xyądz lythewsky, rvssky y prvssky pan y dzyedzycz. Wyelmoznemv Pythrowy zKurozwank, podskarbyemv krolyewsthwa naschego y starosczye crakowskyemu, czysczye nam mylemv, lasską naschą krolyewsską. Wyelmozny czysczye nam myly! Dossycz yawno thwey cznosczy bycz mnymamy, nass yedną wolyą, radą y zwolyenym wschythkych krolyesthwa naschego przelozonych, rycierzow, slyachty y starosth y wschythkyego pospolstwa y tych tho na nynyeyschym seymye y sebranyv o dobry sthadlo y o pokoy krolyewsthwa naschego tego tho y poddanych naschych sluschnym rządzenym y vrządem y sprawyedlywosczyą naprawy, vsthawy y vrządzenya podarthikulmy nyzey napyssanymy sprawycz, zrządycz y vchwalycz, ktore sye poczynayą tem tho obyczayem.

(1). Aby zzadną bronyą wdom ssandv nyechodzano. |

342] Kv oddalyenyv napyrwey krnąbrnosczy y drog nyezwyczaynosczy, ktorą zyemyanye naschy thak wyeldzy yako y mnyeyschy wzwadzye sandy zyemsky gwalczycz y ony tho swadamy y sswary częsthokroc przenagabacz zwykly, vstawyamy, yzeby zadny wdom sądv zbronyą ktorąkolwyek wymyslyoną wnycz nyesmyal by; a yesthly by kto wschedl, aby wyną czternaczczye grzywyen przez ssąd byl by karan, a stharostha albo burgrabya zyemssky, tho yest, ktorzy ssądem wladzą, oną broyn sobye by wzyaly. A yesth ly by kto smyalosczyą krnąbrną wsądzyc myecz albo thylyecz albo wlocznyą wyznaszycz smyal by, aby thą schesczdyessyath grzywyen sądowy przepadl; a yesthly by ranyl nyekogo, aby o schyją byl karan, a yze by taczy przez tego tho starostą y burgrabyą myesscza były by yączy a wssadzeny do dosycz vczynnyenya y zaplaczennya wyn wysschey popyssanych.

(2). Aby zadny starosta nyessądzyl gynaczey, yedno wedlye vstaw tych.

I thez przystawayącz vsthawam dawnym vstawyonym | zakazvyemy, CXLVII — 343] aby zadny zstarost naszich nyesmyal sądzycz gynaczey, nyzly podlug vstaw tych to o cztery thelko artykvyly, wstatuczyech tych wyrzeczone; a yest ly by gynaczey bylo dzyalano przez thy to, thedy ona rzecz, tho yest ono skazowane proznc y nyevzyteczne by bylo, czo kolwyek by przez thy starosthy skazowano. A wzyemy Wyelkyey Polsky, tho yest woyewodztwa poznanskyego y kalyskyego, ma bycz chowan stary obyczay, thako wzdy, yzeby burgrabye nyessądziiy any zapyssov ktorych wycznych nyeprzyymowaly.

(3). O polozenyv xyąg zyemskych.

I thez wpowyaczyech wschytkych zyem podlug vsthaw dawnych xyągy zyemskye mayą bycz polozone, gdzye mayą syedzyecz komornyczy zpyssarzem dlya zapyssov czynyenia potrzebvyącym. I tez po poslanyv pyrwschych wyczy, yze na on czass wyelye gych potrzebvyą zapyssov, a to dlya pyenyądzy pozyczanya y tez dlya possagow oprawyenia.

(4). Ocz ma bycz sandzono na pyrwschem xyąg polozenyv.

344] I thez na pyrwm xyąg takyego polozenia | po swyączye bozego Narodzenia ma bycz sąd o zastawy y o kmyeczye zbyegle, yako na rocze zawythym, nyewadzącz tho, yze roky zyemskye kthorymkolwyek obyczayem byly by odwolany y odlozony, wyyąwschy zyemye Wyekyey (s) Polsky, ktore wtem swoy mayą obyczay dobry, kthoremv nyevrąga tha vstawa.

(5). O rocze polozonym na walny zgyem.

I thez pozew zstrony powoda na wynnego, ktory ma bycz na syem walny, aby na tym to rok v byl odlozon na dzyen schosthy po wgyechanyv naschym na myesscze seymv pod wyną trzech grzywyen, a to dlya thego, yze wtydzyen po wgiechanyv naschym na myesscze seymv zdawanya y sandy byly by sprawyany, aby naklady y strawamy wyelkymy lyvdzye nyebyly by obczyżeny.

(6). Gdy by kto gwalthownye wschedschy wdom zabył gospodarza.

I thez na vsmyerzenye zlych lyvdzy krnąbrnosczy tako skazyemy, yz gdy by kto wschedwschy wdom nyekogo rąką gwalthowną, gospodarza albo zoną yego albo syna albo dzyewką albo slugą yego zabył albo | thez CXLVIII — 345] barzo ranyl, thaky gdy bądzye pozwan przed sąd groczsky, nyegynaczey ma bycz przewycyżazon, yedno swyathky ossmna-sczye zezwanych, a stych tho schesz wybrawsehy slychethnych, dobrej slawy y ossyadlych onego powyathv albo woyewodzsthwa, gdzye thaka zloscz popelnyona by byla, sktorymy swyathky powod vczynywschy przy-

gą, sprawą swoją othrzyma; a thako przewyczyżony on wynny zywotha idze, a yego towarzysche albo sludzy mayą bycz karany podlug dawnevrządu prawa. A yesthly by nyekto personą sprawyedlywą nyektorą yewynną o thaką zloscz pothwarznye wynowal by, thedy tak obwynyony syebye vsprawyedlywycz chcążczemv, kv syedzenyv wwyeyz skazanemv, i krol wzwyedzyecz ma polozenye rzeczy y wyny, a onego pothwarczą ryączzey, yestly by byl wpothwarzy nalyezyon, yego Mayestath zvrządv :go ma skazacz bycz bez czczy, znamyą na oblyczv yego wyrazywschy. yestly by gwałtownyk przerzeczony vdzyalawschy zloscz zkrolyewsthwa zbyegl, on to vczynywschy ma bycz bez czczy opowyedzyan y karan, i] yestly | by mogl bycz myan, o schyyą: do thrzech lyat tha vstawa vey moczy telko trwayącz.

(7). Kyedy by czyy sluga gwałt domowy vczynyl.

I thez yestly by nyektory czlowyck kthorego kolwye stadla byl by nowan, yze by yego sluga gwałth domowy vczynyl, yako wyssschey pyssano yest, zoną albo syny yego wschedwschy rąką gwałtowną wdomv ;oz zabył by gwałtownye, thedy yestly by thaky sluga v pana swego ez zyemyanyna y slzzebnyka byl zastan, taky pan zslugą swym tako vynyonem, prawo powynyen dacz; a yesthly by prawa snym oczywysnye any odmowyl, thedy zayn ma odpowyadacz podlug prawa vrządv. yestly by taky sluga zbyegl any nalyezyon przez zyemyanyna any zastan , pan zayn pozwany samotrzecz przyssyącz ma, syebye bycz nyewynnego sczy thakyez oczyssczayącz, yze any yego wyedzenym any przyzwolyenym przykazanym albo wolyą tha zloscz yest popelnyona, any przyczyną vczyeczenya sludze. A ten to czlonck thakyez yako y przerzeczony :o do trzech lyath ma thrwacz, przelozonym y gynschym personam | dv-LIX — 347] chownym podlug dawnego obyczayv zosthawayącz.

(8). O mązoboyczach slyachty sprzyczezy.

I thez vsthawyamy, yz by mązoboycze sprzyczezy slyachty za głową zyly by ssto a dwadzyesczya grzywyen, a przez yeden rok y schescz go dny przewyczyżenye prawem w wyeżą mayą bicz wsadzeny, any znego karanya mayą vycz, aczkolyby sprzyyaczylmy zabytego zye-ly by sye; a yestly by taky mązoboycza boyącz sye karanya, skrolye-a by zbyegl, lyvbo by byl osyadly albo nyc, tho vczynywschy bez czczy zcznye ma bicz obwołan y obyawyon przez slzzebnykowe wywołanye.

(9). O gwałtownykoch dzyewyecz y nyewyasth.

Y thez o gwałtownykoch dzyewyecz a nyewyast tak chcemy bycz wano, aby thaky gwałtownyk, yestly by prawem byl przewyczyżon, lug dawnych vstaw czczy stradze wyecznych czassow, a nyewyastha ilczyz syc przyzwalyayącz, dobr wschysthkych dzyedzynnych y wschel-

kych gynych na nyą zalyezających rzeczy, tho yesth possagv wyecznye ma sthradacz.

(10). O wydzyelyenyv granycz. |

348] I thez vdrączyenyv wyelye poddanych naschych dlya granycz myedzy dobry naschymy krolyewskymy y zyemyanskymy weschlymy y wschodzączymy chcząc opatrzciz, obyeczvyemy granycz proszącym podlug vstaw dawnych kv rozeznanyv sprawyedlywosczy commyszarze oney zyemye y powyatv onego, wktorych dobra granyczna zalyeżą, tho yest dwv dostoynych y dwv vřzadnykow zswogym komornykyem dacz y tez stharosczye albo dzyerzawczy dobra naschego przykazacz, aby pospolv zcommysarzmy thymy to kv granyczenyv dobra tego wyschlyby y opatrzyly by commyszarom strawye wthem zwlaszcza dobrem, ktore mamy wolne y przez zasthawy. Ktorzy zayste commyszarze, gdy wynyda, mayą zobvstron starczow wezwacz, od kthorych wzyąwschy przysyga, podlug gych wyznanya y swyadectwa kv granyczenyv mayą wynycz. A yestly by ony to starzy nyezgodny byly, thedy ony comyszarze podlug swego samnyenya zgodzyschy rostyrk starych podlug swego wydzenya, ono tho granyczenie mayą czynycz y thez CL — 349] dokonacz. A gdzye ony commyszarze | nyezgadzalyby syc, chcemy aby ony znych, ktorzy wyączey wwoly zgodny byly, mycly by dostateczną moczk dokonczycz granycz, nyedbayacz tez stharosczyego albo dzyerzawcze naschego przeczywyenya.

(11). O kmyeczyoch zbyeglych vstawa.

I thez o kmyeczyoch zbyeglych tak rozsnawamy: yestly by kmyecz ktorey bądz persony stadla dvchownego y swyeczkyego do nyektorey persony vczyekl by albo thez wdobra nasche krolyewskye, mamy y powynysmy nathych myasth przez onego, czyy kmyecz byl pythany, onego naschemv starosczye y dzyerzawczy wroczyz przykazacz; a zyemyanyn, do ktorego by ten kmyecz zbyegl, gdy bądzye pozwan, onego wroczyz ma podlug vsthawy dawney wypyssaney pod wynamy thamo bądączymy y napyssanymy. A za thakyeego kmyeczya thak przyyątego na pyrwe rok v jako na zawytym odpowiadacz ma, ktoremv rok telko wyyąwschy prawdywą nyemocz. yako wyschey wypyssano yesth, ma bycz dan. Ktora rzecz y o starosczye kmyeczya wroczyz nyechczącego rozvmye syc, który 350] przewyczyżony prawem, wynamy wysschey pyssanymy | yako y zyemyanyn ma bycz karan, nyepyrzwey az obrączywschy wyny od prawa odstąpycz ma. A gdy by odstąpyl, ma bycz karan wyenschą wyną naschą krolyewską czternaczzye grzywyen, kv ktorych zaplaczennyv krolyewska wyelmoznocz onego przypądzycz ma pospolv skmyeczya wroczenyem.

(12). Aby kmyeczye nyerządnye od panow nyeodehodzily, statuth.

I thez yzc kmyeczye zmyesszczza na myesszczze na kazdy rok syc rvschayaczy, ony y panowye gych nyegdy kv schkodam przychadzaly,

ych tho vschkodzenyv zobvstron radzacz, thak vsthawyamy, aby odchmyasth kmyeczye od panow oboyga sthadla wzyemy y wstronye rowskyey ktorym bądz obyczayem zrol swogych odchodzycz nyemyelyjedno aby pyrwey kmyecz wschelky zbvdowal by sluschnye swoye dlysko a rządnye swemv panv wschythko zaplaczyl podlug vrząd vprawa, rąwschy wzyemy rvsskyey y Wyelkyey Polsky, gdzye zwyczay dawny bycz chowan.

(13). O odkladanyv granycz vstawa.

I thez strawe prozne dobrych lyvdzy y person stadla oboyga vmnyey- [— 351] schycz żądajacz, ktorzy odkladanym granycz nyesprawwym przez podkomorzego cząsthokroc bywaya obczyżeny, skazyemy hczemy, aby bylo chowano, yze by odthychmyast podkomorze wschythh zyem y wschythkyego kroljewsthwa koncze granyczne samy przez podlug swey woley przekladacz nyemyely, pod wynamy czternaczce ywyen, wtem kthory by gynaczey vczynyl, przez nass wyczygajacznych, rąwschy yz by bylo przyzwolyenye sstron albo potrzebna przyczyna gdy sye przygodzyla.

(14). O wydzyerzenyv woley kmyeczyom od panow daney.

I thez dzyedzyczthw wyelye we wschythkych zyemyach opvssczaloszczacz, vstawyamy, aby lyvdzye we wsyach zyemyanskych y wschytkych son oboyga sthadla wolyą mayacz, onym od dzyedzyczow dossyzconą, y thrwa ona wolya thelko a nyedalyey odewszystkych poborow krowskych y od czynssow kosczyelnych y od dzyessyączyn snopnych, pyenyach y myodowich bylyby wyyacz y wyzwolyeny, wyyąwszy meschne,] gdzye taky poplathek zbozem bywa placzon y kolada zswyathopyetrem.]

(15). O passagv nyewyesczym statuth.

I thez chcacz zabyezecz błądom cząstokroc weschem y wchodząm dlya passagow nyewyesczyech, ktore passagy nyektory personsy powyasthach nyeplodnych prawem dozyskowaly przez doswyathczenye iko swyatkow, nyemayacz zadney oprawy wxygach, vsthawyamy, yz by hychmyasth passag, ktory by nyebyl przed namy albo wxygach oprony podlug prawa y stharego zwyczayv, zadney by moczy nyebilo any zy podlug starego obyczaya.

1. Aby przelozeny dvchowny zadnego zapowjedanya swymy lysthy wprawy swyeczkym nyeczynly. Stathuth.

I thez droga rostyrkow cząstokroc weschlych y wschodzących myedzy llem dvchownym y swyeczkym zagvbycz chcacz, ktorzy dlya zapowya- ya, ktore przelozeny dvchowny wprawy swyeczkym gych lysty y tez thwamy, tho yest interdicti czynycz zwykly ssą, vsthawyamy, aby od-

tychmyasth czy tho przelozony dwchowny od takyego tho zapowyledanya owscheyky przestaly, zwlaszcza o rzeczy kv prawv swyeczkymv | zalyezące, CLII — 353] wywawschy rzeczy prawv dwchownemv poddane, wktorez sye ządny m obyczayem ssąd zyemsky nyema wkładacz.

(17). Aby zolnyerze na woyną yadacz, vbogym lyvdzyom schkod nyeczynyly. statuth.

I thez zalvyacz wyelkych schkod y gwalthv vbogych lyvdzy panow dwchownych y swyeczkych, ktorzy przez zolnyerze obyczayem drapyezny m nyemalo zasmączeny ssą y vschkodzeny, chcemy aby thaczy zolnyerze thaką okrvtnosc nad vbogymy vkazyjący, kv zvpelnemv dosyczvczynenyv y zaplaczenyv byly by przyczysnyeny: a to zwlaszcza przydawayacz, aby wschelky hethman nyeopatrzayacz swey rothy any sye od takych schkod wdzierzawayacz, aby byl w wyeżą wssadzon a potrzyman az do zvpelnego dossyczvczynyenia.

(18). Aby stharostha od wyązowanya wgymyeny od zyemyan nycz nyebrał.

I thez obyczay nalyezyony przez nasche starosthy kv vczyązenyv zye myan oboyg a sthadla oddalycz chcąc, ktorzy dzyessyacz grzywien od wwyązowanya wnyektore gymyeny od zyemyan bracz zwykly ssą, chcemy, 354] aby taky poplathek | owscheyky przestal, yze yest naprzeczyw rządv prawa y na vczyązenye nyemale, any kopa ma bycz wzyątha przez burgrabyą wtem vczynkv.

(19). O dawnosschy xyąg zyemskych y grodzkych.

I thez spowyadanya wyelmozných Iana zOporowa brzestenskyego y Maczyeya zSluszowa ivniwladzyslawskyego woycwod zrozvmyelyssmy then bląd wzyemy kvawskyey bycz, yze xyągy thak grodzskye yako zyemskye zadney nyemayą dawnosschy przeczyw wschysthkym krolyewsthwa naschego praw y zwyczayow vsthawam. Vstawymy dlya tego, yzeby xyągy przerzeczonye podlug rządv y obyczaya zyem Wyelkyey Polssky odthychmyasth bylyby chowane, thako, yz by wschelky zapyss wnych zapyssany przed wysczyem trzech lyath y schesczy nyedzyel myal by bycz odnowyon przez onego, za kym on tho zapyss spyewa; a yestly by nyebyl odnowyon, thedy po trzech lyecznych y schesczy nyedzyel dawnossch owscheyky przemynacz ma, wywawschy by zapyss byl na wyderkoff, ktory ządney dawnosschy nyema myecz.

(20). Vsthawe stare krolyow y xyążath wswey mocy mayą trwacz. |

CLIII — 355] Chcemy nad tho, aby wschystky vstawy stare krolyow y xyążanth y gynschych przothkow y tez vsthawy nyeschkowszkye wswey mocy y stalosschy trwaly, a ty arthykvly nynyeysche thelko do thrzech lyath mayą thrwacz.

(21). O chowanyv xyąg zdayn wyecznych gymyeny.

I thez aby xyąg zdayn wyecznych, gdzye przedawanya dzyedzycztw ssvyą, pod strożą pylną byly by chowane, vstawyamy, aby odtychsth xyągy starostwa Wyelkyey Polssky nyegynaczey byly chowany, io pod zamknyenyem dwv klyvczow, sktorych pyrwschy woyewoda tory castellan poznansky mayą chowacz. Ktore xyągy mayą chowacz athvschv poznanskyem dlya lacznosczy branya lystow wschelkyey perre potrzebnych. A to ma bycz dzyerzano po zesczyv albo po smyerczy osth zyemye they tho.

2). Aby lysthy kroyewskymy ządnych rokoch (s) nyeodkladano, stathuth

I thez chcemy, aby ządne nyebyly odkladanya odtychmyasth wssanoch tak grodzskych yako zyemskych przez lysty nasche, ktore sthronye | pozywajaczey cząstokroc zwykly czynycz przezprawye, dlya lassky vanego, wyyąwschy, yz by on pozwany byl ogarnyon naschą albo poytego dobrego nyektorą znamyenythą sprawą. Y thez chcemy, aby rv nyeposluschny byly karany podlug vrzādvr prawa kroyesthwa nago, vwstawyech stharych wypyssanego.

(23). Zadny zlosnyk gleythv od prawa nye ma myecz.

I thez chcemy, aby zadny zlossnykow odtychmyast gleythv od prawa nyal, alye czo sprawa yest, nyechay czyrpy za wystąpv; a yestly by y zzlosczy oskarzony, bal by sye moczy y gwalthv, onemv przez ząo wąthpyenyia przespyeczność moze y ma bycz dana y dozyczona.

(24). Yako mayą bycz chowany xyągy zyemskye.

I thez vsthawyamy, aby xyągy zyemskye we wschelkyey zyemy arosthwe byly zamknyony thrzemy klyvczmy, skthorych klyvczow n woyewoda, drvgy pyssarz a thrzczy ssądzya zyemye oney pylno ą chowacz.

(25). Przykazanye kroyewskye na obyawyeny thych vsthaw. |

II — 357] I dlya tego thwey cznosczy polyeczamy y przykazvyemy, theyky myecz chcząc, aby przerzczone vstawy, vchwaly y skazanya nye obwolacz y chowacz przykazal, thez tho obwolanye kyelyekroc arzajacz, aby nyekto znyewyadomosczy nyewymawyal sye. I tez, czo czyebye thycze, aby pylne, stalye y bezgwaltownye dzyerzal, bronyl owal: ynaczey ządnem obyczayem czynycz nyesmyeyając, pod otrzymalasky naschey.

Data na seymyą pyotrkwoskyem walnym weczwartek przed nyedzyelyą ą popyelczową, lyatha Narodzenya bozego tyssyącza czterzysta dzyeicdziesyąthego y thrzczythego.

XX.

Thv sye poczynayą prawa albo stathutha Wyelkyey Polssky etc.

Nawysscha cznotha y dobrotha yesth tho sprawyedlywosc z mylowacz a wraczacz wschelkyemv, czo czyye yesth. A przetho wydany ssą thy to prawa albo stathutha, aby smyalosc bezsmyerna lyvdzka byla powczyą- 358] gnyona, a | yz by thez myedzy nymy przespyecznoscz sprawyedlywosczy y dobrothy opfytowala. My Kazymyrz zbozey lassky krol polssky, chcżacz aby poddany wkrolyesthwy naschym a zwlaszcza wzyemy polsskyey yeden drvgyego nyevrazal, aby kazdemv sprawyedlywosc z vczynyona, a tho radą wyelyebnego wbodze oczcza xyadza Yarosslawya swyathey mathky czerekwy gnyeznyenskyey arczybysskypa y thez pralathow y woyewod y posspolythych naschych y zyemye polsskyey, kv wyeczney pamyaczy statutha wydalysmy albo vsthawyly nyzey wypyssane, chcżacz, aby thy tho sthathutha od wschelkyego wzyemy polsskyey thrzymany, chcżaly sye naschey myerżaczky y wyn thv wypyssanych vwyarowacz.

(1). O nyeposslvschensthwy ssądz, gdy gdzye krol wyedzye, sthathvt.

Przeto vsthawylyssmy, gdy bychom wzyemyą poznansską albo kalysską wyechaly, thedy ma nathychmyasth ssądzya poznanssky albo kalyssky kv CLV — 359] naschemv | dworv przyechacz a syedzycz na ssądzyc rozeznowayacz albo ssądzacz wschysthky rzeczy dzyedzyczne przy nass lyvbo bez nass, znaschego ossobnego kazanya. A gdy wywyedzyem^(s) zzyemye, roky o dzyedzyczthwa tako mayą thrzymany bycz, yako dothychmyast thrzymany byly.

(2). O dochodzye pyssarzow, stathuth.

Usthawylyssmy, yze pyssarze od: wyodaczego: yednego: ¹⁾ swyathky thylko thrzy grossche ma bracz, a gdy zawyte roky pyschą, polgroscha.

(3). O dochodzye vrządnykow, statuth.

I thez vsthawylyssmy, yze vrządnyczy wozny od yednego wyodaczego swyathky ma wzyacz czthyrzy skoczce a od wyny syedmnadzyesczya ma wolv wzyacz.

I tez gdy o zlodzyeystwo czyadza, ma wzyacz wolv srednyego a od wyyazdv, gdy go yednego dnya dokonczą, ma wzyacz svknyą za polgrzywny. Thez gdy by then tho wozny gynaczey przysyagą mowyl swyadkom, nyzly mv roskazano, ma pozbycz vrządow swych a gynschy myastho yego ma bycz posthawyon.

¹⁾ Zdaje się, że owe dwukropki znaczyć mają, iż wyrazy przestawić należy.

360] (4). Nykth nyema wrzeczy przyrodzonych albo | czelyadnyka do sąndow przychodzycz.

Takosmy tho vsthawyly, aby od thychmyasth ktokolwyek bandz ktorego kolwyek stadla dlya rzeczy sswych przyrodzonych albo czelyadnyka nyesmyal przycz do sąndv, alyez by byl wezwan; a gdy naprzeczywko themv vczyny, wyną pyąthnadzieszczya przepadnye.

(5). O wynye syedmdziesyath.

Usthawylyssmy, kto kolye przed sąndem korda dobądzye a rany kogo, przy naschey mylosczy yesth; a gdy dobądzye y nyerany, wyną rzeczona syedmdziesyath nam ma bycz dana, a themv, na kogo dobyto, wyną pyąthnadzieszczya.

(6). Gdy kto przed iarczybyskvpem albo stharosthą korda dobądzye, statuth.

Usthawylyssmy, gdy kto przed namy korda dobądzye a nykogo nyerany, przy naschey mylosczy yesth; a gdy rany, bez mylosyerdzyna ma bycz pomsta. A thakyez tho chcemy myecz, gdy by sye thakyez członek przez (s) naschym starosthą sthal.

I tez gdy sye thaka rzecz stanye przed iarczybyskvpem, thedy yar-CLVI — 361] czybysskvpowy wyną syedmdziesyath | przyydzyc; a o hanyebne słowa przed iarczybysskvpem wyną pyathnadzieszczya ma mv bycz dana. A gdy przed ryczerzem kto kogo rany, yego rąka przy mylosczy ryczerzowey; a gdy dobądzye a nye rany, ma mv bycz rąka nozem przeklotha.

(7). O obyczayv pozywanya stathuth.

Skazvyemy, yz my albo starostha nasz, woyewoda albo sąndzya albo podsądek albo wozny mayą mocz dawacz sluzebnyka na pozywane kogo, alye thakym obyczayem, yz ktorzy mayą prawo, aby nyepozywany ynaczy, yedno lysty naschey albo naschego starosthy (s). Alye na dworze naschym albo na sąndzycy pospolythem moze sluzebnyk na nasche skazanye albo stharosthy albo sąndzycyego pozwacz wgospodzycy albo na rynkv; alye gdy nye przy nass kto ma kogo pozwacz, nyewdomv onego ryczerza, alye wdomv wladarzowem ma pozew polozycz a ma powyedzycz, ocz pozywa albo na przeczyw komv, a ma mv rok naznamyonowacz. A gdy by nyestal pyrwe, wtore, za kazdym nyestanyem ossm skoczczow sąndowy wyny przepadnye; a gdy na thrzeciym rocze nyesthanye, rzecz swą straczy 362] a schesz | grzywyen wyny pokvpy.

(8). Gdy ktho nyerządnye albo nyedbalye przy naschem dworze pozwan bandzye.

Wyecznye zakazvyemy, aby naschy sluzebnyczy albo ktorzy by przy naschym dworze pozwany nyedbalye albo nyerządnye by nyesthaly kv

(16). I tez obyczvyemy y slyvbvyemy, yz żadnego zyemyanyna ossyadlego za ktory wystap albo wyną gymyemy any yacz przykazemy any zadney pomsty nad nym vczynimy, wyyąwszy, yz by prawem bil slusnye zwyczazyony y wrące nasze albo naszych starost przez sądzye tey to zyemye, wktorey ten zyemyanyn syedzy, dan : wyyąwszy onego czlowyeka, ktory na zlodzyeystwye albo yawney zlosczy, yako mązoboystwye dobrowolnym, pozostwye, gwalczye dzyewycz y nyewyast, wsy palyenyv y zboystwye byl yath, takyez ony, ktorzy o sobye nyechczyely by slusznego dzyalacz rąkoyemstwa albo dacz podlug wyelkosczy wystapv albo wyny. A zadnemv gymyeny a albo osyadlosczy nyewezmyemy, az by bil sądownye przez sądzye sluschny albo ryczerze nasche dwoycz zdan.

(17). I tez obyczvyemy, yz wszystkim zyemyanom zgymyeny y dzyedzyczty naschymy granycz ządayącym y proschącym nyeodmowimy. |

CXLV — 339] (18). I tez slyvbvyemy, yz wszystkie zyemye nasche krolyestwa polskyego, tez zyemyą rvsską wkładayąc, wyyąwschy owsowe dany, ktore nam ssama Russ czassow zywota naschego ma dacz, kv yednemv prawv y yedney vstawye pospolytey wszystkim zyemyam przywyedzimy, przywodymy y złączamy y yednamy przez ten lysth.

(19). I tez bacząc, yz by przerzeczony naschy krolyestwa przemyeschkawcze dlya mylosczy naszego mayestatv przywylyeyom gym przez nass y nasche przodky danym, nyegdy vragaly, ty to gych przywylyeye nasche y naschych przodkow, krolyow y xyazant y dzyedzyczow wlassnych y prawych kroliestwa polskyego przerzeczonego kv stadlv pyrwschemv przywodymy, odnawyamy, naprawyany y tego pysma moczą potwyrdzamy, vmoczvyemy y skazyemy gye mocz myecz w wyczney trwalosczy.

(20). I tez acz by ktorzy zyemyanye albo ktorzy gynschy wkrolyestwye polskym myeschkayący, mayąc przą albo rzecz wsądzyech o ktorykolwye rzeczy, yednacz sye chczyely, zwy nasschych y sądziech y podsądkow woyewod y panow ty to wyzwalyamy y wybawyamy.

(21). I tez obyczvyemy, yz zadnemv wyn na zyemyanoch, kv ktorym nam sądownye bądą zdany, wyczyągacz nyedamy, alye ye ssamy albo 340] przez nasche starosty albo vrządnyky | wyczyągnymy a wyczyągwschy podlug naschey dobrej wolyey oboczmy.

(22). I tez wschytczy przemyeschkawcze zyem kvyawskyey y dobrzynskyey z owssa zwyczaynego, ktory nam placzycz zwykly, do dzyesyący telko lyath mayą nam plathny bycz, a po thych lyeczyech od tego to owssa bądą prozny y wyzwolyeny.

(23). I tez pyssarze zyemsczy na vrząd pyssarstwa podnyesyeny, zawzdy ssamy wsądzyech a nye przez podpysky mayą syedzycz, gdzye sluschny mogly by; alye gdy by nyemoglo to bycz, sluscha gym myecz

odpyssky, ktore ryczerzom y sąndziyam zye, wktorych vrząd then zyerzą, kv przystawyenyv dacz mayą. A yz by taczy byly dobrej slawy od przerzeczonych ryczerzow y sąndziyey kv vrządowy themv doswyatczeny, o gynaczey ten vrząd gynschym godnyeyschym y pylnyeyszym ma bycz olyeczon. Ządna tez przyczyna lyeka, yedno pylna pyssarzow nyepylnosczy yemoze wymowycz.

Tych ktorym pyeczacz naschego Mayestatv zawyeschona yest swyaczstwem lystow. Dzyalo sye wCrakowye wpyątek wocławą trzech krolyow, ata bozego Narodzenia tyssyacza czterechsset trzydzyestego trzeciyeo atha. |

XLVI — 341]

XIX.

Poczynayą sye sstatuta Iana Olbrachtha zlassky bozey krolya polskyego.

Ian Olbracht zbozey lassky krol polsky, nawyschy xyądz lythewsky, rsky y prvsky pan y dzyedzycz. Wyelmoznemv Pythrowy zKurozwank, odkarbyemv krolyewsthwa naschego y starosczye crakowskyemu, czysczye am mylemv, lasską naschą krolyewsską. Wyelmozny czysczye nam myly! ossycz yawno thwey cznosczy bycz mnymamy, nass yedną wolyą, radą zwolyenym wschythkych krolyesthwa naschego przelozonych, ryczerzow, yacht y starosth y wschythkyego pospolstwa y tych tho na nynyeyschym ymye y sebranyv o dobry sthadlo y o pokoy krolyewsthwa naschego tego tho y poddanych naschych sluschnym rządzenym y vrządem y sprayedlywosczyą naprawy, vsthawy y vrządzenya podarthikulmy nyzey narssanymy sprawycz, zrządycz y vchwalycz, ktore sye poczynayą tem io obyczayem.

(1). Aby zzadną bronyą wdom ssandv nyechodzo. |

[2] Kv oddalyenyv napyrwey krnąbrnosczy y drog nyezwyczaynosczy, orą zyemyanye naschy thak wyeldzy yako y mnyeyschy wzwadzye sąndy remsky gwalczycz y ony tho swadamy y ssvary częsthokroc przénagabacz wykly, vstawyamy, yzeby zadny wdom sąndv zbronyą ktorąkolwyek wyslyoną wnycz nyesmyal by; a yesthly by kto wschedl, aby wyną cztericzczye grzywien przez ssąd byl by karan, a stharostha albo burgrabya remssky, tho yest, ktorzy ssądem władzą, oną broyn sobye by wzyąly. yesth ly by kto smyalosczyą krnąbrną wsądzye myecz albo thylyecz bo wlocznyą wyznaszycz smyal by, aby thą schesczdyessyath grzywien ndowy przepadl; a yesthly by ranyl nyekogo, aby o schyą byl karan, yze by taczy przez tego tho starostą y burgrabya myesscza byly by yączy wssadzeny do dosycz wczynyenia y zaplacznya wyn wyssschey popyssanych.

to thaky gwałtownyk przy naschey y yey przyaczyol lascze yesth albo mylosczy, a to, gdy yey wolanye kmyeczye ony poswyathczą; a gdy by CLIX — 367] thez | pothwarznye kogo o gwalth pomawyala a tego znamyon na nyey nye, tedy samoschost zdobrymy tego bāndzye praw.

(19). O hanbye zlodzyesthwa, statuth.

Skazyemy vsthawyayācz, gdy kto trzykroc o zlodzyestwo albo o rozboy wsāndzye przewycyāzon bādzye albo czo kradzyonego lyczem wroczy, then bezeczny zostanye na wyeky, a nyema odtychmyasth czczy myecz. A gdy by kto obwynyon o zlodzyesthwo a nyedokonan, then ma sye swyathky oczyszczyz; a gdy by mv yednego swyathka nyedostalo, dlya tego czczy nyestraczy, alye onemv ma schkodā zaplaczycz.

(20). O zlodzyestwye stawow albo na polyv.

Usthawylyssmy, gdy kto ze wsy yednego pana we wsy drvgyego czo bral w yezyerze albo wsthawye, syano, zytho na polyv, a sāndownye przepomozon, then ma schkodā zaplaczycz a czlowyek swemv panv, czo kradl, grzywnā groschow ma dacz; a kto rāmbly drwa na pansthwye czyym, then ma bycz czādzon wsyekyrze.

(21). O lychwach szydowskych.

Chczācz zarlocztwo lychwy oddalycz, vstawylysmy: zydowye wna-368] schych | myessczyech nyemayā wyāczey bracz lychwy od grzywny przez tydzien, yedno yeden grosch.

(22). O przestāmpyech woznych.

Placzlywā zalobā slyschelysmy od naschych poddanych, yze wozny po naschych zyemyach wloczācz sye, wssy vbogych zyemyan albo mnysskye vczyskayā, kazācz sobye yako by sthaczyye dawacz, y roky gym dawayā nyewynnye. My chczācz tho wsczyāgnācz, vsthawylysmy tako, aby odtychmyasth wozny pod sthraczenyem swych vrządow y wschysthkyego swego gymyenia bez ossobnego kazanya ssāndzyego nyemyely pozwow czynycz; a gdy by to vczynyly, nyechay sye wyarvyā przezenya swego licza.

(23). Gdy sluga pomagayācz panv. nyekogo rany.

Usthawylysmy, yz ylko kroc kolye nyektory sluga pomagayācz panv swemv kogokoly vrany, za tho vranyonego warowacz nyema, alye pan yego o to sāndownye odpowiadacz ma.

(24). Gdy kto zabyye komv bydlyā nyevkye.

Kthokoly czyye bydla nyevkye byye, ma mv trzy grzywny za nye zaplaczycz; a kto zrzebca zabyye, thrzy grzywny; a kto komv vrazy

CLX — 369] czys|kyem albo nyektorą wyną bydlią albo czokolye, thedy polthory grzywny, a za zrzebca polthora lyatha pyącz grzywyen.

(25). Gdy kto czyye lyassy, gaye albo drzewo rąmby.

Then ktho czyye lyassy rąby, napyrwey ma bycz czyądzan wsyekyrze, wtory wplaszczv y wsvkny, trzeciye w wolyech albo wkonyoch bez wyny ma vczyądzac; a gdy go vczyądza we dwv wolv albo we dwv konyv, thedy yeden ma sobye myecz a drugi na porąką dacz, a drzewo, v kthorego czyądzał, ma naznamyonacz. A gdy ktho wczyym gayv zlodzyeyskye albo kradomye dąmb albo drwa porąmbyl, thrzy wyardvny panv thego gaya ma dacz, a thrzy grzywny wyny a ssądowy thakyez; alye gdy by telko galazye albo odmłodzye rąmbyl, cztyrzy skoczczv ma dacz. Y thakyez chcemy myecz za wschelky dąmb, a dwa skoczczv za dąb dambrownny. A gdy by drzewo zepczolamy porąbyl, grzywną ma dacz temv, czyye drzewo, a ssądowy wyny thelez; a gdy by bez pczol, tedy pol grzywny.

(26). O passyenyv bydla.

Usthawylysmy, yz kazdy mayącz bydlo nyevkye, od swyątego Woy-370] czyecha | az do swyątego Mychala pod strozą ma myecz y pascz. A gdy komv schkodą vczyny albo popasye, sądownye przypądzon ma bicz kv zaplaczye; alye on, komv schkoda, nyema tego to bidla do domv zaymowacz. Vstawylysmy, yz ktokolwyek sve swynye na zolądz bez czygey wolyey przypądzv, ten, czyy lass yest, za pyrzvem razem ma wyeprza wzyącz, a gdy drvgy raz naydzye, ma zabycz dwa wyeprza, a trzeci raz ma wzyącz wschythky swynye, a ma ye przygnacz do nablysszego dworv naschego a ma gye snamy na poly rozdzelycz.

(27). Oczyecz za syna nyema nycz placzycz.

Mowy tako pysmo: syn oczczowskyey a oczyecz synowskyey zlosczy nyebądzye nosyl; przetho vstawylysmy, yz oczyecz za syna, ssyn za oczcza, brath za bratha, przyyaczyelye przyrodzeny za przyyaczyelya nycz nyemayą czyrpyecz, nyzly by byly obwinyeny w wynye pospolyczye wyedney a nyemogly sye stego sprawycz. A kto koly sye czego dowyny, ma bycz karan na gymyenyv podług iego vczynkv.

(28). Ocz wyna syedmdzyesyąth.

Gdy kto przyszedwschy wdom nyektorego ryczerza y zabyye gy przed CLXI — 371] yego dzyeczmy, ten ma wyną syedmdzyesyąth rzeczoną zaplaczycz, a takyez wschythczy czy, czo snym byly, gdy gy zabył, pomocznyczy, mayą ssyedmdzyesyąth wyną sądzyemv dacz kazdy znych a dzyeczyom onego ryczerza wyną pyąthnadzyesczya. A tha wyna syedmdzyesyąth rzeczona yesth nyemylosczywa a nyeodpvszczona. Thez thą tho wyną ma placzycz, kto komv rossypye kopcze albo sezze wborv thrzy

sossnye; thez gdy by kto thrzy barczy zpczolamy y zmyodem porąmbyl a doswyathczono by nayne; thez kto komv bydlo nyevkye chwatha; thez kto o pozogą bąndzye prawem przepomozon albo gdy kto wschedwszy wczyyą wyess y zabyye nyerządnye kogo; tez kto komv dobrowolną drogą zastąmpy a gwalth yaky vczyny. Czy wschysczy za takye czlonky wyną syedmdzyesyąth ostana.

(29). O zbyeglych skrolyestwa.

Usthawylismy, gdyby kto nam y naschemv stharosczye byl oskarzon a przez nass albo naschego starostą nyebyly dopvschczon kv vkazanyv swey nyewynnosczy, a przeto snadz mvssy zkrolyewstwa zbyezecz, alye by mv yego zbyezenya za hanbą nyemyano, thedy ma on to osswyathczycz przed poznanskyem byskvpem albo przed proboszczem, yzessmy go my 372] albo nasch starosta kv sprawye | nyedopvschczyly. Alye woyewoda tey zyemye, sktorey zbyegl, ma mv gleyth przez trzy myesyące dacz albo chowacz a schvkacz ma lassky v nass albo v naschego stharosty, aby byl dopvschczon kv sprawyenyv albo mv tego woyewoda ma schvkacz; a mymo to woyewoda ma gy wyprowadzac za granycze. A tako od tego czassv wyprowadzenya nyema krolowy any zyemy schkody czynycz, a zona yego wgymyenyv ma spokoyem bydlycz, a przez ten rok ma naschey lassky schvkacz; a gdy by nyemogl myecz a vczyny yaką schkodą wnoczy albo wednye naschym zyemyanom, czo (s) za tho nyestraczy any na smyercz skazan, alye zyemyanye, gdy by gy yaly, mayą gy nam albo naschemv starosczye dacz, a za to wzdy wzadne vrazenye albo wgnyw nasch nyevpadnye. A gdyby sye sądowy chczał (s) stawycz, a schkody, ktore naschym zyemyanom vczyny vczyekwschy, tedy gymyeny yego nyervchayące, wyąwszy zenyna oprawa, na nass spadnye na wyeky a rvschayące napoly znaschymy ryczerzmy mamy rozdzielycz; a gdyby yąth, ma na myloscz naschą posthawyon bycz a zona w wyenye swem ma zostacz.

(30). O kmyeczyoch zbyeglych.

Skazvyącz vstawylismy, gdy by kmyecz od nass albo od naschych CLXII — 373] poddanych zyemyan wnoćczy vczyekl a zostawy czo wdomv, to ma pan yego pobracz; a ten kto przyymye, ma onemv, od kogo vczyecz, wyną pyąthnadzyeszzya zaplaczycz a kmyeczya wroczycz zvpelnye ze wszythkyem, a gdy by mv pan nyetyl wynyen they wyny nyzey wypysaney, o ktorą tho kmyecz moze wstacz y gycz dobrowolnye, gdzye chce. Gdy pana klną a dlya tego kmyeczyom pogrzebom v kosczyola nyedopuszczą; gdy by pan swą kmyotowną zgwalczyl; gdy by tez dlya panskyey wyny byly cządzany, a ony nyewynny tego, mogą o ty czlonky wstacz precz. A gdy by tez pan wtym nyetyl wynyen a kmyecz vczyecz od domv a wpolskym prawye syedząc na woly, tedy ylye lyath na woly syedział,

ze lyath panv ma odsluzycz; a gdy by byl wnyemeczkyem prawye, ossyacz ozymyną y yarzyną, y dom panv ossadzycz, a moze gycz precz.

(31). O sluzbye panow.

Bo wzbroynym lyvdu albo ryczerskym czesz krolyewska lyezy, ma vynnye kazdy ryczerz podlug dostathkv gymyenia swego ma zbroynym dem slvzycz.

(32). Zydowe nyemayą dawacz pyenyądy na lychwy.

Sluschaló nam vstawycz, aby ządny zyd wnaschym krolyestwye ządny dnemv krzesczyanynowy odtychmyast pyenyądy | nyepozyskal na y, yedno na ynschy dosthateczny zaklad podlug starego prawa.

(33). O tych, czo yada na woyną.

Usthawylismy, yze ktorzy yada na sluzbą naschą, nyemayą wyączey cz nyvkogo, yedno myerne konyom y ssobye pozywyenye.

(34). O dosswyatzenyv ryczerstwa.

Usthawylismy, gdy by byl kto obwynyon, aby nyemyal prawa ryskyego, ten ma wyesch dwv starschv zswego pokolyenia a drvgye dwa gyego pokolyenia, a trzeczye dwa thrzeczyego pokolyenia podlug obyrya a dowyesch ma swego prawa.

(35). Gdy kto vmrze mayacz ssyny y dzyewky.

Usthawylismy, gdy ktory ryczerz albo pospolythy zyemyanym (s) ze mayacz syny y dzyewky, tedy braczya mayą dzyewky za mąż wywacz, possag gym dawschy podlug obyczaya. A gdy by ssynow nyemyal no dzyewky, thedy gymyeny gym spadnye wschythko oczysthe. A gdy braczya sthryyna chczyely tho gymyenyemyecz, mayą na them ryczerze myany posthawycz y oschaczowacz gymyenyemye a mayą ye syosthram rok v zaplaczycz; a gdy by go do rok v nyezaplaczyly, thedy ssyosthryacznye gymyenyemye othryymayą etc.

XIII — 375]

XXI.

zynayą sye arthykvly Iana Olbrachtha zlassky bozey krolya skyego, vstawyone na seymye pyotrkowskyem lyatha Narodzenya bozego tyssyącza pyączysseth y pyrwego.

Ian Olbracht zbozey lasky krol polsky, nawysschy xyądz lythewsky, ky, prussky pan y dzyedzycz etc. Wyelmoznemv Mykolayowy sKa-

myencza crakowskyemv y sanoczskyemv starosczye, czysczye nam mylemv. Wyelmozny czysczye nam myly! Bądącym nam na seymie pyotrkwoskyem walnym, tak dvchowna jako y swyeczką rada nascha y poslowye zyemsczy, na then tho sgyem sebrany, zandaly nas, aby nyektore artykvly sprawyedlywosczy y prawv przysluchayące, kv wywyarowanyv wspotow, ktore nyegdy zvpovr albo krnābrnosczy y nyevmyenstwa kv przez prawyv przez vrządnyky zyem albo powyatow bywayą czynyone, starostam zyem przez nye bycz obyawyone, pyssacz bysmy przykazaly. Alye yze vmysl nasch kv sprawyedlywosczy czynyenyv owszēky sklonyon yest, tey to 376] rady naschey y poslow | prozham slusznym przyzwalyayącz, tobye polyeczamy przykazvyącz, aby artykvly nyzey napyssany nyektore obyawyycz kazal przez wschysthko stharostwo thwoye, a nyektore sam kv navcze sprawyanyv vrząd v zachoval a gym przystal, prawv pospolytemv wnyczym nyekrzywdzając a vrząd v swego granycz nyewysthapvyącz.

(1). Naprzod vsthawyono yest, aby dzyesyączyna snopowa sktorey-kolwyek rolyey, ktora bywa orana, byla dana, albo wedle starego obyaczayv, gdzye pyenyączna dzyesyączyna yesth, aby pyenyączna dana.

(2). I tez vsthawyono yesth, ktorzy dzyesyączyną byorą, aby braly y plyową.

(3). I tez vstawyono yest, aby zadny zebrak yndzye nyezzebral any zebracz bil dopvszczon, yedno na them myesczczv, gdzye sye starzeye albo wprzyczyną vbostwa wpadnye, a yzby kazdy zebrak znamyą jako wmyesczye radzyczskye a wewsy plebanye znamyą myal. A thakyez pyelgrzymvyące zebraczy przez znamyenya albo myesczkyego albo plebaneyego swego pyelgrzymowacz nyemyely.

(4). I tez starostam telko slusno bądzye dacz pozew na skargą wypądzonym zopraw albo tez wypądzonym zdzyerzenya spokojnego gwalto-CLXIII (s) — 377] wnye, a wysluchawszy | skargą, tho, czo sprawyedlywosc doradzy, skazacz.

(5). I tez vstawyono yesth, aby starosta nyewyączey bral od wwyą-zowanya, thelko kopą, a to thelko, gdzye to zstara dawna zwyklo bycz brano.

(6). I tez vsthawyono, aby starostowye byly ossyedly wtych zyemyach, ktorych ssą starostowye, a myely sąndzye grodzskye ossyadle.

(7). I tez vstawyono yest, aby starostowye y dzyerzawcze wraczaly kmyeczye zbyegle prawem szrodvyączem.

(8). I tez aby sąndzye zyemsczy o lyvdzy zbyegle od panow swych przez vrząd v zyemskyego, gdy ssąndy zyemskye wpowyezyczech na myesczczoch zwyeczaynych bāndą sąndzycz, na pyrwschem rocze jako na zdanem albo zawytym o nye sąndzily y skazowaly.

(9). I thez vstawyono, aby lysty wyenne wswey mocy byly chowany rczayem starem.

(10). I thez commissarze kv granyczenyv albo wymyrzenyv granycz ez krolyewsky mayestat bądą dany, czessnyczy zyemye tey, gdzie bądą scheny.

(11). I tez vstawyono yest, aby mytha na sprawyedlywych myescch bądącze, obyczayem starem byly placzony.

(12). I tez vstawyono yest, aby dochody na czeschnyczta y vrządy mskye obyczayem starem byly placzone.

i] (13). I thez | vstawyono yest, aby prostego rodzajv albo nyeslyacheczgo kaplany do kosczyolow katedralnych albo alias, gdzie stolyecz bypy yest, zadnym obyczayem nyebyly dopvschczeny; a bądącym przy h tho kosczyelych katedralnych bylo przykazano, aby do rok v pod sthranym beneficium, tho yesth chlyeba dvchownego, thy ysthe beneficia nyenyly a od kosczyolow cathedralsskich oddalyly. A pomoczy y tez howawanya (s), ktore bywayą thakym v stholcza papyesskyego otrzymane o nabythe, aby zadnem obyczayem nyebyly przyyathe any dopvszczone.

(14). I tez rvschenye woyenne w wolyey krolyewskyey zostawyono ith, aby yego mylosczy slushalo nyeczekayacz walnego sseymv, gdy rąda pothrzeba, na woyną zyemyą rvsszycz. Alye sluzycz na woyną kazdy idzye powynyen wedlye sthathkv albo gymyeny swego; a kazdego sluzbą yewoda z castellanem dosswyathczacz bądzye powynyen a krolyewskymayestatowy prawdywy powyedzyecz, aby zdradzayaczy rzecz pospoią sluschnye byly karany.

(15). I thez woyewodowy by opathrzyly, aby thak wmyesczyech XIII (s) — 379] krolyewskych yako thez dvchownych y swyeczkyech iow nyebylo zapowyedano przychodnyon (s) kvpowanye zboza na thargoch godnyowych przez myeszczany tego to myastha, ktorzy tho czynycz rkly, nyektory znamyona wywyeschayacz kv pospolytey schkodzye.

(16). I tez vsthawyono yesth, aby myeschczanye nyesmyely kv przewyv pospolythemv kmyeczyow zyemyanskyech albo slyachty gymowacz llvgye albo ye kv zaplaczyc przypadzacz do myasta przychodzące; alye demv od pana swego sprawyedlywosc bądzye vczynyona.

(17). I thez oprawy zonan na thestamenczye vczynyone, nyzacz mayą z myany.

(18). I thez perssona dvchowna gymyeny dziedzyczne mayacz, o krzywpozwana, wprawy zyemskym odpowyedacz ma bycz powynna.

(19). I thez vstawyono yesth sprawyedlywosczy pospolytey radzacz, aby dy zyemskye byly sandzony az do ostathnych wyczy wypvschczenya.

(20). I tez kmyeczy synowye wzyemyach crakowskyey, sandomyrskyey, lyvbelskyey etc. nygdzyey zdzyedzycztwa nyeschodzyly przez wolyey y przyzwolyenya pana swego, yedno yesthly by dlya navky wynycz chczyely 380] albo schkolney albo rzemyosla | kthorego, thaczy pany swe obwyesczywschy odpvschczenye othrzymacz maya.

(21). I tez starostowye z vrzadv pozwany o ktorakolwyek krzywdą zvrzadv vczynyoną, thez spowyathv bandą powynny odpowyedacz; a wschakoz pozwany sąsyedzką (s) wpowyeczye obyczayem stharem ma bycz sandzon.

(22). I thez starosthowye zadnego kmyeczya nyemaya pozywacz o krzywdą, alye od panow thych tho kmyeczy sprawyedlywosczy maya schvkacz.

Data na seymie pyothrkowskyem walnem, wpyathek blyzny przed nyedzyelyą Reminiscere, lyata bozego tyssyacza pyączysseth pyrwego etc.

Ivz stathuta dokonana, sthego bandz Bogv czesz a chwala dana.

Dokonany są weczwarthek dzyen Panny Maryey snyezney, lyata Narodzenya bozego tyssyacza pyączysseth y pyrwego etc.

XXII.

CLXIII — 381] Zwyczaye zyemye crakowszkiey ku statutom zyemszkyem przypyssane y doszwyathczone.

Acz kolwye my Alexander crol wypyssalyszmy wyszey wszythky myescza y przywilyeye sprawyedlywosczy pospolythey, przesz nyegdy przodky nasze kxazatha y thez pothem ktolye polskye kv czynyenyv sprawyedlywosczy pospolyczye dane lyudzyom wthem chwalyebnem krolyestwye naszym przebywayaczem, poth czasem ktorego sądzye zyem sprawyedlywosczy y sprawy sądowne swyknały roztargacz y szrzadzacz, a wszakoz yze nath thy wszelka zycmya swoye osobne zwykla myecz obyczaye, a przeto zyemy crakowszkyey ony obyczaye, ktore wnyey są doswyaczczone, ku nynyeysemv pospolytemv prawv zyemskyemv krolyestwa naszego przypysalyszmy y ycheszmy doswyadczyly y za prawo wyczne trzymacz ge skazalyszmy, przypysvyemy, doswyaczczamy y skazuyemy moczą pyszma nynyeyszego.

(1). O zapysze groczkyem.

382] Gdy kto zapysse komv wszadzyc groczkyem zapysz a obyczal | by wyesz wkxyagy zyemszkye albo krolyewszkye a nyespelnyl by naczasz, jako szye zapyszal, przepadwszy wyną trzech grzywyen sądowy y tylcy stronye, tho mvszy vczynycz, czo wszadzyc groczkyem zapyszal.

(2). Przytęze o sążenyv dzyeczy lyath nyemayących.

Gdy kto ymyenye dzyedzyczne przeda albo zastawy komu a zapysse szye o obronę, a wthym vmrze, synowye tego vmarlego mayą bronycz szyedżącego wymyenyu dzyedzycznym. A yesly by lyath rozzumnych nyemaly, nyema bycz ym dano do lyath rozumnych.

(3). O ymyenyu wżdanem dzyeczyom mlodem przez dzyeczy nyezapyszanem.

Takoz zvstawy pospolytey opyekunowye powynny są wzdacz ymyenye dzyeczyom, gdy będą myecz pyathnasczye lyath, a dzyeczy ymyenye swoye wzyąwszy, mayą go pozywacz. A wszakoz tho prawem opathrzono, | yako CLXV — 383] tho bycz zwykło, yze thy dzyeczy ymyenya przedacz y zastawycz nyemayą, bez przyzwolyenya przyyaczyol krewnych, az będą myecz dwadzyesczya liath.

(4). Gdy zona zapyse mazowy.

Zona mazowy swemu nyema nycz zapyssacz bez przyzwolyenya przyyaczyol; a yesly zapysse, onż zadney moczy nyema bycz.

(5). O wyenyeczv panyen zamąż danych.

Gdy ktho panna wezmye wmalzenysthwo sobye za zoną a wtem vmrze, yey nyevczywszy oprawy, tedy ta zona wezmye za wyenyecz grzywyen trzydzyesczy albo dzyerzawą, gdye (s) by plathv albo dochodv bylo trzy grzywny, bądźye myala tako dlugo, azą (s) yey zaplaczą wyenyecz. Ktora nyepowynna yechacz zgymyenia, gdje yey mąż od vmarl, aze yey dadzą albo trzydzyesczy grzywyen za wyenyecz albo trzy grzywny czynszv namyasthkowy mżowyy yey vsthawya.

(6). O woznem napyrwem rocze przed odpowedyenem danem. |

384] Gdy by kto kogo pozwal o ktorą rzecz, strona pozwana rzeczce: panye sążya, chcą wydzycz sluzebnyka, który pozwy przyniosl; gdy sluzebnyka vyrzą, chcą odpowedyecz, czo ku prawv zalyczy; tedy moze nyepowedyecz, aze vyrzy woznego, który pozwy przyniosl; a yesly powod nathen czasz nyebadzye myal sluzebnyka, moze szobye wzyącz nablisze roky napostawyenye sluzebnyka.

(7). O chowanv czaszv napythanye wsądzyech y o nyesluchanv pyythany prze sthrony.

Gdy sążya wezmye na zopythanye nyektorey rzeczy wążpiączey, dalyey odlozycz nyemoze, yedno do trzeczych rokov; alye natrzeczich roczech pythanye ma powedyecz, a sążya groczky wsesczynasczye nyedziel ma wyprawycz pythanye. I oto sążya moze bycz ruszon, yeslyby nyewyprawyl pythanya czaszv szrednyego na pythanye myanego y prze slego. A gdy CLXVI — 385] bywa pythanye, strony przy pythany mayą bycz any go tez sluchacz.

(8). O lyszcyech przez starostą na skarga danych we trzech rzeczach.

Napyrwey gdy kto panya wypądy zoprawy, mayączą possag; wthore gdy brath brathv nyechcze przyzwolycz rozdzyalv; trzeczye gdy ktho kogo spokoyney wypądy dzyerzawy.

(9). O wypelnyenyv prze zysku.

Gdy kto nakyem bądźye myal rzecz przezyskaną prawem y dano bądźye kv mocy starosty, tedy on, który przezyskal yesth, dwa razy ma naczyązą, dwa razy nawyążanie, a za kazde odbyczye ma zdacz o czyązą y o wyążanye. A pothem starosta ma poslacz sznym moczą swoyą ymyenyem swoyem kogo a wyążacz yscza a tham ma vstawycz zaklad.

(10). O daczye y tytvlie wpozwyech.

O data, titul y o wlaszne ymyą zadny swey rzeczy nyevpusczy; a yesly by yaky byl nyedosthathek wpozwye albo wprzypowyesczenyv, 386] przepadwszy trzech grzywyen vyną | ma zaplaczycz a znowv ma pozwacz; a yesly by wslowye littery zobyezczadla nyedostalo, abo yą zlye napyssano, thym zadna strona nycz nyevpvsczy.

(11). O zlem rzecznykv.

Myenyacz szye kto wszadzye rzecznykyem, ieszly zlą procuracya ma, przepada vyną wprawye zyemskyem trzy grzywny a wprawye groczkyem sescz skoth, którą tensam procurator zaplaczycz, a nye on, od ktorego rzecz mowy.

(12). O roku y pozwye nadwornym.

O granycze zadzyedzyczthwo zadny pozwacz nyemoze nadwornem rokyem.

(13). O pozywajączych na dwornye wsądzye ynaczey. O nathknyonych.

Gdy kto nadknyony odydzye od prawa, ma bycz zdany wzyk. o który yesth nad knyony, a yeslyby za vyną by thknyony a odydzye nyevdzyelawszy doszycz za vyną, tedy drugą przepadnye vyną, tho iest trzy grzywny sądowy y sthronye, o którą nathych myasth ma bycz zdan wprzezyskv.

(14). Gdy kto nyevthezy sądv. |

CLXVII — 387] Iesly kto nyevzczycz sądv abo sye polozy nastholye, gdzye sądzya, vyną trzech grzywyen przepadnye, za którą ma doszycz dzyelacz pod drugą vyną czternasczye grzywyen nyedochodząc od sądv.

(15). O pomocznykach pozwanych.

Iesly kogo pozową spomocznyky a on pozwany nyezastapy pomocnykow, tho yesth nyerezce: pomocnykov nyezasthapuyą mnye rownych

y nyerownych, a ynszą stroną zalozy y otho, yze pomocznikow nyezastąpył, przepadnye wyną od kazdego pomocznika szobyte rownego trzy grzywny a nyerownego sescz skoth, thako wprawnye (s) zyemskem jako groczkyem.

(16). Powod wrocze blyszy yesth dowoddzycz naprzeczywko pozwanemv.

Gdy powodna strona zaluye szye na pozwanego, pozalobyte rzeczce, yesly thego przecz bądźye, chcą tego dowyescz, jako prawo skaze, zadnego prawa nyeopuszczayącz, a sthrona pozwana prostho by przala, thedy powod 388] blyszy yesth dowoddzycz. Alye yesly thez rze(s) | strona pozwana: chcą tego odbycz, zadnego prawa nyeopuszczayącz, jako prawo skaze, thedy strona pozwana badzye blysza odbycz, crom czlonkow popysanych wstacuczye, wktorych powodowy dano yest dowodzenye.

(17). O zdawanyv powodv.

O roczech zdawayących groczkych abo zyemskych aze na konyczv powodowye mayą bycz zdawany; a yesly pozwany pyrwey by zdał yscza przedthem, nysly prawo dopuszczy ynsze powody zdawacz, powodowy zdanemu nyebądzye skodzycz zdanye.

(18). O nyedopuszczeniu wyązanya w lmyv (s) y karczma.

W karczma y wmlyn zadny nyema dacz wyązanya, wymuyącz yzby ynszey dzyerzawy nyemyal, tedy moze dacz wyązanye wkarczmą y thez wmlyn.

(19). Nyemoczą prosthą rok nyemoze bicz odlozony, gdy szye zapysze.

Iesly szye kto komv zapysze którą kolwye rzecz yszczycz a zapysze szye rok v nyeodkladacz, thaky nyemoze prosthą nyemoczą rok v odlozycz, CI.XVIII — 389] yedno prawdziwą nyemoczą, zakthorą | ma przyszygacz podlug statutu, yze nyemoczen byl.

(20). O mynvczye nyepyeczathowaney.

Prosta mynvtha nyemoze nycz dowyescz, yedno thelko lysthmy abo mynuta pod pyeczaczyą ab (s) xyągamy przed prawem.

(21). O nyesprawnem przypozwanym kv doszycz vczynienymv.

Przypozwany na doszycz vczynienye nyema szobyte nycz bracz na pomocz naprzeczywko powodowy, wyyąwszy yzby zdanye bylo nyesprawyedywe wprzezyskv, abo yesly ymyą ynse bylo pyssane wpozwyie nyzly wprzypowiesczyenymv; a yesly przypowyesczenye stego bylo by zle, tho yesth zobyczayow wyszey wypyssanych, thedy powod thraczy tho, oco pozwal.

(22). Gdy pozywają nyeoszyadle.

Ieszly nyeoszyadly ynaczye golota nyekomv by wynyen byl wczym, ma odpowjedacz wsządzye kazdemv wgroczykem o kazdą rzecz. Ithez yesly 390] kto wnyektorey rzeczy swey czlowyeka | nyeoszyadlego bycz wynego zapowye v oszyadlego, thą zapowjedz vczynycz ma sluzebnykyem przysedszy; tedy on oszyadly bądźye powynyen wgyednym tegodnyv go-
lotha przed starostą postawycz, który nyeoszyadly postawyony przed starostą, rąkoymye ma dacz abo postawycz, yze sthanye prawv. A yeszly then oszyadly onego nyeoszyadlego nyepostawy, tedy sam oszyadly bądzye odpowjedal powodowy o rzecz, o którą gołotha yesth obwynyon. A yesly czlowyek nyeoszyadly nyemogl by bycz zapowjedzyan na zadnem myesczv, tedy wktorey parrochyey nyegdy byl oszyadly, woney naprzeczyw yemv mayą bycz pozwy kładzone, a tamo wozny bądzye wolal, iże naprzeczywko takyemv A. B. nyeoszyadlego pozwy kładą. Ktore kładzyenye takych pozwow wparochyach dzyedzyczowy ymyenya onego, gdzie yest parrokha, nyema nicz zaskadzacz.

(23). O powodzye pozywającym a nyepatrzącym wstawiczyne prawa.

CLXIX — 391] Pozwawszy ktho nyekogo, yesly | go zda yeden raz adalyeyby nycz nyeczynyl aze do rok v y do sesczy nyedziel, ithez yesly by kto kogo pozwawszy, na rok v nycz by nyevdzyalal naprzeczywko stronye pozwany, a yesly by tez strona pozwana nycz nyeczynyla, tako yze rok przepelznye, iesly by powod wvysczyv tego rok v yednego y szesczy nyedziel na rok przepelznyony nycz nyevczyny, tedy gdy przemynye ten czas, powod vpuszcza ono, oczo pozywal, wymuyacz, yzby sądy znycyakyey potrebyzny byly zawyeszony, tedy pozwowy powodnemv przedluzenye dluszego czasv nycz nyebądzie skodzycz.

(24). Pozew wnyeszyony napozew.

Ieszly kto by wnyosl pozew na pozew o yedną rzecz, tedy przepadszy wyną trzech grzywyen sądowy y thyllye stronye, pozew yeden ma skazyecz y znyszczecz.

(25). Wyrzeczenye zwlasznego powyatv.

Ieszly kto szye odrzeczze zyemye y wlasnego powyatv, ma odpowydacz, gdzie szye wyrzekayacz zapysal. A gdy na takyem przysądzą prze-
392] zyskanye rzeczy, then który prawo | przewyodl, poyadzye do starosty onego, pod ktorem myeska, sparthy prawem. Pothem on starosta ma vczynycz wypelnyenye onych przezyskow wynszem powyaczye prawem oszyaglych.

(26). O rok v lyczowaneni.

Rok lyczowany wgyednym tegodnyv ma bycz dan tako: gdy rzeczi ktore zapowjedzą sluzebnykyem, tedy yesly nyewroczy on, vktorego bywa

zapowiedz, vstawya rok wozny onemv, v ktorego szye stala zapowiedz, stanacz przed starosthą wgednym tegodnyv.

(27). Wyelye zyemyanow ma bycz sluzebnykyem kv szwyadeczthvv.

Gdy powod nyektory szwyadczy nyeczto sluzebnykyem, tedy ten povod ma myecz dw slyachczyczv sluzebnykyem; alie gdi wozny spozwem yedzye, tedy doszycz myecz yednego zyemyanyna.

(28). O lyaszcze.

Iesly kto kogo nagarnye wzwadzie za lasska o straczenye y o zysk, lyvbo trzech grzywyen lubo sescz skoth bądzye zaloval na lasska, tedy CLXX — 393] popvdzony na laska bądzye myal na rozmyslyenye wybyeracz, aby wzial laszka albo za trzy grzywny albo za szeszc skoth.

(29). Bydla s skody zayathe.

Iesly kto komu bydla zesrody zaymye a nyechczyal by go wypuszcy(s) na rąkoyemstvo, gdy by byl vpomynan przez slyachthą y sluzebnika o take nyedanye, ma bycz pozwan do prawa groczkyego a przepadszy wyną trzech grzywyen, ma dacz bydlo narąkoyemstvo, gdy pyrwey bądzye wiviedzono, yze onego nyechczyal dacz narąkoyemstvo. Bywa to thedy przetho, aby bydla nyekazyly sye dlya dlvgyego trzymana, a y tez them dowodem, yze prawem zyemskyem nyemogloby rychlo dodz przywroczenye bydlaczya onego zayathego. A za wyną oną sąnd groczky bądzye sądzyl, alye za skodą vdzyelaną sąndzya grodv strony do prawa zyemskyego odeslye.

(30). O bydlyaczyv do kroliewskiej obory danem, gdi go nyewyracza. |

394] Iesly by kto bydlyą czvdze wskodzie zayal albo prostho chowal, dothrzeczyego dnya ma ye dacz do kroliewskyey obory, gdzye yeszly bądzye pan bydlyacza, dadzą yemu narąkoyemsthwo, a o szkodą strony mayą bycz odeslane do sąndv zyemye. A yesly pan onego bydlyacza nyebądzie, tedy gdy bydlyą było by dano do obory kroliewszkyey, tedy then, ktory chowa zayathe bydlyą, bądzye rączyl; ktore rąkoyemstvo gdy vczyny, ma bicz yemv zaszyą dano wrąkoyemsthvie chowacz do dw nyedzyel, ktore gdy wynyda, zaszya bydlyą ma offyerowacz woborze. Alyepak burgrabya obory woczy mv bydlyą wrąkoyemsthvie przez drugye dwye nyedzyely, a moze tho bycz do drugych thrzech dwv nyedzyel, tho yesth za trzeczy raz rączicz. A zakazdy raz zaymca bydlyacza da burgrabyemv wyardvnck prawa kroliewszkyego wostatnych dwv nyedzyel zawytych cho- CLXXI — 395] wayączemu wrąkoyemstwye. Iesly pan bydlyacza przydzye, ma yemv bycz dano bydlyą w rąkoyemstwye, a o skodą strony mayą bycz odeslane do prawa zyemskyego. Iesly pan bydlyacza (s) nyeprzydzye, tedy zaymca albo chowayaczy bydlyą offiarowawszy bydlyą burgrabyemv

woborze, bądźye myal polowyczą bydlyącza, yako prawem zyskaną, a polowycza ma ydz na komorą kroliewską. A gdy rozdział ten bywa myedzy stroną kroliewską y stroną chowayącą, zachowawcza y zaskoda y za ony trzy wiardvny, za prawo kroliewskie woborze dane, ma doszycz myecz wpolowyczy bydlyączya albo bydla.

(31). O nyedanyv bydlyacza do obory kroliewskiej.

Ieszly by kto bydlyą czyye myal ktoremkolwye obyczajem a onegoby nyedal do obory kroliewskiej do trzeczego dnia, tedy yesly vnyego 396] bądźye zastane przez sluzebnyka y dw zyemyanynow, pozwainy na grodzie ma odpowiedacz, ama wroczyz bydlo zwyną trzech grzywyen; alye sądzia grodv oskoda stron nyebądzye sądzyl alye odeslye do sądv zyemye.

(32). O zapowjedanyv pyenyądy.

Czlowyekowy oszyadlemv nyemayą bycz pyenyądze zapowjedane, wymvyącz yzby dzyerzawa mnyecszą myal nyzly ono, oczo go pozywają, tedy pyenyądze bądźye rączyl zapowjedzy, to yest yze stanye praw y sądowy.

(33). O pozyczanych pyenyądoch.

Iesthly by kto komv pyenyądy pozyczyl a zapysv by nyemyal apozwal by pozyczającego, tedy pozwany vdzyelawsy przyyagą, bądźye od dlugv wyzwolyon.

(34). O szwyadecztwye sluzebnyka zynszey zyemye do drugyey.

Ieszly komv trzeba sluzebnyka wyescz zyney zyemye do drugyey a nyemogl by sluzebnyka wywyescz, tedy go ma prowadzycz do sądv CLXXII — 397] groczkyego onego powyatv, gdzye yesth sluzebnyk, a thamo then sluzebnyk ma vczynycz wyznanye, a on, komv ma bycz wyznanye, lysty ma wzyącz od sądv onego, gdzye bywa wyznanye, do onego sądv, do ktorego malbycz wyedzyon sądzia. Ktore lysty mayą bycz pod pyeczaczyv (s) sądv onego albo starosty, gdzye wyznal, a potem thakym lystom ma bycz wyczono, yako by sam wozny stal y wyznawal.

(35). O skladanyv interczyz pozwow.

Gdy by kto byl pozwany do ktorego kolwye prawa a sthrona chce wydzyecz, yesly szye zgadzają ynterczyzy, tedy pozwy mayą bycz slozone; a yesly są ych interczyzy sgodne, godny yesth pozew; a yesly interczyzy nyesą sgodne, tedy powod vpuszcza swą rzec stand, yze bywa domnyemanye falszywosc popelnyona.

(36). O nyepysanyv przypowyesczenia.

Wwprzypowyesczenyv nyeodpowyadayaczy sądovnye dosicz dzyalający pysacz zwykl y ma bicz pysano. |

398] (37). O proszenyv pospolu zdanya y vyny.

Gdy kto żąda y odbyczya y vyny o zly pozew, nyeodbyczye any oboye dwoye ale telko vyna ma bycz skazana prosacze(mu) ¹⁾.

(38). O wyżazanyv ktoremv wzapysye dluznyk odrzekl zvyną.

Gdy by kto byl pozvan o którą rzecz, o którą sye nyezapysal, a on pozwany nychcząc sye dopuszczycz skodowacz, dawa przysyądy viązanye, tedy wyżazanye ma bycz przyyate przez po (s) pozywayącego. Alye yesly kto byva pozywan o rzecz abo o dlug zapyssany tako, yze zapysz byl vdzyelal, yze myal zaplaczycz nyedavayąc wyżazanya alye pyrwszy dlug myal placzycz, jako szye zapyszal, taky yesly bądźye pozwan na rok v nyedosycz vdzyelawszy, yeslyby powodowy wyżazanye chczał dacz, ktoremv danemv wyżazanyv pozwany wswym zapysye wyrzekl, ma bicz skazano, ize pozwany nyeynaczey, yedno stroyaką vyną trzech grzywyen wyżazanye da CLXXIII — 399] wrzeczy dluzney aze do doszycz vczynienya i za przednyą rzecz y za vyny, ktore wyżazanye powod ma wzyąc stroyaką vyną trzech grzywyen.

(39). Odlozenye rzeczy dlya roku wyączsego.

Gdy kto odklada rok dlya wyączsego, rzekąc, yze wprawye ynszem o wyączse ma sprawą, ma bycz odlozenye dano dlya wyączszej sprawy, a wszakoz gdy rok przydzye, ten czo rok odkladał, ma dowyescz lysthmy swyadomemy sąodnymy, yze o wyączsze by myal, tedy sprawą (s); ktorych lysthow yesly nyebądzye myal, straczy rzecz, o którą poswany rok dlya wyączsego odkladał.

(40). O nyesprawyedlywem zdanyv.

Gdy kto kogo nyesprawnye zda, thedy zdany zapowye zdanye wxyągach; a yeslyby pozwal o nyesprawyedlywe zdanye, tedy on, który thak zdal, ma przepasz vyną trzech grzyvyen a zdanye sxyąg wypyszacz. Alye yeszly zdany nyezapovye zdanya, thedy on, który zdal, moze wypyszacz bez wyny etc.

400] [Theiko] ²⁾ vstaw zyemye crakowskyey przez oswyeczzonego Ali Alexandra krolya danich ytez potzwyerdzonych etc.

¹⁾ W kodeksie jest »prosacze« a nad literą końcową e kreska podłużna znamionująca skrócenie, w którym litera m została opuszczona.

²⁾ Wyraz ten w kodeksie przez wyprysnienie farby bardzo zniszczony, tak że tylko ślady liter pozostały.

II.

Kodeks Działyńskich I^{szy}.

(D. II, Tł. I. — Działyńscianus primus).

Biblioteka niegdyś hr. Działyńskich w Kórniku przechowywa zbiorach swoich rękopis, znany w świecie naukowym pod nazwą . I. (Działyńskich pierwszy), który w śród innych pomników ięszanej treści zawiera także średniowieczne tłumaczenie polskie atutów króla Kazimirza Wielkiego.

Pierwszą wiadomość o tym rękopisie podał Lelewel w r. 1828, rozprawie swej o początkowem prawodawstwie polkiem (Polska eków średnich, tom III, Poznań 1851, str. 219), gdzie tłumaczenie vo do roku 1460, ostatnich zaś kart dwie onegoż do r. 1469 lnosi.

Wyczerpujący opis całego kodeksu i jego części składowych mieścił Helcel w starodawnych prawa polskiego pomnikach, tomie (Kraków 1856), mianowicie w historyczno krytycznym wywodzie z zwanego wiślickiego prawodawstwa Kazimirza Wielkiego, w §. 22, lzie atoli czas powstania tej części onegoż, która tłumaczenie atutów Kazimirzowskich zawiera, do r. 1455 cofa, mieniać je być ki pisarza P. S. z Opatowa, który także księgę prawa magdebur-iego, w tymże rękopisie zamieszczoną, w r. 1455 przepisał. Tłu- aczenie to nazwał Helcel ze względu na dawniejsze tłumaczenie wietosława Wocieskiego, tłumaczeniem drugim (Tł. II).

Kodeks D. I. jest rękopisem papierowym in 4-o, obejmują- m kart 370, oprawionym w drewniane kompatury, powleczone :orą niegdy ciemną, dziś znacznie wytartą, z kłamrami mosiężnymi, których tylko reszty okucia pozostały. Pisany on był w ciągu V wieku różnemi rękoma i różnemi czasy, i zawiera między innemi lka pomników prawa niemieckiego i prawa polskiego. Wyczerpu- cy opis Helcla uwalnia nas od powtarzania na tem miejscu szystkich części składowych pomienionego kodeksu, ograniczymy

się tylko do tych zeszytów, które zostają w związku z tłumaczeniem, jakie niżej wedle tegoż kodeksu ogłaszamy.

Na kartach mianowicie 248—298 kodeksu zamieszczone są cztery pomniki prawa polskiego, a to: na kartach 248 do 256 stron. prawej, suma statutów króla Kazimirza W. pod tytułem »*Sumarij casus Iuris Terrestris Polonialis, Editi per Regem Kazimirum, prelatos et barones*«; na kartach 256 str. odwrotnej do karty 263 str. odwrotnej, statut warcki pod tytułem: »*Statuta et Iura per prelatos Serenissimumque principem, dominum Wladislaum Regem Polonie et barones tocius Regni eiusdem in Cracovia Edita et in warta confirmata, sub anno domini Millesimo quadringentesimo vicesimo tercio, In vigilia beatorum Simonis et Iude Apostolorum et diebus sequentibus*«. Zakończony jest ten statut na kar. 263 str. odwrotnej wyrazami: *tylosz tego: Expliciunt Statuta et Iura Regis Wladislai Polonie, finita feria quinta in vigilia Ad vincula Petri Anno 14 sexgesimo*. Poczem na tej samej jeszcze stronie i stronie następnej, to jest na kar. 264 str. prawej następują cztery artykuły statutów króla Kazimirza W. w tekście łacińskim, a na stronie odwrotnej rota przysięgi woźnego: *Iuramentum ministerialis in creacione*; reszta tej stronicy niezapisana.

Na karcie wreszcie 265 zaraz od góry poczyną się tłumaczenie statutów króla Kazimirza W. wyrazami: *Poczinayą są statuta krola Kazimira w gymyą bosze*, i ciągnie nieprzerwanie aż do karty 298 stronicy prawej, gdzie na wierszu dziesiątym się kończy; reszta tej stronicy pusta. Zaznaczyć należy, iż tłumaczenie to pisane jest pismem jednostajnem, ręką wprawną i staranną aż do karty 295 stronicy odwrotnej, gdzie się to pismo staranne w ostatnim wierszu stronicy u samego dołu kończy; dalsze dwie karty (296, 297) i końcowych dziesięć wierszy na karcie 298 str. prawej pisane są już pismem o wiele mniej starannem, chociaż może ręką tegoż samego pisarza.

Owe cztery pomniki prawa polskiego, z wyjątkiem jedynie ostatnich trzech kart tłumaczenia (296—298), zajmują dla siebie cztery całe poszyty rękopisu, każdy z 12 kart złożony, do których wszystkich użyty jest papier z tym samym jednostajnym znakiem wodnym, wyobrażającym głowę wołu, na której pomiędzy rogami krzyż wysoki a na górnem ramieniu krzyża róża o siedmiu listkach.

Papier z tym samym znakiem wodnym znajduje się użyty do ksiąg sądu ziemskiego krakowskiego z r. 1460, zgadza się więc z datą podaną w rękopisie po zakończeniu statutu warckiego. Ostatnie zaś trzy karty tłumaczenia, odmiennem pismem pisane, należą już do dalszego poszytu, który wraz z następnymi poszytami obejmuje księgę prawa leńskiego (*Capitulum Theme Iuris feodalis*) spisaną w r. 1469 (*Explicit liber feodalis Iuris feria Sexta in vigilia Divisionis Apostolorum Anno Domini M^oCCCC^oLX^onono*). Te zeszyty noszą znowu jednostajny znak wodny, który wyobraża krzyżyk ozdobny z małą podstawką u dónnego ramienia a z różą pięciolistną nad ramieniem górnem i znajduje się na papierze użytym do ksiąg sądu ziemskiego krakowskiego z r. 1467, mógł być zatem w handlu jeszcze i w r. 1469.

W r. 1876 wyszło tłumaczenie powyższe nakładem Biblioteki kórnickiej w reprodukcji homograficznej A. Pilińskiego, a w przedmowie do tego wydania windykuje Dr. Celichowski dla tego rękopisu wbrew przypuszczeniu Helcla, datę podaną przez Lelewela, mianowicie r. 1460, zwracając słusnie uwagę, że jak skoro tłumaczenie i poprzedzający je statut warcki pisane są na papierze z tym samym znakiem wodnym i to w ten sposób, że w tym samym poszycie, w którym się kończy statut warcki, poczyna się dalej tłumaczenie statutów, tedy tłumaczenie mogło być dopiero wtedy pisane, kiedy się skończyło przepisywanie statutu warckiego; a gdy przepisanie statutu warckiego dokonane zostało dopiero w r. 1460, przeto i przepisywanie tłumaczenia mogło się począć najwcześniej dopiero w r. 1460.

Mogłaby tylko zachodzić kwestya, czy przepisywanie tłumaczenia poczęło się zaraz w r. 1460, czy też może dopiero później; ale i w tym kierunku nie może być żadnej wątpliwości, skoro i dalsze zeszyty zawierające tłumaczenie, są pisane na papierze z tym samym znakiem wodnym co statut warcki, więc papier do nich użyty, jeszcze w r. 1460 był kupowany.

Powyższemu tłumaczeniu poświęcił jeszcze Dr. Nehring kilka uwag w cennej swej pracy: *Altpolnische Sprachdenkmäler* (Berlin 1886 str. 144) oraz Dr. Balzer w rozprawie pod tytułem: *Słowo o przekładach polskich statutów sredniowiecznych* (Lwów 1888), ten ostatni zgadzając się z Helclem, że tłumaczenie pisane jest ręką

P. S. z Opatowa, zaś z Lelewem i Dr. Celichowskim co do daty powstania onegoż w r. 1460.

Wreszcie Dr. Leon Mańkowski w dyssertacyi inauguracyjnej pod tytułem »*Kritische Bemerkungen zu dem Texte der sogenannten zweciten Uebersetzung des Statuts von Wislica.*« (Breslau 1889) poddał owo tłumaczenie nader starannemu rozbiorowi, porównyując takowe z tekstem łacińskim i wytykając popełnione błędy, opuszczenia, glosy i inne dowolności, jakich się tłumacz i pisarz dopuścili. I Dr. Mańkowski przypuszcza, że pisarzem tego tłumaczenia był P. S. z Opatowa, że zaś samo tłumaczenie, tak jak i tłumaczenia zawarte w kodeksach Dzikowskim, Stradomskiego, Wiślicy i Świętojerskim pochodzą od wspólnego tekstu pierwotnego, który się atoli do naszych czasów nie dochował.

Zapowiada nakoniec Dr. Mańkowski wydanie osobnego dzieła, które obejmować będzie ktytycznie sprostowany tekst tłumaczenia D. I. opatrzony wariantami późniejszych czterech tekstów oraz wyczerpującym glosarzem.

Gdy Komisya prawnicza Akademii Umiejętności postawiła sobie za zadanie, ogłosić przedewszystkiem dochowane dotychczas teksty rękopiśmienne pomników prawa polskiego z wieków średnich, po różnych, w części bardzo odległych bibliotekach porzucane, aby w ten sposób ułatwić a nawet wprost umożliwić szerszemu kołu prawników krytyczne badania, mające na celu zrestituowanie autentycznego tekstu tych pomników, przeto nie mamy potrzeby powtarzania na tem miejscu ani wyczerpującego opisu zawartości kodeksu D. I. podanego przez Helcla, ani krytycznych uwag autorów, którzyzy temu przedmiotowi poświęcili swe badania, i ograniczamy się jedynie do wiernego oddania tekstu tłumaczenia, jakie w kodeksie D. I. zawarte jest. Tu tylko dodać winniśmy, że pismo tłumaczenia nie jest bynajmniej pismem S. z Opatowa*, którego ręki jest księga prawa leńskiego z r. 1455. Oprócz tej księgi prawa leńskiego jeszcze sumaryusz do statutów króla Kazimirza W. i statut warcki są jego ręki; rękopisy te porównane ze

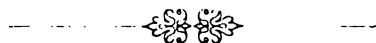
* Tak on się właściwie nazywa, a nie P. S. z Opatowa. Litera P bowiem jest u dołu poprzeczną kreską przekreślona, która znamionuje skrótowanie er, należy przeto czytać *per S. de Opatowe*, jak tego zresztą i konstrukcja zdania wymaga.

sobą, wykazują zupełną identyczność pisma, chociaż je przedziela przeciąg czasu lat pięciu. Ale charakter pisma tłumaczenia, chociaż z tegoż samego co i statut warcki roku 1460 pochodzi, jest stanowczo odmienny i wskazuje rękę innego pisarza, którego imię w rękopiśmie D. I. nigdzie nie jest podane.

Reprodukcja homograficzna Pilińskiego zaznajamia nas z charakterem ręki pisarza i z zewnętrznym wyglądem rękopisu. Reprodukcyja ta jest ręczną a nie w drodze fotograficznej wykonaną, nie jest więc wolną od usterek nawet znaczniejszych, na które już Dr. Mańkowski w rozprawie wyżej powołanej uwagę zwrócił. Dodać winniśmy, że w podobiznie homograficznej litera e opatrzona jest dość często kreską u spodu, której w oryginalnym kodeksie nigdzie nie ma, a która robi wrażenie, jakoby pisarz chciał w ten sposób oznaczyć literę ę.

Cały tekst i nagłówki artykułów pisane są inkaustem czarnym, wbrew zwyczajowi S. z Opatowa, który tak w prawie leńskim jak i w sumaryszu do statutów Kazimirzowskich i w statucie warckim nagłówki pisał cynobrem, a i w tekście nawet dość często wielkie litery cynobrem poprawiał. Na inicjały pojedynczych artykułów pozostawił pisarz kwadratowe luki; śnać miały być te inicjały później cynobrem wypełnione, co jednak tylko na pierwszej stronie nastąpiło, dalej nie. Na pierwszej bowiem stronie wypisane zostały w pozostawionych lukach inicjały P i K cynobrem, oprócz tego podkreślono cynobrem cztery pierwsze wiersze od góry i niżej dwa wiersze, gdzie się tytuł królewski poczyna i poprawiono wielkie litery w tekście. Nadto inna ręka wypełniła w kilku artykułach (3 — 7) inicjały bladym inkaustem sposobem szkicowym, wszystkie inne luki pozostawione na inicjały, nie zostały wypełnione i pozostały tylko drobne literki, zaznaczone przez pisarza na marginesie przy każdej luce.

Tekst w przedruku podajemy ściśle wedle oryginału, z zachowaniem oryginalnej pisowni a nawet oczywistych błędów; tylko interpunkcyę zaprowadziliśmy racjonalną, nadto rozdzielamy wyrazy niewłaściwie połączone a łączymy rozdzielone, wielkie zaś litery zatrzymujemy tylko w imionach własnych i po kropce.

**] Poczynają się statuta króla Kazimira w gminę bosze. A tho apyrwey: Gdysz podług pisma nąki wszelki człowiek w miłości gest podobniejszy ku ziemi, y wszelkie stworzenie święta (s) est nietyrzące samo w sobie, ale przyrodzenie człowiecze rychły są diony podług świata ku grzechu, nysz podług światłości ku bogu; acz oły podług rządzenia boskiego stworzenie mylibi być czyny, wierny, prawyedliwi, spokojny, a ysze rospusczone lakomstwo, aczby sprawiedli-
ością nie było skłonyono, tedy zgoda y pokoy między ludźmi zgynęły, kaszdy, czoby są gemu lbyło, czynyl; ale ysze nawięzszą dobrocz est od ludzi na świecie sprawiedliwosc myłowacz, czvdzego nie drapacz pczego, a swego podług boszey woley y miłości vszywacz, przeto aby yezgodny wczynęli a zgodny przespyncznosc myeli, wkładi y prawa są rzez ręce bosze wstawiony.**

**Kazimirz z Boga miłości król polsky, wyznawamy thymto pismem, chcąc by poddany królestwa naszego a na ymę polskyego obogego stadla, geden drvgym poczesny był, a geden drvgego nie vraszał, ale sprawiedliwosczy] dopomagal, przetho] z osobney rady wyelebnego oczcza, ksyądza [aroslawa gnyesznyenskiego kosczola iarczybiskvpa, y tesz prelatow y stol-
ykwow. woyewod, ryczerzy y pospolstwa sylachty naszej y ziemy polskyey, w wieczney pamyęci wkład albo statuta wstawylismy, ktoresz podpysmy chcąc, aby ge wzięli w zemy polskyey wszytczy zachowali pod narvsze-
nym naszej miłości, a chcąc wyny w tych ksyągach vloszoney, bo czastokroczy zły acz acz (s) nie bądze są bal grozy, ale są bądze bal wyny.**

(1). (N) a początku sądow sądząc strony, tylko mając Boga przed oczyma, aby złomcze prawdy a przedawcze swego samnyenia y czyzy naleszeny nie bili a chytręszą swą sprawiedliwosc opvszczywszy, ku gedney stronie, drugą opvszczywszy nie przystęli, wkładamy, aczby nyektory sądza wybrany mocą naszą albo jego namyestnyk, opvszczywszy boyaszny Boga, dzersząc strona yedna zdal abo skazal y przysądzył o dziedzyna abo o gynsze rzeczy przed sąd yawno przywiedzony nyesprawiedliwie, wczaszayąc drugą stroną, tedy strona wczaszona odzowie są ku wysszem stolv. A ysze gest obyczay

w sądach polskych, ysze sądza, ktoremv wyną dadzą, nye pozyszczze wyny, alyszby gego dokonano; paknyaly bądźc przekonan, tedy lvpysesze albo 3] trzy grzywny stronye vraszoney przepadnye | z wyną, ktora rzeczona pyathnadzescza, se sromotą ma dacz temv, ktori gego o nyesprawiedlywe zdanye wyzwal kv stolv wyszszemv.

(Y)aroslav z Boga myloszci gnyesnyenyskyey czyrkwie iarczybyskvp, postawyony vrzadem obesrzzenya w obyazdze y tesz powyaczce cracow-skyem, wszem pospolycze tymto pysmem dawamy wiedzecz, ysz myedzy oswyczonym ksyadzem, panem Kazimirem z Boga myloszcy krolem y patronem naszym s strony gedney, a Bodzątą bratem naszym mylym, byskvpem crakowskym, s strony drvgey, porvszylo syą nyektore wąpnyene o dzesyączyny y gynsze czlonky, ktorsz na dole poloszylysmv. Obye stronye nyechczącz swego samnyenya vraszycz, dobrowolnye kromye wszego błądv y chytroszcy kv twardoszcy swey y swych namyestnykow, o wszyt-ky rzeczy y czlonky thy, ktore thv są poloszony, na nas spvszcyli, yacoby na rozgodzczą, vfalyączą y gednaczą przygyatego, dawayacz y poszyczayącz nam wszythką mocz, abysmy krom wszego sądv prawem gednym tako dvchownym yaco swieczskym nyeszkodzącz, podlvg naszey woley kv sstat-kv przywiedly. Przeto my z boszą pomoczą a maszow mądroszcy napelnyo-nych z radą, z dobrym rozmyslem dla pokoyv pospolnego y opory kosczelney, mocza szlvbv obv stron vkladamy myedzy panem krolem a tesz byskvpem:

4] (2). aby gdy ktori drapyescza | dzesyączyny abo gwaltownyk rzeczy kosczelnych byl naleszon, ma bycz vpomyenyon klyątwą z vpomynanym; zaprawdą, aczby leszal w klyathwie mymo szeszcz myesyączy, tedy kmyecze pod nym badaczy, ktorzy dawayą dzesyączyna, mayą bycz s panem klaczy asz do dosyczvczynyenya. A gdyby tesz nyektora pany, pana nyemayącz abo w gynszych stronach badącz, dzesyączyną wstargla albo zdrapieszyla, tesz thym obyczayem ma bycz klatha.

(3). O rany kaplana albo szaka.

Ustawyamy tesz, aczby kaplana abo swyączonego szaka gdzekoleby zabyto abo vranyono abo w gyączstwo wsadzono, tedy ta parrochia ma bycz zaklyątą, gdesz slvszba bosza nye ma bycz tako dlvgo, alysz wynowaczecz bądźc wydan byskvpowy; a gdyby wynowaczecz zbyeszal abo vczekl, tegdy kmyecze oney wszy albo myasta mayą przysyádz, yaco nye mogly yącz wynowaczczą, a yaco nye byly przyczyncze smyerczy zabytego; tedy byskvp ma dacz rozgrzeszenye. A wszdy wynowaczecz ma bycz po-wolan, a przez kogokoleby byl vlapyon, ma bycz wydan byskvpowy.

(4). Aczby pan chezal skvpycz dzesyączyną.

I tesz ktorykoleby pan po swey wszy dzesyączyną checzalby kvpycz, ten przed swyątym Iacubem ma targowacz s prelatem, ktorego gest dze-

syączyna. Paknyaly zamyeszka, tedy prelat kromye wszego nagabanya pana,
5] dzesyaczina mosze przedacz, komv chce. |

(5). S czego ma bycz dzesyaczina dana.

I tesz gdzেকে plug w ogrodzech chodzi abo na polv, thv dzesyaczina ma bycz spelna dana, wygyawszy rzepa, mak, capusta, czebula y gynsze vszytky ogrodne, na ktore motyka albo rydlem rycz moga, s tych dzesyaczina nye gest.

(6). O dzesyaczina konopna.

Dzesyaczina konopna tako vstawyamy. Gdy kmyecz czalym plvgyem, w ktorem ma woli abo konye a orze, ma dacz vprawyonych konopy cztyrzy kyty; a ktori polowicza pluga orze, dwye kycze; ktory nye ma czym oracz, ten ma bycz wyzwolon od dzesyacziny konopney.

(7). O wielyka klyatwa, interdict.

U ¹⁾ wielika klatwa, ktora rzeczona interdict, tako vkladamy, ysze gdyby ktorymkoli obyczagem przydal sya bycz interdct (s) w Kracowie, tedy gy tamo maya trzymacz a bycz poslvszny, ale Kazymyrz, czso gest podle Cracowa nad Wyslą, nye ma gego bycz poslvszen, any Kleparz; y takyesz Cracow owych myast klatwy nye ma bycz poslvszen. Tesz vkladamy, ysze gdy kląty do ktorego myasta, wsy albo kosczola, czyrekwie wstapy, tam nye maya spyewacz tako dlvgo, alysz wygedze z onego myasta. A tho, czso pyrwey po klątem trzy dny nye spyewano, tho wzlamvgemy; ale yaco rychlo kląty wygedze, tako ma bycz spyewano, aby nabosznosc sercz wiele lvdzy dlya gednego zapyeklego od slvszby bosskyey nye odpadaly. Ale gdzেকে kląthwa papyesska bądze dana, ktorey my moczy 6] dacz | rozgrzeszenya nye mamy, chcemy, aby wsyawszy gey kopya, przykazanye rzadnye a obyczaynye zachowano; ale o interdikcze to trzy-mayacz, yaco gesmy pyrwey poloszyli.

Przygacze statvth od zyemyan.

(N)ye ma bycz zadzyw, acz podlug rosyrzenya czasow, obyczage albo vloszenye lvdskye sya odmyenyloby, gdysz masstwo nyetylko w szylach czala any czvdnosczy harnaszv ma bycz seznano. Przeto my Kazymyrz z Boga mylosczy pospolv z riczerstwem naszym obeszczawszy to z bosza pomocza, ysze od dawnych czasow w ziemyach krolestwa naszego czastokroc w sądech nye podlug zgody, ale podlug swych glow smysl v a starych lath rozvmow rzeczy przednye przesze rozmagycze sądzą, temv ta rzecz

¹⁾ Litera początkowa U wypisana jest później przez innego pisarza, ale pierwszy pisarz zaznaczył w miejscu pozostawionem na inicyal małą literkę o.

tako a gyszemv tasz rzecz gynako: dla ktorego rozdzeranya rzeczy myedzy naszymy poddanymy gadky y myeszanya pochodzą, przeto kv chwale bo-szey y mathky gego y wszech swiątych a na vszytek naszych poddanych vloszylysmy tho myeszanye sadow bycz zlomyono, chcząc, aby odtych-myasth asz na wieczne czasy podług tych statvt wszystczy pospolicze sadze ziemye krolestwa naszego rzadzili są y bada sądzycz, i tesz ta ysta statuta pylne zachowali.

(8). Twardosez tych statvt.

(A) gdysz vklady abo statuta nye są any mayą bycz przypysany 7] rzeczam myna lym ale badącym albo przyszym, przeto chcemi, aby nasze vkladi y statuta tento czas w Wysliczi sloszone, wszytchi ziemyanie przyiali.

(9). O dziedzina w sasyedstwie.

(G)dyszby kto przed sąd pozwal nyekogo o dziedzina w pienądzech zastawioną, a gdyby go kv sądv przyzwal, a .zatem gdyby sampyerz na rocze zawytne nye stal, tedy powod abo gyszecz dziedzina otrzyma, pye-nyądze sampyerzowy wroczywszy.

(10). Rosąd o granicze.

(C)zastokroc myedzi naszymi poddanymi o granicze gadky bywayą, myedzi ktorimi naklad straw y szylnych roboth rostargnyenya bywayą, a to przeto, ysze myedzi dwiema dziedzina strvmyeny abo rzeka plinye; a przeto acz dwie dziedzinye znou obapol gedney rzeky posadzą są, tedy by kaszda strona swoy brzeg ma rządycz y strzymacz; a gdyby rzeka moczą swą ale nye czlowieczą opvszczywszy pyrwszy byeg, gynszym byegem są obrocila, tedy ony brzegy, ktorimi pyrwey woda rzeky czekla, dziedzynam bada za granicze, a kmyecze z obv dziedzynw w onem geszerze wolno ryby mogą lowycz. I na to mowimy my, aczby tesz rzeka moczą czlowieczą gynądy obroczona, a wszakosz pyrwsze brzegy myedzy dziedzinyamy graniczą czynią.

(11). Kaszdy ma stacz pod swą choragwą. |

8] (P)rawo ryczerskye. Nyektorzy z naszych ryczerzow mayąc na sobie riczerską czeszcz, gdy na grodziech naprzeczyw nyepriaczelom bada posadzeny abo na walkach, wszali obiczay nye stacz pod szadną choragwą, a to przeto, aby grozy pvschek albo stroszey są vchowali, ktorasz to stroszą gynszy panowie podług vrządvm gym postawionego, myedzi sobą poczynayą. Abogem zly gest czlowiek, ktory nye przyiage swemv czialv, przeto vkladamy, aby kaszdy riczerz albo prosti slachczycz pod swa choragwą stal, aby gdy przydą walky, vmyalby swe myesczcze pod choragwą odzershcz kv obronyenyv swey choragwie. Paknyali odtychmyast ktorego tako nye-

osłusznego nam wydadzą, przez naszego komornika, pod którego chora-
wyą myalby stacz, tedy konye tego ryczerza albo slachczicza przydawamy
odkomorzemv.

(12). Vynny ma bycz dan za rąką dlvsznykowy.

(G)dy gedem drugiego przeprze sadownye a zdadzą gy vynnego bandz
dlug abo o ktorakole rzecz, ten od sądv nye ma odstąpocz, alysz dosycz
czyny; ale ysze nyektorzy swą vfalnosczą abo tesz dla nyedostatkv, zdany
rzed sądem, dosycz nyeczynywszy precz odchodzą, przeto chcemy, aby
aczy za to nyszadney wyny nye podyąły, ale gdy badą przeparczy sadownye,
mayą bycz dany za rąką. Paknyaly z yączstwa vczekną, tegdy yvsz od
ączstwa badą wyzwoleny; ale o dlug nyczs, wyiawszy o zlodzeystwo, o to
ączstwa nye mogą bycz prozny.

(13). O dzeczgowanyv wynach. |

(O) zaclady nyektory vřząd chcemy poloszycz dla vbostva naszych
oddanych, bo navczili syą lakomy sądze y gych vřzadnyczy, isze gdy
nyektory sziemyanyn wyną przepadnye sadownye, tedy byorą zakłady
przez wszego zamyszkania myedzy sobą dzela, lasky any mylosyerdza
zadnego nyemayacz. Przeto my chcącz ten obyczay zatraczycz, vstawyamy,
by sądza abo wogewoda albo starosta albo oprawcza, albo ktoricole gych
zamyestnyk zaklad weszmye o wyną na naschem sziemyanynye bogatem
bo vbogem, slachczyczv abo prostem, tho gest konye abo gynsze bydlo
bo ktorekole gynsze rzeczy, nye mayą rozstargacz any dzelicz myedzy
obą, ale gestly zymye, tedy za tydzem, a gestly lecze, tedy za dwie
nyedzeli mayą bycz chowany, a to lubo sprawnye lubo nyesprawnye zaclad
sądze wżat. A wszakosz ten, czygy gest zaklad, we dw nyedzelv ma gy
wyprawycz; pakliby nye wyprawyl any chciał wyprawycz, tedy ten zaklad
yto sądze slvsznye myedzi sobą mayą rozdzelycz. Paklibi czy ysczy sądze
bo gynszy, ktorzy na wyrzchv są wypisany, przeczyw naszey woley vczy-
tyly, a zakłady przed czasem vstawyonym myedzi sobą rozstargali, tedi
emv, czygy gest zaklad, lubo badze kon abo gynsze szwierzą, s szkoda
podlug osaczowania mayą odloszycz, a y z wyną pyathnadzescza, ktori acz
chcze, szaczvnk zakladv swym samnyenym ma poprzyśyadz.

(14). O pyeczaczy oczczowey y synow. |

(D)la tego, ysze synowie z oczczem gedną krwyą są spoyeny a ya-
soby gedem czlowiek myedzi sobą są, przeto czwyrdzimi, aby, poky oczcz
yw, szadny syn swey pyeczaczy nye noszyl, gedno oczczowey pyeczaczi
wřszywal.

(15). Szoltys ma na woyną gechacz.

(V)stawyamy, aby kaszdi szoltys tako dvchownych yako swieczskych
anow podlug swey moczi kaszdy s namy na woyną począgnął.

(16). Dvchowny maya gechacz na wojną.

(P)otrzebno gest, aby kaszdy prawa swego vszywal; ale ysze czastokroc dvchowny w oczczysznye myeschkaya, praw any vkonow krolestwa naszego podlug zemyan a slyachty naszej nyepostapvyacz, a wszakosz krolestwa naszego jako gynszy ziemyanye poszywaya, przeto vstawymy, aby kaszdy dvchowny oczczyną pod namy trzymayacz, podlug sacznkv gymyenia na kaszda wyprawa s namy pogechal; a gdyby nye chczal na wyprawa wojny gechacz, tedy gymyenia ma sstapycz swemv bratv albo blysznyemv przyrodzonemv. A gdyby tego nye chczal vczynycz any wojny postapycz, tedi tho gymyenie tych dvchownych na nasza pracza przypysv. gemy, ktorym owszeyky mylczenye vkladamy.

(17). Wdowa y panna ma myecz rzecznika.

(Y)sze dla krechcocy panyenyskyey y tesz dzewyczey obczowane 11] masskye ma bycz oddalono, aby gdy ony kogo pozowa albo | ge kto pozowie na nyektori rok albo prawo, tedi chczem, aby sadza swego podsadka albo gynszego namyestnyka tey panyey y s gey sampierzem do gey gospody ma poslacz, przed ktorymszetho rzecz ma poleczycz swa swemv rzecznikowy abo rzandczy abo komv sya gey bandze lvbycz.

(18). O pospolnem rzecznikv.

(I)sze gdy wszelky czlowiek sam swey rzeczy drugdi nye mosze przewiescz, przeto chczeni, abi kaszdi czlowiek ktoregokoli stadla bandz, przed sadem sobie rzecznika zrzadzyl, czsoby gego rzecz przewiodl.

(19). O rozgodzenyv sadzy.

(I)sze rozmagiczi sadze rozmagicze ortel wydawaya, a rzeczy czastokroc podlug swey woley rosadzaya, przeto chczem, aby sadza gedem pewny osobny a wybrany byl w Kracowie a drugi w Sadomyrzv; a gdi my w koja zemya przerzczona wgedzemy, tedi sadza y podsadek tego powiatv na naszem dworze maya bycz vstawycznye, mocz sadow y rzeczy przed namy wyznawayancz, a o rzeczy dzedzynne daley trzech nyedzel rokv nye maya dacz. Ale gdy bandze szaloba o dzedzina, tedi sadza abo podsadek przerzczona szaloba przed namy ma wypowiedzcz, a my z ryczerstwem naszego dworv tha ysta rzecz rozgodzimy, procz bysmy bili nyektorym nagabany pylnym ogarnyeny, tedy szeszcy abo przynamnyey cztyrzem kv sadzy y podsadkowy poleczimy, ktorzy taka rzecz dzedzynna podlug sprawyedlywosczy rozgodza.

(20). W kaszdem powyacze ma bycz sadza. |

12] (V)stawymy, abi kaszdy wogewoda myal swego sadza vloszonego. to gest cracowsky gednego a sadomyrsky drugiego; y tesz starosti mogą myecz kaszdi swego sadza.

(21). O godzinye syedzenya.

(P)yrwey ten byl obyczay, ysze any godziny any czasv trzymano przy sądech, a częstokroczy, ktorzy myeli czso sprawycz w sądze, alysz po obiedzech obszarwszy są a opywszy są, przychodzili, ktorzi częstokroczy stolecz sadowy nagabali a sprawyedlywoszcz owszeyky zatraczali. Przeto aby czas y godzyna sadom byla sprawyedlywa, vstawyamy, aby odtychmyast sądze kaszde sady abo roky sądzili poczawszy ode zzaranya asz do dzewyatey godziny, to gest do polvdnya; a gdyby tego dnya wszytych rzeczy nye dokonali, tedy kromye vczaszzenia stron yvstrzeyszego dnya do teysze godziny mayą pozywane rosprawycz.

(22). O rozgodzenyv rzeczy w sądech.

(A)by lacznyey rzeczy w sądech odprawiali, chcemy, aby sadze nye waszacz sobie person bogatego abo vbogego, ale podlug vrazdv poszywających, to gest sąpierz a gyszczem wezwawszy wyslvchali a wyslvchawszy rospravili; ale vrazdv pozywających pyszcz pod straczenym swego vrazdv ma powyedacz, nygednemv krothko nyeczynyacz, ktoresz to podlug pozewnych lystow wozny glosem myanowacz ma przyzywacz, tako, ysze kto 13] pyrwey pozwal, tego pyrwey odprawycz, a tako asz do ostathkv | rzeczy. Paknyali strona kromya przyczini, ktoraby są mogła wyprawycz, kv sądv nye stala, a przez woznego trzykroczy zawolano, nye stala any przez są any przez posla, tedy gyszczowiy kazą odstapycz a druge rzeczy pylne rozpraviacz asz do konycza. Paknyali ona strona trzykroczy zawolana przez woznego, przy dzewyatey godzinye są nye vkasze sądzam, a gdyby sądzą chczal od stolcza wstacz, lepak trzykroczy ma bycz wezwany; gdykole nye stanye, tedy ma bycz zdan, w czem bądze poszalowan.

(23). O nyeczzenyv sądv.

(G)dyby nyekto kv myesczczv, gdzeszto sądze syedlyby kv sądzenyv, kromye odpvsczenia wstapyl abo potrebyzny nye myal, to gest kv proszenyv lysta pozewnego, a to vczynyl swą symyaloscą abo vfalnoszcą, ten kromye wszego odpvsczenia przepadnye wyną rzeczoną pyathnadzesscza.

(24). Gdze kto ma sądzycz.

(S)adzc mayacz sądi poloszonec wsyalibi sobie w obyczay myesczcza yarczy gdze kv sądzenyv wybyracz, a to strony vczaszayacz; przeto aby kaszdy sądza wiedzal, gdze ma sadzycz, chcemy, aby pan cracowsky w trzech myastoch, to gest w Kracowie, w Andrzejowie, w Wysliczy sądzyl; paknyali to gynaczey vczyny a bądze sadzycz po gyszczym myastom, tedy od nyego mosze bycz odezwano, yako nye od prawego sądzy. To yste vstawyamy o panye sandomyfskyem.

(25). Słuszebnik tako ma pozywacz. |

14] (I)sze czastokroc przez pozewne listy bywa včaszenye, a to przez sądze, przeto vstawamy, abi sluszebnik tym obyczagem pozywal. Gdy którego zemyany na ma pozywacz, tedi do tego vsy yechawszy, kmyecza nygednego nyervszayacz any gabayacz, do wroth onego ziemyany na przygechawszy, swą laską ma vderzycz w wierzege, a tego zawolacz powiedayacz przyczyna, ktorego sądzezy przykazanym a kto pozywa a ocz. A gdyby y pana y kmyecza pospolv myal pozwacz, tedy tymsze obyczagem lyaską w wrota kaszdego kmyecza vderzywszy, ma pozwacz.

(26). O pozwoch, kogo ma pozwacz.

(A)lye ysze czastokroc nyenawysczy dla szimyanye wzali w obiczay abo dla nakladv straw, gdy pozywają pana nyektorey vsy, tedi kromye wyny y kmyecze pozywają, przeto chcemy, ysz gdy ktory ziemyany n take včaszenye vczini a nyewynnye kmyecza bądźze pozywal, ten przypadnye wyna rzezoną pyathnadzeczca; ale gdyby kmyecze byli vynny, tedy ma kaszdego pozwacz osobno, do wroth tego gechawszy a lyaską vderzywszy, przyczina ma powiedzcz.

(27). Sampiercza przedny ma poloszyz szalobą wszytką na lysze pozownem.

(P)rzydawa są czastokroc, ysze dworzanye naszego dworv albo gynszy ktorzykole przed nas albo przed sądzą naszego pozywajacz chytrze, a rozmagite szaloby wymyslayą dla včaszenyą strony a potapyenya; przeto 15] my | chcacz pomocz obyema stronoma, vstawiamy, aby odtychmyast czy, ktore pozową przed nas albo przed naszego sądzą, dobre a dluge ymyeli rozmyslenye na odpowiadanye przed sadem, aby takymy chytroszczamy abo chytrzymy szalobamy nye byli przechytrzeny. Przeto chcemy, aby sąpierzca abo porcza przedny szalobą wszytką poloszył na lysze pozownem tako, ysze nye bądźze potem nyczs przyloszono kv szalobie. Tako tesz gdyby kto byl pozwan o dziedzyną abo o wyeliką summa pyenyadzy, to gest o czterdzessczy grzywien, temv ma bycz dan pospolity rok przez sądzą y trzy nyedzele; ale gestly o maly dlug abo o slova, tedy nazayvtrz rok gemv ma bycz dan.

(28). Słuszebnik ma pozwacz z wolyą sądzezy.

(C)zastokroc przed nas skarga przynaszana, kako słuszebnyczi abo wozny geszdżacz po zemyam krolestwa naschego, vbogą slachtą y tesz dvchlownych vsy navczyli są lvpycz, a to kromya szadney vini y kromya woley naszych vřadnykow abo sądzy skladayą na nye pozwy a dawayacz gym roky; przeto vbostwo vbawszy są groz gych, pyenyadzmymy gotowymy przepraszayą. Dla ktorey chytroszczy chczem, aby odtychmyast nasze vbostwo nye zdradzono, ale ktori gedno tho sluszebnik vczyny, tedi gemv licze ma

bycz przeszono a gymyeny wszythco na nas ma bycz wżato. Tasz tesz vyną przepadnye, gdyby kogo pozwal kromye przykazanya naszego sądzy.

(29). Panowie nye mayą przychodzycz przed sąd z bronną rąką.

(D)la przyrodzonych abo przyiaczol abo slvg nyektorzy przed sąd nawczyli są sylną moczą przychodzycz, a thv grozamy w sądze czastokroc 16] wyczastwo otrzymvya, vbostwo potapyayacz; przetho | aby są taczy wszczagnali, chczem, aczby to ktory vczynyl, pokvpy vyną kv stolv naszemv kromya wszego odpuszczenya, ktora rzeczona pyanthnadzesczą.

(30). Zlosnyk podlvg zaslvgy ma czyrpyecz.

(P)rzydawa są cząstokroc, ysz gdy nyektorzy bywają pozwany przed naszą oblycznosc o nyektore vini, tho gest o gwalt abo zlodzeystwo, wzięli sobie obyczay, ysz tho nye swą wola, ale przykazanym swych panow abo starszych czynią, ktorąszto wymową od zlosczy y od smyerczy czastokroc byli wyzwoleny. Czso szesmy vznali, ysz tho bylo przeczywko sprawiedlywosczy boszey, przeto boyazny boga mayacz przeczyw temv, vstawyamy, ysz gdyby ktorego zlostnyka przed nas abo naszego vrządnyka pozwano a dokonano, tedy szadną wymową nye ma bycz wyprawyon, gedno podlug zaslugy ma vczyrpyecz, y tesz ma odpowyadacz wymowy nygedney swym panem nyemayacz; aczby tesz na to vkazowali przywylege abo ktore twardosczy nasze abo naszego namyestnyka, my dla rozmnoszenya zlosczy myedzy takymy, takyeto lysty odwolawamy y kaszemy ge za nyczs myecz. A gdyby kto o dziedzyna abo gynsze rzeczy przed nas byl pozwany a tento staczby nye chczal any dbal, tedy w czemkole bądze poszalowan, ma bycz zdan a y skazan potapyony.

(31). Szadny kromye powodv nye ma bycz pozwan.

(N)aszy vrządnycz abo gych namyestnyczy abo przyrodzony abo slvg gych wżali to w obyczay zgnyew chczacz strawy a robothy nad ktorąkole personą vczazycz, abo chytroszą na nych nyektore pyenyądze abo gynsze ktore dary wżacz, na ty yste pozwy dzywne a rozmagyte wynaydvya; 17] przeto | chczem, aby taky, czo go pozowie kromye powoda, ten przepadnye vyną rzeczoną pyanthnadzesczą temv, kogoo tako pozowie. Przykazvgem tesz sądzam y podsądkom, aby odtychmyast kromye powodv nye wydawaly pozwow, na ktorem pozwiec ma bycz tesz przyczyna, ocz ma bycz pozew.

(32). Gdy odpyerayą kym, ysz byl w dalekych stronach.

(G)dy nyekto o dziedzina bylby pozwany a odporcza cząstokroc chytroszą przed sądem tako odpyra, ysz Pyotr abo Ian w gynszych stronach, a to przeto, aby wlosnemv dziedzyczowy dziedzina odczynął, a ten kv dziedzinye, ktori tako odpyra, mowy aby nyczs nye myal, a tako o tą ystą dziedzina nye chcze odpowiadacz, przeto chczem, aby gdy Pyotr abo Ian

moczą sądzy na dziedzynie, o która są dzege abo w parrochy, kv ktorey ta dziedzyna przyslvcha, bądźże trzemy razmy przez woznego yawno wywoływając kv odpowiedzialnyv przypozwan, dayąc gemv pewny rok y myesczce; a gdy nye stanye kv odpyranyv, tedy sądza podlvg szaloby powoda ma skazacz a tego nyestalego zdacz.

(33). O dzeczkowanyv dw wolv.

(D)owiedzelysmy są, kako gdy nyektory ziemyanyn o nyeposluszenstwo zdan bądźże na dzeczkowane, tedy gdzieby myano wżącz szescz wolv, thv wezmą trzydzesczy abo czterdzesczy, a nyszli ge przywyoda tam, gdzieby s prawem myeli stacz, tym ge myedzy sobą rozerwą; przeto vstawiamy, aby o pyrwe nyeposlvszzenstwo sluszebnyk se dwiema pocholkoma sadzey ma gechacz do wsy tego zemyanyna, a tamo gestly sam zdan w wynie, mayą mv wżącz dwa wolv, a sąly tesz zdany kmyecze, tedy kmyeczowy 18] po gednemv | wolv. To tesz o wtore szadne nyeposluszenstwa vczynycz przykazvgem dw wolv, a na kmyeczv po gednemv; ale o trzecie acz przepadnye, tedi to, ocz bądźże pozwan, ma straczycz, ktorego sądza ma osadzycz. Tego tesz nye opvsczamy, aby thy woli tako wżate, kromye wszego obraszenya karmyącz, leczce chowany dwe nyedzeli a zymye thydzen, a po tych dnyoch nyewyprawyeny kromye ktorey wyni nam abo naszymv sądzi mayą bycz przysądzeny. To tesz chcemy, gdy slvszebnyk przy dzeczkowanyv nyektorego zemyanyna s pacholky sądzey gwaltem we wsy abo przede wsyą abo w granyczach abo za granyczamy albo gego kmyeczow bylby odbyth, tedi taky zemyanyn nam abo naszymv sądzi przepadnye wyną pyathnadzescza, a zaklad temv, komv przysądzon byl sadownye, z drugą vlną tesz pyathnadzescza ma dacz. Paknyalibi wsporą zakladv tako skazanego y wyn tako przepadlych nye postąpyl a za nye nye chczal dosycz vczynycz, a snad dla noczy gego sądza nye smyalby go dzeczkowacz, tedi tako czynyącz przepadnye nam vyna rzeczona syedmnadzesyath.

(34). O vlną, która rzeczona syedmnadzesyath.

(A)lc ysze vlna rzeczona syedmnadzesyath, nykomv nye ma bycz skazana, gedno naszymv stolv, przeto chcem, aby wiedzano, gdzie abo ocz ma bycz skazana: napyrwey komv dadzą vlną o pozostwo a nye moglby są wyprawicz; drvge, komv dadzą vlną o gwalt abo o rozboy na dobrovolney drodze a nye mosze są oczyszcycz; trzecie, gdy kto nyeczcząc sądv naszego, przed sądem myeczą abo korda dobylby; czwarte, gdy kto kogo sadownye o którą rzecz zdadzą y skazą dosycz vczynycz, a tento 19] wzgardzy dosycz vczinicz any rakoym | postawywszy kv dosycz vczynenyv, wspornye od sądv odygdze. Czy wszythczy tako czynyączy, tą vlną mayą bycz potąpyeny.

(35). O dzezskowanyv zemyan.

(A)le vbstwo czastokroc naczysk y szkody nyemale czyrpyą przeto, ysze nye podlug sprawiedlywosczy ale wyączyey wspori swą mocz vkazywając, kv dzezskowanyv yako na woyną gyadą, na tho nyemayąc przyzwoleną od sądzey ny przepawrszy zadną viną ziemyany na albo gego kmyecza, drapystwo czyniącz. Przeto chcemy, aby sądza abo podsądek kv dzezskowanyv nye wyączyey posłał, gedno dw pacholkv s slvszebnykyem; sądza tesz nye ma kazacz dzezskowacz nykogo przez vini abo alysz sądownye bądźe zdan na dzezskowane. Paknyali to ktori sądza gynaczey vczini, moczą albo smyaloscą swą kazącz kogo przez vini dzezskowacz, a tho dla swego poszytkv, tedi sądza temo, kogo tako dzezskowano, bydło abo gynsze rzeczy tako wżate albo gego kmyeczowy, aczby tesz byli dzezskowany, powiadayącym a skarszącym, ysz nyesprawyedlywie dzezskowany, kromye szkodi y obrazzenya ma wroczyz a dacz na rakoymye, rok pewny gym poloszywszy na sprawą abo dokonanye swey nyewynnosczy. Paknyali dokonayą swey nyewynnosczy, tedi sądza albo podsądek za kaszda personą albo kmyecza tako dzezskowane, panowy tych kmyeczy pokvpy abo przepadnye vini rzeczone pyacznadzessza.

(36). Powod ma pozwacz sapyerczą.

(P)owod ma pozwacz sapyerczą, a gdy na rok v sapyerz stanye a powod nye stanye, tedy sapyercza ma bycz wyzwolon od rzeczy przez powoda pozwanye; aczby tesz sapyercza nye stal sam abo przez posła, tedy dla nyeposlszenystwa ma bycz zdan w wyne dw wolv.

(37). O zastawie dziedziny patrz. |

20] (R)ychla rzecz w nyektorych sztvkach gest potrzebna abo tesz nyepotrzebna, a wszakosz przy sądzech a rozgodzenyv rzeczy rychlosz nye na bycz dzerszana. Przeto chczem, gdyby nyekto byl pozwany pyrwe, wtore, rzecze kv odpowiadanyv na szalobą dowoda (s) a tento nye stanye, tegdy dla gego nyeposlszenystwa na trzczem rok v ma bycz zdan, a powodowy na bycz przysądzona wlostna drzershawa y ina bycz dano gemv w dziedzina wwyżazanye a sapyercza yvsz ma odstąpycz y straczycz owszeyky przez przysądzzenya naszego sądzey. Aczlibi byla szaloba o dług abo o zastawę, a pozwany pyrwe, wtore y rzecze, a tento by zamyeschkal abo stacz nye chczal kv wyprawienyv zastawy, tedi sądza ma przysądzicz wszystko, czso gest zastawiono powodowy, y dacz wwyżazanye. Aczlyby zastawa nye stala a thy pyenyądze, w ktorich by byla zastawyona, a powod abo czyge yly pyenyądze ¹⁾, nye vczynyl szadney wymowy, gedno proscze zastawę

¹⁾ W tem miejscu napisał dalej pisarz przez pomyłkę: »wktorych by byla zastawyona«, cz je podkropkował na znak, że niepotrzebne.

przygął w pyenyadzoach, tedy ma ymyecz dosycz na tey zastawie; ale acz sobie wymowy którą przyczyną przy zastawie malego abo wielkiego gmyenya, tedy mały zastawą w myesczech w pienyadzoach, tedy gemv sądzą przysądzy pyenyadzi dopelnycz; aczlyby tesz zastawa wyączey, nyszli thy pyenyadze, w ktorych zastawyona, tedy ostatek ma wrocycz temv, czyya była pyrwey.

(38). O doswyathczenyv gwaltu.

(P)rzeto aby potwarz drogy nye myala, chcemy, aby ktoregokoly 21] stadla nyeporvszony swey czczy czlowiek o kakykoly gwalth przed sąd bylby pozwan, tedy nany dobrym swiadcztwem ma bycz dokonan. Paknyalito nye bądźe, tedy wlosną ręką przysyagwszy, sam odbądze. Gdyby nyektorzy bili w gednem powiecze abo pod gedną parrochia, a geden drugiego chczalby o zlodzeystwo nyektorych rzeczy wyzwacz przed sad, tho ma vczynycz nyszli rok mynye. Paknyali the vcziny po rocze geden a szalobą nany o zlodzeystwo chcze wznovicz, tedi to, czso bądźe nany mowicz, swiadcztwem ma nany dokonacz.

(39). Gdyby myesczanyn dal swkno na borg abo posziczil przez zapysv.

(Y)vsz chcącz konyecz vczynycz prawom, vstawyamy, ysz gdyby nyektori myesczanyn szemyanynowy dal svkno na borg abo gynszą którą kvpyą abo poszyczyl kromya zapysssv, na ktoremto yawno stalby dlug, tedy myesczanyn swiathky ma dokonacz swego dlugv na zemyanynye; aczby swiathkow nye myal, tedy gego zemyanyn wlosną ręką odbądze przysyagwszy.

(40). O doswiatczenyv swey slachetnosczy.

(R)odzay slacheczsky od rodziczow pochodzi a synowie od nych porodzeny, gym tesz doswiatczaya są bycz slachetnego rodzayv. Przeto aczby są nyekto myenyl bycz rodv slachetnego a gynsi by temv nye wierzyl, tedi ma doswiatczycz szesczą maszow swego rodzayv, ktorzy tako mayą wyznac przysyagwszy, ysz ten gest brath nasz y gest s pokolenya oczczow naszych.

(41). O doswyatczenyv ran.

(G)est przyszlo przed nas, kako Pyotr sczygayącz lana, gest gy vranyl 22] barzo na vliczi; tedy | Ian Pyotra pozwal przed sąd szalvyącz nany, ysze gy vranyl. Ian rzecl, ysze ya gesm gy vranyl, ale z gego poczathkyem, bo on mnye pyrwey vranyl, a na to ya mam swiatky. Przeto my Ianowy przysadzylismy doswyatczycz na Pyotra, przeto, ysze gy posczygnął na vliczi y gest gy ranyl, bo Pyotr nye odeymowal swego szywota, ale są msczyl swey krzywdy.

(42). O złodzeystwie pszol.

(P)yo| szalował na Iana przed sądem, kako pszoly abo dzenia jego nocną rzeczą kradmye wzawszy do swego domu donyosł, chcąc nany doswiatczycz; ale Ian zaprzal rzeczy złodzeystwa rzekąc: ya swoy myod yawno do swego domu przyniosł. Tedysmy Pyotra pytali: byllyby kto, czsoby wydzal, gdy Ian wszawszy myod twoy, nyosł do swego domu; tedy Pyotr nyemayąc swiatkow rzekl, ysz swiatkowic są zmarly, nye mam kym doswiatczycz. Tedy my wstawywszy przysadzylismy Ianowy włosną raka przysyagwszy odydz, a to tako, aczby Ian nye byl pyrwey porvszon we czczy.
| |

(43). O doswyatczeny swiatkow na slvszebnyka.

(P)yo| szalował na Iana, ysz gemv zadal cztyrzy rany. Tedy Ian poznal, ysz to wczynyl przeto, ysze Pyotr moczą nagechawszy w dom jego, maczerz abo syotra abo szoną abo dziewczką vranyl, ktorasz raną aczkoly slvszebnyk obesrzal, a wszakosz gynszymy swiatky jego chczal dokonacz. Ale gdy sądza slvszebnyka pytal, gestly wydzal tą raną, ktori tho zaprzal są gey wydzecz; ale ysze po zaprzenyv slvszebnyka przez zamyeskanya 23] Ian dokonale | swyatky, ktorimi są zawyodl, postawyl, ktorzy poznali, ysz raną tą ystą obesrzely, przeto my seznawszy Ianowy swyatky skazalysmy y wstawily przypvszczycz.
| |

(44). O doswyatczeny ran.

(P)yo| na Iana szalował, ysz gy vranyl, a Ian tesz mowyl, ysz gy Pyotr vranyl, a na to sya zawyodl swiadeczstwem; tedy my na tem rozgodzili tako: gestly we sswadze Pyotr Iana vranyl, tedi Ianowo swiadeczstwo ma bycz przypvszczono, ale gdyby kromy swady abo zatargnyenya Ian Pyotra vranyl, tedy podlug obyczaya Pyotr swe rany ma poprzsyzadz.
| |

(45). Kłaty tesz mosze swiatczycz, aczby gynszego nye bylo.

(D)oswiatczylismy tego dobrze, kako dla klatwy czastokrocw wspornye nyektorzi to wżali w obyczay swiadeczstwo odrzvczac, ktorym odrzvczenym czynya sylne wczynyenne prawdze. Przeto o takye odrzvczenie tako wstawiamy: kyedy ktoby swiadeczstwo wyodl a temv by to odrzvczano swiadeczstwo kłatwą, tedi ten, komv są tho sstanye, kromy obrasztenya swey rzeczy mosze gynsze swiatky wyesch, acz ge ma. Paknyaly nye mosze myecz gynszych swiatkow, gedno czso są abo bada w klatwie, tedy chcemy, aby ten, od kogo clyatwa wydana badze, pod dobrym rakoyemstwem abo pod przysyagą dosycz wczynyenya tym to kłatym rozgrzeszenie dano, tego dla, aczby czy yszy swiatcowie swiadeczstwa dokonali, aby takim przeczywie- 24] nym prawda nye zagynala. Aczby yvsz takim lvdzem kłatym rozgrzeszenya nye chczano dacz, a to tako, yszby to bilo yawno, gdyby prosly rozgrzeszenya, gdyz tho mamy z navky boszey, kto są vkorzy, yvsz gest rozgrzeszon, ale to podlug Boga, ale nye wstawy czyrekwie swia-

tey, tedy chcemy, aby kromye vraszenya rzeczy, to gest causi, sadza swiadeczstwo przyiacz przysadzyl, a to swiadeczstwo mocz myecz na wyeky.

(46). Przyiaczele mogą swiathczycz.

(K)vrnath dw (s) pozyskował na Domyenykv a na to wyodl szescz swiatkow podlug skazanya sądzej, myedzy ktorimy swiathky byl Pyotr Kvnratow przyrodzony. Tego Pyotra Domyenyk zamieszkal odwolacz, gdy gynsze swiathky myanowano przed sądem podlug obyczaya, thym, ysz gest przyrodzony krwią Kvnratowy; a potem, gdy swiatkowie przysyagdli (s), Domyenyk Pyotrowo swiadeczstwo chczal odwolacz, przeto, ysz gest przyrodzony Kvnratowy. Przeto my vžnawszy, ysz gest przyrodzony myedzy przyaczelmy czastokroc rzeczy gednaya y wkładaya rychley nysz nyepili, w tey rzeczy Pyotra na swiadeczstwo vstawylismy przypuszczycz.

(47). Dawnoscz trzech lyat y trzech (s).

(G)dysz dawnoscz w prawiech dla lenywstwa gest vstawiona, przeto vstawiamy, aby ktokolyby mnyamal w ktorey dziedzinye nyeczso myecz podlug prawa, ktorasz to gynszy trzymaya od trzech lyat y trzech myesyaczy kromye wszego nagabanya spokojem, aczkoly gego dziedzina sprawnye nye bylaby, a ow, ktoryby byl blywszy kv dziedzinye, w tem czassye, tho gest 25] trzech lyath y trzech myesyaczy mylczy a rzeczy nye pocznye, tedy vstawiamy, ysz ma yvsz mylczecz a dziedzina straczycz. A gdy nyekto w zastawie dziedzina ktorą zastawy, vstawiamy, aby ten, ktori zastawy, abo gego przyrodzony przynamnyey gednacz w rok przed naszym sądzą, acz gy mosze myecz, abo w parrochy tey dziedzini, abo na wieczoch abo na poroczkoch vswyathczyl, ysz tą dziedzina w tylko pyenyadzocho gest zastawyona. Tedy tako czynyacz, ten, czyia dziedzina, abo gego przyrodzony ma mocz za trzydzessczy lath swą dziedzina wykypycz y wyzwolycz. Paknyali tego nye vczini na kaszdi rok asz do pyączynaczche lyath, tedy wszytko straczy a ma mylczecz. Ale pany masza mayacza, mnymayacz syą myecz prawo kv nyektorey dziedzinye, abo dla wyana abo kakole gynaczey, dawnoscz ma myecz do dzessyaczy lath; paknyaly w tych leczech zamylczy a nye poruszy rzeczy, tedy od swego prawa odpadnye. Ale gdy taka pany bądze wdowa, mayacz mocz kv nyektorey dziedzinye ktorymkole obyczagem, ma myecz dawnoscz za szescz lath; zamylczili thym obyczagem, yaco y pytwey, od swego prawa odpadnye. A thy dawnosczy mayą bycz trzymany, gdy ziemya gest w pokoyv; bo czassv trwog abo zamieszczana o tem na rostropnosczy sądzy tho spvsczamy. Ale yączecz szadney dawnosczy nye ma myecz.

(48). O dawnosczy dw lyath.

(I)an szalował na Pyotra, ysz na gego dziedzinye przyszedwszy, gest ploth wylamal y wszytky vszythky pobral. Tedy Pyotr odpowjedzal, iz

Ian w tey ystey dziedzinye se mna we dnye y w noczy asz do dw lath myeszkal mylcząc o ty yste ploty, a mnye nye gest nygdny nagabal nygednym slowem any rzeczą. Przeto my seszrzawszy lenywstwo Ianowo, 26] przysądzylysmy Pyotrowy odydz dawnoszą dw lyath o taką rzeczą. |

(49). Dawnoscz o pyenyądze zony.

(F)ranczek s syestrzenyczą Lucią syrotą w mlodych leczech y z gymyeynym yaco ssto grzywien na swą opyęką przyiał. Potem gdy gescze gey lata nye byly wyszly, gest yą dal zamasz telko se dwyema dzesstoma grzywyen. Tedy Lucia myeschkawschy s mąszem cztirzy lata, a po czterzech lyeczeeh Franczka vya swego o ostatek pyenyadzi nagaba y pozowie. Ale Franczek gey spytał, kako dawno schla zamasz, ktora odpowiedzala, yvsz cztyrzy lata, a w tych leczech Franczek nygdny nye byl nagaban o thy pyenyądze. Przeto my vstawylismy, ysz gdysz Lucia s swogym mąszem myeszkała s swym mąszem trzy lata y trzy myessyące a Franczka w tych leczech nye gabala any pozywala, aczkole gey gescze lyata nye byly wyszly, ma mylczecz a Franczkowy tym obyczagem dawnoscz trzech lyat y trzech myesyący przysądzylysmy.

(50). O dawnosczy dziedzinye.

(F)ranczek przedal Ianowy dziedzina za sto grzywien a Ian natychmyast gemv zaplaczyl pyacdzesyat grzywien, a druge pyenyądze slubyl gemv zaplaczycz na pewne roky. Potem Ian nyedoplaczywszy ostatek pyenyądzi za dziedzina Franczkowy, dzerszal s spokojem dziedzina za cztyrzy lyata, potem na konyczv czwartego lyata Ian kladl ostatek pyenyądzy Franczkowy. Tedy Franczek gdysz mv syą tako dlugo¹⁾ zaplata nye sstala konyeczna, chczal targ wzrzvczycz. Tedy my chcząc pokoy myecz myedzy zemyany, przysądzylysmy Franczkowy wieczne mylczeny dla dawnosczy a Ianowy dziedzina trzymacz pyenyądzy doplaczywszy.

(51). O poszyczenyv pszemycze.²⁾ |

27] (F)ranczek poszyczyl Pyotrowy trzydzessczy kłod przenyecze; a gdyszto czastokroc vpomynal Franczek, aby mv wroczył, tedy Pyotr nye chczal mv wroczycz; a gdysz gy pozwal, Pyotr pytał Franczka, kako dawno gest, yako mv poszyczyl, ktory rzekl: trzy lyata. Tedy my Franczkowy przykazalysmy wieczne mylczeny dla tego dlugego czassv.

¹⁾ Tu pisarz wypisał wyraz »włokło«, ktory jednak podkropkował jako błędny.

²⁾ Tytulik ten stanowi ostatni wiersz na stronie 26-ej. Poniżej onego a zatem już na marginesie pisarz zanotował: de pena *pyathnasce*: maior defert quatuor grossos, minor duos grossos, którato zapiska odnosi się widocznie nie do tego artykułu, lecz dopiero do artykułu 52.

(52). O przysyądze, ktora trzynacze gest.

(A)czkole plath rzeczony trzynacze, ktori podług obyczaya sądza bral, yvsz byl zagynął, a wszakosz potem wynalesly pod gynszym myanowanym, slowic pyąthnacze, ktorymszeto vbostwo vdrączaya. Przeto vstawyamy, aby o rzeczy dziedzynne abo nyedzedzynne abo rzeczy wielkye sądza myasto platv rzeczonego pyatnacze wzał cztyrzy grosze, a o mnyeysze rzeczy dwa grosza ma wżącz.

(53). Pyrwsze zdanye w swey mocy ma stacz.

(G)dysz rzeczy vmarle trudno wzbvdzycz, yako mynåle na wstecz obroczycz, a wszakosz są nyektorzy, czso rzeczy przesle y tesz sądem osądzone nyekakymy wymysly navczyly sya wzdzyracz, a to w tem, gdy nyektora bracza abo brath s syostrą oczczynną bada oddzeleny, kczemvsz to dzalowy przed sądem brath abo syostra przygnå skazanye, a potem drvgy abo gynszy brath przyszedwszy przed sadzą, ono skazanye odwolawa, dokonawayącz abo chcącz dokonacz, yszby przy tem skazanyv nye byl, chcącz, aby to skazanye wypysano abo zagaszono, a ktemv naszy sądze czastokroc syą sklaniayą, a rzeczy skazane wygassaly. Przeto my chcącz pewnyeyszy konyecz thym rzeczam vstawycz, vkladamy, aby gdy bracza abo 28] syostra z bratem oczczynną bada oddzeleny, a ktemv przyzwalą abo geden z nych przyzwoli, tedy drugi potem nye mosze wzrzvczycz, ale ma trzymacz tako, yaco drvdzy, wygyąwszy o cząszcz, czsoby nany przyslvszala, o tą mosze mowycz. Aczlyby bracza abo brath, syostra w oczczynnye nye byly rozdzeny, a tako aczby myely lyata rostropnosczy, tedy vstawyamy, aby w tey dziedzynne, ktoraby byla nagabana abo gdzie gyndze przez woznego lystem pozewnym dano yawny rok, na ktorem tako ma stacz, acz kto ma mowycz czso ktey dziedzynne, abo ysz by byla gego abo ktore prawo w nyey ma, aby stanął tego dnya thv abo tv na rok v kazonem praw swa vkazal abo poloszyl. Paknyåly tako pozwany na te ystem pyrwe rokv nye stanye, vstawyamy, aby sadza tym rokyem dziedzyną skazal stoyączemv na rokv pyrwszem. Gdykoleby potem chczal nyestoyączy na rokv pyrwszym zdanye sądowe odnawycz abo wzdzyracz, tedy gemv ma bycz vloszono wieczne mylczenye, a rzecz sadem zdaną w swey mocy ma stacz.

(54). O konyv vkradzonym.

(N)agoth knyecz szalował na swe sąsyady tako, ysz gdysz my noczną rzeczą kony gest vkradzon we wsy myedzy sąsyady, natychmyast s pyl-noszczą gesm pobvdzyl sąsyady, proszącz gych, aby my pomogly w sladv złodzeya pogonycz. Tedy ony wzgardzili a pomocy dacz nye chczeli, a w tem mnye kony gest zgynął. Zatym my w tey rzeczy wszytkym sąsyadom konya Nagotowy skazalismy zaplaczycz.

(55). O wczączv palczow.

(P)yostr na Iana szalował, kako gemv w ręce go swym myeczem trzy palce wczął. Czegoszto Ian zaprzal. Ale ysze Pyotr po rocze mynałem 29] za swe palce dosycz wczynyenia poszādal, | tedy my Pyotrowy skazalysmy samotrzeczy Iana o swe palce poprzysyądz.

(56). Gdy sądzy nye nagany, skazanye go go ma mocz.

(P)yostr postawyl syą naprzeczyw Ianowy sadzy o rzecz, którą przed nym myal abo czynyl; ale zdanye Ianowo aczkole wspyrayąc syą przal, a sądzy nye naganyl. Tedy my rzecz abo skazanye Ianowo sądzy wstawylsmy mocz myecz a na Pyotra vyną podług skazanya sądzy.

(57). Pyrwsze skazanye sądzy ma myecz mocz.

(F)alco pozwal Indrzychu o dziedzyną, ale Indrzych zawyodl syą dawnoscą, czegoszto podług prawa dokonal. Tedy sądza Falcowy przysądzy dawnosc przyiącz a o dziedzyną wieczne mylczynie myecz. Potem przyszedwszy Mycolay brath mlodszy Falcowy, chczal tą rzecz wzrvszycz a o nyą czynycz. Tedy my skazalysmy Mycolaya brata Falcowa w tej rzeczy nye slvchacz a pyrwsze skazanye sadzy mocz myecz.

(58). O mlynarzv pospolytem myedzy braczą.

(F)ranczek, Falco, Indrzych trze bracza mającz gednego mlynarza, tedy Indrzych o nyektore vini mlynarza przed sądzą podług prawa pokonal. Potem Falco mlodszy brath przyszedwszy, szalował na Indrychu, yszby go mlynarza sądzy y zdal. Tedy my vszrzawszy rostargnyenye, przysądzyliśmy Indrzychovy, ysz podług prawa wczynyl.

(59). O pvsczynye kmyeczskyey.

(N)yezgodny obyczay wszaly myedzy sobą zemyanye, ysze gdy ktori kmyecz vmrze nyemayąc dzeczy any ktorego przyrodzonego, pvsczyną go dobra ksobie przygmvyą. Vstawiamy, aby z gymyenia tako vmarlego, gestly takye gymyenie, kyelych za poltory grzywny do czyrekwie, do kto- 30] rey przysluchal, sprawyono, a ostatek przyaczelom go blyszszym dano.

(60). O konyv zdrowem poszyczonem.

(M)icolay szalował na Pyotra, ysze gemv konya poszyczyl na drogą zdrowego, ale Pyotr obgechawszy drogą, wroczył konya Mykolayowy chromego. Tedy Pyotr odpowieszal, podług wiari konya przyglądal y tesz karmyl, yaco swego wlosnego, a nye wyem, skąd ma vraz. Tedy my na tą rzecz przysądzylysmy Pyotrowy konya na strawie kromye roboty chowacz dwie nyedzely. Paklyby w tem czassye kony nye wyzdrowyal, tedy o ten gysti mają myedzy sobą przyaczelsky vloszycz.

(61). Gdy kmyecz kmyecza zabige.

(A)czkoly podlug starych praw bylo vloszono, ysz gdy kmyecz kmyecza zabyl, tedy dawszy za vina trzy grzywny groszy, byl praw; ale ysze dosycz nye bylo takim kv sskaranyv, przeto vstawiamy tako: gdy kmyecz kmyecza zabyge, tedy panv, ktoremv przyslusza, za wyną trzy grzywny, a przyaczelom zabytego schesz grzywyen; paklyby nye myal czym placzycz a bylby yath, tedy głowa za głową.

(62). Geden ma bycz powolan o maszoboystwo.

(G)dy trze abo wiączy byliby pomowieny o maszoboystwo, aczkoly podlug starego prawa ten, czso kogo pomowyl w maszoboystwie, sam poprzysyagl, a tym y w vynye y w głowie bywaly potąpyeny, przeto vstawiamy, aby gednemv dano winą abo pomowyon o głową y poprzyssyaszon przez tego, kto nany mowy; ale drvdzy mogą bycz pomoczyczny zabycza głow, tako rzekącz: ten zabyl s pomoczą tylko tych. A tako czy, mayaly doskonale swiathky, mayą odchodzycz, a nye mogaly myecz, tedy mayą bycz przewyneny.

(63). O smyerczy nyewiadomey.

31] (G)dy syą komv smyercz przyda kromye przyczyny, | tho gest, yszby syą vtlukl abo vtonal abo kakole gynaczey, tedy chcemy, aby o takyego czlowieka nygedna pomowa any szaloba byla; a gdyby kto zabyth a nye wiedzanoby, kto gy zabyl, tedy o to dziedzina nye ma bycz obwyonyona any o to ma czso czynycz, ale przyaczele mayą badacz wynowatego, podlug prawa mayą pozyskowacz.

(64). O zabyczv slacheczycza.

(A)by syą od zlosczy wyną wztrzymali, vstawiamy, kyedy ktori slacheczycza zabyge, tedy za głowa szesczdzessyath grzywyen, a od skaszenya abo vczącza ktorego czlonkv trzydzessczy grzywien, a od prostey rany pyathnacze grzywien sskazvgemy.

(65). O zabyczv maczerze.

(W)vawrzynyecz szaluge na Marczyzna, ysze gemv maczerz zabyl; ale Marczyn w odpowyedzy Wawrzynczowy przyganyl, rzekącz, yszby nye byl od dobrej maczerze porodzony, chcząc gy od rzeczy odeprzec. Ale my przy takym czlonkv y temv rownem sskazalysmy głową zaplaczycz.

(66). O zbiegłem slacheczyczv.

(N)yektorzy swą szalonoscą abo rospvsczenym gymyenyne swe, ktoreby na dlugy czas mogly rozmnaszac a gego se czczą poszywacz, krothkym czassem strawywszy, od swego gymyenya zbyeszawszy, po stronam zbygaya, vbstwo tąpyacz. Przeto chcem, aby taczy acz nye moczą ale wyną bybili

skarany zbiegowie od swego gymyenia a po stronam zbyiayacz, to gymyenne, od ktorego odbyegaya, naszymv stolv przez wszego odmowienya przy-sadzono. Aczby taczy naszą myloscz przenaleszly a gymyenyne odzershely, 32] a wszakosz chcem, aby myedzy slachtą rowney czczy nye myely. |

(67). O placze slvszebnykowem.

(P)odlug starego obyczaya bylo, ysz gdy sluszebnydzi kv nyektoremv zabitemv na polv abo na drodze byly przywolany, prawem swym rzeczonym krwawne, odzenye, w ktorem zabyty byl, sobie brali. Ale syą tho nam nye wydzalo za prawo, bo nykt dwiema ranoma ma bycz vdrączon. Przeto odtychmyast zakazugem, aby sluszebnydzi tako wzący kv ogladanyv za-bytego, nye czynili szadnych lupow, ale za robotą swą grossze mayą wącz od tego, kto ge wzowie, tako dlugo, asz mąszoboystwo bądze świadecztwem dokonano,

(68). O spasyenyv zbosza.

(A)by nykt suemv blysznyemv szkody nye czynyl. Gdyby nyekto popasl osyanye gyszemv konyem abo gyszym dobythkyem, chcem, aby szkoda temv, czyge zbosze gest, zaplaczyl, a od kaszdego bydlyacza dzecz-skyego dal trzy pyenyądze. A gdykoly kto zaymye na swem zboszv, tedy slusznye pod świadecztwem mosze ge chowacz przez noc; paknyaliby rano nye bylo wyprawyono, tedy ma ge dacz kv dworu, kv ktoremv przyslvcha.

(69). Gdze komv dadzą winą, tv ma slvehacz.

(G)dy kto bądacz powod, nyekomv da winą w nyemyeczskyem prawie a bądze nany szalowal, tedi winowati tam ma powoda sluchacz asz do sko-nanya. Paknyaly wynowati vczynywszy dosycz po tem prawie powoda chczal nagabacz, tedy powod wygmye syą do swego prawa y sadzey, kto-rego s prawem ma sluchacz.

(70). Poszeszcza ma bycz spalon.

(P)rawo cesarskye nas navcza, ysz poszeszcza ognym ma zgynącz. 33] Przeto chcemy, gdyby nyekto | tako naleszon, aczby do kosczola abo do klasztora nyekako vczekl, tedy przez poruszenya swiåtosczy ma bycz zlostnyk wżath a podlug prawa osadzón. Ale ysze taczy zlosnyczy kv od-pyranyv swey zlosczy wżaly sobye w obyczay myeszkacz w myesczech abo we wsyach, gdesztoby syą nyemyeczskym prawem odpyraly, a tako czą-stokroc swą chytroczą od smyerczy wychodzą, przeto chcem, aby zly gori nye myal, ale wszady potąpyon. Vstawiamy, aby gdy takymv dadzą wyną, aczkole bądze naleszon w myescze abo we wszy, ten nygednym pra-wem nye ma bycz sadzon, gedno polskym prawem przed sadzą vstawionym, ktory przekonany ma bycz skaran smyerczą gemv zgodną.

(71). O dzewyczem gwalcze.

(S)lusza podlug zakonv, aby syą kaszdy dobry zlego chronyl. Nyekto-
rzy zly a nyeczysci w swem szywoce, czvdzym szonam abo pannam gwałt
vczinywszy a gych czczy pozbawywszy, gdy gym bądze dana wyna, chy-
trosczą podlug nyemyeczskyego prawa gych odbywayą. Przeto vstawiamy,
aby taczy gwałtownyczy prawem polskym sądzeny.

(72). O przywyleya straczenyv, gdy kto nye sądy podlug gego.

(K)to sam tego nye trzyma, czso na swem przywyleyv yma, podlug
prawa dawnego sam to stracza. Nyektorzy zyemyanye naszego krolestwa
mających od nas abo od naszych namyastkow lysti przywyleyne swym mya-
stom abo wsyam pod prawem nyemyeczskym, a wszakosz ty ysta prawa
opvsczayącz, podlug praw polskych syą rządzą. Przeto vstawiamy, aczby
kto prawa opvsczayącz ta, ktora maya, gynszym sądzycz bądą, pyrwsze
maya straczycz. Ale przeto chczem, aby gdzie kto zgrzeszy, tam tesz ma
34] czyrpyecz tymsze prawem, ktore w tem myescze abo we wszy gest.

(73). O zbiegłych kmyeczoch.

(Gdy zbiegowie swym panom czastokroc czynią dziedziny puste,
przeto nam y naszym poddanym tho syą wydzalo podobno, aby takye
schcody naszym poddanym nye blii. Vstawiamy, abi nye mogli wyączey
smyecz zbyeszecz abo odydz, gedno geden abo dwa do gynszey dziedziny,
kromye woley tego pana, pod ktorym są abo myeskaya; gedno w tych
schtvkach kmyecze yawno wszytczy mogą zbieszecz, tho gest, gdy pan
kmyeczowy szoną albo dzewką pokala yawno; druga sztuka, gdy kmyecze
o wyna pana swego byliby w klatwy; trzecza, gdy o wyna panyską kmye-
cze dczczskowanoby czastokroc abo drapyeszono; czwarta, gdy sam pan
swe kmyecze przez viny zbyya abo lupy. W tych sztvkach nyetylko geden
abo dwa ale y wszytka dziedzina mosze syą rvszycz.

(74). Syrothi nye maya dawnosczy.

(Gdysz wdowa po szmyerczy masza swego weszmye dczczy w swą
opyeką nyemayące doskonałych lyat, tho gest dwanaczce lyath, a gdyby
nyekto gym w tych leczech schcodą nyektorą w gymyenyv vczynyl, acz-
by macz o to nye chczala abo nye mogła czynycz, tedy tym dczczom da-
wnoscz nye mosze bycz przypysana, aczkolyby o to nyczs nye mogli abo
nye chczeli asz do lyat doskonałych czynycz: aczlyby tesz po dokonanych
lyeczach zamieszkali czynycz a dawnosczby wyszla, tedy yaco y o gynsz
sztvky podlug dawnosczy maya mylczecz.

(75). Dobri czlowiek naganyony sam ma odydz.

(Aby zemyanye abo gynszy maszowie spyrw w swey czczy szadnym
zlodczystwem nyeporvszeny od nas abo swych sasyad myely nyektoze za-

35] chowane czyzy dla swego oczyszczenia, a to gdy gemv | dla gego mas-
stwa o zboy nye dana wina przez sąsyady, tedy sam wlosną rąką odygdze.

(76). Nykt przez czygey woley czvdza rzecz ma dracz (s).

(G)idzyk szalował na Falka, ysze gdy schedl w droga, tedy w drodze zasnął, tedy Falko nadszedwszy gy sspyacz, wzał gemv myecz y s tobołą, w ktorey byly trzy skoczczce pyenyadzi; ale acz gemv wroczył myecz y tobołą, ale trzech skoczczow gemv pyenyadzy nye wroczył a na swoy vszytek obroczył. Falco poznal, ysze myecz y toboła wzał byl, ale gemv zasyą yą wroczył, ale o pyenyadze zaprzal. Ale my poznawszy, ysz nykt kromye czygey woley nyszadney rzeczy nye ma wżacz, alyszby gego vproszyl, przetosmy w tey schtucze Gydzykowy sskazaly przyssyadz na swą schkodą.

(77). Gdy kogo vkassy pyes.

(I)dzzyk szalował na Falka, ysze s posczwanya gego gest gy pyes vkaszyl takó, ysze chramal. Falco zaprzal sczwanya; ale ysze Idzyk nye myal kym doswyatczycz, o taką schtvką sskazalysmy Falkowy sye od-przysyandz.

(78). O zagaszenyv swyeczce.

(I)dzzyk szalował na Falka, ysze gdy w wyeczor w domv Idzykowem sstala syą swada, przyszedwszy Falko gest swieczą zagasyl, s ktorego zagaszena swyeczce w tey sswadze Gydzyk nye wye, kto gemv zadal raną. Falko aczkoli poznal, ysze swieczą zgasyl, ale zaprzal, yszby Idzyka vranyl abo vrazil. Tedy my Gydzykowy sskazalysmy przyssyadz, jako nye wye, kto gy vrazil. A ysze Falko zagaszonym swyeczce byl przyczynycza rany, 36] skazalysmy za rany dosycz vczynycz. |

(79). Gdy pastyrz nye przyszenye owyecz.

(I)dzzyk szalował na pastirza, ysz owczą, ktorasz do czrzody przez pastirza wegнал, gego stroszey poleczywszy, ten owcze gemv nye przygnal, a tako zgynąła; ale pastyrz rzekl, ysze owczą z gynszym dobythkyem do wsy wegнал. Tedy my o taką rzecz y tesz tey podobną pastyrzowy skazalysmy przysyandz, jako owcza w wycz wegнал.

(80). O gygranyv kostek.

(A)by kostky nye myali possylenya, bo oczczowie nyewynny czastokrocza dla zlosczy a przegygranya synow gymyenia wlosnego pozbywają, a tho nye dla wyny oczczowskyey, vstawyamy, gdyby nyektori syn badacz w moczy oczczowskyey abo za szywota oczcza y maczerze kostky gygral a przegygral czaszcz pyenyadzy na slvb dosyczvczynyenia, tedy oczecz poko szyw, za to nye ma cyrpyecz any placycz.

Takyesz aczby szyd takyemv synowy poszyczyl pyenyądy, za to tesz oczecz nyczs nye ma czyrpyecz any placzycz. Takyesz aczby ktori vczynyl ktorą vmową o ktorekole rzeczy abo o dziedzyną, poko oczecz szyw, syna nyeoddzelywszy z gymyenia, tego tesz oczecz nye ma trzymacz.

(81). Kostek nye mayą gygracz na zakład.

(Y)sze chytroszcz kosteczna slyachtą myedzy sobą spywszy syą geden drvgemv na kostkach na zakład pyenyady dawa a zasyą zyskvgę, a tako ziemyane czastokroc konye, na ktorychby nam ryczerstwo myely sprawyacz, straczayą, y tesz dziedziny za takim zasszenym zastawyayą a potem w vbostwo wpadwszy, kv gorszemv przychodzą abo zbygyayą, dla ktorych wyn po sąnd nasch radzy przychodzą, przeto aby naszym poddany czczyą 37] tym szyrzey slynaly, vstawyamy, aby od tychmyast szadny ziemyanyn nasz z nyszadnym czvdzoszemcem na zakład nye gygral, ale tylko za gotowe pyenyądze. Paknyaly kto nadto vczini a na kostkach da na zakład abo na zastawą pyenyady, abo za to rakoymya wezmye, tedy any wynowaczecz any rąkoymya za to ma czso czyrpyecz any placzycz. Aczlyby tesz ten, czso przegygra, poddal syą pod layanye abo sromoczenye a na to rakoymye postawyl, a tento, czso zyskal, chczalby gy abo gego rąkoymyą sromoczycz, tedy za sromotą ylkokroc bądze sromoczycz, telkokroc gemv wyną pokvpy pyąthnadzeczca a sadowy naszymv drugą tesz pyąthnadzeczca.

(82). Kto gedze na woyną, nye czyny szkody.

(P)otrzebno gest kv pospolytemv dobremv, aby kaszdy swoy pokoy myal a geden drugemv szkody nyczzyniaycz, czsnoth poszywayacz. Ale nyektorzy nyedbayacz tego, yakoby zlomcze zakona, gdysz po swymsze szemyam czągną na woyną, swymsze sasyadom wyączzey nyszly nyeprzyaczelom samy szkody nyewymowne czynią, w czemszeto nasze szemye nyemale vcząszenye czyrpyą. Przeto my chcącz takim szkodam konyecz vczynycz, vstawyamy, aby gylkokroc na woyna sczie ma bycz, szadny z naszych poddanych ma stacz we wsy, ale na polv, a tam nygednego drapyesstwa any w konyoch any w dobythkv any w gynszych w ktorychcole rzeczach mayą czynycz, gedno tylko pokarm konyem y to dosycz vmyernye tamo mayą sobie zyskowacz; any tesz w dąbrowach any w gayoch kv bvdowanyv. Aczlyby kto na to smyal vczynycz, yako zvfcłcze przeczywnosc vcziny panv dziedzicnemv, tedy w czemkoly gy pan dziedziczny o schkodą rąką swą poprzysyąsze, to gemv ma odloszycz z wyną pyąthnadzeczca a nam o gwalth 38] drvge pyąthnadzeczca. |

(83). Dzalv dzieczy nye mayą myecz s oczczem.

(P)ospoliti obyczay w krolestwie naszym gest, ysz po smyerczy maczerze, dzieczy od oczcza swego dobra gymyenia polowyczną, a tako dla swego glupyego rozvmv mlodych lyat gymyenye straczayą a straczywszy

dla myersyączky oczczowej, którą gemv czynią, acz są nad nymy nye slutuge, w vbostwo wpadają; a tako s takyego rostargnyenia gymyenia obyie stronye nyedostatek y szkoda częstokroc czyrpyą. Przeto ze wszym ryczerstwem wkładamy, aby kyedy macz vmrze, dzeczy częsczy od oczcza szadney nye poszyszcą, wygyąwszy to, ysz oczecz gynszą szoną chczal poyącz, abo tesz gdyby marnye gymyeny chczal roztruoszycz, tedy dzeczom z oczczem slvsza dzal vczynycz.

(84). O lychwie szydowskye.

(G)dysz z lychwy pochodzi nyerządne lakomstwo, a to dla nyevstawienya podobnego platv mzdy, chczem, aby szydowie pyenyądzi poszyczayącz, za lypha na tydzeny nyewiączey wżaly pod naszą myloszczą od grzywny, gedno pol grosza. A gdyby są kto szydowy lystem zobowyżal na pyenyadze lychwą placycz, a gdyby szyd swą chytroszczą zamylczal y zadzerszal do dw lath a nye przypozywal gyszczą o mzdą przed sąd, tedy lychwa od dw lath ma straczycz a daley telko mzdą a znow lychwą początą ma myecz, a on lyst zapysny nygedney moczy daley myecz nye mosze.

(85). Gdy kto porąby drzewo w czvdzem lysesze.

(N)yektorzy swą smyaloszczą wgechawszy w las abo w gay nyektorego zemyanyna, kromye woley gego drzewo wyrąbywszy, precz wywoszą. Przeto vstawyamy, bo gdy kto s czygego lyasa wyrabywszy wywieze dąb, czso są godzyl na ossy, abo gdyby pospolytych drzew woz wywozyl, tedy temv panv, czygya są drwa, ma pokvpycz vyną rzeczoną syedmyna-39] dzessyath. |

(86). O slyachcze zbiegley y tesz czso lotrwyą.

(P)rzygadza są, ysze porodzony s plemyenia slacheczskyego, częstokroc swey czczy nyeszanvyącz, wydawają są na lotrowstwo, ktemv na złodzeystwo, a swą wolą bywają zbyegowie s krolestwa naschego, a taką mającz vmowka, wiele zlego w krolestwie poczynają, a potem acz naszą laską na myloszcz badą przyiączy, chczą są rownacz we czczy slyachcze nyeporuszoney. Przeto vstawyamy, aczby taczy naszą laską zasyą w krolestwo byly przyiączy, a wszakosz o namowienye maya opowyedacz a dosycz vczynycz, a weszdy takyey czczy nye badą myecz, yako slachczycz we czczy nyeporvszony.

(87). Ktorzy cradną zbosze s pol.

(P)odług pysma swiatego czyniączy schkoda na polv, rzeczeny tesz są złodzeje; ale ysze taczy od zlosczy nye mogą bycz wczżagnyeny, alysz gym powroz wloszą na szschyyą, przeto aczby nyektory kmyecz abo sluga czygykoly badacz, zbosze czygekole na polyv noczną rzeczą bral abo kradl, tedy aczby gego ten zabył, czyge bądźze zbosze, tedy za to nyczs nye po-

kvpy. Aczlyby ten złodzey tego, czyge yest zbosze, vranyl abo zabył, tedy za rany ma gemv dosycz vczynycz a za głową dziezem.

(88). O layanyv.

(Y)sze wszelka nyeczystocz słow y skarade mowy kv swarv lyvd przywodzą, przeto od dobrych lvdzy mają bycz owszeyky oddalony. Przeto chcemy, aczby który yazyka swego nyewsczagażacz, slyachczycz layalby slyachczyczowy myenyacz gy tak: thysz kvrwy syn, a natychmyast nye odwolał any zaprzal, czsoby mowyl, anyby doswyatczyl gego takim bycz, yako gy myenyl, tedy za layanye onemv, komvby tak layal, za wyną ma zaplaczycz schesczdzessyath grzywyen groschy, iaco gdyby gy zabył. Takyesz mowyny, aczby kto gego macz mowyl kvrwą a nye odwolał 40] anyby | doswyatczyl, czso mowyl, równą wyną yako o pyrwe ma pokvpycz, abo odwolażacz ma rzecz: to czso gesm mowyl. lgałem yako pyes.

(89). O ranach ryczerskich abo slacheczskich.

(W) byczv ryczerzow y gynszych naszych poddanych taky obyczay w wynach chcemy trzymacz. Aczby ryczerz riczera abo slachczycz slachczyczza ranyl abo vderzył przez wylanya krwie, tedy slachczyczowy tako vranyonemv wyną rzeczoną pyathnadzessczya przez tego, czso vrany abo vderzy ma bycz zaplaczona. Aczby gynego vderzył, któryby nye myal prawa ryczerskyego, tedy grzywną grosszy za taką raną; ale kmyeczowy schescz grzywyen, kto gego vderze, ma zaplaczycz.

(90). Gdy kto vrany kmyecza abo zabyge.

(A)cz kmyecz vranyon bądze asz do krwie abo tesz bądze byth barzo, tedy ze wszythkych wyn skazanych za rany abo za bycze, dwie cząsczy zbytemv ale trzecza cząszcz sądowy, gdzie ta rzecz sadzona, przykazvgemy dacz.

(91). O zabyczv brata abo syostry.

(A)czby nyektorzy zemyanye y slachczyczy naszego krolestwa braczą, syostry abo wlosne przyrodzone zabylyby nyemayacze plodv, tedy slachczycz, czso tako vczyny, nye otrzyma oczczysny abo cząsczy gych szadney. I tesz skazvgemy thym wszythkym, czso tako czynyą, gych synom, aby wlosney cząsczy w takich dziedzynach nye myely, w ktorey dobra albo dzieczy gynszy przyaczele aczkole dalszy, mają syą wwyazacz; y tesz wszytky take, czso zabygyyą braczą abo oczcze, dla okrvthnoszczy gych aby nye byly sławny y do szadney czczy aby nye byly przypvsczeny.

(92). O szczepyenyv. |

41] (V)stawyamy, aczby nyektore szczepye byłoby yvsz wszczepyone y wsadzane, aczkoleby byli czyge wlosne y chczalby ge wykopacz, tedy na

dzedzinye abo na syedlyskv ma gych polowiczą ostawycz pod wyną schesczą grzywyen.

(93). O rzeczy gwałtowne.

(A)czby tesz nyektorzy gwałtownye szelazo gego abo ktorąkole rzecz gyną wlosną moczą swą komvkole nye podług prawa wzałby, tedy z wyną rzeczoną schescz grzywien ma wrocycz tą rzecz gwałtownye wżatą.

(94). O oranyv y syanyv.

(G)dy kto orze y syege role czvdze, tedy nasyenyne tho ma straczycz z wyną pyatnadzessczą.

(95). O wżaczv wolow.

(G)dy komv cztyrzy woly gwałtownye bądą wżaty a o taky gwalth vczyiny swiadeczstwo, tedy chcemy, aby taky gwalth wolow y roboth za kaszdy tydzien cztyrzy skoczce schcody y krzywdą czyrpyączemv z wyną pyatnascze y sądowy drvgą pyatnascze za wyną ma dosycz vczynycz.

(96). Kto gwałtownye wezmye woz syana.

(K)to wezmye woz syana komv gwałtownye, trzy grosche z wyną pyatnascze temv ystemv krzywdą y schkodą czyrpyączemv ma zaplaczycz a sądowy tesz pyatnascze ma zaplaczycz; y tesz za kopą gedną zbosza ktoregokole nasyenya, gdy yą kto wezmye we dnye, wyny sądowy schescz grzywyen a schkodą czyrpyączemv pyatnascze ma dacz; aczkole yą wezmye w noczy, wyznawamy bycz zlodzeystwo. Y tesz za kopą yara y ozymią wyznawamy gedną czwyerthnyą, gdy na woz gwałtownye wżata bądze, 42] o ta skazvgemy yako za woz | syana. Acz sluga, ktory rzeczon gest holomek abo hannsknach, sądowy (s) pana swego vczyiny nyektorą schcodą abo krzywdą, pan gego zan ma dosycz vczynycz.

(97). Gdy vbogy pozowie bogatego.

(G)dy vbogy czlowiek pozowie bogatego o gwalth, tedy bogaty o gwalt przez swyathky ma syą oczyszczycz abo podług obyczaya gwałtownego rowną wyną ma bycz skaran.

(98). O wynach kto nagany sskazanyv.

(G)dy kto nagany abo narzeczce skazanye pana cracowskyego, tedy kocz abo torlop gronostayowy ma genv dacz; ale panv sandomyrskyemv abo lubelskyemv torlop z lasycz, kaszdemv woyewodze torlop z lasycz, sądzam krakowskym y sandomyrskym torlop kvny, podsądkom lysye, podkomorzam po szesczy grzywnach, komornykom tych wszystkich po szesczy skoth, sądzam starosczynym po polu grzywnyiv, kaszdemv pysarzowy zyemskyemv torlop lisy.

(99). Gdy syn gygra kostky.

(S)in gescze nyeoddzelony od oczcza any od braczy, gygrayący kostky nyczsoby straczył, tedy thy wszythky rzeczy chcemy y vstawyamy, aby na gegu cząszcz przylyczony.

(100). O pokosyenyv trawy.

(B)artolt skarszył na Andrzeya, ysze mv ląką pokosyl; tedy Bartolth poznal, ysz ląką pokosyl, ale to przyloszył, ysze yą kvpył v włodarza Andrzeya za gotowe pyenyadze y zaplaczył. Ale ysze włodarz vmarł, który wzał pyenyadze, tedy my Andzeyowy skazalysmy targv ląky swiathky dowiescz.

(101). O ranach w gygrze. |

43] (B)artolth szalował na Andrzeya, ysze gy vranyl, tedy Andzey poznal ale nychcząc gy vranyl, ale w klamye krothophylacz, yako przyaczel s przyaczalem. Teedy my seznavszy, ysze gygra nye ma bycz ze szkoda, skazalysmy Andzeyowy dosycz vczynycz za rany.

(102). O poszyczonych pyenyadzech.

(I)an poszyczyl Pyotrowy dzesyący grzywyen y wzał po nyem za nye rakomye Wawrzyncza. Potem Pyotr Ianowy zaplaczył pyenyadze krom rąkomyey, a potem Pyotr Wawrzyncza pozwal o rąkogramstwo, a tento przed sądem rzecł, ysze pyenyadze gemv są zaplaczony przez gyszcza. Tedysmy skazaly doswyathczycz zapłaty.

(108). O wyanye a przy czem dzieczy mayą ostacz.

(G)dy masz vmrze, tedy szona przy wienye swem ma ostacz, pyenyadzech, perlach, kamyenyv, odzenyv; a gdy ona vmrze, tedy wszythko na dzieczy, acz ge ma, sspadnye. Ale gdyby gynszego masza chczala poyacz, a dzieczyby byly pyrwszego masza, tedy oczczyzna wszythka ma spacz na dzieczy y dzal maczerzyny, czso na nye slvsza, a ona z ostathkyem masza poymye podlug swey woley.

(104). O wydawanyv panyen.

(G)dy kto panną wydawa za masz, tedy za posag pyenyadzmy gotowimy tylko przed przyaczelmy gey ma namyenyycz, ale dziedzyna abo gymyeny przed krolem ma bycz namyenyono.

(105). O szkodze pyenyaszney y o potwarzy.

(P)yotr szalował na Iana, ysze w dzen targowy na dobrowolney drodze gwaltownye s toboly wzał gemv osmy skoth pyenyadzy. Tedy Ian rzecł, 44] ysze gy nyewynnye potwarza, chcząc syą wywywyeszcz szesczą swiathcow. Tedy my o taką rzecz skazalysmy Ianowy dwiemanacze swyathky nyepodeszrzany my odydz.

(106). O szkodze pyenyaszney.

(P)yostr szalowal na Iana, ysz gdy szedl na rolyą oracz, czrzos gest gemv vpadi s oszmyą skoth, a tento Ian gydącz za nym nalazl; ale Ian zaprzal, aby nalazl czrzos. Tedy my Ianowy skazalysmy samemv syą odprzysyądz.

(107). O drzewie owoczowem.

(D)rzewo iableczne abo vszylcowe kto porąby, czyge gest, za szkodą wyardvnk z vyną pyathnadzeszcza.

(108). O oczyszczeniuv slvgy przeczyw panv.

(G)dy pan naprzeczyw sludze swemv abo wladarzowy o nyektore wyny abo krzywdy bądze, tedy wladarz abo slvga pana swego ma odbycz szesczą swiathcow o kaszdą rzecz.

(109). O kvpnem szoltystwie.

(G)dysz szoltys ma pana swego wolą czynycz, przeto nye slvsza, aby szoltys byl mocnyeyszy, nyszly pan. Przeto chczem, aby nygeden ryczerz any moczny pan szoltystwa gynszego pana w dzedzynye nye kvpowal, kromye woley gego. Aczlyby kto nadto vczynyl, tedy chczem, aby ten targ nye stal ny zacz.

(110). O pospolytem dobrem.

(V)stawyczne pospolstwo czyny czastokroc rostargnyenye, w ktorem-szeto bracza abo gynszy przyaczele na gnyew abo swar czastokroc przy-45] chodzą a tako w szkoda vpadayą. | Wiele ludzy wżaly to w obyczay myeszkaacz w osobnosczy swych domow abo syedlysk, czaszcz, ktora na nye slvsza z rozdzenyia oczczyzny, a to przez przyaczele, aczkole tego dzalv przed oblycznoscz krola abo xądzia nye przywyodą. Ale czastokroc syą przygadza, ysze gedem pylnyeyszy gest syebye obeszrzenya y syedlenya, nysz drvgy, a tako ow rospuszczony y tesh nyedbayączy dla polepszenya y zbvdowanya dzal przez przyaczele vlozony, wrzvcza, a to po dlvgem czasie, dla ktorego obyczaya domownyk czastokroc odtrączy syą od bvdo-wanya y polepszenya swego gymyenia. Przeto my chczącz ten obyczay zatraczycz, vstawyamy, aby gdy bracza abo przyaczele blyszszy abo daleczy rozdzelayą syą, a wtem dzale bądą myeszkaacz przez trzy lyata y trzy mye-syącze w mylczeniuv a przed sadem tego nye wzrvszaly, wygąwszy dosko-nala przyczyna, dla ktoreyby dawnoscz bycz nye mogla, tedy tako zamieszka, przerzeczoną dawnosczą ma mylczecz.

(111). O dawnosczy lotrowskyey y zlodzeyskyey.

(G)dysz zlodzeystwo abo zboy dla wyny abo smyerczy vstawyoney podlug zaslgy przez zle ludzy bywa zatayono, tako, ysze zloscz takych

zlosnykow na vznanye rychlo nye mosze przydz, a gdy kto naprzeczywko gym chce czinicz, tedy taczy dawnoscą chcą odbywacz; przeto aby są taczy zlosmyczy nye mnoszyli, vstawiamy, aczby kto o zlodzeystwo abo zboy przed sądem byl namowion, a gdyby ten, ktory namowy, y ten namowiony bylubi w gedney dziedzyne abo pod gedną parrochią y mszey slvcha-46] ly | tym obiczagem badze myecz dawnosc namowyony mymo gedn rok; ale gdy ten, czso namowy, y tesz namowyony będą od syebie daleko, tedy gynsza dawnosc namowyonemv nye mosze bycz, gedno trzy lata, a ow, czso tako zamyeszka, dla swego lenywstwa ma mylczcz.

(112). O dawnoszy dzeczy mlodych.

(A)czby dzeczy mlode lyath doskonalych gescze nye myali a o dzedzina bylubi przed sąd pozwany, a ty to dla nyedostathkv lyat abo rozvmv odyacz są prawem nye mogą, tedy sądza prawo ma odloszycz y zawiessycz tako dlugo, az dzeczem lyata wynyda. A potem acz są rzecz wznowy, dzeczy mayą odpowyedacz a nye mogą są dawnoscą onych lyath, ktorych byli pozwany, wyiacz; ale o gynsze rzeczy, o ktoreby nowo byli pozwany, dawnoscą mogą odbywacz.

(113). O dawnoszy maszkyem.

(G)dysz rownosc myedzy stadlem gest rozmagytosc, bo nyektorzy są wolnyeyszy, drudzy to gest maszowie nyszly szenyszczyzny, przeto aby kaszdy o swey rzeczy abo dziedziny doskonale mogli czynycz, krothosczy nyemayacz w dawnoszy, vstawiamy, aby kaszdy masz myal dawnosc za trzy lyata; a dla krechkosczy pannyeyskyey wdowa ma myecz dawnosc za szescz lath; ale maszathky, ktore same w sobye wolne, dawnosc mayą myecz za dzessyacz lath.

(114). O potwarzy y o potwarczach.

(A)by potwarz zlych lyvdzy zagynala, bo nyektorzy wzięły sobye w obyczay potwarze potwarzacz lyvd nyewynny o maszoboystwo przed 47] dawnymy lyathy vczynyone y przed sądem | przyganycz, dla ktorey dawnoszy lyat y starosczy rzeczy oczyszczenie nye moglo bycz, abo acz bylo, ale szylną cząskoscą, przeto vstawiamy, aczby kto chczal o maszoboystwo kogo gabacz abo głowy pozyskowacz, tedy to ma czynycz do trzech lath, nysz wynyda trzy lata od zabicza głowy. Aczlyby po trzech lyczecz chczal czynycz, tedi dawnosc tho odtraczy.

(115). O sadzach. Capitulum.

(G)dysz przy sadzech wierny sądze nye maya myecz any baczycz gnyewow any lasky any darow, gedno podlug prawdy y sprawiedlywosczy sądzycz skazowacz, a to od tych, ktorzy na naszym stolczv są posadzeni; bo gdy sądza vkazuge sprawiedlywosc, tedy wsporcze odstąpyją od po-

thwarzy. Vstawiamy, aby kyedy my s swym dworem krolewskym do Poznanya abo Gnyezna wgedzemy, sadza kromye wszego zamieszkania do naszego dworv ma bycz y syecz na sadze a poznacz o wszythky rzeczy dziedzynne przed namy abo kromye nas z naszego przykazanya; ale gdy my s tych zemy wygedzem, roky pospolite podlug obyczaya o dziedziny mayą bycz trzymany y chowany.

(116). O pysarzv ziemskom.

(V)stawiamy, aby pysarzowie przy sądowych rzeczach, gdy wiodą swiathky, ktore bada pysacz, mayą wżacz schesz grosszy, a od zapysv poltora grosza; vrządnyczy od tego, ktori wyedze swiathky, mayą myecz cztery skoczce a od viny rzeczoney syedmnadzescza w podczskowanya 48] mayą wżacz volv podleyszego za wierdvnek; | ale podkomorze gdy gednego dnya rozgranyczy dziedziny myedzy dwiema zemyanynoma, aczkolyby dwie abo trzy rozgranyczyl dziedzini, ma myecz pol grzywny; ale gdy wiączey dny nyszli geden, tedy trzy grzywny ma myecz, a to aczkole dwic abo trzy y wiączey dziedzyn rozgranyczylby. Tesh ma wżacz dwie syekyrze y dwa rydla. Wozny aczby wydal gynaczey przysyagą swiathkom, nysz jako mv bądze przykazano, aczby byl sądownye dokonan, tedi ma bycz sloszon a gyny myasto tego postawyon.

(117). Sadza nye ma zdacz kromye powoda.

(V)stawiamy, aby nygeden sadza any starosta sądy czynyący, nyszadnego masza o ktorakoly rzecz nye zdal, kromye strony sąpyncze abo powoda, alyszby sadownye byl przeparth.

(118). Pan za slvgą nye wchodz do sądv.

(C)zastokroc panowie moczarze dla slug abo swich przyrodzonych przed sąd w rzeczach wczasstwo otrzymayą nyesprawnye. Przeto vstawiamy, aby tym obyczagem szadny pan za slvgą abo przyrodzonym do sądv nye szedl, pod vyną pyątnadzescza.

(119). Gdy kto kord abo myecz wygmye przed sądem.

(A)czby nyekto przed sądem kord abo myecz wygiął y vranyl kogo, tedi ten ma bycz na naszey mylosczy. Aczlyby dobywszy brony nykogo nye vranyl, tedy ma pokvpycz vną syedmnadzescza, a temv, na kogo syą poruszy, vną pyątnadzescza pokvpy. A gdyby na naszym dworze abo 49] naszego starosty kto brony dobądze a nye vra|ny kogo, tedy na naszey lascze ma bycz; a gdyby vranyl, tedy kromye szadney mylosczy ma bycz skaran. Aczlyby przed iarczybyskvpm dobyl kto myecza abo korda y vranyl kogo abo nye vranyl, tedy iarczybyskvpowy syedmnadzescza syedmnadzescza (s); a gdyby layal abo zla slova mowyl przed nym, tedy pyatnadzescza. Aczkolyby na naszym dworze abo fyczerskyem czso vkradl, tedy

vcho ma bycz vrsnyono; a gdy kto na ryczerskyem dworze brony doładze y vrany kogo, tedy za raną rakań abo na myłosczy ryczerskyey.

(120). Kto ma dacz sluszebnyka.

(V)stawiamy, ysz my abo starosta abo woyewoda abo sadza abo pod-sądek abo wozny sluszebnyka mayą dacz kv pozwanyv tako, ysze którzy mayą prawo, nye mogą bycz pozwany, gedno lystem naszym abo starosti naszego; ale na dworze naszym abo przed sadem sadzy naszego pospolitego, moczą naszą abo starosty, kromye lystv na gospodze mosze pozwacz. Ale kromye dworv naszego abo sadv, gdy kto ma bycz pozwan listem przez sluszebnyka, a to tento pozywa abo slvgą swym, dawszy mv rok, przed kym stacz a kyedy; aczlibi pozwany na pyrwe y wtorem rok v nye stal, tedi sądowy pokypy osmy skoth, a gdy na trzeczym rocze nye stanye, rzecz, o którą pozwan, straczy, wyną pokvpywszy. Aczlyby sapyercza na pyrwe rocze sam abo przez posła swego nye stal, tedy rzecz, o którą pozwal, straczy z wyną syedm grzywien.

(121). O pozwanyv nyerzadnem.

(Z)akazugem chcacz to myecz, aczby naszymy dworzanye abo którzy gynszy na naszym dworze pozwany abo zastany abo przy naszym sądy! 50] nyenawysczyą abo chitroszcą, tedy nye mayą odpowiedacz; alysz gdybi bili pozwany dowodnye podlug vřądv przed nas abo naszego sadzą, tedy mayą odpowiadacz, ktorym to ma bycz dano rozmyslne a obyczayne.

(122). O dawnoschy przedaney abo zastawioney.

(V)stawiamy to na wieky trzymacz, aczby kto przedawszy dziedzina swą, potem w nyey chczal nyczso podlug prawa pozyskowacz w sądze, to ma vczinicz przed osmyą lyath. Aczlyby tesz zastawyl dziedzina komv, a teyto sam abo przez swe przyrodzone nye wykvpyl any przed sąd przywyodl, yszby chczal wykvpicz do trzydzesczy lyath, tedy takye dziedziny przedne abo zastawione podlug dawnoschy lyat przerzeczonych mayą zostacz v tego, komv przedany abo zastawiony.

(123). Twardosch statuth.

(A) ta statuta chczem, aby myali mocz na wieky od lyath boszego narodzenya tyssyącza czterseth czterdzesczy syodmego lyata.

(124). O wziączyv kony abo wolv gwałtownye.

(A)cz komv konye abo woly, skot y gynsze bydlo abo gynsze rzeczy ktorekole bądź złodzeystwem abo zbogem abo gwałtem vezma, ten gdy przed rokiem o takye rzeczy a o konye przed dwiema lyatoma sadowaye nye vcziny, tedy potem aczby chczal czinicz, ma bycz dawnoszcza odrzvczon.

(125). O wstecz, gdyby sąż zasą do sążey pvsczył.

[1] (V)stawiamy tho, gdyby nasz sążza abo starosti | naszego abo woyevodi riczerzmy o którą rzecz osążzył, gdysz nye sam sążza sążży ale z gynszymy przy nyem na sążze syedzaczymy sążży, przyiąwszy poteni zecz chczał osadzoną wztrączyz, tego nykt nye mosze vczinic: to wyiawszy, aczby kto wztecz do sążżey sąż pvczył, kako osążzył, tedy sążza .cz pamyata, ma nytychmyast powyedzecz abo do yvtra prze rospamyanye odłoszycz.

(126). Kto przygany sążży, yszyby krotko vczynyl.

(V)stawiamy tesz, acz ktoby przed namy abo naszymy riczerzmy karszył na sążżą, yszyby gego rzecz złe skazał abo gemv przyganył rzekącz, vsz mv krotko vczynyl, tedy sążza swey sprawiedlywosczy ma dokonacz ymy wszemy, ktorzy s nym na sążże syedzely, ktorzy poznayą, ysz sprawiedlywie osążzył. Aczlyby ten, ktori tako przyganył, chczałby dokonacz, edy ma dokonacz szesczą swiathkow takyey czczy, yako sążza. Aczlyby nye mogł dokonacz swiathky, abo by sąż sążza wywiold, tedy ow, ktori ako przygany, ny o szadną rzecz ma bycz sluchan, alysz sążży zaplaczy rzy grzywny abo torlop kvny a podsadkowy trzy wierdunky abo torlop ysy, o to acz podsadek dokona tesz, ysze sprawiedlywie sskazał. A czso sążżam skazalysmy, to tylesz panv tey włosczy sążżam panyskym, acz sążżą wywioda o naganyenye, kocz abo torlop barany przepadnye.

(127). O rakogemstwie.

[2] (V)stawiamy, aczby kto za kogo rączył a ten, | za kogo raczą, zaprzy sążżą, aby zan raczono, tedi gestly dług dwadzessczą grzywien, sam włosną raka, a gestly czterdzessczy grzywien samowtor, a kaszdy wyszszy dług ia to samotrzecz ma przysyądz swey sprawiedlywosczy.

(128). O zastawie szydowskiey.

(V)stawiamy, gdy kto rączy za kogo szydowy, konya any wolv nye zastawiał, wyiawszy, ys.by była wola tego, za kogo rączy; tedy ten, za kogo raczą, taka zastawą ma wykypycz.

(129). Gdy kogo zastapą przed sążżem.

(V)stawiamy tesz, gdyby komv dano winą lubo o mala abo o wieliką zecz a przed sążż pozvano, a tento stoyącz przed sążżem rzeczce: pan my kazał tho vczynycz abo towarzysch, a zatym pan abo towarzysch przyszedłszy y zastapi gy, tedy ow, kogo tak zastapą, bądźce praw, a ten, czso ako zastapą, ma natychmyast odpowiedacz o rzecz namowioną.

(130). O woly y o slvszbie.

(V)loszylismy, ysz riczerze y slachczyczy krolestwa naszego polskyego nam y naszym namyestnykom w zemy w krolestwie polskyem w zbrogy yako kaszdy mosze, mayą sluszycz; ale za granyczamy nye są powynny, wygyąwszy, yszbysmy gym dosycz za to vczynili abo gych proszly.

(131). O posagy dzewcze namyenyonem.

(V)stawiamy, aczby nyektori zemyanyn za szywota swego dzewką swą 53] za masz dal, posag gey dostateczny namyenywszy, tedy po szmyerchy oczczowie ta dzewka na braczy wiączyz nye zyscze. Aczliby gedna abo wiączyz dzewek po smyerczy oczcza zostali, teyto dzewcze za posag ma bycz oprawiono ssto grzywien przez braczą tey panny; aczliby byla panna wogewodzina a gymyeny wielikye, tedy ssto grzywien, ale gdyby bylo wiele dzewek a gymyeny male, tedy gymyeny na pienyadze ma bycz schaczowano a tedy brath rodzony gestly abo stryczny¹⁾ czasz kaszdey pyenyadzmy myasto posagy ma zaplaczycz. To gest o dzewkach wogewodzynych. A tosz tesz chcemy o dzewkach gynszych zemyan, ysz za swego szywota mayą ge wydacz za masz, posag gym dostateczny oprawywszy, ktore po smyerczy oczcza na braczy swey wyączyz nyczs nye zysczą. Bracza rodzona abo stryczna syostram kaszdey po czterdzesczy grzywien mayą dacz, a to acz bądźze wielkye gymyeny; ale gdy bądźze rowne gymyeny, tedy podług rosaczowanya czaszcy, ktora na nye slusza, pyenyadzmy ma bycz dano. Brat rodzony abo stryczny, aczliby tych nye bilo, tedy ktorzy blyszsyz s pokolenya są, a to syostry gdyby byly za masz wydany, dzerszawy abo gymyeny otrzymayą; a tho aczby syostri byli wyposaszony. Ale oczcz za szywota swego dzewkam swym na gymyenyv kvpionem abo od krola danem pienyadze mosze namyenyycz, ktore pyenyadze brath zaplaczylszy syostram, dziedzyczstwo sam otrzyma. Ale panna za zywota oczcza za masz wydana z oprawą, po smyerczy oczcza brata nye mosze gabacz o posag, 54] ale na tem | vina myecz dosycz, czso gey oczcz y macz za szywota posag oprawili. Aczlibi bracza zmarli abo gych nye bilo, tedy wzdy nyekako dzewka dana dzerszawy nye otrzyma, ale w pokolenyv blysschy wyposasz yą, gymyeny oderszy, wygyawszy dzeczy nyszszych slachczyczow abo slug abo manow, ktorych dzewkam posag y czasz z gymyeny podług oschaczowanya w pienyadzoach ma bycz dano, a dziedziny samy otrzymayą. Ale zakazvgemy, aby szadna dzewka w puszczyną nye vpadala, ale gdy kto vmrze plodv nyemayacz, tedy blyszsyz pvsczyzna otrzyma.

(132). O dzale oczczowskyem.

(V)stawiamy, gdy masz po smyerczy szony swey swoge syny oddzely z gymyeny, ktorymto dzalv nye mogli odmowycz, a gdyby taky dzal przed

¹⁾ Tu następuje wyraz «wzawszy», ale podkropkowany na znak, że błędnie wypisany.

nas abo starosti naszego nye byl wczwyrdzon, po smyerczy oczczowey synowie taky dzal mogą wzruszycz, ktorzy myedzy sobą oczczowa czaszcz rozdzyła. Ale gdyby oczecz dzal wczynyl s synmy tym obyczagem, yaco pyrwey, a potem druga szoną poyal y myal s nyą syny gynsze, tedy synowie przy szmyerczy szony kv czaszczy oczczowey nye mogą przystapycz, ale ta czaszcz sspadnye na syny wtorey szony. Aczlyby byli dzewky, tedy ma gym bycz obrządono tym obyczagem, yako przedtym postawiono o posag, Gdyby dwa abo trze bracza myedzy sobą dzal wczynyli, a potem geden s nych vmarl, tedy any bracza any dzieczy brata vmarlego nye mogą wzruszycz, aczkolyby taky dzal przez nas abo naszego starostą nye byl poczwyrdzon.

(133). O zabyczu slachczyza y kmyecza. |

55] (A)czkoli podlug prawa gest vstawiono, ysze kto kogo zabyge, tedi glowa za głową, ale my chcącz tho vlzycz, vstawyamy, acz kto zabyge ryczerza, ten ma dacz gego oczczv y maczerzy trzydzessczy grzywyen a dzieczom abo przyaczelom scheschdzessyath grzywien; a kto rany w rąką abo w nogą abo w nos, pyathnascze, a za gynszy palecz trzy grzywny, ale za wielky osm grzywyen; a kv kaszdemv vraszenyv tych czlonkow winą temv vraszonemv rzezoną pyathnacze przepadnye. Aczby kto kmyecza zabył, tedy za głową panu. czyg kmyecz, trzy grzywny, a szenye abo dzieczem syedmy grzywien. Aczlyby ten, cso zabyge, y ten zabythy badą dw panv, tedy trzy grzywny myedzy sobą rozdzyła. Kto kmyecza rany, za raną kmyeczowy pol grzywny a panv grzywna. Aczliby ten, kto rany a vranyony badą dw panv, tedy panowie wyną myedzy sobą rozdzyła.

(134). O gwalcze dzewczem.

(V)stawyamy, aczby kto dzewką ktoregokoly stadla kromye woley rodzyny zgwalczyl a toby bylo doswiathczono, tedy szywoth gego ma bycz na mylosczy tey dzewky y gey przyaczol. Aczliby panna abo dzewka przyzwolyła syą wącz a potem s tym w malszenstwo wstąpyła, czso ją zgwalczyl, rodzyna gey posagv nye da. Gdy kto dzewcze, maszathcze, wdowie abo ktoreykole szenyszysnye na drodze, na polu, w lesye, w domv, we wsy gwalth wczyny, a gdy taka szenszysna byeszancz do nablyszszey wsy placącz bądze powolawala gwałtownyka, w ktorey acz znaky gwałtv badą nalesony y tesz kmyecze gwałtv wolanego doswiathcza, tedy taky 56] na naszey y na | przyaczol mylosczy ma bycz. Aczlyby szenyszyszna potwarzala kogo y powolawala a na nyey znaku gwałtv nye nalesyono, tedy ten, komv winą dadzą, ma odydz szesczą swiathkow takych, iako sam, a tą pothwarczą winą podobną ma bycz skarana.

(135). Komvby dano winą o zlodzeystwo.

(V)stawyamy, aczby kto o zlodzeystwo abo zboj przed sądem byl przemoszon trzykroc abo dokonan, abo rzecz kradzoną abo gwałtem wzata

oblycznye wroczył, tedy ten na wieky swą czescz straczył any szadney czczy w krolestwie myecz nye mosze, any od nas darow szadnych trzymacz. Aczlyby komv dano wyną a tego nye dokonano, a tento swiatky są myalby odwiescz, gdyby w gednem swiathkv vpadł, tym czczy nye straczy, ale schcodą ma odloszycz.

(136). O złodzeystwie we wsy abo na polv vczynyonem.

(V)stawiamy tesz, acz kto ze wsy pana gynszego vczynylby złodzeystwo we wsy pana gynszego, wiączerze (s), w stawie, w rzezce, na łączce, we zboszv, na polyv, a przekonan sadownye schkoda ma zaplaczycz, czyge gest, a panv, czyg czlek, viną złodzeyską ma zaplaczycz. Aczby kto trawą pasł abo kosyl, ten kosą abo płasz ma straczycz; a gdyby kto drwa rąbył w lesye gynszego pana, ma pozbycz syekyri. Aczlyby ten, kto byerze syekyry, podług prawa gych nye myal gdzie chowacz, tedy do blyszszego dworv naszego ma ge dacz.

(137). O lyfye szydowskyey od gedney grzywny.

(L)jipha, ktora gest strata naschego gymyenia, vstawiamy, aby nygeden szyd w krolestwie naszym przez geden tydzien od grzywny wiączey | 57] gedno grosch, nye wzał.

(138). Gdy kto porąby drzewo w czvdzem lyesye.

(N)yektorzy swą smyaloscą wgechawszy w lyas abo gay nyektorego zemyanyna kromye go wo'ley, drzewo vyrabywszy precz wywasza. Przeto vstawyamy, gdy kto s czygego lyasa vyrąbywszy wywiesze dąb, czsoby są godzyl na ossy, abo gdyby pospolytych drzew woz wywiozł, tedy temv panv, czyge gest drzewo, ma pokvpycz wyną rzezconą syedmy-nadzessyāt.

(139). O potwarzy slvszebnyczey.

(C)zastokroc przed nas gest przywodzono, kako slvszebnyczy w naszym krolestwie ziemyany abo wsy dvchownych vcziaszaya, wynalyzvyącz sobie dzywna prawa; przeto taky podług pyrwych statuth ma czyrpyecz.

(140). Gdy slvga pomaga za panem.

(G)dykoly sluga swego pana bronyacz, kogo vrazy, za to od vraszonego abo od goego przyaczela nygedney myerszączky nye ma czyrpyecz.

(141). O zabyczv bydlyaczia.

(V)stawiamy tesz, acz kto nyevczone bydlyą zabyge, ten ma dacz temv, czyge gest, za nye trzy grzywny, za szrzebcza tesz trzy grzywny; a gdy kto klusyą zathnye, poltory grzywny, za szrzebcza dw lyath pyacz grzywien.

acz gy kto vrany; acz bądze starszy nysz dw lyath, a badze przez kogo zabyth, tedy ten, czyg gest szrzebyecz, nacz smye przysyądz, to ma zaplaczycz.

(142). O dzieczkowanyv lyasa y gayv. |

58] (V)stawiamy tesz, acz gedem z drvgym mayącz granicze rozgechane, przegechawszy granicze w lesye drwa kv swemv poszythkv rąbal, ten czyg lyas gest, za pyrwe ma wącz syekyrą, za wtore syekyrą, płaszcz y suknya, za trzecze woly abo konye ma wącz kromye wszey viny; ale gdy weszmye dwa woly abo konye, tedy gednego ma sobie zastawycz, a druge ma dacz na rakomye, a znak ma na drzewie wyrąbycz tam, gdzie wzał zakład.

(143). O wyrąbieni v dąbv.

(A)cz kto w czudzem gayv gedem abo dwa dąby wyrąby kradmye, za kaszdy dąb osmy skoth; aczly trzy wyrąby, tedy temv, czyg gest gay, trzy grzywny a sadowy trzy przepadnye. A gdyby male abo zapustne porąbył, tedy cztery skoczcz pokvpy. Ale za dąb dabrowny dwa skoczcz a za chrost abo za lyatorosly telko ma bycz poddzieczkowan. Acz kto drzewo s pczolamy porąby, temv, czyge gest dzenye, za kaszde grzywną, a sadowy drugą grzywna; ale gdy sosnyą kromye dzenya porąby, tedy pol grzywny a sadowy druge pol.

(144). O pasyenyv dobytka.

(V)stawiamy, aby kaszdy od swiętego Woyczecha asz do swiętego Mychala swe bydlo w stroszy myal, a gdy komv szkodą vczini, tedy schkodą podług schaczowanya ma zaplaczycz s wyną sadową. Acz kto zaymye czyg skoth na spasy, mymo yvtro v syebie gego nye ma chowacz.

(145). O pasyenyv swyny w czvdzem liesie. |

59] (A)cz kto swynye w czudz lyas na szolądz pvsczy kromye woley, tedy ten, czyg gest lyas, za pyrwy raz ma wącz gednego wieprza a za wtory dw wieprzv, a za trzeci wszystkie swynye zayąwszy, ma dacz naszemu dworv nablyszchemv, ktore s namy na poly ma rozdzelycz, a ma znak wyrąbycz na drzewie tamo, gdzie swynye zayal. A gdyby ten, czge (s) swynye byli, rzekl, yszeby nye tamo, gdzie znak vczynyon, swynye zayal, tedy ten, czso zayal, ma sam przysyagą dokonacz prawdy.

(146). Kaszdy ma drogą gnacz swynye na pastwą.

(G)dyby kto mayącz lyas abo dabrową od syebie daleko, a swe swynye chczalby gnacz przez gymyeny pana gynszego na pastwą do swego lyasa, ten kromye woley gego nye ma gnacz gynady, gedno drogą, ktora gydze do lyasa. Tesz chcemy myecz, aczby kto do czygego lyasa z myta na pastwą chczal gnacz na bvkyew abo na szolądz, ten, czygy gest

lyas, ma sebracz szolądź zobapol drogy na trzydzessczy lokyeth, aby ten, czyge są swynye, kromye schcody mogli przegnac do lyasa.

(147). O wynach, ysze syn za oczcza nye ma czyrpiecz.

(G)dy swięte pysmo swięthczy, ysze syn nye ma czyrpyecz za oczcza, any oczecz za syna, przeto chczem, aby oczecz za zlego syna any syn za oczcza any brath rodzony za brata any szadny przyaczel za przyaczela nye czyrpyal, nyszlyby oczecz s synem abo brath z bratem w gednem zlem 60| wczynkv bylyby | wvynnemi, ktorzy podlug vyny mayą bycz skarany. Aczlyby kto zloscz sam ktorą wczyny, tedy cząszcz gymyeny. ktoraby nany myala bycz, naschemv stolv ma bycz za taką zloscz przysadzona.

(148). O wielikyey vinye syedmnadzesyath.

(G)dyby kto nadgechawszy w dom nyektorego zemyany, przed oblycznoscą dzeczy gego zabył, ten vina pyątnadzescza ma zaplaczycz a pomocnyk kaszdy tylesz ma dacz sądowy syedmnadzescza a dzieczem zabytego pyątnadzescza ma zaplaczycz.

(149). O ktore rzeczy tą vina badą karany.

(T)a vina syedmnadzescza rzeczoną nyemylosczywa. Ta vina czy mayą pokvpycz, kto porąby trzy sosnye, kto trzy kopcze granyczne rosypye, kto trzy drzewa se pczolamy porąby, kto myod kradnye a bądź przekonany, poszczca gdy bądź przekonany, kto gwalt wczyny y zabyge kogo we wsy abo na dobrowolney drodze, kto dzewcze abo nyewiesze gwalt wczyny.

(150). O zbiegłem z ziemye, komvby dana vyna.

(V)stawiamy tesz, aczby nyekomv dawszy vyna, aczkoly przed nas gy pozwano abo naszego starostą, a tegoto nye chczano przypuszczycz kv oczyszczeniyy swey nyewynnosczy przez nas abo naszego starosta, a tento dla tego nyeprzywsczeniya zabieszalby, przeto aby zabieszanye abo sgechanye takye gemv na sromotą nye obroczone, wstawyamy, aby ten, komvbyśmy abo nasch starosta tako wczynyli, tedi ma poswiątczycz na nas abo na naschego starostą przed byskvpem poznanskym abo probosczem, yszesmy gego abo nasz starosta kv oczyszczeniyy nye chczeli przypuszczycz. 61| Starosta tesz | temv abo takimv zbiegowy mosze dacz myr wpewnywszy gy za szesz nyedzel; tento starosta przed namy abo naszymy namyestnyky abo naszymy wogewodamy sprawiedlywosczy gemv mayą schvkacz. Aczlyby tego nye mogli myecz, yzby mv dano dzen kv oczyszczeniyy, tedy starosta ten ysti abo wogewoda tego zbiega gleytowacz swą moczą y przewiescz asz na granicze zemye. Ktoryszto zbieg w rocze od swego wyssczą s krolestwa abo z zemye na graniczach badacz krolestw, any zemyanom schkody ma nye czinicz, ale szona gego w tem rocze spokogem w gymyeny gego nycporvyszona ma myeskacz; a gdy ten rok mynye, aczby tento zbieg

w noczy abo we dnye zemyanom skody czynil, za to swey czczy nye straczy; a tesz aczby yath, nygedney smyerczy za to nye ma czyrpiecz, ale yaty ma bycz nam abo naszym starostam postawion a y za to przez nas szadną wyną nye ma bycz karan, ale gemv ma bycz dan sąd na sprawienye. A gdyby nye chczal stacz kv sadv, ale kryiącz syą po stronam zemyanom schkody bądźe czynyl, tedy gego grody y myasta y wsy nam mayą bycz przyłączony, a gynsze gymyenyne pospolite myedzy namy y ryczermy naszymy na poli ma bycz rozdzelono. A gdyby byl yąt przez kogo naszego a nam wydan, tedy ten ma bycz na naszej lascze, telko przyaczele tako yatego temv, czso gymye a nam vyda, nygedney lsczywosczy nye mayą czynycz any nyeprzyiasny tagemney abo yawney vkazowacz, pod naszą myloszczą; ale szona tako yątego w swem wienye ma myeszkacz abo przedacz przez przekazy.

(151) O zbiegłem kmyeczv tv patrz. |

62] (V)stawiamy, aczby od nas abo od naszych poddanych kmyecze w noczy zbieszą z dziedzini, tedy rzeczy, ktorich odbieszą w swych domoch, pan dziezyczny ty wszytky otrzyma, a pan, pod ktorego syą on zbiegli sklony, kmyecza se wszythkymy rzeczamy y z wyną rzeczoną pyathnadzesscza ma wroczyz. A to tako, aczby kmyecz kv panv, od ktorego zbiesz, nye myal nyktorey wini. pyrwey wypysaney, ktore tesz tv chczem postawycz: a to napyrwey, gdy pan o swą winą bądźe w klyatwie a kmyeczom pogrzeb bądźe zapowiedzan; druge, gdy pan nyektori gwalt czynyl w dzedzinye, to gest o panye abo o panny, gdyby to bylo yawno, tedy nyetylko rodzina takyey vczysnyoney ale y wszytka wiesz, nyetylko w noczy ale y we dnye mogą wstacz, a taky pan nye mosze gych wczagnacz; tesz gdyby kmyecze o panową winą często dzeczskowany, mogą zbieszecz od takyego pana. Ale kromye tych wyn kmyecz nye mosze zbieszecz, gedno alyszby dom dobrze zbudował y ogrodzyl a dobrze osadzyl. A gdy ktori kmyecz wolą przygmye pod ktorym panem, tedy yle lat bądźe vszywał woley, tyle lat ma panv wyplaczycz czynsch podlug polskyego prawa. Aczkoliby syadl na nyemyeczskyem prawie, tesz nye mosze odydz, alysz czynsz wyplaczy tyle lyath, yle woley vszywał; a gescze taky nye mosze od pana gydz, alysz myasto syebie tako bogatego posadzy, rolyą osyawszy oszymyną y yarzyną, 63] polyą wszytky wykopawszy, tosz wolno mosze precz gydz. | ¹⁾

(152). Gednym prawem maya sadzycz we wszytkych zyemyach krolewskych.

Quod aliquo (s) castellanorum iudicia non debent fieri.

(G) dysch s podpharzy zlych lyvdzy bywa rozdzenyene, slvsche vstawycz, aby prawa nyektorych panystw, kthorych zaplata tylko na pothwarzy zalyseszy, owszeyky ge sskazycz.

¹⁾ Wzdłuż tego artykułu na marginesie wewnętrznym wypisano spólcześnie: *»a sagitta volante per diem, a negotio perambulante in tenebris.«*

(153). Vno iure in omnibus terris regni debent iudicare.

(G)dysz pod gednym krolem abo panem gedem lud poddany nye ma rozmagitego prawa poszywacz, aby nye byl yako dzyw rozmagite glowy mayacz, potrzebno pospolitemv dobremv, aby gednym y gednakym prawem tako w Krakowye yako w Polsce byly sadzeny.

(154). Kasdy zbroynye ma slvszycz na woyna.

(A)lye ysz w zbroynem riczerstwye czescz krolewska y wszego krolewstwa zalyseszy, powynyen kaszdy slyachczycz podlug moczy gymyeny swego y przychodow prze pospolyte dobre pewnymy lyvdzmy zbroynymy slvszycz, gdysz gych gymyeny w pokoyv gest y przez wschego gabanya.

(155). O monecze w krolewstwye.

(G)dysz gedem krol gest, gedno prawo i gedna moneta we wszystkym krolewstwye ma bycz, ktora ma bycz wyeczna y dobra w wadze, aby tym 64] wyaczey byla wdzaczna i przygemna. | ¹⁾

(156). O wyna panyską kmyecz nye ma bycz czadzan.

(S) prawa boszego gest, ysz zloszcz gednego nye ma bycz schkodna drugemv. Vstawą tą ma bycz dzerszano, ysz o wyna albo rakogemstwo panyskye kmyecz nye ma bycz czadzan, ale gestly czso pan abo slachta komv wynyen, ma zaplaczycz z wlosnego.

(157). O rakoymy nyewybawyonem przez dlvsznyka.

(I)sz z lacznosczy obwyżazanya kv wylgym schkodam lyvdze przychodzą, ma s prawa bycz dzerszano, ysz acz ktho raczy za przyaczela swego pewne pyenyadze, a gdyby nye zaplaczyl a czas abo rok przydze, dla tego nye ma gemv stacz na schkodze any na sskasye any na gospodze na zawadze stacz; ale gestly maly dlvg. ma mv dan bycz zaklad, a gestlyby wylgy, tedy rakoymya ma są mv wwyazacz w gymyeny yako dlug gest wylgy, a onemv dacz, komv wynyen.

(158). O gygranyv kostek.

(A)lye ysz gygranye kostek wyle sprawyedlywych y gynszych lyvdzy dobrych schkodzy y ganyby, dla czego ma bycz dzerszano, ysz gygranye kostek o pyenyadze gotowe ma bycz a nye na dlvg. A zwyklo tesz wyle lyvdzy w gnyew sya zaszegacz, a chczacz są pomsczycz, naprzeczywo onym, czso zyskvyą, gygraya nad gymyeny albo nad pyenyadze gotowe, bo nye

¹⁾ W tem miejscu dodal pisarz już na brzegu »Pro culpa domini.«

tak ge vczaszayą gotowe pyenyadze, yako gymyeny, a przeto nye ma
65] bycz gygrano, gedno o gotowe. |

(159). Szydowe nye mayą na zapysy pyenyadzy poszyczacz.

(G)dysz vmysl szydowsky na to nastogy zawszdy, aby krzesczyanystwo nyetylko w wyerze ale y w gymyenyv znysczyl a skazyl, slvschno vstawycz, aby daley szadny szyd krzesczyanynowy w krolewstwy naschem swych pyenyadzy na zapysy abo na lysty nye dawal, ale tylko na zaklad dostateczny ma dacz podlug swyczaya dawno dzerszanego.

(160). Kasdy ma swego wolno poszywacz.

(G)dysz wszythka prawa zakazvyą gwalty, slvschno krolewskyey wyelmosnosczy zakazacz, aby gyadacz z woyny do domow swych albo we wlosnych potrzebach, sąly ksyaszata, ryczerze albo gynschego rzadv lyvdze, sobye nye mayą nyczs gwałtem bracz any szadnego gwaltv czynycz any mayą przypadzacz kogo kv przedanyv, ale kaszdy ma wolno rzeczy swych vszywacz, yako mv lyvbo.

(161). Gyadacz na woyną, vmyerny pokarm ma bracz konyem.

(Y)sz slyachta z nierzadnego ryczerstwa wyaczey wlosną zyemya nysz nyeprzyiaczelską zwykly spvstoschacz, vstawyamy, aby gydacz na woyna w wlosney zyemy nyewyaczey konyem maya bracz, gedno rowny
66] pokarm. |

(162). O oczyszczenyv slyacheczstwa naganyonego.

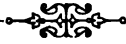
(V)stawyamy, aczby ktho byl naganyon, ysby nye myal prawa riczerskyego, ten naganyony dw starczv swego rodzaya obyczayem dawnym po oczczv a drvgv dw starczv gynszego rodv a trzczv dw trzczego rodv obyczayem swyklym kv otrzymanyv prawa riczerskyego ma wyesch.

(163). O braczy, kako syostry mayą wydawacz.

(T)esz vstawyamy, acz ktory ryczerz albo slyachczycz s tego swyata szcedlby mayacz syny y dzewky, tedy bracza swe syostry mayą za masz wydacz s posagem zwyklym. Paklyby synow nye myal gedno dzewky, tedy na dzewky ma pascz gymyenee wszystko oczczowskye. A aczby bracza strygeczna gymyeny otrzymacz chczely, tedy panosstwo podlvg samnyenya dziedzyczstwo ma oschaczowacz, a od dnya schaczvkv przerzczona bracza strygeczna syostram przez rok pyenyadze gotowe podlvg schaczvkv zaplaczycz mayą; a gestly w rok zaplaczycz zamyeschkayą, tedy dzewky wyecznye dzyedzyczstwo osyagną.

(164). O rok v wyelkyego dlvgv zapłaty.

(G)dysz wyeliky swar czastokroc z (czasky) wyeliky dlvd (s) pyenyadzy 67] bywa, yako o szesczdyessyath, o trzyssta albo | wyączey, tako wye-lyky dlug na czas krothky trudno mosze bycz zaplaczon, z lasky vstawya-my, aby na kaszdy tydzyen rok zapłaty byl poloszon: o pyrwy rok pewne nyedzele, o drvgy rok drugye nyedzelye; timsze obyczagem sskazvgem, gdy ktho w gynney zyemy gest a bądze pozwan na rok zdany stacz. Pak-lyby tak za ty nyedzelye nye stal, tedy sądza kv zdanemv skazanyv ma podz, nyedbayacz tegoto pozw. etc.

III.

Kodeks Świętosławów.

(Stosł. — Cod. Svantosłai.)

Rękopis pergaminowy in folio, złożony z 58 kart, nowo papiernianych, oprawiony w deszczułki drewniane, powleczone ciemną kórą z wyciskami zdradzającymi wiek XVI, o mosiężnych ozdobnych wkłuczeniach po rogach i we środku każdej kompatury, oraz z takiemiż złamrami, przechowany jest w bibliotece książąt Czartoryskich w Krakowie.

Opisał dokładnie ten cenny rękopis Lelewel w wydanych przez siebie w Wilnie r. 1824 Księgach ustaw polskich i mazowieckich, gdzie zarazem cały tekst onegoż z zachowaniem pisowni oryginału drukiem ogłosił. Nazwy temu kodeksowi Lelewel nie nadał żadnej, mówiąc go jedynie kodeksem pierwotnych tłumaczeń statutów na język polski. Część Świętosławową kodeksu ogłosił także Helcel w Starodawnych prawa polskiego pomnikach, tomie I, modernizując pisownię, gdzie zarazem kodeks ten kodeksem Świętosławowym (Stosl.) nazwał. W roku wreszcie 1877 ogłoszony został cały kodeks kosztem biblioteki kórnickiej pod redakcją Dr. Zygmunta Celichowskiego w reprodukcji homograficznej, w dwóch oddzielnych publikacjach: pierwsza pod tytułem: Prawa polskie Kazimierza Wielkiego Władysława Jagielly, przełożone na język polski przez Świętosława Wocieszyna r. 1449, druga pod tytułem: Prawa książąt mazowieckich, przełożone na język polski przez Macieja z Rożana r. 1450. Zajmowali się jeszcze tym kodeksem obszerniej Dr. Oswald Balzer w rozprawie pod tytułem: Słowo o przekładach polskich statutów średniowiecznych (Lwów 1888), gdzie między innymi wytyka nie właściwość nadanej kodeksowi przez Helcela nazwy »Świętosławowego«, skoro kodeks zawiera w sobie oprócz przekładu Świętosławowego także przekład statutów mazowieckich Macieja z Rożana

i proponuje natomiast nazwę »kodeks Puławski« (Puł.), oraz Dr. Leon Mańkowski w rozprawie inauguracyjnej: *Kritische Bemerkungen zu dem Texte der sogenannten zweiten Uebersetzung des Statuts von Wislica* (Breslau 1889), który proponowaną przez Balzera dla kodeksu tego nazwę Puławskiego przyjął.

Nie powtarzam tu tego, co Lelewel, Helcel, Balzer i Mańkowski o tym kodeksie powiedzieli, bo każdy z łatwością z odnośnych dzieł tych uczonych poinformować się w tej mierze może; wydanie też homograficzne uwalnia mnie od zapuszczania się w bardzo szczegółowy opis rękopisu, tak że tylko na zaznaczeniu ważniejszych momentów poprzestać mi wystarczy.

I tak kodeks przedstawia jednolitą całość, chociaż widocznie z dwóch odrębnych części się składa, mianowicie z tłumaczenia ustaw polskich średniowiecznych, dokonanego przez mistrza i doktora Świętosława z Wocieszyna dla księcia Bolesława mazowieckiego na Czersku około r. 1449, i z tłumaczenia ustaw mazowieckich, dokonanego dla tegoż księcia przez ks. Macieja z Rożana, pisarza skarbnego, kanonika warszawskiego i plebana czerskiego około r. 1450. Powodem jednolitości kodeksu jest, iż oba tłumaczenia przepisane zostały w nasz kodeks za jednym zachodem przez jednego i tegoż samego pisarza, mianowicie przez Mikołaja Suleda pisarza i burmistrza wareskiego. Jako zaś bezpośredni powód powstania niniejszego kodeksu podaje Dr. Mańkowski, że w r. 1446 na sejmie w Piotrkowie Bolesław ks. mazowiecki, z którego polecenia tak Wocieski jak i Rożański podjęli pracę tłumaczenia średniowiecznych ustaw polskich i mazowieckich, został na wypadek, gdyby wachający się Kazimierz Jagiellończyk osierociałego po Warneńczyku tronu polskiego objąć się wzbraniał, królem polskim obrany; przygotowanie więc zbioru praw polskich miało posłużyć dla tegoż księcia jako przyszłego króla polskiego, do obznajmienia się z prawami przyszłych swych poddanych. Domniemanie to trafne służy zarazem do bliższego określenia czasu, kiedy mianowicie tłumaczenia Wocieskiego i Rożańskiego powstać mogły, gdyż lata 1449 i 1450 zamieszczone w kodeksie, odnoszą się tylko do czasu spisania samego kodeksu przez Mikołaja Suleda czyli do czasu przepisania tłumaczeń Wocieskiego i Rożańskiego.

Co do podniesionego przez prof. Balzera zarzutu nietrafności użytej przez Helclę dla kodeksu naszego nazwy kodeksu Świętosławowego i proponowanej przemiany na nazwę odpowiedniejszą kodeksu Puławskiego, mniemam, iż narazie nie ma jeszcze powodu zabierania się do tej przemiany. Raz, że nazwa kodeksu Świętosławowego jest jeszcze stosunkowo najlepsza ze wszystkich nazw, jakie noszą kodeksy, zawierające w sobie statuta króla Kazimirza W. gdyż zawiadamia nas przynajmniej o zawartości kodeksu, to jest o najważniejszym pomniku, jaki ów kodeks w sobie mieści, mianowicie o najstarszem tłumaczeniu na język polski, dokonaniem przez Świętosława Wocieskiego, czego nazwa żadnego zresztą kodeksu nie czyni. Bo czegoż naprzykład dowiadujemy się o kodeksach samych z takich nazw jak kod. Bandtkiego, Stronczyńskiego lub Sierakowskiego, otóż tylko tego, że te kodeksy kiedyś były własnością Bandtkiego, Stronczyńskiego i Sierakowskiego, co jednak dziś jest bez wartości, skoro takowe od lat wielu są już własnością hr. Wiktora Baworowskiego.

Nazwa kod. Puławskiego nie jest też bez zarzutu. Nazwę tę bowiem noszą już dwa inne kodeksy, mianowicie Puławski I. z r. 1452 i Puławski II. z r. 1457. Gdyby i nasz kodeks miał się zwać Puławskim, wypadaloby mu dla odróżnienia od tamtych dwóch dodać kolejną liczbę III, coby znowu nie było właściwem, skoro kodeks Świętosławów jest pomiędzy nimi najstarszy i najważniejszy, więc nie trzecie dopiero z kolei, ale pierwsze miejsce zajmować powinien. Przyznaję chętnie, że wszystkie obecne nazwy kodeksów, obejmujących ustawodawstwo króla Kazimirza Wielkiego, nie są dostateczne, ale mniemam, że do zmiany tych nazw wtedy dopiero będzie czas przystąpić, skoro będziemy mogli nadać każdemu kodeksowi nazwę odpowiednią znaczeniu i istocie zawartego w nim tekstu, czego dziś jeszcze dokonać nie jesteśmy w stanie.

Zatrzymuję więc dla naszego kodeksu nazwę Świętosławowego, nadaną mu przez jego ojca chrzestnego, Helclę.

Jak wspomniałem wyżej, kodeks jest jednostajny, to jest pisany cały jedną ręką Mikołaja Suleda burmistrza wareckiego. Pismo wyraźne i staranne jest pomiędzy linijkami, które znowu ujęte są w ramki marginesowe. Strona pierwsza jest zupełnie pusta. Strona druga wyobraża obraz na tle zielonem, zarzuconem roślinami, prze-

dzielony w poprzek na dwie części. Górna część przedstawia wiec wielki, zapewne wiślicki. We środku król (zapewne Kazimierz W.) w żółtym płaszczu z koroną i berłem w ręku, oraz arcybiskup gnieźnieński w purpurowym płaszczu, w infule białej z krzyżem arcybiskupim w ręce, siedzą na jednej ławie nakrytej wspólną poduszką, bez poręczy i zapleceków. Po stronie arcybiskupa siedzi jeszcze czterech biskupów w infulach i płaszczach różnokolorowych, zaś po stronie króla jeden książę z mitrą książęcą na głowie i trzech dostojników z odkrytymi głowami o włosach rudo-blond. Po za głównymi osobami wisi na pierścieniach opona, na której jest ślad kilku wyrazów, minią wypisanych, dziś już zgoła nieczytelnych.

Dolna część obrazu przedstawia dwie osoby zwrócone do siebie, jakby w jakiej bardzo ugrzecznionej i uprzejmej rozmowie. Osoba stojąca od strony zewnętrznego marginesu, jest w szacie krótkiej zielonej, przepasanej pasem, ma ręce założone w krzyż na piersiach, włosy długie siwe i takąż brodę. Osoba stojąca po stronie wewnętrznego marginesu, jest w szacie krótkiej purpurowej, ręce również skrzyżowane na piersiach, włosy rudawo-blond kędzierzawe, małe wąsiki, i jest znacznie młodszą od poprzedniej. Twarze i kontury wszystkich osób są poprawiane piórkiem. Mniemam, że obraz ten odnosi się bezpośrednio do historii powstania kodeksu, mianowicie, iż osoba starsza o siwych włosach i długiej brodzie wyobraża Świętosława z Wocieszyna, osoba młodszą w purpurowej szacie Mikołaja Suleda pisarza i burmistrza wareckiego, i że mamy przed sobą przedstawioną scenę, jak Mikołaj Suled z polecenia księcia Bolesława czerskiego prosi Wocieskiego o podjęcie się dla księcia przekładu praw polskich, a Wocieski propozycję tę chętnie przyjmuje. Malowidła nie zdają się być współczesne kodeksowi, w każdym razie nie myślano o nich przy zakładaniu kodeksu, bo obie strony pierwszej karty, a więc i ta, na której malowidło wykonano, zostały jak do pisania poliniowane, tak że linie z pod malowidła wyglądają

Na stronie trzeciej od góry zaczyna się tekst Świętosławowego tłumaczenia od wyrazów »*Zapys vmovi etc.*« i dużego inicjału malowanego N, w którym wypisany rok MCCCXXI, który rzeczywiście niewiedzieć, coby tu miał za znaczenie. Ta strona jest bardziej podniszczona, tak jakby kodeks dłuższy czas był w użytku nieoprawiony, a karta z miniaturą nie chroniła go należycie. Na tej samej karcie

na dolnym marginesie zamieszczoną jest zapiska charakterem XVII zapewne wieku następującej treści: »*Ex libris admodum Reuerendi Casimiri Weysse canonici Kielcensis, poenitentiarii cathedralis Cracoviensis, donatus et applicatus Bibliothecae P. P. Capucinatorum Conuentus Cracov. pro cuius anima benigne lector dic Ave Maria.* Atrament w całym kodeksie nie jest zupełnie czarny, przebija w nim cokolwiek barwa jaśniejsza; nagłówki nad pojedynczymi artykułami oraz ustawami wypisywane są minią. Nagłówki te niezawsze mają dla siebie osobny wiersz zachowany, często umieszczone są w wierszu już napoczętym, jeśli dość miejsca jeszcze zbywającego pozostało. Toż litery inicjalne wypisywane są bądź minią bądź niebieską barwą naprzemian. Kolorowanych dużych inicjałów jest niewiele; oprócz wzmiankowanej powyż na str. 3, są jeszcze na str. 5 i 20 dość duże inicjały K i C, na str. 63 okazalszy inicjał Q, a na str. 73 bardzo okazały i duży inicjał P wyobrażający w brzuszku litery postaci dwie siedzące, mianowicie króla w koronie i z berłem, oraz arcybiskupa w infule z krzyżem. Na str. 82 kończy się część pierwsza, str. 83 zostawiona zupełnie czysta, a na str. 84 jest drugi obraz namalowany, wyobrażający sześciu obok siebie w półkolu siedzących książąt, w mitrach na głowie, w długich płaszczach koloru bądź zielonego, bądź liliowego, bądź niebieskiego, z których czterej środkowi z siwymi włosami długimi i siwymi krótkimi brodami, dwaj zaś po brzegach z włosami ciemnymi, jeden z brodą, drugi tylko z wąsami. Obraz ten otoczony winietą floresową na marginesach z trzech stron, nosi napis charakterem znać XVII w. »*Masouiae Iura antiquitus obseruata, suscepta, approbata et laudata.*« Tym obrazem rozpoczyna się część druga kodeksu. Na następnej zaraz stronicy 85 następują już prawa ziemi mazowieckiej od ozdobnego inicjału O, położonego mylnie zamiast T. Pomędzy str. 110 a 111 brak jednej karty, chociaż tego w rękopisie nie znać wcale, i tylko z tekstu brak ten się okazuje; snać była to luźna karta i wypadła. Na stronie wreszcie 113 kończy się cały rękopis. Niżej końca ręka z XVI lub XVII wieku dopisała: A D. 1450. *Vetustatem nouitas, umbram fugat veritas, noctem lux eliminat. Exeat aula, qui vult esse pius. Paucos beavit aula, plures perdidit, et hos quoque, 'quos beavit, perdidit.* Trzy ostatnie stronicy 114, 115 i 116 pozostawione puste.

Strona pierwsza i ostatnia kodeksu robią wrażenie, jakoby dzisiejsza oprawa onegoż nie była pierwotną, lecz już drugą z kolei; strony te bowiem noszą na sobie takie plamy, jak gdyby już raz do kompatur były przyklejone, co obecnie nie ma miejsca.

Malowidła na str. 2 i 84 zdają się być późniejsze od samego kodeksu, przynajmniej malowidło na str. 84, znacznie lichsze od malowidła na str. 2, robi wrażenie, jakoby dopiero z XVI wieku pochodziło.

I.

3] Zapys vmovi myedzi dvchownymy a swyeczkymy o czlonky w nyem popsane¹⁾.

*Nos*²⁾ *Jaroslau* etc. Mi Iaroslav bozym przerzenym swanthey gneznen-skey cirekwe arcibiskvb, w krakowskem byskvbstwy na vrzãndze pogedzanya bandãcz, wsytckym, *ad* kthorich nynyaysze lysti przydã, chczem bycz yawno, kako gdysz myedzy nayaszneyszym ksandzem, panem Kaszymrem polskym z bozey mylosczy krolem etc. patronem naszym s yeny, a myedzy ksãndzem Bodzanthã, brathem naszym namyleyszym, byskvpem crakowskym, stroni z drvghey, nyekthore wyãnthpyeny o dzeszanczynach i o gynsych czlonkoch nyszey popyszanych bilo szã sthant y sowãnth porvszylo, pothem thitho stroni chczancz kv konczy zgodi przes wanthpyenya przycz, w nas dobrowolnye a s pewnego wyedzenya o czlonki nyzey polozone za szã y szã swoge namyastky zgodnye przyswalyayancz, spvszczyli y poszlubyli, iako w iadnacza szlvbyonego, w falczã, skazacza y przyiaczel-skego vcladacza, dayãncz a poziczayãncz naam volnã a wsytckã mocz, abychom mogli sprostv a przes clopothv a rosdrazv szandowego na thi czlonki virzecz, vfalycz a skazacz, wgednac z vrzãndzicz albo zrzandzycz, thesz sandowego rzãndv nyedzyczãncz, kakolye a iakokole naam szã bandze wydzecz vzitheczney.

(1). *Nos itaque*. — Mi thakethesz boze gymyã wzywawszi a radã mandrich ksoby zezwãfshi, w szoby thesz rosmisl dostatheczni pyrvey myawszi, prze dobre, pokoyne a vzithek cirekwy crakowskyey mocã wibranya nas w gednacza a spvszczenya na nas przerzeczonego vfalami, zrzã-

¹⁾ W wyrazie tym pomiãdzy litery p a s wstawil pisarz nastãpnie dwie kreski || niby odnošnik, chcãc widocznie wpisać dodatkowo opuszczonã literã i lub y, lecz tego nie dokonał.

²⁾ W literze inicjalowej N u spodu iluminator wymalował rok M: CCCCXXI, który jednak obecnie tak zbladł, iż jest zaledwie czytelny.

dzami, zgednavami a zkazvgemi y skazuvancz vgednawami myedzi krolyem a byskupem przerzeczonim, yze o podrapyeny dzeszanczini pholwarkowey kthorego slachczicza albo o kthorakole rzecz gyną rostopną, thaki drapyeszcz za wpomyanym ma clyanth bycz; a bandzeli w klanthwye przes szecz myeszanczi sthal, thedi y przebiwacze they wszi, gdysch powynni dzeszanczyną dacz, mayą clanczi bicz thesz z drapyeszczą theytho gych dzeszanczyny. |

4] (2). *Ubi autem.* — Paknąły zona kthorego slachczicza nyebandącego doma, dzeszancziną podrap, przes karanye kosczelne asz do dosziczvzi-nyenya dostathecznego przeczywko gey czinyono maa bycz albo doczangano, tho gest ma klantha theszs bycz. A bandzeli przes szecz myeszanczi w theyze klyanthve staacz vpornye, thedi kmyecze w they wszi, gdzie dzeszanczina sdrapyona, sz thąszs pąnnya mayą bycz theszs klanczi.

(3). *Item ubicumque etc.* Thesz gdzekolye plugem w ogrodzech albo na polyoch oranobi bilo, dzeszanczina spelna ma dana bicz wyiawszi rzepą, mak, kapustą, cybulią, czoznek y thim podobne naszenya, czso ge mothiką kopayancz abo riyancz w ogrodzech swogych ktho sadzi, s gych niyana dzeszanczina ma bicz ządana any dana. Thesz kthori paan dzeszanczyna chce kvpycz, przeth swanthym lakubem gey thargowacz yma; nye bandzeli, tho przes wschey przekazi przeday ją wolnye then, czya gest, komv moze.

(4). O dzeszanczyną konopną.

Pro decima vero canapi etc. O dzeszancziną theszs konopną thako wstawyamy: kthorikole kmecz orze czalim plugem, kylyekolye theszs myey volow albo konyow, powynyen dacz czthirzi kythi konopi gothovich podlug obiczayv zemye dawnego; a ktori polplugem orze, dwye kycze dacz wynowath dzeszanczinye. Alye ktho nye orze, oth dzeszanczyni konopney ma bycz praw y viswolyon.

(5). Gdy caplana albo zaka zabytho.

Preterea etc. Mymotho gdzie zak swanczoni albo caplan bilbi zabith, wranyon, vfaczon, yanth albo w yanthswye dzirzan, tham cirkew albo cirekvi, acz gych wyancey gest, prawem albo oth prawa są zapowyedzany, tho gest, ysz interdicht w nych szamym prawem polozon, a thego dlya w nych vrzanth sluzbi bozey nye ma bycz przes kaplani czinyon, alyszs wynowaczecz xandzv byskvpovi bandze podan. Gen nye bandzeli bycz mocz vfaczon albo yanth, thedi przebiwacze tego myascza przyszangą, iako wynowaczczą yancz nye mogli any gemv prziczini vczeczenya daly; zathym byskvp albo gego namyastnyk flozy zapowyec lyvbo interdicht prawem polozoni, tho gest othpusci wspyewacz y gynsich wrzanth cirkevni czynycz jako pyrzwey; alye wsdi slostnyk then ma bycz sbyegem *et* przes kogokolye vfaczon,

moze bicz xandzv byskupovi podan bancz a klanth ma bicz rozvmyen, alysch doszycz vczini.

(6). *Item super interdicto etc.* Mymotho o dzirzenyv interdicta thako 5] zkazvgemi, ysz gdi s przythczey kakeykolye przigodzi są | w Krakowye interdictu cirkewni dzirzecz a chowacz, myastho Kazymyrz myedzi rzeką Wylą themvtho interdictuovi nye ma bycz podano y takyesz zaszą.

(7). *Statuimus insuper.* Wstavyami thesz, abi gdzekoly klyanthi oth prawa albo od czlowyeka, tho gest klyanthwą szamym prawem vidaną klanth bądancz, do cirkwe albo do myastha wnidze, thedi ma przestano oth bozey tham sluzsbi; alye iako s czyrekwy albo se czmyntharza vinydze, boza phala dostoyne są konacz ma.

(8). *Inter cetera.* Myedzi gynszym vsandzilismy a wyslownye wstavyami, abi interdictu troydzenni, czo przethym ve wszystkich cirkwach przes trzi dni chowan dlya przygechani nyekthorego klyantheho, oth thich myasth a od nynyeszego czasv przes kogokolye nykake nye dzirzan any chowan, by wyelyoscz lyvdzi nabożnich prze grzech iednego zapheklo-nego zbawyeney sluzsbi bozey nye oddalyona a swego nyepozsbawyona nabożenstwa. Alye gdzie skazanye stolcza papyeszkego bi bilo, gemvsz mi zakonv albo obelszenya dacz nye mozemi, chczeni, abi forma przekazanya w lyszczeh polozona, pylne chowana y pelnyona, ny wstawyeny nasze wyschey przelozone o nyechowanv troydzennego albo przes trzi dny interdicta papyeszkey kazni ma bycz przeczywno.

II.

Przistamp kv prawom swieczskym krolya Kazymyrowym myedzi layki albo o rzeczy layczskye wstawyonym.

Przelozywszi dvchownego rzeczy prawa, geszs podlug iako są laykow dothiczą, kako myedzi gymy spolv mayą bycz dzirzani, xandz Iaroslav arcibiskup gneznenski iako wączsi myedzi duchownimy sz krolem Kazimirem, chwalebnyym krolyem polskym, iako z głową slyachtu y wszego laykowstva zgodnye a vphaliscze gest wstawyl, popysal y lysti vczwirdzyl ivshs prawa, yesz przerzeczeni krol Kazymyrz myedzi swymi poddanymi w krolewstwy polskem y w zemyach gemv poddanich vstavil y pod wynami dzirzecz przikazal, zathym vrzandnye są popyszana. Gychze zgrumadni rozvm krothkymi a dostatecznymy wschey rzeczy slowi po polskv tylko pirve kasdego wstavyenya lyvbo prawa laczinske przelozivshi, slovo prze sgodnoscz z laczinyki y prze lacznyesze prav thichto myanowani albo gdzie kthora stoyą popyszana vkazanye thv stoy popyszana poczanthek gych a przistamp k nym osobnye spelna wylozywschi, thak poczinayancz.

Kazymyrus dei gracia rex Polonie et cetera. — Kazymyrz z bozey mylosci krol polski etc. Znamyonvgemi cako zandayancz, abi poddani naschi w krolewstwy naszem bydłanczi a nawyanczey w krolewstwy polski 6] y w zemyach, kthoregokoli stadla biliby y czczy, czestnye zyli, yeden | drugiego nyewrazayancz, prawa kaszdemv zyczancz a vzdelyayancz, z radi vczonego w bodze oczcza xandza Iaroslawa, swanthey gneznenskey cirekwy arcibyskvpa, y thake prelathow, wogewod, rincerzow y wszystkich slyachcziczow naschych z zemye polskey, na wyekvgystaj rzeczi pamyancz vstawyenia a prawaszmi vczynili z nyenagla nyzey popyssana: chcancz, abi thatho vstawyenia a prawa vstawyona w przerzeczoney zemy polskey oth wszystkich bily chowani, iako naszego gnyewo y vyn w nych polozonich chczań a zandayą są wyarowacz. Bo potrzebuge czanstocroc szmyalosc przewrothnich, abichom nye bily samym slosczy zapowedyenym doszycz mayanczi, alye thesz, bichom vyną pomsti przestainpczom vstawily.

Prologus seu introduccio ad instar prologi in librum iurium regis Kazymyri.

Pyrwe czczenye albo przywod kv xangham praw krolya Kazymyrza na podobyenstwo w gynschich xank czczenya gest thakye.

Non debet etc. Nye ma ganyebnee any dzywne mnymano bicz, acz podlug myenyenia czassow obiczage a dzege lyvczke są odmyenyayo, gdysch kaszdemv z małżow nyedoszycz gest wsczcz szą mocznosczań, albo harnascha bicz vbranv czvdnosczań, acz obiczaymi y navkami nye bandze ocraschon. A przetho my Kazymyrz z bozey mylosci krol polski przerzeczoni, pospolv s krolewstwa naszego ryczerzmy, s przylyvbyenia a z woley bozey baczańcz, ysz podlug czassow starosci w zemyach panstw naschemv poddanich vyelye rzeczy w szandzech nyeyanostayne ale podlug vmislow rozmagythosci yakokolye o geden o thenzeysti vczinek gynako a fosmagyche rosczegnnoni a zkazani bywaya, z geyze rosmagythosci skarghy alybo rzeczi czanstocroc po wylkych klopoczach ostaya nyekako nyeszmytelne: a thego dlya kv phalye wszechmoganczego boga a yego matky blogoslawyoney Mariey kv czczy a naszwych poddanich kv vzythkv vmislylysmi przerzeczonych sandow alybo rzeczi szandovich wipravicz a wipleecz nyeyanostaynosc: chcancz a vstawyayancz, abi othtichmyast wyekugystich czassow podlug nyzey popysanych thilko stathvt, tho gest praw vstawyonich wszyscy a kaszdi sandze zeem nasychich powinni bili a myeli sąndzicz, a tha gysta statuta alybo vstawyenia szczisznenye a thwardo chowacz.

Casus summarii iurium Kazymyri.

Przigodnich rzeczi zgromadne wyprawyenye praw krolya Kazymyrovimy thv stogy popysane, poczawszy oththanth, kthorą mocz ma myecz albo yna vstawyenie nowe *et infra*, tho gest y dalyey.

(1). *Cum omnes et infra.* — Vstawyenyne nowe nye patrzy przemyanlych rzeczi alye nynyeynych thilko a przydanczych. A thakosch sampyerz

7] alybo strona pozwana, gdy nye stoy w szandze o dziedzyną | zastawyoną, powod, tho gest strona, yaszch pozwala, dziedzyni ziszce, alye wszdi pye-nyandze pozwaney stronye wroczywszy.

(2). Vstawyenyje o graniczach a myedzach rzecznych alybo wodnych.

Crebra altricacione et infra. — Dziedzyni są ksobyje zbyegayancz nye-ktorey rzeki dzilyenym, acz tha gysta rzeka opvscywszy pyrzwe szcyee swoye, obroczl przez gyne myesczce plinyenyee swoye, thedi pyrzwe lozisko za granicze ma bycz ymano, a thamo w rzecyje oneem loviz ribi sprawnye bandą oboyey wszy lyvde.

(3). Vstawyenyje o thich, gysz skazani bandancz, othchodzą przez doszyczwczynyenyja.

Quia victus et infra. — Przekonani w szandze nye moze odycz, alyszs doszycz vczyny alybo obranczy za tho, w czem zkazan, gynako zwyanzani przeczywney stronye ma bicz podan; gen acz vczyecze z yanthswa szebye dzirszanczego, bandze praw y wyswoylyon oth moczi gego, wyyanwszy slodzeystwo alybo dlug slodzeycki, gych zawszdi skazany zaplaczycz ssą povinni.

(4). Vstawyenyje o thich, czso przeth czasem dzyelą d (s) czanszą.

Ut in rapinis et infra. — Kaschdi sądzja czanzą wynyach wząnthą, lyecze dweye nyedzeli a zymye hoszm dny: czalo schowacz yma; gynako czynancz tho, zacz stala czanza, schkodą w ney czyrpyanczemv z wyną pyancznadzescza zaplaczl, czo szwą przyszangą poswadczl.

(5). Vstawyenyje o pyeczanczy oczczyowskey pozzywanyv.

Quia filii et infra. — Sinowye gdi zyw oczecz, wlostney pyeczanczi abi nye pozywaly, alye thiko oczczowskey.

(6). Vstawyenyje o scholthyszech y o sludze vogennem.

Cum omnis et infra. — Solthyszowye thako dvchownych iako swyecz-nych perszon na woyną gicz powinni.

(7). Vstawyenyje o dvchownych, kyedi na woyną mayą slvzyez.

Cum nullus et infra. — Duchowny z gymyenyja oczczyznego na woyną sluzicz albo gymyenyje blyzkym spvsczicz szan povinni; gynako vczynyali, mymotho krol gymyenyje gich odzirzi.

(8). O thich, czo nye są pod kotorym chorągwyan.

Ius militare et infra. — Ricierz kasdi alybo prosty panosza pod pewną podnyeszoną na swan stanye są vstanovy; a kthorzi pothecm w naschey woynye procz pewnych swych choranghew stacz nalezeny bandą,

przes podkomorzego gych yanczi, mają nam bicz przywiedzeni a konye gych podkomorzemv przerwczonemv, pod kym bydła, mają bicz przidani dla vyni.

(9). Vstawyeny o pyerczach a procuratherzech abo o rzecznykoch.

Ut dominarum et infra. — Pany albo dzevicza pozywayancza albo pozwana przed sąndzą alybo wrzandnikiem rzecznykowy, gemv gey lyvbo, rzecz szwą moze poleczicz.

(10). Vstawyeny pospolithe o themsze.

Quia cuilibet et infra. — Poszywayanczi alybo pozwani moze ymyecz 8] swego | mowczą lyvbo rzecznyka alybo pyerczą.

(11). O sandzyech vstavieny pospolite o themsze.

Quia ex multiplicitate et infra. — Geden pospolyti sandza w kaszdey zemny ma bicz myan, gysz na dworze krolyewskem thesz sandzicz bandze, gdy w gego sandzech krol myaskacz bandze. Alye dziedzinnich rzecz sandzic nye bandze mocz na dworze, alysch przed oblycznoszą krolową alybo namnyey szesci riczerzow.

(12). O szandzach wstawyeny.

Item ut pallatini et infra. — Kaszdi wogewoda w swem wogewodstwyc na gednem sandzi maa doszicz myecz.

(13). *Prima consuetudine et infra.* — Sąndi nye mają dzyrszany bicz yano rano a do godziny dzewyąthey; a kthore pirwego dnya nye mogą bicz wiprawyoni, do zayvtrza mają bicz odlozoni. Pysarz thesz pod swego wrzandv poszbawyenym prawvyancze są przez woznego kv prawv wezwane, ma myanowacz podlug czassv pozwanya, tho gest, ktho pirzvey zazwal pirzwey przistamp, a ktho za nym, then wthori przistamp, asz do poslednych; a strona trzikrocw wezwana nye bandzeli kv prawv, kgdi sandza iakobi wstacz chczal, dlya nyestanya ma bicz skazana.

(14). *Si quis autem.* — Thesz czassu kthorego szandza sandze na sąnd, nye szmyeczze procz pozvw przistampicz, iano czy, czo pozvw proszicz chczą alybo z odpvsczenya a s przykazanya ossobnego sandovego; a ktho gynako przystampycz bandze szmal, wyną pyanthnadzescza bancz przez othpuszczenya skaran.

(15). Vstawyeny, abi sąndi na pewnych myesczczoch bili sandzeny.

Quia plerumque et infra. — Pewna myesczcza sandom mają bicz vdana, procz kthorych szedzancz gyndze sandza czokolye oszandzi, nye ma myecz moczi, iako paan crakowski tylko ve trzech myesczczech ma sandzicz, tho gest w Crakowye, w Ondrzeowye a w Wyelicze swoye sandi; a thakesz

sandomirsky y gynschi w swich panstwach na myesczoch vidanich a nye-gyndze sandzicz maya.

(16). Ho pozwyech woznych a procuratorzech.

Quoniam ex modo et infra. — Wozni z lystem pozownym, w gem rzecz, o kthori pozew są dzegey, ma bicz wirzczona, kgdi kv pozywanyv przigedze, za wyną panową wyesznychow clopothacz nye ma, hy zaszą thesz ho wyną kmyothowszka, paan gych nye ghaban bāncz, nyszbi wszistczy, tho gest paan y kmyecze bily crzywi, thedi pozew wczynycz moze pospolythi; alye gynako czynāncz, wyną pyancznadzescza wynen bāncze.

(17). O pozwanym za przytchą w nyemnyanyv.

Preterea et infra. — Pozwany w nyewinny maczki na dworze krolewskiem alybo w szandze, gdzie sand są dzege, odpowjedecz alysz z roszmislyenym nye powynen, alye przes sandzą, acz ho wānczszą rzecz, yako ho czthirdzesczi grzywyen pozwan gest, rok za trzy nyedzelye gym ma bicz nasznamyonan alybo daan; paknyāly ho mnyeyszi dług alybo ho crzywdā 9] słownā | pozew bil, do yvtra rok odlozoon bāncz.

(18). Ho pozwyech, kako maya bycz.

Flebili querela et infra. — Wozni pod sbawyenym alybo straczenym vřzāndv swego y gymyenyā sztraczenym y thesz lycza przessenym procz przykazanyā sandzego slyachthi alybo wszy zakonnich nagabacz alybo przeczywko gym pozvw czynycz nye ma szmyecz any szmyey.

(19). O bakanyv w szandzie.

Plerumque et infra. — Prze rzecz przyrodzonego alybo slugy swego paan sz bakem a s gwalthrowym ghelkem przydancz do sandv, wyną pyancznadzescza ma bicz skaran.

(20). *Contingit et infra.* — Poklada ho odpowjedanyv, a przetho nyzey po wyprawyenyv o pozwyech tho *capitulum* postawya, nyeprzedzelyayāncz, materiy yanakey o pozwyech.

(21). O pozwyech, kyedi mogā bicz procz woznego.

Possibilitas et infra. — Nygeden ma bycz pozwan, gedno przes woznego, wiyāwshi gorance na dworze alybo w sandze dowynenyā dopuszczenye, o gesz thedi przes czelednyka sandzynego alybo przes wrothnego thaky wynowaczecz pozwaan mosze bycz przes wyny.

(22). *Preterea et infra.* — Sandze procz pewnego namyenyonego powodv a rzecz wyslowyona, o kthorāby myala bycz zaloba, pozwow dacz ny maya. A pozowyeli ktho alybo wyprawy pozwacz kogo procz pewnego sprawnego powodv, wynā, yasz rzeczona pyencznadzescza, zaplaczicz ma thako pozwanemv.

(23). Ho odpowjedanyv ku zaloby, przes kogo, kakye a kyedi ma bycz.

Contingit et infra. — Pozwani ho wczynek grzeschni przes krolyewską wyelmosznością ma odpowjadacz, przykazanyv w theem swego pana y visch-
stkego są nyewymawyancz; gdysz grzechi dzirzan tylko sami swe skuth-
nyki, a podług swanthich praw myanowane zachoczce w grzeszchech
nye ma myesczcza.

(24). Ho themze, kedi w zemi nye dziedzicza¹⁾.

Item statuimus et infra. — Gdi nyekthori pozwani o dziedzyną w san-
dze wspyera, yszbi dziedzic they dziedzyni byl w stronach dalyekych a thego
dlya myeni są nyemyecz othpowjedacz, sandza ma przykazacz przes wo-
znego v parochye alybo v hossadi alybo v gynszego sznamyenythego myestcza
trzikroc zawolacz, pewne myestcze y rok thego nyebandączemv nasznamyo-
nwyancz; genze kdi nye stanye kv skazanyv rzeczy, sluszne poszcze ma
bicz, gego nyebyczym w theem nyeczynyancz przekazi nyyaney.

(25). Ho nyestanyv kv praw a gego pomsczenyv.

Experientia et infra. — Ho nyestanya panskego skaranye wozni dwye-
ma woloma pana poczandza, alye kmyeczy, czokolye gich gest nyestalic,
kaszdego ianym volem poczandzacz moze. A thakesz do wthorego nyestanya
ma chowano alybo rozvmyano bicz. Alye za trzeczym nyestanyv nyesto-
łaczy rzecz straczi.

(26). Odbyiayancz czanszą.

Item repercuciens. Przerzeczoną wyną pyancznadzescza bandze pom-
10] szon | nyedadzanczi czanzey alybo gwalthem odbiyayanczi alybo vipus-
czanczi wzanthą czanszą, se wtorą wyną szedmdzeszanth naszey comorze
przydana, wroczyz mvszy y powynen bąncz.

(27). Ho wynye szedmnadzyesczya, kedi samemv krolowy ma przycz.

We czthyrzech przythczach wyna sedmnadzyescza, tho gest czthirna-
czcze grzywyen polskich comorze krolewskey ma bicz przidana:
pyrwa przythcza ho pozegą, gdi obvynyoni podług prawa są nye moze
oczyszciz alybo wywyescz;
wthora ho gwalth na goscynczv alybo na drodze wolney, kedi ktho obvy-
nyni o gwalth alybo o lvyeny na drodze wolney nye dostaczi w szwem
oczyszczyenyv;
trzeczya, kyedi kto sand sgwalczi alybo go nyeczczancz myecz alybo nosz
w szandze wymye sz nozen;

¹⁾ Pisarz pierwotnie napisał »dziedzacza«, ale następnie wyskrobał w literze a drugą kreskę, tak że tylko jedna pozostała, mogąca uchodzić za i.

czwortha rzecz alybo przitca, ho kthorą wyną sedmnadzescza krolyovi samemv przydzye, gest tha, kedi prawem przekonany a szkazani doszycz wczynycz, knąbrnoscą sz szandv odydze, stronye zyskaley nyedoszycz wczynyv abo nyeobrancyv.

(28). Ho czandzanyv a ho czanzy wstawyeny.

Preterea et infra. — Na cząną sandza nyewyancyey nyszly dwv czelendnykv z woznym poszlacz yma, ha gynako wczynycz nye szmyey. Paknyąly przeczywko themv wczyni, sandza wżanthą czaną panv they wszy na rąnko-gemstvo wroczyz ma y wypuscizcz, rok dawszy themvsz na vkazanye swey nyewynnosczy; ah vkazely alybo oczisczi swą nyewynnoscz, thedi sandza cządzacz kazaączy, oth kasdey persony wyną pyancznadzescza panv wszy poczandzany przepasz y myecz.

(29). Ho themze, yako pyrwey, tho gest o nyestanyv.

Actor procurat et infra. — Nyestanye powodowo ysz¹⁾ gest wyanczsze nysz samprzowo, rzecz straczi do samprza stojącego²⁾; alye samprzowo nyestanye wyną dwv volv ma bicz skarano.

(30). *Licet in plerisque et infra.* — Ho dzedzinye skargą sampyerz pyrwe, wthore y trzecie pozwani nye stanyely, powod w dzirzenye na trzeczem rok v puszczon ma bicz; a samperzs nye stanyely, skazan ma bicz ode wszczego prawa przedanya they ystey dzedziny odpadli. Alye o dlug ha o rzecz zastawyone sampyerz przerezczonym obyczayem pozwani, rzecz straczi nyestaw na trzeczyem rok v a powod przedanya hy oddalenya bandze myal mocznosc; a przewysshlyli czszo nad dlug, tho zaszą wynowaczczovi ma wrocizcz.

(31). *Preterea et infra.* — Obwynyoni o gwalth swyatky przes powoda ma bicz przekonaan; gynako li bandze, thedi samperz wlostoną przysangą [1] są oczyszczi. |

(32). *Item de furto et infra.* — Ho slodzeystwo obwynyonego do roka thylko pozwacz bandze mocz ymaal then, gen gemv wyną daal.

(33). *Finem litibus et infra.* — Myesczanyv svkno alybo craamne rzeczy zyemyanynovy na borg dayancz, przes swyatki doswyathczy o dlug, sandem odzyrzy, a gynako dluznyk wlostoną przysangą od gabanya od powodowa proszny ma bicz wczynyoon.

(34). Na slyachetnoscz.

Nobilitas et infra. — Slachathnoszczi doswyathczycz chcąc, szescz swyatkow podobnich powyescz yma: dwv s swego rodzajv, dwv z dzada,

¹⁾ W kodeksie stoi »vsze«.

²⁾ Kodeks ma »stoyą tego«.

a poslyednyv dwv z maczerze, tho gest z oczczowego sczythu dwv, z maczerzynego thakesz dwv a trzeciyyv dwv pospolithee.

(35). Na rani.

Accepimus et infra. — Gen za początkem drugiego rany kogo zyvtha broonyacz, thego bandzely mocz doswyathczicz, yma; nye mozely, ranny wlostnym poprziszaszonym rani odzerzy.

(36). Ho kradzezy myodow w dziedzynach.

Item Petrus et infra. — Obwynyoni o slodzeystwo pczool alybo myodw w dzenyach a zaprzacz, bandzeli dobrego domnyamanya, wlostnma przyszangą szą moze oczyszczycz.

(37). O gwalth domovi.

Preterea et infra. — Pyothr nagabaw doom rąką bronną drugiego a tham ranyacz maczerz, szostrą, zzoną alybo syni dziedzicza thego domv, aczkolye przes slvzebnyka doswyathczicz naan thego nye moze, doswyathczily przes gynsze swyatki, rani, acz kthore gwalth czynacz, gemv są dostali, owszeyki straczi.

(38). O wodzenyv szwatkow, a gdi kthori yest clyanthy myedzi gymi.

Per experigenciam et infra. — Przywyedzonym swyathkom acz klyantwą oblozona alybo obrzeczona bandze, gyne moze myenyecz, acz ge moze ymyecz. Paknyali ginich ymyeecz nye moze, ma dostacznye rąnko-gemstvo o dosycz wczynyeny wstawycz zacynaczkowy, proszancz gego, abi thake swyatki kv pomozenyw prawdze, yszbi nye vczisznona, rosgrzeszyl. Zathym nye rosgrzeszily, szwyathkowye ¹⁾ przerzeczony kv swyadecztwu mayą bycz przypvsczeny y swadecztwo gych bandz mōczne.

(39). *Conradus et infra.* — Stryi albo kmothr bandancz gednaaczem przyaczelskym w theyze rzeczi wesswaszi myenyony kv przysandze ma bicz przypvsczon, gdi przy myanowanychv szwythkow przyrodnosez gemv nye byla obtzczona.

(40). O dawnoszczach.

Cum prescriptio et infra. — Czirzpyancz kogo trzy lyatha w trzy myeszancze czassu pokoya a zgodnoscz nyekaką dziedzyną spokoyne aczycho ²⁾ dzirzeecz alybo poszecz dobrą wyarą prawa knyey, ode wszego prawa 12] thego theytho dziedzyni othpadlym są czvcz yma. |

¹⁾ Kod. miał pierwotnie »swyathkowye«, później atoli pisarz y poprawił na z i zrobil »szwyathkowye«.

²⁾ Kod. ma »czytho«.

(41). *Si. autem.* Szastawioną dziedzyną zastawcza alybo nablysszy do trzydzeszcy lyath bāndze mocz wykupycz, acz przy oszadzye alybo na wyczcz wyelkeem oswyathczy naamnyey yanā a rok, ysz przereczoną dziedzyna w thylkych pyenādzech gest zastawiona ¹⁾).

(42). *Si vero mulier.* — Nyewyasta mazzatha mającza dlya posagv alybo kthorekolye prawo kv nyekthorey dziedzynie, w dzeszancz lyath rzecz począc o thātho dziedzyną. Omyąszkaly thako, ysz przepuszczy kogo thā dziedzyną przez thylky czas spokoinye dzirzeecz, ode wszego prawa gey odpadlā szō ma posznacz.

(43). *Si autem fuerit vidua.* — Wdowa thakeesz w szeszi lyath rzecz pocznye, alybo pothem smvdā prawo straczy kv dziedzynie, yasz ktho spokoinye thyle dzirzal. A tho wszytko czassv pokoya a sгоди myesczye ma thylko, alye czassu walecznego nykake.

(44). O dawnoscz grodzenya.

Franciscus et infra. — Czirpyąc szāszyada ploth czynycz przez dwye lyecze sz wyni na ianey dziedzynie ²⁾ bāndacz a nyepozowāncz kv prawu, dawnoscz gemv dw lyathv zawadzy.

(45). O szyrzoczey ³⁾ dawnosczy.

Franciscus et infra. — Opyekaldnyk syrothā daw zamāżz a gey czanscz gymyenyā daw zapossag, za osthatek we trzy lyatha y w trzy myeszancze bāndāncz z mazzem nye pozowyely, pothem opyekadlnykowi straczy alybo zalobi rvszicz nye bāndze mocz.

(46). O dawnosczy nyedoplaczenya pyenyādzy dziedzynnych.

Franciscus et infra. — Przedaw dziedzyną a wzzaw czanscz pyenyādzi, za ostathek przez trzi lyatha y przez trzi myeszancze nyepozwaw, sstraczy, aczkole gemv przez kvpcza nye bylobi doszycz vczynyono.

(47). O dawnosczy nyevpomyanya pozyczenya albo wzaymv.

Franciscus et infra. — Pozyczaw komv pszenycze a cztiri lyatha mylczāncz, mylczenyē za nyā odrzirzi wyekvyste.

(48). O pamyanthneem.

Licet pro redimenda et infra. — Sandzaa wyelkych rzeczach w dziedzynnych we cztirech grossoch pamyanthnego ma myecz dossicz, alye we mnyeyszich thylko tho dwa grossza wyczāngnāyscz mocz ma myecz.

¹⁾ Kod. ma »zastawoyna«.

²⁾ Kod. ma w tekście »dze« i odnośnik a dopiero na marginesie taż sama ręka dopisała »dzynye«.

³⁾ Kod. ma »szyrzoczem«.

(49). *Quamvis negocia et infra.* — Braczaa dzelna bandancz, acz nyethori rzecz straczi skazanym sandzynym, drughi thego szlomycz nye bandze mocz any rzecz wsznowycz. A thakyesz nyedzelny, kyedi lyatha mayancz pozwany na theyze dzedzynyne kswey rzeci nye stali.

(50). O wskodzenyv.

Nagod et infra. — Sąszedzy mayò słodzeya posczygacz swego sąszada alybo thowarzysza, gynako szkodą cyrzpyanczemv¹⁾ zaplaczą sąszadowy, gemv proszeny bandącz, gonycz ny pomagali.

(51). O skodzye daney.

Nicolaus et infra. — Pozyczaw konya v przyiaczelya, ochromyegely w nyego, ma gy chowacz za dwee nyedzely; gysz wsmozeli, wroczy mv gy, 13] nye wsmoszely z pozyczą są o ny przyiaczelsky ma zegednacz. |

(52). O skodzye papaszyenya.

Ut quilibet et infra. — Popaszanczy zytho czyge, oth kaszdego clyrszańcza alybo skoczzańcza yaną czfyrzcz pyenądy zaplaczcz powynny banczcze.

(53). *Ad evitandum.* — Cyrzpyancı skodą oth popaszce zytha, a konye albo skoth zayąthi przez nocz chowawszi, do blyszsey obori kastellanskey alybo xanszkey dopądzycz mayą.

(54). Dawnoscz wskazowania na rani rok.

Petrus conquestus et infra. — Ranyoni do roka wlosthną przyszangą szamotrzczech rani ma doswyathczicz, potheem wynni są samotrzczech odprziszaze.

(55). O rzecz przeszley skazanym.

Petrus agebat et infra. — Myenącz a czwirdzancz są nyesprawyedlywe skazanym bicz, nye naganyly na them myeszcze sąndzey, skazanye poydze w rzecz przesłą skazanym.

(56). *Falko pro hereditate.* — Rzecz osządzona z bratheem starszym, w osządzenye poszła y s mlodym thako, ysz gey mlodi brath nye bandze mocz othnowycz.

(57). *Franciscus et Falko et infra.* — S pospolythym mlynarzem alybo slugą geden bradth są moze o krziwdą przed obranym sąndzą sąndzicz y prawowacz, aczkolye gynsza bracza nyedzelna sz nym thego czynycz nye chczely y przeczywo themvbi mowily.

(58). O pvszczynaach.

Abusiua et infra. — Ostatki, yez rzeczoni puszczyni kmyecze, paanom przycz nye mayą, alye na blyszsze spadną, gyz z nych kelych za polthory

¹⁾ Wyraz poprawiany.

grzywni do cirekwy sprawicz mayą, acz gychsz tilye bandze, ostathek szoby ymayącz spokoynye.

(59). *Licet et infra.* — Kmyecz kmyecza zabyiącz, themv, gemv prawo przykaze, za wyną cztyrzi grzywni a blyszszym za głową szescz grzywyen zaplaczycz bandz przyczisznoon.

(60). O mąszoboysthwy.

Item si plures et infra. — Gdze wyączzey gych o głową obwynya, thylko geden przes przyszągą powodową ma bycz przekonaan y skaznyoon, gynsi wszyscy przes swyatky szą bandą mocz oczyszczycz.

(61). *Item quacumque morte et infra.* — Kthokolye przygodnye jako wthonącz alybo s drzewa spadnącz vmrze, za thego zaloba głowna nye ma bicz czynyona; a gdze wanthpyenye gest o mąszoboystwy, iako gdi nye wyedzecz ktho zabył, panstwo nye ma¹⁾ kogo gabacz, alye blyszszy acz mogą, o głową rzecz konacz bandą.

(62). *Vt violenta.* — Slyachczicz zabyw slyachczicza, szesczdeszanth grzywyen zaplacz, a za wczączeez czlonkv trzidzesczi, za prostą raną pyenthnaaczce grzywyen zaplaczycz.

(63). *Laurencius conqueritur et infra.* — Zabyw maczerz czyią nyeodańa, nye pomoze gemv thego obrzeczenye, alye mvszy głową zaplaczycz, a kv zaplaczenyv ma bycz skazaan.

(64). *Consuetudine et infra.* — Słwzbnyczy alybo wozny zabythego 14] na drodze | oblvpycz nye mayą alye thylko w groszv za swe prawo, gesz zową krwawyone, doszycz ymyecz mayą oth tego, ktho ye do zabythego przyzowye, alysz szą mąszoboystwo rzecz dokonaa.

(65). O prawye, w kthorem ktho odpowedyecz yma sprawnye, poclada thesz dwa czlonky polskiego prawa.

Cum actor et infra. — Zalwyącz w prawye nyemyeczskem przeczywko krzywemv, gemv thymsze prawem othpowedyecz nye powynyen, alye chcely sąpnyerz gego sządzą podobnim przeczywko gemv rzecz proruszzi.

(66). O pozezszczach pyrwi czlonek polszky.

Ex lege imperiali et infra. — O pozegą obwynyeny prawem myesczkym alybo nyemyeczskym we wszaach nye bandą szą mocz wymowicz, alye prawem polyskym przed podobnim sandzą powynny bandą othpowedyecz.

¹⁾ W tem miejscu wypisany jest w kodeksie wyraz »go«, ale u góry dwoma kropkami wykropkowany na znak, że niepotrzebny.

(67). O wazyłstwye wthori członek polsky.

Revera et infra. — Vszylstwo dzevyczaam czynący a gwalthem nyewyasti pokalyayancy, byloby na nye volano, nye bāndą są mocz prawem nyemyeczskym obronycz, alye prawem polskym mayą othpowydzecz o thą rzecz.

(68). O przywyleyoch a twardoseczy gych.

Statuimus et infra. — Wyedżancz kogo myecz przywyley na ktorą rzecz a przeczywko themv gy o nyą pozywayacz, kopą, yąnsz cladancz przywyley straczyl, ma powod samprzewi wrocnicz; paknąly przyszanze, ysz nye wyedzal sampyerza myecz przywyley, bāndze praw.

(69). O kmyeczoch, kylie gych moze wynycz ze wszy.

Cum ex seperacione. — Wyāncey kmyeczi z yaney wszy do drughey vyncz nye moze, gedno oth dzeszāncy geden, procz panowey wolyey, wiyāwsi trzy czlonki thy: pyrwy, gdi paan wszy zzoną kmyeczową sgwalczl, gwalthem onyecziszcy alybo dzewcze wsylstwo wczyny; wthory, gdi kmyecze o wyną panową kclną; trzeci, gdi kmyecze o wyną swego pana czādżayā; nyethylko geden, alye y wszystczy wstacz mogā.

(70). O thrzech (s), czo nye mayā lyath.

Si mulier et infra. — Dzieci nyemayāczee lyath przeczywko szoby krzywdzāncym zalowacz mogā, gdi klyathoom przydā; a oblozzenye daawnosci gym obrzeczono nye moze bicz alybo zawadzicz, alyszbi po lyczecz bili omyaszkyāczl.

(71). Slawānthnych pomocz.

Ut viri famosi et infra. — Dlya slawāthnosczl a dobrego domnymanya kthorego slyachthnego māzza, aczbi zlodzeystwa alybo lotrowstwa byl obvynyony, wlostnā przyszāgā są bandz mocz oczyszczl.

(72). O glvpyem branyv rzeczy czwdzych.

Egidius et infra. — Przes wolye wszāw rzeczy czwdze, zaprzyly są czanscz gych wżacz, thā powod swā przysāgā ma doswyathczl.

(73). O wkāszyenyv pszyem.

15] *Item Egidius et infra.* — Mayācz ranā wkāzonā | ode pssa swego sąnsada, doswyathczyly, ysz z posczwanya thegotho sąnszada ranā myaal, rani ottzymāā; a gynako szānszāath przes przyszāgā wlostnā są oczyszczl.

(74). O przyczynye wranyenya.

Querelam et infra. — Dayāczl przlcinā vranyenya, iako ktho swyeczā przy zwadze w noci zagassi a za thym kogo vranyā, ma rannemv o rani bicz skazan. Tho rozwmycz, gdi nye wyedżā tego, yest gen go ranyl.

(75). Gdi czo sgynye we czrzedzye.

Preterea et infra. — Acz pastyrza wynvą o nyekthore bidlą, yszbi je straczył, do wszi go nyeprzypanďacz, przyszańcz ma, ysze do wszy rzypanďzyl.

(76). O kostkaach.

Ut noxius et infra — Porodzyczelye nye powynny za gych szyna pyenądze przegygrane doszycz czynycz; a thakeesz mowymi o zidzeech kaszdey szmowye przezen wczynyoney.

(77). *Ad precludendum.* — Gygrayącz kostki na pozyczki, acz bąndze tho przekonaan, nye powynen wycząnszy kv doszycz wczynyenyv any mocz bandze wpomynacz; a wczynyli, wyną pyencznadzescza gemv drvgą szandowy ma bicz skaran.

(78). O gydących na woyną.

Expedit et infra. — Gydący na woyną na ląnkach any we wszi acz maya, yano na polyv, any drapyenya czynycz, yano konyoom po- m wzancz wmernye; przeczywko themv są dowynyącz, panv they wszi bo komv są szkoda stala, podług przyszazenya zaplaczicz ma y z wyną encznadzescza.

(79). O dzalech synoow z oczczy swymy.

Ex comuni usu et infra. — Synowy po szmyerczi maczerzincy nye yą sządacz od oczcza cząnszi, alysz wthorą zoną poymye, nyszlibi snaacz dzyn a gymyenia byl rosproszcza.

80). O thych, gysz slodzeystwa alybo gyne krzywdi wczynywsz, są sbyeqli s krolewstwa a potheem laską wroczenya nalesli.

Sepius contingit et infra. — Sbyegowye slodzeystwa są dopuszczyszi, : kakolye lascze krolyavskey nawroceny bandą, wszdi o dowynyenye yą odpowyedecz w prawye y doszycz wczynycz thym, gym skrzywdzily; / potheem w powyszszenyv czczy drvghym mogą bycz przyrownany.

(81). *Statuimus illum.* — Thego thesz nyeczestnego wyrzekami, gen yemnye slodzege a sbyezcze przechowiwa a sz nymy dzely rzecz slye nabite.

(82). O lyffe zydowskyey.

Cum usurarum et infra. — Zydowy o dług gystny y o lyphą kv sandv przyzowācz do dwv lyathv, przerzeczoną lyffą przyrosłą stranczycz (s) yą a thylko tho na gyszynye a na lyffye w przerzeczeni czaas dwv lyathv nmmozoney, doszycz myecz mayō; a wānczey za koszdi thydzen yano quarthą, tho gest pol grossa wāncz nye maya za lyffą. |

(83). O damb porambyony.

Qvidam et infra. — Porambyw damb czvcz, wyną gemv oszm grosszow zaplaczy, w czygem paynstwyge gest porambyoon.

(84). O ranach nocznich a o branyv czvdzeho zytha w noczi.

Et licet et infra. — W noczy byerząc zytho czvdze, bādzeli przez obranczą zytha wranyoon alybo zabyth, w wyną nye vpadnye; alye vranyl, oon alybo zabige zytha odeymącza lyvbo obroncza, ranyonemv rani a dzieczem głową zabithego zaplaczicz bāncz przyczisznoon.

(85). O szromoczenyv słowy czyg.

Quoniam omnis et infra. — Bādzeli slachczicz slachcziczovy layaal, synem gy kvrwym zowāncz a nye odzowye any zaprzy, szesczdeszānth grzywyen iako gy y zabył ma szą wyedzecz przepasz, tho gest wynyen bicz.

(86). *Item decreuimus.* — Odzywayąc ma mowycz, tho czoszm mowyl, lgalem iako pyes.

(87). O ranach slyachethnych.

In percussioibus et infra. — Slyachczicz slachcziczowy raną zadali do crwyge wylyanya, rani doswyathczone gemv zaplacziz z wyną pyendznadzescza.

(88). O ranach kmyecznych.

Ut penarum et infra. — Za rani kmyeczee alybo wylke skarade vbycz czirzpyācemv dwye czānczy a trzeciya szandowy, gdzie szą prawowacz bandā, ma bicz daana.

(89). O braczskeem zabyczyw.

Et licet et infra. — Bratha zabyyāncz alybo blyszszego, w dziedzynie go czirzpyecz nye mayā alye ysdecz go czānczy thako zabythego y czci odsāndaami.

(90). *Statuimus et infra.* — Kmyecz szceepyāncz alybo saad czynyāncz, polowyczā w zemi, gdi z rolyey ydze, ostaavicz ymaa pod wyną pyencznadzescza.

(91). O gwalcze.

Cum alicui et infra. — Wzānw czyge woli gwalthem, za kaszdi thyzden czthiri scoczcz z wyną pyencznadzescza skodā cirpyācemv a thylyesz sāndowy zaplaczycz powynen bāncz.

(92). *(Item si quis et infra.* — Ktho swā rzecz v szāsada alybo w gynego kogokolye zastaw gwalthem nyeprawwyāncz szā weszmye, z wyną szecz grzywyen ma yā wroczyz zasā gemv gey zyskvyānczemv.

(93). *Aliquis excolens et infra.* — Poszaaw rolye gwalthem drvgego, naszcenyā stradcz z wyną pyencznadzescza.

(94). *Item pro curru et infra.* — Za wożz szyana gwalthem wżanthi, y grosze z wyną pyencznadzyescza vszkodzonemv a thyleysz szandowy zaplaczycz.

(95). *Item pro coppa.* — Za koppą kthoregolye zarna we dnye wżan, trzy grzywni sandowy a szkodą cirpyanczemv pyencznadzescza ma laczycz; wżąły w noczy, thedi chązba wynowath.

(96). O naganyenyv skazanya. |

Cum aliquis et infra. — Naganyancz skazanyv castellana, tho yest a crakowskyeego, lpyezze gronostaywe, ha castellanoom sandomyrskye-laszycze y lyvbelskeemv, podsandkoom lyszye, komornykoom szesczy ywyen, sandzaam popolgrzywia, kaszdemv pyssarzewy zemskemv lysszye yeze, gynsym castellanom wywawszy sandomyrskiego ha lyvbelskego po szczy grzywnach, przes wszego przeczywyanya a pyrzwey, nyszly kv oremv wyslvchanyv bąndz przypuszczon, dacz y doszycz ma vczynycz.

(97). O wyplaczenyv przegygrayących szynow.

Filius nondum et infra. — Acz gaalki alybo kostki gygrayancz czyy czo straczy, na yego cząnszc polyczono bandze, gdi sz bracją na dzaal ydze.

(98). O ranach slyachcziczv przes kmyothowycza zadanych.

Militi pro vna et infra. — Kmyecz rannyancz slyachczycza, dzyeszancz ywyen gemv zaplaczycz z wyną pyencznadzescza.

(99). *Nicolaus alias Bartholdus et infra.* — Obwynyony o lanką, ysz yą poszekl, doswyathczicz ma, aby yą kvpyl, iako wysznaal.

(100). O ranach v gygrze.

(Item Nicolaus et infra. — Wisznaawszą kogo w szmyesze alybo ygrze vranycz, kv doszycz vczynyenyv ma bycz oszandzoon.

(101). O rankogemstwy.

Nicolaus M. et infra. — Rąkoymyaa czwirdzancz, ysz przes dluznyka czcza dlug yest zaplaczoon, kv doswyathczenyv ma bicz dopuszczoon.

(102). O wyenye a danynye.

Statuimus et infra. — Zzona gdi maazz vmrze, przy wyenye a danynye: ostacz yma.

(103). *Item statuimus et infra.* — Danye possagv gothowimy pyenyanyv przed przyiaczelmy opprawyene, mocz ymaa, alye ymyenye dzedzynne possag dance, przeth krolyem ma bicz opprawyone.

(104). O gwałtce na goszczyncy wczynioneem.

Martinus et infra. — Gwałtownyk yawney droghi, tho yest, komv dadzą wyną, ysz gwałthem byerze na wolney drodze, dwyemanaczce swyathky są ma wywyescz dobrimy.

(105). O nalezenyv rzeczy kthorey.

Item Martinus et infra. — Obwynyoni o nalezenye rzeczi kthorey wlostną przyszaną są oczyszczy.

(106). Za drzewo owocne pokvp.

Statuimus et infra. — Porambyw drzewo yabplczanee alybo owocnee, dwanaczce grosszy z wyną pyencznadzescza zaplaczycz bāncz przyczysznoon skodą cirpaczemv.

(107). O wystawyenyv slvgy przeczyw panv.

Preterea et infra. — Gdi włodarz alybo sluga przes pana obwynon 18] bywa, sluga przeczywko panv ma sza szesczą swyathky wywyescz |

(108). O woithowstwye.

Cum officium et infra. — Szolthyszstwa nye mozze ktho kupycz mymo panską wolyą.

(109). O dzyelenyv przed przyaczelmy a ghego dawnosczy.

Cum omnis et infra. — Dzaal gen są sstaal przed przyaciyelmy, aczkolye kv znaymosczi xānzāczey nye bylbi przywyedzon, gdi przes trzy lyatha y przes trzy myeszāczce traal (s), ma bicz moczen y dzyrzzaan.

(110). Dawnoscz o zlodzeystwo.

Cum furta et infra. — Gdi ktho o zlodzeystwo alybo o lotrowstwo do roka przes szāszada theyze wszi y ossadi nye bandze oskarzzon, dawnoscz rocznaa przeczyw powodowy przechodzy; alye sąly od szebye rodnye dalyeczi, nye gynszā, iano trzech lyath dawnosczy bandze mocz odbicz obwynyoni.

(111). *Si cuiusque et infra.* — Dzeci o dziedzynnā rzecz nyemayāz lyaath, pozwanye odzirzancz, sobye do lyaath odpowyczenya zawyeszenye thychtho lyaath nye mogā w dawnoscz powodovi obrzeknācz, iano acz kthore przed zazwanym oczczowye gych alybo samy przedzirzely.

(112). *Cum realis et infra.* — Wdowam a māsātkaam dawnoscz pospolytha trzech lyaath nye wadzi, alye wlostnich dawnoscz pozzywacz mayā iako nyzey stoy popyssano, tho yest, wdowa szescz lyaath a māsātka dēszāncz lyath maa dawnoscz.

(113). *Ut calumpniis et infra.* — Zalvyancemv o głową czlowyeka oregolye, zawadza mv przemyślność trzech lyaath obrzeczye.

(114). *Ut viri famosi et infra.* — Gdi ktho, gemvsz przedthym skarga złodziejstwo alybo lotrowstwo nye bila ruszona, obwynyoon bybył, dlya orego ghego domnymanya włostną przysza (s) bandze mocz oczyszciz.

(115). **Ho skazanya oprawyenyv gynym sąndem.**

Cum in causarum et infra. — Gdysz w pomszcze wyn rownosc zymyana bicz, obykniono gest, abi layancz alybo naganyancz skazanie, za lvppeze nye, tho gest na kozvch kvny trzy grzywni themv przepaatł, acz skazanye nye doswyathczy bicz sprawyedywe; paknyanly przekonaan bandze, trzy iwni z wyną pyencznadzescza zaszą wrocizcz wynyem bandzye, oblyaan idze sromem.

(116). *Adicientes et infra.* — Przed oblycznoscą krolya alybo wyeczv elgheem przy wogewodach y przy ryceerzech skazaw, sąndza zlego skaya naganyoon bicz ne mozze.

(117). *Adicientes et infra.* — Byerzancz wstecz do sandzey, gdi pamyantha, wisznac z ymaa. |

(118). **O swyathkoch przeczywko sąndy.**

Statuimus et infra. — Gdi ktho przyganya skazanyv sandzynv, sandza es swe thowarzysze są oczyszczi; alye bandzeli chczaal go powod z falszw swyathczycz, przes szescz swyathkow tho maa wczynycz rowney dostoyicz, czczy y staadla, kthorego sznaan yest bicz sandzą.

(119). **O myesczczv cząnzzey.**

Ubi curie et infra. — Cząnzza wżantha do dwora pana castellana alybo gwodzego godnye mozze bicz wpańdzona, gdzie dwori krolewske dalyeke. zebnyki alybo woznee wogewodi wstawyayą y za nye wyną ranną alybo wną thesz podnoszą.

(120). **O moneczye.**

Cum sub uno et infra. — Yano prawo y moneta we wszeem krolewstwye yano maa bicz, bi nye bylo yako dzyw.

(121). **O slvzsbye slyachthy wogenney.**

Sed quia et infra. — W harnaszv kaszdi slyachczycz podlug moczi ryelgosczi ymyenya swego kv pospolythemv dobremv sz lyvdzmy wbrany ma slvzycz na woyną.

(122). O dawność wykwpyenia dziedziny.

Decetero et infra. — Przeczywko kwpyanczemv dziedzyną blyszszy do trzech lyaath y trzech myeszanczi czynycz maya, bo potheem dawność gym drogą zastąpy.

(123). Opyekadlnyk.

Cum pater et infra. — Opyekadlnyk dziedziny przedacz alybo granychycz y thesz straczycz nye mosze dziedzynney, any dzieci lyaath nyemayancze odpowyezecz maya, gedno we członkoch nyzey popyssanych.

(124). O lyczbye opyekadlnykow.

Multociens et infra. — Opyekadlnyk dzieci, gdi klyaathoom przydą z nyczego gynego liczbi czynycz nye maa, gedno z czynszow a sz swyerzycz nyewczyenych.

(125). O poszazzenyw.

Statuimus et infra. — Oczecz dzewką alybo braczya szostrą podlug wielkosczi ymyenia a podlug stadla wyposzaczycz (s) ymaya.

(126). O wnyesszyenyw dzewek.

Statuimus et infra. — Dzewki pofaczycya gwalthowni yako y szylnyk na lasze gey y przyyaczoł bāncz, acz chcą kthorą gemv wczynycz.

Dzewka obrzādzācz szā polapycz a przes wolyey porodyczelyow swych szā wzzāncz, posszaak straczy.

(127). O wszylneem sgwalczenyw dziewki.

Ubicumque et infra. — Ossylstwem dzewyczą alybo kthorākolye nye wyastą gwalthownye obnyeczyczw, acz wolala, na laasze gey alybo gey 20] przyyaczoł bāncz. |

(128). W sldzyestwye przekonany czesz straczył.

Statuendo et infra. — Obwynyoni o sldzyczstwo alybo o ssboystwo trzymy razy a sādem przekonani, przeze czyzy wyekugyscze ma zostacz

(129). *Statuimus et infra.* — Zabyw klwszą swyerzyczyczą nyewczone, trzy grzywni szkodą czirzpyanczemv ma zaplaczycz.

(130). *Statuimus et infra.* — Mayācz granice a drvgego lyaasz rambyāncz, mozze poczādzān bicz podlug, iako nyzey popysszano.

(131). *Statuimus et infra.* — Chowayācz swyerzyczycze nyewczone, oth swyānthā szwyānthego Woczecha asz do swānthego Mychala. przeze szkodi drughego pascz powynyen, gynako zaplaczci skodą cyrpyācemv, kthorą gymy wczyny.

(132). *Statuimus et infra.* — Lasz alybo dambrową mayącz opodalną, yny do nyey pandzicz nye mozze, yano drogą.

(133). *Quod si aliquis et infra.* — ¹⁾.

(134). *Preterea et infra.* — Kmyecz vczekącz przes wyni swego pana, ygenego prawa nye posczygnye, yano zemskie.

(135). O lyfye zydowskyey.

Porro et infra. — Zydowye na lysti pyenyądzi pozyczacz nye mayą, e na zaklaad pozyczycz mogą.

III.

konaly są przythecze zgrvmaadne praw krolya Kazymyrza. Ivsz epak spelna wyklaad gych polsky naslyadwye, iako są w szobye owo od słowa, od poczańtkv asz do koncza, w kapytvllyech przeeczonych popysana. Poczynayą są wstawyenyaa praw krolya Kazymyra po polskv, yako stoyą słowo hod słowa spelna wylozzona, chze zgrvmadni rozvum pirzwyey wszystkich krothko a dostacznye yvvsz gest przelozoon y popysaan.

(1). Naaprzood o wstawyenyw nowem, a którą mocz yma.

Cum omnes et infra. — Gdzysz wszystkie wstawyeny y statuta wklaay rzeczam a dzeyaam przydaczym nye przemynalym, chceemi, abisza wstawyeny wszystkie nyny w wyeczv wyelkeem w Wyslycy vczynona, nye patrzyli przemynalich, alye thylko nynyeczich a przydanych rzeczi. |

A thego dlya, gdi ktho pozzywaa do sandv kogo o dzedzyną w pyenyąch zastawyoną, a gy do sandv vyzowye, thedi acz sampyerzs na rokvytheem nye stanye, powood zysze myenyoney dzedzyni, pyenyądze ydi samprzewi wroczywszi.

O theem, gdi rzeka alybo strvmyeen dzely myedzy dwyema dzedzynaama.

Crebra altricacione. — Czanstą rozmową myedzy naszymy poddanymy ranycze w dzedzynach gych bi bili roszczegnony, wyelk skargy powstaya, ychze stravi są mnozą a robocze wyelkey są nyekdi podkladayō nyedzayaczy; alye ysze rzeki cząstokroc myedzy dzedzynamy pliną są, go dlya, acz kthore wszi alybo dzedzyny są ksoby sbyegayą dzelyenym

¹⁾ Półczwarta wiersza zostawione niezapisane.

nyekthorey rzeki alybo strvmiynena thako, ysz kaszda dziedzyna zwoy brzeeg yma oney rzeki, acz opvszczywszy pirzwe lozisko obroczy swe szczee alybo plynyenyee přes gynsze myesczcza nye obrocenym lvczkym alye moczą wlostną, thedi pirzwe lozisko, kãndi bil zbyeeg wodi, za prawe granice maa bicz ymyano *et* tham ystec w gezerze oncem z obv wszy lyvdze slvsznye ribi lowycz bãdã. Alye yniako mowymi, bãndzeli plynyenye rzeki oth wlostnego byegv přes oprawyenye czlowyeczee odwroczo, bo thedi wyącz byceg rzeki za granicze zawzdi ma ymyaan bycz.

(3). O tych, ktorzi nye pod yanã stoyã chorangwyã.

Ius militare. — Prawa slachathnego. Nyekthorzi z naszymy slychaczyczow, gdi na grodzeczch przeczyw nyeprziaczelyoom bywają polożzeni, othrczywszy wszystkã sromieszlywosc z naamnyeszą drvsznoscã naslyadvyãncz, ny pod czyyã chorangwyã z naszymy woyszki stanowycz szã obykli, na then konyecz a kthemv konczv, aby pvszek czwyrdzy alybo woyenney strozeczy szã vwyarowali y obroni, yansz gynsz bracza gych pod pewnymy chorangwamy postawyceny, podlv g vrzãndv myedzy gymy polożzonego, czynycz szã obekli. Alye ysze skarada yest czãsz, yasz szã sz swym pospolstwem nye szgadza, wstawyami, aby ryczerz kazdi alybo prosty panooszaa pod pewnã podnyesonã chorangwyã na gey stanye staal, yszbi w przypadzenyv potrzebizni poyowanya (s) a szirmyce z nyeprziaczelmy, vmyaal myestcze wzãncz pewne kv obronye szwey chorangwye. Paknyãly thaczy daley w naszymy woynye bãdã nalezeny, přes podkomorzego, pod kthorym szã, z gych mani mayã maam (s) bicz podaany, a konye gych themv tho pod-22] komorzemv za wynã mayã bycz przidani. |

(4). O tych, gysz z sãndv wychodzą skazaany, nye doszycz wczynywszy.

Quia victus. — Ysze przekonani w sãndze zyskalemv, w geem przekonaan yest, maa doszycz wczynicz a z sãndv pyrwey nye wynicz, alysz doszycz wczyni, w geem yest skaazaan: nyekthorzy wboszstwem alybo thesz knãbrnoscã przywyedzeny, othchodzą s sãndv skazany za dlug, nygenego doszyczwczynienya przeczywney stronye nyewczynywszy. Thego dlya chczeni, abi thaczy nyeposlvszny z slosci swoyey vzithkv kthorego nye othnyesli, nysz iako przekonany bãdã w sãndze, abi w rancze przeczywnykoom swym zwãzany bili podani. A gdibi w gãnthstwyce bãdãcz vczekli, oth moczi gych mayã bycz wolny a prozny thym tho vczynkem, přes zlodzeystwa, tho czvsz viyãwszy zlodzeystwo.

(5). *Ut in rapinis.* — Abi w drapyeszstvw alybo w dzãczy naszymy vbozstwa nyekthora dzirzana poczestna wmyernosc. Obykli szã lakomy sandzee y gych vrzãndnyczy, ysze gdysz za wyni w sãndze przepadle nyekthore whoghec alybo slyaahtã czãndzayã, na them myescze lup dzelyã, nyianey laski z ooplupycnym czynãcz. Na wczãncy thego obiczayv sloczy-

o a yego dalyey dzirzeeecz nyechczancz y zapowydayącz, vstawyami, kedi kthori sąndzaa, wogewoda, castellaan alybo kthore grodstwo, paan do gych vrzandnycy alybo oprawcy alybo gyny kthorikolye za wyni lowe alybo za gynsze dowynyenee naszego zemyanyna bogathego alybo gego, slyachczycza alybo prostego począdza alybo poczandzacz kaze, izza konymy, bidlem alybo gynszym gymyenyem thako wżantha, nye-dayącz any dzelancz gey, bandzely lethnego czassv, dwye nyedzeli, nyaly zymye, thedi oszm dny czala przez czazzebnyka, tho yest thego, o yą wszął, ma bicz chowana, lyvbo sprawyedlywye poczandzani bily, do nyewynnye drapyesstwo przeczyw gym są sstało. A gdi po tich och przez thego alybo przez thy, kthorzi czandzaany za dopuszczone ni nye bandze onym, kthorzi czandzaly, doszicz vczyniono, alybo w theem yey nyewynnoszczi nye vkazzą, thedi slvszno bāncz czānszebnykoom onā zżā rosdacz y rosdzelycz podlvg wolney gych volyey. Paknālybi thaczi dziee alybo gynsi viszszey myanowany swemv lakomstwv nyeodpvszczācz, ed przerzeczonymy czassi myedzi szobā roszdzelily alybo rostrwanyli alybo sz oddalyly yano bydlyā s przerzeczonych, skodā czyrpācemv zwyerzā sgv-nee szacnkv, gysz swā przyszagā doswyathczi, z wynā pyencznadzyescza ra wroczycz a zaplaczycz. A tho vstawyeny zabwne prze naszych rzandzecz drapyeszstwo nyewmyernee, gesz | czansto popelnyayā, do nych o myastkow gych podnoszymy alybo rosczagami.

(6). O pyeczāczy oczowskey dzyeczoom.

Quia filii. — Yze synowye z oczcy prawotworzenym alybo wymyslem wa iana persona sąā rzeczeny, vstawyami, abi gdi zywy sąā oczczowye, owye thylko pyeczāczy oczczowskey pozywali a gynszcy noszycz alybo yecz nykake nye zszmycly.

(7). O solthyszech a gych slvzshye na woynā.

Quia unus. — Ysze brzemyā nawyācyey, kthore wszystkych tydze, edzi wyelymy roszdzelyonee, lekczey bywa nieszono, thego dlya wstami, abi pospolyze wszystczy szolthissy thako dvchownych yako y szwyeczch persoon, podlvg gych dostatkv na kazdā woynā sz namy szly a bily z y czāgnācz wynowaczi.

Kaplaany alybo szaczy mayācz dzyedzynie gymyeny, abi szly na woynā.

Uim nullus. — Gdysz nykthey swego prawa maa bycz schytrzon hytrze posbawyoon, wyelye zżakow naszego krolyewstwa ymyenyec oczszne trzymayācz, a z thegotho ymyenya pod czeenyem zżakowskym vynnee naam w krolewstwyce naszczem slvzbi woynenne odeymacz obikli. hego dlya wstawyami, aby czytho dvchowny zżaczi naszego krolyewstwa, oregolyebi bily staadla, ymyenyec oczczinnec trzymayāczy, z namy gycz wyszcze mycly na kaszdee woyni podlvg przerzeczonego gymyenya do-

statkv, alybo. thatho gymyeniya blyszszey swey braczy layczkey maya
špvscicz a gych są wyrzecz. Paknały nyyanego sz thego dwoyga dbalybi
wczynycz, thedi przerzeczonee gymyenyje wszystko przerzeczonych zaakow
skazalyszmi naszymv kroyewstv wyczystymy czassi przylączicz.

(9). O danyv panyaam rzecznykoom (s).

Vt dominarum. — Abi przebywane panyaam prze krachkoscz przy-
rodzenya od sborow maščyzznich owszeyki bylo rosdzelyono, abi kv sandom
pozwane są, nye czyznały myedzi tlvmi maščisnee, wstawiła mocz nasza
oth nynyayszego czasv, abi gdi kthora pany alybo dzewycza pozowacz
alybo pozwana bandancz przydze na rok gey zdani, sandza na sandze sze-
dzancy vrzandnyka swego do gospodi oney paney s przecywniky gey ma
posslacz, przed gymse rzecz swoya alybo przą rzeczy swey rzecznykowi
alybo pyercki swemv, kthoremv gey bandze lyvbo, wszistką polyeczi.

(10). O przypvsczenyw rzecznykow alybo pyercz.

Quia cuilibet. — Ysze kaszdemv naawyaczsze obronyenyee nye ma
bicz zapraano, thego dlya wstawyami, aby w sandzech krolewstwa naszego
24] kaaszdi czlowyek kthoregolye staadla bądacz | alybo czczy, mozze y yma
myecz swego przyprawczą, procurathora alyboz rzecznyka y pyerczą.

(11). O sandzaach w kaszdey zemy bi wstawyeny bily, a o rokow w rzeczach
dziedzynnych, kako dlvge maya bicz.

Quia ex multiplicitate. — Ysze z wyelosci sandzy, iako skvszenyee
maas nawczili, w rzeczach yakokolye yanakich gynako a roszmaycze czasto-
kroczech skazanyee biwa widawano, a thego dlya chaacz pewni rok y lyczba
vstavicz sandzy a przecywic są przerzeczoney roszdnosczy, wstawyami,
abi geden w krakowskey a drvgy w sządomirskoy zemyach sandzee naszymv
ymyany, a thako, ysz gdi naam są przigodzi nyekthorą tychtho zeem na-
wyedzycz, alybo w granycze wgechacz, chczeemi, abi sandzaa y podsandek
they zeemye, myedzi kthorey granyczamy myeszkacz bandzeem, na dworze
naszeem rzeczy myely sandzicz a wznawyacz: vkladayacz mocz tichtho
sandzy. Thesz mowymi, ysz otthychmyast w kaszdich rzeczach thesz dzie-
dzynnych, roków mymo trzi nyedzlye dacz nye maya any mogą, alye gdi
bandze zaloba dziedzynna, sandzaa alybo podsandek thą naam ma po-
wyedzecz, yeyzze poznanyee przed naszą y rincerzow naszymv obycznośćą
chczemi y skazvgemi oprawyacz, nyszly bychoom nyekthorą przekazą byli
przegabany, a thedi wyancz szesz a naamnyey cztirzi rincerze przes nasz
naznamyonanee, przylanczancz, sandzaa alybo podsandek pospolv s przere-
czonymy rincerzomy o thakych skardze alybo zaloby alybo rzeczy dzye-
dzynnye poznanyaa a osandzenya mocz ymyecz maya.

(12). O sandzaach woyewodzych.

Item ut pallatini. — Thakye abi woyewodi w pewney lyczbye swogych sandzy inyely doszicz, wstawyami, abi podlug czasszow dawnyeyszych woyewoda krakowski w yanem a sandomirski woyewoda thesz w yaneem sandzy doszycz ymyely: obyaznyayacz, ysze za głową kaszda sandzee castellanow, tho yest panow w grothstwa wstawyonych, kaszdi thilko w swey castellany mocz ymayą myeccz y szvkanya.

(13). O godzynaach sandzenya a rządu sandv.

Prima consuetudine. — Pyrwym obyczayem znacz bylo dzirzano, ysz przez czassow y godzin rosdnoszci y rozdzalv sandzee sandi sandzily, i thakoosz wyelye gych kv sandzenyv rzeczy nye gynako przichodzili, yszly alysz po obyedze napelnywsi a wpywsi są, a sz tego sand mnyey waszoon a mgleyszi laczney wczyoon a kv prawdzye mali alybo radszey ygeden bacczenya zrok ymyaan. A tego dlya, aby pewnych godzin alybo czassow z powynną rostropnoszą sandi opprawyani, wstawyami, aby oth-
25] tichmyast sandzee | we dni rokov oth zarenkv az do dzewyanthey godzini lyvbo do polvdnya w kazdych rzeczach myely szedzec a rzeczy osprawyacz; a paknyły pyrwego dnya rokov do rzeczoney godziny polvdnya wszistczy prawyący są odprawycz, chczeei, aby przez obrazenya rzecz kthoreykolye dnyow naablyszzey naslyadwyących szedząc thilko do godzini przerzeczoney wszistczy prawwyący są a kaszdi sz nych dobrym obiczagem podlug wrzandv nyszey popyszaneego odpraweny bily. Abi thesz aczney a przez tãntnanya rzeczy myano rosprawyanye, wstawyami, abi kv nyestczv slvchanya rzeczy, na kthorem szandzee sandzicz są, nye podlug łostoinoszci persoon any podlug wyelkoczcy alybo mnyeyszoczcy rzeczy, dlye podlug oczrzedzy są prawwyaczich tylko powod a samperczs za wezwanyym przystãpywszy przet sandzee, wyslvchany a othprawyeny mayą bycz.

(14). Wrzand ziwanya kv sandv.

Wrzand thakce zwanya prawwyãcy są przed sandzee kv prawv thako wstawyami bicz popissani, isz pysaarz sandowi pod wynã straceny swego wrzandv nyc gynako, nyszly podlug wrzandv pozwow oczrzedzã prawwyãcy są, gysz przez woznego wezwany mayã bycz, myenycz maa thako, ysz kthori pyrwey myenyoon, yma bicz y odprawyon, a kthori wthori pozwaal, wthori maa pomyenyoon bicz y othprawyon, a thakoosz otrzedzã asz do doslednych pochodzãcz. Paknyły iana strona omyaszkanym alybo kthoracolye przythczã przegabana bãdãcz a trzykrocw wezwana są na szandze szedzãczym nye postway (s), na theem myescze przeczywna drvga strona stojãcza oth slvchanya rzeczy ma bicz oddalyona a gynszi sporczye wthoreem nyesczczv popyssany mayã bicz myenyony a kv ssandv wezwany, a mymo ho wszdi strona, kthora nye stala a trzykrocw zwana, acz przy poslednyey

godzinye polvdnya, gdi sandza yakobi chczaal wstacz, wthoore trzykroc
zawolanaa nye dbacz bandze przistampycz, thedi skazana bącz.

(15). O pewnych myesszczoch sandoom polozzonych a o sandzaach gych wlost-
nych; o thych, czzo gynako przystampwyą kw sandowy.

Paknyąly ktho thego czassv, kthorego sandzee szedzą na prawye, ktemv
myesczv, na kthorem szedzą, mymo proszenyee pozvv alybo ossobnee san-
dzy othpvczenye a przykazenye kthorą szmyaloscą a przezvmnosćą wnycz
szmyaal, przes wszego othpvczenya wyna, yasz rzeczona pyecnadzescza,
przes sandzee maa bicz skaran.

(16). *Plerumque.* — Cząnstokroc mayóczy sandi alybo s przythczey
26] alybo z lyvboszi swey woley obikli száą przymowacz alybo | obyecz
kv sandzenyv ssobye myestcza kthoralye nycnaznamyonanaa. A thego dlya,
abi kaszdi swimy kraymy bil sstrzimaan a na nych dosycz ymyal, vstawyami,
abi w zzemy crakowskey castellaan gey, tho yest paan cracowsky tylko we
trzech myesczyech, iako w Krakowy, w Ondrzeyowye a w Wyelyczczye
myaal a powynen byl szwe sandi czynycz, a gynako wszystko, czokolye-
bi szá stalo alybo osądzono bilo gyndze, tho yako oth nyeswego sandzey
skazanee, nyyaney ma myeecz mocznoschy. A thooz o castellanye sando-
mirskeem y o drvgych bicz wstawyami.

(17). O pozwyech a o wrzandze woznych.

Quoniam ex modo citacionis. — Yzce z obiczayv pozywana nyeyana
vczazzenya y vczyznyenya przes nasze sandzee y vrzandnyky przychodzyz
obikly, thego dlya tymtho vczazzanyaam a vczyznenyaam przeczyvicz szá
chcyancz, vstawyami przes slvzebnyky alybo przes woznee nasze lyvbo oth
kthorichkolye sandzy dane thym obyczayem czynycz pozew, ysz thentho
slvzebnyk sswą obyklą lyaską do wszii sstampycz yma, a bandzely paan
wszy they o kthore dowynenyenye yego pozwaan myaan bicz, opuszczywsi
yego wyeszny lyvd w pokoyv a w czychoschi, w wrotha dworv pana they
wszi swą lyaską tykayacz a wolayacz maa gy pozwacz wykladayacz mymo-
tho, z ktorego sandzey kaazanya a przeczywko komv a o kthorą rzecz
wczynyl thentho pozew. Paknyąly theytho wszy lyvdze y paan bilibi po-
spolv krzywy, chczeemi, abi thymtho obyczayem dothykayacz wrooth
kaszdego wyesznicze alybo kmyecza wolayacz wczynyl; thakeesz, gysz
kmyecze nye bandąly krzywy wyni swego pana, chczeni a owszeyki zapo-
wyedami, abi przes tho pozwaney kthorymkolye obyczayem nyewczazany
a nyekolathany rozvmney na dalsze roki, bo cząnstokroc nyenawysczą
a na potąmp pana a z gnyewv obiknyono y kmyecze nyewynnye klopothacz.
Nyewolnye kmyecze pozywayacz wynen. Paknyąly przeczywko themv przy-
godzy szá kmyecze pozwacz, skazyemy, abi then, gen pozew viprawil.
wyna, yaasz rzeczona pyecnadzescza, zaplaczyl. A thymsze obyczayem
chczeni bicz pozew, gdzie przes dowynenyenya alybo dlvga panova bylibi

rzeczegospolycze alybo nyekthorzy sz nych rozszdzenye wyno-
zy a dowyneny, thako ysz theesz w wrotha klekcząc kaszdego sz nych
wacz, przestany kaszdego wiszszey popysanego wczysznyenya.

18). O pozwanywanyv (s) dworzanynow alye z nyemnyamanya pothkali. |

Preterea. — Mymotho gdysz w rozmislenyv zalyezzy matka cznooth
ropnosc, przigaadza są częstokroc, ysz czelyadnyczy alybo gynsz
okolye na dworzee naszem bandący alybo sandem zapowedyeniy lyvbo
yemnyamanya nalezeny, przed naszą oblycznosc alybo naszych sandzy
o na myescze rzeczy slvchanya sandowich pozwani bywayą, a skargy,
kthorych nye myslily, gym rvszayą. Thego dlya obovey stronye obcz-
cz chąc, abi przerzeczonym obyczayem pozwany z dobrym rozmysle-
i a z rostopnoscą na zzalobi othpowyedzely a powodowy theesz bi
gych zaloob alybo rzeczy nye wiproozznyeny, wstawyami, abi kedi ktho
naszem dworze alybo w sądze nalyezoni, przed naszą alybo sandzego
znosc pozwani byl obyczayem przerzeczonym, thedi powod z zalobą
o rzecz pozwaneemv na pyszmye dacz alybo dobrzee maa vilozicz kv
othpowyedzenyv, yako pizwey thesz przerzeczone yest. A bandzely
oba o dziedzyną alybo o wyelką pyenądy summą, yako czityrdzesczy
rwyen, pospolythi rok tho yest trzech nyedzel przez sandzą gym daan
cz; alye o mnyecszy dług alybo o krzywdą słowną do szayvtrza rok
ozoon ma bycz.

(19). O woznych a w wynye przezenya.

Flebil. — Placzlywą skargą częstokroczmi sliszely, ysz wozny alybo
zbnyczy przez zemą krążąc, vboge slyacht y wszi zaakonnich kola-
cz a gabayąc, winalyazvyą wymislonee obyczaye, thako, ysz gdi
rey wszi vbodzy slyachczicy alybo kmyecze zakonnich gych na lyvbosc
tho slvzebnykow rozsmaythymi kthorimykolye strawamy nye czczą any
slyayą, thedi czy ysczy sluzebnycy thitho wboghe slyacht slyacht (s)
o kmyeczy przez wyni a przez przycyni y przez przykaazanya sandzey
ywayą dlya gabanya a sklopothanya tho czynąc, roky gym podług lyv-
zi swey wolyey dayąc y wstawyayąc; a thakoosz czy vbodzy slyach-
y alybo kmyecze, nymogąc gynako othkvpycz klopothanya, częstokroc
ewney svmye pyenyądzi są gednaya z nymy. A przetho mi thakce
othanye a vgabanye zkazycz chcąc, wstawyami, abi pothcem slvze-
czy pod wyną posbawyenya swego slvzzebnykowstwa y slvpyenya
ego swego ymynya, przez ossobnego sandzey przykazanya kthorego
wv czynycz nye szmyely, bo gynako przerzeczoney wyni y lyczowego
zzenya nye przez zaslvgy są bogecz moga.

**Za przyiaczelycem alybo za slvgą nye przystampowacz y (s) tanthnanyv
kv sandw. |**

Plerumque fit. -- Czanstokroc bywa, ysz prze rzeczy przyrodzonych
o czelyadzynoow swogych nyekthorzy do sandow przyszethwszy, przez

baklywosc a wporną gych szmyalosc skaazanye a wyczanstwo obikli odno-
szycz. Staąath na tho chcyancz obiszrzecz wstawyamy, aby oththych-
myaasth kaszdi kthoregolye stadla alybo czczy bandze, o rzecz przyrodzo-
nego alybo czeledzyna lyvbo slvgy swego do sąndv przycz nye szmyaal,
gysz bądzely przyczywko themv szmaal vczynycz, wyną pyencznadzescza
naszemw dworv przylanczoną maa bicz skaraan.

(21). Ktho są szą wyni dopvczyl, then czyrpyecz nyepzymvyaç zachocza.

Contingit etiam. — Przydaawaa są theesz, ysz gdi nyekthorzy o nye-
kthoree nyerządi a o wyelghee dowynyenya knaszemv sąndv pozwaany
biwayą, myanvya pany y ktorekolye gych viszee zachoczczyamy, obrzekayacz,
yszbi kazną a moczą swych panoow y wszystykich gych thakey nyerzan-
dnoschy y wyelga dowynyenya wczynyly. Prawda, aczkoly nyekthorich
czassow przeczyow rozvmv bylo dzirzano a chowano, ysz thacy slóstnyczy
przes thakee zachoczczow myenyenye wyzwalyaany biwaly, a szakoosz ysze
thakee myanowane maa w szobye bład nyeszczirzpyeli, thego dlya, ysze
proscze przeczywya są przykazanyv bozskemv, thego dlya mi baaczacz,
ysze grzechi w swogych popelnyczyeloch a skvthnyokow thylko myescze
sobye ziskvya, wstawyami, abi pozwani o kthorekoly grzesznee vczynky
powynny bily othpowyedacz mymo kthorekolye zachoczczow przerzeczonee
myanowane. Theesz aczbi na tho przywyelyenym¹⁾ przywylemy naszymy
alybo naszych namyastkow oczwirdzeny byli y thy przywyleye ylko kthemv
yako szmyerthnee a bładnee prooznee czynimy, kazymy, wsrzvcami y od-
szywami. W dzedzynnich thakey zzalobaach alybo w gynich kthorichkolye
rzeczaach przes pozwanee w naszeem szandze myanowany zachoczcze, ban-
dąly checzecz naszego sandzenya są zwyarowacz, naszą nyechczyając
przyyając tychsze zzalooob, skazalyzmi, aby thedysz przerzeczeny pozwany
kthoregolye staadla bandając alybo cziczy, za przekonanee byly ymyaany.

(22). Aby przes wozznego tylko pozywano.

Possibilitas. — Rozvm tho wkazvyc, ysz sąndzee kv sprawyenyv swo-
gych sandoow mayą myeecz pcwnee slvzebnyki lyvbo woznee; thego dlya
wstawyami, aby owszeyki nygeden szandzaa przes kthorą gynszą persona.
nyszly przes pewnego woznego alybo slvzebnyka czynyl y wiprawyal swo-
29] gych ! pozwow, wiyawszi tho, gdi bi kthori szli vczynek w sąądze
alybo na dworze sąndv swrowo a nowo wczynil, thedi o thaką wyną przes
kaszdego czelyadzyna bicz pozwoon.

(23). Præterea. — Mymotho nyecgdi na sandzech szedayaący, nyegdi
gych vrzandnyczy alybo plyemyennyczy alybo gych czelyadnyczy nyekthoree
szlasczywye robotaamy a strawamy chcyając alybo za othkvpyenye klopothv

¹⁾ Ten wyraz wykreślony, snąc jako błędny.

w pyeniądzech albo w gynszych rzeczach nieczto vicyangnącz oth nych, zaądając jakokolye owszeiky nycz nye mayą wyni albo skargy przeczywko gym czyniąc y wyprawayają pozwi rozmagythi; thego dlya wstawyamy, rzsz gdibi ktho pozwaal albo pozwacz wyprawyl nyekogo przes powoda żadnego, thako pozwaneemv pozywacz albo wypracza (s) thakego pozwv yną pyencznadzescza zaplaczycz maa pozwanemv: zapowyedayacz castelaanoom y wszystkim sąndzaam y podsandkoom, aby potheem przes pewnego powodv a wislowyoney rzecz nye dawaly kthorych pozwoow.

(24). Kedi ktho vimawa sąż przes dziedzyczow o dziedzyną othpowyedzec.

Item dum aliquis. — Theesz kedi ktho o dziedzyną poziwaan bywa, zaastokroc stoyając w sąndze obrzeka, ysz laan albo Pyotr w stronaach lalyekych są bądący a sąją spolv dziedzyczmy theytho dziedzyni, jakokolye sznaacz nycz prawa knej nye mayą, a przetho myeeni są nyee myeecz y thątho dziedzyna othpowyedzec; thego dlya wstawyami, abi thaki Pyotr albo laan w sąndze obrzeczoni a pomyenyoni s przykazanya sąndzego ia nyekthoreem podnyeeselem myesczczv znamyenytheem albo przy sąsadze, z kthorey yest dziedzyna, o kthorą sąż rzecz wodzy, przes slvzenyka po trzykroc z wolayając kv konanyv albo odeymowanyv rzeczy ia pewni rok y myesze myaan pozwan bycz. Gysz gdi nye stanye, thedi tego nyebyczmy albo nyestanyv nyeprekazaayacz kv rozsprawyenyv albo kv skazaanyv rzeczy przes osszandzenyee poszcyee ma bicz.

(25). *Experientia.* — Skvszenyee naas navczylo, ysz nyeegdi stayaczy cv prawv, yakobi nyestayaczy albo theesz poprawdze nyestoyaczy nad obyczay tego msczenya vczazany bywayą o nyestaanyee, a tho w theem, rzsz kedi kthorą wyesz cządzayą, gdzie szecz wolow bylo wzając, trzilzesczczy albo czthirdzesczi bbrano, a nyszly na myesczcze przypadzony, [30] nye na malą vbogych skodą obyczayem drapyestwa rosdzalyaani [31] sgedzoni bywaly. Thego dlya wstawyami, abi **cząża o pyrzwe nyestanye (s):** o pyrzwe nyestanye slvzebnyk se dwyema paropkoma sąndzego do wszi przystampyw, yako yvsz przelozzono yest, gdi paan wszy tylko wynyen yest, wee dwv wolyv thilko począdzan ma bicz. Paknyaly kmyecze bandą krzywy a pozzwany nye staną, kaszdi sz nych thilko yanyv woleem bącz począdzan; o wthore nyestanyee: thoosz mowymi o wthore nyestanyee chowacz, dzirzecz y czynycz. Alye **trzeczyee:** bandzely paan pospolv sz kmyeczmy nyestoyaczy, skazyemi, aby nyestoyaczy za trzeczym rzecz wpsczył y straczył, ho kthorą byl pozwan albo o kthorą sznaan yest bicz pozwaan a od nyee odpasz ymaa przes skazanye sąndżaczego: obyesznyayacz, abi rzeczeny wolowye czążebny lyecze dwye nyedzely a zymye oszm dny przes wszego skazenyv dobrze przes sąndzee bily chowany: chczając a skazyacz, abi rzeczeny wolowye czążebni procz wszey wyni nyestanyaa tilko niam a sąndzi przydani bily. Skazyeemi theesz y wstawyami, ysz aczbi przerzeczoneem slvzebnykowy przes sąndżą nasznamyona-

neemv na thatho czaążą ss czelyadzą sandzego nye przepvsczonabi bila przez pana alybo przez wyesznycze wyesz bicz czaążdaana podług przereczzonego obrownaanya alybo gdi tha czaążza mayaączya przez pana alybo przez wyesznycze we wszy alybo przede wszą lyvbo na drodze gwaaltheem byla wszaatha a othbyta, thedi knąbronosz gych karzącz chczeni, abi wyną, yaasz rzeczona pyencznadzesczya czytho przecywnyczy naam y sądzi zaplaczycz bili powynny. Paknyą w danyv przereczonych czaążzeb a w dosziczwczynenyv za wyni przessze bili lscziwy a knąbrzny tha (s), ysz sznaacz sąndza prze gych mocznosz nye dostaczy gych karacz alybo czaążacz, chczeni y slazyemi (s), aby wyną, yaasz rzeczona szedmdzescza naaszey komorzee przydayącz bili skaszneny, tho yest cztirnadcze grzywnamy.

(26). O wynye szedmdzesanth.

Preterea. — Mymotho wyną, yaasz rzeczona szedmdzesanth, yaasz obykla naszeemv skarbv alybo naszeey komorze przydaana bicz, wstawyami, abi thylko we cztirzech przythczach nyzzey popysanich a nyewanczey naszey komorze przydaana: **Pyrwa przytca** yest pozzewstwo, gdzie obwinyoni o ppozewstwo podlg polozenia prawa nye moze są oczyszczyz; 31] **wthora:** gwalth alybo lvyeny na ywnyey (s) drodze, gdi | ktho nye dostaczy w swem oczyszenyv; **trzecza przytca:** myecza alybo nozza w sążdze wiyączee, tho yest, kdi ktho malo wazącz naasz sąnd, myecz alybo noosz szmyeye wyaacz; **czwaartha** knąbrnosz alybo przeczywyanye, tho yest, gdi kthobi byl skazani a doszicz wczynycz alybo dostatecznego rąkoyemstwa dacz a wczynycz wsgardzylbi a sz sandv swą knąbrnoszą bi ssczedl, przereczonego rąkoyemstwa nyewczynywszi. Chczeni, abi wyną przereczona w przelozzonych cztirzech przytcaach naszey komorze przydano.

(27). Thylko dwa czelyadnyki z slzeczykeem czandzac maaya.

Preterea quia. — Mymo tho, ysze przez czaąstee vbogych czaążanye czaąstokroc vbodzi wylkee skodi a vczążenye rosmagyte czyrzpyą, iako w theem, ysz vffy a tlvszaamy nye obyczayeem sąndowey mocy do nyekthorey wszi czaążacz przystanpywszi, skodlywe a czaąstokroc przez przykazanyaa sandzego y przez wyni pana they wszy alybo wyesznyczyow dopuszczacz są wylkego szmyeyą drapycszstwa. Thego dlya na tho chczyącz obesrzecz, wstawyami, abi potheem sandza y podsąndek na czaążanye nye wanczyey, nyszly dwv czalyadzynv s slzeczykem possilaal, aby theesz przez wyni alybo przesz przicini alybo neprzekonanych alybo w sądze nyevisanich sandza nye szmyal any przepusczył czandzac. Paknyą libi sąndza alybo kthorzy gyni ktorąkole moczą alybo rathszey wlostną przesvmonoszą a szmyaloscą czaążacz alybo rathszey drapycz a drapyszthwo czynycz smyeliby, wstawyamy przikazvyącz, abi bidlo alybo kthorekole gysze rzeczi dla czaążany wsąntho, sąndza panv wszy alybo wyesznyczam

hymsthe myenyącym sza nyesprawidliwe a przeciwko sprawidlywosci bicz
 począdzany, oddaliwszy wsythką trvdnosc a przestany w theem
 rvdnosczy, thytho czalo a spelna na råkoyemstwo wroczyz maya, rok
 hymtho panv wszy alybo wyesznyczam począdzanym kv vkazanyv swey (s)
 iamyeniwszy. A mymotho aby smyalosc a przesvnnosc cządzaczow abo
 ząszyebnykow bila wstargnyona, vstawyamy, ysz gdi przereczonym obi-
 zayem przes wyni czandzanym yawną wczynią szwą nyevinnosc, kylekole
 bandze person na przereczonem cządzanyv, sąndza y podsąndek, kthory
 nakazal, za kasdego s nych wyną, yasz rzeczona pyecz nadzesza, wyadomye
 przepasz yma, yasz panv wszy cządzaney ma bicz zaplaczona.

(28). O cządzanyv samprza y powoda.

Actor. — Powod szrzydy kv praw szamprza poszwacz, a gdy sam-
 [2] perzs stanye, powoda owszeyky nyebandacz, skazvgemy o nyestanye |
 powodowo, gesz gest wyączsze nyszly samprzowo, themv samprzewy rzecz
 thrzimacz. Paknyąliby samperzs nye dbal stacz na rok gemv sdanemv, po-
 voda stojąc przes szye alybo przes posla swego, skazvgemy, aby o thake
 nyestanye sampyerzs wyną dwv wolu byl skaznyon.

(29). O theemsze.

Licet in pluribus. — Aczkole w wyelich rzeczach rączosc chwalona
 ywa, a wszakosz ta gista rączosc w sądzech a w rosprawyenyv rzeczy
 ostropnye nyegdi ma bicz powsczagagnyonya. Thego dlya sądzacemv
 potrzebno gest wszego są badacz. A przetho vstawyamy, ysz kedy kto
 glowną dzedyzną rzecz pirwe, wthore y trzecze poswan bandacz, nye
 tanye knabrznye na rok gemv sdanemv, a dla nyestanya thegotho poswa-
 nego powod na trzeczem rokv przes sąndzą przikazan bandze y oszandzon
 v prawe dzirzenye theytho dzedziny myan bicz poscznon, thedi y othe
 wszego prawa theytho dzedziny y gey kthoregole przedanya przes sąndzyno
 kazanye rzeczony samperzs skazan ma bicz y wirzczon othpadacz. Paknyą-
 yby byla zaloba personna, tho gest czasna, yako gest o dlugy abo kthore-
 kole rzeczy ginsze zastawne, a pirwe, wthore y trzecze poswany wsgardzy
 lybo omieszka stacz na rokv trzeczem, gemv sdanem, skazvgemy, aby
 pozyczcza po trzeczem rokv przes skazanye sąndzego myal pelną mocz
 moczą prawa przedanya y othdalanya moczą prawa kthorekole rzeczy gemv
 asthawyone. A tho thako, ysz gdiby rzeczy zastawyone a w them moczą
 przereczoną przedanye y oddalonye mnyeyszey plathnosczy nalezonyby
 byliby czasv othdalanya, nyszly pyenądze pozyczone, a thenthó pozyczcza
 a svmmą penyędzy przeszyen pozyczonych, prosczye a przes kthoreykole
 wymowy yakoby za przereczoną svmmą peynyędzy doszycz czynyące
 rzyał, szobie a nye gyszemv thenthó pozyczcza sz omieszkania swego
 ia dziwowacz. Alye gdi pozyczcza wymową przilozy przy rzeczach zasta-
 yonich komv wyąthszey abo mnyeyszey plathnosczy, thedy przedali za

mnyeysze pyenydze rzeczy zastawione, dlvsznyk abo zastawcza przez szandzą ma bicz skazan pozyczonych penyądzi summą gemv napelnicz; paknyaly za wyączszą svmmą pyenyedzy rzeczy othdalył zastawne, ostathek czsokole sbandze nath svmmą pozyczoną, dlvsnykowi pozyczcza wtoczicz (s) bącz powynen.

(30). O swyathczenyw.

Preterea. — Mymotho aby pothwarzam droga byla zathworzona, wsta-
33] wyamy, esz gdiby kthole dobrej sławąthnoszczi sząch, o kthorekole |
gwalthi byl poswan, powod powynen bącz, czso wyedze, doszwasthczyz,
a gynako samperzs thelgo wlostną przysagą ma sze mocz oczyszcicz. Tesz
gdyby kthorzy byli theyzye osady alybo powyathv a o słodzeystwo kthorich-
kole rzeczy nyekthory drvgego w sandby chczal poswacz, vstawyamy, aby
do roka thilko obvinyonego sza szłodzeystwa myal mocz poswacz; pakny-
liby po rok v thą skargą rvszycz chczal, czso thedy powyedze rostropnye,
przes podobne swyatki winyen bącz doszwyathczicz.

(31). *Finem litibus et infra.* — Konyecz klopothom wloszycz zadayacz,
wstawyamy, isz gdi nyekthory pozycza alybo myesczanyn svkna alybo
gynsze rzeczy kvpne abo crampne kthoremv zyemyenynowy na bork da
albo wszagem pozyczy mymo lysth zastawny, w gembu yawno bylo o dl-
dze, myesczanyn zalvyacz o dluk swoy doswyatczy przes swyatki, ysz
thaky thark s nym vczynyl a doswyathczyw sandownye otrzyma; a ginako,
tho gest nye doszwyathczyly powod, thedi samperzs nyesznayaczy dlvgv,
przes wlostną przysagą wczynyoną oth gabanya ma bicz prozsn vczynyon.

(32). Na slachetnoscz.

Nobilitas. — Slychethnoszczy pokolenya s porodzielow gych początek
zawsdy wyda, gychsze pochoth przyrodzeny s rodzajw gych wyernym
szwyadeczsthwem doszwyathczacz są obyky. A thako rzeczely sze ktho
bycz slachcziczem alybo oswyeczonym bycz, a gynszym slachczyczom tego
mv nyesznayaczim, rzecze są bicz rownym, na doswyathczenye swego
rodzayw slachathnoszczy ma wyesch szescz slachathnych mazow sz swego
pokolenya vrodzonych, gysz przysagayacz rzekną, yszbi on byl brath gych
a sz domv y s pokolenya gych oczczysnego y maczczisnego wrodzony.

(33). Na rani.

Accipimus. — Slyszylysmy, ysz Pyotr posczygayacz Iana, barso na
vlyczy wranyl; a tho gdi Ian w szanth przywyothl, Pyotr yakokole wysznal,
by sze Iana vrenicz, ale myenyl sze tho za poczathkem Ianowym vczynycz,
gisz Pyotra pyrwey wranyl. A tho Pyotr myenyl sze doszwyathczicz. My
w thakey przythczy skazalysmy thegotho Iana szwyadeczstwo przypvsczicz
o tho, ysze na vlyczy Pyotra gdi Ian posczygal, vrazil, gdisz rzeczoni

Pyotr nye zywotha otheymvyącz ale krzywdze gemv przeth thym vczynyoną mszczancz, Iana posznan gest vranicz.

(34). O kradzieszy myodow w dzyedzynie.

Item Petrus. — Tesz Pyotr przyczagnął Iana kv sąndv rzeknącz, aby psczoly alybo dzenye gego czasv nocnego szłodzeyske do swego domv vinosil, a tho vydal sze doswyathczicz chcócz; ale Ian zaprzal tho vczynycz 34] y mowil, wlosthny szwoy myoth yako slvzalo | do swogego domv są donyescz. Zathim Pyotr częstokroc przez sąndza spytany, mokliby przez thi, czso vydzelibi psczoli alybo dzenye Pyotrowy przez Iana wszanthe bicz y do domv gego donyeszone, vmysl swoy doswyathczicz, gdisz Pyotr othpowyedzal, ysz thakich swyathkow s wydzenya, tho gest, czoby wydzeli, nykakeby myecz nye mogli, my thake vstawyayącz skazvgemy thake rzeczy przysagą Ianowy wlozycz, le acz przeth thym byl dobrego słowa, na oczyszczenye myenyączemv, esz wlostny swoy myod byl nosyl.

(35). O gwalth domovi.

Præterea. — Mymotho Pyotr przecywko Ianowy polozył skarżącz, ysz mv czthiri rana zadal. Ale Ian wysznal sze tho vczynycz thego dla, ysz rąnką bronną dom gego nagabal, a w themtho gemv myacz alybo szyostrą, zona alybo dzewką vranil, yasz reną, iakokolebi byla, przez slvzebnyka obeszyrzana y wydzyana vydal są doswyathczicz. Gdisz tentho slvzebnyk przez sąndżą spythany, zaprzal sze przerzeczoną raną vidzecz y obeszczecz; ale ysze po zaprzenyv thegotho slvzebnyka thenthó Ian przerzeczoną raną maczerzy gego zadaną, przez gynsze podobne swyathki, gysz przerzeczoną raną vidzeli y obeszczely, myenyl są doswyathczicz, my thake y w podobnei przythczy skazalismi thegotho Iana kv powyedzenyv przerzeczonych swyathkow dopuszczicz.

(36). O themsze.

Querelam. — Skargą Pyotr polozył na Iana, eszby gi vrenil, ale Ian vstawyczne myenyl, eszbi są Pyotr sham vrenil, a tho wydawal są vřządnye doswyathczicz. Ale my w thakey przythczy mislylismi roszczegnącz, ysz myenyli Ian, ysz we szwadze a w roszczirkv Pyotr są sam vrenil, thedi Ianowo swyadeczstwo ma bicz przypvsczono; paknyły procz wszey swadi y roszczirkv Pyotr bi byl vranyon, thedi yako yest obiczay, Pyotrową przysagą przykazvgemy bicz przypvsczeną.

(37). O wodzenyv swyathlikow, a gdi kthori yest clyanthy myedzy gymy.

Per experientiam. — Przez skvszenye nawiklismi, esze skazanye klanthwi swyathkom, gysz mayą powyedzeny bicz, słosciwiye częsthokroc obiklo bicz obrzczano, sz gegosz obrzczzenya mnoszy są prawdi vczisnyenye. A przetho przy themtho vczysznyenyv thakoszmy mvszili vstawycz,

isz gdikole kthorim swyatkom powyodącym oblozono bylo obrzecenye kląthwy, wyodączy thitho swyatky przez szwey rzeczi obrenyenia gynsze swyathky, acz moze ge myecz, myanowanya y powyedzenia pełną a volną mocz ma ymyecz. Paknyalibi nye mogli gynszich swyathkow myanowacz alybo ymyecz mymo thi. gym oblozono obrzecenye skazanya kląthew-35] nego, chcemy | abi ten, oth kogo wysza kląthwa, dobrim obiczajem, tho yest s dosthacieczną prziszasną alybo rąkogemską pewnoszcą o stany kv praw alybo zadoszyczczynyeny sze wsythką wczywooscą bil vpo-myenyon a proszon, iszbi thimtho swyathkom klanthim kv wczynyenyv thylko swyadecztwa a kv wspomozenyv prawdze, abi prawda nyevczysznona, dal rosdrzeszenye. Paknyalibi ten, ktho klyne, przerzecz- (s) obyczajem proszon bądacz, kv wczynyenyv swyadecztwa zaprzalbi dacz rosdrzeszenya, gdisz thako pozadacyz lasky y rosdrzeszenya gylko kv bogv sądzeny są rosdrzeszeny, chcemy a szkazvgemy, abi oththą przez wszei rżeczi vraney-nya szwyadecztwa thichtho przez sządzą przyąthi bili a gich swyadecztwo abo swyadecztwa mocz pełną ymyala.

(38). *Conradus*. — Cvnrad domv ziskowal od Domyenyka a kv doszwytczyenyv swego wmyslv Conrad szecz swyathkow podlug sządżego przykazanya powyodl, gychsze pyrwi swyadek Iakvb striy thegosz Cvnrada, wthori Pyotr, trzeci Stanislaw a gednac alybo skladacz przyaczelski, przod w yey rzeczi myanowani, gegosz Domyenyk, gdi swyathky podlug obyczayw w sądze myenyoni, zamieszkal gest odeszwacz alybo weszprzcz o thake przyrodzenstwo, ale potheem przy przysaganyv swyathkow przerzeczoni Domyenik swyadecztwo przerzeczonego Iakvba dlya przerzeczonego przyrodzenstwa mocno a wstawnye czwyrdzyl bycz nyegodne, a thakosz mowyl są thątho rzecz myecz otrzymacz. My thake bacząc, ysze przyaczelsci gednace alybo poszrodvyacz skladacze mogą bicz a obikli bicz rodzici, vyrzekami w thakey przythczy, swyadecztwo przerzeczonego Iakvba striya za Cvnradem wczynyone bicz godzanthne.

(39). O dawnosczyach.

Cum prescriptio. — Gdisz dawnoszcz prze gnuvsztwo alybo leenywstwo panoow yest vstawyono, skazalismy a vstawily, ysz gdi ktho wyerzi a mnyma y myeny¹⁾ są ymyecz nyekthore prawo kv nyekthorey dzedzinye, acz przez trzy lyatha y przez trzy myeszące czasv pokoynego a zgedi (s) szdzirsi y szczirzpi dzirzewczą dzirzecz dzedzyna spokojnye acz ysze thako, ysz gemv iakokolye oblicznemv a gego oblycznoszcz y dostatecznoszcz mogącz myecz, nye rvszy gemv kthorey o tho skargi alybo szalobi, othichmyast ode wszego prawa y przedanya theytho dzedzini oszadzami gy bicz odpadlego. Alye bandzely ktho w szastawy dzirzaal kthorą dzedzyna, wstawylismi, ysz gdi

¹⁾ Poza literą y była jeszcze jedna litera wypisana, ale została wyskrobana.

nye stanye alybo nye bandze zastawcze, kaszdi gego przyrodzoni alybo blysszy przed naszym sządzą, acz gego oblycznosc myecz mozze, alybo 36] wszdi w oszadze theytho dziedziny | zastawyoney vczynycz ma yawnye naamyey yaną w rok swyadeczstwo alybo w wyeczv pospolythem, ysz rzeczona dziedzyna w thelkych pyenądzoch, yako yest alybo bila, gystnye gest zastawyona. Czynącz thakye swyadeczstwo rzeczony zastawcza alybo blysszy gego, yako yvsz przerzeczono gest, przes trzydzesczy lyath wykvypenya a wyszwolena prerzeczoną dziedzyna pelną a wiswolena mocz ma ymyecz. Paknyalıbi nye dbal alybo zamieszkal przes vstawiczną pyancznaczcze lyath prerzeczonego czynycz swyadeczstwa, od wszego prawa dziedziny thako zastawyoney czvcz są ma bicz odpadlym. Alye bądzely nyewyesta mąz-zatha, yasz kv kthorey dziedzinye myeny y mowy są dlya possagv alybo kthorimkole obiczayem prawo myecz, thedi w dzesząc lyaath nye bądzely dbacz alybo szamieszkały o thą ystą dziedzyną gabanya vczynycz thako, ysz przes prerzeczoni czass sczirzpy spokoyne dzirzewczą dzyrzecz, othanth skazvgemi, ysz thatho nyewyasta od wszego prawa dziedziny they thesz są sznac a wyedzecz bicz odpadlą. Paknyalıbi byla wdową a thakeszbi rzekla y czwirdzyla nyekaką dziedzina, yaszbi nyektho dzyrzal, dlya possagv alybo ktorimkole gymym prawem kszobye slvszac a bądzely przes szescz lyaath czassv pokoya a skodi (s) czirzpyecz alybo czyrzpyala thegotho dzirzewczą thątho dziedzyną spokoyne dzirzecz, skazvgemi othychmyast themvsz dzyrzewczu dlya dawnosczy kv theytho dziedzinye pelne prawo ymyecz thako nabythe, a nyewyasta wyecz są alybo czvy oth wszego prawa bicz odpadlą. Chczemi, aby prerzeczone dawnosci czassv pokoya a sgodi myali a zyskowali szobye myesczce, alye czassv walki alybo nyeszgod nykake szobye myeszczu zyskowacz nye maya. Alye thedi wącz mvszy o pomoczi podobney gym obezrzecz alybo omyslycz podlug nyeszgood alybo walek polozenya; alye yanthym przes Thatari y dlya gych nyyaney chczemi byezecz dawnosczy.

(40). *Franciscus.* — Franczysszek polozył skargą przyczywko Grzegorzewy, ysz na gego dziedzinye postawyl plothy a myedzi thimi plothy wszystki wszytky, czo ge vczynyl y vczynycz mogli, gest pobral. Alye Grzegorz odpowiedzaal, ysz thenthu Franczysszek w theyzc wszy we dnye y w noczi gest y byl pospolv z Grzegorzem przes dwye lyece a mylczal any kyedi go vpomyal yanim slowem o plothy prerzeczone. My thake bacząc gnvststwo alybo lenysstwo Franczysszkowo, wirzekami a obyasznamy w they 37] przythczy, themv Francyszkovi zawadzicz dwv lyathv rzeczona dawnosczy. |

(41). O szyroczey dawnosczy.

Franciscus neptem. — Francyszek wnukephi swogą Lucziyą bądzącą w leczech mlodich syrothą, s gymyenyym stojącym za sto grzywyen, kv trzymanyv y chowanyv wszył na swą pyeczą a w posczv czasza yą, gdysz

gescze była przethlathy alybo molthsza (s) lath, tilko se dwyemadzesthoma grzywyen yą zamasz vidaal. Pothem stoyacz s mazem thasz Luciya o gymyeny ostateczne swoge viszse nath przerzeczone dwadzesczya grzywyen Franciskovi wgevy swemv rvsza skargą zyalobną. Alye Franciszek othpowyedzal, dawnego czassv po malzenystwye przyatham przez czthirzi latha nygdi nye bil vpomyenon o rzeczy alybo o gymyeny przerzeczone. My thake thakym przythczam opatrzicz chcżacz vikladami y vstawyamy, ysz przerzeczona Luciya, gdisz s masztem stala przez trzy latha y przez trzy myeszące w them kv praww nyepozywayacz, lvbo była wyątsza lathy lvbo mnyesza, pothem nye moze czynycz any ma o kthorekole gymyeny ostateczne, zawadzayacz gey trzech lath y trzech myeszacağı mylczenym y dawnoszą.

(42). O dawnoszy nyedoplaczenya pyenyędzy dzyedzynnych.

Franciscus. — Franciszek przedal Grzegorzewi dziedzina za sto grzywyen, za yasz Grzegorz szesczadeszath nathemyesze zaplaczyl, ostateczne pyenyędzy na pewne roky szlvbyyacz zaplaczicz. A thakosz ten gysti Grzegorz przez czthirzi latha spokojnye a czycho nyevczyynywszy zaplathy pelney, dzirzal przerzeczoną dziedzina y ymyal. Pothem blysv koncza czwartego lyatha tentho Grzegorz ostateczne pyenyędzy widawa są dacz y zaplaczycz Franciszkowi przedawsczi; alye Franciszek kona y szvka, abi mogli rosypacz ten targ, gdisz przez thako wyeliki czasz nye bilo są gemv wszystko spelnalo stalo zaplaczene. A thego dla my wykladamy y wstawi (s), dla czystego y spokojnego drzyrzenya przez trzy latha ymyanego y przez trzy myeszące, przerzeczone nyestanye wyekvystą thwardoscz ymyecz, przekazayacz thako wyelkego czasv mylczenym y dawnoszą.

(43). O dawnoszy nyewpomyanaya pozyczenya alybo wzaymv.

Franciscus Gregorio. — Franciszek Grzegorzewy pozyczyl dwadzesczya czwirthny pszenycze, gychsze cząsczey vpomyenony nye othdal. Grzegorz pythal gest Francyszka, kedy gemv przerzeczoną pszenyczą pozyczyl, odpowyedzal: czthirzi latha mynala themv bicz. My Franciskovi wlozyiszmy mylczene dla sbyezenya thako wyelkego czassv.

(44). O pamyanthneem. |

38] *Licet pro redimenda.* — Iakokole prze odkvpyeny vbozych gabanya, dawno placza rzeczona pospolicze trzinaczce alybo przisąd, gesz obiczona gest sządzy sądzącymv kthorą rzecz bicz dana, bilaby oddalona, pothnyeszona y szgaszona, gdisz tha gista placza wymyszlona okraszą poth gynszim gymyenyem, gesz rzeczono pamyathne. vsnana gest bicz othnowyona, yasz vidzi są przewyszszacz przerzeczoną placzą; a przetho przythem rownosz wlozycz sądayacz, vstawylismi, abi w rzeczach dzedzynnych alybo w przithczach w thako wyelgych, sądzia dla rzeczony placzey przyszath daley

czthirzech groszy nye szmyal viczągacz any wszącz, a we mpnyeyszych rzeczach thilko a nye wyączey, geno dwa grosza wyczągnyena mocz ymyey.

(45). O sąndzech.

Quamvis negocia. — Iakokole rzeczy vmorzene a dokonane, przeczywko przyrodzenyv trvdno mayą bicz othmyenyony, a wszakosz nalazvyą są nye-gini, gisz okrasamy vymyslonymy myarthwe a dokonane rzeczy robyą są wsdrvszycz, tho gest, ysz yakokole nyekhthora bracza myedzi sobą alybo szostri sz brathem bilibi w gymyenyv oczczisnem oth szebye rosłaceny y roszdeleny, a wszakosz gdi są przigodzy, ysz nyektori s nych w rzeczy dzedzinney weszmye przeczywko sobye skazanye konyeczne, pothem drvgy sz nych przystampyw kv oblicznosczy sąndzego, wiwodzi są wzgardzonym a kv theytho rzeczy, yako tego, gegosz są thikalo bicz, nyeweszwanego, żadayącz thego dla spyszacz tho skazanye y othmyenycz; a thakosz thake szkazanye przez thaką proszbą obytko bicz wslomyono. Thego dla my chącz (s), abi w thakych rzeczach pewny konyecz ymyan, vstawyamy, abi gdzie bracza alybo szostra s brathem są oth szyebye w gymyenyv oczczisnem roszdzeleny, przigodzyli są genemv s nych w dzedzinney rzeczy przeczywko sobye skazanye sądowe wszącz, drvgamv (s) s nych potem owszeyky zapewną bącz mocz poczwirdzana alybo naganyena thake skazanye. Alye o częszcz dzedziny tilko knyemv slvszayączą rvsicz rzecz w prawye pełną tilko myecz mocz. Paknyali tacji bracza alybo brath sz szyostrą nye bilibi w gymyenyv oczczisnem myedzy sobą roszdzeleny a oth szebye rosłaceny, bądaly gylko klathom dostatecznich lath alybo sprawnego wyekv a mayącz pełną rostopnoszcz, chcemy, abi na dzedzinye, o którą są skarga dzeye alybo rvszona bicz w nadzegi gest, przez slvzebnyka, yako w gynszem vstawyenyv wykłada są, rok poszwanya przez vywolanye yawnye byl wszyawyon pozywają, ysz billibi kto, genby myal alybo mogli myecz ktore 39] prawo | w dzedzinye alybo kv dzedzinye rzeczoney, alybo są gego rzeczy w them kakole dothknałoby, aby dnja tedi nasnamyonanego prziszedl a stal kv vkazanyv a bronyenyv prawa swego. Gynako acz po takim poszwye tego, yegosz są rzecz tikala, nyestoyącz skazanye dokonawayące o thatho dzedzyną wyrzeknyoną bądze, kasdemv potem przidączemv a chcącemv tho gyste skazanye layacz, naganycz a wsdrvszycz alybo othnowicz, bącz mocz zapowyedzana; alye taketho skazanye vstawyami wyekvgystą mocznoszcz ymyecz podzyrzecz.

(46). O wszkodzenyw.

Nagod villanus. — Nagod wyesznycza polozył skargą przeciwko sąszyadom swogim, kako gdisz kony czasv nocznego bil gemv vkradzon, tenth Nagod sz nastoynoszczą vpomyonał a proszil tichtho swogich sąszadzow wyesznycz, aby sladem thegotho szlodzeya kv zaszą nabiczv thegotho konya gonycz gemv pomogli. Alye wyesznyczc posczygacz slodzeya othmowily

szą, a thakosz Nagod przerweczonego konya straczil. My thake w thakey przythczy wykladamy, przerweczone wyesznycze kv zaplacenyv przerweczonego konya przerweczonemv Nagodowy bicz skazane.

(47). O szskodze daney.

Nicolaus. — Mykolay polozyl sskargą o Maczeyv, ysz iakole konya sdrowego gemv na pewną drogą jako przyaczelowy bil pozyczil, a szakosz tentho Maczey thego ystigo konya gemv wroczył chromego. Maczey oth-powyedzal, dobrą wyerą thegotho konya iako wlostnego są chowacz y na nyeem yesdzicz, ny wye, skąth gemv vrasz prziszedl. A my w thakey przythczy vikladami, przerweczonego konya przes dwye nyedzely spokoyne a przes robyenya Maczyeyowy chowacz; gysz kony on przes czas przerweczoni nye wszmoszely, thedi o thego konya jako bądze mocz, przyiazelsky są sgednacz ma.

(48). O szskodzye popasznyenya.

Ut quilibet. — Abi kaszdi bliszszego swego przes vskodzenya pylen bil schowacz, wstawyamy, gdiby ktho nasyenya swyerzepyeczamy, konymy alybo ktorimkole bidlem wyelkym popasl, abi za kazde klvszą alybo skoczą quartą pyenyądzi czirzpyączemv skodą ten, czigebi bili swyerzepyecze, konye albo skoth, zaplaczicz myal.

(49). *Item ad evitandum.* — Thesz kv wyarowanyv wszego swarzenya alybo cetanya, vstawilismy, abi do bliszszego castellaniey alybo grodstwa dworv, lvbo bącz krolewsky lvbo ktoregole szandzey, thitho swyerzepyecze czirzpyączy skodą dopądzienya mocz ymyal, le thako, ysz thesz pode szwyadecstwem szaszycyeczskim w domv wlostnem skodą czirzpyączy przes nocz, gdiby daleko byl dwor, chowacz moze; alye zayvthra do nablyszego dworv gro-40] stwa swyerzepyecze alybo bidlo przerweczone yma dopądzicz. |

(50). Dawnoscz wskazowanya na rany, rok.

Petrus conquestus. — Pyotr skarzył gest, ysz Ian cztyrzy palcze w rącze gemv myeczem vczął, gegosz Ian są vczynycz zaprzal. Alye ysze tentho Pyotr za tho palczow vczące po rok v mynąlem dosziczvczynienya żadal, my thakey w thakey przithczy thegotho Pyotra samotrzecza skazalismy prziszącz, jako przerweczone cztirzech palczow wczące myal oth Iana.

(51). O rzecz przeszley skazanym.

Petrus agebat. — Pyotr zalowal przeciwko Ianowy sądzy, ysz w rzeczy, yasz przeth nym ymyal, nyesprawyedlywe a nyerownye skazanye przeciwko gemv yawno vidal, a oth tego skazanya, kedi ge wczynil, tegotho sąndzi nye naganil. My thake skazanye sąndzey, gesz nye bilo kthorim odwolanym abo naganyenym zawyeczono, wykladamy poszle bycz w rzecz

osądzoną, przerzeczonego Pyotra w vinye przerzeczoney a wynowathey szkazyjąc sządżam gindze wyrzeknoney.

(52). O themsze.

Falko. — O dziedziną zalował przeciwko Hermanowi, alye Herman oblozywszy dlugogo czasv dawnosc, gest ya, yako myal, doszwyathczil, y sandza tegotho Hermana oth tego gabanya proszno wczynil, wlozyw mylczenye Falkowy. Pothem przydą Mykolay mlothszi brath Falkow, wszdrzszyl a wsznowyl tątho zalobą. My chczacz konyecz klopothom wlozycz, obyasznylyszmy, thegotho Mykolaya bratha mlothszego przerzeczonego Falka nye myecz bicz slvchanego a skazanye sandzino rzekliszmy poszle bicz w rzecz osądzoną.

(53). *Franciscus.* — Franciszek, Falek y Herman, trzye braczya mayąc geden mlyn, Herman trzeci brath o nyekthore mlynanarzowy (s) dowynyenia przeth sządżą danym alybo obranym obyczayem dobrym rzeczonego mlynarza sządżicz przykazal. Pothem Falek drvgi brath przydąc, skarszy na Hermana, yszby gegu mlynarza sządżil y szkazal. My thake bacząc, ysz slvza kasdemv sprawnye posczygacz swey krzywdi, wykladamy przerzeczonego Hermana sprawyedliwye a dobrze szadzycz mlinarza przerzeczonego.

(54). O pvsczynach.

Abvsina. — Przewrothnym obyczayem znac bilo chowano, ysz kedi kthorzy kmyecze sz tego zywyata (s) zyvotha przes plodv schodzą, gych wszistko ymyenye rvszayące y nyervszayące, pvsczyną rzeczone, obyky są oblapacz szobyie panowy. Stąd my tentho przewrothny obyczay ganyąc vstawyamy, abi z gymyenia tichto wmyerayącich, acz thyle w nyem bądze nalezono, kyelych za polthori grzywny, genbi daan czirekvi parochynney, sprawyon bil, a ostatek gymyenia kv bliszim przirodzonym alybo rodziczom 41] przestanyv wszego przekaszv spacz yma. |

(55). O mązoboystwy.

Licet antiquitus. — Iakokoly s starosci bilo dzirzano, ysz kmyecz drvgego kmyecza zabyjąc, zaplacziv trzy grziwny groszow, od vini mązoboystwa prav bival, a wszakosz taka placza nye czynila dosycz kv powinemv skaranyv. Tego dla my vstawyamy, aby kmyecz zabiyąc kmyecza, za wyną mązoboystwa castellany, to gest panystw, w tkorem (s) mązoboystwo vczynil, alybo themv, komv prawo skaze, cztyrzy grziwni, a pirzirodzonym (s) alybo przyaczelom bliszsim szescz grziwyen zaplaczil. Gysz mązoboycza nye bądzeli w szaplaczenyv, tho gest nye bądzely mocz zaplaczicz, wfaczon bądąc, mąką glówną ma bicz skaran.

(56). *Item si plures.* — Tesz acz wyele gych abo cztrzey abo cztirzey s mązoboystwa czyiego bilibi obwinyeny, iakokole sz staradawna przes po-

przysąszenie vynączeo wszytka vina mążoboystwa msczona biuala, a wszakosz my thaką przyszągą wsczągayacz, vstawyamy, abi gedem tilko przes poprzysązzenie sąprzowo o mążoboystwo byl szkaran y skazan, alye thowarzysze tegotho obwynyonego s mążoboystwa y sz ran przes dobre a podobne swyathky mayą są wywyescz, a nye wiwyodali są, tedi mayą bicz karany.

(57). *Item quacumque morte.* — Tesz kthorakole smyerczą przygodną a nye domymalą przigodzi są komv sz stego ziwotha sycz, yakotho s drzewa spathwszy abo wodze vthonąwszy ako (s) ktorimkole gynszim obiczayem, vstawyamy, aby o thakego czleeka thako szslego nygena skarga nye bylabi rvszana.

(58). *Item dum ignoratur.* — Tesz gdi nyewyedyecz, ktho mążoboystwo vczynyl, vstavyami, abi groczstwo o tho nye rvszalo ktorey skargy, alye przirodzeny a blyszy vinngo (s) nalaszwszy, rzecz, kedı mogą a mocz bądą, posczygacz mayą podlug vlozenia prawnego.

(59). *Et ut violenta.* — Aby gwalthowna smyalosz powsczagnyona, vstawyamy, ysz gdi slachczicz rownego sobye slachczicza zabige, abi za głową szesczdeszath, za vczące ktoregole szstaw alybo czlonkv trzidzeszi a za prostą reną pyecznaoczze grziwyen zaplaczicz powynyen byl.

(60). *Laurencius.* — Wawrzynyecz skarzy na Marcyna, ysz maczerz gemv zabył; othpowyedzal Marczyn, ysz Wawrzynyecz nye bil s prawego loza abo s malzenstwa porodzony, przetho, ysz gi myenil bicz synem powlocznyey nyewyasthy. My w thaley (s) przythczy y rowney gey skazvgemy, głową maczyerzą Wawrzynczowi bicz zaplaczoną y odzrzoną.

(61). *Sunt nonnulli.* — Gest gych wyle, gysz przes glvposczy pokarm 42] dlvgego czasv krothkey godziny strawiwszy, byerzą szobye | przciną procz wlosthnych stron myaszkania, a thako są powlaczayacz, czvdzedeo drapycz są nye boya. A tego dla thaczy oth kaszdey przyczyny szbyeganya abi boyasznyą mąky biliby othczagnyeny, vstawyamy, aby thako sbyegayaczi a drapyesztwa czyniaczi, wszego gymyenia gich, czsoy ge myeli, thimtho vczynkem bili poszbawyeny. A przygodzilibi są take sbyegy a powloczche naszey lascze nawroczicz, chcemy wszdy, abi myedzi szwymy rownymy yako przeseczziwy ymyany.

(62). *Consuetudine.* — Obiczayem slvscziwim slvzebnykow dzirzano bylo, ysz gdi kogo na drodze zabythego naleszly, szathi, w gich bil zabyth, prawem gich, czsosz ony krwawyone myanvya, sz nyego slvpyaly. A gdisz vnądzonym nye ma bicz przydano vnązdenye, thimtho slvzebnykom napothem zapowyedamy, ktorichkole zabitich oblvpyacz alybo szwloczicz, alye tilko w genem groszv doszicz mayą myecz za robothą, gensze gim dacz kazyemy przes tego, gen ge do kthorego zabythego obrządzil prziwabicz, alisz o tho mążoboystwo rzecz owszeyky bandze dokonana.

(63). O prawye, w ktorem ktho powyedзецz yma sprawnye; poklada thesz dwa członky polskyego prawa.

Cum actor. — Gdisz powod powyathv samprzowego szewszadi ma nasladowyacz, chcemy, aby acz ktho w sządze nyemyeczskiego prawa przecywko swą wyothl alybo polozył zalobą, szamperzs tam giste o drvgą rzecz thakasz alybo rowną w rosprzą zalowacz nye bąndze mocz, alye swą sporą abo rzecz przeth sądzą podobnym, gdi bąndze chczal posczygacz bąndze.

(64). O pozeszczach pyrwy członek polsky.

Ex lege imperiali. — Sz prawa cesarskego yasną siwyathloszczą nam swyadomo gest, ysze zazeeszczce y pozeszczce domow, gvmyen abo kthorego-kole dobra smyerczą vkrvthną a nyemyloszczywą mayą bicz mączyeny, gysz bądacz nalezeny, by tesz do czirekwyeczekly, pomoczy nygenyey s tego otrzymacz nye mayą dla potapyonego grzechv vkrvthnoszczy. Obykly są thaczy wszysthczy, aby rąkv szwyarowaly są sprawyedlywosczy, chcząc ge ich¹⁾ mączicz, cząstokroc w myesczech y we wszach nyemyeczskich przebywacz, abi zaloby przeciwko gym polozoney, othbyly przes obroną nyemyeczskiego prawa, a thakosz cząstokroc thakich slosthnykow grzechy ostayą nyepomsczone. Tego dla sz nasich riczerzow mąszzey radi vstawyamy, aby obwynyeny s grzechv zaszyenya abo posszyenya tesz nalezeny w wszach (s) abo w myesczech nyemyeczskich sprawą gych czągneny bily 43] a w prawye [polskem ale przeth sądzą podobnym powynny bądze othpowyedзецz, skazany bicz y msczeny mąką podobną podlv g wyelkosczy grzecha a gego doszwyathczyenya.

(65). O vszylstwye wthory członek polsky.

Revera. — Zawprawdą nyethilko oth slego alye y oth kasdego podobnyesthwa slego kasdemv potrzebno gest są wszdzirzyecz ziywaczemu poth prawem, przes yesz wsczągnyonabi slych smyalosczy, aby sprawyedlywich nyevinnoszcz przesieczna byla. Owa nyektorzy kv smrodnosczy czala swoge cząstokroc począgayacz a laszklui ziwoth wyodacz, boga są nyeboyacz any cząszney mąky są ląkayacz, dzewycze dzewsthwa sbawyayą a nyewyasti gwalthem pokalaya; a kyedi vgabany oth nych bywayą, tedi rzesznye prawem nyemyeczskym chczą są bronycz, abi lacznyey dovinyonego grzecha rzeczy othbyly. Wydzalo są naszym slachcziczom w wyeczom wylgem, czsosz y my vstawyamy wyckvyscze dzyrzecz, abi thaczi vsilnydzi dzewycz alybo nyewyasth, aczby zawolaly w richle, prawem polskim przeth sądzą podobnym powynny bili bycz othpowyedзецz y pomsczeny podlv g grzechv podobnoszczy.

¹⁾ Wyraz »ich« jest później u góry przez pisarza wypisany, snac zamiast błędnego wyrazu »ge«.

(66). O themsze.

Cum secundum. — Gdysz podług oczczow swyanthich skazanya prawo skazane thy stracicz mocz przivielya, gysz nye pozywają w nyem pozyczoney sobye moczy: wyelye gest naszych slachczyczow, prawo nyemyeczskie mającz w wyelv gych wszach sz naszey abo sz naszich przothkow lasky, gym vczynyoney, a wszakosz prawo nyemyeczskye opvsciwszy tylko podług prawa polskega są pradžą w rzeczach nyektorich, vstawyamy, ysz gdiby ktore wszy nye poszywali prawa nyemyeczskiego, daley przez prawo nyemyeczskye przeczywko szobye zalvyącym nye bądą są mocz otheymowacz. Przetho chcemy, aby gdzie grzech sztal są, onym prawem, kthorego ona wyesz pozywalaby, ma bicz sządzon alyko (s) dokonaan.

(67). O przywyleyoch a twardoscy gych.

Statuimus. — Wstawyamy tesz, gdi ktho przeczywko swemv przywyleyovi w kakeykole rzeczy pozwan bądze a vkazvyącz swoy przywyley w sądze, straczy oth nyego copą, acz ten powod poszywający przez sądze przikazany, nye bądzye chcycz przyszacz, iako nye wyedzal bicz przywyleyowanego a przywyley ymyecz, tedi powynyen bądze wrocycz tentho powod samprzowy thą kopą; alye gynako bicz chcemy, gdiby przyszak są nyewyedzcz samprza bicz przywyleywanego alybo przywyley majączego.

(68). O kmyeczoch, kyle gych moze winicz ze wszy.

Cum ex seperacione. — Gdysz sz roslączyeny poddanych gymyeny 44 | panow częstokroc opvsczewya nye gyną przycziną | podobliwą, na tho doradzayacz wydzalo są naszym ryczerzom they skodze nyelenywo są przeciwyecz; a przetho naszą wolą gest vstawyono, aby nyewączey kmyeczy alybo przebywaczow s geney wszy pospolv moglo do drvgey wszy vyny, nyszly geden abo dwa, procz voley pana honey wszy, w gey bidlą, nyszly w tych przythczach nyszey popysanych: pyrwa, kedy pan wszy gwalthem osyly dzewką abo zoną swego kmyecza; wthora, kedy o dovynyenye alybo vyną dziedzyczową tam gyste wyesznyce gych gymyeny bilibi slvpyeny, począdzany albo sgymany; trzeciya, kedy klną kmyecze o viną swego pana; w thich przythczach nyetilko dwa, trzey alybo cztyrzey kmyecze vynyca mogą, alyc y wszythczy tam przebywający othycz mogą, gdzie gym bądze lvbo.

(69). O thych, czo nye maya lyaath.

Si mulier. — Takesz dzieczam do dwnaczcze lyaath vichowanym, gdy czasv mladoczy przez kogokole krzywda gim była vczynyona alybo oczczv gych, thedi wmarlemv, mogą ho on gwalth vczynyony, o kthori czyny nyc mogly prze nyedostathek laath posczygacz any przeciwko gym gaba-ącznego abo krziwdzączego dlya dawnoscy vymowyenye moze bicz oblozono, alyszby yvsz po leczech w nich dokonanych a w czasv podobny czynyca

myeszkały o krziwdi gim nyegdi vczyniōne, thedi zawadzy gym obrzeczēnye dawnoszy prze smvdą przerzeczōną.

(70). **Ślachathnych pomocz.**

Ut viri famosi. — Aby mązewyē szlawąthny a szprawyedlywyē przy-sagayāczī, nyekthorą osobną czczā v nasz myedzy ginszymy naszymy wyer-nymy bili poczeszeny, vstawyamy sz naszym riczerzow voley, ysz gdiby kthori rycerzs abo kthori ginszy mąsz ślachathny, gemvsz kthora vyna słodzeyska nygdi nye byla w sządze rvszona, s grzecha słodzeyskego alybo lotrowskego byl obvynon, slvszne bącz gemv dla dobrego dompmnymanya o nyem v szaszadow ymyanego, vlostną przysagą oth thakego obvynenya szą oczyszczīcz.

(71). **O glvpyem branyv rzeczy czvdzych.**

Egydius. — Gydzik polozył sskargā, kako gdi na drodze bil vsnal, Falek nathydā vszāl gemv tako spyāczemv myecz y thobolā, w geyzye byli trzy skoczczē groszow. Aczkole gemv myecz y thobolā wroczył, alye trzech skoczczow gemv nye wroczył, sobye ge w vszytek mayācz. Alye Falek yakokole o thobolā y o myecz szā wysznal y tho wroczył bil, a wszakosz trzech skoth zaprzal. A my bacząc, yszby nykth nye myal czvdzych rzeczy bracz przes dzāky pana gych, przerzeczōnego Ydzyka w thakey przythczy skazalīmy bīcz kv przysādze dopvsczōnego.

(72). **O vkāszenyv pszyem.**

Item Egydius. — Thesz Ydzik skarzył gest, ysz pyeszs Falkow s potvknyenya alybo posczwanya gego thako gi wranyl alybo vrazil y vyathl, 45] ysze sz onego vkāzenya vkazowal y myenīl szā chramacz. Falek | potvkanya alybo posczwanya psza zaprzal. Alye ysz Ydzik tego nye mogli doswyathczīcz, my w thakem przīgōdzenyv vīkladami, ysz Falko przes vlostną przysagā ma szā viwyesch.

(73). **O przyczinye vranyenya.**

Qverelam. — Skargā polozył Ydzik przecywko Falkovy, ysz gdi wyeczor w domv gego szstala szā byla swada, Falek przyszethw, swyeczā sgasil. Iasz gdi byla sgasl, Ydzik nye wye any wyedzecz moze, przes kogo w oney szwadze byl vrenyon. Alye Falek, yakokole swyeczē zaga-szenyē visnal, alye szā Ydzyka vranycz zaprzal. A my o tho przerzeczōnego Ydzyka powoda przysagā vszāwszy, ysze przerzeczōnem sgaszenyv swyeczē nye wye, przes kogobi byl vrenyon, przerzeczōnego Falka, gen swyeczē sgaszācz, ranyē dal przyczīnā, w ranyeszmy vszādzyli bīcz skazanego.

(74). **Gdy czszo sgynye we czerzedzye.**

Preterea. — Mymotho na wyesznego pastyrza polozył Ydzik, ysz owczā do czrzody wpādzonā a strzēzenyv pastyrzovemv poleczonā, sze

czrzody nye myal zaszą theytho owcze. Alye pastyrzs myenyl szą tatho owczą pospolv s drvgymy do wszy przypadcz. My thake w przygodze thakey skazalysmi pastyrzowi przyszcz, yako owczą do wszy przypądzyl.

(75). O kostkaach.

Ut noxius. — Aby skodna gygra kostek odrzvczona byla, przez yasz cząstokrocz sprawyedliui oczczovy vyna szynow s gymyenia bywayą padzeny a przywyedzeny przez doslvzenye gych kv wylgemv vboszstw, vstawyami, ysz gdiby czyj szyn, oboyga porodyczela sdrowa bądac, przegygralby nyekakych pyenyadzy wylkosc, przerzeczonego gygracza porodzycele nye bądą wynowaczy themv obgygraczewy za gych syna kv doszyczvczynenyv alybo zaplaczenyv pyenyadzi przegygranych. A takesz mowymi o szydzech, gdiby pozyczyli pyenyadzy thakemv synowy, porodzielmy gego bądaczymy gescze sdrowymy, pozyczenie nye ma bicz waszno any kv ktoremv doszyczvczynenyv zydom rzeczeny porodzycele mayą bicz przypądzony. Takesz tesz mowymy o kasdem targv vczynyonem sz synem, abi nye bil waszen, gdisz gest w oczczowey mocy abo panowanya ktorey rzeczy any podanya ktorego gymyenia.

(76). O themsze.

Ad precludendum. — Kv zathworzenyv gygraczom kostek slosciwey chytroszczy, gysz obyky pyane a kv gnyewa porvszenyv nyefortvną gygri przywyedzone, na brok (s) alybo na poszyczki gygrayacz s pyenyadzy, sz kony a nyegdi y s dzedzyn oblvpycz, klopothacz a szkodlywe oddalycz, gysz thako obygrany a kv vboszstw przywyedzeny, cząstokrocz w grzechi gorsze vpadaya, prze kthore pomsta sządowa podlug gych dowynyenia przez naasz obykla na thake bicz podnyeszona. A przetho naw (s) wyarowane thego szlego, aby theesz naszy slachczicy gymyenyv oplwythvyacz, na riczerstwo 46] szą | widawszy, kv obronye krolyewstwa moczyney czvyny bili, vstawyamy, abi nygeden othichmyast zemyenyv nasz z czvdzozemczem ktorego kolye stadla w naszym krolewstwy kostek nye gygial na pozyczki alybo na brog, yano tylko za pyenyadze gothowe. Paknyalıbi ktho przeczywko themv vstawyenyv nyedbalye vczynil thim prawem, nyewaszno bącz pozyskanye any kv kthorey zaplacze alybo doszyczvczynenyv przekonany powynen bądze przekonawcy any rakoymya dany przekonawcy bądze moc bicz za dlvg vpomyaan. Paknyalıbi ktho przeczywko themv przyszetv vstawyenyv, pothem vstawyenyv swego dlvzebnyka (s) alybo gego rakoymya pyenyadze thako poszyskane przykro vpomynal alybo skaradymi slowy przeklynal, ylkokroczy przeklynal alybo layaal o dlug przerzeczeni, thylko-kroc gemv za szromothą vyna. yasz rzeczona pyencznadzescza, zaplaczc ma, a naszemv sządv mymotho thakasz vyna pyencznadzescza zaplaczc.

(77). O gydących na wojną.

Expedit reipublice. — Vzytheczno gest pospolythemv dobremv, abi poddany naszymy spokojnye zzyly, abi nykomv szkodzyli a we cznothach są poszylaly. Nyekthorzy opvszczayacz tho yako prawa przestapcze, gdi przez zemye swoge gydą na wojna, yakobi nyeprzyiaczelye ruszayacz są, skodi wyelke vboszstw thesz wyaczsze nyszly nyeprzyiaczelom zadawacz nye opvszczaya, przez yesz zyemye nasze barszo opvsczyewaya. Chzcząc take tey skodze potrzebną pomocz opatrzicz, vstawyamy, aby gylkokroc na wojną przez zyemye nasze szcze bądze, nygeden w wszy stanow nye cziny, alye na polv, any drapyesztwa w konyech, w drobye, w bidle abo w ginszych są nye dopvszczay, alye tilko pokarm vmyerny wszącz ma swogim konyem, a stany sz drev czynycz narąbyonych abo wsząthich w leszyech ab (s) w chroszczeh nyegodzających są kv bvdowanymv, aby thako przez tho bvdowanya czala ostala y napothem mogła bicz bvdowana. Paknyalybi ktho thego vstawyenyia yako przesvmpni przestapcza przeczywno vczynil, thedi panv oney wszy alybo komv szkoda są stala, zaplaczycz ma podlvgego przysagy o rzeczy tak wsząthe vczynyoney, sz wyną pyencznadzescza, a naththo wszdy gynsza thakasz wynia za przestapyenyie vstawyenyia nam są dostacz ma.

(78). O dzyalech synow z oczczy swoymy.

Ex comuni usu. — Sz obyczayv pospolytego w krolewstwyie naszym trzymaya, ysz gdi vmrze macz, wszego yinyenyia dzeczy oczcza gych byerzą polowyczą; a przetho cząstkroc przygadza są gym lathy mlodymy cząszcz vtraczicz gymyenyie oth oczcza wsząthe, a pothem prze nyewdzącznosc | 47 | oczczu vczynyona, gym przez oczcza nye pomagacz kv vboszstw szchodzaczim, a takosz sz stakego othdzelenyia strona oboya czvye nyevszytek y othnoszy. Vydzalo są gest nam y naszej slachcze, abi gdy maczerz vmrze, synowye nye prosili gimyenyia przychodzącego sz strony oczczovey, ktorey cząszczy oth oczcza pirzvey, nyszly wthorą swadzba slyby, tho gest zoną poymye, nyszlyby tedy yako swey poczcziwosczy rosproscza gymyenyie a dziedziny ony pospolite szle rospraszal.

(79). O thych, gysz slodzeystwa, sboystwa alybo gyne krzywdi vczynywsz, są sbyegly s krolewstwa a pothem laszką wroczenyia nalyeszly.

Sepius contingit. — Cząstkroc są przygadza, ysz nyekthorzy sz slachatnego rodv pochodząc, yako strawcze swey czczy y slawąthnosczy slodzeystwa abo lotrowstwa poczyniwszy, bywaya sbyegy krolewstwa naszego dobrovolną gych wola, a thakosz przyczyną mayacz wyaczey slego czynycz są nye lākaya, za yesz vpadaya w gnyew naszej myrszaczky. Pothem zalosczą przywyedzeny, s dopvszczonych slodzeysthv y ginszych vczynkow łasky poszycz obyikli, a thakosz naszej mylosczy sznow bywaya naprawyeny. Chzczemy, aby aczkole nasz gnyew gest gym othpvsczon y pom-

sta, alye wszdi za kradzesztwa y skody vczynyone powynny maya bycz prawem othpowyedzcz y doszycz vczynycz podlug skazanya przez sądz poleczonego, a mymotho wszdy przeseczcziwego takego mnymamy any gynszim slachcziczom, (s) nygdy sbyegmy nye bili, w slawathnosczy a w powyszszyenyv czczy thaczy mogą bicz przyrownany.

(80). O themsze.

Statuimus illud. — Tesz vstawyamy y movimy onego bicz przeseczczzywego, gysz tagempnye slobyącz przebywaczom krolewstwa naszego, sldzeeye a szbyegy chowa a dzely s nymy podropyenye a szle nabithe rzeczy. Taczy nye badą są mocz mowycz dobrymy, gdysz są nyerowny dobrym mąszom dompnymany.

(81). O lyffye zydowskyey.

Cum in usurarum. — Gdysz w lywney przepasczy gest nyenasiczona sądza, nyektorzy w wyczaganyv pyenyądzy koncza nyekładacz, lakomye sz vcżazenym szkod wyczagayą pyenyądze, sromothy w oczv nyemayącz, tego dla vstawyla naszych riczerzow mocz, aby zydowe wyeri naszej wyerny nyeprzyiaczele, chrzesczyanom pyenyądzi szwych poszyczayącz, nye wyączey za kaszdy thydzen wszącz myely, nyszly tylko geną qwartą, to gest polgroszek s dzakowanym. A gdiby zydowe, gysz przes nowe sdradi w lyphą oth lyphy na zastawą pozyczayą pyenyądzy, sczyczpą prze dwye 48] lyeche svego divznika | o lyphą przyrosłą y o gysthny dlug do szandv nyepozywayącz, tedy thimtho vczynkem lyphą przyrosłą daley po dw lathv straczycz mayą a thylko na gyszczynye a na lyphye w przerzczony czas yvsz pompnoszoney mayą doszycz ymyecz, any przes tentho lysth zastawy skvthnye vpomynacz any zastawcza stacz powynyen bącz any gym dzirzcz swey szastawy abo slubv.

(82). O damb poramyony.

Quidam de ipsorum. — Nyektorzy s gych szmyaloszcy wyele mny-mayącz abo dovphayącz, wchodzą w laszy abo w gaye cvdze przes voley pana gych a dąby vyrąbvyą lepsze, vyny nygeney są nasladowacz mny-mayącz. Dla tego vstawyami, ysz gdiby ktho dąp porąbyl w gymyenyv drvgego przes panowey wolye, gysz są godzy na osz alybo s mnyeyszcz dąbow bilo ginszych drev wosz napelny, vyna, yasz rzeczona szethmy grzy-wyen, to gest pyącz groszy przes dwv kwarthnykv themv zaplaczycz, w czygem gymyenyv viczał byl. O them szirzey przeth nyszey o czaszy. gdesmy tesz tho vstawyly.

(83). O ranach nocnych a o branyv czvdzeho zythaa w noczy.

Et licet. — Iakokole dvchownego prawa vstawyenye szkodnyky rolnic barso w zawyszcy yma, a wszakosz nyel ¹⁾ nyenalompny oth slego nye

¹⁾ Wyraz ten jest u góry kropkowany, na znak, że mylnie wypisany.

oywayą othwabeny, alysz przydan bądźże skraćh na szszyge gych a czaszym karanym vkrvthnye będą vmączyeny. A przetho vstawyamy, gdiby kthorego slachczicza, myesczanyna abo gynszego czlowyeka prostego alybo slwzebnyka czeladnyczy zytho w noczi kmyecze alybo ktorichkole pobraly, slwzno bącz panv thego zytha abo gego slwgam alybo przyiaczelom otheynowacz ye, konye byerzących ye alybo gynsze rzeczy volno szobye wszącz. Aczyby kogo tedy zabył, przes pomsthy chcemy go przemynacz, a pana ego, s gegosz domv wyszly są thaczy polny skodnyczy, w vyny rzeczone wyącznadzescza skazvgemy nam przepasz; a gdyby vrazil, vranyl alybo zabył otheymacza zytha abo bronczą, zaplaczy reny vrazonemv abo głową dziezam abo przyaczelom s wynamy przepisany, to gest przoth popysany.

(84). O sromoczenyv slowy czyyeem.

Quoniam omnis. — Isze wszisthka szaradnoscz (s) slow o skaradą nową kv szwarv ludzy pobvdzayącz, v czsnothlivych ldzy dostoyne ma bycz wyarowana, a gynako nyszly boyasznye mąky nyegdi drvdzy oth takych przestaya, przetho gdiby kthole yąkv swego nyewsczagayącz, acz slachczycz slachczyczowy, rowny rownemv a czestnyk czestnykowy layalby, nyenyącz gy kvrwym synem, acz thym nathemyescze nye othzowye alybo nye zaprzy, czszo mowyl, any doszwyathczy gego bycz thakym, yako gy [9] obrzekł, za sromoczenye tego, yegosz tako szesromoczyl | dla vyny zaplaczy szesczdzesath grzywyen, yakoby gy zabył byl. A thakesz mowimy, gdyby macz gego kvrvą myanowal a nye otheszwal any doszwyathczyl, czszo mowyl, w thakąsz vyną skazvyemy gy bicz vpadlym; alybo othzywającz ma rzecz thako: tho, czsoszm mowyl, szelgaleszm yako pyesz.

(85). O ranach slyachathnych, od slyachczycza zadanych.

(In percussioibus. — Slyachczicz slachczyczowy raną zadali do krwye wylanya, rani doswyathczone gemv zaplaczy z vyną pyencznadzescza.

(86). O ranach kmyecznych.

Ut penarum. — Aby vyn rosznoscz a szprawne roszdzenye ymyano, gdyby kmyecz vranyon sz wylanym krwye alybo gdi gy sbyą nyevczadnye vszylne, ze wszysthkych vyn za rany abo sbycze skazanich, dwye cząnczy polączemv a trzeczą cząszcz sząndowy, gdzie są rzecz vodzy, dacz przyazvyemy.

(87). O braczskiem zabyczyv.

Et licet. — A yakole prawo thako nowego yako starego zakonv brathoglowstwo y gynsze vkrvthne grzechy cząsko niszczy abo pothąpya, wszakosz nyekthorzy yako nyeprzyaczele wlosthney krwye y czczy, zakonem pomsty mnyey są boyącz, brathoglowstwo czynią, bratha, szostrą lybo blyszego zabyaya, aby s gego smyrczy gymyeny dziedzinnego po-

zyskaly. Chcemy take, aby sz yąth zysk ymyecz zyądaly, sstąd skodamy bily vnyedzeny a pomsczeny, w czem sgrzeszily. A przetho wszisthcy sz krolewthwa a szlachczicy krolewthwa naszego, braczą, szostri y blyzne przyrodzone zabyayacz, nyemayące plody alybo mayące, w dziedzynnem gymyenyv nygenego przystampv nye odziczsą. y owszem skazvyemy ge y gych syny sbyawyamy wszey sprawney thakych cząscopy dzedzyn, a w them gymyenyv alybo dzedzynach gynszy przyrodzeny alybo dalszy w rodzajv odzirzą namyasthnosz a ony w opcżazeny grzechv gych a prze wyełgoscz gego wszysthky brathogłowcze alybo oczczogłowscze przeszczczywe skazvgemy a nyegodżathne kv kthorey czczy povyszszenya.

(88). O szczepych przyprowadzenyv kmyeczy.

Statuimus. — Vstawymy, ysz gdyby kthore szczepi wszcypyone a yvsze przyąthe vykopyny, aczby tesz byly wlosthne tegosz vykopcza, polowiczą tychtho szczepow osthawya na zemy lyvbo na szyedlyskv kaszdy wynowath bącz, poth vyną szeszy grzywyen.

Tesz acz ktho gwalthem płasz alybo którąkole gynszą rzecz wlostną swą moczą komvkole, prawa nyeproszacz, weszmye, sz vyną rzeczoną szeszy grzywyen wroczyz mvszy tak oddalone a gwalthem rzeczy wsząthe.

(89). *Item cum aliquis.* — Kthokole orzech a poszyeyacz role czyge gwalthem, naszyenya tychtho rol poszbycz ma abo ostradacz ma sz vyną pyencznadzesczya.

(90). O gwalczye.

Cum alicui. — Kedy komv cztirzy voly gwalthem wsząthy bądą 50] a o thakem gwalcze szwyadeczsthwo vczyny, chcemy, aby za thaky gwalth wolow y roboth omyskanye za kaszdy tydzien cztirzi skoczce skodą y krzywdą czirzpyaczemv sz vyną pyancznadzescza a sądowy drvgą pyancznadzescza sza vyny doszycz vczynycz byl powynyen.

(91). O szenye abo okopye gwalthem wsząthey.

Item cum pro curru. — Tesz sza wosz szyana gwalthem wszątego trzy grosze s vyną pyancznadzescza themvtho krzywdą y skodą czirzpyaczemv a sądowy thesz pyancznadzescza zaplaczycz powynyen ma bycz.

Tesz za kopą yarzyny alybo ozymyny skazalyszmy geną czwirtnyą, gdi yą byerzą na wosz, tedi gwalth, alye gdy w brzemyonach, słodzeystwo w them bicz wykładamy.

A thakesz kv wszączv szana tho roscżagamy, tho gest rosvmuyegemy o wszączv kopy szyana.

(92). *Item pro vna.* — Tesz za geną kopą ktoregole szarna wsząthą vyną sądowy thrzy grziwny a czirzpyaczemv skodą pyancznadzescza; pakny-ąlibi czasv nocznego wsząthą byla, skazvgemy bicz chąszbą.

(93). *Item famulus.* — Tesz parobek, gysz rzeczon popolskv golomanka a ponyemyeczskv vszknachth, yen szaszadowy pana swego vczyny ktorą skodą abo krzywdą, pan gego zany ma doszycz vczynycz.

Tesz gdi vbogy czlowyiek o gwalth bogathego pozywa, przesze swyathky bogathy są ma y mvszy wywyescz, gynako podlvg gwalthv dostoy-nosczy podobną vyną ma bicz skaran bogathy są nyeoczysczyw.

(94). O naganyenyw skazanya.

Cum aliquis. — Kedi ktho nagany abo othzowye skazanya pana krakowskego, czso rzeczono gest pospolicze narzeczenie alybo naganyenye, lvpyeze gronostayowe, to gest take koszvchi, alye panv sandomyrskiemv a lvblinskyemv laszyczne, a kaszdemv woyewodzye laszycze; sądzam krakowskemv y sandomyrskemv kvnye, potshzanthkom lyszyc, potskomoram po szeszy grzywyen, komornykom tych wszysthkych po szeszy skoth, sandzam castellanskym alybo panyskim po pol grzywny kaszdemv, pyszarzowy zemskyemv lvpyesze liszye, gynszim castellanom, sandomyrskego a lvbelskego wyąwszy, po szeszy grzywnam przes wszego przeczywyanya a pyrwey, nyszly do ktorego slvchanya, to gest sandv przypvsczon bandze, dacz y doszycz vczynycz ma y powynen bącz.

(95). O placenyv przeygrayających są synow.

Filius nondum. — Syn gescze nyeoddzelony, bądacz poth moczą ocz-zowską, any oth braczye rozszdelony alybo othdzelony, acz galky gygrayącz alybo kostky alybo kthorąkole gyną gygrą skodną stroyącz nyeczso straczy, take wszysthko y kasde straczone chcemy y skazvgemy, aby na gego cząszcz było polyczono, mymotho skazvyącz, aby thaczy gygracze, aczby o pyenyądze alybo o konye alybo o ktorekole rzeczy gynsze sziskane 51] spolne | rąkoymye vlozyli, o gych vpomynanyv y pozywanyv o tho pamyącz vczynyli, mymo wszysthko rakoyemsthwo alybo zastawą owszczyky gynyeno prawo przerzeczonego gygracza ma bicz gym nabythe, alye tylko wszysthky gygri ymyecz pozyczamy y chcemy dla krothophile a dla weszela ymyecz abo navczenya.

(96). O ranach v gygrze przygodzających.

Nicolaus. — Mykolay przeczywko Andrzeyewy polozyl, ysby gy vranyl; Andrzey wysznal są gest Mykolaya bicz vranycz, alye rzeknącz, ysz tho vczynil nyechczącz w gygrze a weselącz są yako thowarzysz sz thowarzyszem a przyaczel s przyaczelem. My wslyszawszy Andrzeyowo visznanye a bacząc, esz gygra nye myalabi są szagnącz kv kthoremv vraszenyv alybo vraszv, tegotho Andrzeya w thakey przythczy skazaliszmy Mykola-yewy kv doszycz vczynyenyv.

(97). *Militi pro vna.* — Wlodicze za yeną rcną alybo wyączey gych oth kmyecz za danych, vyną pyanczdzeszath sbythemv a sąndowy drvgą

pyanczdzeszath; paknyaly bądźe kyowa a krwawa, thedi yako y sza myeczową reną wykładamy doszycz bicz vczyniono. Alyc gdi slachczyczowi zadana bądźe, thedi szesczdzeszath grzywyen, sczirczalczcze abo scarthabellowy trzydzczscy grzywyen, slachczyczowy vczynyonemv sz szolthysza, pyanczczycze grzywyen za głową. szlachcze za reną dzezancz grzywyen. sczyczalczcze pyancz grzywyen, solthyszowy abo kmyeczowy vczynyonemv slachczyzem, trzy grzywny wstawyami za rany bycz zaplaczone.

(98). *Nicolaus.* — Mykolay pozyczil Maczeyewy dzezaczcy grzywyen a za thy Wawrzyncza dal gemv rakoomyą. A po kylko dny thenthó Maczey dlvsznyk Mykolayowi pozyczcy procz Wawrzyncza rakoomye zaplaczil thy pyenyadze, yako wynowath byl; a gdi poydze themv czasz przerzczoney Mykolay pozyczcza pozowy Wawrzyncza rakoomyą o przerzczone pyenyadze kv praw. Alyc ysze thenthó w sządze stoyacz, myenyl przerzczone pyenyadze przes przerzczonego Maczeyeya dlvsznyka gyszczystego bily bicz zaplaczone, my skazyemy w thakey przythczy, aby doszwyathczono bylo zaplaczonye.

(99). *Statuimus.* — Vstawyamy, abi gdi masz vmrze, zona przy dzedzinye y przy wyeny y przy wszey wyprawye a przy prawye w pyenyadzoch, w pyerlach, w drogem kamyenyv y w odzenyv bądaczem myala ostacz; a ona kedy vmrze, tedy na dzeczy, acz ge bądźe myala, przerzczone wszysthko ma szpascz. Iasz nyewyasta mayacz dzeczy, acz gyszczego masza weszmye alybo wszacz bądźe chczala, skazvgemy, aby tylko na thysz dzeczy wszysthko gymyeny oczcyszne szepelna sz drvgą cząsczą gych dothykajączą ktoregole dobra maczerzysthego, w ktorychkole rzeczach bądaczego, 52] przes wszego przeczywyenya spadlo | a ona s osthalą drugą swego thego gymyeny cząsczą masza sobye wyeszmy podlug swey voley.

(100). *Item statuimus.* — Tesz vstawyamy, gdi nyektora panna maszv bywa oddawana, poszak alybo danyna pyenyadzmy gothowimy oprawyony doszycz czyny, kdy przeth przyaczolmy bądźe dan; alyc gymyeny dzedzynnne przct krolewską welmosznoscą ma bicz podano y nasznamyonano.

(101). O gwalcze na gosczynczv vczynyonem.

Martinus. — Marczyn skarzy na Mycolaya, ysze w dzyen targowy na yawney drodze, tho gest na gosczynczv sz thoboly wszal mv oszmy skoth gwalthem; a Mykolay othpowyedzal, yszby nycpowynnye pothwarzal, any tych pyenyadzy straczyl, any mv wszathy sza, chczacz są szesczą swyathky s tego oczyszczycz. My thake w thakey przythczy szkazvgemy dwyemanaczczoma swyathky dobrymy a nyempnyey take oczyszczonye vczynycz.

(102). O nalezenyv rzeczy kthorey.

Item Martinus. — Tesz Marczyn polozyl przcczywko Mykolayowy, ysz gdy role wlostne oral, bvrsa gemv vpadla, w kthorey bylo oszmy

skoth, a Mykolay nathszethw, nalasl thątho bursą sz thąsz oszmyą skoth, a vpomyenyon badacz o nye, wroczytz nye dbal. Alye Mykolay zaprzal szą przereczoney burszy nalezcz any pyenyądy ymyecz. My thake w thakey przythczy przykazalyszmy themv Mykolayowy przes włostną szą przyszągą szą oczyszczycz, yako nye nalasl any ymyal pyenyądy przereczonych.

(103). Za drzewo owocne pokvp.

Statuimus. — Vstawyamy, abi za kasde drzewo owocne alybo yableczne, porąbyone dwanaczcze groszy tylko sz wyną pyąncznadzescza skodą czirzpyączemv zaplaczoną.

(104). O wystawyenyv slvgy przeczyw panv.

Preterea. — Kedy pan przeczywko włodarzewy alybo gyszemv slvdze swemv o nyekthore rzeczy alybo krzywdi swe ma czszo rzeczy, tedy then włodarzs alybo slvga panv swemv nyedawayącz przysągy, ma szą szesczą swyathky oczyszczycz.

(105). O woithowsthwy, aby nye byl v szobye rownego woithem.

Cum officium. — Gdisz wrząth solthysky zawszdy slvzebny gest a na wolyą panow swogych stacz abo czynycz sprawnye powinyen gest, nye gest slvsznye, aby wyączsze a mocznyeysze personsy, nyszly panowye tych wszy, w ktora solthysthwa bily przyączy. Przetho wydzalo szą naszym ry-czerzom, aby nygeden slyachczicz abo gyny ktorikole oszwyeczony kvpycz myal abo nabycz szobye solthysthwa w ktorey wszy, procz woley pana oney wszy abo dzyrzewcze abo patrona gey; a kvpyenye alybo targ przeczywko themv vstawyenyv oczymyonym (s) skazvgemy bicz wsdrvszony y proszny.

(106). O dzielenyv przeth przyaczolmy a gego dawnoszczy.

Cum omnes. — Gdysz wszego rostyrkv a nyeszgody gest maczerzs pospolythosc, w geyze thesz bracza alybo rodzeny badacz, kv myrszączcze alybo klopothom nyemalym częstokroc szą porvszayą, gychsze kv vwyaro-53] wanyv, aby ldze | thaczy nye vpadaly we szskodą zywotha vbogego, obyky szą przetho wyela ldzy szycz a stacz w włosthnych domyech odszdelonych sz szczączy gymyenia abo dzedzyn, gesz gych szą dothykayą, vczynyvszy rozszdelenye myedzy szobą poszrodayączmy przykaczelmy¹⁾, acz kakole kv ksąndzw snaymośc thego dzielenya nye bądze przywyedzona; alye ysze częstokroc przygadza szą, ysze sz nyektorich zywotha robotnego a prziszrenya dobrego nyedbaly, smudny a w rostropnoszczy rospvsczeny domow szwogych a gymyenia dzedzynnego oprawyacz nyedbayączy, domy oprawyone alybo thesz naprawyone a dzedzyny kv vszythkom przywyedzone,

¹⁾ Tak w rękopisie, wszelako litera k jest dwoma kropkami tak u góry jak i u spodu podznaczona, na znak, że została mylnie wypisana i opuszczoną być winna.

prawem sobye chcą odzrzecz, bracją alybo przyaczele gych ka (s) sądom począgając, a thakosz kaszdy oczczecz czeladny, dothknyony boyasznyą thą oth oprawyenya gymyeny wsczaga są, a oth domow thesz bvdowanya, przetho, aby dobrze robyaczy a opyekadny nyekthorzy vszythek s stego wszaly, a lenywe oth gnussthwa a lenywsthwa thake bychom othczagnaly a wsbdzyl, vstawyamy naszą moczą, aby kthorzykole bracza abo przyaczele, przyrodzeny abo daleczy, w rodzayv oboyg a oth szcbye rosdzeleny a othdzeleny bądacz, a w them dzale abo rosdzelenyv staly przez trzy lyatha y przez trzy myeszające w mylczenyv kv szandv nyepozywając, nyszlyby przyczyna sprawna byla obrzeczona, prze którąby gym dawnoszcz nye skodzyla, oth szyadanya abo zyskowanya częsczy dziedziny bratha swego abo przyaczela przez dawnoszcz sprawną oblozoną, thaczy bądą othdaleny y othbyczy.

(107). Dawnoszcz o słodzeysthwa.

Cum furta. — Gdysz słodzeystwa y lothrowsthwa prze wyelgocz grzecha a prze szadanye alybo łakanye mąky za grzech dopvsczony vlozoney przez słostnyky a słosczywe lvdzy nyegdy a częstokroc skrytha bywają. thako ysz snaymoszcz grzecha wkrothcze nye moze bycz wsyawyona any doswyathczona, a thakesz drvgdy słodzeysthwa ostają nyepomsczona; a gdy przeczywko gym zaloba bywa polozona, przez obrzecenye lethney dawnoszcz chcą są obronycz, na ganybą take grzecha tego vstawyamy, aby gdy kto o słodzeystwo alybo o lothrowsthwo w sądze bandze obwynyon, gestly s nym w geney wszy abo ozadze, gdzie s nym slvcha bozey slvzby, thedy obrzecenye lethney dawnoszcz pochodzy, tho gest ma mocz a myeszczce przeczywko powodowy zalvjącemv o słodzeysthwo. Paknyaly powod a szapyerzs są oth szcbye daleko rosdny, tedy nyegynsza dawnoszcz obrzeczona powoda zalvjącego o słodzeysthwo othpądza, nysz tylko trzechlethna, a ma dzyvowacz swemv lenyssthv, bo gdy wszyscy gnvszny a lenywy w posczyganyv swey skody malo czvcz są obykly.

(108). O zawyeszonych do lath, kedy rostopnoszcz dawnoszcz mayą pozywacz. |

54] *Si cuiusquam.* — Gdy czyge dzieczy abo dzieczinny przeth sprawnymy lathy do sąndow czągnyeny bywają o dziedzynną rzecz, a prze nyedostathek lath s powodem rzeczy szpolv v sądze wyesch a na nya gemv othpwyedzcz nye mogą, a przetho s wyrzeknyenya sąndzego tatho rzeczy spora alysz do lath podobnych onych dzieczy byva przeczagnyona abo othlozona, a gdy thy dzieczy sprawnych lath doszagną, acz tasz rzecz gym othnoWyona bądze, obrzecenya dawnoszcz thytho dzieczy za szobą onych lath, kthorich byli przemyrzeny abo zawyeszini oth prawa odzrzecz nye bądą mocz, alye tylko poszywacz bądą onych dny dawnoszcz, acz ktora byla v nych abo v gych oczczow przesla, nyszly napyrwey kv sąndv o thą rzecz byli wyszwany.

(109). O lezech byeszających w dawnoszy.

Cum realis. — Gdysz gystny rozszdzal person myan gest, myedzy kthorymy nyekthore personi volne, yako szą mąszke, a nyekthore yako nyewyescze mnyey volnye mogą zalowacz a czynycz w sządze o rzeczy a dzedzyny gym wynowathe alybo zastawyone, tego dla vstawyamy, aby mąszom a mąszysznam dawnoscz trzech lath tylko stala; alye prze ktrzech-kosczy przyrodzenia wdowam szesz lath w dawnoscz dany bączcze, a nyewyastham mązathim, gdysz nye mają samych szebye volney moczy prze mąze gych, dzeszącz lath byezecz mają w dawnoscz gim.

(110). Dawnoscz o głową.

Ut calumpnijs. — Aby pothwarzam slych lvdzy wszysthka droga byla przegrodzona, bo obykly nyekthorzy barso klopothlivi pothwarzą mąze nyevynne s grzechv mązoboysthwa przeth wyelim lath dopvsczonego, zaloblywye obvynyacz, gegosz mąszoboystwa doswyathczenye alibo wydzenye prze staroscz vczynkv lacno nye moze bycz ymyano, a przetho vstawyamy, acz ktho o grzech mąszoboysthwa chce czynycz alybo kogo obvynycz, chcżacz vyną głowy szobye szyszkacz a othtrzymacz, pyrwey nysly trzy latha wymyną othe dnaya grzechv dopvsczonego, tho w sząd przywyescz ma; gynako gdy trzy latha myną, prosżacemv a czynyżaczemv o głową przekazy obrzeczene dawnoszy trzech lyath.

(111). O skazanya oprawyenyv gynym sządem.

Cum in causarum. — Gdysz w pothoczce rzeczy sąndowich v sprawyedlivich sządzy nye ma zyskowacz zawyszcz alybo laska przewaszycz, alybo mytho sprawyedlywosczy wywrocycz, alye nosżacz wagą w rąkv rownym stepyenyem alybo stepnem wazywszy sprawyedlywye skazanye kasdemv mają czynycz, by a w pomyslenyv y w wrzeknyenyv skazanya samego boga mającz przet oczyma, by nyeyako rosproscze swoyey czczy a prze-55] sladowacze gey przeczywko gych sampnyenyv | y sprawyedlywosczy przes laską abo przes dari czso czynyli stronye drvgey na vcząszenye, tego dla vstawyamy, ysz gdyby kthori pothem sządza vřządny abo poleczoni bożą myloscz opvsczywszy, skazowalby przeczywko kthorey stronye gynszey, yą skazyvącz o nyekthorą rzecz dzedzynną alybo gyną pewną w sząd wwyedzoną, a przetho strona skazana do wyszszego byla otheszwala, alye ysze obyczay gest w sządze polskem, ysz sządza, oth kogo othzywają a czso gego kaszanye przes stroną byva wspyerano, pyrwey nye chce any ma swego bronycz skazanya, alysz pirwey przes stroną otheszwala trzy grzywny alybo kvnye lvpyesze, tho gest kozvch gemv bądą dany, aby rownoscz w wynach ymyana, tesz tenthó sządza bądzely przemozon przes stroną pothąpyoną, tho gest przesyeyn skazana, zaszą gey lvpyeze alybo trzy grzywny wsząthe s vyną pyancznadzescza oblaw szą

czyrwonoscą, tho gest sze sromem wroczyz yma, ysz do wyszszego szandzey oth falszywego wyrzeknyenia gest othvolala.

(112). Szandza kedy nye mozee bycz naganyon.

Adicientes. — Przydawayacz thesz vstawyamy, aby przeth naszą oblycznoscą alybo przeth naszymy ¹⁾ starostą, alybo kedy roky wycelge dzirza, gdy woyewoda y ryczerze oczvyscze są a na szadze szandząc, aby nye mogli bycz sze slego sądv naganyon, gdysz nye on sham, ale wyączey gych sąndzy przerzczoneych.

(113). *Adicientes.* — Wstecz przczywyayacz, ysz kedy o wyrzeknyenyv wąthpyacz, do sąndzego byerzą wstecz, a on pamyathaly, kako sąndzyl nathemyesze powyedzec alybo othlozycz bącz powynyen.

(114). O swyathkoech przczywko sąndzy.

Statuimus. — Vstawiami tesz, ysz gdyby prawyący są rzekl przeth oblycznoscą alybo procz oblycznosczy naszych ryczerzow, sąndzą w szwoyey rzeczi nyesprawyedlywye a szle gydząc skazanye sle vczynycz, sąndza przes swoge thowarzysze, gysz s nym na them szandze szedzely, doswyathczicz, ysze sprawyedlywye a sprawne sądzyl. Paknyaly then, gen naganyl, skazanye gegu bądźe chczal dostwyathczycz falszywosczy, kakoby sąndza nyesprawyedlywye, yako przerzczoneo gest, skazanye vczynil, tho doswyathczycz ma przes szesz swyathkow thakey czczy y stadla, yakey sąndza sznan gest bycz. Tesz then naganyący skazanye sąndzego, yako przerzczoneo gest, nykake pyrwey slvchan ma bicz, alysz sąndzy trzy grzywny alybo lvpyesze kvnye da, gesz thentho sąnda szoby rostopnye odzyrzy, acz swe skazanye doswyathczy bicz sprawyedlywe. O thakych wynach w przemynalych capitulach dostatecznye gest wyslowyno (s), kthora poth-56] sąthkowy abo sąndzam | castellanow ma zaplaczycz naganyący, gdy swe sąndy vkazą bycz sprawyedlywe alybo nyszly przczywko gim slvchan bądźe.

(115). *Ubi curie.* — Gdzie dworowe krolewsczy są daleczy. cząsza wszątha do dwora castellanowego alybo woyewodzynego slvsznye moze bycz dognana a voszne vovevody wstawyayą a sza nye tesz vyna oth raan alybo glowną szoby byerzą.

(116). O monecze geney a o them, aby geno prawo we wszem krolewstwye ymyano.

Cum sub vno. — Gdysz poth genym ksząszczem thensze lvth rosma-gythego alybo rosdnego prawa pozywacz nye ma, aby nye byl yako dzyw rosmagithe glowy mayacz, vszyteczno gest pospolythemv dobremv, aby

¹⁾ Litera y na końcu tego wyrazu jest podkropkowaną, jako niepotrzebna.

genym y genakim prawem thako w Krakowe yako y w Polsce sãdzono. Tesz gdi geden ksząc, geno prawo y gena monetha we wszem krolewstwy ma bycz myyana, yaszby byla wyekvysta a dobra w wasznoczy, aby przez tho wyączey byla waszneysza.

(117). O slwzbye slachty woyenney, aby podlug swego dostathkv slwzly.

Sed quia. — Alye ysze harnaszowey slachcze alybo vbraney czescz krolewska y wszego krolewsthwa szalezy obrona, powynyen gest kaszdy slachczycz podlvg dostathecznoczy swego gymyeny a dochodow kv pospolythemv dobremv pewnymy bronnymy lvdzimy slwzycz, gdiby geno gych gymyeny w wloosczy, gesz y thako s prawa slachathnego gest wolne, przez wsego gabanya bylo zachowano.

(118). O dawnoszy wykvyeny dziedziny przedaney blyszkoszą.

Decetero. — Przeczywko kvpyączemv dziedzynã blyszy przyrodzeny przez trzy latha y przez trzy myeszące czynycz mogã, alye pothem gym dawnoscz przekazy.

(119). *Cum pater.* — Opyekadnyk dzeczy dziedziny gych przedacz alybo granyczicz alybo thesz straczycz nye moze any thesz dzeczy lath nyemayące othpowyedacz mayã, yeno w przythczach nyszey popyszanych.

(120). *(Multociens.* — (s)¹)

Tutor. — Opyekadnyk dzeczy, kedy klathkom przydã, sz gynszego 57] lyczby czynycz nye ma, geno s czynszow a sz swyerzycz nyevczonich. |

(121). O pozazenyv dzewek wywidanich (s) za mąsz.

Statuimus. — Vstawyamy, ysz gdi ktori naszich slachcziczow dzewką swoyã zamasz da a pozak podobni namyeny a wthem vmrze, tedy brath rodzony abo brath stryecny, nye bãdzely rodzonego, bylalybi dzewka woyewodza a gymyeny welkge, szto grzywyen dacz ma po nyey; alye gdzebi bylo male gymyeny a dzewek wyele alybo gena dziedzyna, tedi obszaczowane bãdze, zacx stoy, a czãsz slwzayãcza kasdey szestrze przez bratha rodzonego alybo przez stryecnego, nye bãdzely rodzonego, gymyenyem posagv pyenyãdzmy ma bicx zaplaczona. A thakesz czvgemy o dzewkach szlachczyczow nyszszych vogevedi, aby ge za zywotha daly mąszom, poszak gym podobny thakesz nasznamyonawszy. Gysz gdyby sz tego swyatha szesly, tedy bracza rodzeny alybo stryecny keszdey szestrze cztirdzeczy grzywyen zaplaczycz mayã y powynny mayã bycz, acx wyelka bãdã gymyena, yako przerzeczono. Alye bãdãly mala gymyeny, tedy bãdze obszaczowane yako wyszszey rzeczono, a czãsz dostayãcza szã kaszdey

¹) Po tym wyrazie następuje niezapisanych sześć wierszy; a dopiero niżej dalszy ustęp od wyrazu »*Tutor.*«

sze strze pyenyączdzmy ma bicz namyenyona; a brathow rodzonych alybo stryecznych nye bądzely, kaszdy gen sz tego pokolenya bliszszy bądze, poky szostri nye bądą malzenstwo słączony, dziedziny thi lvbo bliskoszczą lvbo ktorimkole gynym obyczayem knym slvszayące, mayą myecz y tesz oszagnącz obyczayem przerzeczonym. Wykladamy thesz, ysz oczczecz za zywotha swego dzewkam swogym moze gymyeny kypyone alybo tesz sz krolewsky dany odrzirzane, geszby po nyem ziwy ostaly, poleczicz; alye brath częszczy pyenyączdzmy szostram splaczy a szam dziedzyną odrzirzy. Dzewky thesz za zywotha porodzytelow swogych zamasz wydane, brathv stryecenemv abo tesz rodzonemv o szwoy poszak nygeney skargy rvszycz nye mogą, bo doszycz mayą myecz na them, czso gym porodzycele gych zywy bądacz za posak gym podobny szą vzdzelyly: przydawayącz tesz, aby gdi bracza semrą alybo nye bądą, dzewky w dziedzynach nykako blyskoszczy ymyecz nye mogą albo nye mayą any gych bicz namyestnyczkamy, ale doszycz mayą myecz na posagv gym danem, iako vyszszey szą myeny, a blyszsy gych nyedawszy tesz gym poszagv, v they dziedzinye wstąpyą, wsząwszy (s) tho, czso rzeczono gest viszszey o dziedzynach kvpných abo tesz vyslvzonich, ysz dzewky w thake wszthąpyą, tho yest prawo knym myecz mayą. Alye blysza bracza gym penyądze za nye dadzą, a samy dziedziny thake odzyrzą. Tesz zapowedyamy owszeyky, aby dzewky w dziedzynach, czo gest pvsczina rzeczony, nye wszstąpowaly any namyestnyczkamy byly. A gdzieby nyektorzy przes plodv szeszly, blyszsy gych odzyrzą dziedziny a giny w nych bądą namyestnyky.

(122). *Statuimus.* — Vstawyamy tesz, ysz kthorykole dzewyczą, ktorey-58] kole czczy abo stadlaby byla, przes woley | porodzytelow gey vlapył a yą gwałtem vsylił, tho gest dzewstwa sbawyl, zywoth gego bącz na myloszczy tak osyloney dzewky y przyaczol gey; alye dzewka przes woley porodzytelow drapyeszczy przyswolącz abo szą wszącz przycynnyącz oth drapyeszczce, aczby gemv pothem malzenysthwem byla othdana, wszdy poszag straczycz ma tako, ysz porodzycele alybo przyaczcele gey nye povinny gey bądą vyposzaszycz.

(123). O vszylnem sgwalczenyv dzewky alybo nyewyasty.

Qvicumque. — Ktorykole dzewcze alybo nyewyescze oddaney alybo wdowye na drodze, na polv, w leszye, we wszy alybo w domv gwalth vczyny osszylstwem obneczczącz, a dzewycza abo nyewyasta gwalczywego osylstwa vchodzącz, do wszy blyszszey przyszethwszy alybo ve wszy bądacz, kv wyesznyczam wolacz bądze placzącz alybo lkayącz, yszby gey krzywda byla vczynyona a snayoma¹⁾ a snamyona osylstwa na nyey yawna bądą wydzana, a zathym przyszaze, ysz tako bylo, na naszey lascze y przyaczol gey tenthosylnyk ma bycz, a tho, acz o gey wolanyv przerzeczeny

¹⁾ Ten wyraz podkropkowany na znak, że mylnie napisany, opuszczony być winien.

wyesznicze bądą swyaczycz. Paknyaly dzewycza alybo nyewyastha o nyekakem vsylstwe obwyny kogo pothwarzlywye, a na nyey snamyona osylsthwa nye bądą wydzana, jako gest rzeczono, tedy ten, gego obwynyla, sz szeszcą swego stadla luczmy szebye oczysczy a tha pothwarznicza mąką dostoyną, kthoregoleby tesz stadla alybo powyszszenyja byla, ma bycz pomszczona.

(124). W slodzeysthwyie przekonany czesz straczyl.

Statuendo. — Vstawyayacz wykładamy, ysz gdiby ktho o slodzeysthwo alybo lvpsthwo w sządze byl przekonany trzykroczy alybo rzecz vkradla lvbo gvalthem othyathą wroczylyby, then przeseczczwyi ostan na wyeky any gemv yawny mayą bycz porti ktorych czczy: nygenych tesz darow w odzenywo abo w ginszych rzeczach oth nasz owszeyky posczygną. Paknyaly obvynyonemv o slodzeysthwo a nyeprekonanemv przykazano bądze s pewną liczbą swyathkow oczyszczenie, a ten acz w genego swyathkv swyadecsthwyie nye dostathczy, dla tego przeseczczwyi nykakey nye bądze myan, ale czirzpyaczemv skodą doszycz ma vczynycz.

(125). O zabyczv kony swyerzepyecz alybo bydla.

Statuimus insuper. — Vstawyamy tesz, ysz zabyacz klvszą nyevczone czygekole trzy grzywny zaplaczycz ma, ale szrzepcza zabyw trzy grzywni thakesz; a gdje swyerzepycza oth razv abo oth vrazenyja lvbo vyną czyią porzvczy, polthori grzywny, a za szrzepcza dwv lathv pyancz grzywien zaplaczycz ma vszladzayaczy (s) skodą czirzpyaczemv. Alye gdje trzeczego, czwartego, pyathego alybo szostego latha szrzepcza zabyge, podlug jako czyrzpyaczy skdi (s) oszacowane thegotho szrzepcza zabythego poprzy-59] szaszze, ma gemv doszycz vczynycz. |

(126). O porąbyenyv lassow a o cządzanyv lyssznem.

Statuimus eciam. — Vstawyamy tesz, kthorikole s drvgim: granycze mayacz, przestapuyecz ye drwa alybo kthorekole szcebrzvchi vyrąby, ten, gego lasz bądze, rąbyączego pyrwey szekyry począdza, wthore szekyry, plaszczem y szvknyą, a trzecze volmy abo konnymy lubo genym konyem począdzac moze przes viny. Alye począdzaly kogo we dw volv alybo konyv, yenego sobye odzrzy a drvgego volv alybo konya, na rąkoyemsthwo pvszczycz ma a snamyą abo czosn na drzewyie, gdje począdzał, wyczacz yma. Alye kedi ktho w gayv czvdzem geden abo dwa dąby vyrąby, za kasdy osmy szkoth; paknyaly trzy porąmby, grzywną themv, w czygem gayv vczynil a sądowy drvgą grzywną zaplaczycz; alye gdi tylko galąszy othnyie, cztirzi skoczcz zaplaczycz mvszy. A tesz chcemy dzirzano bycz o dąmbyech lesznych albo w leszech wodnych, tho yest przy Warczye alybo przy kthorych kole wodach czekacznych vroslych a porąbyonych alybo obrąbyonich; alye o dąbyech dąbrownych za kasdego sz nych porąbyacz

gy pyńcz skoth zaplaczy. Paknyły othrosly alybo galąszye tylko obrąby, począdzan tylko ma bycz. Alye kedy ktho drzewo se psczolamy porąby, tedi czirzpyączemv skoda grzywną a sądowy drugą grzywną zaplaczyz ma. Paknyły przes psczol drzewo porąby dzane, thedy skoda czirzpyączemv pol-grzywny a sządowy przekonany zaplaczyz mvszy y bącz przyczysznyony.

(127). O paszyenyv swyerzecz oth swąthego Woczjecha.

Statuimus. — Vstawyamy, aby kasdy mającz szwyerzecz abo kobily nyevczne, oth vigiley swyantego Woczjecha acz do swątha swątego Mychala poth strozą pascz ymyal, a gynako oszaczczowane skody przekonany w sządze skoda vczynyaczy panv, gego pastwą popasl, dosycz vczynycz ma bycz przypadzon y sz vyną sądowy zaplaczoną; a then skoda cirzpyący tesz tych szwyerzecz w dom wlostny pądzycz nye szmyey.

(128). O swyniach do lasza pądzonych przes czvdze gymyeny.

Statuimus. — Vstawyamy, ysz kedy ktho mającz lasz alybo dąbrową oth szebye dalyeką, wyepre swoye abo szvynye przes gymyeny czvdze poszrzednye poganyacz a pądzicz bądze chczal do thegotho lasza alybo dąbrowy, aby tego nye mogli vczynycz, geno tylko drogą wyodącą do lasza alybo do dąbrowy knyemv slvzayaczy. A tosz mowimy we wszem a prese wsysthko chowano bycz w them, gyszby szvim swyniam alybo wyepzom za mytho nayal lasz bvkwya alybo zolądzem oblwythvyaczy, 60] gdzie gymyeny czvdze poszrzodnye alybo gest poszrzodne myedzy | laszem nayathym alybo dąbrową. Alye tesz then, przes czyge gymyeny szvynye pana theytho dąbrowy alybo lasza lvbo tesz nayemnyka gey poganyany alybo pądzony bąda, sz oboycey strony drogy na trzydzeczy loketh zolącz swoy pyrwey ma pobracz alybo popasz, aby tako przerzczony pan alybo nagemnyk dąbrowy lvbo lasza przerzczone swe swynye alybo wyepre procz swogey skody alybo vrazv mokl pądzycz.

(129). O sbyeglych z zemye a o prawye zemskyego wogewodi.

Quod si aliquis. — Vstawyamy, ysz gdiby ktho przeth namy alybo przeth starostą naszym sz ktorego slego vczynkv byl obvynyon a kv vkazanyv swogey nyewynnosczy przeth namy abo przeth naszym starostą nye bylbi przypvsczon, a dla thego przygodzy szą gemv chczech sbyezech, aby gemv sbyesthwo gego kv szromocze nye bylo vinawano, ma przeth w Bodze vczczonymy panmy byskvpem poznyanyskim alybo probosczem w Bodze oczczy oszvathczycz, ysz my abo starosta nasz kv viwyedzenyv a oczyszczenyv gegosmy nye przypvsczyly, alye wogewoda tegotho begayącego chowacz moze przes szesz nyedzel sz obyczayv dawnego a przes then czas thenth wogewoda v nasz alybo v naszych namyasthkov lvbo v naszych starosth sprawycdywosczy gemv szvkay. A nye bądzely mocz odzyrzecz esz przypvsczon kv sprawyenyv alybo kv vkazanyv swogey nyewynnosczy o tho,

oczby był obvynyon, tedi rzeczony vogewoda tegotho sbyega na granycze przespyecznye na swem gleycze ma dowyecz, a ten thako przewyedzony do roka oth czasv swego viszcza z zyemye krolewsthwa zyemyenyom skody czynycz nye ma, a gego zona w gymyenyv swem spokojnye myeszczacz ma przes przerzeczony rok. Gysz rok gdi mynye, tho gest po rokv mynąłem acz przerzeczony sbyek ve dnye alybo w noczy skodzy zyemyenyom ktore vczyiny, przetho nye ma bycz mnyman przeseczcyvi any na szmyercz oszadzeni, alye yathego mayą go nam dacz alybo naszym namyasthkom alybo starostam naszej zemye, any przes tho vpadnye w nasze obrazenie gnyew naszego. Paknyalyby są sądowy vkazacz nye chciał vcze-kayacz alybo byegayacz zyemyenyom skody czynyl, tegy gymyenyge gego nyervszayające komorze naszej wyekgyscze ma przyłączono bycz a rvszayające myedzy namy a ryczerzmy naszymy na poly ma bycz rozdzielono. A gdy przes kogole yath bąndze, na lascze naszej ma bycz, a myedzy gymaczmy gego a przyaczelmy yathego nygena prze gego yące ma są wstrysznać myrżaczka any nyeprzyaszny tagemnych abo yawnyk dla tego mayą smyecz rvszycz; alye zona gego na wyeny swem ostante alybo ye 61] przedacz mocz wolnye ma myecz ¹⁾. |

(180). O kmyeczoch w noczy sbyglych a o prawye gych.

Preterea. — Mymotho wykładayacz vstawyamy, ysz lvbo oth nasz lvbo oth kthoregole gynego pana nam pothdanego kmyecz nocznego czasv sbyegem gdi othydze, thedy rzeczy, ktorekole w domv ostawy vczyekayacz, pan wszy sobye myey mocz odzirzecz, a nattho pan, kthory gego kmyecza przymye vczyekayaczego, pirwemv panv, oth kthorego vczekl, vyną, yasz pyancznadzescza, ma zaplaczycz, kmyecza wroczywszy gemv sz rzeczamy wszystythkymy, gesz knyemv przynosl; a tho gdy vczekl, nyyna wyną panyską przechodzącą, o gych wynach nyzey popysano. A vyny, prze ktore oth pana swego vczech slvza, tako kmyeczewy są thy: kedy pan kląth gest prze swe dowynyeny, a kmyecze thego dla posbawyeny są kosczelnego pogrzeb; tesz kedy pan wszy na kthoremkole myesczczv swoyą wyesznyanką vsylsthwem sgwalczy, bo yako o them yawno bądze, nyetylko porodzycele osylonyey nyewyasthy, alye thesz y wszysthczy wyesznyce, gdzie są ten vczynek sstunye, ktoregole czasv vyszcza volną mocz mayą myecz, any osylcza taky lvbo wyeszny pan gych wsczagnacz smyey alybo w czem sklopotacz. Tosz slvsza kmyeczom vczynycz, kedy o vyną pana swego czasza bylaby gym wszątha, ysz moglyby przes wszey przekazy vczech a othydz oth nygo. Alye gdi przerzeczonye wyny nye bądą, nykakey kmyecz othydz ma oth swego pana, alysz dom dobri ostawysz y dwor dobrze ogrodzyszy, a tylko w Boze narodzenie podlvg obyczayv dotych-

¹⁾ Tu następuje jedna karta pergaminowa wycięta.

myasth chowanego. A myalby przeth thym volą kylo lath, tylessz lath pan svemv slvzycz ma oth nyego nyewychodząc, gyle lath volą są weszely; a tho kedy w prawye polskem szedzy kmyecz. Alye kedy kmyecz prawem nyemyeczskym gest oszadzon, ten nye moze kthorym obyczayem vynycz, alysz tyle lath czynsz zaplaczy, gyle lath myal voley. Any tedy gemv tho slvsza vczynycz, alysz thako bogathego w myasto szebye kmyeczca vstanowy alybo ostawy alybo role swoge sepelna poorane, wykopane y poszane oszynyną y yarzyną ostawy, a thv vyącz dopyro wynycz ma bycz przepvszon.

(131). O lyphe zydowskyey.

Porro. — Alye gdy zydowskey sloszcy w them są zawszdy w themsze vmysl obartha, aby chrzesczyany nyethylko w wyerze, gylko tesz w bogaczsthwye zawszdy ponyzyla a szkazyła, slvza vstawycz, aby zadny zyth daley kthoremv chrzesczyanynowy w krolewstwye naszym myeskayacemv, daley swych penyądy na lysthy zastawne nye poszyczal any borgowal, alye tylko na zaklath dostateczny pozyczycz moze podlug obyczayv dawno 62] schowanego. |

(132). O danyaach a testamenczech, aby wyekvystą mocz myaly.

Hoc statuto. — Thim vstawyenym wyekvystą mocz ymayącym wykladami skazyvącz, aby danyni nyeporvszne a moczne szstacz myali, any gym tho wadzicz ma, yszby przywylyey na nye nye byl vidan, gdibi tylko szmyerczą dawcze alybo gego, czya danyna byla, poczwirdzyli są. A nawyącey thym, ktorzy sz namy alybo sz naszymy namyasthky bądący, na woynę, mązgne boyvyącz zabyczi, danyna ma wzzącz mocz wyekvystą.

Rvbrica.

Thv yvsz konyecz gest praw krola Kazymyrowych sz obogych kszag sbranych, a czso wyącey szbywa nath tho capitul abo praw, thy są alybo w thych yvsze sgarnyona alybo przes thy oprawyona, a daley nye mayą bycz przeczywko thim dzyrzana. Alye by nycz dawnosczy nye bylo zapamyathano alybo nye wyedzano, y thy take vstawyenya thv podpyszą, a pothem po nych krola Wlodzyslawowy, ysze o przemynalych krola Kazymyrowych pamyącz czynią, alye poczwirdzayącz napelnyaya, thesz thv kv konyczv popyszani są, yako slova oth slova w szobye wznyą.

IV.

Sequitur liber secundus pro Magna Polonia, continens statuta regis Kazymyri residua.

Sbythna capytula alybo vstawyenya praw krola Kazymyrovich ze wthorych ksząg alybo Polszczanon (s) osobnye w Polskey zemiy popyszanych

mymo tha, czso yvsz s pirzwymy szlączoa a popysana mocno dzyrzecz stoya, thv prze gych wyedzenie, aby dawnoszy nycz nye zapamyathano, jako pżerzeczono gest polski popysana, thy opvscywszy, czso sz nych przebrawszy myedzy dzyrzanthnymy są polozona y s pyrwymy yanako moczyne maya bycz dzyrzana.

In nomine Domini Amen. Przystap kv prawom a vstawyenyv gych Polsczanom alybo w Wyełgey Polsce bądącym panom, przelozywszy vstawyeny ymyenia bozego a wyklada są thako, jako na poczathkv tych 63] kszang stoy po polskv wylozono. |

- (1). Aby kedy krol w kthorą zyemyą polską yedze, sądza gey natamyescze sądzicz knyemv na dvor przyechal.

Quoniam dum. — Isze gdy oblycze nasze oth thich person, sz gych sąd są sklada, byva vydzano, sądza są vkazvge kv czynyenyv sprawyedlywosci tim rąthsny a wsdzirza są oth pothwarzy prawyący; tego dla vstawyamy, ysz gdy nasza krolewska wyelmosznocz w zyemyą kalyską alybo poznanyką wgeszdzy, sądza natamyescze lvbo kalysky lvbo poznany-sky bącz ma przyechacz a wnycz na nasz dvor a sądzicz poznawayąc o wszysthkyh rzeczach tesz dziedzynnych, alye przy naszey oblycznoszy alybo tesz procz nasz sz naszego osobnego przykazanya; a gynako gdy procz zyemye bądzemy, thedy o dziedziny pospolythe roky jako dothychmyast chowano gest, maya bycz dzyrzany y chowany.

- (2). O prawye pyszarskem.

Statuimus. — Vstawyamy, aby pysszarze sądowy oth tego, yen wyedze swyathky, gesz popyszą, szesczą groszmy, alye kedy zawythe roky pyszą, polthorim groszem byly nadany naplaczeny.

- (3). O pothkomorzem y o woznem.

Item statuimus. — Tesz vstawyamy, aby wozny oth yanego vyodą-czego swyathky cztirzy skoczce a ho wyną, yasz rzeczona szethmdzeszanth volv w szakladze począdacz ma; a kedy o wyerdvnkową vna, tedi szro-dniego volv, tho gest ivnca, alye kedy o granyczne dziedzyn, gestly yencgo dnya są dokonalo granyczne, tedi svknyą alybo polgrzywny wsząc maya. Bądzely wyączey dny granyczne, trzy grzywny weszmy; pothkomorze dwye szekyrze, dwye mothyce alybo dwa rydla a nyewyączey, by tesz dwye alybo trzy dziedziny myedzy dwyema granyczyl.

- (4). O slozeny v woznego.

Item si officialis. — Tesz gdyby vrzadnik, gen rzeczon wozny, gynako rothą przysagy mowyl swyathkom, nyszly gest skazano, a o thoby byl przekonan prawem, gyny w myastho gego ma bycz vstawyon a on oth swego vrzadv na wyeky szlozon.

(6). Nye ma ktho potąpyon bicz, alysz sądem skazany.

Item statuimus. — Tesz vstawyamy, aby o rzeczach grzesznych procz obvynyączego alybo powoda, na ktorego zaleszy, my alybo nasz (s) namyasth-kowye y starosty naszymy sądzicz nye mamy any posznawacz any kthorego czlowyeka potąpycz, alysz sądem przekonanego alybo volnye wysznanego.¹

64] **(6).** *Plerumque.* — *Positum est in primo libro de citacionibus et strepitu Iuris: Preterea statuimus.*

(7). O wyączv myecza alybo corda w sządze. Ivsz popysano stoy tho capytulum pyrwey poth rvbriką o vyny szethmładzescza.

(8). O themze thym szyrzey.

Insuper. — Nath to vstawyamy, ysz gdyby kthole przeth namy corth vyął alybo myecz alye reny nykomv nye zadal, na naszey mylosczy ma bycz; alye vrenyly kogo, przes mylosczy ma skaran bicz. A thakesz mowimy, kedyby przeth starostą naszymy tho są sstalo. Alye kedy przeth ksądzem arczibyskvpem ten vczynek są przygodzyl, tho gest, yszby myecz alybo corth ktho wyczągnął, lvbo vrenyl kogo lvbo nye vrenyl, vyna szethmładzescza zaplaczicz ma themvtho ksądzv arczibyskvpowy. Aby ktho skaradą słowa przeth nym komv movyl, vyna themvtho ksądzv arczibyskvpowy, yasz rzeczona pyącznładzescza, zaplaczicz ma. Alye gdi na dvorze naszym alybo ktorego slachczicza ktho¹) nyeczso vkradnye, poth straczena vcha bącz pothdan; a gdzie przeth slachczyczem ktho myecz abo corth vyczągnye y vreny kogo, na lascze slachczyczowey gego rąka bącz. Paknyąły raną zada, noszem rąka gego moze bycz przekloth.

(9). O them, ktho moze dacz slvzebnyka kv pozwanyv.

Decreuimus declarando. — Vstawylsmy vykladayacz, ysz my alybo starosta nasz alybo voyewoda, sądza alybo pothsządek y vrządnyk, gen rzeczony voszny, mayą mocz dacz slvzebnyka kv poswanyv, le thako, aby ktorzy mayą prawo, aby nye pozywany, yeno przes lysthy nasze tylko mayą bycz pozwany; alye przy naszym dvorze alybo w sądze naszym wyelgem moze voszny na kazanye nasze alybo naszego starosty lvbo sądzey przes lystha poszwacz w gospodze alybo na thargv. Alye procz naszego dvorv alybo sądv naszego, gdy ktho pozwan ma bycz, nye w domv slachczicza alye v wladarza alybo solthisza vyvolanye pozewne ma vczynycz przeth powodem alybo gego poslem themv, przeczywko komv rzecz są ma wyecz, przyczyną poszvanya y przes kogo pozwan gest, wylozywszy a namyenywszy gemv pewny rok kv stanyv; a gdyby poszwany stacz nye dbal alybo wsgardzyl pyrwe y wtboze, oszmy skoth za vyna sądowy ma

¹) Drugi raz w tem miejscu wypisany wyraz »ktho« przekreślony.

zapłaczyć a na trzecim roku nie stanyły, rzecz straczy a oth zaloby othpadny sz winą szesz grzywyen po polskv rzeczoną.

(10). *Perpetuo.* — Wyekvysze zapowjedamy, aby naszymy celednyczy abo gynszy, gysz na naszym dworze pozwany są alybo przeth naszymy alybo 65] naszym sądem zapowjedany a nyedomnymany nalezeny, nie myely othpowjedacz alye będąc pozwany rządny; gdy będą polozony przeczywko gym zaloby, przeth naszymy abo sądzamy naszymy othpowjedzą, pozyczywszy gym rosmyslenya na polozone zaloby podobnego. Tho tesz *capitulum* yvsz bylo polozono w onem capytvle *Preterea* o poszwanych wnyempnymaczky a gest częścz gego.

(11). *Preterea.* — Vstawymy a vyvolanym wyekvgistim chowacz kazemy, ysz kthokole przedaną dziedzyną w osmy lath chcząc w nyey nyekthore prawo ymyecz, w sąth nie przywyedze othvolvyvayąc alybo dziedzyną zastawyoną we trzydzesczy lath nie othkvy sam alybo przes swe przyrodzone, kthorimtho przyslvza sz obyczayv osobnego, dziedziny thako przedane alybo thesz zastawyone po przemynenyv tych lath, yesz chcemy byezecz oth latha Narodzenya bozego tysząc trzysta y cztirdzesczy szodmego, od nyedzele rzeczoney *Letare*, przy tych, kthorim są przedany alybo tesz zastawyony na wyeky ostana thim vczynkem. Tho tesz *capytulum* kv pyrvey czasczy oprawyono gest przes capytulum *Franciscus* wthore o dawnosczech a wylosono gylko kv wthorey częsczy szyrzey w capytule *Cum prescriptio* vyszszey o dawnosczech, a thakosz ostala yako nyepotrzebne a myedzy gynszymy pyrwey nyepolozono.

(12). *Statuimus insuper.* — Vstawymy tesz, aby czirpyjący skodą presz slodzeysthwo alybo sboysthwo w bydle abo w drobye y v rzeczach malych, tylko przes rok poswacz kv sądv, kogo chce, mocz ymyal, alybo o swyerzypycze lvbo konye gwalthem alybo slodzeyske wsząthe, do dwv lathv ma mocz myecz poszwanya. Alye po leczech przerzeczonych daley czynycz nie ma bycz przypusozon. Tho *capitulum* oprawyono gest wyszszey przes ono *Cum furta* poth rvbryką: sz slodzeysthwa alybo lotrowsthwa obvynyony, a thako thv yvsz nyepotrzebnye stogy.

(13). *Insuper statuimus et infra.* — Tho tesz yvsz wyszszey polozono poth rvbryką, sądza, gdzie naganyon bycz nie moze.

(14). *Adicientes.* — Tho tesz yvsz polozono poth rvbryką wsthec.

(15). *Statuimus insuper.* — Tho tesz stogy wyszszey popyszano poth rvbryką o swyathkoch przeczywko sądzy.

(16). O rąkoymya.

Preterea statuimus. — Tesz vstawymy, ysz kaszdy rąkoymya, gdy ten zaprzy, za ktorego rązonoby bylo, bylly dlug w wyelgosczy dwv dzesząthv grzywyen, tedy saam, a gdy czyrdzesczy grzywyen szsamowthor;

alye w wyączszy wyelkosczy pyenyadzy samotrzecz dlug then, za ktory obrącono bylo rąkoymya, y dwa drvga swyathky poczwyrdzą wlosthnymy 66] przysagamy. Tho | *capitulum* dobre gest, a przetho moze stacz w pi-
wych ksążach polozonego *Nicolaus* poth rvbrią o rąkoyemwsthwy.

(17). O rąkoyemsthwy a o nyedanyv cząszy przez rąkoymya.

Item statuimus. — Vstawyamy, aby nygeden rakoymya konya albo volv zastawyl za thego, za ktorego rączył w sądze; a zasthawyli, kv othlo-
zenyv skoth, gyszczec nye bądźze wynowath, nyslyby tho sz gego poszlo
przyszwolelya.

(18). *Statuimus.* — Vstawyamy, aby kylkokroc w sądze o rzeczy slosczywe, grzechowe alybo kthorekole gine welge alybo male kto bądźcz
poswan, pana swego abo thowarzysza pomyeny, yszby tho vczynil gego
kasznya, a on przysethw do sądv, zaydze gy rzeknącz gy tho vczynyc
swim kazany, poszwany volen ma othydz a przyczywko zachoczcy zaloba
thaka ma bycz obroczona, abo gynako poswany natemyescze othpowyedzcz
bącz powynyen. Tho vstawyeny yvsze slozono gest y oprawyno przez ono
capitulum Contingit et infra, vyszszy poth rvbrią o poszwyech, geno tilko
o dlvsznych rzeczach a czso są sromothy grzechowey nye tyczą, moze bycz
dzirzano.

(19). *Hec statuta.* — Tho *capitulum* stogy na konyczv slovo oth slo (s).

(20). O volenysthwy slvszby slachezskey w krolewstwy.

Declaramus eciam. — Wykladamy tesz y vstawyamy, ysz ryczerze
a slachta zyemye naszej polskey nam y naszym naniyastkom w zyemy
a w krolewstwye polskem slvzycz mayą w harnaszv, yako nalepyey mogą;
alye sz granycz krolewstwa nye povynny slvzzycz nam, alysz gym podobne
doszczyczynenyne przez nasz bądźze vczyniono alybo tesz alyszby przez
nasz byli proszeny kthemv y sądany.

(21). *Statuimus et infra.* — Tho tesz yvsz stogy wyszszy poth ru-
brią o pozaszenyw dzewek.

(22). O dzelenyv oczcza.

Statuimus. -- Vstawyamy, aby kedi oczecz po smyrczy swey zony
myedz synmy vczyni roszielene gymyeny, gegosz synom othmowycz nye
moze, a przez nasz alybo starostą naszego then dzal poczwirdzon nye bądźze.
wszdy po smyrczy oczczowey sinowye nye mogą gego wsdrvszcz obyczayem
ktorimkole, ale oczczową cząszcz myedzy sobą rosdzela thim obyczayem
slovey yako y maczeryną. Paknyaly oczecz vczynywszy thaky dzal, yako
yvsz rzeczono gest, gynszą zona povinye, a syny sz ney przymye, tho gest
myecz bądźze, synowye pyrwyey maczerze alybo pyrwego oddanya kv czą-
67] szcy oczczowey nye bądą mocz przycz; alye bądźze tha cząszcz synow

wthorego oddanya. Alye o dzewkach, kedy ge ktho bądze myal alybo gych othvnrze, stany szą yako y pirwey gest vstawyno. A gdy dwa alybo trzy bracza roszdal myedzy sobą vczynią, acz gedem sz nych vmrze, any bracza ostala w zywoce any synowye bratha gych vmarlego mayą smyeczw wsdrvszycz any bądą mocz thentho dzal, acz kakole gych dzelenye any przes nasz any przes naszego starostą bylo poczwyrdzono. Tho vstawyeny o pyrwą stvką gest yvsz slozono wyszszy przez capitulum *De comuni* poth rvbriką o dzelenyv synow sz oczczem, a thakesz yvsz proszno stogy y w gynszych stvkach.

(23). *Quamvis occidens*. — Aczkole zabyayący czlowyeka podlug zakonnego vstawyenia myalby bycz glówną pomsthą szcąż skaran, my srogoscz thą obelzayacz vstawyamy, aby zabyayący slachczyca trzydzesczy grzywyen porodzycelem, dzeczem alybo przyaczelom zabytego zaplaczicz myal. A vczaw rąką, nogą alybo nosz pyancznaczcze grzywyen; alye vczaw wyelgy palecz, oszmy grzywyen, a za kaszdy gynszy palecz vczaw gy trzy grzywny grosszow themv oczathemv zaplaczycz ma, a za kasde vrazenye przerzeczonych czlonkow vyną, yasz rzeczona pyancznadzescza ma bycz zaplaczona. Paknyaly kthokolebącz kmyecza zabye, szescz grzywyen zaplaczycz ma, gychze trzy zenye alybo dzeczem, szaly, a ostateczne trzy panu, gego kmyecz byl, mayą bycz spelna zaplaczony. A bądzely glównyk a then, czso zabyth, dwv panv myal, tedy rzeczony trzy grzywni ostateczne myedzy gyma mayą bycz rosdzielony. Alye ranyacz tylko kmyecza, themvtho ranemv za reną pol grzywny, a panv gego, bądzely denny (s) y then czso vrenyl, se wszy gego pana, gen grzywną czalą sam ranyaczy za vyną ma zaplaczycz. Paknyaly ranyaczy a renyony dwv panv bądą, myedzy gyma tha gysta bytha vyną lvbo grzywna ma bicz roszielona. Tho vstawyeny yvsze slozono gest a oprawyono wyszszy przez ono capitulum *Licet antiquitus*, poth rvbriką o mąszoboysthwe stojacz, y pothem przes ono *Vi violentorum* tham yste, a przetho yvsz stogy proszno w szoby.

(24). *Item statuimus*. — Tho tesz stogy spelna yvsz wyszszy polozono poth rvbriką o vnyeszenyv dzewky.

(25). *Quicumque*. — Tho tesz stogy spelna polozono wyszszy poth rvbriką o wsynem sgwalczenyv dzewky.

(26). *Statuendo declaramus*. — Tho tesz yvsz stogy wyszszy poth rvbriką o slodzeysthwe przekonany czescz straczyl.

(27). *Preterea statuimus*. — Mymotho vstawyamy, ysz kedyby ktho 68] sze wszy gynego pana w drvgego pana wszy w gezerze, | w stawye alybo w czekaczey vodze, w szenye y w zycze, na polv prawem przekonany szkodą czirzpyaczemv ma doszycz vczynycz, a panv, czy czlowyek slodzeysthwo vczynyl, grzywną groszow vyny ma zaplaczycz. Ale popaszacz alybo szirzpem posznącz thrawą, w syrzpye abo w plaszv mayą bycz począdzany;

a rąbyacz drwa w czvdzem gymyenyv tylko w szekyrze mayą bycz począdzany; a cząza przerzczona acz cządzacz nye ma prawa gey chowacz, ma bycz do wlosthnego sządzey donyeszona. Tho tesz vstawyenyne owszeyky yvsz przestalo, bo yvsz o them wsysthkem gynako wyszszej gest vstawyno w capytule *Ad evitandam*, o popaszenyv, tesz w capitule *Quidam et infra*, — *Item pro curru feni*, — *Item pro copa et sic de aliis*, tesz w capytule *Statuimus* o drzewye owocnem y w drugem *Statuimus* o paszyenyv swyerzepycz, y w drvgem o paszenyv swyny, w gych wsysthkych o them są dothycze gynako vstawyenyne vyslownyeysze.

(28). *Usurarum voraginem*. — Lywną przepaszcz, yasz gymyenyne vyczyrzpawa, vszmyerzicz ządayacz, vstawyamy tesz, aby zydzdy w naszych myesczech nye wyączey przez tydzem za lyphą braly, nyszly po genemv groszv oth kasdey grzywny. Tho vstawyenyne oprawyono gest viszszej przez capitulum *Cum in usurarum*, a thakesz thv ostalo nyepotrzebne.

(29). *Flebili et infra*. — Placzlywą częstokroc skargą przyalyszmy, ysze slvzebnyczy przez zemyą krążacz, vboge slachczicze a wszy zakonnych trvdzenya a gabanya tylko dla pozywaya a wymyslone obyczaye klopotthanya nalazvya y daley. Tho spelna vstawyenyne polozono gest viszszej poth rvbriką o poszwyech a poczyna szó thimsze slowem *Flebili*.

(30). *Item statuimus*. — Vstawyamy gylkokroc ktorym, kthorele stadla bądacz, szwadzicz są przygodzy, a slvga alybo pacholek pana swego wspomagayacz, dobyw myecza alybo corda kogo vreny, o tho nygenego gnyew oth vrazonego alybo gego przyaczol nykako nye ma myecz; alye pan gego bądzely vynyen, o raną poszwan ma bicz a prawem vgaban tylko.

(31). *Statuimus insuper*. — Vstawyamy tesz, ysz zabyw klvzą nycvzone alybo swyerzepyczą y nyszey. Tho capitulum viszszej polozono gest spelna, a thakesz tho sbywa.

69] (32). *Statuimus*. — Tho thesz yvsz polozono wyszszej o rabyenyv | w leszech abo w gayoch a cządzanyv tego.

(33). *Statuimus, quod quilibet habeat iumenta etc.* — Tho capitulum yvsz stogy viszszej o paszenyv swyerzepycz oth swatwego Voczecha.

(34). *De serophis autem*. — O swynach vkladamy, ysz kthokole swyneye wlosthne do czvdzega lasza na szolacz wypadzy, ten, czyby byl lasz, pyrwą raszą weszinye genego wyeprza, wthorim raszem naydzely, moze wszysthky swyneye zagyacz a pądzicz do naszego domv blyszego gemv, sz namy thytho swyneye na poly roszdzelycz, le thako, aby gdzokole przerzczone wyeprze w szwogych granyczach pobyge, tham snamyą na drzewye ma vyrąbyw vczynicz. A rzeczely strona przeczywna, yszby nye tham byly wyeprze pobithi, gdzie snamyą vczynyl abo na drzewye wyczal lvbo posznamyonoval, tedy ktho thy wyeprze pobyl, ma poczwyrdzicz wlosthą przysaga, ysz tham są pobythi.

(35). *Statuimus et infra.* — To tesz yvsz vyszszey popysano poth rika o swynych przez czvdze gymyeny do lasza pądzonych.

(36). *Cum dicit scriptura et infra.* — Gdysz mowy pyszmo, ysze syn ponyesze slosczy oczczowey any thesz zaszą, vstawyamy, aby oczczecz slego syna a thakesz zaszą syn prze oczcza nye czirzpyal. A thosz rraczey rodzoney y kthorichkole gynszich przyrodzonych wykladamy rcz dzirzecz, nyszlyby oczecz sz vyny synowey alybo syn sz oczczowey bo brath sz vyny brathowey vcząsthnyącą w gręsze ganyebnem byl .n, alybo bądacz obvynyon, nye moglby szą oczyszczyc, bo vyącz tedy lug dostoyncszy vyny obrachowany vczyrzpy. Alye gyszczecz popel-yaczy grzech podlug wyelgosczy gego tylko ma bycz skaran na gymyenyv :yającem alybo na cząsczy dziedziny, yasz knyemv slvza, nam y naszey iorze przypysaney alybo yasz ma bycz nam przypyszana.

(37). O vnye sethmdzeszcza.

Statuimus. — Vstawyamy, ysz kediby ktho na dom slachzczyca przy-hw, zabył gy przeth gego dzeczmy, vyną sethmdzeszcza zaplaczicz ma; hasz tesz vyną kaszdy slachczicz, czsokole gych thedy s nym bądze, ącz pomocz kv szabyczv slachczicza przerzeczonego, tho gest szethm-sząth zaplaczicz ma. Alye vyną, yasz rzeczona pyąnczdesząth, dzeczem ythego zaplaczycz bącz przyczysznyon. Szethmdzesząth tha vyna rzeczona mylosczywa, yasz gest cztirnaczcze grzywyen przez mylosczy, a przeth o dlvgo ma bycz cządzan, gen zabył slachzczyca, kako dlugo tha vyna : bądze zaplaczona. Thesz w przythczach nyszey popysanych thą vyną

vpadnye, ktokole | porąby trzy granycze narąbyone, tho gest czoszny :zone. Tesz kthokole psczoly y s myodem wydrze a o tho bądze s pran doswyathczenym przekonan, thesz kthokole trzy kopcze alybo gorky nyczce rosypye; tesz kedi ktho trzy drzewa se psczolamy porąby; tesz okole slodzeysky alybo gvalthem viwyedze trzy albo vyączey szwyerze-z alybo klvszųth nyevcznych; tesz ktorikole szwyrzepycze cyge reny bo zabige konye nyevczone; tesz ktorikole o poszegą bądze przekonan, rikole tesz na czyią wyesz gvalthem przygedze alybo przydze a zabyge vreny vkrvthnye kogo w nyey, ktorikole tesz o gvalth a sboy na ya-zey volney drodze vczynony bądze przekonan, a ostathecznye kedi o nyepoczesthne sz kthore vcziny, yakotho nyewyastą obnyeczczy alybo wką polapy, w kasdem tych przycyn przerzeczonych czlonkv dovynyony : szethmdzesząth naszey komorze zaplaczicz ma bicz przyczysznyon. To : prawo a vstawyenyne gest yvsz viszszey oprawyono w capitule *Preterea* h rvbriką o nyestanyv a w drvgych sthukach przez capitulum *Statuimus* nyezenyv dzewek y przez capytulum *Quicumque* o gvalthowem vsyl-nye dzewycz y przez capitulum *Statuimus* o zabyczv swyerzepych kony rzes gynsze take, a przeth yvsz stogy tuta proszne darempnye, yeno

przetho, aby wszdy staroscz wyedzana. Tho tesz mowy viszszezy w capitulum *Vi noxius* poth rvbriką o gygraczach, a thakosz tho sbywa thvtha.

(38). *Quod si aliquis.* — Tho capitulum ivsze stogy viszszezy popysano o sbye sz zemye y o prawye zemskego voyewody pospolnego.

(39). *Preterea declarando.* — Tho tesz yvsz viszszezy popysano o kmyeczach w noczy sbyegayaczach.

(40). *Cum sub vno.* — Tho tesz yvsz stogy viszszezy o monecze a o prawye genem we wszem krolewstwy.

(41). *Sed quia.* — Tho tesz yvsz stogy viszszezy poth rvbriką o slvszbye slachthy wogenney.

(42). O wyną panową kmyecz nye ma czirpyecz.

Ex ivre diuino etc. — Sz prawa bozego dzyrzą, ysz sloscz genego drvghemv nye ma skodzicz. Vstawyenym thym drzyrzano ma bycz, aby prze vyną panową slachczyczowye abo są rąkogemne vpewnyenye, tho gest za rąkogemsthwo swego pana kmyecz nye ma bycz począdzan. Alye wynowathly slachczicz abo ktho gyny, then sam zaplacz szwego gymyenia. Tho tesz capitulum yvsze sbythne gest przes capitulum *Quoniam ex modo* viszszezy popysano poth rvbriką o poswyech, procurathorzech y o slvzebnkach a thamo y wyną polozona.

(43). *Quia ex facilitate.* — Ysze sz lacznosczy zapysanya alybo za-
71] stawy na | wyelge skody lvdze przychodzą, szprawnye dzyrzano ma bycz, ysz gdy ktho obrączy za przyaczela swego pevną pyenyedzy svmmą lvbo wyelgocz do nyekthorego myesczanyna alybo do gynego kogokole, ktorelc stadla alybo czyzy bądze, tego nyezaplaczacz na rok v przyslem, rąkoymya tego dla nye ma do gospody w zalogą wyechacz alybo ktore skody czynycz nyezaplaczonemv ve skazą; ale gestly mali dlug, ma mv dan bycz zaklath y przedan bącz; paknyaly wyelgy gest dlug, thedy gymyenie dlvsznykowo sthoyące za dlvg a w wasznosczy dlugv ma bycz przyatha przes onego rąkoymyą y dano themv, komv dlug dacz vynowath. Tho capitulum przeczywne gest onemv *Item statutum* poth rubriką o rąkoymsthwy a o nyedanyv cząszezy przes rąkoymyą w thych wthorych kszagach popysanemv, a thakosz geno drvgą szklada a szkaza, a przetho w pyrwyh kszagach nye polozono, alyszby bylo vilozono.

(44). *Porro cum iudaica.* — Tho capitulum ivsz vyszszezy polozono gest pot rvbriką, aby zydzy pyenyądzy na lysthy zasthanve nye dawaly, a thakosz thv proszno stogy.

(45). *Item cum omnibus et infra.* — Tesz gdisz wszysthkim gvalth gest oth wszysthkych praw zapowyedzan, potrzebno gest krolewskwy wyelmosznosczy zapowyedzcz, aby gydący sz voyny przes drogy do domov

swoych alybo tesz sprawyącz swe rzeczy lvbo bączcze ksząszątha, slachczyczy alybo gynszego sthadla ktoreykole czczy lvdze bądącz, sobye strawy na myesczczoch osobnych nye mayą bracz any kthorego gwalthv czynycz. Tesz nyechzczących przedacz nye mayą przypądzacz alybo przyczyszkacz, alye kasdy swey rzeczy pozyvay dobrovolnye kv lvbosczy swey voley.

(46). *Uerum quia.* — Alye ysze vogenne yaszdy sz nyevmyerney slachthy abo nyerząthney wyączzey wlosthne zemye nyszly opcze obykly szą sz drapyesthwa nyeszprawnye opvszczacz alybo pvsthe czynycz, przetho kv wspomozenyv tego slvsza vstawycz, aby gydączy na voyną w szwogych wlosthnych zemyach nyewyączzey kv strawy szobye y konyem braly, geno wmyerney pokarm konyom alybo pozywyenye swe, przes kthorego gynako szszez nye mogłoby bycz ymyano. Tho tesz capitulum owszeyky sbywa, bo ge gest yvsz polozono w capitule *Expedit reypublice*, poth rvbriką o gydączich na woyną.

(47). O doswyathczyenyv slachethnosczy przes szesz swyathkow.

Statuimus si quis. — Vstawyamy, kedyby ktho obwinyon byl, aby nye myal prawa slachethnego, then dwv starszv swego rodv po oczczv a drvgv dwv drvgego rodv po maczerzy, a trzeciyv dwv trzeczego rodv pospolythe dobre ma wyesz obyczayem obyklym kv odzyrzenyv swego 72] prawa slachethnego, gysz przyszągą, ysz brath | sz gych sczytha a szestrzenyecz gest a gest slachczycz. Tho capitulum stogy wiszszey nisz wszystko sgarnyono poth capitulum *Nobilitatis stirps*, poth rubriką o doswyathczyenyv slachathnosczy, a thakesz thv nasbyth stogy.

(48). *Eciam statuimus.* — Tesz vstawyamy, kedy ktory sze slachcziczow s tego swyatha szydze, mayącz syny y dzewky, tedy bracza swe szostri mayą dacz mazom, posag gym nasnamyonowszy obyczayem pospolithym. Paknyalybi synow nye myal alye dzewky, tedy dzewkam s wsisthky dziedziny y gymyeny spadnye oczcysne; a bądaly chcycz bracza stryeczna ge odrzyrzecz, tedy slachczicy podlug sąmpnyenya gych przerzeczzone dziedziny slozą alybo oszaczvyą a ode dnya osszaczowanya iusz rzeczona bracza stryeczna sostram w rok gothowymy pyenyądzmy podlug osszaczowanya zaplaczycz mayą. A szamyeszakayaly przes czasz geno rokv zaplaczycz, tedy dzewky dziedziny wyekvysze odzirzą. Tho tesz viszszey iusz poth gynszymy capituli theyze matherigey sgarnalo sza, a thakosz thv malo czyny.

(49). O zyskanyv rok v wylgemv dlvgowy.

Cum in graui. — Gdy w wylgem dlugv, yako gest szesczdesząth, sto, dwyeszszcze abo wyączszych pyenyądzy swary szą częstokrocz wsrvszaya, gdi tako wylky dlug krothkego czaszv omyslony bycz a w nyeopatzenyv alybo nagle zaplaczony nye moze bycz, sz mylosczy vstawyano bycz oszadzamy, aby oszmynaczcze nyedzel rok wpolyczono chowan alybo vsta-

wyon byl kv zaplaczennyv, za pyrwy rok szescz nyedzel, za wthori drvga szescz nyedzel, a za trzeci trzecza a poszlednya szescz nyedzel. Then tesz rok, kedy ktho w zemy nye gest alybo procz zemye gest a pozywają go za rok zawythy, gemv kv sząd v szą postawycz wykładamy, a gynako pothem sządza kv skazanyv ma pocz nyeprekazayącz nyestanyv tako poszwanego.

Thv konyecz wthorich kxąg praw krolya Kazymyrowych a szbythnich vstawyaan przebrawszy godzanthne kv drvgym w pyrwych kxangach przylączone, yesz yanako sz nymy moczne mayą bycz dzyrzany, alie nye thi sbithne, bo vstawyenye gest, ysz w yaneem krolewstwe yano prawo y gena ma bycz monetha, aczkole przy nych, alye nye przeczyw gym mogą bycz gyne obyczaye.

Rvbrika.

V.

Vstawyenyę przez oswieczonego ksządza pana Włodzysława krola polskiego y nawyszszego ksządza litewskiego etc. w Krakowye poth lathy narodzenya bozego tysząc cztirseth dwudzeszsthego, na wykłą nocz wywolane.

(1). **Przeciwyko wymyslenyv nyemoczam wyarvyącz szą sządza. |**

73] *Perversa.* — Przewrothny obiczay w othkładanyv rokow wyecza pospolitego y malich rokow oth naszych poddanych do they doby chowan byl, s gegosz przysagy y krziwoprzysaszstwa wschodzily a nyemoczy wymyslone prziwodzony; gemvsz chcząc szą przeciwyycz, sze sgodnego prziswolony prelatow y riczerow naszych taky vrzath w othkładanyv przerwczonych rokow chcemy oth naszych poddanych bicz chowany, aby przerwczone przysagy y krziwoprzysaszstwa falszywa byly othczątha. A naprzoth wstawyamy, aby róky wyecza pospolitego albo wyelykego tako w sządzech zem naszych napothem othkładamy. Vstawyamy, aby pirwy rok przez prostą nyemocz, ale wthory przez prawą nyemocz, przez myenyenya szpowyedzy 74] a prziwodzenya caplana byli othkładany, o yasz nyemocz | na trzeczem rok v stanąly abo stanyely, przysagą dothknyoną vczynya, yako tedy prawą nyemoczą byl albo byl albo byly nyemoczen albo nyemoczny. Paknyaly w they nyemoczy albo nyemoczny kthokole sz przycziny thrwacz bądze, thedy thrzecze bądze mocz othlozycz a przysaze, ysz yako szlekl w thątho nyemocz, yescze do they doby nye wszmokl; ale wszdy na czwarthem wyecz v wyelgem lvbo pospolithem albo stacz ma albo procuratora pewnego poszlacz nye ma opvscyzcz a gynko rzecz straczy.

(2). *Dein volumus et cetera.* — Tosz o roczech cząstnych tho gest malich chcemy bycz chowano, ysze pyrwy y wthory rok przez prostą nye

ocz poddany naszy mogly othloszycz; ale trzeci przez pomyenia szpoyedy y kaplana rok prawą nyemoczą bądą mocz y mayą myecz mocz zedlvzycz, a na czwartem przyszącą czelną, tho gest przez dothknyenye a vczynycz, yako nyewymyszlnye tedy byl nyemoczen, bo wszdy thentho a stacz na czwarthem rok, abo gynako rzecz straczy. Ale tho o sąprzv bo o them, czso poswan rosvmycz chcemy; bo powod w wyeczv pospohem lvbo wyelgem gynako othlozycz nye moze, geno naprzoth przez awą nyemoc; a na roczech malich yençaż przez prostą nyemoc.

VI.

Rvbrika.

Vstawyenia przez oswieczonego ksządza pana Wlodzyslaw a krola olskego nawiszszego, ksządza lithewskiego a przez prelaty y riczerze wszego olewstwa polskego vlozona są thytho nyzey popisana, a w Warcze latha .rodzenya bozego tysząc cztirseth trzydzesczy y czthwartego w wigilyą ryąthich Szymvna y Ivdy apostołow na seymye wyelgem wszego krolew wa wydane y wzawyone.

(1). O poszagy y o wyenye zony po szmyrczy mązowey.

Ad abolendam. — Kv othlozenyv szkodnego nalogy, yenze dotychyasth myedzy naszimy poddanymy tilko sz pozywana albo obiczayv owan byl, ysz zona po szmyrczy mąza na stholczv wdowskem przeciwo rektoremv vstawyenyv, gesz są poczyna thako *Statuimus* ostanyaż, po ażv wszisthko gymyenyie trzymala, a przetho nyekthora gymyenyia dziezem bo bliszym przez nyethbaloscz a sle tych wdow przyglądanye a opykarce kazyla są a opvsczewale; szthąth takim obeszrzecz chcąc napothem, tawyamy, aby zona, gdy mąsz vmrze, tylko przy posagy a wyenye ostala; z ynsze ymyenyie, na gem posagy albo wyana nye ma, dziezem albo bliszym powynna byla szstąpicz y spvsczicz.

(2). O dzelenyv maczerze sz dziezmy po smyrczy mąza.

Licet eciam. — Iakokole tesz sz staradawna przez przothky nasze nyektorem capitule rzeczonym *Statuimus* etc. gest wyslowyono, ysze na, kedy mąsz vmrze etc. przy wszysthkem dobrze albo gymyenyv vypranem, tho gest, czso zalezy w kamyenyv, w pyerlach, we szszrzebrze, ;] w pyenyądzach myalaby ostacz, ale ysze | nyemale szkody ptzes thoz dziezem obikly byli przychadzacz, tcego dla sz rady a s przisvalenya pretow y ryczerow naszich owszeyky vstawyamy, aby zona, kedy mąsz vmrze, lko przy them oprawyenyv, czso gest domowne albo w rzeczach zalezy domownych, ostala, viyąwszy scarb, yako są pyenyądze, szszrebro, konye

wyelgą, wszisthka harnasz albo bron y stada szwyerpycz, gesz wszisthko dzieczem ma są dostacz, wykładayacz nattho, aby thaka nyewyasta przy szem bidle y przy wszisthkich ginszych ktorichkole rzeczach, ktoreby gey w wyenye bily, pospolv y s konnymy vosznyky, gymysz czasv maza swego waszanaby ostala, wyewszy odzenye y konye male w wasznosczy trzech grziwyen maza vmerlego, yesz w rowną cząszcz panyey sz dzieczmy szpascz mayą skutecznye.

(3). *Oczecz za zywotha zenye y dzieczem opyekadnyka moze dacz.*

Orphanitati. — Syrocsthwu dzieczy poth panysthwem naszym doradzicz laskawye zadayacz, yesz nyegdy przes oczcze do lath rostopnosczy nyebadacz wychowane, sz przygody smyerczy ostaya, a thakosz cząsthokroc przes nyekthore w sądzech dla oczcza byvaya gabany, gysz lath y rostopnosczy nyemayacz, othpowyiedzecz w prawye na rzecz nye mogą any mayą yakokole, o latha gim bylo obeszczano, yako tho parobkom do pyączinaczce a dziewczkam do dwunaczce lath wlicznye, aby w thentho czasz nye powinny bily othpowyiedzacz, a wszakosz ginszimy rosmagithimy oczczemy cząstokroc vczysnyenye czirzpyą. Odtichmyasth vstawyamy, aby oczecz zywacz mogli dzieczem swogim y zenye, aczby chczala, vstawycz pewne opyekadnyky, ktoreby chczal, a o ktorich wyączey dowyerza, asz do lath wyszszy rzeczonych, any thichtho opyekadnykow po smyerczy vstawyayaczego biszszy (s) oth opyekanya bada mocz oddalycz.

(4). *In quadam etc.* — W nyektorem vstawyenyv namyasthka naszego, tho gest w capitule *Ex comuni usu* vstawyono bylo, aby kedy maczerz vmrze dzieczem a oczecz ginszą zoną poyacz chcze, dzieczy oth oczcza myaly ządacz cząszczy. A thego dla bacząc w themtho vstawyenyv, ysz prze nyewdżącznosc przes dzieczy oczczv vczynyoną a prze ponyzenye stadla, ysz oczczecz bacząc wyszsze, czso gemv synowye przes wdżące gimyenia vczynily, gim nye thbal any chczal dopomocz, kedy ge na gymyenyv szchodzicz vydzał, a thakosz myedzy oboją stroną myrzączką a gnyew pochodzi, gimsze nyevszythnosciam przeciwyycz są chącz, vstawyamy, aby oczecz mayacz szyny, po smyerczy zony wtorą poyaw, nye powynyen byl, nyslyby dobrowolnye chczal, pzzereczonym swogim synom cząszczy dacz 76] dziedziny, gdi nye gest rosproszcza | gymyenia, ale asz do smyerczy swey w gymyenyv swem dziedzinnem ktoremkole ma panowacz y myaszkaç, dawszy tylko przereczonym synom szvim, chczaly a mayaly rosztvm, poszak albo kthorakole cząszcz maczerzystą, yasz po maczerzy gych dla poyacza podzwynął y wszął.

(5). *Declarantes statuimus.* — Obyawyayacz vstawyamy, aczby są przigodzylo oczczewy se wthorą zoną synow nyemyecz ale dziewczky, a gdy sz pyrwą myal syny, tedy vmrzely oczecz synow albo dzieczy przereczonych, cząszcz drvga nye dostanye są dziewczkam wthorey zony, ale synowye albo

yn pyrwey albo wthorey ktoreykole zony, gisz ostaly, szostry swoye pollug obyczayv zemye zamasz vidadzā, dawszy gym pyenyadzmy posag podobny, vvyāwszy tilko dobro maczerziste, acz ge przerzeczone szostry myaly, gesz gim ma ostacz. Ale kedy zdeczy pyrwey zony czāszcz swoyā ownā oth oczcza gym dobrowolnye rosdzelenym wyekvysthim danā ymayā, edy czāszcz wthorey zony szynom albo dziewczkam ma szā dostacz szpelnye se wszego.

(6). *Ut via dubijs et infra.* — Aby droga wātpyenyv byla przekazona, yegdy szā przigadza, dziewczky po smyerczy oczcza swego sz braczā rodzonā stacz w gymyenyv, a thy obykly sā striyowye albo blyszsy przyaczele ymyenyem opyekanya chowacz na then konyecz, tho gest konyeczny vmysl, yszby ge ktho tymykole wymowamy albo vmowamy sz dzedzyn ipchnyly, chcāzcz gim pyenyādze, gdyby szly zamasz, namyenyecz a dacz. A my thakym sz naszey lasky zādayācz obysrzecz napothem, vstawymy, sz gdyby mazowye gych wzāwszy thako pyenyādze oth stryow, przyaczol lbo gych opyekadlnykw pothe slvbem nyewzācza czāzczny na nye slvszācznych, kaknykole lvbo przez rakoyemskie vprzespyeczenie, lubo ktorimole ginszim obiczayem, thaky slub myedzy ye wnydze alboby byl vczwyrzon, tho skazyemy bicz wsdrvszone a proszne, nisz wsdy przerzeczone zewky wrocicz szā mayā kgych dzedzynnym czāzczam mymo slvby albo ymowy ktorekole a dobrowolnye przerzeczone dziewczky kv gymyenyv swemv rzystāpycz jako y pyrwey mocz mayā ymyecz.

(7). *Astucie et infra.* — Chitroszczy a lsczywosczy przewrothnych vdzdy, gysz wszystko w gorszā obraczacz a wykładacz szā nye lākayā, drogā rzekazycz zādayācz gych gymyenyem opyekanya nyektorā albo nyekthore dziewczky prawem blyszkosczy sz dobrem dzedzynnym, w gesz po oczczoch vstāpyly ymayācz yusz dorosle a kv vydanyv podobne chowayā, nyechczāzcz gych zamasz dacz na then konyecznye vmysl, eszby gymyeny gych mogly llvzey dzyrzecz, vstawymy, aby thake dzewicze thako, jako przerzeczone gest, dorosle, mogly māze szobye wszācz procz thego strya albo opyekadl-17] nyka woley y przyszvolenya | ale wszdy s radā ginszych stryow albo nyow. Any przetho gymyeny gych bādā mocz bycz poszbawyony albo szchytrzony dla nyektorego vstawyenyā naszego namyasthka, gesz szā pozyna tako *Item statuimus, quicumque virginem*, jako viszszey o vnyeszenyv lzewycze popysano, gesz podlvg thego chcemy bycz rozvmyano.

(8). *Prescriptio.* — Dawnoscz dzyrzenya albo dzedziny w pyenyādzach zastawyoney yakokole w nyektorich zemyach naszych do pyāczynaczcze ath chowana, gysz gdi przemynyely, tedy tho dzirzenie albo gymyeny przez pozyczczā pyenyādzdy obyklo bylo na wyeky bycz otrzymano, vydzalo szā nam y naszey slachcze, ysz thako krothka dawnoscz nye przesz grzechv byla szchowana albo dzirzana. A przetho sz nynyeyszego czaszv vstawymy, aby w przerzeczonych zastawach dawnoscz trzydzesczy lath myala bycz

chowana, w gychze trayających (s) zastawcza bądźże lubo przeth sądem w kszągach sądowych swoyą zastawą othnovycz.

(9). *Ad precludendam.* — Kv przekazenyv drogy pothwarzam przez nasz obeszczano gest, ysz gdyby kthokole chczał o dziedzyną nynye zastawyoną poszwacz, myenyącz, eszby yą dzirzawcza nyesprawyedlywye w zasthawye ymyal y drzyrzal, yasz sznacz szprawnye yma y drzyrzy, dzirzawcza kv doswyathczyenyv przez swyathky ale nye powod ma bycz dopvszczon, a nawyączey, gdzie oboya strona listowego a szprawnego na thake dzirzenye nye ma szwyadeczstwa, thedy w thakey przythczy drzyrzewcze o szwyadeczstwo ma bycz dopuszczono.

(10). *De limitibus.* — O granyczach naszych zemyanow tako vmyslylismy obeszczecz, ysz gdyby szą przygodzilo ktoremv o granicze klopoczczemv doszwycaczycz a vkazacz dwa albo trzy kopcze albo take snamyenythe sznaky, yako na polv vyaszdy ale w leszech czosny albo snamyona na krzysz, yako gest obyczay, virąbyona, tedy pothkomorze nasz tego, gen lepsze snamyona a sznamyenythsze albo kopcze vkaze skazyącz poth vczązenym swego sąmpnyenya, powynyen bądźże a ma przypvszczycz kv szwyathczyenyv. Ale gdzie oboya strona snamyon szmyanythsich (s) myedzy dziedzynamy nye ma, thedy powod kv doswyathczyenyv granycz sze szwyathky, yako gest obyczay, ma bycz przypvszczon.

(11). *Ex consuetudine et infra.* — Sz obyczayv y sz prawa starego drzyrzą, ysz przedaw dziedzyną kvpcza gey przez trzy latha y przez trzy myeszające oth gabanya kaszdego ma zastąpycz; ale ysze częstokrocz szą przigadza, ysz sąszedzy onyey przedaney dziedziny, gychsze granicze tesz szą dothykayą they dziedziny, w przerzeczone trzy latha y w trzy myeszające kvpcza gabacz opvsczą, alysz przedawcza a zastąpcza dawnosczy zastąpyena othbądże, yasz dawnoscz gdy mynye, dopyro kvpcza o granicze klopoczcz 78] szą nye ląkayą, acz kakole przy | przedawanyv oblycznye byly: a thego dla otthychmyast chcemy y vstawyamy, aby kedy ktora dziedzyna kvpczewy gey, tho gest themv, gen yą kupil, przez przedawczą bądźże vkazowana albo wywodzona, sąszedzy theytho dziedziny przez przedawczą gey slwzebnykem byli poszwany, aby bily oczwyscze przy gey vkazowanyv; gysz nye bądaly chcycz przycz przez slwzebnyka thako poszwany, a we trzy latha y w trzy myeszające dzirzawczy o granicze rzeczy nye rvszą, thedy dzyrzewcza pothem kv doszwycaczenyv na kvpyenye sze szwyathky ma bycz dopvszczon.

(12). *Et quia barones et infra.* — Ale ysze ryczerze zem naszych w sządzech wyecz pospolithich lvbo wyelgych personą naszą snamyonvya, przeth gymisz rzeczy dziedzynne y gyne wyączszą wodzą szą a rosprawayą a szkazanya przesz nye vczynyona mocz mayą wyekvystą, yako przeth oblicznoszą naszą szą stala, przeth kthorimysz thesz wszdawanya wyelkego ymyenya szą dzeyą, gesz szkazanya y wszdawanya y gynsze rzeczy przez nye

ądzone a dokonyczne w osobnych kszągach popyszvya: a przetho gdysz yączsze rzeczy wiszszey mayą bycz wazon y pylneye a przespynecney owany, chcemy, aby przerzeczone kszągy wyelkego wycza y dzeje oth zamkiem trzech klvczow oththychmyasth chowany, kthorich klvczow ądza geden a drvgy pothsządek a trzeci zemsky pyszarzs mayą myecz chowacz, any slvsza genemv przez drvgych przerzeczony zamek othworzicz. le ysze sz popysow dzej przerzeczonych y sze ksząk nyekthorzy lystow yecz y wyczągnacz czasv podobnego ządayą, thego dla obyszszrzano ma rcz, aby sądza myal przez slvzebnyka yawmo, kedy potrzebysną bądze rdzal, kazacz volacz, ysze w thakem powyeczce myesczcza a dnya thakego szągy abo popyszv kv wydawanyv listow albo rokov gych myecz ządaczym bądą wylozony.

(13). *Decernimus autem.* — Ale o rokoch malych strawam a klopothom uszych vbogych szlachcziczow lvthvyačz są, thakosmy vmyslily obeszrzecz, y przerzeczony rokowye малы nyewyączeykroc, nyszly gena w myeszacz kaszdem powyeczce ymyany, na gychze komornyczy sądzy y pothsątkow drvdzy komornyczy woyewodzy y pothkomorzyczny vibrany przez nye m mayą bycz przyłączony. Przes ktorich sądzego y pothsądzego komornyczy nye mayą myecz moczy sądzenya. Tesh komornyczy albo vradnyczy ako poszadzeny, nye mayą, nyszlyby wlosthne szwe rzeczy mowycz, any r mowyenyv rzeczy sz sądv są wsznoszycz. A dobre y radne są wydzy y sądza y pothsądek na malich rokoch kedy mogą, szedzely, yako Wyelkey Polszcze gest obytklo.

(14). *Officiales autem.* — Vrządnyczy abo komornykowye lvbo sądze alich rokov nye mayą oth rzeczy wyączszich, gesz alysz do trzydzesczy zywyen y nyzey lyczacz, sądzycz bądą za pamyąthne, czso gynszim gyenyem przysąth rzeczono, wyączey nysly dwa grossa wszacz; ale oth yączszich rzeczy, gesz mymo trzydzesczy grzywyen są szczagayą, cztrzy y] grosze, a pysarzs grosz geden wączza mayą mocz ymyecz. |

(15). *Provisum est.* — Obyszszrzano gest thesz, aby za kaszdą zalobą zeth sądem polozoną, aczby tesh wyaczey person bylo, oth ktorich są loba dzeje, nyewyączey nysly geno pamyąthne wyczągano.

(16). *Relatum est.* — Powyedzano gest nam, ysz starosthy zem naszych spolicze rzeczy ktorekole, gesz knym tesh nye slvchayą any vsnany są zisluchacz, sądzą, szkazyvą a rosprawyayą. Chczacz gym polozycz vmyar ądzenya, vstawyamy, aby starosthy zem naszych ginszych rzeczy mymo lonky niszey popyszane nykake sądzycz nye myely: gwalth albo fatanye ewycz albo nyewyasth; sbyanye na goszczinczv albo na yawney drodze bo vczynony gwalth; pozega a ognya vypuszczenye; nagabanye gwalthowne yego przebythkv; ale gynszich rzeczy mymo thy czlonky nye mayą myecz oczy sądzenya.

(17). *Terrestres notarii.* — Zemscy pyszarze we wszystkich zemyach krolewsthwa naszego yako w Wyelgey Polscze, w Szyradzv, w Lanczicy, w Kvyawach a w Dobrzinskey oth zapysow genako bracz mayą swa prawa podlug yako pyszarze krakowskey y sądomyrskey zem byerzą, za kaszde wpyszanye asz do koncza rzeczy gedem grosz abo na począthkv rzeczy polgrosza a na konczv drvge polgrosza.

(18). *Iudayca perfidia.* — Zydowskye przewyarsthwo gdzisz chrzesczyanom zawszdi gest przeciwny y nyeprzyaczelne, ysz nyetylko na wyerze albo na czele, ale y na podeptanye gymyeny y na pothąpyeny chzesczyansthwa zawszdy vmysl ma, a yakokole w vstawyenyv nyektorego capitula, czso są poczina tako *Porro etc.* gest gim zapowyedzano, aby dawacz lvdzem pyenyądy nye myely na listy a na zapisy ale tylko na zakłady, a wszakosz ony tego nyedbayącz, pyenyądy na lysthy a na zapysy dawacz nye przedstawaly. Thego dla chcząc poddanym naszym laskawye pothpomocz, yako sz chzesczyanyskego zakonu povynnysmy y mvszymy, napothem zapowyedamy, aby zydowe na lysthy a zapysy pyenyądy nye pozyczaly, ale tylko na szakłady, yako viszszey w themtho capitule gest vyrzeczono. Tego dla aczby ktory sz zydow pothem take lysthy albo zapysy vkażal albo na nye penyądy dał, take zapisy y lysthy oth nynyeyszego czasv nyeyeny mayą bycz moczy albo godnosczy, any byerząc pyenyądy take kv zaplaczennyv gych ma bycz obvyżan.

(19). *Si aliquis nobilis.* — Gdy nyektory slachczycz albo myenyącz są sz szlachetnego rodzayv porodzonego rzecz, eszby nyektory gemv nyerowny bądacz w vrodzenyv layącza słowa zadal, a sąpyerzs tego gemv zaprzy, thaky wlostną przyszągą są oth gabanya gego proszno oczimy (s).

(20). *Kmetho vero.* — Kmyecz nye bądze mocz ktoremv szlachczyczowy albo za slachczicza są mayączego slachathnosczy naganycz, nyslyby snacz thentho kmyothowycz szlislal, yszby prze drvgego slachczicza pyrwey gemv bylo naganyono a on są sz thakego przyganyeny nye wywyothl. Ale tho chcemy rosvmyecz o onych slachczyczoch, kthorzy na woyną slvżą 80] a poth | prawem zemskym są; a nye o thich, ktorzy w myesczech bydlą a pywo szynkvya albo snacz szbyegy są w zemy niczs nyemayącz, gdysz thaczy mayą są wyczyszycz.

(21). *Quia libertas.* — Ysze vola przes małhrcze kthemv gest należona, aby lasy w pvscze, gdzie male vzithki przychodzą, byli wykopany, aby w szyrsze vszytky byly obroczoney, a przetho gdy kthori kmyecz na lesze gdzieby poszadzona wyesz myala bycz, wolą przymye, nye bądze mocz oney szwey roley, alysz yą vykopa, szobye rvszicz, ale vikopawszy moze vczynycz, vczynywszy, czso zemske prawo albo oney dziedziny požada a vi- cząga, przy yego rvszanyv, tho gest vycszv.

(22). *Cum autem scultetus.* — Kedy szolthisz albo kmyecz sz roley lvbo sz dziedziny szwey przes wyny pana szwego szbyczy, thaky sbyeszca kmyecz ma przes pana w sządze gayonem a w wyączszem trzykroc a nathwyaczey czwarthe vpomyenyon bycz, aby na swą dziedzyną szą wroczył. Gysz acz szą nye wroczy tako powabyony, tedy pan oney wszy oszwyath-czenym bądźe mocz gego dziedzina przes gynszego oszadzycz mymo onego nyethbalosz. A bądźely ten sbyek a nyethbalcza groszy czynyl poszedzącim rolą kakekole, pan, poth ktorym bidly, vpomyenyony bądźcz, prawo polske s nym poządającym ma vczynycz, a gynako ten pan, poth kthorim gest, przeciw themv czynyacz, vyna pyącznadzaszcza przepadnye tylkokroc, zylkokroc vcziny przeciwko temv vstawyenyv naszemv.

(23). *Inutilem scultetum.* — Nyevszytecznego szolthiza na dziedzinye pan ymayacz albo knąbrznego, moze gemv przykazacz szolthistwo swoye przedacz, gysz nye bądźely mocz kvpcza ymyecz, tedy on dziedzycz sz rzeczonym szolthiszem mayą przystąpycz y mvszą kv sądv zemskemv y wszącz a wybracz dwye personye rostropne nygeney stronye nyepodeszrzane, gesz godzathnosc takego szolthiszowsthwa, tho gest zacz stoy, na yena svmmą oszczowawszy, themvtho panv albo dziedzyczowi powyedzą zaplaczycz. A thakosz pan zaplaczivszy ono szlozenye pyenyaszne, szolthisowsthwo sobye odzrzy.

(24). *Primeva constitucione.* — Pyrweyszym vstawyenyv w kapitule rzeczonym *Statuimus* y daley sznako gest bicz chowano, ysze kedy ktorzy kmyecz albo kogole w szwoyem lesze zastanye, tedy gy za pyrwe począdzanye tilko w szekyrze począdza, yako wyszszey w them capitule gest popysano. Ale ysze rosmaythe szą laszy, myedzy ktorimy szą nyektora drzewa w drvgych wyelegey vasznoczey a drogego mytha, yako gest czysz y drvgę drzewa droga, yesz bacząc, ysze zaklady albo čásba mayą przewyszszycz w wasznoczey swey rzeczy thy, o ktore począdzany, vydzalo szą nam y naszym riczerzom, ysz gdyby wszethw w lasz czącz thake drzewa 81] albo gym rowna | porąbyl, moze bycz przes dziedzicza thego lasza yath a na rąkoyemstwo proszącym dan. Bo nye gest sgodno any szą wydzy dostateczno za thako sznamyenythą szkoda lekky zaklad wszącz albo yszby tilko w począdzanyv byl skaran. A thakesz o gayoch, gdzie malo gest laszow, ma bycz roszyvmyano y chowano.

(25). *Mellificia.* — Barczy na puszcach albo w gymyenyv gynszego pana kmyecze trzymayacz albo prawem dziedzynnym mayacz, a poth ginszim bydłacz, dany sz myodv mayą dacz; gysz gdyby w zaplaczenyv theytho dany byly szmvdny albo placzyczby othmawyaly, tedy rzeczony pan moze ge o czynsz swoy sądzicz y cządzacz, a pan, poth kthorimby szedzely, nye ma gych otheymowacz, ale proszącemv szprawyedlywosc s nymy ma vczynycz, yako o spolitem (s) mlynarzv tesz w kszągach zemskych wyszszey gest obyszrzano.

(26). *Nonnulla*. — Nyeyeny przeciwnoczy albo myrszanczky myedzy naszymy slachczicy wschodzą na lowyskach tego dla, ysz nyektorzy szwyerz gonyony przes psy drvgego wszącż nye sromayą. A przetho acz ktho napothem gelenya, losza albo wyeprza przes pszy drvgego gonyonego albo yąthego gwalthem albo tagempnye przethe pszy drvgego weszmye albo vphaczy a sobye weszmye, thaky za swyerzą albo za myąszo trzy grzywny a za vyną drvge trzy grzywny onemv, czy szwyerz gest, zaplaczycz bącz powynyen y przyczysnyon.

(27). *Frequenter*. — Czastokroc obykło są przygadzac, ysze slachczicy albo tesz pospoliczy lvdze w dobry lasz albo w gay rzeczony zapvstha, czykole vmyslne wszethwszy albo sz przithczey pozarem zaszą, a o tho przes pana wszy they dziedziny bywayą obwynyeny. Thaczy nye ginszym nyszly prawem polskym jako pozescze mayą bycz sądzeny a yakokole gych czczy przes tho nye bywa vczągnyno, wszdy przewyczezeny bądzely kmyothowycz a ma szkąth zaplaczicz, zywoth dzeszącą grzywnamy ma othkvpycz, jako y za głową kmyeczą obykly sza dany bycz dzesąc grzywyen.

(28). *Com autem lepores*. — Ale ysz zayące lowyący obykly są vbogim lvdzem przeszmyernye skody czynycz a przekazy dobre gych a zytho podeptaczyąc¹⁾, tego dla zapowyedamy oth swyątha swyąthego Woczecha asz do grmadzenya wszego zytha ozymyego sz pol y yarego na gymyenyv gynszego procz voley gego lowycz a gonycz zayączow aby nye szmyal, albo czyrzpyączemv skodą trzy grzywny przepasz za vyną ma są wyedzcz.

(29). O nyewolnych sbyegoch.

In lege. — W prawye czesarskem stogy, aby szlvdzy nyevolny y slvzebnycze nye mogly bycz sz rąkv panow szwzych wywolony, alyszby przes nye volno pvsczeny byly a wolenstwv szwroczeny byli. Ale ysze cząstho-82] kroc thaczy nyevolny rąkv panow szwogych vczyekayąc | a wyerowacz są chcząc v obczych zemyan y v sząszadow, gdy vczekayą, noczowani bywayą y chowany, a thakosz thakim obyczayem pany swe opusczywszy a gych othbywszy, kv wlosthoczcy są wraczayą, sz gych vbyezenya panowye nyemale szkody przymvyą a yakoby dziedzicsthwo straczyly, bo slvgy nywolne pan chce gdzie poszadzycz moze, dziedzyną nową przes nye zakladayąc a pothnosząc. A thego dla, gdyby thaczy v kogo pothem noczowany byly a chowany, thenthom ma ye wstrzymacz a w dworze krolewskem bliszszem oszwyathczycz a powyedzcz, ysz thake ma wsczągnone a chowa. Paknyaly then vczynycz tho opusczy a pan slvgy onego przese szwyathky

¹⁾ W tym wyrazie litery cz przed y są podkropkowane, na znak, że omylone i niepotrzebne.

doszwyathczy przeciwko gemv, ysz on nyewolne chowal, tedy panu, czy byl, ma gy zaplaczycz sz vyną pyącznadzescza.

(30). O braczsthwach w lokezach y myrach.

Ad precludendum. — Kv przekazenyv drogy braczsthwam, gesz rze-myąszlnyczy myasth dzirzą, vstawyamy, aby woyewoda y starosta sz gyn-szymy czesthnyky zemye oney kaszdego latha w pewny dzen myary thako zythne yako svkenne y gynszych rzeczy zemskych, gesz na thargy przez kmyecze przywozony bywayą, y gynszych rzeczy, gesz w krolewsthwye naszym nalezwyą są, myely mytho vstawyacz, przykazowacz y oprawyacz podlvg obyczayv dawno chowanego, aby przy tychtho myarach y mycze szdrada nyedopvyszczana. A paknyaly przeciwko themv naszymv vstawyenyv daley czynycz braczsthwa w ktorychkole myesczech naszych myedzy rze-myąszlnyky nalezono y wyszvcano, tedy czy rzemyąszlnyczy, myedzy kthorimy-by thake bylo braczstwo nalezono, vyną szethmynadzescza komorze naszey zaplaczoną przepasz są ma wyedzecz y zaplaczycz.

Criste tobye phala, yvsz prawa polska są dokonana, yasz wykładana przez mystrza y doctora Swanthoslawa s Woczyeschyna, cvstosscha kosczola warszewskyego swantheho Iana, na proszbą Maczeya sz Rozana, pyszarza ksządza Boleslawa y cyrzskego plebana, pyszana przez Mykolaya Svleda pysarza y bvrghmystrza warezskego, myesczanyna, latha narodenya Bozego thyszacz cztir-szeth y cztirdzesczy dzewyąthego Amen¹⁾.

VII.

85] Prawa zyemye mazowesskey.

Tocz²⁾ są prawa vstawyona w zemye mazowesskyey przez wyelmozne i oszwyczone xyanzątha Semouitha s Bozey mylosczy xyanzan wschitkyey zyemye mazowesskyey, xyąndza Iana xyąnzan warschewskye i Semouitha xyanzan czirskye, gdzesz tam bily passany i slyachathny przerzeczoney zyemye panowye, Nassutho wyscky, Nyemyerza sochaczewsky, Voczech warschewsky, Sassin rawsky, Schiszka viszegroczsky, Rogala gostinsky castel, lanowye, Pael Pyoro, Ian Sglesch, Marczin Babka, Gothart Mykosch sandze-Andrzej Czołek, Goworek Pael s Radzonowa choranzaa, Czczibor s Kos-

¹⁾ Koniec tej strony i cała następna strona 83 niezapisane. Na dalszej stronie 84 następuje miniatura, wyżej opisana.

²⁾ Litera inicjalowa w tym wyrazie nie jest w kodeksie T lecz po prostu O, snąc przez pomyłkę.

maczewa, Lascz s Wronsk, Szczepan pothkomorza i gynich wyele slyachthi etc. gisch przitem oblicznye bily. Dzyalo syań w Sochaczowyc, w ponye-dzalek po nyedzyeli *Cantate*, trzeciya po Welycze noczy lyath Bozich ti-syancz trzistha syedmdzyesyant syodmego.

(1). Abi stare sandi nye bili powtarzani.

Naypyrvey wschitky sandi, kthoresz dzali syan czassu xyanzantha dobrej pamyanczy Semouitha Starego, Troydzyenya i Vanyka, takoze wschitky sandi stare, o kthorekole rzeczi bili, nye mayań bicz daley powta-rzani, ale lepyey przerzeczony sandi i wschithky rzeczi s pamyanczy mayań bicz sgladzeni a wyeczne mylczenye wlozilismi gym i wkładami.

(2). O nyepozwanich.

Item wschelky czlowyek, yenzebi nye bil przy przy albo zaloby w san-dzye przet sandzamy a nye wsdal swej przè, ten any ku straczenyv any ku wynye ma bycz skazan, any swej rzeczi straczy.

(3). O pozwanych, ktorich w zyemy nye.

Item acz ktori czlowyek bilbi do sandv pozwan, a onbi prze brata swego w zemy nyebiczye przed sandzyań odmawa odpowiedzacz, aczbi ten, kthoregosz w zemy nye, po vczczivich sluszbach i po swich rzeczach s zye-myebi viyechal, tedi temu, yegosz nye, do yenogo roku, pakli pyrwego roku prawnu staczbi nye mogl, tedi do wthorego roku, paklibi takyesz wtho-86] rego roku staacz nye mogl, tedi do trzeczego roku nadvissche | yemu rok przes sandze ma bicz sdan. Paklibi trzeczego roku nye bil, tedi brat, yenze nye chczal przes brata swego odpowiedzyecz, o czanscz swej dzye-dzini ma odpowiedzyecz a w czanscz brata swego, kthorego nye w zyemy, nye ma syań wmyatacz.

(4). O violanych zloczinczach.

Item xanzantha Semouith Stari, Ian i Semouith mlotschi wschithky swe zloczincze albo zlodzyeye albo lotri, ktoregokolibi stadla albo powys-schenya bili, mayań popissacz a ye yeden od drvgego na pysmyenyv wskazacz. Paklibi ktho tich violanich (s) swej nyewinnosczy i ganybi nye dbal oczisczicz, tedi podlug vczinkv swego yako zaslužil, dostoinye czyrz-pyecz bandzye.

(5). Zastawa ve trzydziesczy lath nyevikvpyona, wpada w wyecznoscz.

Item acz kthori czlowyek dzyedzyną swą w pyenyandzach drvgemu albo w kthorichkoly rzeczach zastawyl, ot czassu dzysyeysczego tha zastawa do trzydziesczy lyath czalich bandzye trwala. Paklibi w tich trzydziesczy lyczech ta dzyedzyna przes dzyedzycza prawego nye bila vikupyona, **thedi**

then, kthori w zastawye yañ trzimal i trzima, na wyeky yañ possyandyje; a ten, czso yañ zastawyl, nye bandze gey myal na wyeky.

(6). Dzał yakokoly nyevezwyrdzoni, trzemy lyathi vwyekvgysczon bandzye.

Item acz myedzy kthorimy ludzmy stalbi syań dzał, tako ze koschdi z braczyey myalbi swan czanscz, a ten isti dzał nye bilbi przes nye przed oblicznosczyań xanzanth albo sandz zrzandzoni i vczywyrdzoni do trzeczego roku albo lyatha, tedi yeden drugiego nye ma gabacz, ale geden drugiego po mynyenyv trzech lyath w pokoyv possyecz i syedzyecz ma przepuszczic.

(7). O małżoboystwye.

Item acz myedzy nyekhtorimy ludzmy, kthoregokolibi stadla bily, valka albo zwada przygodzilabi syań, thedi on, komu oczycz, brath albo ktho s przyaczol przes nyekogo bilbi zabith, schvkacz czywego i patrzacz ma, ale sprawyedlivego nye ma gabacz. Paklibi smyalosczyań zlosczywań prawego w domu albo procza domu nagabal, tedi ten, czo nagaba, czyzy i gymyenia ma bycz zbawyon, a ossobnye se schiyan varowacz syań musy.

(8). O them, gdi kogo gaba gwalthem.

Item aczbi syań przigodzilo, zebi nyektori nyeprzyiaczel albo kthokolibancz samotrzeczniczcye albo samowthor na nyekogo wrzczil syań gy 87] zabycz chczancz | albo yemv nyektore gabanye vczynycz zandayancz, pakli on, na kogo przischly, yenego s nich posnacch moze, takyego do sandu poswacz ma, a ten, ktorisch o thaky grzech obvynyon, ma svoyań nyevinnoszcz se swyatky ocziszczycz tako, ze s nymy naan nye yesdzyl. A gdi nyevinnoszcz ocziszczy, praw bandzye. Paklibi nye ocziszczyl, tedi w tako vyele vin potanpyon bandzye, w yako vyelu zaloba naan bila; a potem ten isti isczyecz drugych, ktorich syań domnyma, ze s nym bily, o thań rzecz nye ma gabaacz.

(9). Gdi kogo obvynyąn o zlodzyestwo.

Item gdi ktho o zlodzyestwo bandze obvynyon albo osromoczon, taky schesczyań swyatkow w sandzye swoyań nyewynnoscch ocziszczy a ony swyatkowye za nim mayań przissyancz, a on sam nye ma przissyangacz; ale wschdi thi iste swyatky s troyga rodu o swoyań sromothań stawycz ma, ktore wschdi starschi zemye przyymana.

(10). Iednanye kaschdey rzeczi sandowy ma bicz wznaymyono.

Item gdi iednacze ktorego iednanya albo nyektorey nyesgodi do sandubi syań przeczyangnaly, thedi gich zrzandzenye albo iednanye przed pani vkazacz i vimowicz mayań. Paklibi gyndze procz sandu chczyeliby syań siednacz, thedi thimy iednaczymy yako i s gynschimi swyatky syań wwyodań.

**(11). Mszczizna ot pyanczynaczeye a zensczisna ot dwunaczeye lyath maya
otpowyedacz.**

Item gdi dzyeczån mszczizna pyanczynaczeye lyath ot swego vrodzenia nye ma, thakye w prawye odpowyedacz nye ma; ale gdi mynån pyancznaczeye lyath, ma sobye szrandzicz pyerczån a przez thego pyerczån na zalobi odpowyedacz bandzye przipandzon.

(12). Gdi xanzån obvyni kogo o zlodzyestwo.

Item gdi nyektere xanzån nyektorego czlowyeka o kradzesz, o zldzyestwo obvynilbi, gi zlodzyeyem myenyecz, thedi yemu rok naprzod za schesz nyedzyl a i daley na wthorån schesz nyedzyl a nadwischsche za trzeciån schesz nyedzyl ma bicz dan; pakli w tey osmynaczeye nyedzel sprawyedliwi syån nye vczini, thedi xanzån w gymyeny yego ruschayånce i nyeruschayånce ma syån wrzuczic a on s schiyå ma syån vyarowacz.

(13). Zlodzyey gdi vesmye otplathån, wschitko zaplaczey.

Item gdi xanzån nyektorego zlodzyeya albo nyekteran zlodzyeykån obyeyycz kazalbi a na tem pomstån vesmå za gych grzech, tegdi w gich dzyedzini albo gymyeny to iste xanzån wwyanzowacz albo wrzuczacz syån nye ma, bo wschitek grzech schiyån swån zaplaczyli; a wschdi zona i dzye-88] czy gich w gymyenyu maya bicz przepuszczeny pokoyne. |

(14). Gdi zlodzyeya w czudzey zemy obyeschån, xanzå wesmye yego gymyeny.

Item gdi nyekteri czlowyek zlodzyestwo nyektore popelnylbi a potymbi s zyemye vczyekl w zyemyån gynschån a tambi w zyemy czvdzey obyeschon bil, tegdi w yego czånsz dzyedzini pan xanzån wwyånzacz ma; ale w czånsz braczyey yego nye ma syån wmyatacz, ale dobrowolnye bes wschego vgabanya bracza se yego czånsz slye possyandån.

(15). Vyna, gdy zyemyanyn zbyye kmyeczya.

Item gdi nyektori wlodica kmyeczya zbiye albo rany, tegdi kmyecz ma nayan zalowacz, a pan tego kmyeczya przed sandem staacz ma; a gdi ten isti kmyecz na swem przeczywnyku zisczee sandownye, tedi pan, yegosch kmyecz bil ranyon albo sbith, swego kmyeczya trzi grziwni vesmye a kmyecz za swe rani schesz skoth vesmye, ale vini xanzancze ossobnye viyåwschi.

(16). Gdi wlodika zabye wlodikån.

Item gdi wlodika zabiy wlodikån, za wlodikån zabytego cztirdzyeszcy grziwen zaplaczycz bandzye vynen.

(17). Gwalt kmyotownye.

Item gdi ktho smyalosczyån zlån nyewyesczye albo wdowye gwałt vczinilbi albo dzewcze dzyeviczstwo albo panyenstwo zgwałczil, cztirzi grziwni

za thaky gwałt dacz bandzye vynen, wiyawschi vyni xanżancze, sandzi albo ktorichkole gynshich czestnykow.

(18). Manzoboystwo kmyecza.

Item gdibi myedzi kmyeczmy manzoboystwo bi syań sstalo albo przigodzylo, tegdi za kmyecza zabitego zenye albo i dzyeczyem taky manzoboycza cztirzi kopi a xandzu albo dzyedzyczowy druge cztirzi kopi zaplaczicz ma.

(19). Gdi kto zaluye o rolee, polya albo o pozitky.

Item gdi dwa czlowyeki myedzi sobań ruschilastabi zalobą o rolee albo polya albo pozitky, tegdi ten, yenbi myenil, zebi yego bili role albo polya, ma doswyatczicz sansyadi, gysz są rzeczeny ossada, albo s starczy; a paklibi kto o swoye role, polya albo vsitky za trzi lyatha mylczal, na wyeky ma mylczecz.

(20). Vyna przyganna, gdi włodica przigany włodicez.

Item gdi kto komu przigany, tho yest włodika włodicez, tegdi on, komu prziganyono, swoye włodiczstwo ma dowyecz stawyancz s włostnego rodu dwu lepschu i starschu, a se dwu rodu dwu lepschu, tho yest s kaszdego rodu dwu powyecz ma na swyadeczstwo. A gdisch doswyatczy, tegdi on, ktori prziganil, pyancz grziwen onemu, komu prziganil, a pyancz grziwen xandzu dacz ma.

VIII.

Czlonky drugich rokov wyelikich wstawyone.

Item znamyonuy lyatha Bozego tissyancz trzista osmydzyesyant syod-89] mego, w Zakroczimyv ve wthorek w vigilia swyantego Pyotra | apostola, gdi syań Przekowi skaczą, na roczech velykich przes naoswyeczensche xanżań pana a pana Ianuscha xanżań mazowesskye etc. w thi czassi myanich pospolu s riczyerstwem i slachthą swan wschitką, gisch w thi czassi na sandzye tich rokov wyelykich syedzyely, czlonky o wzyanczye gwałtem panyen i wdow albo nyewyast pod szrandzenim nyzey vipyssanym dobrą i wszalań radań myawschi, rostropnye s prziswolenim wschego riczyerstwa przerzeczonego vkonane, gysz na wyeczne czassi w xanstwy thegotho xanżancza mayan trwacz.

(1). Possag, gdi korań panna gwałtem wesmań.

Item gdi nyekteri slachczicz s zyemyan przerzeczonego xanżanczyą drugego slachczicza albo włodiky dzyewką albo sinowyczań albo nyekterań przirodzońań slachczyanka rankań gwałtowną wzyańbi w domv gich albo

gyndzye gdjele nyemayancz i chancz yą yemu myecz sobye zoną zakoną malzensky, tegdi gdi ten isti gwałtownyk tą istą tako zakonne albo malzensky pozna, possagu gynschego s nyą nye bandzye myal, nyzly odzye nye telko, w ktorem yą wzyął czassu wzyanczyan gwałtowego.

(2). Vyna gwałtownykw sbyegow.

Item za taky gwałth taky gwałtownyk taką vyną ma bicz karan: ze wschego gymyenia yego ruschayanczego i nyeruschayanczego ma bicz odbawyon, yegosch gymyenia pyrwa na przerzeczonye xaną dzyedzyczne bandzye slvschecz, a druga zaprawdą polowycza starschim albo przyaczyolom tey istey panni, nyewyasti albo wdowi thesch dzyedzyczne nyedzewnyie przywłaszczona ma bicz: a w personą zaprawdą gwałtownyka, yako przerzeczony yesth, coniecznyie conieczna mańka przez xaną podług mylosczy yego ma bicz broyona, albo ten isti gwałtownyk bandzye czyrzpyal sbyezenye dlya swego zivotha.

(3). Vyna takyego gwałtownyka, gdi gy vphiczą.

Item gdi zaprawdą starschi dnya albo czassu gwałtu przerzeczonyego thegotho gwałtownyka nyeyako gonyancz mogli bi yancz, tegdi tako yan tego ku wzyanczyu w nyem pomstha xanaczyu postawicz gy bandą winny. Paklibi czassu gymanya yego starschim albo przyacyelom tegotho gwałtownyka zabicz przigodzylo są, za tho zabicye nyeden przyacyel zabitego nye ma ophscheyky mscyz. Pakly ktho tą vchwałą przestapicz smyal knabrnyie, takyego gwałtownyka msczancz, taky przestampcza w rowney vynye glowney przez tho iste xaną karan ma bicz, a tha ista nyewyasta albo wdowa czassow takyego mańza ku wlostnemu gymyenyu ofscheyky nye ma myecz prava nyeyonego, ale ot tegotho gymyenia yako visschey go] rzeczony yest, ma bicz oddalyona. Paklibi tey istey nyewyesczye, pannye albo wdowye dluzey ziwye bicz, nyzly takyemu mańzu gwałtownemu przigodzylo są, thegdi ku prawu i ku drzyrzawye gymyenia yey, yako myala przed gwałtem yey vczynyonim, vpelnye ma bicz przipuszczoną.

(4). Gwałt slyachczyankam przez zemyany gynschego panystwa.

Item gdibi czudzozyemyany a ten, yenzebi nye bil xanzanci zyemyanin, rowni gwałt vcziniczbi smyal, tegdi s taką zoną swoyą nye gynschi possag bandzye myal, yeno obl (s) obleczenye, w ktorem yą wzyął; paklibi takyey yey, zebi są taky gwałt dzyal dluzey, nyzly mazewy yey ziwye bicz przigodzylo są, thegdi ku prawu wlostnego gymyenia, yako pyrwey, wroczy są.

(5). Malzenstwo przez voley starschich.

Item gdi kteribancz slyachczyz albo wlodika nyeczian dzyewką dobrego lozaa albo przirodzoną slyachczyanką w domv yego albo gyndzye

yele bes prisvoljenja i przez voley przyaczol albo rodzyczyelow wzyann, swemu prirodzonemu albo przyaczelyewy w zonãbi prawã Vidal, di takyey pannye, wdowye albo nyewyesczye takyey possagu nye yminyã oczczistego albo przyaczol yey daacz ma, ale s gymyenyã wlosto yã vipossazi podlug vyelkosczy i schaczunku yey possagu oczczistego, orischbi yey ktorimkole obiczayem przicz s prawa myal albo mogli; odzyczelowye zaprawdã tey dzyewicze, wdowi albo nyewyasti albo yaczele blischschi ten possag, kterisbi na nya s oczczistego namyastkoyã sluchaczbi myal, sprawnye, na ktore zalezy, sobye nyeodzewnye rowayã tako w gymyenyv rvschayãnczem i nyervschayãnczem czale melna.

(6). Wyelkosczy vyni o gwalt slyachczyancze przez slyachczicze.

Item gdibi slyachczicz albo wlodika nyekteri slyachczyancze, pannye, wdowye albo nyewyesczye vsylstwobi vczinil, tedi za tho iste vsylstwo rdzyesczy grziwyen groschi obikley liczbi zyemye mazowesskyey zaplaz ma i bandzye vynowath, a ktemu vynã pyãnczdzyesyant xyãnzãncyu czestnikom yego, na ktore sluscha i padnye, a yã ma bicz karan, a tho ludg liczbi person, czso s nym gwalt czynili.

(7). Gwalt slyachczyancze albo vsylstwo przez chlopa vczynyoni.

Item gdibi zaprawdã, yesz syã nyestan, chlop albo nyesylyachczicz sch gwalt vcziniczbi smyal slyachczyancze, tedi nye ma bicz gynãnczã karan, yeno glowi sczyãnczym.

(8). Gwalt nyesylyachczyancze vczynyoni.

Item aczbi zaprawdã takisch gwalt nyektorey pannye, wdowye albo wyesczye kmyotownye albo nyesylyachczyancze od nyektorego slyachcza albo wlodiky sstalbi syã, tedi za taky gwalt ten isti gwałtownyk yey dzyewiczi, wdowye albo nyewyesczye obikley liczbi zyemye mazowesskyey cztirzi grziwni bandzye vinowath vinã zaprawdã staradawna clã, tho yest pyãnczdzyesyant xãndzv i yego czestnykom, na ktore che, zaplaczicz ma bicz prziczysnyon.

IX.

(1). O kmyeczyech, czso nye zassadzywschi wlok idã precz.

Item snamyonuy, ze latha Bozego tissyãncz trzistha osmdzyesyãnd ewyantego oszwyeczoni pan Ian xãndz mazowesski etc. s swã nawiszchãnczã i wschitkyey zyemye swey czestnyky, takye czlonky i wstawyenyã

na roczech vyelikich, na swyantho swyanthego Iacuba apostola w Czirsku bilich, vichwalil i vkoncził i srzandził thim obiczayem, tho yest:

Kyedikole kthori kmyecz s ktorey wsy prawo nyemyeczskye mayanczey, do drugey wsy wloky swey nyezassadzyw, wischetlbi, taky kmyecz onemu panu, ot ktorego vischetl, yena kopan groschi przes rok dacz i tezee dom, s kthorego visshetl, i ploti oprawicz bandzye vynowath.

(2). O kmyeczu prze crzywdan precz gydanczem.

Item aczbi zaprawdą taky kmyecz prze nyektoran crziwdan yemu przes tegotho pana vdzyelanan, od nyegobi vishetl a thego dostatecznym swyadeczstwem doswyatczil, tedi takyemu panu, ot ktorego vischetl, prosczye nyczs nye da, a ten pan, od ktorego vischetl taky kmyecz, ma scholtissa se dwyema przisyanszynkoma za onim kmyeczyem do onego pana, do ktorego kmyecz wschetl, posslaacz, ktori scholthys s przisyanszynky thimy ku czczy gich wzancz mayan, ize ten kmyecz panu swemu, ot ktorego vischetl, prawa nye vczynyl, yako myal. Tedi on pan, v ktorego yest taky kmyecz, koppan groschi i czinsch yednego roku s gymyenia thego kmyeczya themu panu, ot ktorego vischetl, dacz a zaplaczicz vynowath, a dom s plothi, *et* visschey pysano yest, opprawicz bandzye vynowath. Paklibi taky kmyecz niczs nye myal, ten pan, ktorego kmyecz yest, acz gy chce zachowacz, ma koppan s czinschem, yako pyrwey pyssano, przerzeczonemu panu zaplaczicz; a gdi thego nye chczyal vczynicz, thedi kmyeczya onego za schyya yego yemu wroczyz bandzye vynovat. A gdibi zaprawdą wschego thego visschey pyssanego on pan, v kthorego yest on kmyecz, nye spelnyl, tedi pan, ot ktorego vischetl kmyecz, gy pozwacz a na nyem pozikaacz (s) bandzye mocz sandownye, a kyelekroc zalovacz bandzye przeczyw yemu, thilecroc w wynye pyanczdesyand ostanye, alysch za przerzeczone rzeczi panu, ot ktorego kmyecz vischetl, dosycz vczyni.

(3). W voly syedancz morgy bandzye kopacz.

Item kyedikoli kmyecz syedzy w ktorey wsy volya mayanczey, a tha 92] wyes acz yest albo bila nyeorana a puszcznaa, thedi | kaszdi kmyecz na swey vlocze, na ktorey syedzy, dwa morgy na zyman a trzeci morg vyesyne vikopacz bandzye vynovat koszdego roku i wzoracz, a tho kolyszdi scholtis w sandzye w gayonem violaacz ma. Paklibi kmyecz morgow nye vikopal nyczs, thedi panu swemu o swe nyeposluschenstwo zaplaczicz bandzye vynowath, a wszdi thitho morgy vikopacz bandzye mussycz.

(4). Otpuszczenie seymowanya plaszow v przyssyngy.

Item przerzeczeni pan i xanzan s obiklego yego mylosyerdzya, vsralan radan slyachti swey myaw, obacziw rosmagyte vczynyenia vbusztwa swich ludzi i zyemyan na vstaviczne tesz i mylosczywe proszbi slyachti swey, taky czlonek mylosczywy vstawyl, gysz ma na vyezne czassi trwaacz, ze

rako płasczee przissyangi czynyanczim i przy tich przissyangach potikayan-
zīm brani, takey vczynsnyeny i seymany płasczow daley yest skazono
w nywecz obroczo, a nygdi na wyeky ma bicz pamyantano.

(5). Czso dacz voznemu ot swyathkow.

Item wstawyamy, ze vozni ot pelnich swyatkow grosch a ot yenego
wyathka przy przisyandze wzyancz ma.

(6). Czso pyssarze bracz mayan ot sandowego lystha.

Item gdi pyssarzs groczsky albo zyemsky czczye lyst sandowi w san-
lye, dwa (s) ot takego lysta vesmye; a gdi lyst sandowi pyssche, osm
groschi a nyewyanczey ma wzyancz.

X.

(1). Głowa slyachatna.

Item snamyonuy. Pot lyathem Bozim tissyancz trzistha dzyewyancz-
lyyesyantego, oswyeczzone xanzań Ian z Bozey myłosczy xandzań mazoves-
kye s swoyań naviszchań rada i slyachtań takey członky w nyedzelya
judica me Deus etc. u seymy, gysz bil w Zacroczimyv, vchwalil i thim-
ho obiczayem szrandzil, ze ktorikole slyachczicz bandzie zabith, pyancz-
lyyesyanth kop groschi przes dwu koppu za głowań yego ma bicz zapla-
zono; a gdi zaprawda włodica pospoliti zabit bil, gysz nye yest slyachczicz,
le ma telko pravo włodicze, za głowań yego dwadzyesczya kop groschi
nayań bicz zaplaczoni.

(2). Pokora za manzoboystwo slyachthy.

Item gdi slyachczicz zabye slyachczycza, pyanczdzyesyant kop przes
lwu kopu, yako viszschey pyssano yest, zaplaczicz ma, a pokoran podług
obiczaya starego dlya sgładzenya nyepriyasny samotrzecznaczczye vczynic
na. Pakli nye ma, czimbi głowań thą istą zaplaczicz mogli, tedi schiyań swań
aplaczicz ma. Pakli przyaczyele yego zalovalibi schiye mazoboycze, tedi
rzyaczyele przereczzoni mogañ obrazonemu albo temu, yemusz zaloscz
vczynyona, zaplaczicz. Thesch ten, yemusz zaloscz vczynyona, acz chce, moze
13] thego manzoboyczan darmo puszczicz. |

3). Manzoboystwo za poczantkem vczynyone, swaytky (s) ma bicz oczyszczyono.

Item gdi on, ktoremubi vyna dana o manzoboystwo, rzecze: thom
vczynil s yego poczantku, thego ma doswyathczicz takymy slyachcziczi,
takey yest sam, kthorzysz mayan przisyancz; ale sam nye ma przisyangacz.
A gdi thim obiczayem doswyatczy a oczisczy syań, tegdi bandzye sprawy-

dlyw a przerzecznich (s) vin placzenya i ot nyeprziyasny, kthora rzeczona yest wrosba.

(4). Gdi slyacheczic zabyye wlodikaŋ.

Item gdi slyacheczic zabyye wlodikaŋ, ma zaplaczycz za glowaŋ yego dwadzyesczya kop. Paklybi ten isti manzoboycza nye moglbi przeplaczycz dlya yego vyelikyego vbosztwa, tegdi rankaŋ yego ma zaplaczycz y pokupicz.

(5). Gdi wlodika zabyye slyacheczicza.

Item gdi wlodika zabyye slyacheczicza, zaplaczicz ma za ny pyanczdzyesyand kop przez dwu kopu i pokoran ma vczynycz, chusti alysz do passa opuszczyw a nago syaŋ vczynyw z nagym myeczem samotrzeczniczycze, yako yest visschey pyssano, a ma prosycz prze Bog, abi yemu obrazenye otpuszczono, a takye obrazenye otpuszczono yemu ma bicz. Paklibi niczs ny myal a nye myalbi czim zaplaczycz, tegdi schiyaŋ swa przeplaczycz. Paklizaprawdaŋ przyaczyele yego sgubyenya zalowali, tegdi schiyaŋ yego otkupycz mogaŋ.

(6). Gdi wlodica zabyye wlodikaŋ.

Item gdi wlodica wlodikaŋ zabiye, dwadzyesczya kop groschi za glowaŋ zabytego zaplaczicz ma a pokoraŋ podlug obyczayv starogo vczynycz ma; a gdi taky manzoboycza przeplaczycz nye mozee, tegdi schiya ma przeplaczycz. Paklibi przyaczyele zalowalibi sgubyenya yego zalowalibi (s), mogaŋ acz chczaŋ gy otkupycz, a on tesz, yemusz zalocz vczynyona yest, acz tego istego mazzoboyczza darmo puszcycz chczyalbi albo ranky sbawyonego, tho dostoyne i dobrowolne vczynycz bandzie myal.

(7). Gdi manzoboycza varuye syaŋ moczi gospodarskye.

Item paklibi ktori krziwi s przerzeczonich ku moczi przyeczbi wsgardzil tako, zebi prawu staacz nye chczyal any do roka i do scheschy nyedziel bolanczemu dosycz vczynyczbi nye chczyal, tegdi czsokolibi gymyeny a lbo possyedyzenya, sbozaa w zyemy myalbi, tho wschithko onemu, komu zalocz yest, dano ma bicz, a tho wschithko on bolyanczy ma dzyrzech w pokoyv bez wszego vgabanya. Paklibi onemu bolanczemu przigodzylo syaŋ, ze pomsthaŋ wzyal w onem, ktorisz vynyen yest i sbyegem, tegdi wschitko ono gymyeny, ktorez przetthim dzirzaal, vynyen vrocycz blysschim onego zabitego, w kthorem pomstha vczynyona yest. Paklibi zaprawdaŋ on sbyeeg tham w yego sbyezenyv sgynałbi i wmarłbi, a tho procza pomsthi onego bolyanczego, tegdi ten isti bolyanczi tako dlugo gymyeny te gotho mazo-94] boycze bandzye dzirzaal i possyandzye, alysch blisschi te gotho mazo- boycze bolyanczemu przerzeczonemu schiya przeplaczzaŋ. Paklibi to iste sboze vyanczschebi bilo tako, zebi wyanczey placzylo, nizly przerzeczone pyenyandze, czsobi myali bicz dani et placzoni, tegdi blisschi ye banda dzirzech.

(8). Ktho o dzyedzyną czynycz ma, we trzy lyata ma zalowaacz.

Item kthokolybi myal vmysl zalowacz o dzyedzyną, ten ma poczancz rzecz swoyań we trzy lyatha; a kthokoly zaprawdań s przerzeczonych rzeczy swey zamyaszka poczancz ve trzy lyatha, yako yest vischey pyssano, ten isti isczyecz yusch, gdi trzy lyatha mynań, odpadnye ot swego prawa, of-fscheyky vycznee mylczenye ma yemu bicz wlozono.

(9). Przedanye dzyedzyni ma bicz okvpyono przes blyshe ve trzy lyatha.

Item gdi nyekterzi zyemyenye o swoye sboze albo dzedzyni targ vyczny przed oblycznoszczań xyanzanczya vczynią a twardosczy na tho tegotho xyanzanczya na swyadomye gych kupyenya vesmą, pakli ve trzech lyeczyech ot czassu przedanya i kupyenya blisschi przyaczyele tegotho przedayanczego tegotho kupcza o tho iste gymyeny sandem nye przyczyangną albo tegotho gymyeny nye okupyą. tegdi gdi trzy lyatha mynań przerzeczona, odpadna vycznye sbozaa przepyssango (s).

XI.

(1). Vyna za vardansnya.

Item snamyonyy pot lyathem Bozim tissyancz trzisstha dzyewyancz-dzyesyand pyrwego, czestnycki i slyachta wschitkyey zyemye mazowesskyey przed oblycznoszczyą oswyeczzonego xyanzanczya pana Iana xyanzanczya mazowesskyego, na roczech velikych w Zacroczymyu, w nyedzyelą w ktorą w kosczyele Bozem spyewayań *Misericordia etc.* taka vstawyeny vstawyli takim obiczayem:

Kthorikole wardanzen wstanye ot pana swego nyewczas, pyancznaczczye groschi ma dacz panu swemu i zaplaczycz a dom y ogrodi ma yako sluscha oprawycz.

(2). Carczmarzs.

Item carczmarzs, ktori na roboczye syedzy, ma thakyesz panu swemu vczynycz; ale carczmarzs na czinschu syedzanczi, ten gydancz czinsch panu dluszni zaplaczycz ma a dom y ogrodi oprawycz ma.

(3). Rathay.

Item rathay gdi wstaye ot pana swego nyewczas, ten trzy grzywni panu swemu dacz ma.

(4). Spassyenye lanky albo zytha gwalthem.

Item acz syąń przigodzy, gdi nyektori czlowyek poswaph drugyego do sandv, bandzye nayań zalowal, kako zytho yego albo lanky gwalthem

vipasł, tha zaloba ma bicz sandzona kv vynye, po polsku rzeczoney pyancz-dzesyanth. Pakli w they zalobye gwalth nye bilbi vimyenyon, tha zaloba ma bicz sandzona kv vynye schesch grziwen; a gdi isczyecz na krziwem ziscze albo wyczyansztwo otrzima w poziskanyu szkodi swey, isczyecz 95] albo | powod nye ma bicz przypandzon ku przisyandze na schkodan ziskaną, ale isczyecz albo powod s stroni swey yednego a krziwi s drugey stroni wthorego sklaczczye mayan obracz a podlug slozenya schkodi s obu stronu mayan myecz dosycz.

(5). O kradzyezu brzemienya trawi.

Item kyelkocroc z sansyath na sansyanda albo na kogo gynschego zalobanbi vczynyl, ze przydacz w lankan yego zlodzyeysky, yedno brzemyan trawi vinyosl, przeczywna strona acz przii, wlostnan przissyangan zaprzene poczyrwydzycz (s) ma; pakli vizna albo w przisyandze nyektorim obiczayem potknye syan, tegdi w vynye schesch grziwyen powodowi a xyansztwu s czestnyky, na ktore slusche, ve wtorey vynye schesch grziwyen bandzye potanpyon.

(6). O themze.

Item gdi wthore na thegoszbi zalowal, thakyesch wlostnan przissyanga telko sam odbandye; paklibi nye przissyangl albo nyekako w przisyandze syan potkнал, w takich vynach, yako visschey, ma bicz potanpyon. Trzeci raz zprawdan, aczbi na thegosz zaloba syan dzyala o thakan rzecz, a gdi zaprzy, na przisyanga samowthor ma bicz skazan, a ten isti samowthor przisyanze. A gdi przisyancz se swyathky nye chczyalbi albo nye mogl albo w przisyandze pothkналbi syan, ma bicz potanpyon w vynye pyanczdzyesyand a powodowy w pyancznadzyesczye.

XII.

(1). Obyczay wsdawanya barczy.

Item snamyonuy pot lyathem Bozim tissyancz cztirzistha pyrwego nayutrza swyantego Voczyecha manczennyka i biskupa chwalebneho w Varschovye, mi Ian s Bozey mylosczy xanza mazovesskye etc. pospola s passchanimi pani i slyachathnimi Pyotrem voyewodyan mazowesskya Dobyeslawem czirskim, Iunosscha zacroczimskim sandzyamy, Voczyechen varschowskym, Bolesthan vischegroczkim grododzyrzamy, Dadfridem varschewskym, Nadborem czechonowskim choranzamy, Marczynem warschewskim, Pawlem zacroczymskim podkomorzamy, Wscheborem czirskim, Maczyeyem varschewskim, Antonim zacroczimskim, Iacubem czechonowskim podsandy, i s gynschimy slawnimi manzmy naschimy vyernimy, ktheriz

na roczech vyelikyich na stolczu przy nas syedzyeli, dostateczną gych radą i vsrale rosmyslyenye myawschi, chcancz smyalosczy zlosczywe gabanyaa, nyepokoye i blandi o rzeczach nyzey vipyssanich myane oddalicz, vstawyami,

ze gdikole i kyelkokroczy nyektori barthnyk w naschich zyemyach, powyeczyech nye chczyalbi, nye mogli albo nyektorim obiczajem vimawal syą barcy, którzy przetthim sprawyal, dzirzal i myal, sprawyacz i dzirzeecz w kthoreykole dzyedzinye v swego pana, tegdi onemu panu albo yego starosczye przy placzenyu myodu albo przy kysczy rzeczoną barcz ma i vynyen bandzye oblicznye wsdacz albo spuszcycz. |

(2). Wsdawayanczy barcz ma postawicz rankoyemstwo.

96] *Item* gdi tho iste wsdaye stanye syą, ten, gen wsdaya albo spuszcza ma polozicz rankoyemstwo o tho, ze nygdi gros ktorich ma czinicz napotem any gabacz czlowyeka, ktoremu wsdaye tho iste sstanye syą i ktorego ten isti pan ku sprawyenyu swogich barczy tako spuszczonich i prosnich vstawy; a abi tesz temu istemu czlowykowi, gysch w thi iste barczy wstąpa, ktoregosch ten isti pan ku sprawyenyu gych naydzye, oblicznye postawy syą przed oblicznoszyą tegotho pana albo yego namyestnyka rzeczone barczy w personą tegotho czlowyeka wsdacz ma.

(3). *Item* ktoricole i kyelkokroczy wsdayanyanczy barcz, myod zaplaczylbi panu swemu, na kogo slusche, tegdi w dzyen swyantego Woczyecha na kaszdą rączka ma viwyescz i yawnye vkazacz dwoye pczoli dobrze godzancze w swoyem royu czale.

(4). Gdy barthnyk vczyeczce barczy nyewsdaw, etc.

Item gdi ten isti barthnyk w przerzeczonich rzeczach dostatecznego rankoyemstwa nyeczyny any wsdaya tego istego any myodu, ktori s prava placzicz myalbi, zaplaczylw sbyezi albo przerzeczonich rzeczy czynycz syą vyarovalbi, tegdi pan, ktoremu to iste spelnionobi nye bilo, gdzyekoli albo w ktoremkoli myesczye albo ve wsy tegotho sbyega naydzye, przylanczyw sobye starosthą myodovego, acz gy ma, pakli nye ma, tegdi vozneho naschego, ktorego s prava slusche, podlug obiczaya dawnego tegotho sbyega albo vyaruyanczego bandzye czyandzal w temtho myedzye nyezaplaczonem, a tego istego sbyeszczce pan myastha albo wsy, w ktorem albo w ktorey nalyezon bandzye, any sam przez syą any przez gynschego ktoregokoly czlowyeka schalenye odeymacz albo bronycz bandzye smyal. Pakly pan wsy albo myastha smyaloszyą schalyenye, tego naschego vstawyenia nyedbayancz, tegotho sbyeszczczą odeymacz smyalbi przez syą albo przez drugogo, yako yest visschey, tegdi przeczyw onemu, yemusz taky gwalth vczynyon bandzye, ten isti gwalthownyk ma bicz poszwan do naschego albo naschich poslyatkow sądu; a gdi w ten czas s tegotho gwalthu, o ktori przeczyw yemu zalowano, sandownye syą sprawyedlyph syą nye vcziny,

w vyna pyandyesyant nam i naschim poslyathkom i panom czestnykom, ktorem slusche, przepadnye, a przeczywnykowi yego w vyny pyancznadyesczye bandzye potanpyon, a wszdi nat tho tego sbyeszcz vyanchez bronycz nye bandzye smyal. Paklibi zatwardzonym vmyslem ten isti gwałtownik tegotho czlowyeka sbyezanczego wthorekracz przes syan albo *per* 97] gynschem odeymacz smyalbi, tegdi takyesh mayan gi poswaacz. Pakli przed sandem vstawyw syan o to iste przestanpyenye, o yesch w ten czas bandzye oskarzon, sprawyedlyph syan nye vcziny, tegdi rzeczone viny pyanczdzyesyand nam i naschim czestnykom a pyancznadyesczya stronye przeczywny gi naslyadnya a tego istego w vynach rzeczonich skazyem, ze ma bicz potanpyon. A paklybi thymi vynami kasnyon nye skaraw syan ten isti gwalt w odeymanyu vczynylbi, tegdi pozwani konyecznye, jako wisschey rzeczone yest, acz syan sprawyedlyw nye vcziny, w viny przerzeczonye vpadnye a przes sand ma bicz potanpyon, a telkokroc rzeczonimy vynamy karan ma bicz, kyelkokroc rzeczoni gwalt w odeymanyu vcziny, acz syan sprawyedlyw nye vcziny.

(5). Gdi kmyeczye albo myeszczanye bronyan barthnyka.

Item acz kmyeczye nyektorey wsy albo przebiwacz myastha czankroc myenyoni gwalt w odeymanyu tegotho czlowyeka, ktorisz byega, vczinilbi procz voley i kazanya gich pana przerzeczony vynamy podlug obiczaya visschey rzeczonego wschithczy, kalyszdi ossobye, acz syan sprawyedlywi s tegotho gwaltu, koliszdi s nich ossobnye nye vczynya, mayan bicz karany.

(6). Poziczoni dlug ziskan moze bicz na onem, czso trzima gymyeny w zastawye dlusznikowo.

Item w zli obiczay ot nyektorich naschich poddanczow wwyedzono yest, ze oni gich poziczczam albo thim, czso gym poziczczayan dlug i poziczone pyenyandze zadzirzawayancz zastawyphschi swoye gymyenye dzyeczstwa w naschem xyanstwye albo panystwye bandancza, na potanpan sbawyenya i czyzy gich thego istego dlugu placzicz nye dbayan. Kv virzuczenyv wszdi tego zlego obiczaya vstawyami, ze gdi ktori nasch poddanyecz, ktoregokolybi stadla albo vrodzenya, rodzayu i powyszchena bil, nyektori pyenyanszni albo rzeczi ruschayanczich dlug nyektoremu albo nyektorim lvdzyem s prziczini poziczenya albo ktorimkoli obiczayem gynako dluzenbi bil, albo w nyektorich vynach bilbi skazan, ktorichtho dlugow albo vyn nye zaplaczyw a gymyeny swe dziedzyczne zastawyph, jako yest visschey rzeczone, tich istich dlugow placziczbi nye dbal, tegdi ten isti poziczcz albo slowye themu, yemusz vynowatho albo nyektori, komubi przerzeczoni dlusznik nyeczso bil dluzen na przerzeczonym gymyenyu dzyedzicznym zastawyonem, tho yest na onem, kthori tho iste gymyeny w zastawye dzirzi posczigacz i ziskowacz rzeczonego dlugu albo pyenyandzi myecz bandzye

lną i ofscheyką mocz, a on przerweczone gymyeny, yako rzeczono yest imayanczi, rzeczonym poziczczam yako pyrwi dlusznik przeplaczic i doszicz zinyz bandzye vynyen, ktoresztho pyenyandze tako przeplaczone na rzeczone gymyeny tako zastawyone polyczy a na tho lysthi nasche ma wzyancz. |
 |] Pakli ten isti zastawnik rzeczonym poziczczam doszycz vczynycz przes placzenye wszgardzilbi, nye dbal albo nye mogli, tegdi ten isti poziczcza mu istemu dzirzawczy tego gymyenia dzyedzicznego, yemu zastawyonego, placzyw spelna pyenyandz albo ktori gyny dlug w lysczye zastawnem pyssani, pyrwego dlusznika oddalywschi, bandzye syą mocz wvyanzacz oczą nynyyschego vstawyenia w rzeczone gymyeny dzyedziczne tako, ako przerweczone yest, zastawyone. Ktoresztho zaprawdą gymyeny dzyedziczne dlya zastawyenia on poziczcza thesz bandzie dzirzal pokoyne tako yago, alysz yemu przes onego, komu zalezi, rzeczone vschitky pyenyandze o rzeczy gyne na tho iste gymyeny poziczone, w naschich lysczyech pyssane, bilibi spelna zaplaczeni. Paklibi zaprawdą dzirzanczemu tho iste gymyeny dzyedziczne, yemu tako zastawyone przes dzyedzicza, na ktoremz ky poziczcza robotowal albo slowye chczyal swego dlugu poziskaacz, przemyemu albo slowye pyruemu poziczczi podlug rządu naschich lystow pyenyandzi albo rzeczy wroczyz nye moglibi, nye chczyal albo ktorimkole dziczayem wszgardzil, tegdi thego istego w theytho zastawy wyanczey o teni dlug swoy gabacz nye bandzye mocz. Prawda gdi gyny gymyeny dlusznika swego poczul, yeszbi nykomu s prawa nye bilo vynno, na them gymyenyv dlugu swego poziskaacz bandzye mocz.

XIII.

(1). O vynach, czso placzeni mayą bicz sandowi.

Mi Ian s Bozey mylosczy xaną mazowesskye etc. przy vyernich schich panyech Pyotrem Pylykyem voyewodą, Slawczem grodzirzą, Obeslawem sandzją czirskymy, Lunoszą sandzją, Nadborem chorązim ykolayem podkomorzim czechnowskim, Voczychem grodzirzą, Marczym podkomorzim warszewskymy, Mroczyem s Czcziszewa podczeschym, Scheborem potsandkyem czirskymy, Iaszkyem Fortuną, Sdziszkyem vischeczskymy, Maczyeyem warszewskym, Iacubem Pocztha czechonowskim odsandky, pod lyathem bozim tissyancz cztirzistha schostego, na vyelykich do sandzyech, w swyantho swyantego Voczyecha w Warschewy czynnych, bacząc ze przes czanste naschich vbozich poddanich czandzanye anstocroc vbodzi naschi poddany schkodi vyelykye i vczynyeny rosmiale czyrzpyely, dlya tego, ze skazanim w vynach krothky rok ku placzenyu h vyn namyenyon bywal, tego dlya vyni rzeczone pyanczdziesyand chąszbi, ktoresz naschemu skarbu albo dworu naschemu i gynchim czest-

nykom albo gich zupczam obikli placzoni bicz, vstawyamy, ze czy ysczy naschi poddani w rzeczone vnyi pyanczdzyesyand i chanszban vpadli a skazany, ode dnya skazanya w schesczy nyedzylach popołu syebye naslyadnyan-99] czich, any przes ktorego naschego vrzandnyka | s stroni naschey any przes ktorego czestnykow naschich albo zupcz gich gabany bicz mayan, ktorzesz zaprawdā viny rzeczony skazany w tich istich schesczy nyedzylach znyenagla placzicz dluszny bandan przes gabanya czyanzey. Ktoregosztho gabanya, czyandzanya nye vvaruyan syan po mynyenyv schesczy nyedzyl, acz za thi vnyi onym, ktorim sluschayā. doszicz vczynycz opuszczā. Ale vygymayā syā ot tego vstawyenyā male vnyi, tho yest schescz grzywien, nyestane a pyancznadzyesczya, ktorez obyczayem dawno dzirzanym ot skazanich w nych mayān bicz viczangani.

(2). Przysyangayanczemu pyssarz ma kazaacz poycz.

Item zlem obiczayem bilo trzimano, ze gdi nyektori albo nyektora przissyangal albo przissyangala tako przes syān yako przes swyatky yakoli spelna forma x vsrzaas albo slowye forma przissyangi yemu albo yey przes pyssarza albo przes vosnyego powyedzyani albo powydziana dostatecznye vymowyl albo vimowyla, tako wszdi przes wschitky, gysch przy they przissyandze syedzeli albo przistali, milczano bywalo. Gdziesz tam czczy ysczy przissyangayanczi albo przissyangayancza yakobi (s) polozoni albo polozona, nyewyedzāncz acz swoyān przissyangā spelnyl albo spelnyla, crzizā dothknācz nye smyal albo nye ssmyala. Tego dlya, abi yeden drugiego besschodnego czvl zachowacz, vstawyami i virzekami, ze gdi kto albo ktora-bancz przes vlostnā przissangā albo przes swyatky przissyānzee, a gdiz forma przissyangy yemu albo yey vidaney, obiczayem dostatecznym virzeczē, tegdi nathemyasth rzanczcza albo pyssarzs albo vozni albo ktorikole vrzandnik albo sluzebnyk nasch tey przissyangy prziglyāndayanczi, przissyangayanczego albo przissyangayanczā navczicz ma, abi swoyān przissyangān przewyodl w vczinek, rzekancz tako: poydzi daley. Paklibi w formye albo obiczayu przissyangy zblandzyl, ma bicz mylczano, alysch ten isti przissyangayanczi albo przissyangayancza konyecz vcziny podlug obyczaya przy takich przissyangach s stara zachowanego.

(3). O summā vyanczscha nyzly dwadzyesczya kop, ma bicz roczono trzikroc.

Item ze w rzeczach sandovich otprawyanu richloscz ma bicz wsczyāngana, tego dlya vstawyami, ze gdi nyektori albo nyektora s poddanyczow naschich dlya dlugu vyanczscheho, nyszly dwadzyesczya kop, do sandv naschego bilbi pozwan, a gdibi zaprzal tego istego dlugu, przissyanga yemu sandownye bilabi skazana, tegdi przes tān istān przissyangā oczyszczyānczi syan s tego dlugu trzikroc, aczbi byla potrzebysna samoschosth, yako o gy-100] myenye dzyedzyczne przsyānze, | a yemu asz do trzeciyo rotha przes woznego ma bicz wznawyana; pakli o summā mnyeyschān slowye o dwa-

dzyesczya i nyzey kop przisyanczbi myal podlug starego obiczaya, tegdi dosicz, ze yedną przez voznego albo przez tego, ktoremu zalezy, themu istemu przissyangayanczemu albo przissyangayanczim tha ista forma przisyangy wsuowiyona ma bicz.

(4). O rankoyemstwye.

Item schkodlywim obiczayem w naschich zemyach chowano bilo, ze gdi nyektori o pyenyanszni albo gynschich rzeczy dlug rankoymyą bil, a gdi isczyecz slowye pyrwschi dlusznik nyektoran czanstka swemu poziczci zaplacyl procz oczwystosczy tegotho rankoymyey, tegdi w them vczinku ten isti rankoymya ot tegotho rankoyemstwa bival viswolyon: tego dlya ten obiczay oddalyayancz, vstavyami, ze yakokoli procz oczwystosczy i procz vyedzyenya swego rankoymyey ten isti dlusznik swemu poziczci za nyektoran czanstkan tegotho dlugu dosyczbi vczynyl, a wszdi ten isti rankoymya ku zaplaceniyv ostatku tegotho dlugv dlya swego rankoyemstwa yest obwyanczan.

XIV.

(1). O pomoczi kmyeczey.

Item lyatha Boozego tissyancz cztirzista syodmego, w ponyedzyalek myedzi octawamy Nawyedzenya panni Mariyey, w Nowem myesczye, mi Ian z bozey mylosczy starschi xancz mazowessky etc. pospolu s naschymy slyachcziczi nalepschimy, ktorzisz przy nas w thi czassi bily na roczech vyelikich, gysz w thi czassi bili, vstawyami, naleslismy i viswyethlyami, ze gdi ktori kmyecz se wsy ktoregokoly slyachczicza albo zemyanyna nyewczynyf prawa w zyemy naschey vstawyonego, trzimaliego, myanego i chowalego, panu swemu, ot kthorego wischedl, w drugiego zyemyanyna vyes bidlenya w ney bracz yestbi syan przemyenyl albo przenosl, a ten isti pan, do ktoregobi vischedl, thegotho kmyeczya nyektoran summa pyenyandzi albo ktorankoli pomoczan wzmogl, slowye zalozyl, ktorisztho kmyecz przez pyrwego pana swego albo przez kmyeczya namyastka yego, ktorzisz gy bil w myastho syebye possadzyl, takyesz vyanczschan albo mnyeyschan pomoczan byl zalozon, taky pan, ot ktorego vischetl, gdisz podlug obiczaya zyemye dwyema przisyansznykoma poswyatczilbi o nyewczynyeny prawa i o pomocz, ten isti slyachczicz albo zemyenin, do ktorego rzeczeni kmyecz vczyekl albo dobrowolnye schedl; ku placzenyu prawa i wsytkey pomoczi, jako przerweczono yest, danich, podlug visnanya przissyansznykow pyrwischemu panu przerweczonego kmyeczja ma przypandzicz a daley swoya prawa s ostatkow, acz ktore kmyecz ma, viczangancz ma, acz yemu bandzye lyubo.

101] (2). Gdi kmyecz przyaw wlokań, nye gydzye do pana, | ma pan oswyatczic dwyema lawnykoma wlostownyma, acz ye ma, albo opeyma.

Item lyatha, dnya i myeszczu vischey pyssanich vstawyami, skazyemy i viswyetylami, ze kyelkokrocycz i kyedikole nynye nyektori kmyecz s nyektorim zyemyanynem znowy, ze do nyego wlokań, polwloky albo mnyey possyecz przenyecz syań myalbi, taky zemyanin dwyema lawnykoma wlostownyma, asz ye ma, pakli nye ma, tegdi opczimi s myeszczu blyschschego, ktore przywycz moze, przyymayanczego ma poswyatczic. Ktorisz kmyecz acz poteem namyslyw syań gynaczey, do przyantego gymyeny nye przenyosly syań, taky zyemyanin przerzeczonye przyanczye syań tako dzyalo, thimytho przisyansznyky podlug rzeczi poswyatczy, ktore poswyatczyeny gdi syań stanye, ten isti kmyecz podlug wyelikoschy gymyeny przyantego tho slowye acz wlokań przyał, kopań, pakli mnyey tegoz, thesz mnyeyscha summa pyenyandzi themutho panu albo zemyanynowi zaplaczi, przyczina albo vimowu wschelka oddalywschi. Paklibi tegotho zyemyanyna poswyatczyeny istne nye bilobi, tegdi kmyecz od vgabanya tegotho ofscheyky ma bicz rodrzeschon.

XV.

(1). Polyczek slyachathni.

Item lyatha Narodzenya bozego tissyancz cztirzistha dzyesyantego, w Warschewye na roczech velykich, w ponyedzalek blisschi po nyedzyeli *Judica* etc. przy bronnich, slyachatnich manzoch, panyech Pyetrze Pyliku voyevodzye, Slawczu castellanye czyrskymy, Dobyeslawye Slawye thesch czirskym, Bolesczye vischegroczkym i zacroczimskym, Iacubie rzeczonem Pocztha czyechonowskym sandzyach, Stanislawye lywskym, Mykolayu vyzegroczkym, Iacubye czyechonowskym castellanyech, Ianye Pyliku czirskym, Vigandzye warschewskym, Nadborze czyechonowskym choranzach, Czadrze probosczv vaschewskym i canczlerzu zacroczymskym, Wschaborze czirzkym, Marczyne warschewskym, Czczyborze-zacroczymskym, Mykolayv czyechonowskym potkomorzach, Szczepanye rzeczeni Lusnya, czirskym, Maczyeyu rzeczonem Gnath, warszewskym, Iassku rzeczonem Fortuna, zacroczymskym, Silanye czyechonowskym, Stanislawye vyzegroc-102] skym poth'sandkoch i przy gynich vyele czestnykoch, mi Ian s Boga myloschy starsche xanzań mazowesskiye etc. vstawyami s radi przerzeczonych panow i s prziswolena i vrzandzami, ze kyedikoly i kyelekolikroc slyachczicz slyachczicza smyalosczan schalonan polyczkowacz smyalbi, a gdisz zaloba w sandzye bandzye viwyedzona, biyandzi sbytemu albo czirzpyanczemu crzywdan ot policzka pyancz kop groschi, pospolycze w zyemy naschey byezanczych, zaplaczic ma, a w pyancyorey vnyye pyanczdzie-

syanth naschemu y naschich namyastkow i tesz czestnykow, kgymze vyni sluschayan skarbu, zaplaczicz bandzye potanpyon. Paklibi zaprawdan thaky gwaltownyk vyelym policzkow slyachczicz slyachczicza iako przerzeczono policzkowal, ot kaszdego policzka po pyancy kop groschi yako przerzeczono zaplaczy, a thakyesz nam namyastkom i czestnykom naschim po pyancyorey vynye przerzeczoney zaplaczy, tho yest podlug obiczaya starego ot koszdego palcza w yedney vynye przerzeczoney ma bicz potanpyon.

(2). Polyczek wlodiczi.

Item gdi wlodika pospolythi wlodikan spolyczkowalbi, po poltrzezycze kopi groschi monete pospolytey yako przerzeczono ot kaszdego policzka tako schaleny polyczkuyanczi themuthe (s) policzkowanemu tyle, ilekrocz przestanyl albo dopuszczyl syan, sandownye potanpyoni ma zaplaczicz, a wschdi nam, namyastkom i czestnykom naschim ot kalisdego policzka po pyancyorey vynye pyanczdzyesyant potanpyoni ma zaplaczicz. Ale tho ma bicz rozumyano w oboym czlonku przepyssanem, acz tako slyachczicz yako wlodika podlug skazanya sandzycz swey nyevynusczy przez swyatky godne albo dostoyne nye ocziszczan.

(3). Isczyecz ma przissyancz na summa, ktorey w prawye ziszczee.

Item vstawyami nynye, nalyazuyem i viswyetyami, ize kylekolikrocz i kyedikoli nyektori czlowyek na drugem czlowyeczce, ku sandu przez pozew przyczangnyonem, nyektorey summi pyenyandzi albo ktorichkoli rzeczy tako wylkyego yako wyliky zalvyanczi w swey zaloby pomyenyl, nye wye-rzilbi, tegdi powod albo ziskuyanczi slowo ot slowa na summa pyenyandzi albo rzeczy po woznem przissyangacz ma a myesczcze vkrzizowanego, na ktore tako przissyangayanczi palcze ma polozicz, vozni albo sluzebnyk abi w przisyandze nye vpadl, vkaze.

XVI.

(1). Poziczacz albo isczyecz ma wzyancz za schkodaŋ tako wyele, ilko giszisni a nyevyanczey |

103] *Item* gdisch nyenasiczona yest zandza viczyanganyu pyenyandzi konyca nyewkladayancz, czanstokrocz se slego obiczaya bilo wwyedzyono, ze nyektorzi slyachcziczi i poddanyczi i gynschi lvdzye pospolyczy pyenyandzi pewnich gynschim ludzyem ktoregokoli rodu, stadla i dostoynosczy bilibi poziczayanczi, a thi iste dlusznyky, kyedi pyenyandzi dlusnych na pewnem roku nye placzyli, naschimy albo gich wloszczimy lysthi zapisawschi; a gdi rok placzenyu przischedl a dluszyk podlug slubu pyenyandzi nye zaplaczilbi albo zaplaczicz nye dbal, czy ysczy poziczaczce takye dlusznyky

cząskymy vynamy vdranczayancz a ku sandu poziwayancz s prawa troyakye albo czworakye dlya nyezaplaczenya dlugu tego istego pyenyandze viczyangali ot tichtho dlusznikow na potampan dusche wloszczey i na pogorschenye gynschich. Tego dlya themu obiczayovi schkodlywemu przeczywycz syan zandayancz, mi Ian z Boga mylosczy starsche xanzañ mazoveskye etc. lyatha Bozego narodzenya tyssyancz cztirzistha wthoregonaczczye w Zacroczymy na roczech vyekkich (s) s radi naschich ryczyerzow tedi s namy syedzanczich, vstawylismi, nayduyem i viswyetlyami, ize ottichmyast taky poziczacz tyle schodi ot thakyeego dlusznika viczyangnancz ma, acz chce, kako vyele bilo istnich pyenyandzi, any sandzya yemu thego dlusznika w wyanczschey summye nad istne pyenyandze potanpyacz bandzye symyal.

(2). Viwod o prziganan slyachathnan.

Item lyatha i dnya i myesczyca, yako wsgoran, vstawyami, ze kylekoli a kyedikolikroc nyektori slyachczicz w yego slyachczye przes kogo-kolebancz bilbi sesromoczon albo mu prziganyono, a ten sesromoczoni nyechczancz swey dobrej ciczy poganybyenya czyrzpyecz, swyatky czczy dostoynimy, tho yest s wlosczego szcithu dwyema, a se dwu cleynotu obczu thesz s kaszdego dwyema swyatkoma lepschima albo snamyenytschima i starschima swan schlyachtha dostatecznye viswyelyayancz (s) doswyathczy, tegdi ten, ktori prziganyl, prziganyonemu w pyanczi kopach groschi pyenyandzi richil i gothovich a nam w vynye pyanczydzyesyand ma bicz pothanpyon.

(3). Wyelkosecz vyni za rani slyachathne i wlodice.

Item vstawyami i thim pysmem vyswyetlyami, ze kyedikoli i kylekolikroc nyektori czlowyck schalonosczyan zawyedzoni, drugiego czlowycka slowye slyachczicza na obliczu abo na ranku albo na gynich myesczczoch ranami snamyenythimy vranylbi, tegdi za kaszdan ranan trzy grzywni monete pospolitey teyze w kaszdan rannemu ma zaplaczicz, a za koliszdan zaprawdā ranan zacritan polthori grziwni monete pospolytey teyze w kaszda 104] grziwna | trzidzyesczy groschi lyczancz, dacz i zaplaczicz ma. Paklibi zaprawdā wlodica pospolythi byl, polowyczan przeczywko slyachczyczewi za takyesz rowne rani vyelykye i male snamyenythe i zacrithe vesmye i podzywygnye ot tegotho yemu crziwdan czynyanczego.

XVII.

(1). Pany pusta trzeciyan czanscz possagu, acz chce ot przyaczol oddalycz moze.

Item lyatha narodzenya Bozego tissyancz cztirzistha czwartegonaczczye lyatha, mi Ian s Boga milosci starsche xanzañ mazowesskye etc. w Varschewye w ponyedzyalek blisschi po swyanczye blogoslawyonich Pyotra i Pawla

sztholow, roky velkye mayancz, s prziswolenya radi i voley gyenostay-
wschecch i koliszdich naschich stolecznykow albo prelatow swyeczkich,
i s namy na tich vyelikich roczech syedzanczich, nalyaswchi vstawilismi,
kyedikoli i kyelekroczy nyektora slyachczyanka albo slawanthna i po-
stna nyewyastha ktoregokoli stadla, rodu i powisschenya bilabi a possag
y albo vyano ve wsy albo dzyedzynyne albo czansczy dzyedziny gyey
nyenyone myalabi, a tha ista bilabi yalowa albo nyeplodna a plodu
yebye od manza swego prawego nye myalabi, tegdi gdi manz yey vmrze,
schecz bandze wdowye rzeczoney dlya swey dusche i swich przyrodzo-
h trzeciyan czanscz takyego vyana albo possagu bes wschego gabanya
lyelicz albo dacz, dwye czansczy takyego vyana albo possagu onemu
o onim, gymze s prawa sluscha, zachowawschi.

(2). Dzyewka gdi ma czanscz myedzi braczyan a gdi nye ma.

Item lyatha, dnya i myesczcza, yako wsgoran, vstawilismi, ize kyedi-
i nyektori slyachczicz naasz zemyenin dzewkan swoyan vida za mansz,
yeyze malzenstwye skonanyu acz ktore gymyenyne oczczisthe ostalobi,
di to iste gymyenyne po smyrczy oczycza albo braczyey yey, ktorezbi
alo, kney nye bandzye slushecch. Tho osobnye vzymuyancz, aczbi tha
i dzyewka ny yednego bratha zyvego nye myala, ku ktoremuszbi tho
: gymyenyne pravem dzyedzycznim przislusczacz myalo, tegdi tho iste
nyenyne ktey dzyewcze bandzye przislushecch a przes nya ma bicz
pokoyv possyedzono. Tho theze przidawschi, aczbi tha dzyewka albo
zwyastą braczya yey vidali a nyektorebi gymyenyne dzyedziczne gich
;] ostalo, tedi tha nyewyastha | pospolu s yey braczyan vczanstnyczka
idzye thego gymyenyne tako, ize tho iste gymyenyne, ktorezbi ostalo, na
; slushecch bandzye yako na ktorego brata. Ale gdibi tha nyewyastha
ed namy albo naschimy namyastky, gysz za czassu bandan, takye gy-
enyne dzyedzyczne wsdalabi, a prawa syan swego, ktore ktemu gymyenyu
nyą sluschalo, virzekla syan a swe prawo przerzeczony w swan braczy-
i przelozyla, tegdi daley na pothem ku takyemu gymyenyu tha ista
zwyastha ny yednego prawa otrzima.

(3). Dzyal wdowi po smyerczi manza.

Item lyatha y dnya przerzeczonych vstawylismi, ze kyedikoli i kyele-
ikroczy nyektora wdowa po smyrczy swego manza prawego ziwa ostanye
vyano yey namyenyone przes tegotho manza, gdi bil zyw, i zapyssane
gymyenyu dzyedzycznym myalabi, any yenego plodu s tegotho manza
: porodzyłabi, tegdi na vynyne (s) na swem tako, yako yest przerzeczony,
es manza yey namyenyonem, ma myecz doszycz, a ostatek gymyenyne
redzicznego na przirodzone tegotho manza vmarlego, na ktore s prawa
sche, ma spascy. Paklibi tatho wdowa nyeyednego vyana przes manza
r, gdi bil ziw, na nyektorem gymyenyu namyenyonego nye myalabi,

tegdi w domu, w ktorem tentho mansz yey bidlycz bil obykl i w gymyenyv thegotho domu, ktore po smyrczy rzeczzonego manza ostanye, myaszka bandzye alysch do yey zivotha, a gynsche gymyeny dzyedziczne, aczbi czso yego bilo visschey, na przyrodzone manza thegotho vmarlego, na ktore s prawa slusche, spadnye. Paklibi ktore gymyeny w pyenyandzach gotowich albo w zloczye, szrebrze albo w kamienyv albo w pyerlach po smyrczy manza yey ostalobi, tegdi wschitko tho gymyeny w pyenyandzach, w zloczye, szrebrze albo w pyerlach przerzeczonych thatho wdowa s przyrodzonymy tego manza swego, na ktore s prawa slusheczech bandzye, na poli ma rozdzelycz; ale bidlo rogate i nyerogathe domu przerzeczonego kthoregokolybikilo (s) rodzaju, i thesz zitho zarna i rodzaju koliszdigo, ozymye i yarne, ku theytho wdowye offscheyky ma slusheczech, s kthorichzetho przerzeczony przyrodzony nye mayan bicz vczanstnyczy any knym bandan slusheczech.

XVIII.

O vstawyenia na drugich roczech.

Mi Ian s Boga mylosczy sarschi (s) xanzan massowskye etc. popolu 105] s vzczyvim w Bodze oczczyem xandzem Iacubem | biskupem ploczkym i s nyzey vipyssanimy bronnimy slyachathnimy i poczesthwimy (s) manszmy Pyotrem Pylykyem voyewoda naschim, Slawczem castellanem czirskym, Pawlem varschewskim, Mykolayem vischegroczkym, Laskarzem zacroczimskym, Iacubem czechonowskim, Stanislawem lywskim castellani, Stanislawem ploczkym, Pawlem dwora naschego canczlerzem y Ianem Rozany Tycza canonyky ploczkymy, Maczyeyem czirzkym, Silanem wischegroczkym, Iacubem czyechonowskim, Nyelaskarem rozanskym, Ianem lomzenskim sandzyamy, Vigantem s Powsyna czirskym, Andrzejem s Galk vischegroczkim, Nadborem o Opinigori czechonowskim i Sassynem z Bogathego zacroczymskim choranzamy, Henrikyem Czedlycz warschewskim, Mykolayem vischegroczkym, Czyzborem zacroczimskim potkomorzamy, Szczepanem czirskym, Wawrzinczem warschewskim, Stanislawem vischegroczkym, Marcynem zacroczymskim, Zemakyem czechonowskim potsandky, Vitem stolnykyem czirskym, Adamem skarbnikyem, Maczyeyem potstolym warschewskymy i s gynschimi vyelim naschimy vyernimy, pot lyathem Narodzenya Bozego thyssyanczem cztyrzistha dwadzyesczya pyrwego, w Warschewye na vyelykich roczech przes naas czynyonich, obaczywschi rosnocz albo nyesgodan praw i czlonkow nyzey pissanich, ktorisz przes nasche sandzye rosnich czassow rosno sandzoni syan, zandayancz, abi czytho sandzye w gich virzekanyu skazawanya ve sprawyedlywosczy bili yednego himnu i sgodny ku chwale wschegmoganczego i gyego chwalebney porodzyczyelky i wschego sboru nyebeskyego, vstawyami czlonky nyzcy popyssane pot than forman,

o sąn nyzey, gysch přes nasche sandzye w gich skazowanyu moczye an bicz zachowani.

(1). Członek o vyano.

Naprzod vstawyami, ze kyelyokroc i kyedikole slyachathna i vzczywa y vyano swoye na nyektorem gymyenyu, wsy albo na wsyach, czansczy na czansczyach myalabi přes mańza yey namyenyone i naschimi lysti wyrzdzone, tegdi po smyrczy mańza yey wyeschyelicz sąn ma thimtho nem i na nyem ma myecz dosicz. Paklibi vyana nye myala a mańsz yey nczey wsy albo dzyedzin czansczy myalbi, tegdi po smyrczy mańza yey wsy i w domu, w ktorym mańsz yey s tego swyatha szczedl, do zywotha albo yako dlugo kv wthorey swadzbye nye poydzye, w pokoyu ban e myańszkacz a druge zaprawdān wsy albo czānsczy dzyedzin ktorichkole na blissche vmarlego, na kthore s prawa | zalezi, bandān slushec. libi yedna vyes telko bila albo czānsz yakokoli a dzyatkybi tatho nye istha myala, tegdi tatho vyes albo czānsz na rowne czānsczy myedzy kań i dzyatkamy ma bicz rosdzyelyona a wszdi doom přes matkań bicz dzirzan. Paklibi dzyathek s syebye nye myala, tegdi wschitkań s albo czānsz albo czansczy, w ktorich yań mańsz ostawyl, tatho pany myecz. Prawda thesch, aczbi tatho nyewyastha dzyatky s syebyebi ala porodzone, a thibi dzyatky yescze do pewnich yako slusche lyath o vyeku nye przisly, přes tańtho matkań alysz do lyath rozvmv mayań : trzimani i sprawyani; ale gdi tatho matka thitho dzyatky swe vzitecznye natruye sprawyacz (s). Pakli w teytho opyeczce albo sprawye dzyatek swo i přes przirodzone albo przyaczyle schkodna i nyevziteczna nalezyonabi , prawem zvyczānzona tatho opyeka yako od nyevziteczney od ney bicz oddalyona, a tho gymyeny w rańcze przyaczelom telko thim, ch thimtho dzyatkam lepyeybi vczynyli, w opyekań ma bicz polyeczono.

(2). O okupyenyu gymyeny a ot syostr.

Item kyelkokroc i gdikole ktora gymyeny a dzyedziczna přes ktore i zyemyani ot syostr podlug obiczaya zyemye naschey okupyoni mayań : , tegdi tatho gymyeny a ktoreykoli vyelgosczy albo godnosczy bilabi, es przyaczoli obu stronu mayań bicz slozona a gothowimy pyenyāndzmy neti w zyemy pospoliczye byeānczey okupyona i zaplaczona: nynye estawyāncz albo oddalayāncz sklad kony, swyerzecz, bidla albo gynich rzeczi.

3). Na kogo zaluyań o dlug nyezapyssani, ma sąn ocziszczicz przissyāgań podlug obiczayu zyemye.

Item vstawyami, ze kolykroc nynye nyektori naschich zyemyan o ktore i dlugy na drugyego zyemyanyna lystow (s) nyemayāncz, yyań zalobań przed namy i naschimy sandzyamy polozi, tegdi on, na kogo

zaluyan, ale nye powod swoyan nyevynosc ocziszcziz ma podlug rzadu i obiczaya i chowanya zyemye naschey.

(4). Gdi kmyecz vazyecne ot gymyena.

Item gdi nyektori kmyecz ot swego pana gymyenyne swoye ostaviph i opusczyw, do gynschego myesczcza vczyecze, taky ot dnya, ot ktorego sbyekl, ve dwu nyedzelyu do pana, ot ktorego vczyekl, ma syan wroczciz a gymyenyne swoye i za wschitko prawo zyemskye w schesczy nyedzyl 108] ot dnya vczeczenya | zaplaczene rankoyemstwo dostateczne obiczajem obyklam polozicz ma, tako, ze acz w thutho dwa nyedzelyu nye obrancil, tegdi wschitko swoye gymyenyne v tegotho pana ostawione, nyeodzwyne straczy i vpusczy, a wschdi przez przekazi straczenya thegotho gymyena pan, yako rzeczono yest, ot ktorego vczyekl, obiczajem obiklim tegotho kmyeczya o ziskanye prawa swego zyemskye, gдые bandzye mocz, bandzye schukal.

(5). Gdi ogrodnik, cawal, carczmarzs albo gynschi rzemyesnyk ot pana chce vycz (s).

Item gdikoli i kelkokrocz nyektorey wsy przebiwacz, ogrodnik, carczmarzs, cawal albo ktorikole gynschi rzemyesnyk bidlenye przemyenyayancz, ot pana swego odiyeczbi chczyal, taky ve dwu nyedzelyu wschekich lyath przed swyanthem swyantego Marczya spowyednyka i byscupa vyelebnego przemyenyenyne bidlenya swego onemu panu, ot ktorego odiyeczbi chczyal, wskazacz bandzye vynyen. Pakli tego vczinicz zamyanska, a ot tegotho pana viydzye, tegdi wschitky prawa na rok przissli dacz i placycz bandzye vynyen. Thesz aczbi ktho s przerezconich nyewczas se wsy nyektorego pana myanskanye swoye przemyenyayancz vischetbi, wschitek czinschi, na ktorem syedzyl, i nadvissche pyancznaczczye groschi panu swem, ot kego gydzye, dacz i zaplaczycz bandzye vynyen. Pakli na roboczye roczney dzenney syedzyl, za koliszdi dzyen po yednemu groschu zaplaczycz bandzye obvyanzan. Thesz aczbi wczas wstal, telko ku placzenyu czinschu rocznego, na yemze vstawyon bil, i pospolu domow i plothow obiczajem obiklim ku oprawyanyu obvyanzan bandzye, yako obiczay zemye thego chce i viczyanga.

(6). Bytha vyna kmyecza.

Item vstawyami, ze gdi nyektorego pana duchownego albo swyeczskyego przebiwacz wsy yego drugiego pana kmyeczya sbylbi, taky pan, czy kmyecz yest sbyt, ma wskazacz panu, ktoregosch wsy przebiwacz sbyl, po ktoremtho wskazanyu panowye, ezy kmyecz sbyt, polkopi, a drugi, czy kmyecz sbyl, druge polkopi viczyangnan i vesma, a taky kmyecz sbythi 109] acz chce, o crzywdan bandzye zalowal. Pakli taky | gwalt yawniti nye bil, a then, czso sbyl, obvynyoni zaprzalbi, ze on tego nye vczynyl.

swoyan nyewynnoscyz prawem, ktorim syan vyessyely, slowye w ktorem syedzy, oczisczy samotrzecz przisyangayancz. Pakli tacziby yanczi yednego pana bilbi, tegdi tentho pan wschitkã kopan w sfoy skarb podzywygnye i wesnye. Paklibi dwa kmyeczya, koliszdi s gynschey wsy gynschego a gynschego pana spolu ranylybi syan albo sbyly, obyema sfima panomaa po yedney kopye zaplaczy: thesz tho przilancywschi, abi vczyekayanczi do drugogo pana prziczini vinnovi syebye nye myali o nyeplaczenyu theytho vyni myenyancz, ze taky pan nyesprawyedlywyebi takã kopan ot nyego viczyangnanl i wzyanl, chczancz odbicz placzyezu prawa podlug obiczayu zyemye naschey. Taky pan dowyedzye a vsprawyedly syan dwyema przisyanszynkoma albo lawaykoma, eze tho sprawyedlywye podlug przerzeczonego vstawyenyã takã summa pyenyandzi, o yeyze visschey rzeczono yest, viczyangnanl i wzyanl.

(7). Placyzesz glowi kmyeczey.

Item vstawylismi, szrandzily i nynye rzandzymi, ze kyelkokroc i gdi-koli przebivacze naschich biscopich, slyachathnich tako duchownich yako swyeczskych ktorichkoly wsy yeden przebivacz albo kmyecz przebivacza gynschego zabyye, tentho manzoboycza osmy kop groschow moneti pospolytey za zabytego daa i zaplaczy, slowye dzyeczyem cztirzi, panu cziy on bil zabithi, trzi, a panu swemu yednan kopi. Paklibi zaprawdã slyachczycz albo zemyanyn pospoliti bilbi a kmyeczyabi zabył, takyesh osmy kop procz vyny xanzanczey i czestnykow zaplaczy, cztirzi dzyeczyem, trzi panu a castellanowi albo grododzirzi, w cziyem powyeczye tentho kmyecz bandzye zabyth, yednã zaplaczycz bandzye vynyen.

(8). Dawnosycz glowi slyachatney.

Item chczemi myecz, vstawyami i rzandzymi, ze gdi, yesz syan nye stayn, nyektori zyemyanin swã schalonosczyã zawyedzyon, drugogo zyemyanyna, ktoregokolibi stadla, rodu i dostoyncszy bil, zabył, tegdi dzyatky i przyrodzeny o tho manzoboystwo albo glowã zabythego do czassu dwudzyestu lyath ot dnya manzoboystwa vstavycznye byezanczich, przed nami, naschimy poslyatky albo sandzyamy przeczyw manzoboyczy myecz bandã zalowacz 110] i swoyã zalobã polozicz pelnã | i offscheykan mocz. Pakly zaprawdã zalowaacz i swoyã zalobã polozicz przeczyw krzivemu w przerzeczonich dwudzyestu lyath omyeszkalibi, tegdi gdi tatho dwadzyesczyã lyath mynã, crzivi ot placzyezu glowi i ot pomsti krwye, yasz rzeczona yest popolsku wroszba, rosdrzeschon ma bicz.

(9). Dług nyezapyssani dawnosczyã dzyessyanczy lyath bandzye prozen.

Item gdi nyektori zyemyanin ktoregokoli stadla, povisschenya i dostoyncszy bilbi, o swoy dług lystow albo zapyssow nyemayancz, na drugogo zyemyenyã zalowacz i sãndownye rosprawycz chczyalbi, tegdi w dzyes-

syanczy lyath ot dnya poziczenya dlugu przeczyw krzywemu albo przeczyw sanprzewi swemu zalowaacz ma myecz mocz; a gdi przestanań albo przemyną przerzeczona dzyessyancz lyad, yemu mylczenye o przerzeczeni dlug ma bicz wlozono. Ale gynako ma bicz oppatrzo, gdi taky lysti albo zapyssov twardosczy myalbi ktorekoli pelne twardosczy albo dostoyne vyari, tegdi o przerzeczoney dawnosczy nye ma bycz smyaloscz albo nadzyeya albo domnymanyee, gdi rzeczona dawnoscz nyjedna yest moczań nynyey-schego vstawyenia i prozna.

(10). Dzyen kmyeczye bandą robycz w thidzyen.

Item vstawyami s prziswolenya xandza biskupa przerzeczonego i gynschich rzeczonych person swyeczkych i duchownich, ze wschitczy przebivacz wloky albo poluwloczsky w ktorichkole wsyach naschich, duchownich i swyeczkych trzimayanczi, s kalischdey wloky oraney i posyadley yeden dzyen a s poluwloczka pol dnya w thidzyen, gdi przes gich pani vpomyenyeny bandi, robycz przes otmowi bandą vynovaczy tako, yako wlostne robothi dzyalacz obykli.

(11). Gdi oczyecz ziw i s maczyerzań, dzyatky cząnszy nye mayan.

Item myedzi gynimy rzeczamy szrandzylismi i moczań nyenyey-schego vstawyenia rzandzymi, ze wschelyky zyemyanin, ktoregokolibi stadla, czczy i povischchenya bilbi, i zoną swoyan istnań albo zakonnańbi myal, s ktoreyzebi dzyatky oboygą rodzaya porodzył, yako dlugo z bozan volyan s tantho zona na swyeczye bandan thi iste dzyatky v thegotho oczycza, nyeyedney cząnszy gymyenia ruschayanczego i nyervschayanczego procz yego voley myecz | ¹⁾

XIX.

III] w lyesye, dambrowye, w boru pospolytich gy powszyangnye i naydzye tako drwa albo drzewa ranbyanczego i schkodań czynyanczego, tegdi taky ot dwu konyu schesch groschi, ot dwu volu trzi grosche a ot syekyri yeden grosch zaplaczy.

(10). O zagymanyu bidla na myesczczach zapowyedzanych.

Item gdi ktori przebivacz, myesczanyn albo vyesnyanin, poddanyecz obozey stroni xanschtwa w gymyenyu w swem, iako yest w zyczye, lankach albo w dzyedzinye zapowyedzyaney nyektorego czlowyeka drugego

¹⁾ Tu w oryginalnym rękopisie karty dalszej całej brak. Obejmowała ona resztę artykułu 11 i cały artykuł 12 statutu warszawskiego z r. 1421, oraz pierwszych dziewięć artykułów statutu zakroczymskiego z r. 1426.

xansthta bidlo rogate albo nyerogate naydzye albo powsczyangnye, ma ye zayancz, a on, czye bandzye bidlo, ot kaliszdego konya yeden grosch a ot koliszdego volu, krowi albo skoczyanczya polgroschca a ot trzech, cztyrzech ovyecz yeden grosch, takyesch ot cztyrzech koos, ot cztyrzech swyny i ot cztyrzech gansy po yednemu groshu zaplaczy. Paklibi on, czye bidlo do obori zayantho bandzye, thegotho bidla naglee vikupycz zamyanschka, tegdi on, ktori ye dlya swogich schkod zayanl, ye chowaacz ma od godziny do godziny a potem tho iste bidlo do folwarku xanzanczego onego xanzanczya, w ktorego xanschthwye ona dziedzyna bandzye albo lezi, gdzye ono bidlo zayanl, dopandycz a vrzandnykowy xanzanczemu ye podacz ma; a taky vrzandnyk ot onego bidla tako vyele vesmye i poczwygnye, yako i on, komu schkoda yest vczynyona.

(11). Gdi starostha gymye kogo, gymyeny yego ma dacz na rankoyemstwo.

Item gdi ktori starostha, rzanczcza i gich namyestnykowye albo vrzandnyk ktorikole w obozey stronye xanstw przereczonych bandancz, ktorego przebiwaacza ktoregokoly rodu albo stadla drugey stroni xansthta dlya ktorichkoly przestapow albo dowynyenya gymye, powsczyangnye, taky starostha, rzanczcza albo wschelky vrzandnyk wschitka gymyeny yego ma dacz na rankoyemstwo bes wschey odmowi i odwloky, alysch do pewney rosprawi. Paklibi na rankoyemstwo thegotho gymyeny nye dal, tegdi taky starostha, rzanczcza albo vrzandnyk dlya takego posluschenstwa iedną kopą [112] groschow vyni przepadnye, ktorey kopi | polowiczam panu xanzanczu swemu wlostnemu a drugam polowiczam onemu czlowyelowy, yegosch nye dal gymyeny na rankoyemstwo, zaplaczy. A acz ktoram schkodam myalbi czlowyek on, ktorego gymyeny na rankoyemstwo nye yest dano, taky na schkodam swam przysyanze a starostha albo rzanczcza yemu schkodam zaplaczicz obwyanzan.

(12). Targowe.

Item vstawyami, ze napotem pan Ian xanzan przereczone w myesczyech i myasteczkach w xansthwye yego bandanczych, i yego vrzandnyczy wschelczy ot ludzy ktorichkole panow synowczow yego, xanzanth mazoweskich, na thargy myasth yego nawyedzayanczych, ot ktorichkoly rzeczy kupy, ktoregokolybi rodzaju albo ossobi albo godnosczy albo schaczunku bandan albo bilibi, targowego braacz nye mayan, myanso a ribi telko viyawschi, ot ktorich, to yest myansza a rib podlug starego obiczaya targowe ma bicz brano i dzwygano; a thimze obiczayem xanzantha sinowczy yego Semouith, Kazimir, Troydzyen i Wlodzyslaw xanzantha przereczona i gich vrzandnyczy ot ludzy ktorichkoly albo wschelkich s xansthta xandza Iana przereczonego targowego braacz nye mayan, myanso a ribi telko viyawschi, ot ktorich takyesch rownye targowe bandan braacz y podzywygacz.

(13). O odbyczny bidla kradzyonego v zlodzyeya.

Item gdi ktori slachczicz zyemyanin albo wschelky przebiwacz albo poddanyecz xansthtw przerzeczonich obogich konya albo volu albo crowan cradzone od zlodzyeya odyanlbi albo odbył, tegdi czy kon bāndzye albo bilbi odyanth, ot kaliszdego konya pyancznaczczye groschi a ot kaliszdego volu albo crowsi schesz groschi zaplaczy.

(14). O them, gdi kmyecz vinydzye wczas ot pana.

Item gdikoly ktori kmyecz albo przebiwacz drugy stroni xanshtwa w drugan stronan ot swego pana czassu namyenyonego albo wczas vinydzye, wschithky prawa pyrwey onemu panu, ot ktorego gydzye, zaplaczyw, tegdi taky przebiwacz se wschithkym swim gymyenyem, zythem mloczonim i nymloczonim i s gynschim ktorimkole gymyeniem, yakobi thu ossobnye bilo vislowyone, dobrovolnye poydzye, gdzye yemu lubo, wschelky vgabanye oddaliwschi.

(15). O bidle blandnem.

Item acz ktori czlowyiek albo przebiwacz albo poddanyecz obozey stroni 113] xanshtw w drugy stronye xanshtwa konya albo volu | albo crowan blandnye naydzye a thego v zlodzyeya nye odbiye, tegdi ot takyego konya blandnye nalezyonego onemu, kto gy nalyasl, schesz groschi, ot wolu albo krowi trzi grossche on, czye takye bidlo bbandzye albo bilibi, zaplaczy *et pagabit.*

(16). Gdi ktho s vynamy vczyeze w druge xanschtwo.

Item gdi albo acz ktori slyachczicz zyemyanyn, poddanyecz xanschtw albo myesczanin przerzeczonich s yenej stroni w drugan stronan s vynamy, w gychze potanpyon bandzye, vczyeze, a przes sand, ktoremu o them swyadomo bilo, oney stroni xanschtwa, gdzye w wynach byl potanpyoa, bandzye doswyathczon, tegdi przes gospodarstwo onego xanschtwa, do ktorego vczyekl, ku placzenyv tichtho vyn ma bicz przipandzon, albo gy wroczyc bandzye vynowath zassyān onemu panu, ot ktorego vczyekl. Amen.

Dokonali sza syān kszangi praw osswyeczonych xanschanth mazo-wesskych na przykaszanye osswyeczōnego xandza Boleslawa Boszān myłosezān xandza pana i dzyedzycza czyrskyego, vilezone s laczynskyego w polsky wiklad przes poczestnego xandza Maczieya s Rozana, pyszarza skarbnego, canonyka warschewskyego i plebana czyrskyego, pyszani przes rānkān Mykolāya Suleda, pyszarza i bargmistrza w thy czassy warczeszkyego, w szobotān Wyelkan, dzyen swantego Ambroszega, latha Narodzenia Bozega tyssyanecz cztirzystha pyanczdzyesyanatego. Amen.

IV.

Kodeks Stradomskiego.

(Strad. — Cod. Stradomscianus).

V.

Kodeks Wislicya.

(Wisł. — Cod. Vislicia).

VI.

Kodeks Świętojerski.

(Stojer. — Cod. s. Georgii).

Z trzech jeszcze rękopisów winienem tu zdać sprawę z kolei, są nimi: kodeks Stradomskiego, kodeks zwany Wiślicyą, wreszcie kodeks Świętojerski. Najstarszym jest kodeks Stradomskiego, pochodzi on bowiem częścią z r. 1503 częścią z r. 1518, sięga zatem początków wieku XVI; Wiślicya pochodzi dopiero z połowy wieku XVI, a kodeks Świętojerski nawet dopiero z drugiej tegoż wieku połowy. Że zaś publikacya nasza niniejsza ograniczona jest do wieków średnich, które się u nas już na roku 1506 kończą, przeto z owych trzech rękopisów tylko kodeks Stradomskiego do zamieszczenia w niej miałby prawo. Jakoż ogłaszamy w publikacyi niniejszej tylko kodeks Stradomskiego w pełnym tekście, a jeśli pozwoliliśmy sobie uzupełnić tekst Stradomskiego wariantami także z Wiślicyi i kodeksu Świętojerskiego, uczyniliśmy to głównie z tego powodu, że tak Wiślicya jak i kodeks Świętojerski nie są oryginalnymi rękopisami, lecz tylko kopiami kodeksu Stradomskiego, a zatem zawierają właściwie tekst pochodzący z r. 1503 czyli jeszcze z wieków średnich; z drugiej zaś strony rękopis Stradomskiego z r. 1503 nie dochował się do dziśdnia w oryginale, lecz tylko w rękopisie ks. Lipnickiego z r. 1518, rękopisy więc Wiślicya i Świętojerski mogłyby poniekąd posłużyć do skontrolowania kopii ks. Lipnickiego, o ileby się nie okazało, że same są tylko kopiami rękopisu ks. Lipnickiego, a że rękopis oryginalny Stradomskiego istniał tylko jako brulion lat niewiele, to jest do chwili skopiowania go przez ks. Lipnickiego.

Świat nasz prawniczy uczony zajmował się dotychczas najmniej kodeksem Stradomskiego, przyczyną tego jest oczywiście

późne pojawienie się w ogóle tego pomnika na widowni świata naukowego. Dopiero bowiem w r. 1873 Dr. Bobrzyński wykrył ten rękopis, spowodował nabycie go na rzecz biblioteki Jagiellońskiej i poświęcił mu obszerny a wyczerpujący artykuł pod tytułem: »Wiadomość o świeżo odkrytym kodeksie Alexego Stradomskiego«, zamieszczony w Przewodniku Naukowym i Literackim za r. 1873 T. II, str. 597—606 i 703—716.

Ten gruntowny artykuł, do którego uczonych badaczy po szczegóły odsyłam, jest powodem, że w dalszym ciągu niniejszego wstępu ograniczę się tylko do powtórzenia najważniejszych szczegółów. A jednak nasz niezapomniany Lelewel przeczuwał istnienie kodeksu Stradomskiego i opisując rękopis Świętojerski wyraźnie go wraz z Wiślicyą uważa za kopię nieznanego rękopisu z r. 1503, z którego roku rękopis Stradomskiego rzeczywiście pochodzi¹⁾.

Natomiast kodeks Wiślicyą cieszył się kilkakrotnem jużto opracowaniem już wydaniem. Najprzód ogłosił tekst jego Lelewel w r. 1824 w Historycznych pomnikach języka i uchwał polskich i mazowieckich, tomie pierwszym, w Wilnie, potem senator Stronczyński wydał około r. 1840 cały tekst Wiślicy w podobiznie, a wreszcie Wójcicki w r. 1847²⁾ znowu przedrukował tekst cały z dodaniem uwag lingwistycznych. Tekst kodeksu Świętojerskiego był dotychczas drukowany tylko częściowo w wspomnianych Pomnikach historycznych Lelewela w r. 1824.

Kodeks Stradomskiego, rękopis papierowy in folio, przechowany w Bibliotece Jagiellońskiej a oznaczony numerem 1174, z trzech właściwie odrębnych składa się rękopisów, które w r. 1550 w jeden wspólny tom oprawione zostały, a z których pierwszy i trzeci są dawniejsze i oba jedną ręką ks. Macieja Lipnickiego w r. 1518 są pisane, drugi zaś, późniejszy, pisany jest dopiero w r. 1542 przez Alexego Jazona Stradomskiego. W tej mierze podaje nam wiadomość zapiska zamieszczona na str. 532 rękopisu całego, czyli na str. 106 rękopisu trzeciego następującej osnowy: »Tyto xyąsski dokonały se we wtorek octawy Bozego czyała przez

¹⁾ Lelewel: Historyczne pomniki języka i uchwał polskich i mazowieckich. Tom I, Wilno 1824, str. 179.

²⁾ Statuta polskie w Wiślicy. Warszawa 1847.

›myą Maczyeya z Lypnycze, plebana natenczas Gierałtowskyego 1518 etc. (str. 470). A więc ks. Maciej Lipnicki, zwany w innej zapisce synem Mikołaja, pleban Gierałtowski, spisał owe dwa starsze rękopisy, pierwszy i trzeci.

A ponieważ rękopisy powyższe ks. Lipnickiego zawierają polski przekład statutów naszych średniowiecznych, z innych wcześniejszych źródeł nieznany, przeto nasuwa się samo z siebie pytanie, jaką rolę odegrał ks. Lipnicki przy spisaniu owych rękopisów, mianowicie, czy rolę tłumacza, czy też rolę prostego przepisywacza dostarczonego sobie przez inną osobę tłumaczenia. Odpowiedzi bezpośredniej na to zapytanie nie podają nam nigdzie rękopisy ks. Lipnickiego, atoli w rękopisie pierwszym na str. 32 (str. 390) znajduje się zapiska, która chociaż przekreślona, przecież na genezę tego rękopisu pewne światło rzuca. Mianowicie zakończony jest pierwszy zaraz pomnik ustawodawczy, zamieszczony w kodeksie Stradomskiego, to jest zwód ustaw króla Kazimierza Wielkiego, uwagą: ›Thu sbye dokonaly statuta krolya Kazymyerza Vyszlyczy szloszone ›[przesz mye Olyeszkyego Stradomskyego] anno 1503«. Przyczem wyrazy ›przesz mye Olyeszkyego Stradomskyego« współcześnie czerwoną farbą przekreślone. Z tego widoczna, że ks. Lipnicki nie dokonywał sam tłumaczenia tekstów łacińskich ustaw naszych średniowiecznych na język polski, lecz że miał sobie tylko do przepisania dostarczony gotowy tekst polskiego tłumaczenia, sporządzony przez Aleksego Stradomskiego w r. 1503.

Przeglądając atoli dalszą część kodeksu Stradomskiego, mianowicie rękopis drugi, pisany już własną ręką Stradomskiego, widzimy ze zdziwieniem, że charakter pisma Stradomskiego jest wyraźny, piękny i bodaj czy nie piękniejszy, jak pismo ks. Lipnickiego, po cóż więc Stradomski potrzebował dawać swój rękopis do przepisywania ks. Lipnickiemu. Ta rzecz tak się tłumaczy. Stradomski tłumacząc tekst łaciński ustaw na język polski, pisał nie od razu na czyste, ale zrazu w brulionie tylko, a więc niedbale. Nie ma też wątpliwości, że w tym brulionie czynił później poprawki i kreślenia, w skutek czego brulion i niedbale spisany i pokreślony mniej był dla użytku podręcznego przydatny. Widocznem jest jednak, że Stradomski miał narazie zamiar ograniczenia się tylko do przekładu zwodu ustaw króla Kazimierza W. i dlatego ukończywszy

przekład ten zakończył go zapiską wspominającą o jego osobie i o dacie pracy r. 1503, że jednak około r. 1518 nieznanie nam okoliczności skłoniły go do przełożenia na język polski także i innych ustaw średniowiecznych polskich i zebrania tych przekładów w porządku kodeksu i że wtenczas powstała myśl przepisania brulionu z r. 1503 na czysto, czem się już sam Stradomski, zaprzętnięty tłumaczeniem reszty ustaw, zając nie miał czasu i pracę tę ks. Lipnickiemu powierzył.

Nadmienić tu wypada, że ta pierwsza część kodeksu Stradomskiego, czyli rękopis pierwszy, zawiera same ustawy średniowieczne odnoszące się wyłącznie tylko do prawa polskiego.

Druga część kodeksu Stradomskiego czyli drugi rękopis, pisany jest ręką, jak wspomniałem, samego Stradomskiego. Dowiadujemy się tego z zapisek w samym rękopisie zawartych. A mianowicie na str. 70 rękopisu tego czyli na str. 146 całego kodeksu czytamy. »Finis constitutionum Magni Kazimiri Wislicie confirmatarum et »approbatarum, feria sexta die Annuntiationis Beate Marie Virginis, »anno domini 1541«, zaś na str. 138 tego rękopisu czyli na str. 206 całego kodeksu czytamy znowu: »Konyecz statut zupnych y wyl- »kych rzandow krakowskich. Komu ya to piszą, Boze day, byl zup- »nikiem albo wielkem rzandczą y gego dzyatki albo w wienczszym »dostogenstwye«. — »Alexius Jason Stradomski de Stra- »domia vicecomes Romanus, utraque auctoritate no- »tarius publicus legalis et in archivo Romano descrip- »tus, manu propria exaravit Generoso domino Alexio »Brandis de Grabyszicze et Bulowicze, protunc Vice- »capitaneo Oswieczimiensi, domino suo gracioso« etc.

Ten więc rękopis przygotował Stradomski w r. 1541 już nie dla siebie lecz dla Aleksego Brandysa podówczas podstarościego oświęcimskiego, który się zarazem postarał i o nabycie owych dwóch przez ks. Macieja Lipnickiego spisanych rękopisów i wszystkie trzy wspólnie oprawić dał. Obejmuje zaś ten rękopis tłumaczenie częściowe statutów Łaskiego drukowanych, a dokończony został w r. 1542 wedle zapiski zamieszczonej na str. ostatniej rękopisu drugiego a str. 427 rękopisu całego, tej treści: »Finis statutorum Poloncialium per me Alexium Jasonem Stradomsky in Grabyszicze

feria sexta proxima post festum Ascensionis Domini, anno eiusdem 1542. Sit laus Deo«.

Część tego tłumaczenia wydrukował z Kodeksu Świętojerskiego Lelewel w Historycznych pomnikach (Wilno 1824) na str. 94—125.

Trzecia wreszcie część Kodeksu Stradomskiego czyli trzeci rękopis jest znowu pisany ręką ks. Macieja Lipnickiego w r. 1518 wedle zapiski, którą już poprzed przy opisie rękopisu pierwszego przytoczyliśmy. Jest on widocznie głównie przeznaczony dla zabytków prawa niemieckiego, mających moc obowiązującą w dawnej Polsce, i zaczyna się zbiorem orteli Magdeburskich, z 270 artykułów złożonym. Tłumaczenie tych ortyli atoli nie pochodzi już od Stradomskiego, lecz sporządzone zostało na żądanie Mikołaja Gołogórskiego podstolego lwowskiego. Lecz i w tym rękopisie znajduje się ku końcowi kilka pomników prawa polskiego, między innymi także zwód statutów Kazimierza Wielkiego, skądinąd nie znany. Humorystycznym dwuwierszem kończy ks. Maciej Lipnicki ten rękopis: »Boże racz bycz pochwałyon stąnd, a ty pyoro lyatay w kánth« (str. 532).

Jeszcze następuje na kilku dalszych kartach rejestr statutów polskich i kilka innych artykułów, niezawsze prawniczych, lecz już obcemi rękami spisanych, niektóre z pisma sądząc, nawet XVII wieku sięgające.

Kodeks Wislicya rękopis papierowy in 4-o, przechowany w Archiwum Głównem w Warszawie. Opisał go wyczerpująco Lelewel w tylokrotnie przez nas cytowanem dziele »Historyczne pomniki« na str. 176, do którego to opisu szanownego czytelnika odsyłamy. Tu tylko powtarzamy za Lelewelem, że kodeks Wiślicya składa się z trzech części, mianowicie pierwszej obejmującej część metryki mazowieckiej z r. 1475, drugiej obejmującej średniowieczne prawa polskiego ustawy ze zwodem ustaw króla Kazimierza W. na czele, wreszcie część trzecią zawierającą dekreta królewskie z lat 1523 do 1549. Gdy w części drugiej najpóźniejsze ustawy pochodzą z r. 1539, przeto Lelewel przypuszcza jako czas powstania tej drugiej części czyli właściwej Wiślicyi epokę między r. 1540 a 1545, zaś trzeciej części rok 1550. Tekst Wiślicyi ogłosił Lelewel drukiem we wzmiankowanych swoich »Historycznych pomnikach«, gdzie zarazem i wzór pisma oraz znak wodny papieru do tego rękopisu

użytego dołączył. Zarazem dodaje Lelewel, że za podstawę Wiślicy służył rękopis tłumaczenia statutów z r. 1503 złożony w Krakowie.

Odmienne od Lelewela zdania co do czasu powstania Wiślicy był senator Stronczyński. Uważał on charakter pisma Wiślicy za zbyt starożytny, iżby go mniej więcej do połowy XVI odnieść można, przeciwnie jest zdania że Wiślicya pisana jest przed r. 1510. Dla udowodnienia tego twierdzenia podjął senator Stronczyński iście syzyfowej pracy wydania całego rękopisu Wiślicy w podobiznie bez tytułu i daty wydania, w roku podobno 1840. Choć rzecz ciekawa, senator Stronczyński swoje zapatrywanie o dacie powstania Wiślicy komentuje takim charakterystycznym dodatkiem: »Wszakże i około r. 1540 żyć mogli tacy, którzy się pod Kazimierzem Jagiellończykiem pisać uczyli i których pisma, jeżeli wyraźnej nie zawierają daty, zawsze do tego należą wieku, którego piętno na sobie noszą«, chociaż więc sam przyznaje możliwość zdarzenia się, iż pisarz stary, nauczony sztuki pisania w czasach dawniejszych, może pismem swem noszącym charakter starożytny, wygotować rękopis o kilkadziesiąt lat później, że zatem w takim wypadku z samego charakteru pisma żadnego trafnego wniosku na datę powstania rękopisu wysnuwać nie będzie można, czyli że sam charakter pisma nie jest zupełnie pewnym probierzem czasu powstania rękopisu, przecież czas powstania rękopisu Wiślicy wyłącznie na charakterze pisma oparł, pomijając zupełnie inne skazówki, któreby mu w tej mierze pewniejszej dostarczyły podstawy. A miał je pod ręką. Są nimi znaki wodne papieru, gdyż Wiślicya jest rękopisem papierowym. Otóż wiadomo, iż znaki wodne są najpewniejszą wskazówką daty papieru a więc i rękopisu. Znak wodny jest w stanie wskazać datę pewną na kilka lat. Znak wodny bowiem pochodzi z sita przeznaczonego do czerpania papieru w arkuszach, które jako druciane w skutek ciągłej wilgoci ulega szybko rdzy i zniszczeniu, tak iż sito każde zaledwo kilka lat trwa. Z odnowieniem sita ulega i znak wodny miwolnej zmianie i daje wskazówkę, kiedy przestano wyrabiać papier z dawniejszym znakiem a kiedy rozpoczęto wyrób nowego ze znakiem odmiennym. Otóż znaki wodne papieru użytego do rękopisu Wiślicy, wskazują wszystkie zgodnie ostatnich lat dziesięć pierwszej połowy XVI wieku, popierają więc całkowicie

przypuszczenie Lelewela a odpowiadają senatorowi Stronczyńskiemu, że charakter pisma Wiślicy stąd pochodzi, iż takowa sporządzoną została przez starego pisarza, który się zapewne jeszcze w końcu XV wieku pisać nauczył.

Ale i nie później nad połowę XVI wieku została Wiślicya sporządzoną. Przemawia za tem ta okoliczność, że Wiślicya obejmuje w sobie tylko kopię pierwszej części czyli pierwszego rękopisu kodeksu Stradomskiego i zgoła nic więcej, widocznie więc sporządzoną została w czasie, kiedy ten pierwszy rękopis istniał jeszcze samodzielnie a więc przed oprawą z drugimi dwoma rękopisami, to jest przed r. 1550.

Kodeks Świętojerski jest rękopis papierowy in folio, obejmujący obecnie kart 416; że zaś na początku i końcu wiele kart brakuje a wiele zbutwiało, oblicza Lelewel¹⁾ ogólną liczbę pierwotną kart na około 490. Kodeks ten był na początku tego jeszcze stulecia własnością biblioteki seminaryum dyecezalnego u św. Jerzego w Wilnie, skąd też i nazwę swą bierze. W r. 1821 pożyczony został bibliotece książąt Czartoryskich, podówczas w Puławach obecnie w Krakowie istniejącej, gdzie się też podziśdzien znajduje. Biblioteka ks. Czartoryskich otoczyła wypożyczony sobie już bardzo zbutwiały rękopis niezmierną pieczołowitością, dała go starannie oprawić, tak że nawet karty już zbutwiałe i dziś pod ręką rozsypujące się, pozostały przy oprawie nienaruszone i dla następców zachowane.

Kodeks Świętojerski jest dokładną kopią całego kodeksu Stradomskiego, to jest wszystkich trzech jego części, i ta okoliczność wskazuje, że został wygotowany najwcześniej dopiero po oprawie owych trzech oddzielnych rękopisów w jedną całość, to jest po r. 1550, to jest w drugiej połowie XVI wieku. Jakoż znaki wodne tegoż rękopisu wyraźnie drugą połowę XVI wieku wskazują. Tekst kodeksu Świętojerskiego ogłosił częściowo Lelewel w swych Historycznych pomnikach, tomie I, zresztą nikt się już więcej nim bardziej wyczerpująco nie zajmował.

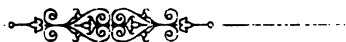
¹⁾ Historyczne pomniki języka i uchwał polskich i mazowieckich. Tom I, str. 278.

Ze kodeks Świętojerski jest wprost kopią kodeksu Stradomskiego a nie Wiślicy, dowodzą te okoliczności: naprzód, że zawiera w sobie cały tekst kodeksu Stradomskiego, a więc i to wszystko, czego w Wiślicy brak a co w kodeksie Stradomskiego jest, powtóre, że warianty kodeksu Świętojerskiego inne są zupełnie od wariantów Wiślicy, gdy tymczasem w przeciwnym razie musiałyby być identycznymi, gdyby tekst Świętojerski w Wiślicy miał swe źródło.

Spis przedmiotów.

	Strona
I. Statuta króla Kazimierza	337—390
II. Statuta króla Władysława Jagielly krakowsko-warckie z r. 1423	390—398
III. Odnowienie praw ziemskich z przyzwoleniem niektórych artykułów przez króla Kazimierza w Nieszawie r. 1454	398—406
IV. Potwierdzenie praw ziemskich przez króla Władysława w Jedlniej, z r. 1433	406—413
V. Artykuły z rozmaitych statutów królów Kazimierza i Władysława zebrane z r. 1458	412—419
VI. Artykuły przez króla Kazimierza na sejmie nowomiejskim ustanowione, z r. 1405	419—422
VII. Artykuły z rozmaitych statutów zebrane, sędziom potrzebne	423—437
VIII. Statuta w Opatowcu ustanowione	437—440
IX. Statuta króla Kazimierza przeciw drapieżcom dóbr kościelnych, gdy na wojnę idą, z r. 1457	440—443
X. Niektóre ustawy i prawa króla Kazimierza, na sejmie piotrkowskim ustanowione	443—440
XI. Prawa albo statuta ziemskie króla Kazimierza w Wiślicy ustanowione	450—470
XII. Rejestr statutów polskich	471—475

1] Gdy podług nauky pysma wsselki czlowiek w mlodosczy g(es)t pochopnyeyssy ku zlemv y wsselkye stworzenye szwyata nyetrwayące samo w sobye, ale przyrodzenye czlowieczye rychley sie zkloni podług szwyata ku grzechu, nisz podług szwyathloszczi ku Bogu, aczkoly podług zrządzenya boszyego stworzeni mieliby bycz czni, vmierni¹⁾, sprawiedliwj, spokojni, a yze rozpuszczono lakomstwo, aczby sprawiedlywoszczyą nye bylo zlo-myono, tedy zsgoda y pokoy myędzy lyvdzmyby zagynąła, a kazdy, czoby gemv lyvbo, toby czynyl; ale yze nawyasthssa dobrocz g(es)t od lyvdzy na szwyeczye sprawiedliwoszcz, miloszcz, czudzego nye drapacz ani zandacz, a swoyego podług boskyey miloszczi vszywacz, przeto by niezgodni vczynchnąli a zgodny przespyecznoszc mieli, vklady y prawa są przez ręcze boze vstawyony.

Kazymyrz z Boga²⁾ miloszczy krol polszky etc. wyznawamy tymto pysmem, chcząc aby poddani krolestwa naszego a na gymyą polskiego, oboyego stadła, yeden z drugim poczesznie byl, a yeden drugyego nye vrazil ale sprawiedliwoszczi dopomagal, przeto z osobney rady w Bodze oczcze³⁾ pana Iaroslavya gnyeznyenskye(g)o kosczyola yarczybyskupa, y tez prelatow y stolicznykow, woyewod, ryczerzow y pospolstwa slyachty nassey y zyemie polskyey, ku wieczney pamyączy vklad albo statuta vstawilismy, ktorez popyssemy, chcząc, aby ye w zemi polskiey wssytczy zachowali, pod miloszczią naszą y naszego narussenya, a chcząc vgydz wini w tych xyagach vlozone, bo częstokroc zly, acz sie nye bądzye bal grozy, ale sie bądzye bal wyny.

(1). Naprzeczyw sandzy odpor. Capitulum primum.

Na początku sądow sądząc strony, tilko mayąc Boga przed oczyma, aby zlomcze prawdy a przedawcze swego sąmnienia y czczy nye byliby

¹⁾ W. myerny.

²⁾ W. z bozey.

³⁾ W. oyczv.

naliezeni, a yzby chytrosczyą swą sprawiedliwosc opuszczywssy, boyazni Boga dzierzacz, ku stronie, drugą opuszczywssy, nye przystawali, vkladamy, acz gdyby niektery sąndzia wybrany moczą nassą, albo yego namiestnyk, opuszczywssy boyazn bozą, dzierzancz stroną¹⁾ yedną, zdalby y przysądzyłby o dziedzyną abo o gynsse rzeczy przed sąnd yawno przywiedzyone niesprawyedliwie, odsądżayacz drugą stroną, tedy strona vczyżazona odzowie sie ku wysse(m)v stolczu; a yze g(es)t obyczay w sąndzyech polszkych, yze sąndzia, ktore(m)v wyną dadzą, nie pozyscze winy alisby yego nie dokonano, a gdyby byl przekonany, tedy lupyzeze albo trssy grzywny stronie vrazoney przepadnie z winą rzeczoną²⁾ pyąntnadziescią ze sromotą ma dacz te(m)v, ktory yego o niesprawyedliwe zdanie wyzwal ku stolczu wyssemv.

(2). Przyzwolyenie o dzyeszyączyna. Capitulum II.

My Iaroslav z Boga miloszczci gnieznyenskiey czerkwie iarczybyskup, postawiony vrządem w obgiezdzie y tez w po[wy]e]czye krakowszkem, wssem 2] pospoliczye tymto pismem dawamy | wyedziecz, yze myędzy oszwieczony(m) xyądzem panem Kazymirzem z Buoga³⁾ miloszci krolem y patrone(m) nassym, z strony yedney, a Bodżatą bratem nassym, z strony drugey, porussylo sie niekture wątpyeny o dzieszyączyny y o yne czlo(n)ky, ktorez na dolie polozymy, obie stronye nyechczacz swego sąmnienia vrazycz, dobrowolnie, kromie wssego błądu y chytrosczi, ku twardosci swey y swych namiastkow o wssytky rzeczy y czlonki, ty⁴⁾ tu są polozony⁵⁾, na nas spuszczyli, iakoby na rozgodzcza y chwalcza⁶⁾ y yednacza przyyątego, dawayacz gi pozyczayacz nam wssytką mocz, abychmy kromya wssego sąndu, prawom zadnym tako duchownym iako⁷⁾ swietskym niesskodząc, podlug nassey voley ku statku przywiedli. Przeto my z bożą pomoczą a mązow mądrosczi napelnyonych z radą, z dobrym rozmyslienym, dlia pokoya pospolitego y opory koscielney, moczą zlyvbosci obu stron vkladamy myędzy pane(m) krole(m) a tez byskupe(m), aby gdy ktory drapyeszczza dzyeszyączyny albo gwaltownik rzeczy koscielnychby byl nalezion, ma bycz vpomienion klyątwa z vpominanim. Zaprawdą aczby liezal w klyątwie mimo ssescz myeszyący, tedy kmieciez pod nym bądący, ktorzy dawayą dzyeszyączyną, mayą bycz z spane(m) klyący az do dosycz vczynienia. A gdyby tez ktora pani pana nyemayacz albo w gynnich stronach bądącego, dzieszyączyna wstargla albo zdrapiezyła, tez tym obyczayem ma bycz klyątha.

¹⁾ W. kładzie tu dalej wyraz »drugą«, ale podkropkowany, na znak, że niepotrzebny.

²⁾ W. z winą, ctora rzeczona pyentnadziescia.

³⁾ W. z bozey.

⁴⁾ W. by.

⁵⁾ W. polozily.

⁶⁾ W. rzeczgedą y chwalgą.

⁷⁾ W. yako y.

(3). O rany kapłana albo zaka. Capitulum III.

Ustawiamy tez, aczby kapłan albo zak szwiączoney g dziekoli¹⁾ był bit albo wazon albo w yącztwo wsadzon, tedy ta parochiya ma bycz zaręta, gdzie sluzba boza nie ma bicz tako dlugo, aze wynowacziecz wydan dzie biskupowj. A gdyby winowaczyecz zbiezal albo vcziekl, tedy kmiecie ey wszy albo myasta mayą przysszyadz, iako nie mogli yacz winowaczca iako nie byli przyczynczą zabitego. Tedy biskup ma dacz rozgrzessenie wzdy winowacziecz ma bycz powolan, a przez kogokoliby²⁾ był vlapyon, i bycz wydan biskupowj.

(4). Aczby³⁾ pan checzal kupycz dzieszyączyną. Capitulum IIII.

I tez ktorykoli⁴⁾ pan⁵⁾ po swey wszy dzieszyączyną checzyalby kupycz, i przed szwiątym lakubem ma targowacz z prelatem, ktorego g(es)t dzieszyączyna. Paknyali⁶⁾ zamiesska, tedy prelat kromie swego pana nagabania⁷⁾ dzieszyączyną moze przedacz, komv chce.

(5). Z szczego ma bycz dana dzieszyączyna. Capitulum V.

I tez g dziekoli plug w ogrodzie chodzi albo na polyv, tu dzyeszyączyna ma bycz spelna dana, wyyawssy rzepa, mak, kapusta, czebula y ynsse sythky ogrodne rzeczy, na ktore motyką albo rylem rycz mogą, z stych eszyączyna nye g(es)t dana ani ma bycz dana.

(6). O konopną dzieszyączyną. Capitulum VI.

O dzieszyączyną konopną tako vstawyamy. Gdy kmiecz czalym | plum, w ktore(m) ma woly albo konie, orze, ma dacz vprawyonych konopy ryzy kythy, a ktory polowiczą plugu orze, dwie kyczie, ktory nie ma vm oracz, ten ma bycz wiszwolyon od dzieszyączyny konopney.

(7). O klyąthwie interdykth. Capitulum VII.

Uvvelka klyątwą rzeczona interdykth, tako vkladamy, yze gdy sie orymkoli⁸⁾ obyczajem przyda interdykt w Krakowie, tedy gi tamo mayą ymacz a⁹⁾ bycz posslusny, alie Kazymirz, czo g(es)t podle¹⁰⁾ Krakowa

1) W. gdyecolwyek.

2) W. kogokolwyekby. S I. [kogokol]wiek bylby.

3) W. Gdyby.

4) W. Tez ktoricolwyek. — S I. I tez ktorybykolwiek.

5) S I. dziesięcinę.

6) W. A gesly. — S I. Paknieli.

7) S I. zamieszkania.

8) W. ktorem. S I. ktorymkolwiek.

9) S I. y.

10) W. wedle.

nad Wysłą, nye ma yego bycz poslussen ¹⁾, ani Klyeparz; y takyez Krakow owych myast klyąthwy nye ma bycz poslussen. Tez wkładamy, gdy klyąty do ktorego myasta, wssy albo kosczyola, czerkwi wstąmpi, ta(m) nie mayą spyewacz tako dlugo, az wygiedzie z onego myasta. A tako, czo pyrzwey po klyąthem trssy dni nie spyevano, to wzlamvyemy ²⁾; ale iako rychlo klyąty wygiedzie, ma bycz spiewano, aby nabosznoszcz sercz wielie lyvdzi dlia yednego zapyeklego od sluszby bozey nie odpądzala ³⁾. Alie gdziekoli ⁴⁾ klyątwą papieską ⁵⁾ bądźie dana, ktorey my moczy rozgrzessenya nie mamy, chczymy, aby wzywssy yey kopyyą, przykazanie vrządnie a oby czaynie zachowano ⁶⁾; alie o interdykczie to trzymayącz ⁷⁾, iakochmy ⁸⁾ pyrzwey polozyly.

(8). Yako statuta od zyemyan są przyyąthy. Capitulum VIII.

Nye ma bycz zadzyw, acz podlug czasow obyczaye albo vlozenie lyut skie odmieniloby sie, gdyz mąstwo nietilko w zylach czyala ani czudnosci harnassu ma bycz seznanó, alie tez mądroszczią rozuma ⁹⁾ ma bycz przelozono. Przeto my Kazymirz z Boga milosci pospolu y ¹⁰⁾ z ryczerstwe(m) nassy(m), obezrawssy to bozą pomoczą, yze od dawnych czasow w zyemyach krolestwa nassego cząstokroc w sąndziech nie podlug zgody, alie podlug swych glow rozumu y smyslu a starych lyat rozumow ¹¹⁾ rzeczy przed nie ¹²⁾ przysle sąndzą rozmagiczie, temv ta rzecz tako, a ynsse(m)v takąz rzecz ginako, dlia ktorego rozdierania rzeczy myądy nassyymi poddanymi gadki y miessanya pochodzą, przeto ku chwale bozey y mąki yego y wssech szwyątych a nade wssythko nassyich poddanych vlozylysmy tho miessanie sąndow, by zlomiono ¹³⁾, chcząc aby odtychmiast az na wieczne czasy podlug tych statut wssyczczy pospoliczcie sąndzie krolestwa nassego rządzili sie ¹⁴⁾ y bąndą sąndicz, y tez ty statuta pelnye zachowali.

¹⁾ S I. nie ma bycz poslussen.

²⁾ W. rozlamviemy.

³⁾ W. nye odpudzala.

⁴⁾ S I. gdziekolwiek.

⁵⁾ W. papieska kląntwa.

⁶⁾ W. zachowano bylo.

⁷⁾ W. trzymacz.

⁸⁾ W. iacossmy.

⁹⁾ S I. rozumu.

¹⁰⁾ S I. »y« brak.

¹¹⁾ S I. rozumu.

¹²⁾ S I. przednie.

¹³⁾ W. slomyono bylo.

¹⁴⁾ S I. zrzadzili się.

(9). Twardoszcz tych statut. Capitulum IX.

Gdyz wkład albo statuta ¹⁾ nye są ani mają być ²⁾ przypysany rzeczy(m) ynął(m), alie bądącym albo przyssłym, przeto chcżamy, aby nasse wkłady statuta w tento czas w Wyslyczy slozone, wssyczczy zyemyanye dzierzali.

(10)³⁾. O dziedzyną w zastawie. Capitulum X⁴⁾.

Gdyby kto przed sąnd pozwał nyekogo o dziedzyna w pye[nyan]dzocho stawyona, a gdyzby go ku sąndu przyzwał, a zathym gdyby sąmpyerz rocze zawythym nie stal, tedy powod a gisczyecz dziedzyną otrzyma, nyądze sąpierzcy wroczywssy.

(11)⁵⁾. Rozyazd o granicze. Capitulum XI⁶⁾.

Czastokroc myędzy nassymi poddanymi o granicze gad[ky] bywają, rądzy ktorými nakład strawy szylnych roboth roztargniemye bywa, a to przeto, yze nyegdy strumyem albo rzeka | myędzy dwiema dziedzinoma ynie, a przeto acz dwie dziedzinie z[no]wu⁷⁾ obapol yedney rzeki posadzą⁸⁾ ; tedy kazda strona swoy brzeg [ma] rządzyecz y trzymacz⁹⁾. A gdyby zka moczą swą ale nie¹⁰⁾ czlowieczą opuszcziwssy pyrwsy byeg, ynssym zgie(m) sie obrocziła, tedy ony brzegy, ktorými pyrzwey woda¹¹⁾ cziekła, dziedziną bądą za graniczą, a kmiecie z obu dziedzin w one(m)¹²⁾ yezyerze by wolno mogą¹³⁾ lowicz. Y¹⁴⁾ na to mowimy, aczby tez rzeka¹⁵⁾ moczą owieczą ynądy obroczo, a wssakoz pyrwsse brzegy myędzy dziedzinami aniczą trzymają.

(12). Na woyną¹⁶⁾ kazdy ma stacz pod chorągwyą. XII¹⁷⁾.

Prawo ryczerzskie. Niektorzy z nassych ryczerzow mającz na sobie zerską czescz¹⁸⁾, gdy na grodziech naprzecziw nieprzyyacielom bądą po-

1) W. nie ma »albo statuta«.

2) W. tu kładzie »statuta«.

3) W. kładzie ten artykuł o jeden niżej.

4) W. C. XI.

5) W. kładzie ten artykuł wyżej od poprzedniego.

6) W. C. X.

7) W. znów.

8) W. posiadzyc.

9) S I. otrzymacz.

10) W. a nye.

11) S I. ona rzeka.

12) W. woden.

13) W. mogą wolno.

14) S I. A.

15) W. S I. rzeką.

16) W. woinye.

17) W. Capitulo XII.

18) S I. częsc.

sadzeni albo na walkach, wzyali sobie w obyczay nyestacz pod zadną chorągwyą, a to przeto, aby grozy pussek albo strozey sie vchronili¹⁾, ktorąto strożą gy(n)ssy panowie podług vrządu gy(m) vstawionego²⁾, myędzy sobą pozywają³⁾. Abowie(m) zly g(es)t⁴⁾ czlowiek, ktory nie przyyaye swe(m)v czyalu, przeto vkladamy, aby kazdy ryczerz albo prosty slyachczycz pod swą chorągwyą stanął, aby gdy sie przyda walka, vmial swe⁵⁾ mieszcze pod chorągwyą odierzecz ku obronieniv swe⁶⁾ chorągwie. Paknyalyby⁷⁾ odychmyast ktorego tako nieposlussnego nam wyđano, przez naszego komornika, pod ktoregoby chorągwią myal stacz, tedy konie tego ryczerza albo sslyachczicza przysądzamy⁸⁾ podkomorze(m)v.

(13). Wynny ma bycz dan za ręką dluznykowi. XIII⁹⁾.

Gdy yede(n) drugyego przeprze¹⁰⁾ sądownie a zdadzą gi wy(n)nego bądż o dług albo o¹¹⁾ ktorąkoli rzecz, ten od sądu nye ma odstapycz, az dosicz vczyni. Alie yze niektorzy swą zuffaloszczą albo tez dla niedostatku zdani przed sąde(m), dosycz nyevczyryw odchodzą¹²⁾, przeto chcemy, aby taczy¹³⁾ za to zadney winy nye podyali¹⁴⁾; ale gdy bądą przeparczy sądownie, mayą bycz dani za ręką. Pakniáli¹⁵⁾ zasie vcziekną, yvz od yąchtwa bądą wyzwolieni, alie o dlugy, nyz wywawssy o złodzyeystwo; o to yąchtwa nie mogą bycz prawj.

(14). O dzyeckowanyv w¹⁶⁾ vyny. Capitalum¹⁷⁾ XIII.

O zakłady chcemy niektory vrząd vczynicz albo polozycz dla vbostwa nassych poddanych, bo sie navczyli lakomi sądzie gi ych vrządniczy, yze gdy niektory zyemyanyn winą przepadnie sądownie, tedy byora zakłady a przez wssego zamiesskania myędzy sobą dzielyą, lasky ani miloszierdzya zadnego niewkazuyącz. Przeto chcącncz ten obyczay¹⁸⁾ zatraczycz¹⁹⁾, vsta-

1) W. aby grozy pussek sye ochronyly albo takyez strozey.

2) W. gy vstawienya.

3) W. pozywaią myedzy sobą. S I. vzywaią.

4) W. zlyto.

5) S I. swoje.

6) W. swey.

7) W. A iesliby.

8) S I. przysądzimy.

9) W. C. XIII.

10) W. pozprze.

11) W. »o« brak.

12) W. dosicz nye vczynią a odchodzą.

13) S I. »taczy« brak.

14) W. nye popadly any podięli.

15) W. A yesli.

16) W. »w« brak.

17) W. C. XIII.

18) S I. obyczay ten.

19) W. straczycz.

wyamy, aby sądzia albo wojewoda albo starosta albo który ich namyastek zakład wezmie¹⁾ o winą na nassem ziemianie bogate(m) albo vbogie(m) szlyachczyczv albo prostem, to g(es)t konie albo gi(n)sse rzeczy, nie mają rozstargacz albo dzielcz myędzy soba; alie g(es)tli zymie, tedy na²⁾ tydzyen, g(es)tli lyeecie, tedy³⁾ za⁴⁾ dwie niedzieli mają bycz chowany, a to lyvbo 5] sprajwnie lyvbo niesprawnie⁵⁾ zakład bądzie wzyant; a wssakoz then, czyy zakład g(es)t, we dwu niedzielyv ma gi wykupycz, tedy zakład czy yszczy sądzie myędzy sobą mają⁶⁾ rozdzielicz. Pakliby czy yszczy sądzie albo ynssy, ktorzy na wyrzochu są wypisani, przeciw nassey woli⁷⁾ vczynili, a zakłady przed czasem vstawionym myędzy sobą roztargali, tedy te(m)v, czyy g(es)t zakład, lyvbo bądzie kon albo y(n)sse zwierze, sskoda podlug ossaczowanya mają odloycz y z winą pyątnadzieszczyą, który acz chce, ssaczunk zakładu swy(m) sa(m)nyeny(m) ma poprzyszyandz.

(15). O pyącząnczy oczczowey y synowey. XV⁸⁾.

Dlyatego, yze synowie z oczcze(m)⁹⁾ yedną krwyą sa spoyeni, a iako czlowiek yeden myędzy sobą są, przeto twierdzimy, aby poki oczyecz zyw, zadny syn¹⁰⁾ swey pyeczączy nie noszyl, yedno oczczowey pyeczączy zwywal.

(16). Ssoltyszy mają na wojną yechacz. Capitulum XVI¹¹⁾.

Ustawyamy, aby kazdy soltys¹²⁾ tako duchownych iako szwiethszkich panow podlug swei moczy kazdy s nami na wojne poyechal¹³⁾.

(17). Duchowny na wojną yada. Capitulum XVII.

Potrzebno g(es)t, aby kazdy swego prawa pozywal. Alie yze¹⁴⁾ często-kroc duchowni w oczczyźnie miesskayą, praw ani vkonv krolestwa nassego podlug zyemya(n) a¹⁵⁾ sslyachty nassey niepostapuyacz, a wssakoz krolestwa nassego iako gi(n)sy zyemyanie poszywayą¹⁶⁾: przeto vkladamy, aby kazdy

1) W. vczini.

2) S I. ma.

3) W. tedy ma za.

4) S I. »za« brak.

5) S I. lyvbo sprawiedliwie lyvbo niesprawiedliwie.

6) S I. maią między sobą.

7) S I. przeciw woliey nasey.

8) W. C. XV.

9) W. z oyczy.

10) W. wyrazu »syn« nie ma.

11) W. C. XVI.

12) S I. aby soltysy.

13) S I. s nami iechal na wojnę.

14) W. Al yze.

15) W. any.

16) Calego tego zdania: »a wssakoz« aż do »poszywayą« w S I. brak.

taki duchowny oczczyzną pod nami trzymając, podług ssaczu(n)ku gimienya¹⁾ na każdą wyprawą woyny²⁾ s nami pogiechal³⁾. A gdiby nie chczyzal na wyprawą woyny yechacz, tedy ma gimienya zstą(m)pycz swe(m)v bratu⁴⁾ albo blysse(m)v przyrodzone(m)v; a gdyby tego nie chczyzal vczynicz ani woyny postą(m)pycz, tedy to gymienie tych duchownych na nasse praczą⁵⁾ przypysugiemy, którym owssem mylczenie⁶⁾ wkładamy.

(18). Wdowa y panna ma myecz rzecznyka. XVIII⁷⁾.

Yze dlya krechkoszczi⁸⁾ panie(n)szkiey y tez dziewicze, obczowanie mańskie ma bycz gim oddalyono, aby gdy ony kogo pozową albo ye kto pozowie na niektory rok albo prawo, tedy chcemy, aby sąndzya swego podsądka albo y(n)ssego namiestnyka tey pan(n)ie gi z gyey sąmpiercze(m) do yey gospody poslal, przed ktory(m)zeto rzecz swą ma polyeczycz swe(m)v rzecznykowj albo wzyączczy⁹⁾ albo komv się yey bāndzie lyvbycz.

(19). O pospolne(m) rzecznyku. XIX¹⁰⁾.

Ize gdy wsselki czlowiek sam swei rzeczy sobie drugdy nye moze¹¹⁾ przewiesz, przeto chcemy, aby kazdy czlowiek, ktoregokoli¹²⁾ stadla bāndzie przed sąndem bāndzie rzecznyka rzāndzyl.

(20). O ortelyoch sąndziego. Capitulum¹³⁾ XX.

Ize rozmagiczi sąndzie rozmagiczie ortel wydawayā a rzeczy czāstokroc podług swei woliey rozsāndzaya, przeto chcemy, aby sąndzya yede(n) pewny osobny a wybrany byl w Krakowie, a drugi w Sāndmirzv; a gdy 6] my w ktorā zyemyā wyedyemy, | tedy sąndzya y podsāndek tego powiatu na nassem¹⁴⁾ dworze mayā bycz vstawicznie, mocz sąndu y rzeczy przed nami wyznawayācz, a o rzeczy dziedziczne daley trzech niedziel roku nie mayā dacz; ale gdy bāndzie zaloba o dziedzina, tedy sąndzya albo pod-

1) S I. dodaje w tem miejscu po raz wtóry niepotrzebnie »podlvg«.

2) S I. woienā.

3) S I. iechal.

4) W. bratv swemv.

5) S I. na praczą nassę.

6) S I. milczenie owszem.

7) W. C. XVIII.

8) W. krewcosczy.

9) S I. wzięccy.

10) W. C. XIX.

11) S I. niemoze drvgdy.

12) S I. ktoregokolwiek.

13) S I. Capitulum brak.

14) S I. na swem.

sądek przerzeczoną zalobą przed nami ma¹⁾ wypowiedziecz, a my z rycerstwe(m) naszego dworu tą ystą rzecz rozgodzimy, procz bysmy²⁾ byli niektory(m) nagabany(m) pylnym ogarnieni³⁾, tedy my sseszczi a przyna(m)nyey cztyrzo(m) ryczerzo(m) ku sąndzy y podśądkowj przysadzony(m), poleczimy, ktorzy taką rzecz dziedzyn(n)ą podług sprawiedliwosczy rozgodzą.

(21). W kazdem powieczye ma bycz sąndzya. XXI⁴⁾.

Vstawyamy, aby kazdy woyewoda myal swego sąndzyą vlozonego⁵⁾, to g(es)t krakowski yedne(g)o a sąndmirski drugiego, y tez starosty moczą moze miecz kazdy swego sąndzyą.

(22). O godzynie sąndzenya. Capitulum XXII⁶⁾.

Pyrzwey ten byl obyczay, ze ani godziny ani czasu trzyma(n)o przy sądziech⁷⁾, a częstokroczy czy, ktorzy mieli sprawyacz czo w sąndzie, az po obyedzie obzarssy sie a opywssy przychodzyly, ktorzyto częstokroczy stolicz sąndowy nagabali a sprawiedlywoszcz owsselki⁸⁾ zatraczayacz. Przeto aby czas a godzyna sądom byla sprawiedliwa, vstawyamy, aby odychmiast sąndzya kazdy sąndzil albo roki sąndzili, poczawssy od zarania az do dziewyątey godziny, to g(es)t do poludnia; a gdyby tego dnia wssythkich rzeczy nie dokonano, tedy kromie vczyżenia stron yvtrzeyssego dnia do teyze godziny mayą pozwane rozprawiacz.

(23). O rozgodzenie⁹⁾ rzeczy w sąndziech. XXIII¹⁰⁾.

Aby lacznyey rzeczy w sądzie odprawili, chcemy aby sąndzya nieważacz sobie person bogatego ani vbogiego, ale podług vrządu pozywajączych, to g(es)t sąmpiercza z gyszczem wezwawssy, wysluchali a wysluchawssy rozprawili. Ale vrządu pozywajączych pisarz pod straczeny(m) swego vrządu¹¹⁾ nie ma powyadacz, nigiedne(m)v krotko nieczynya(n)cz, ktorezto podług pozewnych listow wozny głosem myanvya(n)cz, ma przyya(n)cz tako, yze kto pyrzwey pozwal, tego pyrzwey odprawicz¹²⁾, a tako az do ostatka rzeczy. Przeto aby czas a godzina sąndo(m) byla sprawiedliwa, vsta-

¹⁾ S I. ma przed nami.

²⁾ S I. bychmy.

³⁾ W. ogolnyem.

⁴⁾ W. C. XXI.

⁵⁾ S I. wlosnego.

⁶⁾ W. C. XXI.

⁷⁾ W. po sąndzyech albo przy sąndzyech.

⁸⁾ W. taksamo owsselky.

⁹⁾ W. o rozgodzye. — S I. o zgodzenie.

¹⁰⁾ W. C. XXIII.

¹¹⁾ S I. vrzėdv swego.

¹²⁾ S. I. odprawicz pierwey.

wyamy, aby odtychmiast są(n)dzya kazdy sądy albo roki sądzili począwssy. Paknyali¹⁾ która strona kromya²⁾ przyczyny, ktoraby sie mogła wyprawicz, ku sądu nie stala, a przez woznego trzykrocza zawołana nie stala ani przez posła, tedy gisczczowj kaza odstąpycz a drugie rzeczy pilnie odprawicz aż do konicza. Paknyali ona strona trssykrocza zawołana przez woznego, przy dziewiątej godzinie sie nie wkaze sądziam, a gdyby sandzia chciał od stolca wstacz, lepak trzykrocza ma bycz wezwąn; gdykoli³⁾ nie stanie, ma bycz zdąn, w czym bądzie pozalowan.

(24). O nyeczczenyv sądu. Capitulum⁴⁾ XXIII.

7] Gdyby nyekto myeszczczu, gdzieto sądzie sziedzieliby, ku sądziemv kromie odpuszczenia⁵⁾ wstampil albo potrzebiszny niemayacz, to g(es)t ku prosseniw lista pozewnego, a toby vczynil swą szmyalosczią albo zuffalosczią, ten przez wssego odpuszczenia przepadnie wyną⁶⁾ rzeconą piatnadzieszczya.

(25). Gdzie to ma sądzycz. Capitulum XXV.

Sandzie mają sądy poleczone, wzyali byli sobie w obyczay, mieszcza iaczy gdzye ku sądeniv wybierayacz, a to strony vczynayacz. Przeto aby kazdy sądzia wiedzial, gdzie ma sądzicz, chcemy, aby pan krakowski we trzech mieszcziech, to g(es)t w Krakowie, w Andrzeyowie y w Vyslyczy sądzil. Paknyalyby to ginaczey vczynil, a bądzie sądzicz po gy(n)ssym⁷⁾ myasto(m), tedy od niego moze bycz odezwano iako nie od prawego sądzyego. To tez vstawyamy o panie sandomirszkyem.

(26). Sluzebnyk tako ma pozwacz. XXVI⁸⁾.

Yze cząstokrocza bez pozewne listy bywa⁹⁾ vczynanie, a to przez sandzie¹⁰⁾, przeto vstawyamy, aby sluzebnik tym obyczayem pozywal¹¹⁾. Gdy ktorego zyemyanina ma pozywacz, tedy do yego wszy yechawssy, kmieczia nigiednego nierussayacz ani gabayacz, do wrot onego ziemyanina przygiechawssy, swą lyaską ma¹²⁾ vderzycz w wierzeje, a yego zawolacz, powia-

¹⁾ W. Paklyby.

²⁾ S I. krom.

³⁾ S I. gdykolwiek.

⁴⁾ S I. Capitulum brak.

⁵⁾ S I. odstąpienia.

⁶⁾ S I. wine przepadnie.

⁷⁾ S I. po inem.

⁸⁾ W. C. XXVI.

⁹⁾ S I. bywaią.

¹⁰⁾ S I. całego ustępu, »a to przez sandziec, nie ma.

¹¹⁾ W. pozwal abo pozywal.

¹²⁾ S I. ma swą liaską.

dayacz przyczyną, ktorego sądziego przykazany(m) pozywa, a ocz. A gdyby ¹⁾ gi pana y kmiecie pospolu myał pozwacz, tedy ty(m)ze obyczagie(m) lyaską v wrot kazdego kmieczya vderzywssy, ma pozwacz.

(27). O pozwiech, kogo ma pozwacz. Capitulum XXVII ²⁾.

Ale yze częstokroc dla nienawisczi ziemyanie wzywały w obyczay albo dla nakladu straw, gdy pozywają pana z niektorey wszy, thedy kromie winy y kmiecie pozywają, przeto chcemy, ize ³⁾ gdy ktory ziemyany takie vczynienie a vczyąszenie vczyni a niewyn(n)ie kmiecie bądźie pozywał, ten przepadnie wyną rzeczoną pyątnadziescia; ale gdyby kmiecie byli wy(n)ni, tedy ma kazdego pozwacz osobnie, do wrot yego yechawssy a lyaską vderzywssy, przyczyną ma powiedzyecz.

(28). Są(m)pyercza przedny ma polozycz zalobą na lyszczye. XXVIII ⁴⁾.

Przydawa sie częstokroc, ize dworzanie naszego dworu albo ynssy ktorzykoli przed nas albo sądzyą nasse(g)o pozywającz, chytrze a rozmagicie zaloby wymyslyają dla vczyązenia strony albo potąpienia; przeto my chcza(ncz) pomocz obyema stronoma, vstawyamy, aby odtychmiast czy, ktore pozową przed nas albo nasse(g)o vrządownika ⁵⁾, co g(es)t sądzyą, dobre mieli rozmyslenie na odpowyananie przed sądem, aby takimi chytrymi zalobami nye bylyby przechytrzeni. Przeto chcemy, aby sąmpiercza albo 8] porcza przedni zalobą wssytką polozyl na liscie pozewne(m) tako, yze | pothem nye bądźie niczs polozono ku zalobie. Tako tez, gdy kto bądźie pozwan o dziedzinał albo o wielką sv(m)ną pyąnyądy, to g(es)t o czterdzieszczi grzywie(n), temv ma bycz dan pospolithy rok przez sądzyą za trssy niedziele ⁶⁾; ale g(es)tli o maly dlug albo o slowa ⁷⁾, tedy nazayvtrz ge(m)v ma bycz dan rok.

(29). Sluzebnyk ma pozwacz z wolia sądzie(g)o. XXIX ⁸⁾.

Częstokroc przed nas skargą przynossona, kako ⁹⁾ sluzebniczy albo wozny yeszdacz po zyemyam krolestwa nasse(g)o, vbogą szlyachtą y tez wszy duchownych navczyli sie lupycz, a to kromie zadney winy y kromie woley nassych vrzådnikow albo sądz, skladyą na nie pozwy a dawayacz

¹⁾ W. a gdy y.

²⁾ S I. »Capitulum« brak.

³⁾ S I. »ize« brak.

⁴⁾ W. C. XXVIII.

⁵⁾ W. vrzędnyka, to gest sendzyą.

⁶⁾ W. pospolity rok przez trzy nyedzyele a przez sendzya.

⁷⁾ S I. a iesli o slowa albo maly dlvg.

⁸⁾ W. C. XXIX.

⁹⁾ S I. skargę przynoszą, tako.

gim roki. Przeto vbostwo vbawssy sie groz ich pyenyadzmi gotowimi vprassayą. Dla ktorey chytroszczi chcemy, aby odtychmyast nasse vbostwo nie zdradzano; ale yedno to kthory sluzebnik vczyni, tedy ye(g)o licze ma bycz przezzono, a gimienie wssytko na nas ma bycz wzyąto. Taz tez wyną przepadnie, gdyby kogo pozwal kromie przykazania nassego sądziego.

(30). Panowie nye mayą przychodzycz przed sąnd bro(n)nie. XXX¹⁾.

Dlya przyrodzonych albo przyyacziol albo slug nyektorzy przez ²⁾ sąnd navczyli sie sylną moczą przychodzicz a tu grozami cząstokroc wyczyąstwo otrzymvya, vbostwo potą(m)pyaya(n)cz. Przeto aby sie taczy wzczyągali, chcżamy, gdyby ktory vczynil, pokupi winą ku stolczv nasse(m)v kromya wssego odpuszczenia, ktora rzeczona pyatnadzieszczya.

(31). Zlosny podlug zaslugi ma czirpyecz. XXXI³⁾.

Przydawa sie cząstokroc, ize gdy niektorzy pozywani bywaya przed nassą oblicznosc o niektore winy, to g(es)t o gwałt albo o zlodzieystwo ⁴⁾, wzyali sobie w obyczay, yz to nye swą wolią, ale przykazany(m) swych panow albo starssych, ktorązto ⁵⁾ wymową od zlosczi y od smierczi cząstokroc byli wyzwoleni. Czosmy vznali, isz to bylo przeciw sprawiedliwosci bozey; przeto boyazn bozą mayącz przeciw te(m)v, vstawyamy, yze gdyby ktorego zlosznyka przed nas albo przed nasse(g)o vrządника pozwaño a dokonąno, tedy zadną wymową ma bycz wyprawion, yedno podlug zaslugi ma czirpyecz gi odpowiadacz, wymowy nieyedney ⁶⁾ swy(m) pane(m) nie moze miecz. Aczby tez na to vkazowali przywilegie albo ktore ⁷⁾ twardosci nasse albo ⁸⁾ nasse(g)o namyestnika, my dla rozmnozenia zloszczy myądz takimi, takięto listy odwolawamy y kazymy ⁹⁾ a za nyczs gie chcziemy miecz. A gdyby kto o dziedziną albo o ynsse rzeczy przed nas byl pozwań, a tento staczby nie chcżyal ani dbal, tedy w czemkoli ¹⁰⁾ bądzie pazalowań, ma bycz zdąn y skazań pota(m)pyon.

(32). Sąndzya sluzebnikyem ma pozwacz. XXXII¹¹⁾.

Potrzebno g(es)t, aby kazdy sąndzya przy sąndziech myal swego wlasnego sluzebnika. Przeto chcemy, aby kazdy sąndzya ynssey nigiedney persony

¹⁾ W. C. XXX.

²⁾ W. przed.

³⁾ W. Capit. XXXI.

⁴⁾ W. to iest o gwałt a o zlodzieystwo.

⁵⁾ W. ktorąz.

⁶⁾ W. zadney.

⁷⁾ S I. »ktore« nie ma.

⁸⁾ S I. zamiast »albo« kładzie »a«.

⁹⁾ W. kazemy.

¹⁰⁾ S. I. w czemkolwiek.

¹¹⁾ W. S I. Cap. XXXII.

nye pozwal, yedno sluzebnikiem albo woznym, wyyawssy to, acz niektorą rzecz albo gwalt albo zatargniene stalo sie przed sądem albo na dworze, gdzie sądzia, tedy tego sądzia moze pozwacz¹⁾ yaczy kotorym slugą.

(83). Zadny nye ma bycz pozwa(n) kromie powodu. XXXIII²⁾. |

9] Nassy vřzadniczy albo ich namyasthniczy³⁾ albo przyrodzeni ich wzyali to w obyczay z gniewu chcą(n)cz strawy a roboty tez nad ktorąkoli personą vczynąycz albo chytroszczyą na nich niektore pyenyadze albo gynsse ktore dary wzyą(n)cz, na ty yste pozwy dzywnie a rozmagiczie wynaydvyą. Przeto chcymy, aby taki, czo kogo pozowie kromie powodu, ten przepadnie winą pyatnadzieszczią te(m)v, kogo tako pozowie. Przykazugiemy tez sądzia(m) y podsądkom, aby odtychmiast kromie powodu zadnego pozwu nie wydali, na ktore(m) pozwie tez ma bycz przyczyna, ocz ma bycz pozwan.

(84). Gdy kym odpiera, yzby byl daleko. XXXIII⁴⁾.

Gdy niekto o dziedziną bylby pozwan, a odporcza częstokroc chytroszczią przed sąde(m), tako Piotr, odpiera, albo Iąn są w y(n)ssych stronach, a to przeto, aby vlasne(m)v dziedziczwj dziedziną odczynął, a ten ku dziedzinie, ktory tako odpiera, mowj, aby nyczs nie miał, a tako o tą ystą dziedziną nie chce odpowiadacz, przeto chcymy, aby gdy Pyotr albo moczą⁵⁾ sądziego na dziedzinie, o ktorą sie dzieye, albo w parochygi, ku ktorey ta dziedzina przyslucha, bądźie przez wozne(g)o yawnie wyvolavayacz ku odpowiedzienyv⁶⁾ przypozwan dayą(n)cz ge(m)v rok pewny y mieszcze⁷⁾; a gdy nie stanie ku odpieraniv⁸⁾, tedy sądzia podług zaloby powoda ma skazacz a tego niestalego zdacz.

(85). O dzieczkowanyv dwu wuolu. XXXV.

Dowiedzielichmy sie, iako gdy niektory zyemyanyn o nieposlussenstwo zdąn bądźie na dzieczkowanie, tedy gdzieby myano wzyacz sseszcz wolow, tu⁹⁾ wezmą trsydzieszczi, a nizli gie przywiedli są¹⁰⁾ tam, gdzieby s prawe(m) mieli stacz, tym ye myędzy sobą rozerwą. Przeto vstawiamy, aby o pyrзве nieposlussenstwo sluzebnik se dwiema pacholkoma sądziego ma yechacz do wszy tego zyemianina, a tamo g(es)tli sam zdąn w vynie, ma ge(m)v wzyacz

1) W. tedy tego moze pozwacz sendzia.

2) W. Capitulo XXXIII.

3) S I. namiastkowie.

4) W. C. XXXIII.

5) W. moczą albo.

6) S I. odpowiedaniv.

7) S I. rok y dzien pewny y mieyscze.

8) S I. ku odpowiedaniv y odpieraniv.

9) S I. tedy.

10) W. S I. przywiedą.

dwu wuolu; a sąli tez zdani kmiczie, tedy kmiczyo(m) po yedne(m)v volu¹⁾; to tez o wtore zdanie nyeposlussenstwa vczinicz przykazugiemy dwu wolu, a na kmiczie po giedne(m)v; ale o trzecie acz przepadnie, tedy o to, acz bądźie pozwą(n), ma stracycz, ktoregote sądzya ma osądycz. Tego tez nieopuszczayacz, aby ty woly tako wzyate, kromie wssego obrazenia karmyacz lieczie chowany dwie niedzieli a zymie tydzien, a po tych dnyoch niewyprawiony kromie ktorey viny ną(m) albo nasse(m)v sądzy mayą bycz przysądzony. To tez chcemy, gdy sluzebnik przy dzieczkowaniv niektorego zyemyanina s pacholki sądziego gwaltem we wszy albo przede wszyą albo w gñaniczach albo²⁾ za graniczami od zakladu tego ziemyanina moczą albo yego kmiczyow bylby odbyt, tedy taki ziemyanin ną(m) albo nasse(m)v sądzy przepadnie vną pyetnadziescia, a zaklad te(m)v, ko(m)v przysądzon byl sądownie, z drugą vną tez pyatnadziescia ma dacz. Pa-knyalıby wsporą³⁾ zakladu tako skazanego gi wyn tako przepadlych niepostą(m) pil a za nie dosicz vczynicz nie chczyal, a zasie dlya mocy yego sądzya nie szmyalby go⁴⁾ dzieczkowacz, tedy tako czynyaczy przepadnie nąm vnyą szyedmnadziestą.

(36). O winie szyedmnadzyeszyanth. XXXVI.

Ale yze vina siedmnadziesta nyko(m)v nie ma bycz skazana, yedno 10] nasse(m)v stolczu, przeto chcemy, aby wiedzyano, gdzie albo ocz ma bycz skazana. Napyrzwey, komv dadzą vną o pozogą, a nie mogłby sie wyprawicz; drugye, ko(m)v dadzą vną o gwałt albo o rozboy na dobrovolney drodze a nie moze sie oczyszczicz; trzecie, gdy kto nieczczanz sądu nassego, przed sąde(m) miecza albo kordu dobył; czwarte, gdy kogo są(n)downie o ktorą rzecz zdadzą⁵⁾ y kazą dosicz vczynicz albo rąkoymie za dosiczvczynienie postawicz, a te(n)to wzgardzi dosycz vczynicz, albo ony rąkoymie postawiwssy ku dosycz vczyenyiv, wspornie od sądv odydzie. Czy wssythczy tako czynyaczy thą vną mayą bycz pothapyeny.

(37). O dzieczkowaniv zyemyan. Capitulum⁶⁾ XXXVII.

Alye yze vbostwo cząstokroc naczysk⁷⁾ y sskody niemale czyrpyą, przeto nie podlug sprawiedliwosci ale wyaczyey wspany y swą mocz okazyacz, ku dzieczkowaniv iako na vną gydą, na to niemayacz przykazanya

¹⁾ S I. zdanie »a sąli tez zdani kmiczie« i t. d. kładzie dopiero przed zdaniem »ale o trzecie« i t. d.

²⁾ S I. dodaje »przed graniczami, abo«.

³⁾ S I. w stronę.

⁴⁾ S I. nie kładzie »go«.

⁵⁾ W. gdy ktho sdownye o ktorą rzecz zdan będye.

⁶⁾ W. Capitulo.

⁷⁾ W. vczysk.

od sądziego, nieprzeparssy żadną winą ziemianina albo ye(g)o kmiczya, drapiestwo czynią, przeto chcemy, aby sądzia albo podsądek ku dzieczkowanyv¹⁾ niewyączy poslal, yedno dwu pacholku z²⁾ sluzebnikyem. Sądzia tez nie ma kazacz dzieczkowacz przez winy nikogo, az sądownye bądzie zdąn na dzieczkowanie. Paknyaliby ktory sądzia to³⁾ gynaczy vczynil a⁴⁾ moczą albo szmyalosczyą swą kazal kogo przez winy dzyeczkwacz, a to dla swe(g)o pozythku, tedy sądzia te(m)v, kogo tako dzieczkowano, bydlo albo gyn(n)e rzeczy, tako ye(m)v wzya(n)the, iako yego kmiczyo(m), aczby tez byli dzieczkowani, powyadayaczy(m) a skarżaczy(m), yze niesprawiedliwie dzieczkowani, kromie sskody y obrazenia ma wroczyz a dacz⁵⁾ na rąkoymy, rok pewny ym polozywssy na sprawą albo dokonanie swey niewyn(n)osci; tedy sądzia albo podsądek za kozdą personą albo kmyeczya tako dzieczkowanego, panowj⁶⁾ tych kmiczy pokupy albo przepadnie winy rzeczoney piatnadzieszczya.

(38). Powod ma pozwacz są(m)pierczą. XXXVIII.

Powod ma pozwacz są(m)pierczą. A gdy na roki sa(m)pyerz stanie a powod nie stanie, tedy są(m)pyerz ma bycz wyzwolon od rzeczy przez powoda pozwaney; a gdyby są(m)piercza nie stal są(m) albo przez posla, tedy dla nyeposlussenstwa ma bycz zdąn w vynie dwu wuolu.

(39). O zastawie dziedziny. XXXIX⁷⁾.

Rychla rzecz w niektórych sstukach g(es)t potrzebna, a wssakoz przy sądziech a rozgodzenyv rzeczy rychloscz nie ma bycz. Przeto chcymy, gdyby niekto byl pozwa(n) pyrzwe, wtore, trzecie ku odpowiadanyv na zalobą dowodną, a tento nie stanie, tedy dlya ge(g)o nieposlussenstwa na trzeciym roku ma bycz zdąn a powodowj ma bycz przysądzona wlosna dzyerzawa⁸⁾ a ma bycz ge(m)v dąno w dziedzyną wvyżanie a są(m)piercza yvz ma odstąpicz y straczycz owsselki przez przysądzienya nasse(g)o sądzye(g)o. Aczby byla zaloba o dług albo o zastawą, a pozwa(n) pyrzwe, wtore, trzecie a tento by zamiesskal albo stacz nie chczyal ku wyprawieniv zastawy, tedy sądzia ma przysądzicz wssythko, czo g(e)st zastawyono, powodowj, y dacz wyżanie; aczby zastawa nie stala za ty pienyądze, w ktorhby byla zastawiona, a powod albo czyyebby byly pienyądze, nie vczynil

¹⁾ S I. aby kv dzieczkowaniu sądzia albo podsądek.

²⁾ W. »z« nie ma.

³⁾ S I. wyrazu »to« nie ma.

⁴⁾ S I. abo moczą.

⁵⁾ S I. ma »dacz a wrocicz«.

⁶⁾ W. panv.

⁷⁾ W. Ca. XXXIX.

⁸⁾ S I a przysądzona ma bycz powodowi wlosna dzierzawa.

zadne wymowy, yedno prosto zastawą przyyął w pieniądzoeh, tedy ma bycz y miecz dosycz na tey ystey zastawye. Ale acz sobie wymowj niektorą przyczyną przy zastawie mralego albo wielkie(g)o ymienią, tedy mali 11] zastawą w mie|szczyeh¹⁾ w pieniądzoeh, tedy ye(m)v sądzya przysądzi pieniądze dopelnycz²⁾; aczlyby tez zastawa wyączey wazyła, nyzly ty pieniądze, w ktorzyh zastawiona, tedy ostatek ma wroczytz temv, czyya była pisrzwey.

(40). O doszwyaczenyv gwalthv. Capitulum³⁾ XL.

Przeto aby potwarz drogy nie miała, chcemy, ktoregokoli⁴⁾ stadla nyeporussony wsselkj czlowiek o yakikoli⁵⁾ gwałt przed sąndby był pozwan, tedy na ni dobry(m) szwyadecztwem(m) ma bycz dokonano. Pakli⁶⁾ to nye bądzie, tedy wlosną rąką przyszyągssy sąm odbądzie. Gdyby niektorzy byli w giedne(m) powiecie albo pod yedną parrochyyą, a yeden drugiego chczyalby o zlodzieystwo wyznawacz nyektorych rzeczy przed sąnd, to ma wczynicz, nizli rok minye; pakli to wczyni po rocze yedne(m)⁷⁾ a zalobą na ni o zlodzieystwo chcze wznoszytz, tedy to, czo na ni bądzie mowycz, szwyadeczthwem ma dokonacz.

(41). Gdyby mieszczanym (s)⁸⁾ dal sukno na borg ziemianinowj. XLI.

Yvz koniecz chczą(n)cz wczynicz prawo(m), wstawyamy, ize gdyby niektorzy mieszczanyn zienianinowj dal sukno albo ktorą ynssą kupyą na borg albo pozyczyl kromya zapisv, na ktore(m)by to yawno stal dług, tedy myszczany(n) szwyadki ma dokonacz swego długu na ziemianinie; aczliby szwyadkow nie miał, tego ye(g)o ziemianin wlosną rąką nabądzie przyszyągssy.

(42). O doszwyadczenyv sliachetnosczy. XLII⁹⁾.

Rodzay slyachetski od rodzayv pochodzi a synowie od nich po(ro) dzeni¹⁰⁾, gymi tez doszwyadczyą sie bycz slyachetne(g)o rodu. Przeto aczby kto myenil sie bycz rodu slyachetne(g)o a ynssyby te(m)v nie wierzyli, tedy ma doswyadczytz ssesczyą mązow swego rodzayv, ktorzy tako mayą

¹⁾ W. w mnyeyssych.

²⁾ S I. wypelnicz.

³⁾ W. Ca. XL.

⁴⁾ S I. ktoregokolwiek.

⁵⁾ S I. o iakikolwiek.

⁶⁾ W. A iestly.

⁷⁾ S I. Pakli tho po rocze iednem wczyni.

⁸⁾ W. mieszczanyn.

⁹⁾ W. Ca. XLII.

¹⁰⁾ S I. podseni.

yadczyz przyszyągszy, yze ten g(es)t brat nass gi g(es)t¹⁾ s pokolenia zow nassych²⁾.

(43). O doszwyadczenye ran. XLIII³⁾.

Przysšlo g(es)t przed nas, iako Pyotr szczygayącz Iana, g(es)t gi vrazil zo na vliczy, tedy Ian Piotra pozwal przed sąnd⁴⁾ zaluyącz na ni, yze urazyl Piotr. Rzekl Ian⁵⁾: Iam go urazyl, alo za yego począthkiem, on mnie g(es)t pyrzwey vranil, a ya na to mam szwyadki. Przeto my ówj przysądzilismy doszwyadczyz na Piotra, przeto, yze gy poszczygal na zy gi g(es)t go ranil, bo Piotr nie odęymował sswego zywota, ale sie zyl krzywdy pyrzwey uczynioney.

(44). O zlodzieysthwo. XLIII⁶⁾.

Pyotr zalował na Iana przed sądem, kako⁷⁾ pczoly albo⁸⁾ dzyenie o noczną rąką⁹⁾ kradomie wzyąwssy, do swego do(m)v donyosl, chcą(n)cz ni doszwyadczyz; ale Ian zaprzal rzeczy zlodzieystwa rzeką(n)cz, ya swoy ód yawno do swego do(m)v przyniosl. Tedy schmy Piotra spytali, byl¹⁰⁾ ktoby widzial, by¹¹⁾ Ian wzyąwssy myod twoy nyosl¹²⁾ do swego n)v¹³⁾; tedy Piotr niemayącz szwyadkow rzekl, yze czy szwyadkowie zmarli, nie mam kym doszwyadczyz. Tedy my wstawssy, przysądzilismy ówj wlosną rąką przyszyągszy odgydz, a to tako, aczby Ian nie byl poison we czczy.

(45). O doszwyadczenyv szwyadkow. XLV¹⁴⁾.

Pyotr¹⁵⁾ zalował na Iana, yze ge(m)v zadal cztery rany, tedy Ian nal, iz to vczynil, przeto Piotr naye chawssy moczą w dom yego, marz albo szyostrą albo zoną albo dziewczką vranil, ktoráz raną aczkoli¹⁶⁾

¹⁾ S I. gdyz iesth.

²⁾ W. dodaje tutaj odmienną nieco rąką »kolada«.

³⁾ W. Ca. XLIII.

⁴⁾ S I. nie ma »przed sąnde«.

⁵⁾ S I. kładzie na marginesie odmiennem pismem »o rany.«

⁶⁾ W. Capitulo XLIII.

⁷⁾ W. iako. — S I. tako.

⁸⁾ W. rzeczą.

⁹⁾ S I. iako.

¹⁰⁾ S I. bylby.

¹¹⁾ S I. »by« nie ma.

¹²⁾ S I. wziął.

¹³⁾ W. y niosl do domv swego.

¹⁴⁾ W. C. XLV.

¹⁵⁾ S. I. Przysedsy Piotr.

¹⁶⁾ S I. aczkolwiek.

sluzebnik obeszrzal, a wssakoz gy(n)ssymi dokonalymy szwyadki yego chczyal dokonacz; ale gdy sądzya sluzebnika pytal, g(es)tli wydzyal tą raną, który to zaprzal sie yey¹⁾ nie widziecz²⁾, ale yze po zaprzenyv sluzebnika przez zamiesskania nathychmyast Iąn dokonale szwyadky, ktorými sie zawyodl, postawil, ktorzy poznali, yze raną the ysta obezreli, przeto my to zesznawssy, Ianowj szwyadki zkazalismy y vstawilismy przypuszczycz.

(46). O doszwyadczenyv ran. Capitulum XLVI³⁾.

Pyotr na Iana zalowal, yze gi⁴⁾ vranil, a Iąn tez mowil, yze gy Pyotr vranil, a na to sie zawiodl szwyadecztwem. Tedy my na tem rozgodzylismy, yze g(es)tli we swadzie⁵⁾ Pyotr Iana vranil, tedy Ianowo szwyadeczhwo ma bycz przypuszczono; ale gdyby kromie swady albo zatargnienya⁶⁾ Iąn Piotra vranil, tedy podlug obyczaya Pyotr swe rany ma popprzyszyąndz.

(47). O themze doszwyadczenyv. XLVII.

Doszwyadczyalismy tego dobrze, yako dla klyąthwy częstokrocw wspor-nye niektorzy to wzyąli w obyczay, szwyadecztwo odrzuczayącz, który(m) odrzuczany(m) czynią szylne uczyązenie prawdzie. Przeto o takie odrzuczanie tako vstawyąmy: kyedyby kto szwyadecztwo wyodl, a temvby to szwyadecztwo odrzuczono klyąthwą, tedy ten, ko(m)v sie to zstanie, kromie obrazenya swey⁷⁾ rzeczy moze ynsse szwyadki wieszcz, acz ye ma; paknyąli nye moze miecz ynssych szwyadkow, iedno czo są albo bądą w klyąthwie, tedy chcemy, aby ten, od kogo klyątwą wydąna bądzie⁸⁾, pod dobry(m) rąkomy(m) albo pod przyszyągą dosiczvczynienya ty(m)to klyąthy(m) rozgrzessenie dąno, tego dla, aby czy yszny⁹⁾ szwyadkowie szwyadecztwa dokonali, aby takim przeczywyany(m) prawda nie zagynąla. Aczby yvz takim lyvdzyo(m) klyąthy(m) rozgrzessenia nie chcyąno dacz, a to tako, yzby to bylo yawno, gdyby proszyli rozgrzessenya, nye chąno dacz, gdyz to mąmy z navki bozey, kto sie vkorzy, yvz g(es)t rozgrzesson, ale to podlug Boga, ale nie vstawy czerkwie szwyątey, tedy chcemy, aby kromie vrazenya rzeczy, to g(es)t cauzy sądzya szwyadecztwo tych szwyadkow przyyąwssy przysąndzil, a to szwyadecztwo mocz ma myecz na wieki.

¹⁾ S I. zaprzal się iesth niewidziecz.

²⁾ W. sye yey wydzyecz.

³⁾ W. Ca. XLVI. — S I. nie ma »Capitulum«.

⁴⁾ W. nie ma »gi«.

⁵⁾ S I. w zwadzie.

⁶⁾ S I. kromie zwady.

⁷⁾ S I. »swey« nie ma.

⁸⁾ S I. od kogo wydana klyątwą bądzie.

⁹⁾ W. ynssy. — S I. isni.

(48). Przyyaczele mogą szwyadczyz. XLVIII.

Kondrath domv pozyskował na Dominiku, a na to wyodl sseszcz szwyadkow podlug skazanya sądziego, myędzy którymj szwyadki byl Pyotr Kundratow przyrodzony; tegoto Piotra Domienik zamiesskal odwolacz, gdy ynse szwyadki myanowano przed sądem podlug obyczaya tym, yze g(es)t przyrodzony krwyą Kundratowj, a pote(m) gdy szwyadkowie¹⁾ przyszyagli, Domienik Piotrowj chczał szwyadeczthwo odwolacz. Przeto my vznawssy, yze przyrodzeni myędzy przyyaczelemi częstokrocż rzeczy yedną y wkładayą rychley²⁾, nizly nyepili, w tey rzeczy³⁾ Piotra na szwyadeczthwa⁴⁾ chczał odwolacz, vstawilismy y przypuszczilismy.

(49). Dawnoszcz trsech lyath. XLIX.

Gdy dawnoszcz w prawiech dla lyenistwa g(es)t vstawyona, przeto aby ktokoliby⁵⁾ mnyal⁶⁾ o ktorey dziedzinie nieczo miecz podlug prawa, ktorażto ynssy trzyma od trzech lyat y trzech myeszycy, kromie wssego nagabanya spokojem, aczkoli yego dziedzyna sprawnieby nie byla, a ow, któryby byl blyssy ku dziedzinie, w te(m) czasye, to g(es)t trsech lyat y trzech mieszyacy mylczy a rzeczy nie pocnie, tedy vstawyamy, yze ma yvz milczecz a dziedzyną straczycz. A gdy niekto w zastawie⁷⁾ nyektorą dziedzyną zastawj, vstawyamy, aby ten, który zastawj albo yego przyrodzony przynamniey yednącz w rok przed nassym sądzyą, acz go moze miecz, albo w parochygi dziedziny, albo na wieczoch, albo na poroczkoch szwyadczył, yz ta dziedzina w telko pienyadzoż g(es)t zastawyona; tedy tako czynyącz ten, czyya dziedzyna, wykupycz y wiszwolicz moze. Paknyali tego nie vczyni na kazdy rok, az do pyączynaszczie lyat, tedy wssyczko straczi a ma milczecz. Ale pani mążą mayacza, mnimayancz sie myecz prawo ku niektorey dziedzinie, albo dla wyana, albo yako koliby⁸⁾ ynaczy, dawnoszcz ma myecz do dzieszyacy lyath; pakli⁹⁾ w tych lyczyech zamilczy, a nie porussy rzeczy, tedy ode wssego prawa odpadnye. Ale gdy taka pani bądźie wdową, mayacz mocz ku niektorey¹⁰⁾ dziedzinie który(m)-kole¹¹⁾ obyczagie(m), ma miecz dawnoszcz za sseszcz lyat; zamylczyli, thym obyczagie(m), iako gi pyrzwey, ode wssego prawa odpadnie. A ty dawnoszczi

¹⁾ S I. gdy wsythczy.

²⁾ S I. między przyiacielmi rzeczy iedną rychley.

³⁾ W. nie ma «rzczy».

⁴⁾ W. na szwiadeczthwa rzeczy.

⁵⁾ S I. ktokolwiekby.

⁶⁾ W. myal albo mnyemal.

⁷⁾ S I. w zastawę.

⁸⁾ S I. iakokolwiekby.

⁹⁾ W. A gestli.

¹⁰⁾ S I. nieiakiey.

¹¹⁾ W. którymkolwye.

mayą bycz trzymany, gdy zyemya g(es)t w pokoyv, bo czasu trwog albo zamiessanya o them na rostropnoscz sądzi to spuszcamy. Yąncyecz zadney dawnoszczy nye ma myecz.

(50). O dawnoszczy dwu lyath. Capitalum¹⁾ L.

Iąn zalował na Pyotra, yze na gyego dziedynie przyssedssy, płoń g(es)t polomil y vzythki pobral; tedy Piotr odpowiedzyl, yze Iąn w tey gistey dziedynie se mań we dnie gi w noczy az do dwu-lyat myesskal mylczając o thy giste ploty, a mnie nigdy nie nagabal nyedy(m) slowe(m) ani rzeczã. Przeto my sezrawssy²⁾ leniwstwo Iąnowo, przysądzilimy Piotrowi dawnoszczã dwu lyath o thã rzecz³⁾.

(51). Dawnoscz o zomã alias o opyekã. LI.

Franek szyestze(ni)czã swoyã Lvczyã szyrothã w mlodych lyeczyech y z gymyãnym iako sto grzywie(n), na swã opyekã przyyãł. Potem gdy yeszcze yey lyata nye byly wyssly, dal yã g(es)t⁴⁾ za mąż telko se dwiema-dziestoma grzywien. Tedy Lvcia miesskawssy z mążem cztery lyatha, a po czterech lyeczyech Ffranka swego vya o ostatek pienyãdzy⁵⁾ nagabala y pozowie; ale Ffrank yey spytal, yako dawno ssla za mąż⁶⁾ ktorato⁶⁾ odpowiedzyla, yvz cztery lyata, a w tych lieczyech Ffrank⁷⁾ nygdy nie byl nagaban o ty pienyãdze. Przeto my vstawilimy, yze gdiz Lvcia z swugi(m) mążem(m) myasskala trzy lyata y trzy mieszyãcze⁸⁾, a Ffranka w tych lyeczyech nie gabala ani pozwala, aczkoli⁹⁾ yey yeszcze¹⁰⁾ lyata nye byly wyssly, ma milczecz a Ffrankowi ty(m)to obyczaye(m) dawnoszcz¹¹⁾ trzech lyath y trzech mieszyãczy przysądzilimy.

(52). O dawnoszczi dziedzyny. LII¹²⁾.

Franek przedal Ianowj dziedzynã¹³⁾ za sto grzywien, a Iąn natychmyast gemv zaplaczył pyãczdzieszyãth grzywie(n), a drugie pycnyãdze szlyv-

¹⁾ W. Ca. L.

²⁾ W. tego wyrazu nie ma.

³⁾ S I. przysądzilimy dawnoszczã dwv liath Piotrowi o thę rzecz.

⁴⁾ S I. dal iã byl.

⁵⁾ S I. o pienyãdzy ostatek.

⁶⁾ S I. Ktora.

⁷⁾ S I. nigdy nie byl Franek.

⁸⁾ W. yze gdyz Lvcia myesskala swoym mążem cztery lyata, a trzy lyatha y trzy mieszyãcze mylczala.

⁹⁾ S I. aczkolwiek.

¹⁰⁾ W. gesczye yey.

¹¹⁾ W. dawnoszcz tymto obyczaye(m).

¹²⁾ W. nie ma LII.

¹³⁾ W. dziedzynę Ianowy.

bil ge(m)v zaplaczycz na pewne roki. Pote(m) Iąn nyedoplaczywssy ostatka pienyądy za dziedzyną Ffra(n)kowj, dzierzal spokogie(m) dziedzyną za trssy lyata. Iąn za trssy lyata kladl pyeniądze Ffra(n)kowj, tedy Ffrank gdy sie mv tako dlugo zaplata pienyądy nie zstala konyeczna, chczał targ wzrzu-
czycz. Tedy my chczą(n)cz pokoy miecz myedzy zyemyany, przysądzilimy
14] Ffra(n)kowj wieczne milczenie dla dawnosci a Iąnovj | dziedzyną
trzymacz pyenyądzmy doplaczywssy.

(53). O pozyczoney¹⁾ pssenyocy. LIII²⁾.

Franek pozyczyl Piotrowj trzydziessci kłod pssenicze, a gdiz yego częstokroc vpominal Franek vpominal (s)³⁾, aby mv wroczył, thedy Pyotr nye chczał ge(m)v wrocycz. A gdiz gi⁴⁾ pozwał, Piotr pytał Ffra(n)ka, yako dawnō g(es)t, yako mi pozyczyl; ktory rzekl: cztery lyata. Tedy my Ffra(n)kowj przykazalimy wieczne milczenie⁵⁾ dlya tego dlugyego czasu.

(54). O placzye rzeczonym⁶⁾ trzynaszczye. LIII⁷⁾.

Aczkoly⁸⁾ plat rzeczony trzynaszcie, ktory podlug obyczaya sądzya bral, yvz byl zagynął, a wssakoz pothem wynaliezly pod ynssym myanowanym pyątnaszcie (s), ktorymzeto⁹⁾ vbostwo vdrączono. Przeto vstawyamy, aby o rzeczy wielkie sądzya myasto platu¹⁰⁾ rzeczonego pyątnaszcie; wzyął cztery grosse, a o mnieysse rzeczy dwa grossa ma wzyąncz, a tho o rzeczy dziedzyczne albo nyedziedzyczne.

(55). Pyrzve wzdanye o swey mocy ma stacz. LV.

Gdyz rzeczy vmarle trudno wzbudycz, yako gi¹¹⁾ minale na wstecz obrocycz, a wssakoz są niektorzy, czo rzeczy przesse y tez sądem osądzone, nieyakimi wymysly¹²⁾ navczyli sie wzdieracz. A to w tem, gdy nyektorzy braczya albo brat z szyostrą¹³⁾ oczczyzną bądą oddzieleni, kthemvzto¹⁴⁾ dzyalowj przed sądem brat albo szyostrą przyymą zkazanye,

1) W. pozyczaney.

2) W. nie ma LIII. S I. ma LIII.

3) W. S I. nie mają drugi raz »vpominal«.

4) S I. go.

5) S I. przykazwiemy milczenie wieczne.

6) S I. o zaplaczcie rzeczoney.

7) S I. LV.

8) S I. Aczkolwiek.

9) W. ktorem za to.

10) W. placu.

11) S I. y.

12) S I. wymysly nieiakimi.

13) W. brath syostrą.

14) W. ktemuz.

a pote(m) drugi albo gy(n)ssy brat przyssedssy, ono skazanie odwolawa, dokonawaya(n)cz albo chcza(n)cz dokonacz, yzby przy tem zkazanyv nie byl, chcza(n)cz, aby zkazanie wypisano¹⁾ albo wygassono, a ktemv nassy sądzie częstokroc sie zklanyaya, a rzeczy zkazane wygassaya, przeto my chcza(n)cz pewneyssy koniecz tym rzeczam vczynicz, vkladamy, aby gdy bracza albo²⁾ szyostra oczczyzną bądą oddzielyeni, a ktemv przyzwolyą albo yeden z nych przyzwoli, tedy drugi pote(m) nye moze³⁾ wzrussycz ale ma trzymacz, yako gi⁴⁾ drudzy, wywawssy o częszcz, czoby ną ni przy-slussala; a ta moze vycz. Aczliby bracza⁵⁾ albo brat z syostrami w oczczyznie nie byli rozdzieleny, a tako⁶⁾ aczby mieli lyata rozstropnosczi, tedy vstawyamy, aby w tey dziedynie, ktoraby byla nagabana, albo gdzie gy(n)dzie, przez woznego listem pozewny(m) dano yawny rok, na ktore(m) tako bądzie stacz, acz ktho ma mowicz ktey⁷⁾ dziedynie albo yzby byla yego, albo ktore prawo w niey ma, aby stanął tego dnya tu albo tu na roku vlozone(m), prawa swe vказal albo polozył⁸⁾; paknyali tako pozwany na tem gistem pyrzwe(m) roku⁹⁾ nie stanie, vstawyamy, aby sądzya ty(m) rokiem dzyedzyną zkazal stoyaczemv na roku. Gdykoliby¹⁰⁾ pote(m) chczyal nyestayaczy na roku pirwssem zdanie¹¹⁾ sądowe odnawycz albo wzdzieracz, tedy ye(m)v ma bycz vlozono wieczne milczenie, a rzecz sądem wzdana w swey moczy ma stacz.

(56). O konyv vkradzyonem. LVI.

Nagod kmiecz zalowal na swe sąszyady tako, yze gdyz mi¹²⁾ noczną rzeczą koni g(es)t vkradzyon¹³⁾ we wszy myędzy sąszyady¹⁴⁾, nathychmiast s pylnosczyą¹⁵⁾ pobudzilech sąszyady, prossacz ych, aby mi pomogli w szlyadv złodzyeya pogonycz¹⁶⁾; tedy ony wzgardzili a pomoczy dacz nye chczyli, a w tem mnie koni g(es)t zgynął. Zatym my w tey rzeczy wssythkim sąszyadom konya Nagodowj zkazali zaplaczycz¹⁷⁾.

¹⁾ S I. wymazano.

²⁾ S I. abo.

³⁾ S I. nie moze potem.

⁴⁾ S I. y.

⁵⁾ S I. brathi.

⁶⁾ W. tak. S I. a tho.

⁷⁾ S I. kv tey.

⁸⁾ S I. polozył albo vказal.

⁹⁾ W. rok v pyrzwem.

¹⁰⁾ S I. Gdykolwiekby.

¹¹⁾ S I. chcial zdanie.

¹²⁾ S I. tako, iz mi.

¹³⁾ S I. vkradzion iest koń.

¹⁴⁾ S I. sąsiadmi.

¹⁵⁾ S I. wnech z wielką pilnoscją.

¹⁶⁾ W. pogonycz złodzyeia.

¹⁷⁾ S I. A my w tey rzeczy Nagodowi konia sąsiadow wssythkiem kazali zaplaczica.

(57). O vczynęczyv palczow. LVII.

Pyotr na Iana zalował jako ge(m)v w ręce yego swy(m) myeczem trzy palcze vczynął, czego to Ian zaprzal. Ale yze Piotr po rocze myną-15] lem | za swe palcze dosyczvczynienya pozandal¹⁾, tedy my Piotrowj zkazalismy samotrzeczyv Iana o swe palcze poprzeszyądz.

(58). Gdy sąndzyego nye nagany o skazanye. LVIII.

Pyotr postawił sie naprzeciwko Ianowj sąndzy o rzecz, którą przed nym myał albo czynił, ale zdanie Ianowo aczkoli wspyerayąc sie, przyyał, nye naganil. Tedy my rzecz albo skazanye Ianowo sąndzy vstawilismy mocz miecz, a na Piotra wyną podług skazania sąndzye(g)o.

(59). Pyrzwe²⁾ skazanie ma mocz. LIX.

Falko pozwał Yądrzycha, ale Yndrzych zawyodł sie dawnosczyą, czegozto podług prawa dokonał; tedy sąndzya przysa(n)dzyl Ffalkowj dawnosc z pzyyącz, o dziedyną wieczne milczenye myecz. Pote(m) przysedssy Mikolay³⁾ mlodssy brat Ffalkow⁴⁾, chczyał tą rzecz wrzuczycz a o nyą czynycz⁵⁾; tedy my skazalismy Mikolaya brata Ffalkowa w tey rzeczy milczecz a nie sluchacz, a pyrwse skazanie sąndziego mocz ma.

(60). O mlynarzv pospolite(m) myądy braczyą. LX.

Frąnczek, Ffalko, Yndrzych, trze braczya mayąncz yednego mlynarza, tedy Ya(n)drzych o niektore wyny mlynarza przed są(n)dzycą podług prawa pokonał. Pote(m) Ffalko mlodssy brat przysedssy, zalował⁶⁾ na Yndrzycha, yzby yego mlynarza są(n)dzil y zdal. Tedy my wzrawssy roztargnyenye, przysądzylchmy Indrzychowj, yz podług prawa vczynil⁷⁾.

(61). O puszczyne kmyeczy. LXI.

Nyezgodny obyczay wzyali myądy sobą zyemyanie, yz gdy który kmiecz vmrze, niemaya(n)cz dzieczy ani ktorego przyrodzonego, puszczyną yego dobrą sobie przyymvya. Vstawymy, aby z gymienia tego vmarlego, g(es)tlí takie gymyenie, kyelych za polthory grzywny do czerkwie, do ktorey przysluchal, sprawiono, a ostatek przyyaczielo(m) ye(g)o blissym dąno.

¹⁾ S I. ządal.

²⁾ S I. Firze.

³⁾ W. »Mikolaye« nie ma.

⁴⁾ S I. mlodsy brat Mikolay Walkow.

⁵⁾ S I. mowicz.

⁶⁾ S I. zawolal.

⁷⁾ W. vdzyalal.

(62). O konyv pozyczonem ¹⁾. LXII.

Mykolay zalował na Pyotra, yze ye(m)v pozyczył konya na drogą zdrowego, ale Piotr obyechawssy drogą, wroczył Mikolayowj konya ²⁾ chromego; tedy Piotr odpowiedział, yz podług wyary konya przyglądał y tez karmil ³⁾, yako swego włosnego, a nye wie, zkad ma vraz. Tedy my na tą rzecz przysądziłimsy Piotrowj, konya na strawie kromie roboty chowacz dwie niedzieli; paknyliby w te(m) czasie kon nie wyzdrowyal, tedy o ten gisty ⁴⁾ mayą myądyz sobą przyyaczielski włoszycz.

(63). Gdy kbho kmyeczya zabygie. LXIII.

Aczkoli ⁵⁾ podług starych praw bylo vlozono, yze gdy kmiecz kmieczia zabygie, tedy dawssy za wyną trzy grzywny grossy, byl praw ⁶⁾; ale yze nie bylo dosycz takim ku skaranyv, przeto vstawyamy tako, gdy kmyecz zabyye kmieczia, tedy panv, ktoremv ⁷⁾ przyslussa, za winą ⁸⁾ trssy grzywny a przyyaczielo(m) zabytego ssesz grzywien; paknyliby nie myal czym placzycz a bylby yąnth, tedy głowa za głową.

(64). Yeden ma bycz powołan o głową. LXVIII.

Gdy trze albo cztery ⁹⁾ albo wyą(n)czey pomowieniby byli o mązoboystwo, aczkoliby podług starego prawa ¹⁰⁾ tę, czo kogo pomowil o mązoboystwo ¹¹⁾, sam poprzyszyagl, a w te(m) gi w winie gi w głowie bywali pothąmpieni, prseto vstawyamy, aby yedne(m)v wina dąna albo pomowien 16] o głową gi poprzyszyazon przez tego, kto ¹²⁾ ną ni mowj; ale drudzy| mogą bycz pomoczyczzy zabyczia głow, tako rzekąncz: ten zabył z pomoczą telko tych. A tako czy mayącz doskonale szwyadki, mayą odchozycz; a nye mogli myecz, tedy mayą bycz przewinyeny.

(65). O smierczy niewiademey. LXV.

Gdy sie komv szmiercz przyda przez przyczyny, to g(e)st yzeby sie vthlukl albo vtonal ¹³⁾ albo yako ginaczey ¹⁴⁾, tedy chcem, aby o takiego

¹⁾ S I. O pozyczonem koniu.

²⁾ S I. konia Mikolajowi.

³⁾ S I. y karmil tesse.

⁴⁾ W. o ten gisty kony.

⁵⁾ S I. Aczkolwiek.

⁶⁾ S I. grzywny trzy grossy praw byl.

⁷⁾ W. ktorem.

⁸⁾ S I. »za winą« brak.

⁹⁾ S I. »albo cztery« brak.

¹⁰⁾ S I. podług sprawego starego prawa.

¹¹⁾ S I. o mązoboystwo pomowil.

¹²⁾ W. czo.

¹³⁾ S I. »albo utonął« brak.

¹⁴⁾ S I. inaczey vkonal.

czlowieka nyeyedna pomowa ani zaloba byla¹⁾; a gdyby kto zabyt a wie-
dzyanoby²⁾ kto gi zabył, tedy o to dziedzina nie ma bycz obwiniona, ani
o to ma czo czynicz; ale przyyaciele mayą badacz winowathego a podlug
prawa mayą pozyskowacz.

(66). O zabyczyv slyachesyca. LXVI.

Aby sie od zlosci winą wstrzymali, vstawiamy, kiedy kto sslyachczicza
zabyye, tedy za głową ssesczdieszya(n)th grzywien, a od skazenya³⁾ albo
vczyączya ktorego czlonku trzydziestci⁴⁾, a od prostey rany pyąthnascie
grzywien skazugiemy.

(67). O zabyczyv maczierze. LXVII.

Wawrzyniecz zalugie na Marczina, yze gemv maczyerz zabil; ale
Marczyn w odpowiedzi Wawrzynczowj przyganil rzekancz, zeby⁵⁾ nie byl
od dobrej maczierze porodzon, chcząc gi od rzeczy odeprzez. Ale my
przy te(m) cłowieku y temv rownem skazalismy głową zaplaczycz.

(68). O zbyeglych zyemyanoch. LXVIII.

Nyektorzy swą ssalonosczią albo rospuszczeni⁶⁾ gimyenie swe, ktoreby
na dlugy czas mieli rozmnazacz a yego se czczyą poszywacz, krothkym
czasem strawiwssy, od swego gimienya postroną(m) zbyezawssy gy zbyyaya,
vbostwo tapyącz. Przeto chcem⁷⁾, aby taczy acz nyc moczą alye winą byli
skarąni zbiegowie od swego gimienya, a postroną(m) zbyyayańcz, to gi-
mienie, od ktorego odbyegaya⁸⁾, nassemv stolu przez wssego odmowienya
przysądzono⁹⁾ aby bylo; aczby taczy nassą miloscz przenaliezly a gimyenie
odzierzeli, a wssakoz chcemy, aby myądy sslyachtą rowney czczy nie mieli.

(69). O placzye sluzebnikowe(m). LXIX.

Podlug obyczaya starego bylo, yz gdy sluzebniczy ku niektore(m)v
zabite(m)v na polyv albo na drodze byli przywiedzieni, prawe(m) swy(m)
rzczoneym krawne¹⁰⁾, odzyenie, w ktore(m) zabyty byl, sobie brali. Alie sie
to nam nyc widzyalo za prawo, bo nykt dwiema ranoma nie ma bycz

¹⁾ W. pomowa byla any zaloba.

²⁾ S I. wiedziano.

³⁾ S I. od skrawienia.

⁴⁾ S I. trzydziestci grzywien.

⁵⁾ S I. ze ty.

⁶⁾ W. rospuszczenym — S I. rospuszczeniem.

⁷⁾ W. — S I. chcemy.

⁸⁾ W. odbyezaią. — S I. zbiegaią.

⁹⁾ W. przysądzą

¹⁰⁾ W. krawne.

vdrączon; przeto odtychmyast zakazugiemy¹⁾, aby sluzebniczy tako wzyączy ku oglyądanyv zabitego, nie czynili zadnych lupow, ale za robothą swą gross mayą wzyączy²⁾ od tego, kto³⁾ gie wzowie, tako dlugo, az mązoboystwo bąndzye szwyadecztwe(m) dokonąno.

(70). O spasyenyv⁴⁾ zbuoza⁵⁾. LXX.

Aby nykt swemv blyssemv sskody nie czynil, gdyby niekto popasl⁶⁾ osyenyen ynssemv koniem albo ynssym⁷⁾ dobytkiem, chcemy, aby sskoda temv, czyye zbuoze, zaplaczil, a od kazdego bydlyączya czyądzanego dal trzy pienyądze; a gdykoli⁸⁾ kto bydlo zaymie na swem zbuozu, tedy slussnye pod szwyadecztwe(m) moze gie chowacz przez nocz; paknyaliby rano nie bylo wyprawiono, tedy ma gie dacz ku dworu, ku ktoremu przyslucha⁹⁾.

(71). Gdzie komv dadzą winą, tu ma sluchacz¹⁰⁾. LXXI.

Gdy kto bąndacz powod¹¹⁾, niekomv da winą w mieszkciem prawye a bąndzie ną ni zalowal, tedy winowaty tam ma powoda sluchacz az do skazanya; paknyali winowaty vczynywssy dosycz pod tymze prawem, chczał powoda nagabacz, tedy powod wymye sie do prawa swego sąndziego, 17] ktorego s prawem ma sluchacz. |

(72). O pozoga. LXXII.

Prawo cesarskie nas navcza, yze pozossza ogniem ma zgynączy; przeto chcemy, gdyby nyekto tako nalyczyon, aczby do kosciola albo do klyastora nyeyako¹²⁾ vcziel, tedy przez porussenya szwyątosczy ma bycz wzyąnt zlosnyk¹³⁾, a podlug prawa osądzon. Alie yze taczy zlosznyczy ku odpieranyv wzyąli sobie w obyczay, miesskacz w miessciech albo we wszyach¹⁴⁾, gdzieztoby¹⁵⁾ sie niemietkym prawe(m) odpierali, a tako¹⁶⁾ cząstokroc swą

1) W. skazugemy.

2) S I. bracz.

3) S I. czo.

4) W. spasyeny.

5) S I. zboza.

6) S I. pasl.

7) S I. »ynssym« nie ma.

8) S I. gdy.

9) S I. przyslussa.

10) W. thu ma odpowyadacz albo sluchacz.

11) S I. bądzacz powod.

12) W. »nyeyako« brak.

13) W. zlosnyk takowy.

14) S I. we wsiach albo w miessciech.

15) S I. gzieby.

16) W. A tho.

troscią od szmierczy wychadzają, przeto aby zły gory nie mieli, ale sądzie potąpieni, wstawiamy, kiedy ¹⁾ takie(m)w dadzą winą, aczkolwiek gdzie należony ²⁾ w mieście albo we wszy, tę g(n)nym prawe(m) nie być sędzon, yedno polskim, przed sędzią wstawionym, który przeżany, ma być skarań szmierczą yemv zgodną.

(73). O gwałczye dzyewczem. Capitulum³⁾ LXXIII.

Slussa podług zakonv, aby się każdy dobry złego chronił. Niektorzy a nieczysti w swe(m) żywocie, cudzy(m) żoną(m) albo pa(n)nąm gwałt ynywssy, a ych czci pozbawiwssy, gdy ym będzie dana winą, chytrosą podług niemieckiego prawa ⁴⁾ ych odbywają; przeto wstawiamy cznie, aby tacy gwałtownicy prawem polskim sędzeni ⁵⁾.

(74). O przywilyeyv straconem. LXXIII.

Kto sam tego nje trzyma, czo na swe(m) przywilyeyv ma, podług wa dawnego sam to stracza. Niektorzy zycianie naszego królestwa łącz od nas albo od nasych namiastków listy przywilyeye swy(m) istom albo wszyam pod prawe(m) niemieckym, a wssakoz ty ysta prawa szczyącz, podług praw polskich się rządzą. Przeto wstawiamy, aczby prawa opuszczając ta, które mają, ynssym sędzycz bądą, pyrwssę czycz mają; ale przeto chcemy, aby ⁶⁾ gdzie kto zgrzeszy, tam ma pyecz ty(m)ze prawe(m), które w tem mieszczycie bądzie albo we wszy.

(75). O zbygłych kmieczyoch. LXXV.

Yz zbygowie swy(m) panom(m) częstokroc ⁷⁾ czynią dziedziny puste ⁸⁾, to nam y nassy(m) poddany(m) to się widzyło podobno, aby takie ydy nassy(m) poddany(m) nie były. Wstawiamy, aby wyączey nie mogły yecz zbyezecz albo odydz ⁹⁾, yedno yeden albo dwa do ynsey dzyey, kromie wolej tego pana, pod który(m) są albo miesskaya; yedno bych sstukach kmieczycie yawno ¹⁰⁾ wssyczczy mogą zbiezecz, to g(es)t, pań kmieczycowj żoną albo dziewczką ¹¹⁾ pokalya yawno; druga sstuka ¹²⁾

¹⁾ S I. gdy.

²⁾ W. nyenależyon.

³⁾ W. — S I. »Capitulum« brakuje.

⁴⁾ W. podług prawa nyemyeckyego.

⁵⁾ W. sędzeni byli.

⁶⁾ S I. »aby« nie ma.

⁷⁾ W. »częstokroc« brakuje.

⁸⁾ S I. częstokroc czynią dziedziny swem panom puste.

⁹⁾ S I. »albo odydz« brakuje.

¹⁰⁾ S I. »yawno« nie ma.

¹¹⁾ S I. »albo dziewczką« przestawia po »yawno«.

¹²⁾ S I. »sstuka« nie ma.

gdy kmiemie o wyną pana swego byliby v klyätwie; trzecia, gdyby o paniską winą kmiemczya dzyeczkwano częstokroc albo drapyezono; czwarta, gdy sam pan swe kmiemie¹⁾ przez winy zbyyą albo lupy. W tych sstukach nietelko yeden albo dwa, ale wssytka dziedzyna moze sie rozzydź kromie wolyey paniszkyey²⁾.

(76). O szyrothy dawnoszcy. LXXVI.

Gdy wdowa po szmierci swego maza wezmie dzieci w swą opieką, niemayące doskonalych lyat, by nikto ym³⁾ w tych lieczyech sskoda nyektoran w gimienyv czynil, aczby macz nie chczyala albo nye mogla o to czynicz, tedy ty(m) dzechyo(m) dawnosc nie moze bycz przypisana, aczkoliby⁴⁾ o to nyczs nie czynili az do lyat dokonalych; aczlyby tez po doskonalych lyeczyech zamiesskali czynicz a dawnoszcy wyssla, tedy jako gi o ynsse sstuki podlug dawnoszcy mayą mylczcz.

(77). O naganyonem czlowieze. LXXVII. |

18] Aby zyemyanie albo gynssy mazowie pyrzwey w swey czczy zadnym zlodziejstwe(m) nieporusseni⁵⁾ od nas albo swych⁶⁾ saszyad mieli niektore⁷⁾ zachowanie czczy dla swego oczyszczyenia, a to gdy yemv dla yego mastwą winą dadzą o zboy, sam własną ręką odydzye.

(78). Nye byerz nyczs przez czyyey voliey. LXXVIII.

Ydzyk zalowal na Ffalka⁸⁾, yze gdy ssedl w droga, tedy w drodze zasnal, tedy Ffalko⁸⁾ nadssedssy gi spyącego, wzyal ge(m)v miecz gi z tobolą, w ktorey byly trzy zlothe pienyądy; ale aczkoli⁹⁾ ge(m)v wroczył miecz gi tobolą, ale trzech zlotych pienyądy ge(m)v nie wroczył, a na swoy uzytek¹⁰⁾ obroczył, Ffalko¹¹⁾ poznal, yze myecz a tobolą wzyal byl, ale mv yą zaszyą wroczył; alie o pienyądze zaprzal. Ale my poznawssy, yze nykt kromie czyyey voliey nizadney¹²⁾ rzeczy nye ma wzyancz, alyzby gego yproszyl, w tey sstucze Ydzykowj skazalismy przyszyądz na swą sskoda.

¹⁾ S I. gdy pan sam kmiemie.

²⁾ S I. pana swego.

³⁾ S I. tem.

⁴⁾ S I. aczkolwiekby.

⁵⁾ S I. nie byli porvseni.

⁶⁾ S I. abo niektorych sasziad.

⁷⁾ S I. »niektore« nie ma.

⁸⁾ S I. Walka.

⁹⁾ S I. aczkolwiek.

¹⁰⁾ S I. pozytek.

¹¹⁾ S I. Walko.

¹²⁾ S I. zadney.

(79). Gdy ktho¹⁾ kogo psem poszczugie. LXXIX.

Ydzyk zalował na Ffalka²⁾, yze z poszczwanyya yego g(es)t gi pyes szyl tako, yze chramal; Ffalko³⁾ zaprzal szczwanyya; alie Ydzyk nie myal n doszwyadcycz o thą sstuką. Zkzalismy Ffalkowj³⁾ samemv sie odszyąndz.

(80). O zagassenyv szwiecze w swadzie. LXXX.

Ydzyk zalował na Ffalka⁴⁾, yze gdy w⁵⁾ wieczor w domv Ydzykowem a sie zawzdy swada, przyssedssy Ffalko⁶⁾ g(es)t swiecze zagaszyl, z ktoo zgassenya szwiecze⁷⁾ w tey swadzie Ydzyk nie wie, kto ge(m)v zadal; Ffalko⁸⁾ aczkoli poznal, yze szwieczą zgaszyl, ale zaprzal, aby⁹⁾ yka vrazil. Tedy my Ydzykowj zkzalismy przszyąndz, yako nye wie, gi vrazil; a yze Ffalko¹⁰⁾ zgassenym szwiecze byl przyczyną rany, zalysmy za raną dosycz vczynicz.

(81). Gdy pastyrz straczy owczą. LXXXI.

(Y)dzyk zalował na pastyrza, yze owczą, którą do czrody¹¹⁾ bez yrza wegnal, yego strozy polieciwssy, ten owcze gemv nie przygnal, iko zgynąła; alye pastyrz rzekl, yze owczą z gynssymi dobythki do wszygnal. Tedy my o thą sstuką y tey podobną pastyrzowj skzalismy przszyąndz, iako owcze do wszy wegnal.

(82). O gygranyv kosthek. LXXXII.

Aby kosthki nye myaly poszylienya, bo oczczowie niewi(n)ni często z dia zlosci a przegigranya synow, gimyenya wlosnego pozbyvayą¹²⁾, to nie dlya vyny oczczowskyey, vstawyamy, gdyby nyektory syn bądacz noczy oczczowskiew, albo za zywota oczcza gi maczyerze, kosthki gygral rzevgral¹³⁾ którą częszcz pieniądzy na szlyvb dosyczvczynienya, tedy rycz poko zyw, za to nyczs¹⁴⁾ nie ma czirpyecz ani placycz. Takiez

¹⁾ S I. »ktho« nie ma.

²⁾ S I. Walka.

³⁾ W. dodaje »o thę sstukę«. — S I. Walkowi.

⁴⁾ S I. Walka.

⁵⁾ W. »w« brakuje.

⁶⁾ S I. Walko.

⁷⁾ S I. dodaje »iesth«.

⁸⁾ S I. Walko.

⁹⁾ W. zeby.

¹⁰⁾ S I. Alye Walko.

¹¹⁾ W. — S I. trzody.

¹²⁾ W. gymyenya pozbyvayą własnego.

¹³⁾ W. przegigral.

¹⁴⁾ S I. »nyczs« nie ma.

aczby zyd takymv synowj pozyczył pienyędzy, za to oczyecz nyczs nie ma czirpyecz ani placzycz. Y takiez aczby ktory vczynil ktorą¹⁾ vmową o ktorekoli²⁾ rzeczy albo o dziedzyną, poko oczyecz zyw syna nieoddzieliwssy z gimienia, tego tez oczyecz ani macz nye ma trzymacz.

(88)³⁾. Ize chytrosczią kostyrną sslyachta myedzy sobą zspywssy sie, yeden drugimv na kosthkach na zaklad pyenyędzy dawaya a zaszyą zyskuya, a tako z zazenya⁴⁾ częstokroc⁵⁾ konie, na ktorychby na(m) ryczerstwo myeli sprawycacz⁶⁾, straczaya, y tez dziedzyny s takim zzazenym zastawyaya, a pote(m) w ubostwo wpadssy, ku gorssemv przychodzą albo zbyyaya, dlya ktorych wyn pod nass sąnd radzi⁷⁾ przychodzą, przeto aby nassy poddani czczyą tym⁸⁾ ssyrzey slynali, vstawyamy, aby odtychmyast zadny zyemyanyn 19] nass ny z zadny(m) czudzoziemskym⁹⁾ na zaklad nie ygrał, alie | tylko za gotowe pienyędzy. Paknyali kto nad to vczyni, a na zaklad albo na zastawą pienyędzy albo za to rąkoymyą wezmie, tedy ani winowacziecz ani rąkoymia za to ma czo¹⁰⁾ czirpiecz ani placzycz; aczliby tez ten, czo prze-ygra, poddal sie pod layanie albo sromoczenie, a na to rąkoymy postawil, a tento, czo zyskał, chczyalby gi albo yego rąkoymyą sromoczycz, tedy za sromothą, ylkokroc bądzie sromoczil, telkokroc yemv winą pokupi pyatnadziesczyą a sąndowj nasse(m)v drugą tez pyatnadzieszczia.

(84). Kto yedzye na woyną, nie ma stacz we wszy¹¹⁾. LXXXIII.

Potrzebno g(es)t ku pospolite(m)v dobre(m)v, aby kazdy myal swoy pokoy a yeden drugimv sskody nieczynyącz, cznot poszywali; alie niektorzy niedbayacz tego, yakoby złomcze zakona, gdyz po swychze zemyach czyągną na woyną, swy(m)ze sąszyado(m)¹²⁾ wyączzey nizly nieprzy-yaczelom sami¹³⁾ sskody niewymowne czynyą, w cze(m)zeto nasse zyemye niewymowne vczyązenie czirpyą¹⁴⁾. Przeto my chcącz takim sskoda(m) konieccz vczynicz, vstawyamy, aby ylkokroc na woyną ma bycz ssczye, zadny z na-

¹⁾ S I. »ktorą« nie ma.

²⁾ S I. ktorekolwiek.

³⁾ Kod. Stradom. Nad tym artykułem nie kładzie nagłówka ani liczby artykułu, chocia: tak jak inne artykuły poczyna od inicjalka cynobrem wypisanego. W. daje tytułik »O tychże kosthkach«. S I. nagłówka również nie ma ani liczby artykułu.

⁴⁾ W. »z« brakuje.

⁵⁾ S I. »częstokroc« nie ma.

⁶⁾ S I. mogli sprawowac.

⁷⁾ S I. dodaje »częstokroc«.

⁸⁾ W. »tym« nie ma.

⁹⁾ S I. czvdzoziemczem.

¹⁰⁾ S I. »czo« nie ma.

¹¹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

¹²⁾ S I. sąsiadom swemze.

¹³⁾ S I. »sami« nie kładzie.

¹⁴⁾ W. czyerpyą vczyązenye.

ch poddanych nie ma stacz we vszy ale na pokoyv, a tam nigedne(m)v pyestwa ani w konyoch ani w dobythku ani w gynssych w ktorychkoli¹⁾ rzach mayą czynicz, yedno tylko pokarm konyom y to dosycz vmyernye io mayą sobie zyskowacz; ani tez w dąbrowach ani w gayoch mayą rz prze zkaszenie vbogich ku budowanyv. Aczlyby kto szmyal²⁾ nad to ynicz, yako zuffalcza przeciwnosc vczyni panv³⁾ dziedzynemv, tedy zemkoli gi pan dziedziny o sskodaą tąką swą poprzysyżę, tho yemv odlozycz z winą pyatnadzieszczyą.

(85). Dzyalu dzieczy nie mayą miecz ze swym oczczem. LXXXIII.

Pospolity obyczay w krolestwie nassem g(es)t⁴⁾, yze po szmierci zierze dzieczy od oczcza swego dobra ymienya polowiczą byora, a tako swego glupiego rozumv mlodych lyat gimienya straczayą a stracziwssy mierzyączki oczczowey, ktorá yemv czynya, acz sie nad nimi nie slyvya⁵⁾, w ubostwo wpadaya. S takiego roztargnienya ymienya obie stronie lostatek y sskodaą cząstokroc czirpyą. Przeto se wssythkim ryczerstwem sym vkladamy⁶⁾, aby kyedy macz vmrze, dzieczy cząszyć zadney od cza nie poządaly, vyyąwssy to, yzby ocziecz ynssa zoną chczyal poyącz z thez gdyby⁷⁾ marnye ymienie chczyal vtraczycz, tedy dzieczyo(m) czczem slussa dzyal vczynicz.

(86). O lychwye. LXXXV.

Gdy z lychwy pochodzi nierządne lakomstwo, a to dlia niewstawienya obnego platu mzdy⁸⁾, chczem, aby zydowie pyenyądy pozyczayącz, za zien niewyączzey wzyali pod nassa miloszczyą od grzywny, yedno pol ssa; a gdyby sie kto zydowj⁹⁾ listem zobowyał na pienyażde lichwą zycz, a gdyby zyd swą chytroszczyą zamilczal y zadzieral do dwu lyat, straczycz, a daley telko mzda¹⁰⁾ a lichwa znou poczętha¹¹⁾ ma miecz, n list zapysny nigedney moczy daley myecz nye moze¹²⁾.

¹⁾ S I. ktorychkolwiek.

²⁾ S I. chczial.

³⁾ S I. panu vczyni.

⁴⁾ S I. »gest« nie kładzie.

⁵⁾ W. nye slyvthvye.

⁶⁾ W. Przeto ssye nassym ryczerstwem wssythkyem vkladamy.

⁷⁾ W. yzby.

⁸⁾ S I. nizdy.

⁹⁾ W. zydovi nyekto.

¹⁰⁾ S I. niz da.

¹¹⁾ W. a daley telko mzda a lichwą znou poczętha.

¹²⁾ W. daley moze myecz.

(87). Kto porąbmy drzewo w gayv. LXXXVI.

Nyektorzy swą szmiałością wgiechawssy w las albo w gay nyekto-rego zyemianina, kromie woliey ye(g)o drzewo wyrąbiwssy, wywyezycie dąb, 20] czoby sie godzil na oszy, albo gdyby pospolitych drzew | woz wy-wyozl, tedy te(m)v pa(n)v, czyye są drwa, ma pokupycz winą rzeczoną¹⁾ szyedmnadziezyanth.

(88). O szlyachczye zbyegley. LXXXVII.

Przygadza sie, yze porodzeni s plyemyenya szlyachethne(g)o, często-kroc z swe czczy niessanvya(n)cz, wydawaya²⁾ sie na lotrowstwo³⁾, a swą volya bywaya zbyegowie z krolestwa nasse(g)o, a taką mayancz wymowką, w krolestwie wiele zlego poczynaya, a pote(m) acz nassą laska na miloszcz bądą przyyączy, chczą sie rownacz sslachczie we czczy nieporussoney. Przeto vstawiyamy, aby⁴⁾ taczy nassą laską zaszą w krolestwo byliby pzyyączy, a wssakoz o namowienie mayą odpowiyadacz a dosycz vczynicz, a wssakoz wzdy takiey czczy⁵⁾ nie bądą miecz, yakowe⁶⁾ czczy slyachczycz nieporussoney.

(89). Ktorzy kradną zboze na polyv. LXXXVIII.

Podlug pisma szwyate(g)o czyniączy sskodą⁷⁾ na polyv, tez są rze-czeny zlodzyeye; ale yze taczy od zloszczi nie mogą bycz wszczyagnyony, alyz⁸⁾ gym powroz wlozą na ssygyą, przeto aczby niektorzy⁹⁾ kmiecz albo sluga czyykolibądz zboze czyyekoli na polyv noczną rzeczą bral albo kradl¹⁰⁾, tedy aczby yego ten zabil, czyye bądzie zboze, tedy za to nyczs nie pokupi; aczliby ten¹¹⁾ zlodziey tego, czyye zboze, vranil albo zabil, tedy za rany ma ye(m)v dosicz vczynicz a za głowę dzieczyom.

(90). O layanie. LXXXIX.

Ize wsselka nieczystosc slow gi¹²⁾ skarade mowy ku swaru lyvd przy-wodzą, przeto od dobrych lyvdzi mayą bycz owsselki oddaleni; przeto chcemy, aczby ktory yązyka swe(g)o nyewszczyagayacz¹³⁾, slyachczycz

1) S I. »rzczoną« nie ma.

2) S I. wdawaią się.

3) W. lakomssthwo.

4) W. aczby.

5) S I. czczy takiey.

6) S I. iakowey.

7) S I. skodę czyniączy.

8) S I. aze.

9) S I. niektorzy.

10) S I. kradl albo bral.

11) S I. brak »ten«.

12) W. — S I. y.

13) S I. niepowczigaiącz.

layalby szlyachczycowj, myenyącz gi tak: tysz kwrwy¹⁾ syn, a nathychmyast nye odwola ani zaprzy, czoby mowil, aniby doszwyadczył yego takim bycz, iako²⁾ mienil, tedy za layanie te(m)v, ko(m)vby tak layal³⁾, za winą ma zaplaczycz czterdziesci grzywien grossy, iako gdyby gi⁴⁾ zabil. Takyez mowimy, aczby kto yego macz⁵⁾ mienil kurwą⁶⁾ a nie odwolalby aniby dosycz vdzyalal, czo mowil, rowną winą iako gi⁷⁾ pirzwey, ma pokupicz albo odwolacz, a ma rzecz⁸⁾: to czo(m) mowil, lgalem iako pyes.

(91). O ranach ryczerskich albo szlyachetskich. XC.

Kv byczyv ryczerzow y ynssych nassych poddanych⁹⁾ taki obyczay w¹⁰⁾ vynach chcemy trzymacz: aczby ryczerz ryczerza albo szlyachczycz szlyachczycza ranil albo vderzył przez wylyaną krwie, tedy sslyachcziczowj tako ranyone(m)v¹¹⁾ wina rzeczona¹²⁾ pyatnadziescia przez tego, czo vraszy albo vderzy, ma bycz dana; aczby gy(n)nego vderzył¹³⁾, kteryby nie myal prawa ryczerskie(g)o, tedy grzywną grossy za taką raną, ale kmieczyowj grzywna, kto yego¹⁴⁾ vderzy, ma zaplaczycz¹⁵⁾.

(92). Ktho vrany albo zbygie kmieczya. XCI.

Acz kmiecz vranyon bądźie az do krwie albo tez bądźie byt barzo, tedy se¹⁶⁾ wssytkych skazanych za rany albo za byczye dwie cząscci zbi-temv, ale trzecią cząsccz są(n)dowj, gdzie ta rzecz są(n)dzona, przykazugemy.

(93). O zabyczyv bratha. XCII.

Acz niektorzy zyemyanie y¹⁷⁾ sslachczyczy nasse(g)o krolestwa braczyą, szyostrzy albo wlosne przyrodzone zabili, niemayące plodu, tedy slyachczicz, czo tak czyni, nie otrzyma otczyszny albo cząscczy ych zadney. Y tez skazugiemy tym wssytkim, czo tako czynią, y ich syno(m), aby wlosney

1) W. s kwrwy.

2) S I. iakiem.

3) S I. mowil.

4) S I. go.

5) W. — S I. macz yego.

6) S I. bycz kwrwą.

7) W. y. — S I. go.

8) S I. a ma mowicz tako.

9) S I. y poddanych nasych insych.

10) W. brak »we«

11) S I. nie ma »tako ranionemu«.

12) S I. thako rzeczona.

13) S I. vderzy.

14) S I. kogo.

15) S I. zaplacić ma.

16) W. — S I. ze.

17) S I. abo.

21] częszczy w takich dziedzynach nie mieli, w ktore dobra | albo dziedzyny gi(n)ssy przyyacziële, aczkoli¹⁾ dalssy, mayą sie wczyancz; y tez wssythki takie, czo zabyyayą braczyą albo²⁾ oczcze, dlia okrutnoszczy ich, aby nie byli przypuszczeni.

(94). O szczepych w sadu. XCIII.

Vstawyamy, aby niektore szczepye³⁾ byly wsczepyone y posadzone, aczkoliby⁴⁾ byly czyye wlosne y chcza(n)cz, by ye wykopal, tedy na dziedzynie albo na siedlisku ma ich polowicze ostawicz⁵⁾, pod winą ssesz grzywyen.

(95). Gwałt. XCIII.

Aczby tez niektory gwałtownie zelyazo yego albo którąkoli⁶⁾ rzecz gy(n)ną wlosną moczą swą komvkolj⁷⁾ nie podług prawa wzyali⁸⁾, tedy z winą rzeczoną ssesz grzywie(n)⁹⁾ ma wrocnicz tą rzecz gwałtownie wzya(n)thą.

(96). Kto orze czudze polie albo voly bierze. XCV.

Gdy kto orze gi¹⁰⁾ szyeye rolie czudze, tedy naszyenya tego ma stradacz z winą pyatnadziescia; a gdy ko(m)v cztery woly gwałtowne będą wzyaty, a o taki gwałt vczyni szwyadecztwo, tedy chcemy, aby taki gwałt wolow gi roboth za kazdy tydzien cztery skodcze sskoda y krzywdą czirpyaczemv z winą pyatnascie y są(n)dowj drugą pyatnascie ma dosycz vczynycz.

(97). Kto gwałtownie wezmie voz szyana¹¹⁾. XCVI.

Kto wezmie voz szyana ko(m)v gwałtownie¹²⁾, trzy grosse z winą piatnadziescią te(m)v yste(m)v, krzywdą y sskoda czynyaczemv (s), ma zaplaczycz¹³⁾; y tez za kopą yedną zbuoza ktoregokoli¹⁴⁾ naszyenia, gdy yako kto wezmye we dnie, winy są(n)dowey ssesz grzywie(n) a sskoda czirpya-

¹⁾ S I. aczkolwiek.

²⁾ S I. abo.

³⁾ S I. wscepie.

⁴⁾ S I. aczkolwiekby.

⁵⁾ S I. zostawicz.

⁶⁾ S I. którąkolwiek.

⁷⁾ S I. komukolwiek.

⁸⁾ W. wzyal.

⁹⁾ S I. nie ma »ssesz grzywiem«.

¹⁰⁾ W. — S I. y.

¹¹⁾ S I. siana voz.

¹²⁾ W. Kto wezmye gwałtowne voz ssyana wezmye komv.

¹³⁾ W. dodaje po drugi raz »y tez zaplaczycz«.

¹⁴⁾ S I. ktoregokolwiek.

czemv piatnadzieszczyą; aczkoli wezmie yą w noczy, wyznawamy yedną czwierthnyą, gdy zna (s) woz gwałtownie bądźie wzyą(n)tha, a otho¹⁾ g(es)t złodzyeysthwo, a o thą ystą skazugemy winą²⁾, tako za woz szyana. Acz sluga, ktory rzeczon g(es)t olomek albo hausnacht³⁾, sąndowj (s) pana swe(g)o vczyni niektorą sskodą albo krzywdą, pan yego za nyą ma dosycz vczynicz; a gdy vbogy czlowiek pozowie bogatego o gwalt, tedy bogaty o gwalt przez szwyadky ma sie oczyszcycz albo podlug obyczaya gwałtownego rowną winą ma bycz skarań.

(98). Ktho nagany zkazanie. XCVII.

Gdy kto nagani albo narzecz⁴⁾ skazanie pana krakowskiego, kocz albo torlop gronostayowy ma ye(m)v dacz; ale pa(n)v sąndomir(skiem)v albo lyvbelskie(m)v torlop z lasek, sąndzya(m) krakowski(m) y sandomirski(m) torlopy kvnie, podsądkom lyszye, podkomorzy(m) po ssesczy⁵⁾ grzywną(m), komorniko(m) tych wssythkych po ssesczi⁶⁾ skoth, są(n)dzya(m) staroszczy(m) po polgrzywnyv kazde(m)v, pysarzovj zyemskyemv .torlop lyszy.

(99). Gdy syn ygra kosthky. XCVIII.

Syn yescze nieoddzielony od oczcza ani od braczyey, ygrayącz kostky niezoboy straczyl, tedy wssythki ty rzeczy⁶⁾ chcemy y vstawyamy, aby na yego cząszcz przyłączony byly.

(100). O pokossenyv trawy⁷⁾. XCIX.

Ratolth skarszyl na Andrzyea, yze ye(m)v ląką pokoszyl, tedy Ratolth poznal, yze ląką pokoszyl, ale to przylozyl, yze yą kupyl v włodarza Andrzyeowa za gotowe pienyądze y zaplaczil. Ale yze włodarz vmarl, ktory wzyal pienyądze, tedy my Andrzyeovj zkazugemy targu ląky dowiescz szwyadky.

(101). O ranach w gigrze bądących. C.

Ratolth zalowal na Andrzyea, yze gi vranil, tedy Ratolt poznal ale niechczącz go vranil, ale w kłamie⁸⁾ krotofylyą(n)cz, iako przyyacziel z przyyaczielem. Tedy my seznavssy, ize ygra nie ma bycz se sskodą, szkazugiemy Andrzyeovj dosycz vczynycz Ratholtowj za rany.

1) W. a tho.

2) W. a o thę ystą wyną skazugemy.

3) S I. kausnachth.

4) W. rzecze.

5) S I. VI.

6) W. rzeczy thy.

7) W. O pokossenyv albo possyeczenyv trawy.

8) S I. w kłamie.

(102). O pozyczanym pieniędzy. CI. |

22] Ian Piotrowj pozyczyl¹⁾ dzieszyaczy grzywien y wzyal po niem za nye rakoymia Wawrzynca; a pote(m) Piotr Ianowj zaplaczil pieniadze kromie rakoymiego, a pote(m) Ian Wawrzy(n)cza pozwal o rakogie(m)stwo, a tento przed sadem rzekl, yze pieniadze ye(m)v sa zaplaczony przez yszczza. Tedy my zkazugemy doswyadczyz zaplaty.

(103). O wyenye. CII²⁾.

Gdy maz vmrze, tedy zona przy wienye, pyenyadzech, perlach, kamienym, odzienym ma ostacz; a gdy ona vmrze, tedy wssytko na dzieci, acz ye ma, spadnye; ale gdyby chczyala ynssego maza poy(n)cz a dzieczyby byly pirwssego maza, tedy oczczyzna wssytka ma spaszcz na dzieci y dzial macierzyzny, czo na nie slussa, a ona z ostatkiem maza poymye podlug swey voley.

(104). O wydanyv panny za maz. CIII.

Gdy kto pa(n)na wydawa za maz, tedy za posag pieniazdami gotowimi telko przed przyyacziami ma namienycz yey; ale dziedzina albo gimyenye przed krolem ma bycz namienyono.

(105). O sskodzye bandaczey a o³⁾ pothwarzy. CIIII.

Piotr zalowal na Iana, ize w dzien targowy na dobrowolney drodze gwaltownie s stoboly wzyal ye(m)v⁴⁾ osm skoth pieniadzy: tedy Ian rzekl, yze gi niewi(n)nye potwarza, chcza(n)cz sie wywiescz sseszczya szwyadkow; tedy my o thą rzecz zkazalismy Ianovj XII⁵⁾ szwyadki niepodeszranymi odgyydz⁶⁾.

(106). O sskodzye pyenyadzy. CV.

Piotr zalowal na Iana, yze gdy ssedl na rolyą oracz, trzos g(es)t ye(m)v vpadl z oszmyą skoth, a tento Ian yda(n)cz za nym, nalyzal y nye chce wroczyz⁷⁾, gdy sie ye(m)v vpominal; ale Ian zaprzal, zeby⁸⁾ nie nalyzal trzosv. Tedy my Ianowj zkazalismy samemv sie odprzyszyandz etc.

(107). Kto porambi drzewo owocowe. CVI.

Drzewo yaplczane albo vzyteczne kto pora(m)bj, temv, czyye g(es)t za sskoda wierdvnk z winą piatnadziesczyą ma dacz.

¹⁾ W. pozyczyl Pyotrovi.

²⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

³⁾ W. — S I. »o« nie ma.

⁴⁾ W. wzyal yemv s toboly.

⁵⁾ W. dwyemanassczye. — S I. z XII.

⁶⁾ S I. przysięcz.

⁷⁾ W. nye chce gemv wroczyz.

⁸⁾ W. yze.

(108). O oczyszczeniu sługi. CVII.

Gdy pan naprzeciwko słudze swe(m)v włodarzowi o niektóre winy albo krzywdy ma czynić, tedy włodarz albo sługa pana swego ma odgryźć z¹⁾ ssesczyć szwyadkow o każdą rzecz.

(109). O kupnem ssoltysze. Capitulum²⁾. CVIII.

Gdy ssoltys ma pana swego wolią czynić, przeto nie słucha, aby ssoltys był mocniejszy niż pan. Przeto chcemy, aby nigdyden ryczerz albo mocny pan ssoltystwa w dziedziną³⁾ y(n)nego pana nye kupował, kromie wolei yego; aczliby kto nad to uczynił, tedy chcemy, aby ten targ nie stał niezacz⁴⁾.

(110). O pospolitem dobrem. CIX.

Ustawicznie pospolstwo czyni częstokrocz roztargnienie, w które(m)ze-
tho bracia albo⁵⁾ ynssi przyjaciele na gniew albo swar częstokrocz przy-
chodzą, a tako w sskodą wpadają. Wielie lyvdzi wzyli to w obyczay
miesskacz w osobności, w swych domoch albo siedlisk⁶⁾ częśc, która na
nie słussa, rozdzieliena oczczyzny, a to przez przyjaciele, aczkoli⁷⁾ tego
działu przed⁸⁾ oblicznosc krolya albo xyądza nye przywydą. Alie yze
częstokrocz sie przygadza, yze yeden pilnyyssi g(es)t obezrenya y zie-
dlienia, nyz drugi, a tako ow rozpuszczony y tez⁹⁾ niedbayący, dlya
poliepszenia y zbudowania dział wlosny przez przyjaciele wrzucza¹⁰⁾,
a to podlug częsczy, dlya które(g)o obyczaya domownyk częstokrocz od-
trąca sie od budowania y polepszenia swego ymyenia, przeto my chcą(n)cz
23] ten obyczay zatraczyć, wstawyamy, | aby gdy bracia albo przyjaciele
blisczy albo dalyeczy, rozdzielią sie, a w them dziale bądą miesskacz przez
trssy lyata y trssy mieszyjące w milczeniu, a przed są(n)dem tego nie
wzruszyli, wyawssy doskonałą przyczyną, dla ktoreyby dawnosc byc nie
mogła, tedy tako¹¹⁾ zamiesskali przereczoną dawnoscią mayą mylczcz.

¹⁾ W. »z« nie ma.

²⁾ W. — S I. »capitulum« nie ma.

³⁾ W. w dziedzinye.

⁴⁾ W. niezacz nye stal.

⁵⁾ W. dodaje »y«.

⁶⁾ W. w szyedlyskach.

⁷⁾ S I. aczkolwiek.

⁸⁾ Strad. kładzie dwukrotnie »przed«.

⁹⁾ S I. nie ma »tez«.

¹⁰⁾ W. wrządza albo wrzucza.

¹¹⁾ W. taczy.

(111). O dawnoszczy złodzieyskyy. CX.

Gdyż złodzieystwo albo zboy dla winy albo szmierczy vstawioney podług zasługi przez¹⁾ zle lyvdzi byva zatayono, tako yze zloszcz takich zlosznycow na vznanie rychlo nie moze przyydz, tedy taczy dawnoszczyą chczą odbywacz; przeto, aby sie taczy zlosznyczy nie mnozyli, vstawyamy, aczby ktory o złodzieysthwo albo o zboy przed są(n)dem byl namowyon, a gdyby ten, ktory namowj, y ten²⁾ namowiony bylby w giedney dziedinie albo pod yedną parrochią y mssey sluchali, tym obyczaye(m) bą(n)dzie³⁾ myecz dawnoszcz namowiony mjmo yeden rok; alie gdy ten, czo namowil, bądą od siebie dalieko, tedy ynssa dawnoszcz namowione(m)v nye moze bycz, yedno trssy lyata; a on, czo tako zamiesska, dla swego lienistwa yvz ma mylczcz.

(112). Dawnoszcz dzieczy mlodych. CXI.

Aczby dzieczy mlode, lyat doskonalych yeszcze niemaya(n)cz, o dziedzinąby byly⁴⁾ pozwany przed sąnd, a czy⁵⁾ dlya niedostatku lyat albo rozvmv odyancz sie prawe(m) nie mogą, tedy sąndzya prawo ma odlozycz gi zawieszycz tako dlugo, az dzieczyo(m) lyata wynidą. A pote(m) acz sie rzecz wznowj, dzieczy mayą odpowiadacz a nie mogą sie dawnoszczyą onych lyat, w ktorych byly pozwany, wywancz; alie o y(n)sse rzeczy, o ktoreby novo byly pozwany, dawnoszczyą mogą odbywacz.

(113). O rosznoszczy mąszkyey. CXII.

Gdy rosznoszcz myądyz stadle(m) g(es)t rozmagitosc, bo niektorzy wolnyeyssy nyz drudzy, to g(es)t mązowie nizli zensczyzny, przeto aby kozdy o swe rzeczy albo dziedziny dokonale⁶⁾ mogli⁷⁾ czynicz krotkoszczy nie mayą(n)cz w dawnoszczy, vstawyamy, aby kazdy mąz myal dawnoszcz za trssy lyata, a dlya krotkoszczy⁸⁾ panie(n)skiey wdowa ma myecz dawnoszcz za sszcz lyat; alie mązathki, ktore same w sobie nie są wolne, dawnoszcz mayą myecz za dzieszyancz lyath.

(114). O pothwarzach mązoboysthwa. CXIII.

Aby pothwarz zlych lyvdzi zagynąla, bo niektorzy sobie wzyali⁹⁾ w obyczay potwarcze potwarzaya(n)cz lyvd niewy(n)ny o mązoboystwo, przed

1) W. przez potrzeby.

2) W. dodaje: «ktori yest».

3) S I. może.

4) W. bylyby.

5) W. acz.

6) W. doskonale.

7) S I. mocz.

8) W. — S I. taksamo błędnie.

9) W. wzyęli sobye.

dawnymi lyaty wczynione y przed są(n)dem przyganicz, dlya ktorey dawnosci lyat gi¹⁾ starosci rzeczy oczyszczeniye nye moglo bycz, albo acz bylo, a to szylną²⁾ czyasskosczyą³⁾, przeto wstawyamy, aczby kto chczyal o mazoystwo kogo gabacz⁴⁾ albo glowy pozyskowacz, tedy to ma czynycz do trzech lyat, nyz wynidą trssy lyata od zabycza glowy; aczliby po trzech lyeczych⁵⁾ chczyal⁶⁾ czynicz, tedy dawnosc to odtrączy.

(115). O sąndziach zyemskych. CXIII.

Gdyz przy sąndziech wierni sąndzie nie mają miecz ani baczycz gniewu, ani lasky ani darow, yedno podług prawdy a sprawiedliwosci są(n)dzicz y zskazowacz, a to od tych, ktorzy na nassem stolczu są posadeni, bo gdy są(n)dzia wkazugie sprawiedliwosc, tedy wsporcze odstapugią od pothwarzy, wstawyamy, aby kyedy my z swy(m) dwore(m) krolewsky(m) do Poznanya albo do Gniezna wgiedzyemy, są(n)dzia kromie wssego zamiesskanya do naszego 24] dworu ma bycz gy⁷⁾ | szyszcz na są(n)dze a poznacz⁸⁾ o wssyczki rzeczy dziedziczy(n)ye przed nami albo kromie nas, za (s) naszego przykazanya; alie gdy my z gich⁹⁾ zyemie wygyedziemy, roki pospolite o dziedziny mają bycz trzymany gi¹⁰⁾ chowany.

(116). O pysarzv zyemskyem. CXV.

Wstawyamy, aby pysarze przy sądowych rzeczach gdy wyodą szwyadki, ktore bądą pysacz, mają wzyącz¹¹⁾ ssesz grossy, a od zapysu poltora grossa, wrządniczy od tego¹²⁾, ktory wiedzye¹³⁾ szwyadki, mają miecz cztery sskodcze, a od winy rzeczoney siedmnadzieszczya w podzyeckowanyv mają wzyą(n)cz wolu podlyeyssego za wierdunk; alie podkomorze¹⁴⁾, gdy yednego dnya rozgraniczy dziedziny myędzy dwiema zyemyaninoma, aczkoli¹⁵⁾ dwie albo trssy rozgraniczylby dziedziny, ma miecz pol grzywny, albo gdy wyączzey dnyow, nizli yeden albo dwa, tedy trssy grzywny ma miecz, a to aczkoli¹⁵⁾ dwie albo trssy albo y¹⁶⁾ wyączzey dziedziny rozgraniczylby; tez

1) W. y.

2) S I. slvsną.

3) W. tedy ssylną trudnoszczyą.

4) W. nagabacz.

5) W. lyath.

6) S I. dodaje »ktho«.

7) W. y.

8) W. pozwacz.

9) W. — S I. z ych.

10) W. — S I. y.

11) S I. dodaje »zapissv«.

12) S I. o thego.

13) S. I. ktorzy wiodą.

14) S I. podkomorzy.

15) S I. aczkolwiek.

16) W. — S I. »albo y« nie kładą.

ma wzyą(n)cz dwie szekirze y dwa rylya. Wozny aczby wydal ynaczyey przy-
szygą szwyadkom, nyz iako bądźie przykazaño ye(m)v, aczby byl są(n)do-
wnie dokonąn, tedy ma bycz slozon a ynny myasto yego postawyon.

(117). Sądzya nie ma zdacz kromie powoda. CXVI.

Ustawyamy, aby niyeden sądzya ani starosta są(n)dy czynyący. ni-
zadnego maża o ktorąkoli¹⁾ rzecz nie zdal, kromye strony sąmpiercze albo
powoda, aliszby są(n)downie byl przeparth.

(118). Pan za slugą nie ma chodzycz do sądv. CXVII.

Czastokroc panowie moczarze dlya slug albo swych przyrodzonych
przed sąnd w rzeczach wicyąstwo²⁾ otrzymavayą niesprawnye, przeto vsta-
wyamy, aby tym obyczayem zadny pan za slugą albo przyrodzony(m)³⁾ do
są(n)du⁴⁾ nye ssedl pod winą piątnadzieszczyą.

(119). Gdy kord albo myecz wymie przed sąde(m). CXVIII.

Aczby niekto przed sądem kord albo miecz vyyał y ranil kogo, tedy
ten ma bycz na nassey miloscy; aczliby dobywssy bronyey nikogo nye
vranyl, tedy nam pokupi winą sziedmnadzieszczyą, a te(m)v, na kogo sie po-
russy, winą⁵⁾ piątnadzieszczyą pokupi. A gdy na nassem dworze albo na
naszego⁶⁾ starosty kto bronye⁷⁾ dobandzie, a nie rani nykogo, tedy na nassey
laszcze ma bycz; a gdyby vranyl, tedy kromie zadney miloscy ma bycz
szkazań; aczliby przed arczybiskupe(m), pokupi winą sziedmnadzieszczyą. Acz-
liby na nassem dworze albo ryczerskye(m) czo vkradl, tedy vcho ma bycz
vrznyono. A gdy kto na ryczerskie(m) dworze bronyey doba(n)dzie y vrani
kogo, za raną rąką albo ma bycz w miloscy ryczerszkyey.

(120). Kto ma dacz sluzebnika ku pozvaniv. CXIX.

Vstawyamy my⁸⁾ albo⁹⁾ starosta albo¹⁰⁾ woyewoda albo¹⁰⁾ są(n)dzya
albo¹⁰⁾ podsą(n)dek albo vozny sluzebnika mayą dacz ku pozwanyv, tako,
ize ktorzy mayą prawo, nie mogą¹¹⁾ bycz pozwani, yedno nassym listem

¹⁾ S I. ktorąkolwiek.

²⁾ W. swczyęstwo. — S I. zwycięstwo.

³⁾ S I. aby zadny pan za slugą tym obyczaiem.

⁴⁾ S I. dopiero tu kładzie »albo przyrodzonem«.

⁵⁾ W. »winą« nie kładzie.

⁶⁾ W. ktorego.

⁷⁾ W. bronyey.

⁸⁾ W. »my« nie daje.

⁹⁾ S I. aby.

¹⁰⁾ S I. abo.

¹¹⁾ W. nie mayą.

albo starosty naszego; alie na dworze nassem albo przed są(n)dem są(n)-dziego nasse(g)o pospolitego moczą naszą albo starosthy kromie lista na gospodzie moze pozwacz; alie kromie dworu naszego albo są(n)du, gdy kto ma bycz pozwąn, tedy włodarza albo ssoltysa ma bycz pozwano liste(m) przez sluzebnika, a to ten, kto poziwa, albo slugą swym dawssy yemv rok, przed kym ma stacz, a ocz ma stacz a kyedy. Aczliby pozwany na pirwssem¹⁾ y na wtore(m) roku²⁾ nie stal, tedy są(n)dowj pokupi osm skoth, a gdy na trzecie(m) roku nie stanie, rzecz, o którą pozwa(n), straczi, winą pokupiwsy. 25] Aczliby sąmpiercza na pyrzwem rocze | sam albo przez posła swoyego nie stal, tedy rzecz, o którą pozwal gi, straczy³⁾ z winą szyedm grzywien.

(121). O pozwanyv nyerządnem. CXX.

Zakazugiem chczą(n)cz to miecz, aby nassy dworzanye albo ktorzy ynsschy na nassem dworze sezwąni⁴⁾ zastani, albo przy nassem są(n)dzie z nienawiszy albo chytrosczyą, tedy nie mayą odpowyadacz; alez gdyby byli pozwani dowodnie podlug vrządu przez nas albo naszego są(n)dzyą, tedy mayą odpowyadacz, którymto ma bycz dano rozmyszyenyne obyczayne.

(122). O dawnoszczy zastawney. CXXI.

Vstawyamy to na wieki trzymacz, aczby kto przedawssy dziedziną swą, pothem w niey chczyal nyecz podlug prawa dozyskowacz w sąndzie, to ma vczynicz przed oszmyą lyat; aczliby tez zastawil dziedziną komv, a tento sąm albo przez swego przyrodzonego nie wykupil, ani przed sąnd przywiodl, yzby chczyal wykupicz do trssydziesci lyat, tedy takyey dziedziny przedanie albo zastawienie podlug dawnosci lyat przerzeczonych ma zostacz v tego, ko(m)v przedana albo zastawyona.

(123). Twardoszcz statut. CXXII.

Thy statuta chczemy, aby myaly mocz na wieki od lyata Bozego narodzenya tyszyą(n)cz czterseth (s) czterdziesci szyodmego lyatha.

(124). O wzyąnczyv wolow gwalthownye. CXXIII.

Acz komv konie albo woly, skoth albo gynsse bydlo y tez rzeczy ktorekolie bąndz zlodziejstwe(m) albo zboyem albo gwalthem wezmą, ten gdy przed rokiem o takie rzeczy a o konie przede dwiema lyatoma sądownie nie vczyni, tedy pote(m) aczby chczyal czynicz, ma bycz dawnoszczyą⁵⁾ odrzuczon.

¹⁾ W. w tem miejscu dodaje »rokv«.

²⁾ W. w tem miejscu »rokv« opuszcza.

³⁾ S I. y z winą.

⁴⁾ W. zesswani.

⁵⁾ S I. »dawnoszczyą« opuszcza.

(125). O wsteczny sąnd. CXXIII.

Vstawyamy to, gdyby¹⁾ nass sąndzia albo starosty naszego albo woyewody z rycierzmi o którą rzecz osąndzilby kogo, gdy nie sam sądzi sąndy alie gi²⁾ z gynssymi przy niem na sądzie sziedzącymi sąndzi, przyyawssy, pote(m) rzecz chczyalby osąndzoną wstrączyz, tedy³⁾ nykt nie moze wczynicz wyławssy aczby kto wstecz do sąndziego sie puszcil, jako osąndzil; tedy sąndzia acz pamyątha, ma nathychmyast powiedziecz albo do yvtra prze rozpamyątanye odloszycz.

(126). Kto przygani sądziemv, yzby krotko czynyl. CXXV.

Vstawyamy, aczby kto przed nami albo nassymi rycierzmy⁴⁾ skarzył na sąndzia, yz yego rzecz zlye zkazal, albo ye(m)v przyganil, rzekąncz, yz mv krotko wczynil, tedy sąndzia swey sprawiedliwosci ma dokonacz tymy wssemi, ktorzy s nym na sądzie sziedzieli, ktorzy poznaya, yz sprawiedliwie osąndzil. Aczliby ten, który tako przygani, chczyalby dokonacz, tedy ma dokonacz s seszczyą szwyadkow takiey czczy, jako sąndzia; pakliby nie mogl dokonacz szwyadki alboby sie sąndzia wywyodl, tedy on, który tako przygani, ny o żadną rzecz ma bycz sluchan, aliz sąndzi zaplaczi trssy grzywny albo torlop kvni a podsądkowj trssy wierdvnki albo torlop liszy, a to acz podsądek dokona tez, yze sprawiedliwie zkazal. A czo sąndzia(m) zkazalimy, to tez panv tey wlosczy, sąndziąm paniskym, acz sie wywiodą o naganienie, kocz albo torlop baranczy przepadnie.

(127). O rąkogie(m)stwo, kto sie zaprzy. CXXVI.

Vstawyamy, aczby kto za kogo rączył, a ten, za kogo rąnczą, zaprzy szya, aby za ni rąnczono, tedy g(es)tli dlug XX grzywien, sam wlosną rąką, g(es)tli XXXX⁵⁾ grzywie(n) samowtor, a o kazdy wyszy dlug nadtho samotrzecz ma przyszyądz swey⁶⁾ sprawiedliwosci.

(128). O zastawie zydowszkyey. CXXVII.

Ustawyamy, aby⁷⁾, gdy kto ranczy zydowj za kogo, konya any wolu nie⁸⁾ zastawyal, wyławssy, yzby byla wolya tego, za kogo rą(n)czy, tedy ten, za kogo rąnczy, taką zastawą ma wykupycz.

¹⁾ S I. gdy.

²⁾ W. y.

³⁾ W. tego.

⁴⁾ S I. abo przed nassem rycierzem.

⁵⁾ W. gestly czterdziessczy.

⁶⁾ S I. s swey.

⁷⁾ S I. aby nie kładzie.

⁸⁾ W. aby nie.

(129). Ktho kogo zastąpy przed sądem. CXXVIII.

Ustawyamy tesz, kthoby komv dal vyne lyvbo o małą albo o wielką rzecz, a przed sąnd poszwano, a thentho sthojącz przed sądem rzecze: pąn my kaszal tho vczynycz albo thowarzysz, a zathym pąn albo thowarzysz przyszedzsy szasthapy gy, thedy on, kogo thako szasthąpugye, bedzye praw, a then, czo tako szasthąpy, ma nathychmyasth odpowiadacz o rzecz namowyoną.

(130). O volj, o szluszbye krolyesztwa. CXXIX.

Vloszylyszmy, ysz¹⁾ ryczerze y slyachczyczy krolyesztwha naszego polszkyego nam y nassym namyaszthkom w szyemy y w krolyesthwie polszkym w zbrogy, yako kaszdy moze, szluszycz maya; alye za granyczamy zapowyemy, vyyawsy yszbyszmy²⁾ gym za to doszycz vczynyly albo gych proszylly.

(131). O posagu dzyewczym. CXXX.

Vstawyamy, aczby niekthory zyemyanyn za zyvotha szwego dzyewką szwą za mąsz dal, gyey poszag doszthateczny namyenywszy, thedy po szmyerczy oycza ta dzyewka na braczyey vyanczey nye szyscze; aczlyby gyedna³⁾ albo vyenczey dzyewek po szmyerczy oczcza zoszthaly, tedytho dzyewcze za poszag ma bycz oprawyono ssto grzywyen przez braczyą tey panny; aczlyby byla panna voyevodzyna a gymyeny vyełkye, thedy ssto grzywyen, alie gdyby⁴⁾ bylo vyelye dzyewek a gymyeny male, tedy gymyeny na pyenyądze ma bycz szaczowano, a thedy brath rodzony albo szthryczny czescz kaszde pyenyądzmy myasto posagu ma zaplaczycz; to yesth o dzyewkach woyewodzynyeh. A tho thesz chcemy o dzyewkach gynsych szyemyąn, ysze za szwego zywota maya gyey⁵⁾ vydacz za mąsz, posag gym doszthateczny opravywszy⁶⁾, kthore po szmyerczy oczcza na braczyey szwey vyeczey nycz⁷⁾ nye szysczą. Braczya rodna albo szthryczna szyosthrąm kaszdey po cztherdzyesczy⁸⁾ grzywyen maya dacz, a tho acz bąndzye vyełkye gymyeny, thedy podług roszaczovanya cząsyczy, kthora na nye szlusza, pyenyądzmy ma bycz dano. Brath rodzony albo szthryczny, aczlyby thych nye bylo, tedy kthory blyszszy sz pokolyenya są, a tho gdy

¹⁾ S I. ize.

²⁾ S I. zebyszmy.

³⁾ Strad. położył tu wyraz »dzyewka« ale przekreślił.

⁴⁾ S I. gdy.

⁵⁾ W. ye. — S I. iey.

⁶⁾ S I. wyprawiwszy.

⁷⁾ W. »nycz« nie kładzie.

⁸⁾ S I. XXXX.

szyosthry bylyby¹⁾ za mąsz wydano²⁾, dzyerszawy³⁾ albo gymyenyę otrzy-
maya, a to aczby szyosthry byly wyposzaszyono. Alye oczyecz za zywotha
szwego dzyewkam szwym na gymyenyv kuponym albo od roka danym,
pyenyadze moze namyenyecz, kthore pyenyadze brath zaplaczywszy kthore⁴⁾
szyosthrą, dzyedzyczthwo sząm otrzyma; alye panna za zywota oczcza⁵⁾
za mąsz wydana z oprawą, po szmyerczy oczcza brata nye mosze gabacz
o poszag, alye na thym ina myecz doszycz, czo gyey oczyecz y macz za
zywotha poszagr oprawilj; aczlyby braczya szmarly albo⁶⁾ gych nye bylo,
thedy vszdy nyeyako dzyewka za mąsz dana⁷⁾, dzyerszawy nye trzyma,
alye w pokolyenyv blyssy wyposzaszy yą, a gymyenyę otrzyma, wywąwszy
dzyeczy⁸⁾ gynszych szlyachczyczow albo szlug albo manow, kthorych dzyew-
kom poszag, czaszcz⁹⁾ y gymyenyę podlug oszaczovanya w pyenyadzoach ma
bycz dano a¹⁰⁾ dzyeczyny szamy otrzymaya. Alye zakaszugyemy, aby szadna
dzyewka w puszczyne nye vpadala; alye gdy ktho vmrze plodu nyemayacz,
thedy blysszy puszczyną otrzyma.

(132). O dzyalye oczczowszkym. CXXXI.

Ustawyamy, gdy mąsz po szmyerczy szony¹¹⁾ szwey¹²⁾ ssyny odzyleya
sz ymyenya, kthorymtho dzyalu odmovycz nye mogl, a gdyby thaky dzyal
przesz nasz albo sztharosthy nasego nye byl vthwyerdzon, po szmyerczy
oczczowey szynowye thaky dzyal mogą wszrzvczycz, kthorzy myedzy szobą
oczczową czeszcz roszdzyelyą; alye gdyby oczyecz dzyal vczynyl szyny, thym
obyczayem, yako pyrzwey, a pothym drugą szone poyal y¹³⁾ myal sz nya
szyny gynsze, tedy szynowye po szmyerczy zony ku czeszcy oczczowey
27] nye mogą przysthąpycz¹⁴⁾, alye ta czaszcz spadnye na | syny wtorey
zony; aczlyby¹⁵⁾ byly dzyewky, tedy¹⁶⁾ ma bycz ym obradzono thym oby-
czayem, yako przed thym postawiono o posag. Gdy dwa albo trze braczya

1) W. byly. .

2) W. wydany.

3) S I. dzierzawssy.

4) W. »kthore« nie kładzie.

5) W. »za zywota oycza« dwakroć przez pomyłkę powtarza.

6) Strad. kładzie tu błędnie drugi raz »albo«.

7) S I. wydana.

8) W. dzyedzyczy.

9) S I. czeszcz.

10) S I. alie.

11) S I. »szony« nie kładzie.

12) W. sswe.

13) S I. a.

14) W. przyysscz.

15) S I. a iesliby.

16) S I. dodaje tu »jem«.

redzy szobą dzyal wczynią a pothim yeden sz nich vmrze, tedy any brata, any dzyeczy brata vmarlego nye mogą vszruczycz, aczkolyby¹⁾ thakyyal przez nasz albo naszego stharostha nye byl pothwyerdzon.

(133). Ktho zabygye ryczerza albo kmyeczya. CXXXII.

Aczkoly²⁾ podlug praua vstawyonego, yze ktho zabygye kogo, tedy głową³⁾ za głową, alye my chcąc to vlzycz, vstawyamy, acz ktho zabigerzerza, ten ma dacz yego oczczv y maczyerzy trzydzyesczy grzywyen, dzyeczyom albo przyaczyelyom sesczdzyeszyath; a ktho rany w rąką albo nogą albo w nos, pyethnasczye, a za palyecz gynssy trzy grzywny, alye wyelky oszmy grzywyen; a ku kaszdemu ramyenyv (s)⁴⁾ tychy członkow na temv vramyenyv⁵⁾ rzeczona pyethnasczye przepadnye. Aczby ktho kmyeczya zabyl, tedy za głową panv, czyy kmyecz, trzy grzywny, alye nye albo dzyeczyom syedm grzywyen; aczliby then, czo zabygye, y then citi⁶⁾ będą dwu panu, tedy trzy grzywny myedzy szobą rozdzelya. Ktho kmyeczya rany, za raną kmyeczyowy pul grzywny, a panu grzywną; zlyby ten⁷⁾, czo vranyony, będą⁸⁾ dwu panu, tedy panowye vyna myedzy szobą magya rozdzelyecz.

(134). Ktho gunalth vdzyala dzyewcze. CXXXIII.

Vstawyamy, aczby ktho dzyewką ktoregokoly sthadla⁹⁾ kromye vovody rodzyny szgwalczyl, a thoby bylo doszwyathszono¹⁰⁾, tedy zywoth ego ma bycz na mylosczy they dzyewky gy yey przyaczol; aczlyby¹¹⁾ nna¹²⁾ albo dzyewka przyszwołyła szye wszyacz a pothym sz thym w malenszthwo wsztapyla, czo ya szgwalczyl, rodzyna ye¹³⁾ poszagu nye dala. Ktho dzyewcze, mezathcze, vdowye albo kthorekoly¹⁴⁾ menyszczysznye (s)¹⁵⁾ drodze, na polyv, na lyeszye, w domv, ve wszy gwalth wczyny, a gdy go ta menyszyszna (s)¹⁵⁾ byeszacz do nablysey wszy sz placzem, bedzye

1) S I. aczkolwiekby.

2) S I. aczkolwiek.

3) W. głowa.

4) W. ranyenyv.

5) W. vranyonemv.

6) S I. czo zabity.

7) W. aczlyby czy.

8) W. bądzye.

9) W. ktorego stadla. — S I. ktoregokolwiek stadla.

10) W. doswyaczczono.

11) S I. A iesliby.

12) Strad. kładzie tu drugi raz »albo panna« niepotrzebnie.

13) S I. iey.

14) S I. ktoreykolwiek.

15) W. zenyszczysznye, zenyszczyna.

pouolawala gwałtownyka, w kthorey, acz znaky gwałthv bądą nalyezyony, y thesz¹⁾ kmyeczye gwałtu volanego doszwączszha, tedy thaky na naszey y na przyaczyol mylosczy ma bycz. Aczlyby zenczysna pothwarzala²⁾ kogo³⁾ povolala, a na nyey znaku gwałtu nye bylo any⁴⁾ nalyezyono, tedy ten, komv vyną dadzą, ma odcyz sesczyą⁵⁾ szwyathkow takych, yako szam, a ta potwarcza vyną podobna ma bycz szkarana.

(135). O szlodzyeysthwo. CXXXIII.

Vsthawyamy, aczby ktho o szlodzyesthwo, o szboy przed sadem byl przemoszon trzykroc albo dokonąn, albo rzecz kradzyoną albo gwałthem wszyathą⁶⁾ oblycznye wroczył, tedy then na wyeky szwa ceszcz sthraczył, any zadne czczy w krolyeszthwye myecz nye moze, any od nasz zadnych darow thrzymacz. Aczlyby komv dano vyną a thego nye dokonąno, a then, czo szwathky myalby szye odwyescz, gdyby w yednym szwathkv vpadi, thy⁷⁾ czczy nye szthraczy, alye szkode ma odloszycz.

(136). Ktho w stawie ryby lowy albo w łącze szyecze trawą. CXXXV.

Vsthawyamy tesz, acz ktho sze wszy pana ynssego vczynylby szlodzyeysthwo ve wszy pana ynssego, w yeczyerze⁸⁾, w rzecze, w stawye, na łącze, w szbosv, na polyv, a bedzye przekonąn ssadownye, sskodą ma sa-placzycz. Aczby⁹⁾ ktho thrwą pasł albo koszył, tedy kosą albo plasz ma szthraczycz; a ktho drwa rabye w lyeszye pana ynszego, ma poszbycz szyekyery. Aczlyby then¹⁰⁾, ktho byerze szyekyery, nye myal gych gdzye chowacz, tedy do blyssego dworu nassego gye ma dacz.

(137). Lychwa od grzywny. CXXXVI.

28] Lychwa, kthora g(es)t strata naszego gymyenia, vszthawyamy, | aby nyeyeden w krolyesthwy nassym przesz gyeden thydzyen od grzywny vyczey, yedno grosz, nye wszyal.

(138). O sluzebnyku. CXXXVII.

Cesthokroc przed nasz przywyedzyono, yako szlvzebnyczy w nassim krolyesthwye zyemyany albo wsy duchowne vczynazaya, vynalazuyancz sobye dzwyna prawa, przeto taczy podlug pyrwsych statut maya czyrpyecz.

¹⁾ S I. »thesz« nie kładzie.

²⁾ S I. powtarzala.

³⁾ W. a kogo.

⁴⁾ W. »any« nie kładzie.

⁵⁾ W. o sesczyą.

⁶⁾ S I. nie ma »wzyathą«.

⁷⁾ W. — S I. then.

⁸⁾ W. wyeczor.

⁹⁾ W. a yeslyby.

¹⁰⁾ W. wyraz »then« opuszcza.

(139). Kogo szluga pana bronyacz vrazi. CXXXVIII¹⁾.

Gdy szluga szwego pana bronyacz, kogokoli²⁾ vrazy, za to od vrazo-ro³⁾ albo od gyego przyaczol nygedney⁴⁾ myerzaczky nye ma czyrpyecz⁵⁾.

(140). Ktho komu zabige bydlye. CXXXIX.

Ustawyamy thesz⁶⁾, acz ktho nyevczone bidlye zabige, ten ma dacz mu, czyye yest⁷⁾, za nye trzy grzywny, za szrebcza tesz trzy grzywny, gdy ktho klusze komv zathnye, polthory grzywny, za szrebcza dwu lath acz grzywyen, acz gy ktho vrazil⁸⁾; acz bedzye starszy, nysz dwu lat, bedzye przez kogo zabyth, thedy ten, czyy gesth szrebyecz, nacz szmye yssyacz, ma placycz.

(141). Ktho ramba v czudzym lyessye. CXL.

Vsthawyamy thesz, acz gedem z drugim mayacz granycze roszygrye, przeyechawszy granycze w lyeszye drwa ku szwemv pozythkv nbal, ten, czy lyasz g(es)t, za pyrwe ma wszyacz szykyera, za wthore rekycere, placz y suknyec, za trzeczye voly albo konye ma wszyacz, krome wssey vyny; alye gdy veszmye dwa voli albo konye, tedy gyednego sobye zostawycz, a drugyego ma dacz na rakomye, a znak na drzewy wyrabycz tamo, gdzie wszyal zaklad.

(142). Ktho w lyeszye dambye ramba. CXLI.

Acz ktho⁹⁾ w czudzym gayv yeden albo daby dwa vyraby kradomye, kaszdy damb osmy skoth, aczby trzy vyraby, thedy temu, czyy gyesth y, trzy grzywny a sandowy tizy przepadnye; aczliby male albo zapusthne rabyl, tedy stherzy skoycze pokupi. Y tosz trzymamy o dabye lyesznyem nad rzeka stoyaczym; alye za damb dambrowny dwa skoycza, a za rosth albo za lyatorosly telko ma bycz podzyekowan (s). A ktho drzewo pczolamy porambj, temu czyyą g(es)t dzyenya, za skoda grzywną a szawy druga, alye gdy sosną kromye dzyenya poramby, tedy pol grzywny szadowy drugye.

1) S I. dodaje przed liczbą »Cap.«

2) S I. kogokolwiek.

3) Strad. powtarza drugi raz wyrazy »od vrazonego«.

4) S I. zadney.

5) S I. miecz.

6) W. nie kładzie »thesz«.

7) S I. nie kładzie »yest«.

8) W. vrazy.

9) S I. Aczokolwiek.

(143). O przepyorkach. CXLII¹⁾.

Ustawyamy, aby kaszdy od szwyetego Wyczyecha asz do szwyetego Michala szwe bydło w szthrozy myal; aczliby²⁾ komv szkodą vczynyl, tedy szkodą podług szaczovanya ma zaplaczycz z wyna sandovą. Acz ktho zaymye czyy szkoth na spasy, ny ma iutro v szyebye gego³⁾ chowacz⁴⁾.

(144). Ktho passye na zolądzv besz czygie volye. CXLIII⁵⁾.

Acz ktho szwynye w czudzim lyeszye na szolądz pusczy⁶⁾ kromye uolzey, tedy ten, czyy lyasz g(es)t, za pyrwszy raz ma wszyącz iednego vyeprza, a za wthory⁷⁾ dwu vyeprzv, a za trzeci wszyckzy zayawszy, ma dacz naszymv dworu nabyssemv, ktore sz nąmy na poly ma roszdzyelycz, a ma znak vyrąmbycz na drzewye thamo⁸⁾, gdzie szwynye zayal. Aczliby ten, czygye byly szwynye, rzekl, yzeby nye tham, gdzie znak vczynyony, szwynye zayal, tedy then, czo zayal, ma przyszyaga dokonacz prawdy.

(145). Ktho zenye szwynye przes czvdze gimyenye. CXLIII.

Aczliby ktho mayancz lyasz albo dambrovą od szyebye dalyeko, szwe 29] szwynye myal gnacz przesz gymyenye | pana gynssego na pasthwe do swego lyasa, ten kromye volie gyego nye ma gnacz gynady, gyedno droga, kthora gydzye do lyassa. Tesh chcemy myecz, aczby ktho czo⁹⁾ czygyego lyassa z mytha na pasthwe chczyal gnacz na bukyewy albo na zolądz, albo¹⁰⁾ bukyewy zobapol drogy na trzydziesczy lokyeth aby ten, czyge są, szwynye kromia szkody mogli przeganyacz¹¹⁾ do lyassa.

(146). Oczyecz za syna nye ma czyrpyecz. CXLV.

Gdy szwyete pyszmo szwathszy, yze szyn nye ma czyrpyecz za oycza, any oczyecz za syna, przetho chcemy, aby any brath za brata, any szyn za oczcza, any przyaczyel za przyaczyela nye czyrpyal, nyszlyby oczyecz szynem¹²⁾ albo brat z bratem w yednym zlym vczynku byli vvynyeny, kthorzy podług vyny mayą bycz szkarany; aczliby szam tą szluszcz vczynyl,

¹⁾ S I. CXLI.

²⁾ W. a gesliby. — S I. aczby

³⁾ Strad. kładzie tu drugi raz niepotrzebnie »nie ma«

⁴⁾ S I. ivtro nima go v siebie chowacz.

⁵⁾ S I. CXLII.

⁶⁾ W. na zolądzv passye. — S I. pvsche.

⁷⁾ S I. a za wtory zaz.

⁸⁾ S I. »thamo« nie kładzie.

⁹⁾ W. do.

¹⁰⁾ W. a bylaby.

¹¹⁾ W. przegnacz

¹²⁾ W. — S I. s synem.

y część gymyenia, kthoraby na nye myala gydż, naszemu sztholu ma z o thaką szłocz¹⁾ przysądzoną.

(147). Ktho kogo w domy zabigye. CXLVI.

Gdyby ktho nyechczyawszy w domv nyekthorego szyemyanyna przed ycznosczyą dzyeczy gyego zabył, vyna syedmnadzyesczya ma zaplaczyz yomocznyk kaszdy takyesz²⁾ telye ma dacz sandowy syedmnadzyesczya³⁾ lzyeczyom zabitego pyethnadzyesczya ma zaplaczyz.

(148). Wina syedmnadzyesta zacz ma bycz dąna. CXLVII.

Tha vyna syedmnadzyesta rzeczona nyemylosczywa. Thą vyną mayą z pokupycz, ktho porąbi trzy sobnye (s)⁴⁾, kto trzy kopcze granyczne szypye; ktho trzy drzewa ze pczolamy porąmby; ktho myod kradnye bedzye przekonan; ktho vkradnye albo gwalthem veszmye troye albo eczey dobythka; ktho vrany czyy dobythek, a bedzye przekonan; posza, gdy bedzye gwałt czynyl a zabigie kogo ve wszy albo na dobroline drodze; ktho dzyewcze albo nyewyesczye gwałt vczyny.

(149). Kogo nye dopuszczą ku oczyszczyenyv. CXLVIII.

Ustawyamy thesz, aczby nyekomv dawszy vyną oczkoly⁶⁾, przed nas⁶⁾ pozową albo nassego starostą, a tegobyto nye chczyano przypuszczyc oczyszczyenyv szwey nyevynnosczy⁷⁾ przes nas albo starosta, a tento ra thego nyeprzypuszczeniaby szbyesal, przeto aby szbyezenye albo szyeanye takye gymv na sromoczye⁸⁾ nye obroczone, vstawyamy, aby then, mvbyszmy albo starosta nas tako vczynyl, thedy ma poszwycacz⁹⁾ na nas so na nassego starostą przed byskupem posznanyskym albo tes probosczem inemy¹⁰⁾ gyego, yze nas starosta ku oczyszczyenyv nye chczyal dopuszczyc; irosta tes temu albo thakyemv szbyegovy moze dacz myr, vpewnywszy¹¹⁾ za sescz nyedzyel podług starego vstawyenia, a w temto czasye szc nyedzyel przed namy albo nassymy namyasthky albo naszymy¹²⁾ yewodamy sprawyedlyvosczy gemv ma szukacz. Aczliby thego nye mogli

¹⁾ S I. »o thaką szłocz« nie kładzie.

²⁾ S I. »takyesz« nie kładzie.

³⁾ S I. »syedmnadzyesczya« nie podaje.

⁴⁾ W. taksamo błędnie. — S I. trzy sosnie.

⁵⁾ W. aczkoly. — S I. o czokolwiek.

⁶⁾ S I. go.

⁷⁾ S I. »szwey nyevynnosczy« nie daje.

⁸⁾ W. na sromothę.

⁹⁾ S I. dodaje »albo«.

¹⁰⁾ W. y zemy. — S I. y ziemi iego.

¹¹⁾ S I. go.

¹²⁾ S I. »naszymy« nie kładzie.

myecz, yszby mv dano dzyeny ku oczyszczyenyv, tedy starosta ten isti albo voyevoda tego szbyega ma glyeythowacz szwą mocza gy przewyescz na granycze zyemye. Kthorytho szbyeg w rocze od szwego vysczya s¹⁾ krolyestwa albo szyemye na granyczach bendacz krolyesthw, any zyemyanom szkody czynyl, za to szwey czczy nye straczyl; a thesz aczby yanth, nyzadney smyerczy za tho nye ma czyrpyecz; alye yanthy ma bycz nam albo nassym starostam postawyon, a y za tho przesz nasz zadną vyną nye ma bycz karą, alye yemv ma bycz²⁾ dan sąnd na sprawyenye. Aczlyby nye chczał sthacz ku sądu, alye kryancz sie po stronam zyemyanom szkody czynyl, tedy gie(g)o³⁾ grody y myasta y wszy nam mayą bycz przyłączony 30] a ynsze | imyenye pospolite myedzy namy y rycerzmy⁴⁾ naszymy na poli ma bycz rozszdyelyono. Aczlyby byl ianth⁵⁾ przesz kthorego nasego a nam wyda, tedy ten ma bycz na nasze lascze, telko przyaczyelye tego iantego temv, czo gy ymye⁶⁾ a nam wyda, nyyedney lsczyvosczy nye mayą czynycz any nyeprzyaszny tagemney albo yawney vkazowacz, pod naszą mylosczą; alye zona tego ientego w swem vyenye ma myeszkaçz albo przedacz przesz przekazy.

(150). O szbyeznych⁷⁾ kmyeczyoch. CXLIX.

Ustawyamy, aczlyby⁸⁾ od nas albo od nassych poddanych kmyeczye v noczy sbyegly z dzyedziny, thedy rzeczy, kthorych odbyezą w swich domoch, pan dzyedzynny thy wszythky othrzyma, a pań, pod kthorego szye szbyegly szkloni, kmyeczya⁹⁾ ze wszyczkymy rzeczamy y z vyna rzeczona pyethnadzyesczya ma vrocycz, a tho tako, aczby kmyecz ku panv, od kthorego zbyczy, nye myal nyekthorey vyny¹⁰⁾ pirvey vypysaney, kthore tesz tu chcemy postawycz: pyrwe gdy pan o szwą vyną w klyathwye, a kmyeczyom pogozes¹¹⁾ bąndzye zapowedyon; drugye gdyby pań nyekthory gwalt czynyl w dzyedzinye, to g(es)t o panye albo o panny, gdyby to bylo yawno, tedy nyetelko rodzyna takyey vczynyoney¹²⁾ ale y wszyczka vyesz nyetelko w noczy alye y ve dnye mogą wstacz, a thaky pań nye moze gych wsczyagnacz; tesz gdyby kmyeczye o panową vyną czestho czyadzany, mogą szbyczecz od takyego pana. Alye kromye thych vyn

¹⁾ S I. y.

²⁾ S I. »bycz« nie podaje.

³⁾ S I. iemv.

⁴⁾ W. y ynssemy rycerzmy.

⁵⁾ W. Aczlyby ienth. — S I. aczlyby byl ięth.

⁶⁾ S I. czo imienie.

⁷⁾ S I. o zbiegłych.

⁸⁾ S I. aczby.

⁹⁾ S I. »kmyeczya« nie podaje.

¹⁰⁾ S I. rzeczy.

¹¹⁾ W. pogozes. — S I. pogosecz.

¹²⁾ W. takyego vczynyeny.

kmyecz nye moze zbyezecz, gedno alysby dom dobrze zbudovan¹⁾ y ogrodzyl a dobrze ossadzyl; a gdy kthory kmyecz volya przyymye pod kthorym panem, tedy ylko lyath bendzye vzywal volyey, thelye lyath panv ma vyplaczacz czynss podlug polszkyego praua; aczkolyby szyadl na nyemyeczkyim prawye²⁾, tesz nye moze odcyz, alyss³⁾ czynss vyplaczy telko lyat, yelko vzywal, a gyescze taky nye moze od pana gydz, alysz myastho szyebye thako bogathego poszadzy, rolya oszyawszy ozymyna y yarzyna, vzythky wykopawszy, thosztvo volno od pana moze przeydz.

(151). O gednakym prawye. CL.

Gdysz pod krolyem albo xandzem lyvd roszmagythy bandzye, ma bycz pod gyednym prawem, przetho chcemy, aby w Polsce y⁴⁾ w krakowskyey zyemy albo sthronye yednakym prawem y sandem sandzono thym.

(152). O potwarzach y o voynye. CLI⁵⁾.

Gdysz pothwarzą zlych dobrzy czasthokroc byvaya szdradzany, vyna sandzam nyeganyayacz⁶⁾, chcemy, aby tho owsseky szgynalo. Item czescz krolyeszthwa y maszthwo w branyv a harnossovanym panostwie⁷⁾ zalyzey, chcemy, aby kaszdy zyemyanyv podlug moczy szwey, acz nye bandzye zawyedzyono, ku pospolitemu dobremu gymyeny zluzy⁸⁾ gy byl gotow. Item gdysz w szyemy yeden xyandz, gyedno prawo, ve dwoye monetą⁹⁾ gesth pozytheczna, ma bycz trzymana.

(153). Pań nye ma zastawiacz kmyeczia w swey vinie. CLII.

Podlug prawa szwyathego g(es)t, aby gyeden za drugyego zlosczy nye czyrpyal; chcemy, aby pań za szwa vyna albo o rakogyemstwo kmyeczya nye zaszhawyal, alye bandzyely pan czo vynyen, ma sam zaplaczycz.

(154). Rakomya nye ma szkody myecz. CLIII¹⁰⁾.

Zastavy czasto lyvd przyvodza¹¹⁾ kv szkodzye y kv vbostw¹²⁾; przeto aczby ktho ranczyl za przyaczyelya szvego pyenyadze albo czokoly¹³⁾,

1) W. zbvdowal.

2) S I. chociaaby na niemiecziem siadl prawie.

3) S I. aze.

4) S I. »y« opuszczza.

5) S I. dodaje »Capm«.

6) W. naganyaiacz.

7) W. harnossovanyv paustwa. — S I. a harnossovanym panistwie.

8) W. zlozyl.

9) W. moneta.

10) S I. dodaje »Capm«.

11) S I. przychodzą.

12) W. vbostw. — S I. vbostwv.

13) S. I. czokolwiek.

gdyby then nye zaplaczył na czas vlozony, alye rąkomya za ny ¹⁾ zaplaczył, 31] thedy rąkomyą | nye ma nýgyedney szkody vczynycz themv, za kogo ranczy, any w gospodaę gechacz, travycz ²⁾ na potampa y na szkodaę gyego, alye g(es)tli maly dlug, ma bycz y bandzye dan zaklad y chowan asz do czasu; acz ³⁾ bąndzye vyelky dlug, thedy gymyeny ⁴⁾ dlusznikovo ma bycz dąno rąkomy tako dlugo, asz ge vykvy.

(155). Zyd nye ma dauacz pyenyedzy na zapys. CLVIII.

Zydowye nye mayaę dawacz pyenyedzy w krolyesthwye nassym na lysthy zapyszne, alye telko na zaklad dostateczny, podlug starego praua zachovanego.

(156). Kthorzy z woyny ⁵⁾ iadaę do domv. CLV.

Yadaczy z woyny do domv albo tesz po szwey potrzebye, lyvbo xyżeta albo ryczerzą albo kthorzykoly ⁶⁾ inssy, o swe sthrawye mayaę czyagnącz, alye nye mayaę nykogo drapacz; aczby gym nye chczyano przedacz za tho gych nye mayaę wsczyegacz, alye vszywyely ⁷⁾ kogo dobraę volya thy ⁸⁾ lyepyey ⁹⁾.

(157). Kthorzy na voyną iadaę, myernye mayaę bracz. CLVI.

Na voyną iadency vyączy nycz w szwych zyemyach kv potrzebye konyom nye mayaę wszyącz albo sobye, gedno podlug vmyernoczy ¹⁰⁾ a to aczby nye dostavalo.

(158). Iako szye ma spravicz naganyony slyacheczycz. CLVII.

Vstawyąmy, aczby kogo naganyono o slyachethszkye vrodzenye, then ma sprawnye wyesch ¹¹⁾ dwu starsych od oczcza, a dwu od drugyego pokolyenya, a dwu sz thrzeczych ¹²⁾ od drugyego podlug prava.

¹⁾ S I. ząn.

²⁾ W. na trawyenye — S I. traczicz.

³⁾ S I. az.

⁴⁾ W. ymyenye.

⁵⁾ S I. dodaje »iako«.

⁶⁾ S I. ktorzykolwiek.

⁷⁾ W. vzywięli kto. — S I. vzywieli.

⁸⁾ W. tho.

⁹⁾ S I. tym lepicy.

¹⁰⁾ S I. miernoczy.

¹¹⁾ S I. wwiesz.

¹²⁾ S I. s thrzeciw.

(159). O posagu dziewczym. CLVIII.

Vstawyamy, aczby nyekthory szlyachczycz mayąc syny albo dziewczym vmarl, thedy¹⁾ gyego synowye za masz szwe²⁾ szyostry mayą vydacz, posag gym podlug obyczaya namyenywszy; a gdyby nye bylo szynow, gyedno dziewczym, thedy wsythky dziedziny y gymyeny na dziewczym spadnye. Aczby bracza szthryczna gymyeny chczyely otrzymacz, thedy przyaczyelye y zyemyanye podlug szwego sumnyeny mayą oszczowacz; thedy tha ysta bracza³⁾ od onego dnya szaczowaną gotowymy pyenyądzmy szostrom mayą przed krolyem odloszycz. Aczliby przed krolyem zamysz- kaly odloszycz, thedy szyostry dziedziny na vyeky mayą trzymacz.

(160). O dawnoszy zapłaty. CLIX.

Gdysz o vyelyky dlug dlya szkazena rychley zapłaty byva rosztar- gnyeny, tho yesth o trzy albo o sterzyssta grzywyen, przetho vstawyamy ku takim zapłatom oszmynasczye nyedziel, to g(es)t na pyrzy rok sescz a na drugi druga sescz a na trzeci sescz⁴⁾, na osthathkv sesczy ma bycz szdan; aczliby⁵⁾ ktho od thego roku zavitego byl w czwdzych zyemyach a pyrzyve poszwany byl, chcemy, aby thesz na them zavitem roku zdano; aczliby nye szdal szandzia, ma gydż zdacz.

(161). Szyrothy, czo lyath nye maya. CLX⁶⁾.

Chczancz szyrotam nassych poddanych radą nassa⁷⁾ pomocz, kthore po szmyerczy oyczow swych yescze nyemayąc lyat ostavayą, kthoretho w sządzyech przesz nyekthore czasthokroc byvayą nagabany dlya vyny oczczowszkyey, kthoresztho roszmvm any lyath nyemayąc, praw⁸⁾ szye nye moga odgyąc, aczkoly lyatha sza polozone w pyrwszych statuczyech, to g(es)t masz do pyethnasczye lyath a zenczyzna do dwanasczye, yze w tych lyeczyech nye myelyby nykomv odpowiadacz, a wszakosz czasto- 32] kroc⁹⁾ gynszym roszmagythym vczynsznyenyem byvayą vczynszony, przeto chcemy, aby oczycz, iako zyw, moze polyeczycz gymyeny gy dzyeczy swe w opyeką komv chce, tako, yze po szmyerczy yego przya- czyelye nyemocz banda odczynsznącz od opyeki az do lyath rozumu dzye- czynnego etc.

1) S I. thego.

2) S I. »szwe« opuszcza.

3) W. tedy czy bracza.

4) S I. dodaje »a«.

5) S I. a iesliby.

6) S I. dodaje »Capitulum«.

7) S I. »nassa« opuszcza.

8) W. prawu.

9) W. dodaje »y«.

Thu szye dokonaly statuta kroya Kazymyerza Vyslyczy szlozone (przesz mye Olyesskyego Stradomskye(g)o)¹⁾ anno 1503²⁾.

II.

Poczynaya szye statuta kroya Wlodzysława, kroya polskyego.

(1). O odkladanyv³⁾ rokov. Capitulum I.

Gdysz⁴⁾ yesth szly zwyczay odkladanya rokov na wyeczach albo na poroczkoch, kthorysz acz⁵⁾ dothychmyasth nassy poddany trzymaly przecz ze przszyagy y krzywdy w przszyasznyctwa czastokroc pochodzily, a tho, yze wymyslyenye nyemoczy vynalyezyono, przotho⁶⁾ my chczac themv lyepszą drogą nalyescz, s przyzwolyenya ryczerstwa nazego vstawyamy, aby przszyasthwa krzywa⁷⁾ drogy nye maly, aby roky wyeczne w sandzyech kroyestwa naszego thym obyczayem odkladamy.

(2). O wyeczoch. Capitulum II.

Pyrzwy rok prostą nyemoczą a drugi prawa⁸⁾ nyemoczą kromye spowedyz y thesz kromye doszwyathszenya kaplana, o kthorą nyemocz, acz sthanye na thrzeczym rokv, ma⁹⁾ przszyandz thako, yze prawa⁸⁾ nyemoczą byl ogarnyon; aczlyby¹⁰⁾ w tey nyemoczy dluzey lyezal, thedy trze czye takyesh moze odlozycz, alye thesz przszyagssy thako, yze na czwarthem rocze wyeczowem albo sam ma stacz, albo szwego rzecznyka wlosznego. Aczlyby thako nye stal¹¹⁾, thedy rzecz, o kthorą szye dzyegy, straczy.

(3). O poroczkocz (s). Capitulum III.

Thosz chcemy myecz o poroczky: pyrwy y drugi rok prostą nyemoczą a trzeci rok kromye dovodu kaplana prawa⁸⁾ nyemoczą, na czwarthem

¹⁾ Wyrazy zanawiasowane są w rękopisie Stradomskiego cynobrem współcześnie przekreślone. W. i S I. tych przekreślonych wyrazów nie podają.

²⁾ S I. Anno Domini 1203.

³⁾ W. O wkładanyv rokov.

⁴⁾ W. Idyz.

⁵⁾ S I. ktorych az.

⁶⁾ W. — S I. przeto.

⁷⁾ W. — S I. krzywe.

⁸⁾ W. — S I. prawą.

⁹⁾ S I. »ma« nie kładzie.

¹⁰⁾ S I. a iesliby.

¹¹⁾ S I. A iesliby nie stal.

ma sthacz y przyszyandz, jako prawa¹⁾ nyemoczą lyeszal; aczliby na czwarthem roku nye stal, thedy rzecz sthraczył, o kthorą poszwan: A tho ma sbye rozsumyecz o thym, kyedy kogo pozową; alye powod rokv wyczowego gynako nye moze odlozycz, gdysz sąm pozowye, gyedno pyrwy rok prosta nyemocza a na drugyey²⁾ stacz.

(4). Gdzye vstavyono statuta. III.

Statuta sza vstavyony albo prawa w Warczye s przyszwołyenia panow y ryczerzow krolyestwa polszkyego, pod lyathem bozym thyszycz czterzseth trzydziesczy y czterzy, vygylią Simona Iudi apostolow, a nazayvthrz przez Włodzyszlawa krolya polszkyego pothwierdzony y zyemyanom myecz dany.

(5). Zona po smyerczy maza swego. V.

Aby stary szwyczay drogy nye myal, kthorzysz nassy poddany myedzy szobą dzyerzely, yze zona po smyerczy szwego mążą a podlug statut krolya Kaszmyerza wssythko ymyenye, poko na stolczv wdowyem szyedzjala, w swey opyeczce trzymala, a thako szwym zlym vrzādem³⁾ częstokroc 33] dzyeczom gymyeny stradala⁴⁾, przeto obezrawszy tho bycz | nyeszgodzono⁵⁾, vstavyamy, aby zona po zmyerczy mążą szwego ma vzywacz⁶⁾ telko w swym vyenye albo pozagu; alye gynsse gymyeny, w kthorym vyana nye ma, dzyeczom albo blyzssym dzyedzyczom ma spuszcycz.

(6). Zona ma ostacz przy domowych rzeczach (s)⁷⁾. VI.

Aczkoly thesz⁸⁾ w sthatvczyech krolya Kazymyerza stogy, yze zona po smyerczy mążą osthala przy wszyczkym szczebrzuchu, to g(es)t perel, kamienya, srebra y odzyenya, a thy⁹⁾ dzyeczyom¹⁰⁾ szylna sbye krzywda dzyala, y w pyenyādzocho gothowych, przeto vstavyamy, aby zona po zmyerczy szwego mążą telko przy domowych rzeczach osthala; alye szkarb, tho g(es)t pyenyādze, szloto, perli y kamienye vyelkye a drogye harnosse y zbroya, stada konyszkye dzyeczyom ma odstapycz. Alye pany ma ostacz przy thym dobythkv, kthory byl przy vyenye yey dan albo namyenyon,

¹⁾ W. — S I. prawą.

²⁾ W. na drugi.

³⁾ W. rządem.

⁴⁾ W. straczala.

⁵⁾ W. nyeszgodno.

⁶⁾ W. — S I. wszyacz.

⁷⁾ W. — S I. rzeczach.

⁸⁾ S I. Acz tez.

⁹⁾ W. a w thym — S I. a thym.

¹⁰⁾ S I. dziathkom.

albo w posagu yey, to g(es)t voznyky, kthorymy przyvyezyona do maza albo ynssego myastha, thych y tesz odzyenye y konye ma wazą ma rozszczyelycz ¹⁾.

(7). Oczyecz dzyeczyom dzyalu nye da. VII.

Nasz namyasthnyk vstawyl, yze po zmyerczy maczyerze, gdyby oczyecz dzyeczy mayacz, gynssa zoną chczyal poyacz, thedy mvszy dzyeczy sz gymyenia oddzyelycz: przetho vsnalyszmy, yze oczyecz dlya myerzaczky od szynow vczynyoney przesz vnyzenya gymyenia we czczy bywal nyzssy, a synowye szwą gluposzczyą czasz od oczcza wszythką ²⁾ sztrawywszy, knyemv sbye chczyely wraczacz, kthory bacząc pyrwssa myerzączką, od dzyeczy vczynyona, gym nye chczyal pomagacz, a s tego s obu stron kłopot a myerzanczka sye wzdzyrala ³⁾, przeto vstawyamy, aby gdy masz po zmyerchy pyrwsey zony drugą poyal, tedy dzyeczyo (s) ⁴⁾ dzyalv nye ma czynycz, wyawszy yszby gymyenye nyevzytheczne rospraszal albo swą dobrą volią chczyal gye oddzyelycz. Aczby dzyeczy chczyaly lyczby od maczyerzyszny, thą gym ma vczynycz, kthorą gym ma dochowacz. Aczby oczyecz druga zoną poyawszy, nye myal synow alye dzyewky s tha wtora zoną, a s pyrwsa myalby syny, thedy po szmyerchy oczczowey drugą czasz wtorey zony na dzyewky nycz nye przysluse, albo (s) szynovye pyrwey zony albo drugye szony swe szyostry podlug obyczaya szyemszkyego mayą pyenyadzmy gothowymy vyposąycz, vygyawsy swą maczyeszysną, aczby yą myaly po szwey maczyerzy; a gdyby za zyvota oczczyecz dzyeczy pyrwsey zony od gymyenia oddzyelycz chczal albo odzyelyl z swey dobre volye, thedy czasz wthorey zony g(es)t ⁵⁾ y synom albo dzyewkom spelna ma przysluchacz, y to przyssadzamy tak to myecz.

(8). Ktho kupy dzyedzyna. VIII ⁶⁾.

Statuta pyrwssa vkazuya, yze przedayancy dzyedzyna szwego kupcza myal zastapowacz od nagabanya sza trzy lyata y thrzy myeszyące; alye yze przydava sbye cząstokroc, yze saszyedzy tey dzyedzyny przedaley mayacz granycze s ta dzyedzyna, mylczonym zadzyerzą mowycz o granycze thako dlugo, asz dawnoscz mynye thrzech lyath y trzech myeszyancy, alysz przedawcza albo zachoczca dawnoszczyą vynydzye sz opyeki szwego kvpcza, tedy ony przyaczyelye poczną gabacz kupcza o granyczą nyedbayacz.

¹⁾ W. y konie ma rozszczyelycz.

²⁾ W. wssyęthą.

³⁾ W. wszdziera.

⁴⁾ W. — S I. dzyeczyom.

⁵⁾ S I. »gest« nie podaje.

⁶⁾ S I. dodaje »Cap«.

ikoly były trzy (s) kv przedanyv dziedziny¹⁾. Dla czego wstawyamy, (s) gdyby²⁾ nyekthora dziedzina była przedana, tedy przedający kv-ącemu ma szluzebnykiem albo wosznym thą ysthą dziedzina³⁾ obwyecz, aby kthemv oblyczne stali; aczlyby nye staly any stacz chczyaly, ako przesz wosznego przyzwany, a thaczy myedzy thrzemy lyaty y⁴⁾ thrzemy reszyączmy, tedy (s) kthory dziedzina kupy, o granycze⁵⁾ nye gabaya, edy thaczy na wyeky mayą mylczcz, a tho acz kvpyecz szwyathky wnosczy dokona.

(9). Acta to g(es)t xyagy mayą dobrze chowacz. IX.

Ize komornyczy albo skolyeczniczy⁶⁾ wyeczow na sąndzyech myastho ssey moczy szyedza sandacz⁷⁾ o wszyczky rzeczy, tako male yako wylkye, co dziedziny yako gynsse dlugy, a thako, czo ony wlozą albo osądzą, co ma bycz thwardo trzymano a w xyagy wyedzyono, alye wylka y kowna rzecz wyeczsey pracy ma bydz strzezona y chowana: przetho chcemy, y xangy albo acta wyeczowe ve trzech klyvczoch⁸⁾ chovany, s kthorych jeden ma myecz sąndzia, drugi podsandek, trzeci pyszarz szyemsky, gyeden kromye drugyego nye moze xang othworzycz; alye yze vyelye ch częstokroc s xyag lysty czasv podobnego chcza myecz, a przetho ndzia woznym ma obwyawycz⁹⁾ y wywolacz, yze na thym myesczyv¹⁰⁾ thego dnya albo czasv kv vypysanyv rokov ma bycz komu potrzebno, y stal y thako ma¹¹⁾.

(10). O poroczkoch. X¹²⁾.

O¹³⁾ poroczky thaky wstawyamy, aby w kaszdym powyeczye gyednącz myesyaczv stroyony¹⁴⁾, a thako komornyczy, sedzye¹⁵⁾, podsądek wovody y gynsse kthemv wybrany przesz thy komornyky, przesz kthoresz¹⁶⁾

1) W. aczkoly trzy lyata kv przedanyv dziedziny. — S I. acz byli koli trzy kv przedanyv edziny.

2) W. boby.

3) S I. dodaje po raz wtóry »ma«.

4) S I. a.

5) W. dodaje »go«.

6) W. stolecznicy. — S I. koleczniczy.

7) W. sendzycz ma.

8) W. dodaje »byly«.

9) S I. obiawicz.

10) W. opuszcza »a«.

11) W. a tho ma.

12) S I. dodaje »Capitulum«.

13) W. nie kładzie »o«.

14) W. — S I. stroyony.

15) W. — S I. sendzia.

16) W. ktore.

komornyky, sandzye y podsądka nygyeden rzeczy sędzycz nye ma; a czy komornyczy gynssych rzeczy nye mają sędzycz, gedno czo na nye szlussa, przeth dobrzeby bylo, aby sędzia y podsądek przy poroczkoch byly, yakosz tho Wyelkyey Polsce tego gyesth taky obyczay.

(11). O pamyathne ¹⁾ albo przysyagach. XI.

O ²⁾ pamyathne albo przyszyagy thako vstawyamy, yze komornyczy na poroczkoch od trzydziesczy grzywyen y nyzey pamyathnego mają wszyacz dwa grossa; alye kyedy vyssey g(es)t trzydziesczy grzywyen pyenyadzy, tedy thrzy grosse. A gdyby vyelye person o gyedne rzecz zalobą czynily, tedy gyednym pamyethnym mają odgydz ³⁾.

(12). Kthore rzeczy ma wojewoda albo starosta sędzycz. XII ⁴⁾.

Uoyevoda y stharostha nye ma gynsych rzeczy sędzycz w swym starosthwe, yedno kthore tu vypysyemy: pirwa gwałt dziewczy albo nye wyesczy; drugą rosboy na dobrowolne drodze; trzecią pozoszhwo; czwarte nagechanye gwałtownye na czyy dwor albo wyesz; alye gynsych rzeczy nye ma sędzycz.

(13). Zapłata od zapisv pysarzovy. XIII.

Zyemsczy pyszarze po wssem krolyeszthwe nassym nye mają za zapysch wzyacz vyezcy, iedno od wszyczkyey rzeczy zapisaney yeden grosz albo od poczathka pol grosa a od konycza pol grosa.

(14). O lychwe zydowszkyey. XIII.

W pyrwsych statuczyech vstawyamy, yze zydowye na zapysz nye mają dawacz ⁵⁾ pyenyadzy, alye ony nycz nyedbayacz, dawają pyenyadze nasszym poddanym na zapys. Przetho my vsthawyamy, pyrwa statuta pothwyerdzayacz, aby zydowye na zapys lysthow nygyednemv pyenyedzy nye davaly; aczlyby nad tho kthory zyd vczynyl a na zapys dal pyenyedzy, thedy then, czo tako pyenyadze vezmye, nye ma gych wroczyz zydovy.

(15). Ktho sromoczy slyachczyza. XV.

Gdyby yeden byl slyachczyz vrodzony a dal ⁶⁾ drugyemv vyną, yszby gy szromoczył zlymy slowy, a thenthó zaprzy szromoczenya, thedy then wlosną rąką przysyagasy odbądzye.

¹⁾ W. pamiętnem.

²⁾ W. opuszcza »o«.

³⁾ S I. thedy jednem maią odlycz pamiętnem.

⁴⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁵⁾ W. dacz.

⁶⁾ W. galby.

(16). Kmyecz nye moze szlyachczicovi przyganicz. XVI.

Kmyecz slyachczyczowy vrodzonymv nye moze przyganycz, wyawsy, 35] yszby szlysal od ginsego szlyachczycza gyego bycz | naganyonego, przeczyw kthoremuby szye nye oczyszczył. A tho szye ma rosumyecz o thych szlyachczyczoach, kthorzy podług szyemyań na wyna (s)¹⁾ yada, alye nye o thych, kthorz²⁾ w myesczyech pywo szynkuyą albo po zyemy lyotruyą, na zyemy³⁾ nycz nyemayacz.

(17). O voly. XVII⁴⁾.

Volya przetho nalyezyona, aby puste lyasy wykopańy a lyepsy vzythek s thego przysedł. Przeto chcemy, gdy kthory kmyecz przygymye volyą na lyeszye, thedy czo przygymye, tho ma vykopcacz, a they volye kromye szwego pana volyey⁵⁾ nye moze zgydz, alysz podług prawa zyemye albo dzyedzyny panv doszycz vczyny.

(18). Gdy kmyecz zbyezy s rolyey. XVIII.

Pan kmyecza albo zolthysza zbyeglego od rolyey albo dzyedzyny kromye vyny panskye kv sandv zaganyonemv⁶⁾ wylkyemv trzykocz ma pozwacz a nadwyssey czwarthe nymo⁷⁾ prawo, aby szye vroczył kv dzyedzinye; aczliby szye nye wroczył, tedy pań s takimtho⁸⁾ szwyadeczthwem, kymkoly ynssym dzyedzyna moze osadzycz. Aczliby szye grosyl na thego, czo dzyedzyna przygymye, thedy pan, pod kthorym szbyegl bądźye⁹⁾, ma na ny dacz¹⁰⁾ prawo polskie panv oney dzyedzyny; aczlibi prava nye chczał dacz, thedy ylkokocz tho vczyny, telko kocz vyna pokvpy y przepadne rzeczona pyethnadzyczyą.

(19). O nyevzythecznym szolthyszye. XIX.

Nyevzythecznego szolthisa albo wspornego pan nye chczyely chowacz, kaze mv przedacz. Aczlyby szolthysz kvpcza mogli nye myecz¹¹⁾, thedy pań zolthyssem przed sąnd maya gyechacz zyemsky a vybrawszy dwu człowyekv obczv¹²⁾ obyema stronoma nyepodeszranv, kthorzy tho maya

¹⁾ S I. na wojnę.

²⁾ S I. ktorzy.

³⁾ S I. po ziem.

⁴⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁵⁾ W. opuszcza »volyey«.

⁶⁾ W. — S I. zagayonemu.

⁷⁾ W. mymo. — S I. miemo.

⁸⁾ S I. s takowem.

⁹⁾ W. iesth.

¹⁰⁾ S I. będzie miał dacz na ni.

¹¹⁾ W. — S I. nye mogli myecz.

¹²⁾ W. obczych.

oszacowacz, zacz by sthalo, thedy pan podlug ossaczowanya zolthyszthwo ma zaplaczycz.

(20). Ktho ramba drwa w lyessye. XX¹⁾.

Statuta pyrwsa wkazvya, yze kyedy nyektho kmyecz a albo kogokoli w lyeszye albo w szapusczye zastanye, ma gyemv vzančszykyera; alye yze drugye sza zapusty, w kthorych są drzewa vashnyeysza, yako gvesth cyys, vbaczywszy, yze zaklad ma bycz wyczszy y vashnyeyszy, nysly szkoda, przetho vstavyamy, gdyby ktho w szwym lyeszye kogo vchwaczyl²⁾, czoby thaka drzewa porambyl, thedy moze bycz dan na rakowanye, a tento skoda ma zaplaczycz podlug kostowanya, bo nye szlussa za dobre drzewo malego zakladu wszyacz. Thosz tesz chcemy myecz o gayoch y³⁾ o dam-browach.

(21). O dany myodowey. XXI.

Dzyenye albo myod kmyeczye mayacz w lyesyech pod gynssym panem a pod gynssa glową myeszkayacz, dany myodowa themv panv, czyy g(es) lyasz, maya dawacz; aczliby nye placzyl albo odwloczyl placzycz, tedy ten pan moze kmyeczya dzyeckowacz⁴⁾ o swoy⁵⁾ czynss y sandzycz, a pan, pod kthorym myeszka, nye moze gyego bronycz, alye ma na ny prawa proszczemv pomocz thym obyczagyem, yako y na mlynarza pospolitego.

(22). Czo zazegaya lyasz. XXII.

Casthokroc chytrosczyą albo nyeopatrzye⁶⁾ gyeden drugyemv albo kmyeczye zapusty albo gaye pozarem zazegaya, a thym nyemala szkoda czynya; aczlyby⁷⁾ komv taka⁸⁾ dano vyna, tedy gynssym prawem nye ma bycz szadzon, gyedno polszkym. Thesz aczkoli⁹⁾ thym¹⁰⁾ czczy nye po-36] rusy | a wszakosz bandzyely kmyecz, a ma gymyeny, okupy¹¹⁾ szye dzyessyaczya grzywyen, yako za glową.

(23). O lowysku. XXIII¹²⁾.

Myedzy nassymy poddanymy na lowyskoch bywa czastokroc swar albo klopoth, a tho przetho, yze gdy yeden zwymy pszy zwyerza vtrudzy,

¹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

²⁾ S I. poymal.

³⁾ S I. o gaiow.

⁴⁾ W. dzyerzecz chowacz.

⁵⁾ S I. »swoy« opuszcza.

⁶⁾ W. zlosczyą albo nyeopatrzenym.

⁷⁾ S I. a iesliszby.

⁸⁾ S I. takową.

⁹⁾ S I. aczkolwick.

¹⁰⁾ W. tesz them.

¹¹⁾ W. odkupi.

¹²⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

drugy nye sroma szye wzyącz thego zwyeczancya; przetho chcemy, aby tho zwyerze thak vgonyone: gyelyenya, lossa albo wyepza wzyał a¹⁾ na szwoy vzytek tagyemnye obroczył, thedy themv, czyy szwyerz byl, za szwyerzyną trzy grzywny ma dacz²⁾.

(24). Ktho zboze potloczy. XXIII.

Lowyącz zayacze y przepyorky vbostw³⁾ zboza potlaczayą, przetho zakazyemy, aby od szwanthego Woyczyecha asz do szwyeczyenya ozymny y yarzyiny s polya nygdy kromye czygye volye zayancy na czygye dzyedzinye nye lowyl; aczlyby⁴⁾ nad tho vczynyl, stedy⁵⁾ za szkoda temv ma dacz trzy grzywny.

(25). Ktho czndzego kmyeczya przes nocz choua. XXV⁶⁾.

Kmyeczye sbyegszy od gyednego pana, pod drugyego szye davayą; ale ysze takim nierzadnym zbyezenym zyemyanye w swych dzyedzynach szkody mywayą, przetho vstawyamy, aczby⁷⁾ takyego szbyeglego nyektho⁸⁾ przesz nocz chowal, dalyey yego nye ma chowacz, alye gy ma dacz krolyewszkyemv blysemv oszwyczczywszy, ysz takye⁹⁾ yal y chowa. Za tho nycz nye pokupy; aczlyby thego nye vczynyl alye szbyega chowal, thedy then, czyy¹⁰⁾ yest kmyecz, se szwyadecztwem pokonawszy pana, kmyeczya ma vszyącz z wyną pyetnądzyesczyą.

(26). O vstawyenyv braczthwa. XXVI.

Aby¹¹⁾ vrand¹²⁾ byl myedzy rzemyeslnyky, vstawyamy, aby wogyewoda albo starosta z ynsyiny rzesznyky¹³⁾ na kaszdy rok myary vstawyaly zboza albo sukyen gy ynssych rzeczy rzemyasla, kthore podlug targu vstawyamy podlug kmyeczy w Krakowye; y thesz aczby byly¹⁴⁾ nyesprawnye, mayą szkaracz, aby chytroszcz w nych nye byla; aczlyby¹⁵⁾ przeczyw themv

¹⁾ W. albo.

²⁾ S I. trzy grzywny dal.

³⁾ S I. vbostwv.

⁴⁾ S I. alie iesliby.

⁵⁾ S I. thedy.

⁶⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁷⁾ W. dodaje »kto« — S I. iesliby.

⁸⁾ W. »nyektho« opuszcza.

⁹⁾ W. takiego.

¹⁰⁾ S I. ktorego.

¹¹⁾ S I. aczby.

¹²⁾ W. — S I. vraznd.

¹³⁾ W. — S I. rzemyessnyky.

¹⁴⁾ S I. a gdyby byly.

¹⁵⁾ S I. a iesliby.

myastha albo bractwa rzemieszlnykw byly nalyezyony, a swe czechy phalsovali, yakoby doszwathszeni, tedy nam przepadna vyny rzezoné szyedmnadzyescia kv nasemu dworu.

Wladislaus Iagello Cracovie et Warthe constituit¹⁾. Konyecz statut krolya Wlodzyslawia w Warczyc zlozonych.

III.

Odnowyenye praw zyemskych s przizwolyenyam nyekthorych articulo w przes oswyeczzonego Kazimirza krola polskyego.

W gymya Boze amen. Gdysz v praw vstawyono zachowawanye pospolitego dobrego trwa y pokoyv slothkosc z bywa zachowana, dlya thego mj²⁾ Kazmyerz z lasky Bozey krol polszky y thesz³⁾ zyemye krakowszkye, sandomyerzszkye, syradzkye, lanczyczszkye, cuuyawszkye, wyelky xandz lytewszky, ruszky, prusszky, culmenyszky, bogszbązesky⁴⁾, elbynsky, pomorawszky pań 37] y dziedzycz, bacząc vstawy przodkow | nassyh nyekthore⁵⁾ zapamyethaloszcy przywyedzyone, nyekthore poprawyanym, odnawyanym y przedawanym nye stawacz na vpor wssythkych zyemyań krolyestwa naszego, przed namy bandących, z rady⁶⁾ nassyh rycerzow y rady nassey vstawy przerzezonego krolyestwa naszego⁷⁾ zyem wymyslywssy⁸⁾ thym lystem bycz odnowyone, polyepsone y naprawyone w lyepse, pewnego tesz nyeczcz⁹⁾ przylozycz, chcząc aby sądze¹⁰⁾ zyemye¹¹⁾ krolyestwa naszego knym pylnoszcy przylozysz y za¹²⁾ nych¹³⁾ navką wszyawszy, w sandzyenyv chowaliby vagą¹⁴⁾ sprawyedlywoszcy.

(1). Naprzod thedy szlowem nassy m krolyewszkym obyeczwyemy wssythky przemyeskawcze krolyestwa naszego w prawyech wszyczkych od

¹⁾ Zidanie to »Wladislaus Iagello« etc. choć tą samą ręką ale ciemniejszym atramentem później wpisane. W. i S I. nie mają tego zdania.

²⁾ S I. i.

³⁾ W. »y tez« dwa razy błędnie powtarza.

⁴⁾ S I. Bogszbąski,

⁵⁾ S I. niektorych.

⁶⁾ W. zdradi.

⁷⁾ S I. »naszego« opuszcza.

⁸⁾ S I. wymysliliszmy.

⁹⁾ W. — S I. nyeczcz.

¹⁰⁾ S I. sądy.

¹¹⁾ W. »zyemye« opuszcza.

¹²⁾ W. y za ych.

¹³⁾ S I. z nich.

¹⁴⁾ S I. drogę.

zodkow nassych gym dąnych¹⁾ zupełny zachowacz a zadnemv gymyenia ego nye bracz kazemy albo go yąncz, asby byl pyrwey prawem sparth.

(2). Thesz szlubygemy, gdy nasz s granycz naszych krolyewszkych krolyesthwa nassego czyagnacz przygodzy²⁾ szye, nassym wszythkym emyanom s namy gydąnczym, zaplaczyemy prawa zyemskye, tho g(es)t koszdą tarczą pyencz grzywyen; za skody thesz y za vyązyeny gym sycz vczynymy, podlug yako³⁾ od nasych przodkow yesth gym⁴⁾ dozyono⁵⁾.

(3). Item⁶⁾ gdysz wszythky vrzandy swym są vczynkom zrzandzony, vbugyemy thym lystem, ysz w szyemyach gym przyłączonym zadnego yewody w stharostwo nye przelozemy⁷⁾ oney zyemye, wyąwszy starostwo akowskye.

(4). I tesz gdy szwoy dlya szwych zaslug y cznoth maya szluszyne vcz opczem przewysseny, obyeczvyemy, ysz dostogenstw y castellany gey⁷⁾ zyemyacz⁸⁾ przerzczonych personam dobrze zaslużonym w lyeczyech, zumu y rostopnosczy bandaczym, rosdamy y damy dostoyenstwo oney rsonye, kthora oney zyemye przemyeskawcza bądye, w kthorym dostoyensthwy on bedzye gymyeny dziedzyczne tamo myal, droga semranyv do myerzączcze byla zalozona⁹⁾.

(5). I thesz gdy dobra y osyadlosczy¹⁰⁾ stolv krolyewszkyego nye lko na personą krolyesthwa ale y na obroną y zachowane krolyeszthwa szyczkyego s poczathka zrandzone, obyeczvyemy, ysz nye dąmy w sastawą¹¹⁾ pynyadze zamkow y zym glownych, w kthorych starostwa są; g(es)tliby ktho od nasz thakye¹²⁾ zyemye albo zamky tak¹³⁾ w szastawą zyał, pyenyadze ony, kthore na to da, dlyatwego straczy.

(6). I tesz zlubygemy, ysz odthychmyasth na wyeky nye bąndzyemy czągacz kthorych platow albo poborow, wyąrdunkow albo sesczy groszy zyemyan albo ych lyvdzy, alye na zaplaczye dwu groszu sz kaszdego w mamj dosycz myecz.

1) S I. dawnych.

2) S I. przytrafi.

3) S I. tak iako iem.

4) S I. »gym« opuszcza.

5) S I. vyzczono.

6) W. — S I. »Item« opuszczają.

7) W. ys dostoyenstwa y castellanye. — S I. iz dostoyenstwo y kastellaniei.

8) W. w zyemyach — S I. tak samo.

9) S I. drogą semranyv albo mierzączcze zalozoną.

10) W. ossyadloscz.

11) S I. o.

12) W. takowe.

13) S I. opuszcza »tak«.

(7). Nadtho zlyvbugyemy, ysz wszyczkym proszaczym od nas grany-
czenya albo wydzyelyenya granycz myedzy dobrem stolv nassego krolyews-
kyego a myedzy dobrem prossających granycz, sprzyzwolymy y damy dwu
dostoinykw¹⁾ s podkomorzym, kthorzy gymyenyem nassym bądą myecz
supelna nocz (s)²⁾ granycze czynycz.

(8). I thesz szlubugyemy, ysz nye dąmy lystow naszych zakrzwy-
yanczych³⁾ sprawyedlywosczech albo thych, przez ktore byl (s)⁴⁾ mogli bycz
przenagaban y odwlyeczon sand na przeszprawye ktorey strony, powoda
albo wynnego; a gesthlyby⁵⁾ kyedy takey lyster z cancellaryyey nassey przez
nawalną czyyą vporą albo gynym kthorym obyczagem vynydz przygodzyloby
szye, aby dlya thego szadney⁶⁾ moczy nye byly a sandzye przez takey
lyster sandzycz nye bądą powynny.

(9). I thesz vsthawyamy, aby starosczy nasy sandow szwoych nye
szadzyly w krothszym czasv, gyedno w szesczy nyedzelyach, a gyszby
pozew zawsze byl przed thegodnyem, vyyąwszy rocz (s)⁷⁾ lyczowany.

(10). I thesz vstawyamy, aby starosczy nye sandzyl⁸⁾ nyeroszdzyelnye
wszythkych rzeczy, vyyąwszy czterzy articuli podlug wszyczkych praw za-
chowanya, tho g(es)t: o roszbyczye drogy krolyewszkyey, o pozosztwo,
o nagechanye domv gwalthownye, o gwalt nyewyesczy.

(11). I thesz wsthawyamy, aby zadny bvrgrabya starosth nassych nye
sandzyl⁹⁾ kthorych¹⁰⁾ sandow, gyedno¹¹⁾ aszby myely gymyeny dzye-
38] dzyczne w powyecze thym, a¹²⁾ byly dobrze oszyedly. |

(12). I tesz szlubugyemy, ysz zawszdy w przygyechanyv nassym
w kthory powyath zyem nassych, wssythkym prosącym sprawyedlywosczy
bycz z tarostamy nassym¹³⁾, aczby komv krzywdą vczynyla¹⁴⁾, przed vy-
gyechanym nassym s tego powyathv syrawyedlywosczech szluszną vczynymy.

¹⁾ W. dostoinikv.

²⁾ W. — S I. mocz

³⁾ W. — S I. zakriwayacznych.

⁴⁾ W. — S I. przez ktoreby.

⁵⁾ W. a yestly.

⁶⁾ S I. w zadney.

⁷⁾ W. — S I. rok.

⁸⁾ S I. dodaje »tez«.

⁹⁾ W. nye sandzyl.

¹⁰⁾ S I. zadnych.

¹¹⁾ S I. »gyedno« opuszcza.

¹²⁾ W. aby.

¹³⁾ W. — S I. nassemy.

¹⁴⁾ W. — S I. vczynili.

(13). I thesz vstawyamy, aby wszy¹⁾ w szyemyach naszych crakowszkye, sandomyerszkye, lyvbelszkyey, radomskyey, vyszlyczkyey byly roky valne telko yednacz do roku: w Craeovye nazayvtrz Oczyszczeniya Panny Marie, w Sandomyerzv nazayvtrz Narodzeniya Panny Marie, w Lyvblynye nazayvtrz szwyethego Iana Krzczyczyelya²⁾, w Radomyv nazayvtrz Nouego lyatha, Wyszlyczy nazayvtrz szwyethego Marczyzna; ale w³⁾ poroczky w przerzeczonych powyeczyczech⁴⁾ mayą bycz cztyr kroc do roka⁵⁾, to g(es)t na kaszde Suchedny, a zwlascza w powyeczyczech glownych; a gyszby thesz⁶⁾ czasz thymtho radom⁷⁾ na dobra wolya sandzy na sandzye szyedzacych byl vstawyon.

(14). I thesz vstawyamy, aby odkladanye rokov y poroczkw y starosth bylo dano thelko yednacz⁸⁾, a moze pozwany roku szoby vproszycz odloszycz napyrwey nyemoczą prostą, procz przysszyagy, alye wthory rok prawdziwą nyemoczą tesz gyedenkroc, a na trzeczym rocze stanawszy samotrzecz przszyadz ma, ysz na then czasz prawdziwy nyemoczen byl.

(15). I thesz vstawyamy, aby sandzye y podsadkowye y gych namyasthkwye nye vczyyagaly wyanczey od pamyethnego y od gynsych poplathkw, krolyow, przodkow nassych g(es)t wypysano. Thakyesz pysarze bandą powynny wszelkyemv prossaczemv minuti z xag wydawacz tako, yako zapysy, yako na pytanyv albo na przy; a od kaszdey mynvthy yeden grosz mayą dac; a g(es)liby kthori ynako⁹⁾ vczynyl y wyeczey nyszly szlussa bral, tedy vyna pyathnadzyesczya dlya te(g)o przepadnye.

(16). I thesz vstawyamy, aby pysarze sądow szyemskych y zandzye zyemsczy xyagy chowaly wyelye (s)¹⁰⁾ statut Warczye vstawyonych¹¹⁾, tho g(es)t pod zamknyenym trzech klyvczow.

(17). I thesz vstawyamy, aby w szadzyech zyemskych albo starocznych nye sądzono wsporow albo prze, alye powod zaloba y¹²⁾ vynny odpwyedz vczynya, wzyawszy vspyeranya prozne albo zbythnye, sandza ma vczynycz ztronam sprawyedlywosc odprawna.

¹⁾ W. wssy.

²⁾ S I. przeklada ten ustęp »w Lyvblynye« niżej.

³⁾ W. »w« nie kładzie.

⁴⁾ W. w przerzeczonych mieszczych albo powyeczyczech.

⁵⁾ W. cały ten ustęp od »mayą bycz« opuszcza.

⁶⁾ S I. »thesz« opuszcza.

⁷⁾ W. — S I. sadom.

⁸⁾ W. dodaje »w rok«.

⁹⁾ S I. inaczej

¹⁰⁾ S I. wedlie.

¹¹⁾ S I. vstanowionych.

¹²⁾ W. — S I. a.

(18). I thes¹⁾ wstawyamy, gdy ktho bāndzye odwynyon (s)²⁾ s pothwary a bāndzye mv zarzvczono, ysz on przyaye a wspyera rzecz potwarzną y nyesprawyedlywą dowodnyę, o czemyby sądowy bylo yawno, takyemv przez włosne dowody ma bycz vczyszczenye namyenyono albo dāno, yakye o szlyachethszthwo szwykly bycz dāny; a g(est)ly szye oczyszczy³⁾, tedy ma on pothwarz zadawayāczy albo obwynvyāczy⁴⁾ vynā trzech grzywyen pothwarzanemv oczyszczyonemv ma zaplaczycz trzy grzywny. Aly⁵⁾ chcemy, aby o⁶⁾ articul pothwary nyekomv zarzvczoney, telko trzykrocż oczyszczenye dāno, a czwarte g(es)tli z potwarzy bāndzye obwynyon, oczyszczenye ma bycz yemv odmowyono, a za zaplatā yego wystampv znamye albo kolko yemv na oblyczv ma bycz vyrazono, a vyrzvczon yvsz bāndzye s prawa szlyachethnosczy, any gyey wyenczey ma pozywacz y czczy bendzye stradal.

(19). I thesz⁷⁾ wstawyamy, aby⁸⁾ starosczy naszymy gdy s kazanya sandv czyadzacz mayā, albo thesz o pobory nasse, nye wyānczey vyczyāgaly na szluzebnyka albo⁹⁾ na szlugy szwogye any mnyey, yedno tho, czo ma bycz vyczyāgāno, to g(es)t czyāza a z oney cyazey, kthora ma bycz wszyātha, ma doszycz myecz; a czyāzā mayā chowacz podlug vstaw krolya Kazimierza.

(20). Item¹⁰⁾ wstawyamy, aby dzyerzawcze dobr stolv nassego krolye-wszkyego, gesthly sąszyadom, szlyachczyczom albo ynssym lyvdzyom krzy-wdycz bāndā, aby byly powynny sthacz kv prawu zyemszkyemv, gdy bāndā przez krzywdā czyrpyeczego poszwāny; a g(es)tliby vganyaly bydlo male y wyelkye w domy albo w dwory krolyewszkye dlya rosznosczy grānycz, albo dlya szkody vczynyone¹¹⁾ na oszyewkoch, powynny gye dacz na rākogyemsthwo na skazanye panow podlug zwyczayv zyemye dawno chowanego¹²⁾. A g(es)tliby gynāczey vczynyly, tedy przepadnā vyny na-przczyw gynym zyemyanom, kthore vyny mogā bycz od nych vyczyāgāne¹³⁾; thesz w pyenyādzoch, aczby kthore myely na krolyewszkych dworzecż za-39] pyzane, acz przynamnyey w powyeczye nye bāndā osyedly. |

¹⁾ W. »i thes« nie kładzie, lecz w tem miejscu pozostawia niewypełnioną lukę.

²⁾ W. obwynyon. — S I. odwinion.

³⁾ S I. oczyszczył.

⁴⁾ S I. obwinwiāczy.

⁵⁾ S I. Alie.

⁶⁾ W. on.

⁷⁾ S I. »I thesz« opuszcza.

⁸⁾ W. yzby.

⁹⁾ W. dodaje »tez«.

¹⁰⁾ W. Tez. — S I. opuszcza »Item«.

¹¹⁾ W. vczynionej. — S I. vczynionei.

¹²⁾ W. całego ustępu »na skazanye panow etc.« nie podaje.

¹³⁾ S. I. wyciągnięone.

(21). I thesz vstawyamy, aby burgrabye albo gyny poborcze krolewscy albo staroscy nye wyczegaly napyszno¹⁾ od lyvdzy tako zyemyanyszkych, thako²⁾ duchownych; gesthlibito vczynily a nye byly ossyedly, mogą w gospodach gych przez burgrabyą myesczcza albo przez rzaczcze bydz zapowiedzany, asz rzecz wszyąthą wroczą, thesz vyną trzech grzywyen wroczą, od kthoregoby napyszne wszyely.

(22). I thesz³⁾ vstawyamy, aby myastha nasse gy wszythky gynsse nye czynily zapowiedzy w tardzech dlya pozythkv szwego a dlya szkody gynsnych, vykladayacz nyekthore szwe znamyona na targy zapowiedzyane znamyonvyące⁴⁾, alye by koszdemv przychodzaczemv na targ bylo volno kvpycz y przedacz, rzecz wszyąthą wroczą, thesz vyną trzech grzywyen wroczą, od kthoregoby thakye napysne wzyeli.

(22)⁵⁾. I thesz wsthawyamy, aby myastha nasse gy wszyczky gynsse nye czynily zapowiedzy w tardzech dlya pozythkv szwego a dlya szkody gynsnych, vykladayancz nyekthore szwe znamyona na targy zapowiedzyane⁶⁾ znamyonvyancze, alye by koszdemv przychodzaczemv na tharg bylo wolno kvpycz y przedacz rzecz swą na volya⁷⁾; gesthliby czy myesczanye gynaczey vczynily naprzeczyw thakymv nassemv zakazanyv⁸⁾, tedy starostam nassym dayemy mocz ony wymye⁹⁾ czthernasczye grzywyen karacz¹⁰⁾.

(23). I thesz vstawyamy, aby dzyerzawcze dobr nassych, myesczanye myasth nassych, zyemyanye y thesz¹¹⁾ duchowny, lyvdzye zbyeglye onym, od kthorych zbyegly, gdy przez mye¹²⁾ bądą obwyesczeny, wroczyly¹³⁾, a kv gych wroczenyv by byly powynny podlug prawa zyemskzyego obycazv¹⁴⁾; a gyestliby napomynany przeczyw they vstawye czynily any zbyeglych proszanczemv wroczycz chczyely, thedy przepadną vyną trzech

1) S I. zapyszno.

2) W. jako.

3) S I. »I thesz« opuszcza.

4) S I. zapowiedzi nieznamieniujące.

5) S I. Jest to powtórzenie niepotrzebne poprzedniego artykułu, dlatego mu ten sam numer bieżący przydajemy. Podajemy zaś i ten powtórny artykuł, ponieważ między obydwo ma tekstami zachodzą pewne stanowcze odmiany w tekście.

6) W. zapowiedz. — S I. zapowiedne.

7) S I. rzecz na swą wolią.

8) S I. przykazaniw.

9) W. vynne. — S I. winą.

10) W. podaje tylko tę drugą wersję artykułu 22. — S I. podaje obie redakcy artykułu 22.

11) S I. »thesz« opuszcza.

12) W. nass. — S I. uie.

13) W. wroczyli sye.

14) S I. »obycazv« nie podaje.

grzywyen¹⁾ prosączemv szbyeglych a sãdovy trzy, a wszdy²⁾ zaplaczy-
wszy vynã, lyvdzy zbyegle wroczyz bãdã powynny. A thaczy prawem
polszkym mayã bycz szãdzeny.

(24). I thesz vstawyamy, aby gdy kthory zyemyanyn o kradzysz,
o kthory vystãp czyniacz bez szlawnoscz bãdzye obwinyon, a oczys-
czyenye o czesz swã vczyny, aby starosta od thakwego czynyenia³⁾
oczyszczyenya kopy nye wyczyãgal, alye na pamyethnym ma doszycz myecz.

(25). I thes vsthawyamy, yszby kthory zyemyanyn nass syna doroslego
nyewydzylonego albo nad (s) brata mocznego nosycz zbrojã wogyennã
myal, moze gy bez przyswoyenia nassego kv wyprawye wogyenney
myasto szyebye poszlacz, kthory napelny myesczcze gyego, yakoby sãm
oczywyszthne⁴⁾ byl; wszakosz go thak szlvsznye ma vyprawycz, jako sãm
myal gyechacz. A g(es)tlyby ve dwu zyemyv gymyenye dzyedzyczne myal,
thedy sz one zyemye ma szye vyprawycz, gdzye ma myeszkanye; aczby
tha ysta zyemya byla porvszona kv wyprawye, nye bãdzye powynen
gyechacz na voynã, vyawszy, yszby gy wyprawa w oney zyemy nalyzã,
kthora kv voynye⁵⁾ gyszcyeby byla porussona.

(26). I thesz vstawyamy, aby sandzye wszyczzy thak rokow walnych
yako y poroczkw albo sãdow byly powynny we wszyczkych sãdzyech,
kthoreby sãdzyly, podlug praw pyssanych Kazymyerza y Wlodyslawa
krolow sãdzyz a wsselkyego prossãczego szye knym przypuszczyz, aby
przypuszczily.

(27). I thesz vsthawyamy, aby wszythczy mythncyzy zyemyanyszcy
y duchownych sol kv potrzebye ych domowey z myast kthorychkoly⁶⁾
krolyestwa nassego woããczych, czla nye wybyeraly, bo gynaczey czynyãczy
komorze nassey krolyewszkyey czthernasczye grzywyen a onemv zyemyany-
nowy albo dvchownemv, od kthorego czlo wesmã, trzy grzywny za vynã
placzycz bãdã powynny.

(28). I thesz dopuszczamy y dozwoyamy zyemyanom zym nassych
crakowszkyey, sãdomyerszkyey, lyvbelszkyey, ysz mogã kv pozythkowy
swemv domowemv wyesch sol z zup bochenyszkye y wyelyczkye, kthorym
zupnyk koszdy czãtnar w Bochny po osmy groszy, a Wyellyczcze po

¹⁾ S. I. winã trzech seth prosãcemv.

²⁾ S. I. »wszdy« nie kladzie.

³⁾ W. »czynyenia« opuszcza.

⁴⁾ S. I. woczywiscie.

⁵⁾ Strad. powtarza niepotrzebnie wyrãzy »zyemy nalyzã, kthora kv voynye«. W. nie
powtarza tego zdania.

⁶⁾ S. I. ktorzy kiedy.

szesczy groszy trzykrocz besz rok dacz ma, podlug¹⁾ jako w stawych²⁾ 40] starych g(es)t wypyszano, a zupnyk przeczyw themv | czynnyacz, wyną trzech grzywyen ma przepasz.

(29). I thesz vstawyamy, gdyby kthorego szlyachczycza przygodzylo szye bycz zranyonego przez myesczany na albo przez thego (s)³⁾ gbura, aby szlyachczycz zranyony mogli zanya czego (s)⁴⁾ przyczagnacz, przed sandowyy wyswacz.

(30). I thesz vstawyamy, g(es)tliby ktho od kogo byl ranyon, a then-tho ranyony na byyanczym chczyal dosczygacz tych ran, ma tho vkazacz dwyema sobye rownyma y sluzebnykowy, a samotrzecz przysszyandz ma tymze obyczagyem o glową albo⁵⁾ zabithego.

(31). I thesz gdyszby⁶⁾ nyewyerny nye myeli z swey sie laszky veszelycz sie⁷⁾ nyszly z lyvdy bozy⁸⁾, any szlyvdzy⁹⁾ bycz lyepsego polozena nysz szynowye, vstawyamy, aby zydowye pozywaly¹⁰⁾ praw wedlye vstaw warthskych jako yny szlyachczyczy zyemye nassey, ylye kv dawnosczyam, to g(est), aby pozywali dawnosczy trzech lyath w zastawych y zapyszyech ych, a nye mayą zadney summy pyenyadzy na zasthawe kthorych darow albo na lysthy zapysne dacz, a g(es)tliby daly naprzeczyw thakyemv zakazanyv vstawy, tedy pyenyadze swoye sthracza. Zastawy thesz y zapisy takey dlyathego nye mayą mowycz (s)¹¹⁾ mocy myecz.

(32). Lysty thesz kthorekoli¹²⁾ zydom na wolnoscz w krolyesthwy nassym myeskayaczym przes nas po dnyv koronaczige nassey asz do dnya dzysyeysszego danye (s), prawu bozemv y vstawy zyemskye przeczywne, owsseky odzywamy y glądzyemy a nye chcemy ge bycz¹³⁾ kthorey mocy any¹⁴⁾ thrwana, kthore odzywanye y nyszczenie thychtho lysthow yasney w krolyestwy nassym przez obwolanye pospolite wssythkym wsyawycz kazemy.

1) S I. »podlug« opuszcza.

2) W. w vstawych — S I. w statuczech.

3) W. — S I. prostego.

4) W. — S I. zanyę czego. Winno być oczywiście »raniącego«.

5) S I. dodaje »o«.

6) W. by.

7) S I. tego »sie« nie podaje.

8) W. bozych. — S I. zlyvdy bozy.

9) S I. zlyvdi

10) S I. vzywali.

11) W. — S I. nie kładzie wyrazu »mowycz«.

12) S I. ktoreby kiedy.

13) W. ge myecz any bycz.

14) S I. abo.

(33). Thy wszythky rzeczy moczne a wdzyeczne bycz szlyvbvgyemy y besgwalthownye sie¹⁾ zachowacz y od gynssych bycz chowany przykazgyemy. Thych kthorym pyeczancz nassa g(es)t zawyessona szwyadeczthwem lystow. Dzyalo sie w Myessawye we wtorek blyssy²⁾ po szwathym Marczyne. lyata Bozego Narodzenya 1454, przed bandaczymy wyelmoznymy y vrodzonym³⁾ Ianem z Czynowa castelanem y starosta krakowszkym etc. Kazimirus in Nyeszowa et Opoki constituit⁴⁾.
Konyecz statut potwyerdzonych w Myeszawye.

IV.

Wladislaus Jagello in Gedlna constituit⁴⁾.

**Potwyerdzenie praw ziemskich przez oswyeczonego Wlodzyslawa krolya Pol-
skiego w Gedlney, a w Krakowie danych⁵⁾.**

Wlodzyslaw z Bozey miloszy krol polsky y thes zyemye crakowskye, sandeczkyey (s)⁶⁾, syradskyey, lanczyzskyey, cuuyawskye y lythewskyey xandz vyssy, pomorawsky, ruszky pan y dzyedycz, yawno czynymy thym lysthem wsythkym, kthorym potrzebn g(es)t jako my waga prawdziwego rozumv rozwarzajancz bezgwaltowney wyary y nyezwyeczzoney cznoty stalosc, kthorymy przemyskawcze krolyestwa naszego na woynach y bythwach. kthore szeszny powodzenym z lasky bozey nassy vyczasthwu⁷⁾ czasthokroc dlya obrony nassey y krolyestwa naszego nyeprzyaczelow czyrpyacz nawaly⁸⁾ podyalysmy, lyvby bycz nam zazluzly y wolye nassey posluszenstwem wyernym nye bez rozmagythych sskod czyelyesnych y vnyeyszenya rzeczy swych pokornym poddanym nam wsawsdy byly poszluszny, thych rzeczy wsgladem y gynssych rosmyslyenym zaslug, kthore wyelkich darow naszego podarzenya dostoinye zasluzly, chczacz tesz, aby 41] dobrowolyenstwo ych y wyary stalosc, kthore s taka i czysthosca na ssyny nasse oswyeczzone xazeta Wlodzyslawa y Kazymyerza, z kthorych

¹⁾ W. nyegwalthownye ye. — S I. i tez gwaltownie się.

²⁾ S I. bliski.

³⁾ W. vrodzonymy.

⁴⁾ Zdania te u Strad. wypisane później tą samą wprawdzie ręką lecz ciemniejszym inkaustem. W. — S I. zdania tego nie mają.

⁵⁾ Zdanie »w Gedlney a w Krakowie danych« wypisane jest u Strad. później tą samą wprawdzie ręką, lecz ciemniejszym inkaustem. — W. zdania tego nie ma, ale S I. zdanie to podaje.

⁶⁾ S I. sandomirskiej.

⁷⁾ W. swyczyesthwu.

⁸⁾ S I. »nawaly« nie ma.

yednego, kthorego godnyeyssego kv rządzenyv krolyestwa vsnaya, kthore nassym odwyesczenym¹⁾ napomyenyem²⁾ sobye do zywotha nassego skonczeniya za krolya, xąndza, pana y dzydzycza krolyestwa thego polskyego y zyem lytewskych y russkych, kthore oswieczony pań xąndz lytewsky, brat nass namylszy, yako nynye ossyadl, ma³⁾ czasv zywotha swego dzyersecz a po smyerczy gyego na nas y na syny⁴⁾ nasse przerzeczone y koronye⁵⁾ prawdziwym y dzyedzycznym potomstwem spasz ma, yakosz to lysty yawnymy na to sprawyonymy g(es)t potwyerdzono, vczlywye y pokornye przyyely y⁶⁾ koroną krolyestwa nassego y stolczem krolyestwa nassego swyatlosczyą czczy szlusznią szlyvbyly, yako prauego y szluszniego dzyedzycza y potomka, gdy lyąth własnych dogydye, koronowacz, aby szlusznyymi dary dlya wzdzyecznego oddanya krolyewszky vysokoschy byly obdarzeny,

(1). wszythky prawa y gych przywylyegye⁷⁾, kthore dawno przy koronowanym nassym y gynssych potem czassow gym dalysmy, albo kthore gym gynssy krolowye y xyaząta, prawdziwi dzydzyczowye krolyesztwa polskyego, przothkowye nassy z dawnych czassow dali, moczą thego nassego przywylyeya vmocnyamy⁸⁾, doszwyadczyamy, odnawamy y podtwyerdzamy pod nysey napisanych articulow⁹⁾ vsmyerzenym, kthorych sprawyenym aczby nyeczno twardego glos przerzeczonych przywylyeyow w zrozumienym wesmą yasnye y wsyczkyego wathpyeniya sdradza¹⁰⁾, przes kthory rosum zasmaczacz sie¹¹⁾ a blandy¹²⁾ pochodzycz zwykly.

(2). Naprod thedy wszythky kosczyoly ve wszyczkych ych prawyech, vyswoyenyv y dobrowolyenyskych granyczach y wydzyelyenyv starych, kthorych czassow przodkow nassych polskych krolyow y xyaząnth pozywaly, chcemy gyescze zachowacz, a dostogyenstwa kosczyelne y szwyczkye krolyestwa polskyego sprawnym obyczagyem przy prawyech y szwyczacyoch y dobrowolye(n)stw ych, kthore czasow oszwyeczonych xąndzow¹³⁾ panow Kazimierza, Lodowiga y ynssych krolyow y xąssząth dzyedzyczow krolyestwa nassego polskyego dzyerzely, zostawymy trwacz y myeskacz.

¹⁾ W. obwieszenym. — S I. obwieszeniem.

²⁾ W. wyraz »napomyenyem« niepotrzebnie dwa razy kładzie.

³⁾ S I. na.

⁴⁾ S I. y na ine.

⁵⁾ S I. koronine.

⁶⁾ W. »y« nie podaje.

⁷⁾ W. wssytky przywylye y prawa.

⁸⁾ S I. dodaje »ie«.

⁹⁾ S I. dodaje »napiszich«.

¹⁰⁾ W. stradzą. — S I. zdradzą.

¹¹⁾ S I. zasmęczacz ssie.

¹²⁾ W. blandi.

¹³⁾ W. xyaząnth. — S I. krolow y kxiędzow.

(3). Kthoresz dosthogyenstwa, gdyby puste bycz przydalo szye, zadnemv opczemv zyemyanynowy, gedno szlyachczyczowy dobremv y w szlawye chwalyebnye zachowalemw oney zyemye, w kthorey dosthogyenystwo takye albo czasz banda pusthe¹⁾, tho g(es)t zyemye cracowskye szyemyanynowy kracowskyemv, sandomyerszkye zyemyanynowy sandomyerskye(m)v, a Wyelkye Poszcze zyemyanynowy Wyelkye Polszky, a thako o wszyczkych zemyach krolyestwa polszkyego damy albo yakokoli²⁾ polyeczamy

(4). Na kthoresz thesz dostoinoszczy kosczyelne y szwyeczkye lystow oczekanya zadney persony czassow przyslych nye damy, a gys tesz przeczeczone dostogyenystwa thako kosczyelne, yako³⁾ szwyeczkye nye mamy vmnyeyszacz any pothlumacz a oszyadlosczy, czynsow albo plathy na nye szluzancze, bez prawa szluznego nyeoddalyayacz doswyadczenya.

(5). I thesz yze przez dzyersawcze zamkow y thwyerdz czudzego lyvdu y opczego rodzajv krolyestwo⁴⁾ w sobye y w swobyech⁵⁾ albo w swych czasczyach czastokroc kazycz szye przygadza, a dlya thego ystego zadnemv xazenczyv y xazanczemv rodv pochodzaczemv albo obczemv czvdzozyemczowy zadnemv kthorego zamkv, twyerdze albo myasta kv rądzennyv⁶⁾ na czas albo wyecznye nye damy, nye nasnamyongemy any thesz kthorego s takich starostwa albo dzyerzawcza zyemye kthorey albo zyem krolyestwa naszego przerzczonego przelozycz chcemy any vstawycz.

(6). I thesz obyeczvygemy y zlyvbvgyemy, ysz gdy na obwyesczenye 42] nasse zyemyany krolyestwa naszego z granycz thegotho krolyestwa, kv obyczayv nyeprzyaczyelskye okruthnoszczy gyechacz szye przydalo, onym dosyczvczynyeny zlvzne za yaczstwo y gynse snamyenythe skody vczynymy⁷⁾; alye granycz thegotho krolyestwa zyemyanye od nawalnosczy y naczykv nyeprzyaczyelyow wlosznymy naklady bronycz mayą y owszkye banda powynny. Alye w przydczey gdyby kthory nyeprzyaczyel krolyestwa naszego kthorymkoly⁸⁾ obyczagyem w krolyestwo wszedl a s thymto walką w granyczach tegoto krolyesztwa zyemyany nasse czynycz przygodzyloby sye, thymto zyemyanom za yaczsthwo telko slyvbvgyemy; alye gestlyby⁹⁾ procz granycz sye¹⁰⁾ to przydalo, tedy y za skody, aczby kthore podyal, y za yacztwo dosyczvczynyone¹¹⁾ slvsnye dosyczvczynycz.

1) W. — S I. bendzie pusta.

2) S I. »yakokolie« opuszcza.

3) W. yako y.

4) W. wyraz »krolyestwo« opuszcza. — S I. kroliewskiego.

5) W. — S I. wyrazy »w swobyech« opuszczają.

6) W. — S I. rządzenyv.

7) S I. dosyczvczyniemy.

8) S I. ktoremkolwiek.

9) W. yestly.

10) W. by sie.

11) W. vczynyone.

(7). A g(es)tliby ktho z nassych ryczerzow, slyachty albo zyemyanow nyekthorego iączcza¹⁾ albo yaczcze, kthoregokoly²⁾ stadla, obyczayv albo podwysseny yakby (s)³⁾, onemv albo onym szlyvbvgyemy od koszdego takyego yączcza⁴⁾ dacz y zaplaczycz kopą monethy w krolyesztwye nassym byezączzey, a wyeczey⁵⁾ wszyącz sobye yączcza kv przywłoszcenyv, vy-
yąwszy myesczany y gynsse proste lyvdzy, kthore on albo ony przywłaszcą, kthory ge przywyodl albo przywyedly kv yaczstw, na lyvbosc z wolyey swey.

(8). I thesz gdy przerzeczonym zyemyanom nassym s granycz krolyestwa nassego wyprawnye wynydz albo gyechacz przykazalybysmy, pyącz grzywyen na koszdą tarczą dacz, placzycz y roszdacz szlywbvgyemy, we-swawszy znamyenythych wszelkyego powyatv albo nysly z granycz⁶⁾ krolyesthwa nassego wyslyby przerzeczonego; alye gdyby. szye s przydsey⁷⁾ przydalo, gdyby po dwu lyatv po wydanyv pyenyedzy, yako przerzeczono g(es)t, kv wyprawye wybralibysmy sye, thedy czytho zyemyanye od thakych pyenyedzy czynyeny wyswolyeny y owsseky⁸⁾ y wyączzy; alye g(es)tli nysszey dwu lyath kv wyprawye s tymytho zyemyąny nassymy ssczye vczynymy y s granycz krolyestwa⁹⁾ z wyprawą veszbralibysmy szye, tedy przerzeczony od thychtho pyenyedzy y szlvsb¹⁰⁾ bānda wyszwolyeny.

(9). I thesz szlyvbvgyemy za zlawne¹¹⁾ szyny nasse, ysz gdy z laszky bozey geden sz nych krolyem bāndzye y stolyecz krolyesztwa polszkyego oszyągnye, monethy s czegokoli¹²⁾ bez¹³⁾ przyswolyenya y¹⁴⁾ rady osobney przelozonycz (s)¹⁵⁾ y ryczerzow w krolyestwye polskym kvcz nye dopvsczy, yako y my bez¹⁶⁾ ych przyzwolyenya y rady osobney takyey monethy kvcz nye chczyelysmy anysmy kvli.

(10). Wyswalyąmy tesz y wyecznye wybawyąmy wsythky y osoblywe wszythkych nassych zyemyąn kmyecznye od wszelkych placzy, dany y po-

1) W. yęczya.

2) S I. ktoregokolwiek.

3) W. — S I. taksamo błędnie zamiast »jǫlby«.

4) S I. iączcza albo iączcze.

5) W. wyrazu »wyeczey« nie kładzie.

6) S I. albo inszych granicz.

7) W. s przydczey. — S I. s przydssci.

8) W. owsselky.

9) W. dodaje »nassego«.

10) W. slyvbv.

11) W. wlassne.

12) S I. »s czegokoli« opuszcza.

13) S I. przez.

14) W. »y« opuszcza.

15) W. — S I. przelozonych.

16) S I. przez.

Archiwum Komisji prawniczej. T. III.

borow, wozenya, robboth, yasdy, podwod, vczynsnyenya, vczynzenya, zboza danya rzeczonego sep¹⁾, wywawszy dwa grossa monety z Wyelkye Polszky y w krolyestwye polszkym pospolyczye byezanczey²⁾, kthore dwa grossa wszelky kmyecz³⁾ przerzeczonych zyemyanow s koszdego lanv osyadlego da, thesz aczby on lan vyelye person osyadlo; soltysse ych y szlugy, kthore od thakwego platv dwu grossv⁴⁾ chcemy bycz wolne y wyyanthe, y thesz mlynarze, kaczmarze y zagrodnyky nyemayancze any⁵⁾ orzancze roleye, tho g(es)t prąthy albo⁶⁾ lany zupełne albo pullanye, thelko wywawszy, na kaszdy rok czasow przyszych na szwyatho szwyathego Mychala, asz do dnya szwyathego Mykolaya zaplaczycz bandzye powynyen; a g(es)tliby kthory z mlynarzow albo kaczmarzow albo zagrodnikow przerzeczonych zupełny lan oral, tedy kv zaplaczennyw dwu grossv⁷⁾, a g(es)tli⁸⁾ pol lanv, 43] tedy kv zaplaczennyv yednego grossa thakyesz | monethy przerzeczoney nam bandą powynny, kv kthorym dwyema grossoma moneti przerzeczoney nayasnyeysemv xandzv panv Lodvigowy wyagyerskyemv y polskyemv krolowy placzycz dobrowolnye szye poddaly. A g(es)tliby przes czas przerzeczony nam kthorą⁹⁾ wyesz placzy taką¹⁰⁾ placzycz omyeskala, tedy poborcza nas, kthorego kv branyv thegotho poborv vrzandyemy, w tey wszy yednego¹¹⁾ wolv dlya nyezaplaczenya bez nadzyeyą wroczenya bandzye myal wzyącz zupełną mocz; a g(es)tlyby wye czthernasczye dnyoch po wzyaczv thego wolv tha wyes y wszelka ynssa przerzeczonye pyenyadze¹²⁾ nye zaplaczyla, thedy poborcza nas dw wolv thy(m)sze obyczagyem bes nadzyeye wroczenya ma wszyącz, a namyenyony poborcza dlya pyenyedzy przerzeczonych napysnego nycz nye ma bracz any vyczyagacz, a wszakos lysty swymy ma gwitowacz z zaplaczzenya.

(11). O myesczyech thes starych y nowych czasv vrzandv nassego zbvdowanych, tak vstawyamy, aby on myesczany, kthory w myesczye z zoną, z syny y s czelyadzyą myeska, a rolya szwa sam albo przes szwego sagrodnika albo oczcza orze, nye powynyen poradne przerzeczonye placzycz; alye g(es)tli przed myasthem szyedzy, ma przerzeczonye poradne placzycz, yakoby na wszy szyedzial, nyedbayącz thego, yze kv prawu y prawa

1) W. sepy.

2) W. byezanczem.

3) W. wyrazy »wszelky kmyecz« niepotrzebnie powtarza.

4) W. wyrazy »dwu grossv« przestawia po wyrazach »chcemy bycz wolne«.

5) W. »any« opuszcza.

6) W. any.

7) W. dodaje »jest wynyen«.

8) S I. A iesliby.

9) W. ktora.

10) S I. »placzy taką« opuszcza.

11) S I. jedno.

12) Strad. wyraz »pieniądze« niepotrzebnie powtarza.

moczy thegotho myastha przyszluchacz albo sz nymy rowno brzemyona nossycz byl doszwyathson.

(12). I thesz szlyvbugyemy, w zadney zyemy wszyczkyego krolyesztwa polskyego opravcze vstawycz nye chcemy.

(13). Nad tho wszyczko¹⁾ szlyvbvgyemy wsythky articuli y czastky na przywylyeyoch zadną szkaza²⁾ falszywosczy nyeskazonych, naoswyeczensych xądzow panow Kazymyrza gy Lodwyga y wsythkych ynsych krolow y xyązath, s prawdywego potomstwa dzyedzyczow starych krolyesztwa polszkyego przerzeczonego y yego przemyeskawcze zalyezancze moczyne y beszgwaltownye³⁾ czasow wyecznych chowacz y trzymacz.

(14). I thesz obyeczvyemy, ysz zadnych staczyy albo spraw albo zastapowanya⁴⁾ w myesczyech, wsyach y dzyedzyczthwyech, dworzec, folwarczech⁵⁾ kosczyelnych, szlyachczyczow y zyemyan nassyeh nye bandzyemy dzyelacz; a g(es)tli s przydczey y s przypanzenya potrzebysznosczy staczyya w gymyenyw, w myesczyech, zamkoch albo dworzec kosczyelnych, szlyachczyczow nas czynycz przygodzyloby szye, thedy any gwalthem any mocza bracz kazemy, albo yakokoly⁶⁾ bracz przepvczymy⁷⁾, alye wsyczky potreby nassyemy pyenyadzmy wlasnymy chcemy sprawyacz.

(15). I thesz obyeczvyemy, ysz zadnego zyemyanyna oszyadlego za kthory vystamp albo vyna nye gyymyemy any yacz kazemy, any zadney pomsty nad nym vczynymy, vyyawszy, yszby prawem byl zlvznye zwyeczczon⁸⁾ y w rącze⁹⁾ nasse albo nassyeh starost przes sandzye theytho zyemye, w kthorey then szyemyanyn szyedzy, dan¹⁰⁾: vyyawszy onego czlowyeka, kthory na szlodzyeystwye albo yawney zlosczy, yako mazoboy-szthwy, dobrowolnym pozoszthwy, gwalczye dzyewycz y nyewyasth, wszy palyenyv y zboysthwy bylby yath, thakyesz ony, kthorzy¹¹⁾ o sobye nye chczyelyby¹²⁾ szlvsznego dzyalacz rakogyemstwa, albo dacz podlug wyelkoczy vystampv albo vyny. A zadnemv gymyeny alye oszyadlosczy nye vesmyemy, aszby byl sandownye przesz sandzye szlvszne albo ryczerze nasze dwogycz¹³⁾ zdąn.

1) Strad. wyraz »wszythko« niepotrzebnie powtarza.

2) S I. zadną skodą.

3) S I. y tez gwaltownie.

4) S I. wstapowania.

5) W. folwarkach.

6) S I. abo iako.

7) W. bracz kazemy albo przepusczyemy.

8) S I. przekonana.

9) W. y wierze.

10) W. byl dan.

11) S I. ktorzyby.

12) S I. nie chczyeli.

13) W. dwogycz. — S I. dwoicz.

(16). I thesz obyeczvygemy, ysz wszythkym zyemyanom z gymyenyem y dzyedzyczthwy nassymy granycz zandayącym y prossącym, nye odmowimy.

(17). I thesz slyvbvgyemy, ysz wssythky zyemye nasse krolyesthwa polszkyego, thesz zyemya ruska vkladayancz¹⁾, wyjąwszy owszowe dany, 44] kthore nam sama | Russ czassow zywotha naszego ma dacz, kv gednemv pravu y gedney vstawye pospolitey wsythkym zyemyanom²⁾ przywyedzemy³⁾, przywodzemy y zlanczamy y gednamy przesz then lyst.

(18). I thesz bacząc, yszby przerzeczony nassy krolyestwa przemyskawcze dlya mylosczy naszego magestatu przywylyeyom gym przesz nas y nasse przodky danym, nyegdy nye vragaly, thytho gych przywylye-gye nasse y nassyh przodkow, krolow y xyżanth y dzyedzyczow wlosnych y prawych krolyestwa polszkyego⁴⁾ przerzeczonego, kv stadlu pyrwsemv przywodzimy, odnawyamy, naprawyamy y thego pysma moczą pothwyerdzamy, vmoczvgemy y skazyemy ge mocz inyec z wyeczne trwalosczy.

(19). I thesz aczby kthorzy zyemyanye albo kthorzy gynssy w krolyestwy polskym myeskayący, mayacz przą albo rzecz w sandzyech o kthoregokoly rzeczy⁵⁾ gednącz sie chczyely, z wyn nassyh y sandzyh y podśądkowych⁶⁾, wogewod y panow thytho vyszwalamy y wybawyamy.

(20). I thesz obyeczvygemy, ysz zadnemv wyn na zyemyanoch, kv kthorym nam sandownye bandą zdany, wyczyagacz nye dąmy, alye gye same albo przesz nasse starosczy albo vrzadnyky wyczyagnyemy y wyczyągnawszy podlug nassey dobre wolyey obroczyemy.

(21). I thesz wszythky przemieskawcze zyem cuuyawszkyey y dobrzynszkyey z owsa zwyczajnego, kthory nam placycz zwykly, do dzyesyący telko lyat mayą nam plathny bycz, a po tych lyeczyech⁷⁾ od thegotho owsa bandą prosny y wyswolyeny.

(22). I thesz pysarze szymscy na vrząd pysarstwa podnyesyeny, zawszdy same⁸⁾ w sądzyech any przes podpysky mayą szyedzycz, gdzye szlvsznye moglyby; alye gdyby⁹⁾ nye moglo to bycz, slussa gym myecz podpysky, kthore ryczerzom y zyemyam albo sandzám zyem, w kthorych

¹⁾ S I. władając.

²⁾ S I. ziemiam.

³⁾ W. »przywyedzemy« opuszcza.

⁴⁾ S I. własnego.

⁵⁾ S I. o ktoregokolwiek rzecz.

⁶⁾ S I. podśądkow.

⁷⁾ S I. a pothem po licziech tych.

⁸⁾ S I. wyraz »same« opuszcza.

⁹⁾ S I. dodaje tu wyraz »to«, a później opuszcza.

vrząd then dzyersą, kv przystawyenyv dacz mayą, a gysz taczy byly dobrej zlawy y od przerzeczonych rycerzow y sąndzyey kv vrządowj themv ¹⁾ doszwyadczeni; bo ynaczey then vrząd gynssym godnyeyssym y pylneyssym ma bycz polyeczon; zadna thesz przyczyną wyełka gyedno pylną pysarzow nyepysnosczyą ²⁾ nye moze vymowycz.

Thym kthorym pyeczając naszego maiestatu zawyessona g(es)t, szwyadeczthwem listow. Actum Cracovie feria sexta infra Octavas Epiphaniarum, anno Domini 1433 etc.

Konyecz vstaw w Krakowye zložonych vt supra 1433 ³⁾.

V.

Poczynają szye articuly s rosmagytych statut krolow Kazimyerza y Włodzysława sebrane ⁴⁾ y nyekthore przywylyeye prawom zyemskym przez nye przydanye naprzeczyw drapyesczām dobr kosczyelnych.

Kazimyrz z lasky Bozey krol polsky, wyełky xāndz lythewsky, ruszky, 45] prussky | pān y dzyedzycz, wszythkym osoblywym starostām a zwlaszcza cracowskyemv, sandomyerskyemv, Nouego myastha, radoskyemv gy gynssym gdzykoli ⁵⁾ bāndaczym, thym listem obwyesczām, dobrze wyernym nām, laska nassa milym s przyasznya. Wyelmozni y wyerny nām myly!

(1). Nye bez szczęsthego wmyszlv zasmvczenya y boskyey prawdy boyaszny vstawycznych duchownych naszego krolyestwa ⁶⁾ skarg tesz ze lzamy zmyeszanych zluchalyssmy, yako przez szyemyany waleczne, kthorzy kv vyprawye wogyenney walney blisszey przesley sszly, w dobrzech kosczyelnych nad obyczay zyemsky są wškodzeny; dlya thego my chczącz bozā pomsta przerwacz y nassym pylnym vbāczenym vprzedzycz, ze wszyczkā radā nassā w Opatowczv walnye sebrānā, taky obyczay vynalyezlysmy y vstawyāmy, przez kthorytho duchowny szkod szwych drogā krothkā dosczygnā, ysz wszelky o skody szwe bāndzye moczen ⁷⁾ przed starostā myesczcza, kthoremv skodownyk on przysslussa, prawem gyego przyczā-

¹⁾ S I. thakiemv.

²⁾ S I. niepilnoszcziā.

³⁾ W. — S I. nie podajā »vt supra 1433«.

⁴⁾ W. przekłāda wyraz »sebrane« dalej po wyrazie »przywilege«.

⁵⁾ S I. gdzielkolwiek.

⁶⁾ S I. krolia.

⁷⁾ S I. ustęp »o skody swe« przekłāda niżej po wyrazie »przyslussa«.

gnącz, kthorego starostą o skody vczynyone nye ynaczey, gedno¹⁾ o członek grodsky, geden ze²⁾ cztherzech w prawye vypysanych, ma sandzycz y dopvczycz powodowy doszwycadenya, yako o gwałt domowy; alye g(es)tliby tho wybral sobye, czosz gyego³⁾ dobrej wolye zdawamy, oczyszczyenye przyszagy obyczagyem grodskym w ymyenyv mą przyssandzycz. Alye g(es)tliby starosta dalyeko byl, przed kthorego vynny myalby bycz przyczyagnyon w rzecz, moze powod duchowny zluszny czasz wszyąwszy, gdy w thych stronach krakowskich a nye Wyelkyc Polsce bąndzemy, kv nasse oblycznosczy pozwacz⁴⁾ vynnego, kthorego zadnym powyathv vyzwanym chcemy bycz wyyąnthego, alye obyczagyem ryczerzskym powodowy vczynycz sprawyedlywosc. Kthore wszythky rzeczy o dvchownych dobrze oszyadlych panv zyemskymv albo dzyedzycznemv dobrze rozumyano; alye o gynssych duchownych nyssego stadla, kthorzy dlya gych nyedostathkv⁵⁾ na sądy szyemskyc zwlascza thak dalyekyc nyedostaczą dokładacz, thedy mogą w prawye ych duchownym zkodnyky szwymy czynycz, w kthorym kthorzyby sprawnye byly przewyczazeny a klathwy dalye rok v czyrpyely, chcemy, aby vstawa o thakych byla chowana, a gyszby byly wyezą⁶⁾ wszadzeny. Thą thesz chcemy od sąndzy dvchownych y powodow srogoscz vsmyerzycz, aby any⁷⁾ ony wyczyaganyv albo szaczowanyv szkod szwoych any sandzyey w skazowanyv myary wystąpowaly⁸⁾ rostropney sprawyedlywosczy. Kv kthorey rzeczy szwyadeczthwa pyeczacz nasza g(es)t zawyeszona. Dla thego prawa za vstawyony⁹⁾, aby lyvdska byla vszmyerzona szmyalosc a przespyeczna byla dobrych nyevynnoscz.

(2). Lysthy krolyewszkyc ku odwlocze sprawyedlywosczy nye mayą bycz dąy.

Tesz szlvbvgemy, ysz nye dąmy lystow zakazyvanczych sprawyedlywosczy albo thych, przesz kthore moglaby bycz przénagabana sprawyedlywosc albo odwlyeczon sąd na krzyvdą kthorey strony, powoda albo wynnego; a g(es)tliby takyc lysty s cancelariyey nassey przez vporne nyekogo proszenye albo na kogokoly¹⁰⁾ gynaczey vynydz szyc przygodzylo, aby zadney moczy nye byly a sąndzye przesz ony lysty nye bąndą powynny sandzycz.

1) W. dodaje »yako«.

2) W. za.

3) S I. czo z iego.

4) S I. pozywacz.

5) S I. dodaje niepotrzebnie »kthorzy«.

6) W. wyezę. — S I. wyezą.

7) W. opuszcza »any«.

8) W. wystempova.

9) W. wstawyeny(m). — S I. vstawione.

10) S I. na kogokolwiek.

46] (8). Naprzeczyw onym, kthorzy klathwy | duchow(n)ey dlusey roku czyrpyą, przepis albo odnowyenyę przywylyeya prawego Włodzysława krolya przez Kazi- myra krolya polskyego.

W gymyą Boze Amen. My Kazymyerz z bozey mylosczy krol polsky, wyelky xądz lythewsky, ruszky y pruszky pąn y dzyedzycz, kv wyczney rzeczy pamyaczy wzyawyamy thym lysthem. Gesthly krolyestwa naszego poddąnym laszky nassey y krolyewszkyego opatrzenya w rozmnozenyv pozythkow, a praw¹⁾ y zwolyenstwa zachowanya szodroszcz vydalysmy, yako wyczey kosczyolom zyad chwala²⁾ y czesz nawyssemv panv Iesu Kristowy wszythkych sthworzyczylowy y zbawyenyv dusz pochodzy y tesz personam y czlonkom kosczyelnym to czynycz y nadacz slussa; ztand sząsney pamyeczy oswyeczony xądz pan Włodzysław etc. krol polsky, rodzycz nass namylsy y przodek, zlosczy lyvdzkyey zabyegayancz a kosczyelnemv zwolyenstw y gyego czlonkom y personam duchownym y³⁾ szwyedskym pokoyowy y beszkodnosczy swego rzandv radney⁴⁾ opatrzayancz, zwoye pewne y yawne lysthy vstaw vczynyl y sprawyl pod takymy slowy:

W ymyą boze Ame(n). Włodzysław z lasky bozey krol polsky y thesz zyem cracowskyey, sandomyerskyey, szyradskyey, cuuyawskyey, lanczyczskyey, lytewskyey xądz wyssy, pomerawsky, russky pąn y dzyedzycz etc. kv wyczney rzeczy pamyeczy.

Gestli poddąnych nassych pozythkom zwyeczkych z lasky krolyewskyey radzy omyslyamy a prawa y zwolyenstwa ych przeczyw sprosney ych lyvdzy zlosczy obrony nassey pomoczy bronymy, wyelye wyąnczey krolya czychego, pana wsyczkych rzeczy przykladem, przez kthorego krolye, krolowye (s) a xyąnzata panvyą, kosczyol szwyąthy gyego y personsy duchowne y zwyeczkye gemv poddane, w prawyech⁵⁾ y szwolyenstwyech, v stawach⁶⁾ od zwyąnthych wydąnych zachowacz y bronycz slusse, a ony od nawalnego nayasdv vchowacz. Wyedzycz tedy mayą yako nynyeyssy tako potym bąndączy, ysz aczkoly⁷⁾ z dawnych czassow dobrze vstawyono y prawem lyvdskym pozytecznye g(es)t⁸⁾ opatrzo, yze kthorekoly⁹⁾ xyąze albo starosta albo slyachczycz¹⁰⁾, ryczerz albo zyemyanyn y pospolyczye kthorakoly

1) Strad. dwukrotnie wyrazy »a praw« powtarza.

2) W. zyad chwala kosczyolow. — S I. skąd chwala i czesz.

3) S I. zamiast calego tego zdania od »kosczyelnemv zwolyenstw« kładzie tylko wyraz »duchownemu«.

4) W. — S I. zadney.

5) S I. w sprawach.

6) W. — S I. w vstawach.

7) S I. acz kiedy.

8) S I. iesth dobrze.

9) S I. iesli kiedy ktore.

10) S I. sliachczicz ktory.

yną¹⁾ persona dvchowna albo szwyczka, kthoregokoly²⁾ stadla, dostoy-
nosczy, czczy albo obyczayow byla, dzyesszyeczyny wsythky Bogv dagemy
na znamye wsythkyego pisma, na pozywyenye zlug gyego dacz vstawyl³⁾,
a dąmy daney, ząmky, wszy, twyerdze, osyadlosczy, wsythky dobra rucha-
yancze y nyeruchayancze rzeczy do kosczolow y zakonnych myesch y na
persony kosczyelne przyslvchayancze, y thesz vbogye lyvdzy w gych gy-
myenyv nye zadzyerzal, przegrazal szye albo nyesprawnye wsadzyl⁴⁾, albo
dlya sadzanya⁵⁾ nyeczno wyczyagal albo kthorymkoli⁶⁾ obyczagyem wymy-
47] szlyonym vczyazylyby albo bracz na|geszdzal, poszyesch, zatrzymacz,
vsadzycz⁷⁾, pobyeracz przykazal, zrządzyl y za moczną tho rzecz myalby
albo drapyescza, nagesdnyka, posyescza y zatrzymacza nyesluszneho z rzeczą
wzyątha, nageychana, posyadla y zadzyerzana zachowalby albo w obroną
przyyal albo gymyenyv gego znamynytą skodą albo yawnye obrazenye
zadal, gyesthly wsythky rzeczy y ossoblywe wzyante, osyadle albo czyżebne
nye wroczy, a za krzywdy y skody vdzyelane⁸⁾ y za obrazenye yawne
sluznego karanya y dosycz vczynyenia nye vdzialalby s gych towarzyszmy,
wynam y klathwam kosczyelnym mayą bycz poddany. Wsakosz nyekthorych
person swyczekych crolyestwa nassego taka wzyala⁹⁾ y wessla zloscz, ysz
wyn y klathew kosczyelnych tak¹⁰⁾ od wsyczkyego prawa yako¹¹⁾ od czlo-
wyeka wydanych, dlya zlego rozumyenia daney¹²⁾ klathwy daley rokv
vmyslem¹³⁾ zatwardzialym na wsgardzenye moczy swyątego kosczyola
a¹⁴⁾ dusz swych na skodę y vstaw przereczonych wsgardzenye y pogor-
senye krzesczyanow¹⁵⁾ czyrpyecz nye boya szye, dlya kthorych vyny boskyey
pomsthy myecz czastokroc zabyyaya nyewynnye¹⁶⁾, zyądze¹⁷⁾ thesz vy-
chodzą nyedowyarstwa y rosmagythe dusz powstaya skody. Dlya thego my,
kthory¹⁸⁾ wylką ząndzą przodkow nassych przykladem albo obroncą y za-

1) W. ynssa. — S I. ina ktora.

2) S I. kthoregoby.

3) W. vstawyamy.

4) S I. sadzal.

5) W. sądzenya.

6) W. kthorym. — S I. kthoremkolwiek.

7) W. — S I. wsadzicz.

8) W. wdzyalane.

9) S I. wzyętha.

10) S I. dodaje »iako«.

11) S I. dodaje »tak iako«.

12) W. daney.

13) S I. vmyslilem.

14) W. — S I. a.

15) W. krzesczyanom.

16) S I. niewinne.

17) W. — S I. ząndze.

18) S I. ktorzy.

chowawczą praw, zwolyenstw y przywilyeyow kosczyola y thesz person gyemv poddanych rosmonozenya zwolyenstwa kosczyelnego sprawnye ządamy, kv wypelnyenyv sprawnemv nye byly przykazany, gdysz thesz¹⁾ kthore boyasn boza a myecz dvchowny²⁾ od zlosczy nye moze odeswacz, mąka czesna ma odpandycz thym nassym krolyewskym skazanyny (s)³⁾, z rady gyedney przelozonych y ryczerzow nassych, z wolyey, wyedzyenym y z przyswoyenyv chcemy, skazvgyemy y moczyne y besgwaltownye⁴⁾ wyecznye chowacz szlyvbvgyemy, vstawyamy y zrządżamy thym pysmem, ysz gdyby nyekthory przemyskawcza krolyestwa naszego, kthoregokoly stadla y polozenya bylby, dlya pobrana dzyeszyczyn albo gynych kosczyelnych rzeczy osyądzenya albo dlya gynych vystapow kthorychkoly albo tesz w klyathwą pyrwsą dlya nyestanya kv prawu y przykazanya kosczyola szwyantego w klyathwą sprawnyeby⁵⁾ byl wwyżażan, a oneytho klyathwy prawney daley rok v krnabrnye czyrpyalby a nye dbalby⁶⁾ kv gyednosczy mathky szwyethe czerekwye wrocycz sye a za wystamp slusznego karanya vdzylacz, tedy po vybyerzenyv roku tego wsythko⁷⁾ gymyeny thego klyatego ruchayancze y nyeruchayancze, kthore na then czas bądzye myal, ma bycz wzyanto przez myesczcza starosty, kthorym poddany, y podnyszyono kv trzymanyv y ossadzenyv tako dlugo przez starosty, asz przez tyto klyante albo starosty przerzeczone s tegoto ymyenya za skody vczyonyono⁸⁾ obrazonym albo skodą czyrpyącym zupelnye zaplaczone bądzye; a gdy tho zaplaczą, tedy gymyenya przerzeczone thymtho klyanthym nye ynako gedno⁹⁾ rosgrzeszonym, skazugyemy sprawnye bycz wroczone przez starosty namyenyony. Przykazugyemy przeto wszythkym y osoblywym krolyestwa naszego starostam, dzyerzawczam, aby kv vsmyerzenyv takich klyathych krnabrnosczy¹⁰⁾ y zatwardzialosczy, przerzeczone nasse vstawy y skazanya kv wypelnyenyv szlusznemv byly przykazany wyecznye y na wyeky, telye, ylyekroc przez przelozone y gynsse persons kosczyelne y szwyeczkye na tho bandą sądany y vpomynany. Alye g(es)tliby przerzczeni starosczy y dzyersawcze na czas bądaczy, na wypelnyenyv przerzczonych rzeczy nyerychli albo zamyeskaly byly, thedy wsythky takye dlya thakwego zamyeskanya przez myesczcza vrządnyky za sthrzaem prze-

1) S I. teze.

2) S I. dvchowna.

3) W. skazanym. — S I. skazaniem.

4) S I. gwaltownie.

5) S I. sprawnyby.

6) W. a nie dalby.

7) S I. wssytkiego.

8) W. vczyonye.

9) S I. dodaje »iako«.

10) W. krnabrnosczy. — S I. twardosci.

klyączya wyecznego chcemy bycz karany y dopvszczamy. Tych, kv ktho-48] rym | pyeczacz nassa g(es)t zavyessona, swyadeczthwem lystow. Actum¹⁾ Cracovie sabbato proximo ante festum Purificacionis Marie, anno 1433.

Syn dlya thego drog rodzycza y przodka naszego namylyeysego przereczonego wsythką vmyslv naszego pracza²⁾ naslyadowacz y trzymacz vsylwyącz, lysty, taką vstawą chwalyebną w sobye mayące, s gych wsyczkym vystawyenym, s przyzwolyenym y volya³⁾ przereczonych ryczerzow y rady krolyestwa naszego doswyadcżamy, odnawyamy, vmącznyamy y potwyerdżamy przes ten to lyst. Dlya thego wythkym⁴⁾ y ossoblywym krolyestwa naszego starostam, dzyerzawczam y ych namyasthkom nynyeyssym y potym bądaczym, przykazugyemy, aby przereczonego naszego rodzycza vstawy, lysty ve wsyczkych czasczyach y polozenyv trzymaly y dostatecznye, wyecznye y bezgwaltownye chowali⁵⁾ y gynsse w swych starostwyech, dzyerzawach y powyeczyech, gym yakokoly⁶⁾ poddane, koregokoly powyssenya, dostogyenstwa albo polozenya bylyby, przyczysnaly y przypandzilyby wedlye⁷⁾ moczy y vyrazenya przereczonych rodzycza naszego listow, ilyekrocz tak przes przelozone, yako gynsse⁸⁾ persony duchowne y swyeczkye byly na to obwyessony⁹⁾ y pozandamy; a g(es)tliby czy starosczy y dzyerzawcze¹⁰⁾ albo gych namyasthkwye na czas bądaczy, wypelnyenyv¹¹⁾ przereczonych sye zamyeskali albo nyedbaly albo yakokoly obczyaseny vkazaly sye, thedy ony y wselkyego s nych dlya takyey nyedbalosczy y wzgardzenya przykazanya naszego klyatwamy y vynamy kosczyelnymy¹²⁾ przesz myescza vrzadnyky y gych vykarygye y officiali pospolite bycz karany y klyathe bycz obwynyone poddawamy, podbyamy y wyecznye poddane bycz skazvgyemy y obwyzvgyemy tako dlugo klyacz. asz vezchczą¹³⁾ ysczye kv vypelnyenyv lystow przereczonych przyd¹⁴⁾. Tych, kv kthorym¹⁵⁾ pyeczacz nassa g(es)t zavyessona, szwyadeczthwem

¹⁾ W. dodaje »et datum«.

²⁾ W. praczą.

³⁾ W. — S I. wolyą.

⁴⁾ W. wssytkym.

⁵⁾ S I. trzymali.

⁶⁾ S I. iakokolwiek.

⁷⁾ W. by wedlye.

⁸⁾ S I. ine.

⁹⁾ W. — S I. obwyesczony.

¹⁰⁾ W. błędnie tu powtarza »albo gych dzyerzawce«.

¹¹⁾ W. zmienia to zdanie w ten sposób: »są zamyeskali przereczonych rzeczy«.

¹²⁾ S I. dodaje »y«.

¹³⁾ W. weszczą. — S I. zechcą.

¹⁴⁾ W. przy. — S I. przydz.

¹⁵⁾ W. Tych, przy ktorych albo ku ktorym.

tow. Dzyalo sye na seymie¹⁾ walnem pyotrkowyeskym, na szwyatho
 yantiego Voyczyecha, bandaczym we srodą po swyeczycie szwyantego
 »go blyzssa²⁾, anno Domini 1458³⁾ etc. Finis scriptus⁴⁾.

VI.

**sye poczynaya nyekthore articulj przez osweczonego Kazimirza
 »lya polskyego, na seymie Nowo-myeskich⁵⁾ vstawyone, kthore
 sadzyech zyemskych maya bycz dzyersany, Iesus, Maria, Anna⁶⁾.**

Kazimirz z lasky bozey krol polsky, wyelky xandz litewsky, russky
 rusky pan y dziedzycz. Vrodzonym Pawlowy Iasyenskyemv, starosczye
 lmskyemv, wyernemv nassemv mylemv, laską nassą z myloszczyą. Vro-
 ny, wyernye nam myly! Yze bacząc, a nye bezopathrznym, pylnym
 zenym rozwarzajancz, yakye szkody⁷⁾ y vczynyeniya zyemyanyc nassy
 stokroc, yakoszesmy tego doszwyathsyly, w szadzyech asz dotychmyast
 rpyely, chcząc dlyathego s przelozonymy y ryczermzy krolyestwa naszego
 »ym skodam y vczynyenyv szlusne przyloszycz y przydacz vsmyerze-
 , nyekthore artic(u)li na tho sprawyone na seymie nowomyesczkym nye-
 no przeslym, bycz trzymany, chowany, obyawyone y vypelnyone,
 vstawyamy y skazvgemy | przesz then lysth, yakosz tho ty artic(u)li
 blywe w thy slowa nyszey są vyslawyony:

1). Aby w sandzyech gwaltny any swady nye czynyono. Capitulum primum.

Naprzod aby gwaltny y swady w sadzyech byly oddalyony y drogy
 warzám byly zagvbyone, skazvgemy y vynalyeszlyszmy, aczby ktho
 yalosczyą krnabrą sand nassedl y rosbyl, aby w rzeczy szwey, kthora
 »d tymto sandem ma albo myalby myecz, vpad a wyną vstawyona byl
 »n, a dwanaśczye nyedzyel w czyemnyczą ma bycz wsadzon y zamknyon.

1) W. semnye.

2) W. »blyzssa« opuszcza.

3) W. 1558. — S I. 1478.

4) Te dwa wyrazy później ciemniejszym inkaustem acz tąż samą ręką wypisane zostały.
 ma ich ani W. ani S I.

5) W. Nowo-myeskyem.

6) W. wyrazów »Iesus, Maria, Anna« nie kładzie. — S I. kładzie.

7) W. »szkody« nie kładzie.

(2). Aczby ktho sandzyego na sandzye w czym rusyl¹⁾. II.

Aczby ktho przeczyw sandzyemv vsylowal a gegu rusyl, tedy ona telko rzecz kthoryby sandzyemv vragal, nye ma bycz sandzona, alye gynsse wsyczky rzeczy przed thymtho sądem toczancze szye, przez skodzenya oney rzeczy maya bycz sandzone.

(3). Ilyekroc sądy zyemskie do roka maya bycz²⁾. III.

I tesz chcemy y skazvgyemy³⁾, aby sądy szyemskie czterzykroc⁴⁾ do roka wedlye pyrwego dosyczenya y dopvsczenya kv vyarovanv prosny straw⁵⁾, nakladow y trudzenya byly sądzone.

(4). O odwołanye rokov. Capitulum IIII.

I thesz chcemy, aby odwołanye rokov odtychmyast nye bylo potrzebne, alye roky y wyecze czassow naznamyonowanych maya bycz sandzony, bo roky y wyecze bądą zawyte na czaszy vstawyone⁶⁾ sandzone.

(5). Aby odkładanye rokov prozne bylo skazano⁷⁾. V.

I thesz skazugyemy, aby wsytke rokov odkładanya nyepozyteczne byly sznyszczone y vmnyeysone, bo odkładanye⁸⁾ albo odlozenie rok v gestli ma bycz ynaczy, nye ma bycz, yedno prawdziwą nyemoczą, dlya kthorego odkładanya rok v ma przysyadz z swyathky samotrzecz, ysz⁹⁾ prawdziwy na on czas nyemoczen byl; alye odkładanye rok v gednego o wyaczsze ma bycz zachowano, o kthore thesz odkładanye ma przysyadz ze szwyathky y lystem sądzyego obyczagem syemskim ma doszwathczycz, ysz na on czas myal rok albo sprawa o wyatse.

(6). O kthore sumy sandzye y podsadkowe nye maya sandzycz. Capitulum¹⁰⁾ VI.

I thesz skazvgemy, aby sandzye y podsadkowe, kthorzy samy¹¹⁾ własną personą a nye przez komornyky na sądzyech maya szyedzycz¹²⁾ sumy trzydziesczy grzywyen vystampvyące, zadnym obyczagem nye sądzyly.

¹⁾ W. russy. Capite. — S I. dodaje »Capitulum«.

²⁾ W. dodaje »Capite«. — S I. Capitulum.

³⁾ S I. wskazviemy.

⁴⁾ W. terzykroc.

⁵⁾ W. posznych. — S I. prozny straw.

⁶⁾ S I. stawione.

⁷⁾ W. dodaje »Capitulum«.

⁸⁾ W. dodaje »abo vmnyeyseny«.

⁹⁾ S I. ze.

¹⁰⁾ S I. nie kładzie »Capitulum«.

¹¹⁾ S I. dodaje »swą«.

¹²⁾ S I. szadzicz.

**(7). Wyecze czassow naznamyonowanych wsądy¹⁾ mayą bycz sądzone.
Capitulum VII²⁾.**

I thesz wyecze nasnamyonowanych czassow wsądy³⁾ mayą bycz sądzone, a szmyercz⁴⁾, nyemocz albo nyebythnoszcz gednego albo dwu dostoyow na stolyecz wyeczowy⁵⁾ zalyezających, sądzenye albo sprawyenye eczow nye ma⁶⁾ przenagabacz; alye gdyby kthory nyedostatek w nych sye, thedy gynszy dostoyńczy⁷⁾ zupelna mocz bąndą myecz, kthorzy wyeczoch przelozeny na myesczcza nyebąndających albo nyedostawających gynsse zyemyany godne, prawne y osyadle zupelna mocz vstawycz,

kthorzy bąndą mocz myecz tako dlugo sandzycz, asz nyedostathkv | iyebythnosczy onych dostoynykow bandzye opatrzone.

**(8). Aby lysthy krolow sprawyedlywosczy przeskadzayące nye byly
vydawany⁸⁾. VIII.**

I thesz skazvgyemy, aby odthychmyasth y dalyey⁹⁾ lysty prawo prawyedlywoszcz zakazvgyące, na vczyżenye y przeszprawy sprawyewosczy szvkayānczym nye byly wydawane any doszyczzone, gedno onym, orzyby na woynye byly albo w rzeczach y potrzebach pospolitego rego pylnyby byly dany¹⁰⁾ czasu srednyego, gdyby takye pracze podyely.

(9). O kmyeczye zbyeglye w grodstwye mayą czynycz¹¹⁾. IX.

I thesz chcemy y skazugyemy¹²⁾, aby rzeczy o kmyeczye zbyeglye sądzye grodskym byly oprawyone albo kthorzyby byly wzyānczy gwaln. Chcemy thesz y skazugyemy, aby pyenyādze albo spisne od poborw sego kroyewskyego dwu grossv odthychmyasth nye byly vybyerany vyczyagany.

**(10). Aby potwarcze y pozwy falsywe, nyerządne w sądziech myesczcza nye
myaly¹³⁾. X.**

I thesz chcemy y skazugyemy, aby potwarcze y falsywe pozwy nyerządne myesczcza w sandzyech nye myaly, o kthore¹⁴⁾ wedlye yakosczy

¹⁾ S I. wsządy.

²⁾ W. Capitulum VI. — S I. opuszcza »Capitulum«.

³⁾ S I. wszędy.

⁴⁾ S I. zniescz.

⁵⁾ W. dodaje tu niezrozumiały wyraz »los«.

⁶⁾ W. dodaje »bycz albo«.

⁷⁾ S I. zvpelniczy.

⁸⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁹⁾ W. wyrazów »y dalyey« nie kładzie.

¹⁰⁾ W. dawany.

¹¹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

¹²⁾ S I. wskazviemy.

¹³⁾ W. — S I. dodają »Capitulum«.

¹⁴⁾ S I. dodaje »iako«.

vystampv dostoynczy sandowy przelozony bądą myecz mocz thytho potwarcze y falszywe y nierządne pozwy offyarvyacze karacz y vynowacz.

(11). Aby rzemyaslnyczy przychodnyow y obczych lyvdzy w swym przedawanyv nye vczynazy¹⁾. XI.

Gdysz częstokrocz myesczanye, kvpczy, rzemyaslnyczy, slyachita y przychodnye prze nierządne²⁾ przedawanye zwykly vczynacz y vczynacz, vstawyamy, aby wogyewoda kaszdey zyemye myal mocz take nierządne y nyemyerne przedawanye vsmyerzycz y kv dobremv rządowy polozycz y vstawycz; a g(es)tliby myesczanye nyekthorzy zakazanyv y vstawy wogyewody³⁾ sprzeczywyly sye, aby vogyewoda myal mocz karacz y vynowacz take sprzeczywyenyge go vstawy y tesz vrządzenyv podlug starego obyczaya.

(12). Aby w myesczyech zapowedy targow nye byly. XII.

I thiesz skazvgemy, aby w myesczyech y w myasteczkoeh zadnym obyczayem znamyona nye byly vywyessany any zapowedy kthorych kvpowanya y przedawanya odthychmyasth nye byly, alye wselkymv by bylo wolno przedawacz y kvpowacz⁴⁾.

(13). Przykazanye krolyewskye ku vypelnyenyv thych vstav. Capitulum ultimum.

Dlya thego, aby nygd o przereczonych rzeczach nyewyadomosczy nye przekladal kthorey, alye aby wsythkym yako szlussa, yasnyey byli znane, twey wyernosczy przykazugemy y polyeczamy, aby thy articuli przepisane y osoblywe slouo od slowa podlug moczy, stathkv y gysthnosczy gych przez slzzebnycze yawne obvolanye na kosdym myesczczv y powyeczye twego starostwa przykasal obyawycz, aby przez wsythky tak yako wymyenyono g(es)t, byly chowany y pylnye trzymany, pod laska nassa y vynamy na przereczonych articuloch vstawyonymy y wymyenyonymy. Data w Cracowye w pyątek przed swyatkamy, anno 1465⁵⁾.

Konyecz statut⁶⁾ w Krakowye zlozonych, anno Domini 1503 post 51] Bartholomej⁷⁾. |

¹⁾ W. dodaje »Ca«.

²⁾ W. — S I. nierządne.

³⁾ S I. woiewodzie.

⁴⁾ S I. kvpicz y przedacz.

⁵⁾ W. 1457. — S I. 1467.

⁶⁾ S I. statvtow.

⁷⁾ W. opuszcza »post Bartholomei«.

VII.

Poczynają szyć nyekthore articuli z rosmagythych statut sebrane, sandzjąm potrzebne.**(1). Naprod gdyby ktho byl pozwan o zagem bydla. Capitulum primum.**

Gdyby ktho pozwan o zayem bydla, ysby go ¹⁾ nye chciał dacz na rąkoyemstwo, tedy ten ma bycz pozwan kv praw grodskyemv o wsythky takye bydla, bądz malye albo wyelkye y o konye, a na rocze stoyącz, gdy szluzebnyk sesna albo gy slyachczyczy, ma dacz na rakoyemstwo przepadszy vyna trzech grzywyen, a tako ²⁾ by sye bydlo nye pokazylo. Alye wdy ³⁾ o thaky krzywdy zaymowanya pozew slusza ku prawu zyemskyemv, gestlyby bylo bydlo dano na rąkogyemstwo.

(2). Gdyby kmyecz sbyl zlugą kthorego pana. II ⁴⁾.

Gdy kmyecz zbige albo rany zlugą czygyego, vyna rannym nyegydzye ⁵⁾ panv dziedzycztwa onego ⁶⁾ dlya thego, ysz sbyl slugą; alye gdy ktho gyny rany albo kthorą krywdą vczyny kmyeczyowy kthorego pana, zawzdy po onym kmyeczyv, kthoremvby krzywda byla vczynyona, vyna gydzye panv gego oney wszy albo dziedzycztwa onego.

(3). Gdy kogo pozowa y z yego pomocnyky. III ⁷⁾.

Gdy ktho bądzye pozwan s pomocnyky a nye odpowjada za pomocnyky, to g(es)t nye wymowy thych szlow: panye sandzye ⁸⁾! ya nye zastampvya pomocnykow, thedy przepadnye vyny o koszdego pomocnyka sescz skoth, alye na wyczyoch trzy grzywny; a powod ma tak rzecz: panye sandzia! ya kladą pamyethną, ysz ⁹⁾ nye odpowjadal za pomocnyky, a tho gdy sam przy, ys thego nye vdzialal, yako vyssey rzeczono, tedy my ¹⁰⁾ skasczye o ¹¹⁾ pomocnyky, za kthores my nye odpawyedzial, o ktho-

¹⁾ S I. opuszcza »go«.

²⁾ W. a to.

³⁾ W. wszdy. — S I. wzdzy.

⁴⁾ W. dodaje »Cap«.

⁵⁾ W. rannemv nyeydzye. — S I. wina rannym nie idzie.

⁶⁾ W. panv dziedzicznemv.

⁷⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁸⁾ W. sendzia.

⁹⁾ S I. źe.

¹⁰⁾ W. wy. — S I. mi.

¹¹⁾ W. za.

rych on wye, ysz ony na przykazanye gego y s nym to wczynyly, a thak mvszy za nye placzycz, gdy za nymy¹⁾ nye odpowedyal.

(4). Ktho bāndzye pozwān na rok lyczowany. IIII.

Gdyby ktho pozwān rokyem lyczowanym a strona vynnā²⁾ chce wydzyecz³⁾ szluzebnyka nye o lyczowane alye telko o rok, przesz kthorego g(es)t pozwān albo gyemv rok dān, tedy g(es)tli nye bāndzye myān szluzebnyk on oczywystnye przed prawem, kthorym g(es)t pozwāno⁴⁾, przynamnyey zesnanye lystow do drugyego sluzebnyka, thedy gydzye rok przed syc y zesnanye zluzebnyka onego wtorego; alye g(es)tly mv bāndzye zaruczono: chcza wydzyecz zluzebnyka, kthory lyczowal v mnye tho a to, yakokolyby⁵⁾ rzecz byla, a g(es)tli powod mowy⁶⁾ od onego zluzebnyka, kthory lyczowal: nām (s) listowe zesnanye do tego zluzebnyka, kthory lyczowal ono zesnanye, gdy oblycznye nye postawyl onego przednyego zluzebnyka, kthorym lyczowal g(es)t, prosne y zadney mocy any⁷⁾ vāgy, a powod rzecz swā dlya thego ma straczycz, gdysz ono zesnanye vkazugye od onego zluzebnyka przednyego lystow do drugyego, s powyathv gednego do powoyathv drugyego.

(5). Gdyby osyadly pozwān o slūgy, kthorzyby⁸⁾ komv krzywdā czynyly. V⁹⁾

52] Gdy ktho bywa pozwān osyadly o slūgy, kthorzyby czynyly krzwdy¹⁰⁾ nyekomv thym obyczagem, a tho przed prawo grodskye rzekācz tak: ysz twoya czelyadz vysedszy s twego domv y dzyedzycztwā twego etc. thwoy¹¹⁾ przykazany, wyedzenym, volyā, doswolyenym y przyzwolyenym wczynyli tho a tho i zasszye w thwoy dom vesly, thedy g(es)tli strona vynnā mowy: panye¹²⁾ sandzya! tucz¹³⁾ volyā namyenyl, proszā syc bycz odeslanego do powoyathv, a thak zawsdy bywa odeslanye do powoyathv s prawa grodskyego w they przyczczy, dlya thego, ysz mowyl twā volyā; alye ylyekroczt na sgem¹⁴⁾ pozcw ma bycz dān albo vydān na vynnego, przynamnyey we

1) W. za nyc.

2) S I. wiuna.

3) W. wyęzyecz.

4) W. pozwān.

5) S I. iakokolwiekby.

6) W. nowy.

7) S I. y.

8) W. ktorzishy.

9) S I. dodaje »Capitulum«.

10) W. krzywdę. — S I. krzywdy.

11) W. — S I. twoyem.

12) S I. dodaje »mily«.

13) W. thu.

14) S I. seim.

v nyedzelyv, thako yszby¹⁾ pozew vprzedzyl sgem²⁾ przynamnyey dwyema redzyloma; alye na roky szyemskie przed tegodnyem a grodskie trzeciye :yen przed rokyem³⁾ ma bycz polozon. Thesz rok oblyczne albo oczyszthnye⁴⁾ zapisany myedzy powodem a vynnym, zawzdy g(es)t zawyty bo zdany.

(6). Ktho bandzye pozwan a strona chce vydzyecz sgoda⁵⁾ pozwow. VI.

Gdy ktho bandzye pozwan o kthora rzecz rzekacz: chca wydzyecz roy pozew, g(es)tli sye zgodzy rozesnyenye albo thes y szlowy⁶⁾, a g(es)tli szwu nye ma albo nye vkaze, tedy strona vynna ma polozycz pamyethne i odbyczye.

(7). Zadny kmyecz nye ma swego powyathv, gdzyeby szye odsywal⁷⁾. VII.

Zadny kmyecz nye ma swego wlosnego powyathv, alye ku⁸⁾ kthoremv-ly⁹⁾ prawu bandzye poswan, w onym prawye mvszy odpowiedacz y czyr-ecz, czo prawo skaze, albo przynamnyey pana swego roskazanye albo yedzyczna, w czvgyey wsy myeska, moze bycz vyyath na dzyedzyna; a on yn, kthory go vygymvye¹⁰⁾, posadzycz ma prawo s nym podlug, yako indzye obvynon.

(8). O przypowyasczye. VIII¹¹⁾.

Na rocze przypowyesczonym ku dosyczczynenyv nye ma bycz s pozebysnosczy pysano sandownye, by odpowiedal, y tesz o nyedostateczna ita zawsdy bywa odbyczye a zwlaszcza gdy lyata bozego narodzenya¹²⁾ nye indzye vyslawyeny albo zupelna vypysane.

(9). Gdy kogo pozowa o gwalth w grodstwo. IX¹³⁾.

Gdy kto zanda bycz zkazano odbyczye z vyną pospolv o zly pozew, dy telko vyną gymv ma bycz skazana, alye pospolu odbyczye z vyną

¹⁾ S I. zeby.

²⁾ S I. seim.

³⁾ Tu ma Strad. dwa wyrazy »ma rokyem« przekreślone.

⁴⁾ S I. woczywissnie.

⁵⁾ W. skodę.

⁶⁾ W. słowa.

⁷⁾ S I. odsylal.

⁸⁾ Strad. kładzie niepotrzebnie po dwakroć »kv«.

⁹⁾ W. ktoremv. — S I. ktoremvkolwiek.

¹⁰⁾ S I. wymieniv.

¹¹⁾ W. dodaje przed liczbą »Ca«. — S I. dodaje »Capitulum«.

¹²⁾ W. opuszcza w tem miejscu wyraz »narodzenya«, a kładzie go mylnie dopiero po wy-
cie »wyslawyeny«.

¹³⁾ W. dodaje »Cap«.

nye ma bycz dano a nye odbyczye, alye g(es)tli telko odbyczya ządą skazacz, tedy odbyczye ma bycz skazano, alye pospolv odbyczye skoda¹⁾ nye ma bycz dano, telko vyna albo skoda, a pokvpywswy vyna trzech grzywyen, ma przedszye pozywacz znowu podlug prawa, ya (s)²⁾ nalyepyey bandzye vmyal.

(10). Ktho pozywa o ląky, lyasy, gaye, stavi. X³⁾.

Gdy szye przyda pozew kthory bycz⁴⁾ o ląky, lyassy, gaye, stawy y o gynssye rzeczy thym rowne, a tedy gdy pozew ma bycz dostateczny, 53] masz tak polozycz albo pysacz, yze thy | gemv poszyeklesz trawe albo ve wsy albo dzyedzycztwye thwym⁵⁾, thakyesz y o gynsse, takyeszesz⁶⁾ thy vyrambal drwa z gayv gyego etc. Bo g(es)tliby thego nye bylo, thedy strona tak rzecz ma⁷⁾: panye sądzya! thv mye pozwal o ląką a nye wymowyl trawy na lacze albo drew v lyeszye, ządąm, by mye odbyczye z vyna skazono, bo tho, ocz mye pozwal, g(es)t nyema rzecz, gdy nycz nye vypysal. Thakyesz gdyby bylo pozwano, yzesz ty wzyal albo vczynyl to a to kmyeczyom albo lyvdzyom, ych nyewymenyayacz any vypysvyacz ych gymyenyem wlasnym y przeswyskyem, tesz bywa yakoby rzecz nyema a ma bycz skazano odbyczye o taky pozew.

(11). Gdy kogo pozową o osyadloscz. XI⁸⁾.

Gdy ktho osyadlosczy kthorego dzyedzycztwa bandzye pozvan albo nagaban, tedy zawsdy powod albo ten isty osyadly blyssy g(es)t doswyczyczycz swey osyadlosczy, nyzly on, kthory osyadlosczy pozywa.

(12). O vydzyerzenyw zyemskie dawnosczy. XII.

Uchwala g(es)t, ysz gdyby⁹⁾ ktho zalvgye na kogo o dzyedzycztwo maley wagy, to g(es)t dwadzyesczya grzywyen, a vyny odpowye, yze ya trzymam to gymyeny o¹⁰⁾ wyelye lyat y vydzyerzalem zyemską dawnoscz, tedy ten vyny ma przysyadz samotrzecz z sobye rownymy, yako vydzyerzal zyemaska dawnoscz; alye g(es)tli o wylka summa zalugye o dzyedzycztwo, thedy ma namyenyycz osmynasczye szwyathkow, yako vydzyersal zyemską dawnosczy y blyssy g(es)t pozwany nysz pozywayaczy poprzyssyadz, ysz vydzyersal zyemską dawnoscz, nyszly powod, kthory pozwal.

¹⁾ W. sskoda.

²⁾ W. — S I. yako.

³⁾ W. dodaje »Cap«.

⁴⁾ W. pozew kro bycz.

⁵⁾ W. w dzyedzyczye thym.

⁶⁾ W. — S I. yzes.

⁷⁾ S I. tak rzecze.

⁸⁾ W. dodaje tu i przy niektórych innych artykułach »Ca« lub »Cap«.

⁹⁾ W. gdy.

¹⁰⁾ W. od.

(13). O nyeslusnem odkladanyv y zapysanyv rokov. XIII.

A gdy ktho kogo pozowye yakym pozwem ¹⁾ a pothym zapysą rok myedzy szobą w xyągy, a po onym zapyszanyv nyebaczacz any wthore zapysvyacz rok drugyego, alye telko sobye odlozą ynssy czasz przed zluzebnykyem, zadney nye g(es)t vagy any moczy, alye g(es)t rok przepelzly, a na takim rocze nye masz zdawacz alye pozwacz kv przepelznenyv rokowi ²⁾ lyepyey, nysly onego vynnego zdawacz.

(14). Gdy kmyecz kmyeczya obwyny. XIII.

Gdy kmyecz kmyeczya obwyny rowny rownego, a on obvynyony w tym vystampye nygdy nye byl, tedy on obvynyony sam ma przyszyadz, ysz tego nye vczynyl any czo wszył; alye kyedy slyachczycz kmyeczya vynyge ³⁾, tedy obvynyony samotrzecz ma przyszyadz, ysz tego nye vczynyl any tesz ⁴⁾ czo wszył.

(15). Kogo pozową o kthorąkoly rzecz. XV.

Gdy ktho bandzye pozwan o kthorąkoly ⁵⁾ rzecz albo przyczyna, tedy tak ma odpowedyecz: panye sandzya! ya szyc nye chce dopvsczycz wyanczey skodzycz, alye gemv chcą dacz wwyżazanye podlug prawa y oby czaya zyemskyego, tedy ma bycz przysądzono wyazanye podlug przesyskow.

(16). Gdy bywa zaloba o dzyedzycztwo. XVI.

Kyedykoly ⁶⁾ bywa zaloba o dzyedzycztwo, zawsdy ząndv zyemskyego ma bycz dano na vycze, a tho przeto, ysz o dzyedzycztwo sandzya zyemsky nye ma sandzycz, y o gaye thesz bywa dano na wyeczye, bo sye mayą thako. Kthore dzyedzycztwo y kv vydzenyv thesz na dzyedzyczze bywa thesz sawsdy dano.

54] (17). Gdy ktho gynsasm gymyenyem bandzye | pozwan, nyzly wlosnym. XVII.

Ktho bandzye pozwan ynssym gymyenyem, nysly wlosnym, y bandzye zdą, thedy on, kthory zdą, ma rzecz: on zdal mnye a moye ymye nye yest B. alye P. a tako mye nyesprawnye zdal, na onym nychay ma sysk, kogo sdal; a powod mowi: ysz ⁷⁾ to g(es)t ymye yego B. a wynny thesz mowi ⁸⁾: ya thesz chce doswyathczycz, ysz g(es)t gymye moge P. tedy

¹⁾ S I. naszym pozwem.

²⁾ S I. kv przepelznionemv rokowi.

³⁾ S I. alie kmieczia sliachczicz gdy winvie.

⁴⁾ S I. wyraz »tesz« opuszcza.

⁵⁾ S I. kthorąkolwiek.

⁶⁾ S I. Kiedykolwiek.

⁷⁾ S I. że.

⁸⁾ W. a wy tesz mowy.

pozwanemu winnemu ma być doszwyczenie dopuszczono, bo on tego g(es)t blyssy, nys ¹⁾ powod.

(18). Gdy kthory czlowyck kthoregokoli²⁾ stadla o pozostwo bandzye obwynyon, jako lyassv tako domv. XVIII.

Gdy ktho tako szlyachczycz jako nyeslyachczycz o pozostwo obwynyon przez nyekogo bandzye, a g(es)tly przy, samososth ma przyssyadz, ysz tego nye vdzialal; a wsakosz nyekthorzy skazuya, yszby ³⁾ myal przyssyadz z osmynasczye zwyathkow, alye yesthly nye przy, tedy ma zaplaczczycz za ten lyasz, kthory spalyl, podlug vstaw krolya Kazimirza, yakoby za gego glową myano bycz dano, gdyby przez kogo byl zabyth; alye pozoszcze domow maya myecz osmnacze sywyathkow sobye rownych w rodzayv albo szwego rodzayw, z kthorego sye vrodzyl, alye thych swyathkow nye ma myanowacz, telko gye kv sandowy przywyescz, podlug potrzeby czasv albo rok.

(19). Ktho odklada rok prawdywą nyemoczą. XIX⁴⁾.

Gdy ktho odklada rok prawdywą nyemoczą, a na rocze przy nye przyssyega samotrzecz ze dwyema szwyathkoma sobye rownymy y dobrymy podlug vchwały zyemskyey, thedy traczy rzecz swą, by thesz o thyssyacz szlo, a ma bycz nathychmyasth zdąn.

(20). O odkladanyv rokov o⁵⁾ wyanczsse. XX.

I thesz gdy ktho odklada rok o wyanczsse mowycz, yze tamo a tamo mam dzyalacz w tem myesczye, w thym prawye, o taką summa a o thaka, przed thym a thym, a na rocze przyslem nye kladzye lystv z onego prawa, gdzye myal czynycz o wyanczsse, tedy tesz traczy rzecz swą ve wszyczkym. Alye gdy ktho nye moze przeydz dla powodzy albo ⁶⁾ vylyanya wod, tedy ma oszwyczczycz zyemyanom dwyema w brzegv ⁷⁾ oney wody; a yestli nan ⁸⁾ ktho vstanye rok, thedy sz onego oswyathczenya nye straczy szwey rzeczy. Alye g(es)tliby ktho thym obyczagem odkladal rok przez pozla rzekacz: panowye! on czyby byl przyssedl na rok, alye ysz nye moze dla vylyanya

¹⁾ S I. nize.

²⁾ S I. ktoregokolwiek.

³⁾ S I. zeby.

⁴⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁵⁾ S I. na

⁶⁾ W. dodaje »dla«.

⁷⁾ W. w biegu.

⁸⁾ W. na uy. — S I. na ni.

vody, nye godzy sye takye odkładanye, bo gdy poseł przesedł¹⁾, tedy tesz y on, od kogo takye odkładanye było obwinyono²⁾, teszby był przesedł¹⁾.

(21). Gdy ktho o czeladz goloti kogo poziva³⁾. XXI⁴⁾

Gdy ktho kogo pozywa takim pozwem: yze czelyądz twoya nye-osyadla, to g(es)t goloty vczynily to a to, vysedsy z domv twego, a to vczynywssy w dom twoy zasye vesly, skad vysly, a nye odpowedyzyl thymy slowy: y w dom vesly, any tesz z domv mego vysly, tedy na thakwego ma bycz polozono pamyetne, ysz odyowyedyzyl thymy zlowy: vysly a vesly. A tho tesz gdy telko odpowye, kthorego szługą obwiny, w czym⁵⁾ chczą yemv prawo dacz, a o ony słowa na vyrzchv napisane nye odpowyeda, tedy rzecz swa traczy.

(22). Kthoby był obwinyon o kradzysesz. XXII.

Gdyby ktho był obwinyon o kthorą rzecz, a to obyczagem kradzysesz 55] skym, tedy zawsdy on obwinyony blyssy g(es)t oczyszczyc | szwą nyewynnosc, nyslyby y powod myal poprzyssyądz⁶⁾ albo przewyczyąsycz, a tho thym obyczagem: g(es)tli pyrwy raz był obwinyon a myeny, ysz taky vczynek nygdy nye był wynowan, thedy sam własną przyssyągą czye-lyesna odbąndzye powoda; g(es)tliby⁷⁾ wtore tenze, tą ma⁸⁾ vyną samotrzecz oczyszczyszycz (s); a g(es)tli po trzeczye, ma sye oczyszczyc osmynasczye szwyathkow.

(23). Gdy v kthorego szyemyanyna sluzebnyk kmyeczya zbyeglego liczvgc. XXIII.

Gdyby v kthorego zyemyanyna albo szlyachczycza kmyecz zbyegly albo kthoriby vczyekl, przesz zluzebnyka był lyczowan, a thentho thego kmyeczya zbyeglyego w gyego wsy albo dzyedzyczthwe nalyasl, y kthemv liczowal, tedy o thegotho kmyeczya zbyeglego tak lyczowanego moze pozwacz lyvbo⁹⁾ gdzye chce, w prawo grodskye lyvbo¹⁰⁾ w syemskye¹¹⁾ pana onego, w kthorego kmyecz g(es)t lyczowan, aby go prawu postawyl. A gdy gy kv prawu postawy, tedy¹²⁾ zalvy przeczyw panv gyego albo

¹⁾ W. — S I. przyssedł.

²⁾ W. obyawyono.

³⁾ W. pozywa.

⁴⁾ W. dodaje »Capite«. — S I. »Capitulum«.

⁵⁾ S I. »w czym« opuszcza.

⁶⁾ S I. przysięcz.

⁷⁾ S I. Ieslizeby.

⁸⁾ W. thę miał.

⁹⁾ S I. »lyvbo« opuszcza.

¹⁰⁾ W. albo.

¹¹⁾ S I. iesli w prawo groczskye, iesli w ziemskie.

¹²⁾ Strad. kładzie niepotrzebnie po dwakroć »tedy«.

dzyedzyczowy albo slyachczyczowy: yze thy gemv nye chcesz wroczyz kmyeczya zbyeglego, kthory gemv s czynsmy, z robotamy y s ynssymy dochody zbyegli, tako dobrego kv gyego pozythkv, jako dzyesyacz grzywyen, zyadze ¹⁾ ma takye skody; a g(es)tli ten pan tego kmyeczya, kthory g(es)t v nyego przez sluzebnyka lyczowan, nye postawyl, tedy ma bycz zdana, wsythky odkladana oddalywsy, wywasy odlozenye prawdywey nyemoczy, kthorego powod ma dopvsczyz, bo yakoby ²⁾ rzecz swa straczyl. A tho g(es)tli rokyem poswan listem, tedy mvsy dopvsczyz prostego odkladana, a ono zdanye na rocze lyczowanym ³⁾ bez lystv g(es)t zawyte, a pothym tho zdanye masz przypowyeschy kv dosyczvczynenyv za thegotho kmyeczya, yakozesz na rocze zawythym zdal tego zyemyanyna wedlye pozv glownego y sesnanya zluzebnyczego; alye g(es)tlyczyby bylo ⁴⁾ zarzvczono przez onego syemyanyna, v kthorego kmyecz g(es)t lyczowan, thako rzekacz powodowy: yakosz thy ⁵⁾ gyego nye wyedzyl od ⁶⁾ czasow telye a telye albo od rok v ynssym dzyedzycztwye, thym a thym, a o nymesz zadney gadky any wspomynanya nye dzyelal, przysyadz, a dlya thego zarzvczenya przez vynnego powodv mvsy przysyadz, jako thego kmyeczya nye wyedzyl w them a w them dzyedzycztwye, yakosz tho powodowyby zarzvczono.

(24). Gdy ktho poswany o kmyeczye zbyegle, ku prawu dzyedzycznemv sye czyagnye. XXIII¹⁾.

Kyedykoly ⁸⁾ ktho bandzye pozwan o kmyeczye sbyegle lyczowane, a thenth vyny albo pozywany zada od sandzyego kthoregokoly, aby thy lyvdzy albo kmyeczye odeslal kv prawu dzyedzycznemv dzyedzycztwya onego, w ktorym ony lyvdzye myeskaya, thedy maya przez sandzyego bycz odeslany na dzyedzycztwo onego zyemyanyna, kthory ge vynvge; a g(es)tly na odzeslanym rok napisan rok na pewny dzyen do dwu albo do ⁹⁾ trzech nyedzyl, a pothym g(es)tly bandzye rok nasnamyonowan, a na rocze strona przeczywna albo vynna odpowye rzekacz: yzem ya s toba na on czas rok nye myal, a czyagna sye za lyaska, a g(es)tly lyaska mnyeysa bandzye gotowana przez vynnego nysz povoda, tedy onemv vynnemv, kthory sye wzyal za mnyesza lyaska, lyaska ma bycz dana y przysandzona, bo rok vymvyacz tak jako przerzeczono lyvdzy, nye ma bycz tako pisan: odeslan

¹⁾ W. skandze. — S I. stądze.

²⁾ W. — S I. ynakoby.

³⁾ W. lyczowane.

⁴⁾ W. alye yestlj liczeby bylo.

⁵⁾ W. »thy« opuszcza.

⁶⁾ S. I. od.

⁷⁾ W. dodaje »Cap«. — S I. »Capitulum«.

⁸⁾ S I. kiedykolwiek.

⁹⁾ W. »do« opuszcza.

g(es)t ten vedlye pozwu do swego dziedzycztwa N. dla nadzyeye vczynyeny sprawyedlywosczy albo dlya sgody, bo gynaczey dlya nyedostathkv sprawyedlywosczy ¹⁾, g(es)tli tamo z onym czlowykyem sprawyedlywosczy nye bāndzye vczynyona w onym dziedzycztwye, kv kthore(m)v szye vyyānto, tedy natychmyasth tamosz na myesczv albo na onym dziedzycztwye, na 56] kthorym sprawyedlywosczy bāndzye odmowyona | przes. onego dziedzycza, kthory sye vgyymowal, oswyathczywssy sluzebnykyem ma on powod, kthory pyrwey byl pozwal na grod albo kv kthore(m)v gynsssemv prawnu, zasye onego dziedzycza, ktho swe lyvdzy vgyymowal, pozwacz, aby ge postawycz myal przed prawem trzeciyeo dnya na grod, yako sbyegle, vedlie onego pyrwszego poswu.

(25). Ktho kogo nyesprawnye zdawa. XXV.

O nyesprawnym zdanyv tak ma bycz rozumyāno y odpowyedano. Gdy ktho zdawa nyesprawyedlywym zdanyem a potym on, kthory g(es)t nyesprawyedlywye zdān, pozowye onego, czo gy zdal, tako rzekācz: yses ty mnye nyesprawyedlywye zdal, nyemayācz se mnā rok v, kthore zdanye sobye vazā yako trzy grzywny, a pod drugymy trzemy grzywnami vypysacz s xyag, odpowye drugi: yam czye zdal, a wsakozem czye kv dosyczvczynenyv nye przypowyasczyl any na tobye zyskv myecz chcā, a gysse nycz nye straczyl any vpuszczyl, a ya thesz w takim zdanyv nycz nye zyskal, tedy panye sāndzya zāndām, by my skazal odbyczye o then pozew, kthorym mye then pozwal, a wyerzā vassey mylosczy, yako sandzyām dostoynym, ysz ynaczey nye vczynyzye.

(26). Gdy ktho pozwāny zaloby przy. XXVI ²⁾.

Gdy ktho zalvge naprzeczyw kthoremv wynnemv pozwane(m)v o kthorā-koly ³⁾ rzecz: yzesmy to a to vdzialal etc. a chcā na czye doswyathczycz, czo prawo g(es)t, zadnego prawa nyeopvsczayācz, a on poswāny prosto przy, to g(es)t tako mowiyācz: czo naprzeczyw mnye zalvge, thego mv wsythkyego przā, a nye mowi tesz, chce odbycz ⁴⁾ yako prawo g(es)t, zadnego prawa nyeopvsczayācz, tedy gdy prosto zapral ⁵⁾, powod blyssy bāndzye nan ⁶⁾ swyathczycz, nyszly tento vynny odprzysyādż, gdysz prosto zapral, a ma bycz swyathczyeny dopuszczono powodowy na vynnego dlya tey rzeczy.

¹⁾ W. opuszcza cały ten ustęp od wyrazów »albo dlya sgody«.

²⁾ W. XXV.

³⁾ S I. kthorākolwiek.

⁴⁾ S I. dodaje »tak«.

⁵⁾ W. — S I. zapral.

⁶⁾ W. na ny. — S I. nā ni.

(27). Gdy ktho pozywa pod winą krolyewską. XXVII ¹⁾.

Gdy ktho tako pozywa, przykazvgyemy, aby pod vynamy krolyewskymy czternasczye grzywyen stanal, tedy tak masz odpowyedacz: panye sãdzya! kthemv ²⁾ pozwu nye ma bycz odpowyedano, bo g(es)t nyesprawny, a naprzeczyw vrzandv prawa pozwal nyepresyskawisy gyszyny, zãdãdã, by my skazãno odbyczye alho wsdy przepadsy vynã trzech grzywyen stronye a sãdowyy telyesz, ma pozywacz podlug obyczaya prawa.

(28). Gdy vynny vyprzedzy powoda v zdanyv. XXVIII ³⁾.

Gdyby ktho o kthorãkoly ⁴⁾ rzecz byl poswan, a powod bylby zdãdãn przes vynnego w odbyczyv pyrwey, nyzly ynssy vynny byly zdãdãwany, a powod onego vynnego zdawa na ostathkv, tedy powodowy ma bycz wzwroczenye prawa, ysz vynny on nye zdal podlug vrzandv prawa; a g(es)tli powod tego vynnego potem przepowyesczy kv dosyczvczynenyv, v czym gy zdal na ostathkv, a strona vynna rzecze, yam gyego odbyl na thym rocze, yako na zawythym, yako powoda, ocz mye on przypowyesczyl, odpowyedz: panye sãdzya! onczy mnye szdal w odbyczyv, gdje myescza nye myal, bo przed zdawanym vynnych, a thako nyesprawnye mye zdal, gdje mye zdacz nye myal, bo przed szdawanyem vynnych ⁵⁾, a tako nyesprawnye mye zdal podlug vrzãdãdãv prawa, alyemy ⁶⁾ ya zdal ⁷⁾ po wszyczkym zdanyv, a takom sobye sprawnye vdzyelal, a wyerze mylosczy wassey, yako sandzyom sprawyedlywym, ysz mnye przy moym sprawnym zdanyv ostawyczye. A thako podlug vrzãdãdãv prawa ma powodowy prawo bycz przywroczo no znowy, tho g(es)t kv pyrwselv pozw albo zalobye ma 57] bycz powod przypvczon. |

(29). Gdy kogo przed sãdem tknã o vyny. XXIX ⁸⁾.

Gdy ktho komv albo skazanyv sãdãdãv przepadnye vynã przesz procuratora albo rzecznyka y tãto vyna skazana nym a ten procurator, kthory od powoda dobyl vyny, od sãdzyego zãdãdãdã gego ⁹⁾ tknãcz o vynã, kthy ¹⁰⁾ przepadl, a on odpowye: chcza ya spelnycz na czas ten a ten albo na roky blysse etc. a chce sye zapysacz pod drugã vynã, a tak gemv ma

¹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

²⁾ W. temv.

³⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁴⁾ S I. ktorãkolwiek.

⁵⁾ W. opuszcza zdanie »bo przed szdawanyem vynnych«.

⁶⁾ S I. aliem go.

⁷⁾ W. ale mye zdal.

⁸⁾ W. XX.

⁹⁾ S I. »gego« opuszcza.

¹⁰⁾ S I. kthory.

bycz dopwsczono; a g(es)tly na on czas vypysany procurator zanda z procuraczyya dosyczvczynyenia myecz za vyny, a strona vynna odpowye: panye sandzya! ya gotowem dacz vyna onemv, komv prawo g(es)t, alye powoda nye wydzę, a w thym szye oswyathsam, a thako on, kthory vyna przepadl, nycz nye moze straczycz za vyna, any drugyey vyny przepasz dlya nyebythnosczy powoda, a dlyatego nye powynen vyny placzycz; a wssakosz od oney vyny, kthorę na ny skazano, ny g(es)t wyswoyon any odbyczya moze czynycz, telko g(es)t volyen od oney vyny, a kthorę sye podda, nye moze dlya tego posczygnacz.

(80). O odkładanye rokow. XXX¹⁾.

Tho g(es)t polozenie y vřząd odkładanya rok²⁾ zyemskych w zyemy krakowskyey bandaczycy y vchwalonych: pyrwszy rok, kthory prostą nyemoczą moze bycz odlozon; wtory rok zdany ynaczey nye moze bycz odlozon, gedno prawdziwą nyemoczą, bo ynako vynny wsythkaby rzecz swę wpcszyl, o kthorybykoli³⁾ byl rzecz pozwan; trzeci rok przypowyesczony kv dosyczvczynyenyv y w ysczysnye⁴⁾ y w skodach, kthorego zadnym gynym obyczagem nye moze odlozycz vyny, gedno o wyęzsse moze odlozycz; a s tego rok⁵⁾ przypowyesczonego kv dosyczvczynyenyv ma bycz dano na czyażę gednancz, alye zdawsy o skody, ylkokroc⁶⁾ ma bycz przypowyesczono kv dossyczvczynyenyv za skody z gyszysny posle⁶⁾, o kthorestes bywa dano gednacz na czyasę; a g(es)tli czyaza bandzye odbytha, tedy ma bycz zdano wynye pyethnadzyescza gemv a sandowy telyesz⁷⁾. Potnym bywa dano na wyżanye, tesz gednacz, a g(es)tly wyazyanye bandzye odbito, tedy tesz bywa zdawan vynny w vyny⁸⁾ pyatnadzyesczya gemv a sandowy tesz telye, a tedy bywa odeslanye na mocz starosczya kthoreykoly⁸⁾ zyemye; alye w prawye grodskym starym obyczagem ma bycz rzandzono, yako w ynssych zyemyach, to g(es)t trzykroc⁹⁾ bywa zdanye w pyrwszym nyestanyv, a wtorym y trzecym nyestanyv ma bycz pozwan vynny kv dosyczvczynyenyv a w ysczysnye, a o skody, yako vyssey rzeczono, zdawacz, a potem przypowyesczycz kv dosyczvczynyenyv za skody banda¹⁰⁾ poprzyssyżony, albo g(es)tli vynny nye stanye, a na czyażę trzykroc¹¹⁾ ma bycz

¹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

²⁾ W. — S I. rokow.

³⁾ S I. ktorębykolwiek.

⁴⁾ S I. y v ysczieniv.

⁵⁾ S I. iliekroc.

⁶⁾ W. posle.

⁷⁾ S I. takiez.

⁸⁾ S I. o winę.

⁹⁾ S I. starosthy ktoreikolwiek.

¹⁰⁾ W. opuszcza wyraz »banda«. — S I. będzie.

¹¹⁾ W. dodaje »poslano albo«.

zdano wyne, jako wyssey rzeczono, zawsdy we dwu nyedzelyv. Na wwyazanye tesz ma bycz sandzono trzykroc, a po kasdem odbyczyv wya-
zyanya wyne ma bycz zdano, zawsdy we dwu nyedzelyv, a na odeslanym
roczu ma mocz starosta teze sdawacz trzykroc podlug vrzandv prawa,
zawsdy we dwu nyedzelyv, lyvbo bylo odeslanye s prawa zyemskyego
lyvbo z grodskyego, a po czwarthym odbyczyv moczy starosczyey pan
starosta poszlacz ma swa czelyadz na ono dzyedzycztwo, na kthore byla
dana mocz starosczya ¹⁾, a thamo ona czelyadz starosczya ¹⁾ s powodem
maja myeskacz trzy dny, kthore dny gdy vynyda, ma bycz vstawyon
rzadzca ²⁾ przes onego pana, kthory ³⁾ na vynnym przesysky ma albo sam
powod ma myeskacz. A g(es)tly lyepak ⁴⁾ powod albo rzadzca powodowy
58] bylby z onego gymyeny vybyth, tedy pan starosta ma poslacz po ny
mandath swoy, kthory powoda z onego gymyeny dzyedzycznego vypan-
dzyl, trzykroc, zawsdy ve dwu nyedzelyv albo jako starosczye lyvbo ⁵⁾;
a g(es)tly nye stanye na przerzeczony mandaty trzy, tedy ma bycz vywolany
z zymy, w kthorey myeska, y s krolyestwa, jako nyeposzlvnsny podlug
vrzadu prawa.

(31). O odkladanyv rokov w grodstwy. XXXI ⁶⁾.

Rok pyrwsy grodsky ⁷⁾ moze bycz odlozon naprzod do dwu nyedzyl,
pyrwsy prostą nyemoczą, wthoren thes prostą nyemoczą, tes do dwu nye-
dzyel, czwarthy tesz prawa nyemocza, tesz do dwu nyedzyl, pyathy y szosty
o wyeczse, zawsdy do dwu nyedzyl; a g(es)tli powod chce, moze dalyey
rok odlosycz podlug powodowey wolyey, a tho g(es)tli vynny chce albo
zanda; alye o roczech zyemskych strony powoda powod albo od powoda
zawsdy ynaczyey roku sobye nye moze odlozycz, yedno prawdziwą nye-
moczą podlug vchwaly zyemskyey, alye w prawye grodskym powod albo
od powoda moze bycz odlozon rok prostą nyemoczą.

(32). Karczma any mlyn zadney osyadlosczy nye maia. XXXII.

Karczma y mlyn nye maja zadney osyadlosczy, a to g(es)tliby który
zyemyanyn myal nyekthore ynsse gymyeny, a w onoby nye chczyl dacz
wyazanya, alye w karczma albo w mlyn, tedy nye moze; alye g(es)tly
ynssego gymyeny nye ma, tedy moze dacz wyazanye w karczme albo
w mlyn w kthoreykoli ⁸⁾ summya ⁹⁾ przesyskancy na vynnym.

¹⁾ S I. starosthy.

²⁾ W. rzadzca.

³⁾ S I. opuszcza »kthory«.

⁴⁾ S I. opuszcza »lyepak«.

⁵⁾ S I. podoba.

⁶⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁷⁾ W. opuszcza wyraz »grodsky«.

⁸⁾ S I. w ktoreykolwiek.

⁹⁾ W. summye.

(33). Gdy kogo przypozową ku zapisowy. XXXIII.

Gdyby ktho byl przypozwan ku zapysowy kthoremvkoly¹⁾, nygdy od pozwanego albo vynnego rok nye ma bycz odlozon, alye zawsdy ten poswany albo vynny, gestli zapisowy dosycz nye vczyny, ma bycz zdąn.

(34). Minuta z xyąg stoyanczym ve przy nye ma bycz dąna. XXXIII.

Kyedy dwye stronye albo vyczey stoyą ve przy oczyvysnye przed sądem kthorymkoly, a nyekthora strona ząnda od sądv mynvtv z xyąg bycz daney albo xyągy czyszcz²⁾, tedy sandzya nye ma dopvsczycz vydacz mynvtvy albo xyąg czyszcz²⁾, alye strona przed thym, kthorey lyvbo³⁾ minvtą myecz przed przą w prawye, ma minutą wzyancz a obeszcz, g(es)tly g(es)t zlye zdąn albo nye.

(35). Kogo przypowyesczą ku dosyczvczynenyv. XXXV⁴⁾.

Gdy ktho bąndzye przypowyesczon ku dosyczvczynenyv o kthorąkoly⁵⁾ rzecz albo przyczyna kv kthoremvkoli⁶⁾ sądv, tedy strona vynna⁷⁾ przypowyesczona zadney pomocy sobye nye ma bracz na temto rocze przypowyesczonym kv dosyczvczynenyv, vyyąwsy, yszby bylo zandanye szle⁸⁾ na pyrwych roczech albo na rocze zawythym, albo yszby ynsse gymyą bylo vypysano w zdanyv, nyzly g(es)t onego, kthory przypowyesczon. A zawsdy bywa odbyczye od powoda; alye gdy trzy rzeczy nye stoya, thedy g(es)tly druga kthorąkoly strona vynna rzekla nyeczczu przeczyw onemv przypowyastv ku dosyczvczynenyv, zawsdy tak mas rzecz: o thocz albo o ta rzecz na rocze zawythym nye odmawyal any odbrąnyal⁹⁾, a ya gy 59] tesz na tym rocze zdawam, a nathychmyast po zdanyv ma bycz ząndan | slvzbenyk od sądv pyrwykroc na czązą a ma gemv bycz dąn. Alye g(es)tly by strona vynna albo przypowyesczona chce sye czyągnącz do xyąg: mnye nyesprawne sdal, a ya szye czyągne do xyąg za lyską o nyesprawne zdanye, thedy maya bycz xyągy czczone y ma bycz nalyczyono, powyedyąno, vyslowyono, gesly yest sprawne albo nyesprawne¹⁰⁾. Tedy strona vynna albo przypowyesczona ma odpowyedacz, yako sye nalyepyey bandzye vydzyalo.

¹⁾ S I. ktoremvkolwiek.

²⁾ S I. czesch.

³⁾ S I. sie podoba.

⁴⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁵⁾ S I. ktorąkolwiek.

⁶⁾ S I. ktoremukolwiek.

⁷⁾ W. — S I. vynna.

⁸⁾ S I. zle.

⁹⁾ W. odbranya.

¹⁰⁾ W. syrawnye albo nyesprawnye.

(36). Gdy ktho kogo pozowye o rzecz zastaną. XXXVI¹⁾.

Kyedykoly²⁾ ktho bądzye pozwąn o rzecz zastaną kthorakoly³⁾, yako o konya, o voly etc. thym obyczagem: yzem ya v czyebye zastal to a to, czo mnye g(es)t vkradzyono tego a thego czasv, od gyedney albo o trzech nyedzyelach⁴⁾, chcząc doswyathczycz podług obyczaya prawa o taką rzecz kthorakolyby⁵⁾ byla, ysz g(es)t gego, zadnego prawa nyeopvszczayancz, a stroną vynna rzecz: tha rzecz albo zaloba, kthorą na mye zalował, tycze sye czczy moye, a mowy, yszby mv byla vkradzyona, a mowy, ysz⁶⁾ od telye a telye nyedziel, a ya tesz, gdy sye tycze czczy mogye, o to chce gego odbycz y doswythczycz, ysz tą rzecz dawney mam, nysz ode dwv albo⁷⁾ od trzech lyath⁸⁾ nyedziel; thedy gdy vynny myeny dawneyyssy czas y⁹⁾ oną rzecz ma, sądzya ma skazacz, ysz on vynny ma przyssyądź samotrzecz z swyathky ssobye rownymy, ysz od telye lyath ma, a gysz tesz swyathkowie wyedzą tego, tho g(es)t vynnego¹⁰⁾, od telye lyat oną rzecz myecz. Thesz gdyby byl ktho przypozważ kv zapysowy yakyemv-koly¹¹⁾, zadne odkładanye rok v nye moze bycz any prostą any prawdziwą nyemoczą.

(37). Naprzeczyw onym, kthorzy roku nye vstavaya. XXXVII¹²⁾.

I thesz ylye¹³⁾ naprzeczyw nyevstavayącym roku, yako mayą bycz zdawany, thako ma bycz szsto¹⁴⁾, ysz nigdy¹⁵⁾ powodoye w odbyczyv nye mayą bycz zdawany, asz na ostatecznym myesczczv, tho gesth, gdy vynny albo pozwany bądą zdany¹⁶⁾, a gynaczey nycz; bo g(es)tly gynako sądzye vczynyą a nalyeszyone bądą zdawanya nyekthore powodow nyzly vynnnych pyrwey, thedy ono odbyczye vynnego naprzeczyw powodowy zadney moczy myecz nye bądzye, a sandzyc podług volye krołyewskyey mayą¹⁷⁾ bycz karany o takye dopvsczenya zdawanya, albo przynamnyey

¹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

²⁾ S I. Kiedykolwiek.

³⁾ S I. którąkolwiek.

⁴⁾ W. — S I. od trzech nyedziel.

⁵⁾ S I. którąbykolwiek.

⁶⁾ S I. opuszcza wyrazy »a mowy, ysz«.

⁷⁾ S I. opuszcza wyrazy »ode dwv albo«.

⁸⁾ W. — S I. wyrazu »lyath« nie kładą.

⁹⁾ W. yako.

¹⁰⁾ W. tegotho vynnego thą rzecz. — S I. tegotho winnego.

¹¹⁾ S I. iakiemvkolwiek.

¹²⁾ W. XXXV. — S I. dodaje »Capitulum«.

¹³⁾ W. wyraz »ylye« opuszcza.

¹⁴⁾ W. opuszcza wyraz »szsto«. — S I. stho.

¹⁵⁾ S I. iako.

¹⁶⁾ W. będzyc zdan. — S I. będą zdani.

¹⁷⁾ W. ma.

one(m)v powodowy, kthorego vynnny zdal, odbyczye przywrocycz kv prawv sznowv. A tho tesz, g(es)tly on powod onego vynnego zdal wtore tego czasv albo na rocze pyrwwsym albo zawythym; a g(es)tly na rocze zawythym ten powod vynnego zdawa, tedy tego vynnego ma pozwacz albo przypowyescycz kv dosyczvczynenyv wedlug pyrwwego pozwu, a na onym rocze przypowyesczonym kv dosyczvczynenyv maya sobye spolem od-mawycz, yako gesth vypysano.

(38). Ktho nye odpowya za pomocnyky. XXXVIII.

Gdy ktho poswany nye odpowya za pomocnyky, zawsdy przepada vyna, i thesz gdy ktho bywa pozwan. yzesz ty przegechal trzy granycze albo telye a telye a nye odpowya o granycze, zawsdy tesz przepada vyna trzech grzywyen.

60] Konyecz thych articulow. Thelos grece et finis latine ¹⁾ |

VIII.

Poczynaya sye ²⁾ statuta w Opatovvczv vstawyone.

(1). Naprzod gdy syno(m) macz vmrze. Capitulum primum.

Gdy synom macz vmrze, a tedy gdyby oczyecz chczyal druga zona poyacz, tedy synom ma nasnamyonowacz thym obyczagem polowyczą gymyenia, ysz tą polowyczą gymyenia ma trzymacz do zyvota; a gdy vmrze oczyecz, na dzyczy to ma spasz, vyyawszy yedną czasthka, kthora na dzyczy wtorey zony ma bycz zachowana.

(2). Ktho kogo veszmye w opyeka z ygymyenia. II ³⁾.

Gdy ktho kogo w opyeką vezmye z gymyenyem ⁴⁾ rusayaczym y nye-rusayaczym, nye ma nyszczego lyczby dawacz, gedno s czynssv a z bydla nyevkyego wyedomaczego.

(3). Ktho vpadnye w mazoboystwo. III.

Gdy ktho vpadnye w mazoboystwo s nyekthorego pomocza a zaplaczysy glową, gdyby komv rzekl: thysz zabyl, a ya zaplaczyl ⁵⁾, on mv

¹⁾ W. — S I. tego zdania »thelos grece« etc. nie kładą.

²⁾ W. niepotrzebnie kładzie dwakroć »szyc«.

³⁾ W. dodaje tu i przy rozdziałach 4, 5, 6, 9 i 12 wyrazy »Cap.« »Capit.« lub »Capitulo«.

⁴⁾ W. z gymyenia albo z gymyenyem.

⁵⁾ S I. dodaje »glowę«.

szye ma odprzyssyżadz. Gdy ktho przyymvye szwyątky, ten ye yvsz ma pvsczycs na przyszyągą.

(4). O wyenye y o posagv. IIII.

Gdykoly ¹⁾ mąsz nyekthorey nyewyasty mającz dzyeczy vmrze, tedy wyano przy dzyeczyoch zostanye, a ona swym posagyem poymye mąza; a gdy dzyeczy nye ma, tedy vyano y posag otrzyma.

(5). O wdowye. V.

Wdowa nye ma ynakssyich sąt ²⁾ nossycz, gedno albo poczyrnyone; passy srebrne y thy dworne rzeczy, czepcze zlyachetne ma od syebye od-dalycz. A gdy tho przestampi a doszwyathczy tego s mazow kthory przy-acyel, tedy ma mazowego gymyenia zbycz.

(6). Ktho sye myeny bycz szlyachczycem albo ryczerem. VI.

Ktho szye myeny szlyachczyczem bycz albo ryczerem, mającz ge-dnego kmyeczya albo dwu, ma myecz panczerz, plach, lapką, drzewo y samo-stral na kasdą voyna y vyprawą krolyewską, na dobrym konyv, acz nye sam przesz szye, alye s kthorymkoly ³⁾ panem, vybravsy gy sobye.

(7). Ktho szye myeny szlyachczycem a kmyeczya nye ma. VII.

Wselky ktho szye myeny szlyachczyczem bycz a nye ma kmyeczya alye rolyą dobrą, ma szlvsycz w kabączye, w plyechv s pawezą y w lapcze, a z glycza na konyv, alye pod kthorymkoly ⁴⁾ panem; a gdy zamyeska, ma krolyowy na ⁵⁾ kaszdy rok grzywną placycz a pol myasto vyprawy.

(8). O platv wdowym y o sluszbye. VIII.

Gdyby nyekthora wdowa sesnasczye grzywyen po swym mązv myala ⁶⁾, ma krolyowy lapką zlusycz na wselką voyna.

(9). O odkladanyv rokov na wyeczv. IX.

Na vyeczoch strony mogą szwymy przyaczyelmy albo szlugamy pyrwy y drugi rok odkladacz, alye na trzeczym stacz.

¹⁾ S I. kiedykolwiek.

²⁾ W. ssath. — S I. sath.

³⁾ S I. kthoremkolwiek.

⁴⁾ S I. pod kthoremkolwiek.

⁵⁾ W. wyraz »na« opuszcza.

⁶⁾ S I. ma.

(10). Gdy ktho s kym na vydzenye veshmye. X.

Gdy Pyotr s Pawlem na vydzenye veshmye rzeczy kthorekoli ¹⁾, a gdy Pyotr Pawła albo Pawel Pyotra przed vrzadnykyem albo wosnym vranyl albo zluzebnyka vrzadnykowa, thento ranny (s) rzecz swą traczy a krolyowy 6i] vyna pyatnadzyesczya pokvpy y raną zaplaczy. |

(11). Gdy ktho vmrze mayacz dzyewky albo syny. XI.

Oczyecz mayacz dwa syny, gedną dzyewką, a po lyczeyech vmrze, a dzyewka bandzye syskowała na braczye pvsczyny, kthora przed sesnasczye lyat byla za mąsz dana, sa ²⁾ myeny tako ³⁾, ysz to dzyedzycztwo bylo waszego y mego oczcza, thedy sye nam tako y nassym ryczerzom wydzy, ysz ma odpasz ona od rzeczy.

(12). O głową. XII ⁴⁾.

Gdy ktho kogo pomowy o głową, yzes my ty zabyl brata, a o to szye byl s gynym sgyednal a zaplatą wzyał, a potem napadnye drugy yego, a on mv odpowye, yzesz ty yvsz od tego gednacza zaplatą wzyał za tą głową, a tego gotowem dokonacz, vydzy sye nam, ysz tego ma dokonacz.

(13). O zlodzyeyv. XIII ⁵⁾.

Gdy ktho gyymyą ⁶⁾ zlodzyeya bez vrzadnyka a s nym stampi ⁷⁾ do domv kv prau gy wyodacz, a zlodzyey mv vczynecz, thym nye ma prav bycz.

(14). Gdy kmyecz rany szlyachczyeza. XIII.

Gdy slyachczyz zalvge na kmyeczya, yzesz mnye ty vranyl, odpowye kmyecz: samesz sye obrazyl, a tegom slyachczyczmy dokonacz gotow, ma to vczynycz, mozely.

(15). Ktho sastanye swego czo na vozye. XV.

Gdy ktho zastanye v kogo czo swego, a on na wozye wyezye, ma sobye konye albo woly pobracz, a samego do sandv za gardlo przywyecz, mozeli.

(16). O opyecz synowcza. XVI.

Pyotr synowcza swego wsyal w opyeką ze wsyczkym gymyenyem, a gdy synowycz sobye krzywdzaczego pozowye, tedy pozwany ma mv ⁸⁾

¹⁾ S I. kthorekolwiek.

²⁾ W. a. — S I. y.

³⁾ S I. wyraz »tako« opuszcz.

⁴⁾ S I. dodaje »Capitulum.«

⁵⁾ W. XIII.

⁶⁾ W. gyme. — S I. imie.

⁷⁾ Strad. kładzie tu jeszcze raz niepotrzebnie »stampi«.

⁸⁾ S I. iemv.

odpowyedacz, alye pod twardem slyvbyenyem stryya, yszby go potym synowyecz nye gabal.

(17). Gdy ktho kogo pozywa. XVII.

Gdy ktho kogo pozywa, ma mv pozywayancy rzecz ¹⁾ powyedyecz, ocz gy pozywa, bocz sye przygadza, ysz gdy ktho kogo pozowye o yaka malą rzecz, a on sobye rok v nye byerze, any sąm stanye, thedy on, czo pozowye, pomowy, by gy pozwal a dzyedzycztwo, o (s) wosnego mlodego albo nyesmyslnego kthemv przenaymye, tedy ono straczy, czokoły powod napomyenye.

(18). O zaku dzyedzycznym zyemyanynye. XVIII ²⁾.

I tesz gdy kthory zak ma dzyedzycztwo z braczyą, nye moze oddalycz albo przedacz wyecznye od braczyey, alye zastawycz moze, nyzlyby czo tento zak ³⁾ za swe pyenyądze kvpyl, to moze podzyecz, gdje chce y vczynycz s thym ⁴⁾, czo chce, any mv o tho ⁵⁾ blyzny ⁶⁾ zabronya. Gdy vmrze ono gymyeny trzymayacz, ma na blysse przyrodzone spasz.

62] Konyecz statvt ⁷⁾ w Opatowczv slozonych. |

IX.

Poczynayą sye statuta krolya Kazimirza przeczyw drapyesczam dobr kosczyelnych, gdy na voyną yada.

Kazimirz z bozey lasky krol polsky, wyelky xyądz litewsky, rusky, prusszky pan y dzyedzycz, wsytkym y osoblywym starostam krolyestwa nassego, tak pospolythym yak ⁸⁾ osobliwym kthorymkoly szyemyam y powyatom przelozonym, vyernye nam mylym, krolyestwa laską y dobrovo-lyenstwo. Wyelmozny, vrodzony, valyeczny y szlyachethny ⁹⁾, wyerny nass myly! Aczkoly ¹⁰⁾ szcząsney pamyeczny Kazimirz polsky krol, przodek nass,

¹⁾ W. dodaje »ye«.

²⁾ W. vltimo.

³⁾ W. nyzly to ten zak gestlyby czo.

⁴⁾ S I. them.

⁵⁾ S I. ani thego.

⁶⁾ S I. dodaje »iego«.

⁷⁾ S I. statvtow.

⁸⁾ W. yako.

⁹⁾ S I. opuszcza wyrazy »y szlyachethnye«.

¹⁰⁾ S I. Acz niegdy.

z wyelmy nyeprzyaczyly krolyestwa naszego przez wyelye czassow walky y wyprawy voyenne myal, czynyl, trzymal y dzyalal, wssakosz nygdy czassow gego sząsnego rządnienya krolyestwa przez walyecznyky takych y tak cząskych skod, drapyestw, swyanthokradzyecztw, wylpowana koscziolow y spvstosenya dobr kosczielnych y klastorow nye byly any są czynyone, ylye y jako wyelkye czassv naszego sząsnego rządnienya krolyestwa, czocz zalosczyą wymawyaemy, byly y są vczynyone ¹⁾ y popelnyone. Abo wyem byl vstawyl y chwalyebnye vrząndzyl przerzeczony przodek nass s przelozonymy y ryczerzmy krolyestwa naszego, aby wsyczczy y osoblywy krolyestwa przemyeskawcze, kthorymkoly ²⁾ gymyenyem byly zwany, kv wyprawye vogenney ydączy, nygdy w myesczyech, myasteczkach, wsyach, gvmnyech y ynssych dobrych ³⁾ tak kosczielnych y klyastornych jako swyeczkych, kthoreby bvdowane myely, alye na poloch albo w chroszczach stacziyye czynyly, a gyszby zadnych drapyesth dobr kthorychkoly ⁴⁾ any gwaltow czynycz nye myely nykomv. I thesz byl vstawyl s przelozonymy y pany przerzeczonmy dlya lyekczeysego sprawyanya straw kv wyprawye ydączym, vzytek y pozythek krolyestwa roszwazywssy, yszyby gydączy kv wyprawye, kv sprawyenyv straw swoyich, kopą psenycze za trzy grosse, kopą zyta za dwa grossa, kopa owssa za gros kupowacz myely, volv za pol grzywny, ialowyczą za osmy skoth, vyeprza za wyerdunk, skopv za dwa grossa, dwye gassy za grosz, sesczyoro kvr tesz za grosz, kthora vstawa przez dlugy czas y swyczay zyemyanow nassych byla y g(es)t chowana y chwalyebnye trzymana. Alye czasu rządnienya naszego szcsnego przemyeskawcze krolyestwa naszego sprosną przewrotnosc nyechzczączy sye wsthzymacz od rzeczy zapowyedzianyich, any szlvsnym obyczagem pozywacz dosyczonych ⁵⁾, thak chwalyebną vstawą w nyedbalosc skodlywą przywyothsy, nyetelko przerzeczone rzeczy, alye wyelye ⁶⁾ wyąnczey zlosczy, kthore magestatv bozego obrazenye y krolyestwa naszego opvsczyalosc przywyescz vydzą sye okrutnye vdzyalawssy popelnyla, yakosz s poddanych nassych skarg y zaloblywego volanya wzrozvmyelyszmy ⁷⁾ y my sąmy pewnym vssnanym doswyatczylysmy, z kthorych w krolyestwye nassym vyelye pogorsenya, vyelye skod y nyepozythky cząskye y tesz skazenye 63] koscziolow y klyastorow są posszly | y wyaczsse pothym moglyby bycz, by wczas nye bylo opatrzo. A dlyatego ny przerzeczonym rzeczam y gynssym zloszczam chcą(n)cz zabyezecz a besskodnoszczam ⁸⁾ krolyestwa

¹⁾ W. czynyone.

²⁾ S I. kthorembykolwiek.

³⁾ S I. dobrach.

⁴⁾ S I. ktorychkolwiek.

⁵⁾ W. dozyczonych.

⁶⁾ W. wyraz »wyelye« opuszcza.

⁷⁾ W. wyrozvmyelyszmy.

⁸⁾ S I. bezskodnosci.

nassego kosczyolow y klastorow pozythkom pylnym opatrzonym opatrzycz chczac, tak chwalyebną vstawą przerweczonego przothka nassego z rady y s przyzwolyenia przelozonych y rady nassego krolyestwa doswyathczayacz, ona moczą naszą potwyerdzamy krolowska, wam y wsythkym y wselkyemv sz was dayacz w przykazanyv, aby tak chwalebna vstawa y ge doswyadczene y potwyerdzeny w myesczyech y myasteczkach krolyestwa nassego obyawycz y obvolacz przykazalysczye, a onaŭho od wsythkych krolyestwa nassego przemyskawayanczych pod otrzymanym nasse lasky moczyne zachowacz przykazalysczye, a przestapcze teyto vstawy nam y onym, kthory ¹⁾ skody vczynya, syedmnadzyesczya albo wyeczssa vyna zymye ²⁾ oney, przesz kthora ³⁾ zyemyanye vstawy przerweczoney bandzye szye spreczywyono ⁴⁾, pospolv y skodamy zaplaczycz banda powynny, kthore skody y krzywdy przesz onego samego przysszyaga, komv vczynyone banda, kthorekoly on bandz przed namy doswyathczono bycz maya, vyyawszy byskvpy, kthorzy gdy czastokroc z rosmagythych przyczyn w daleykich stronach dzalacz maya, przesz procuratory szwoye rostropne albo szlyachczycze thato przysszyaga czynycz maya przed namy, wam wsdy take przestapcze vstawy tey nassym doszywyathczonym y potwyerdzenynym ⁵⁾ sandycz, zdacz y kv dosyczvczynenyv przypandycz y karacz bes odkladanya zupelna dagemy y polyeczamy mocz przesz ten lysth; a g(es)tliby ktho z was w vczynenyv ⁶⁾ sprawyedlywosczy krzywdy albo skody czyrpyaczym, gdy pzzesz mye banda vpomynany, zamyeskaly a nyedbaly bylybysczye ⁷⁾, banda mocz osoby dvchowne naprzeczyw vam y wselkyego z was dlya takego ⁸⁾ zamyeskanya pozywacz prawa dvchownego y przesz sandzye dvchowne klyathwamy bycz przypandzone, kthorym vas poddawamy. Wsakovs wszdy ⁹⁾ chcemy w domnymanyv y dobrej voly krzywdą albo skodą czyrpyaczego bycz, aby mogli o skody y krzywdy gemv vczynyone do dvchownego albo szwyeczkyego sandzyego ¹⁰⁾ y o sprawyedlywoscz szye vczyecz: przykazvyacz vav y wsselkyemv z was, owsseky myecz chcacz, aby thy nasse take doszywyathczeny y potwyerdzeny lysty w xyagy zyemsky zlowo od slova kv wyeczney rzeczy pamyaczy vypysacz przykazalysczye, ku szwyadzecztwu potem bandacznych: ynaczey pod laską naszą nyeczynyacz. Dzyalo sye na syemye pyotrskow-

1) W. ktorym.

2) W. zemy. — S I. zeymie.

3) W. s ktorey.

4) W. banda sye przeczywyacz.

5) W. potwyerdzenym. — S I. potwierdzeniem.

6) W. — S. I. w vczynenyv.

7) S I. byscie byli.

8) S I. dlia thego.

9) S I. A wszakze.

10) W. opuszcza »y«.

skym, na szwyatho szwątęy Katharzyny, bądącym w sobothą po szwyacze szwyatwego Andrzeya apostola, lyatha Narodzenya bozego thysyacza czterzechset pyaczydzesyathy y szyodnego lyata.

64] Konyecz vstaw w Pyotrkowye slozonych y potwyerdzonych. |

X.

Poczynają sye nyekthore vstawy y prava oswyeczonego krolya Kazimirza polskyego, vstawyone na seymye pyotrkowsky(m).

Kazimirz z lasky Boze krol polsky, wyelky xyądz litewsky y dziedzycz rusky, kv vyezney rzeczy pamyaczy. Na to nass wsechmogący Bog, rosmozczyel sprawyedlywoschy, srządyczyel prawdy, podług szwey volyey wodz krolyestwa, na stolyecz, aczkoly nyedostoyne, chczyal podwysszycz, abyszmy sprawyedlywoschy nasladowali, prawdą mylowaly y w krolyestwy nassym pospolite dobre rządzyly. Dlya tey tedy praczey, nam od Boga przydanej, bacząc oswyeczone xyazeta, pany Kazimirza wtorego y Wlodyslawa wtorego, rodzyczycza nassego, krolya polskyego y szcassne ptzodky nasse prava y vstawy, boską y lyvczką pospolv mayacz sprawyedlywosch, kthorymy¹⁾ nasse krolyestwo polskye na wyeczow y sandow poszczyv rządnye szye rządzy y spráwya, vstawycz, wszakosz wszdy przez ony vstawy nyedosycz wsyczkym rzeczám pospolitemv dobremv potrzebnym, nye opatrzyly, nowe vstawy, prava y vyrzeczyena na valnym seymye pyotrkowskym, w dzyeny szwyetego Bathlomyeya bądącym, lyata bozego Narodzenya 1447 slusnym rosmyslyenym²⁾ przesz vchwałá, doswyatshenye y przyswoyeny tam bądących xyazath, przelozonych, ryczerzow y szlyachthy krolyestwa nassego sprawylyssmy, vydalysmy y wyawyamy, kthore przez wsyczko krolyostwo nasse polskye na wyechoch (s)³⁾ y walnych roczech y poroczoch y kthorychkoly sandzyech szyemskych odytchmyast chcemy y przykazvgemy zachowacz⁴⁾, kthore tak szye poczynają:

(1). Naprzod bacząc, yze wyelye synow pyrvorodnych albo starszych, gdy gym rodzyczy zemrá, yakoby slusnye a besz boyasny kthorey y wzglyadv gymyenye oczzyste trawyenym zbythnyem vykladaya y rzeczy, kthore ku czczy y rosmozenyv⁵⁾ ych rodzyczow byly sebráne, wyelka nyemyernosczya

¹⁾ W. ktorym.

²⁾ W. domyslenym.

³⁾ W. — S I. wyeczoch.

⁴⁾ W. chowacz.

⁵⁾ W. — S I. roszumozenyv.

nye stacza¹⁾ tako, yze braczya w mlodych lyeczyech postawyony, gymyena dzyedzycznego, kthorymby myala bycz rowna czasz albo dzyal, stradaya. Dlyatego wyecznye vstawyamy y skazvgemy vyrzeczonym besgwaltownym. zakazvgemy skazanym, aby syn starsy albo pyrworodny nye mogli gymyeny braczyey szwey kthorymkoly obyczagem vymyslyonym nad czasz gego slusayacza²⁾ przedacz, zastawycz, oddalycz, darowacz albo rosprossycz, vyyawsy, yszby dlugy rodzyczow ych tego potrzebowały. A wsakosz wszdy³⁾ any dlya⁴⁾ placzenya takych dlugow bandzye szlvszno gemv przedacz albo nyeczoz zastawycz albo roserwacz, vyyawsy, yszby na to starsych domv swego wzyal rada, przyzwolenya y wolya, y pyenyadze stand albo s tego przedanya przychodzące, sumy dlugow nye maya vystampowacz; alye gdzyeby male albo zadne rodzyczow nye byly dlvgy, brat starsy vyyawsy albo wybrawsy s⁵⁾ swozey szlvszne prace naklady y strawy, czynsse y dochody z gy-65] myenya przychodzącego | wyernye kv zaplacenyv takye male dlugy polyeczycz y wsytky ostathky zachowacz, kthore z gynssa braczya rowno dzyelycz ma. A g(es)tlyby czo przeczywnego temv nassemv skazanym vdzylano⁶⁾ bylo, ono wszyczko w nywecz a prosne bycz skazvgemy, abowem tako sprawyedlywosczy waga bandzye zachowana, g(es)tly pomoczy przydamy rozny m a boyasny praw dlya mlodszych nyerosvmnych zalozymy.

(2). Gdy ktho o zlodzyesthwo bandzye obvnyon⁷⁾.

Aczkoly⁸⁾ wsytky prawa zlosczy zadzą⁹⁾ sye y wsselkyey¹⁰⁾ rzeczy zley kroyewsky brzydzy sye slvch, wyaczey tey rzeczy kthorych zboycz y slodzyey, kthorych szye zloscz rosmnozyla, chytroszczya zdrada y gwalem w pospolythym¹¹⁾ dobrym skody dzyeya¹²⁾. A przeto tym moczney¹³⁾ nassym vyrzeczonym vstawyamy, aby gdy ktho, kthoregobykoly polozenya byl¹⁴⁾ naswan, naganyon albo obvnyon o slodzyeystwo albo o zboy, aby byl powynen swey nyewynnosczy rownym obyczagem, czyaskosczya y szwyathkow lyczba bronycz, yakoby szwego slyachactwa myal doswyath-

¹⁾ W. nye starczą. — S I. niestaczą.

²⁾ W. slussayący — S I. slvżącą.

³⁾ S I. A wsakze.

⁴⁾ S I. wyraz »dlya« opuszcza.

⁵⁾ S I. »s« opuszcza.

⁶⁾ S I. vczyniono.

⁷⁾ W. dodaje: »Capitulum primum«.

⁸⁾ S I. Aczkolwiek.

⁹⁾ W. ządzą. — S I. zadzą.

¹⁰⁾ S I. wssytkiey.

¹¹⁾ S I. w spolithem.

¹²⁾ S I. czynią.

¹³⁾ S I. mocznem.

¹⁴⁾ W. bylby.

czycz y dowodzycz, oczyszcycz y dokazacz, bo gynaczey chcemy gego yako sldzyeya prawu kv karanyv bycz poddanego. A temv telko chcemy oczyszczeniya bycz pozyteczno dobrodzyeystwo, kthory gednac̄ albo dwoycz a nawyączey trzykroc̄¹⁾ z zlodzyeystwa albo zboyv bāndzyc obwinyon albo naganyon grzechv²⁾; alye tego, kthory czwartykroc̄ bāndzyc obwinyon, zostawymy przesz prawo bycz karanego y zgvybyonego. A nadto wszyczko z zlodzyeystwa obwinyonych y zboystwa, y sporne na pyrwsym, wtorym y trzeczym rocze stanącz³⁾ nyechzczących, gymyeny skarbv nassemv krolyewskiemv przyliczymy⁴⁾, przykazvyącz wsythkym starostām, aby wy gymyeniya take gymyenyem nassym szye wyązaly, tegotho gymyeniya osyandzienye⁵⁾ gyste wzyaly.

(3). O yaszyech⁶⁾.

Kyedzy (s)⁷⁾ gynssimy pospolithego dobrego⁸⁾ pyeczamy praczve barzo vmysl nass, aby wsyczky skodlywe zachowanya y nyelvsnosczy vykorzenyli smy, a czoby pozythek pospolythego dobrego przydalo szye, zebysmy slvsznye sprawyly. Aczkoly⁹⁾ rzeki krolyestwa naszego polskyego: Vysla, Wyeprz, Styr, Nyda, Narew, Warta, Dvnayecz, Buk, Nyep, Thysmyenyecz, Vysloka, Prozsna y kthorekoly¹⁰⁾ gynsse w krolyestwy nassym bāndzące¹¹⁾, z¹²⁾ swymy rzeczysky prawa krolyewskyego są, any gych moze sobye ktho obyczagem osobnym¹³⁾ przyzwolycz¹⁴⁾, przywłasczycz, a wssakosz gych wyelye yasmy y plothy zamknaly kupczom przes nyegeszdzenie, wyączey vazāncz lowyeny ryb, nys pospolyte dobre¹⁵⁾, obfytosz rzeczy potrzebnych. Dlyatego my z rosmyslyeniya dobrego skazvgemy rzeki przerzeczonye y gych rzeczyska wolne bycz iadāczym na dol y wsgorā s kthorymkoly¹⁶⁾ rodzagem rzeczy przedawnych, a dlya lyvdzy wsythky, kthorekoly¹⁷⁾

¹⁾ S I. dodaje »abo czterykroc̄«.

²⁾ W. z grzechv.

³⁾ S I. wyraz »stanącz« opuszcza.

⁴⁾ W. przyłączemy.

⁵⁾ S I. osiędzienie.

⁶⁾ W. dodaje przy tym oraz przy art. 3 i 5 wyraz: »Ca.« lub »Cap«.

⁷⁾ S I. Kiedy.

⁸⁾ S I. dobra.

⁹⁾ S I. Aczkolwiek.

¹⁰⁾ S I. ktorekolwiek.

¹¹⁾ W. bāndżczym.

¹²⁾ W. y. — S I. opuszcza »z«.

¹³⁾ W. osobliwem.

¹⁴⁾ W. opuszcza »przyzwolycz«.

¹⁵⁾ S I. dobro.

¹⁶⁾ S I. s kthoremkolwiek.

¹⁷⁾ W. wsselkych, ktoregokoly. — S I. wssythkich, kthorekolwiek.

stadla y polozenya by byly, z rzeczamy gych y kvpyamy yakymykoly¹⁾ przesz przerzeczony rzeki czyniacye stampowanya albo vstampowane zakazvgem obyczagem kthorymkoly²⁾, a zwlaszcza dlya przerwana yazow kv placzenyv czla albo skody bycz przypanndzone, gdysz nye plothy alye syeczyamy ryby mayą bycz lowyony; alye³⁾ g(es)tly sye lyvby⁴⁾ yazowy 66] pozytek, aby w nym przesczye szy|rokye vdzyalal, kandyby dobrowolnye yadanczy przesly. A g(es)tlyby⁵⁾ ktho tey nasey chwalyebne vstawye przeczywyen byl a nyeczczu od yadanczych kthorymkoly obyczagem albo mystrzostwe(m) vyczyagacz smyal⁶⁾, aby rzeczy wzyante wroczył, a przestapcza bes⁷⁾ omyeskanya na rocze pyrwszym ma bycz spyran⁸⁾ vyna rzeczona syedmnadzyesczya⁹⁾, kthorą starosta myesczcza ma vyczyagnacz. A thy wssyczky rzeczy przerzeczony o yazyech nassyh krolyewskych, na kthorychkoly¹⁰⁾ myesczachby byly, chcemy bycz rzeczony, a thą wstawe od nassyh iazow krolyewskych chcemy bycz poczanta, aby takyey moczy bylo to przykazanye, kthoreby tesz y xyazanta na to przypanndzylo.

(4). O myczyech y tesz o czlyech¹¹⁾.

Myta tesz albo czla po smyerczy oswieczonyego Wlodzyslawo wtorego, rodzycza naszego, pod kthorymkoly¹²⁾ kstaltem slow, obyczagem kthorymkoly¹³⁾ na zyemyach albo wodach dozyczone albo pospolyte dobre barzo obrazayace, kazymy y nyszczymy y gych odthychmyast wybyeramy zakazvgemye¹⁴⁾ vstawycznye. Wyeczow albo rokov¹⁵⁾ pospolythych sandzenya pokoya pospolytego zachowanya¹⁶⁾ g(es)t y wselkyego rostargnyenya vypandzenye, kv kthorych sprawyanyv wogewodowye, castellanowye, starostowye, sandzye y ynsy dostoinyczy y vrzadnyczy krolyestwa naszego powynny thym pylney przystawacz, gym vyaczey na to z wylkosczy dostogenystwa y vrzadov szwogych czyazey za obwyazany. Dlyathego tym

¹⁾ S I. kvpiami iakienikolwiek.

²⁾ S I. kthorymkolwiek.

³⁾ S I. a.

⁴⁾ S I. podoba.

⁵⁾ S I. gdyby.

⁶⁾ S I. wyciagacz chczial albo smial.

⁷⁾ S I. dodaje »wssego«.

⁸⁾ S I. wspieran.

⁹⁾ S I. dodaje »tho iesth« i kladzie lukę niewypelnioną na dwa wyrazy.

¹⁰⁾ S I. kthorychkolwiek.

¹¹⁾ W. dodaje »Ca. III«.

¹²⁾ S I. ktoremkolwiek.

¹³⁾ Strad. tu niepotrzebnie po raz wtóry kladzie wyraz »obyczagem«.

¹⁴⁾ W. wybyeracz zakazugemy.

¹⁵⁾ S I. wiczoch albo rokoch.

¹⁶⁾ W. zachowanye.

lawyeny y moczą krolyewską wsyczkym wogewodań, castellanom, ostam, sandziam czyasno¹⁾ przykazgemy, aby wycze y roky pospolite llvg myescz swoyich y czasow²⁾ we wsyczkich zyemyach y powyeczych llyestwa naszego polskyego³⁾ sandzily y przy nych oczywysthnye byly, yawssy, yszby nyemoczą czyąską czyelyesną nyekthorego albo w pospogo dobrego krolyestwa pylne poselstwo wymowilo, a zadnego, yedno ych dwu przydczach⁴⁾ przerzeczonych, z nyebythnosczy chcemy bycz mowyonego⁵⁾, w kthorych wsdy przydczach⁶⁾ chcemy y przykazgemy zczkym nyemoczą vczynonym albo poselstwem krolyestwa ogarnyonym, myesczcze swoge mogly y byly pozlusny przesz personą gyedną nanycz a gemv myesczcze swoge przesz lysty polyeczycz, a my dlyatego zvgemy wycze zvpelne bycz⁷⁾, yakoby sam gyszcycz tam byl. A g(es)ty kv wyczom y rokom bycz albo na myescze swoge vstawycz personą lną zamyescal, bycz przykazgemy, aby on ony⁸⁾, kthorym⁹⁾ dlya gych bythnosczy vdzialane sprawyedlywosczy bylo przedlusono, ye¹⁰⁾ prawem ed namy spyraly, aby nassym skazanym kv zaplaczye wsythkych skod, ore powodowy z nyedostatkhv wyczow albo rokov pospolythych podyby, przypandenzy. I thes skazvgemy wsyczkym kvpczom, aby s rzeczamy kvpyamy nye smyely przes nowe drogy y myesczcza gechacz, alye llye vstawy dobrej pamyeczy pana Kazimirza wthorego, przodka naszego, rymy drogamy mayą yechacz¹¹⁾; gynako¹²⁾ wssythky odychmyasth semv temv skazanv przeczywne, dopvsczamy y skazvgemy starosczye semv yancz a dobra ych wsythky y osoblywe nassemv przywloycz¹³⁾ skarbowy etc. Nyerząd nyekthorych, krnabrnoscz nad swoymy osyesczamy | krzwd¹⁴⁾ nyszcycz chcząc, gych sye rostyrky sprosne stokroc w krolyestwy nassym pobvdzayą y skody czynya wylkye, tego zakazvgemy tha vstawą, aby szadny kthoregokoly¹⁵⁾ stadla albo ozenya byl, kthorykoly¹⁶⁾ pobvdzon obyczagem albo obrazenym albo

1) S I. cziasno abo srogo.

2) S I. czassoch.

3) W. pospolitego.

4) S I. przygodach.

5) W. wymowyone.

6) S I. w ktrychkolwiek przygodach.

7) W. wycze dlyatego bycz zvpelne.

8) W. aby on albo ony razem.

9) W. wyraz »kthorym« opuszcza.

10) W. zeby ye. — S I. yze ie.

11) S I. opuszcza cały ten ustęp od wyrazów »alye vedlye vstawy«.

12) S I. bo inako.

13) S I. przyloycz.

14) W. krzywdi. — S I. krzywd.

15) S I. ktoregokolwiek.

16) S I. iakimkolwiek.

krzydą¹⁾ albo skodą, nye ssmyal bes²⁾ nassego przyswoyenyia walczytz albo rostyrkow personam czvdzym albo swogym pobvdzacz; a g(es)tlyby ktho przeczyw temv smyal vdzialacz, ku zaplaczonyv skod wsythkych, kthore my albo poddany nassy dlya thego popadlyby, gego skazvgemy przewyczezonyego myecz przypandzycz. A g(es)tlyby³⁾ zupełna zaplata albo czasczya skod dla gego poczaczya swady krolyestwu albo kvpczom w gymyenyv gego nalyczyona nye mogla bycz, tedy chcemy gego bycz karanego na lyelye (s)⁴⁾. I thesz o thych, kthorzy myta albo czla w zyemyach lapayā, zrzādzono g(es)t, aby prawa gycz⁵⁾ przed krolyem obeslany, polozyly na mytha takye, acz kthore mayā; a g(es)tlyby kthory s takych czla wybyeracych, nalyezon bāndzye prawa nye mycz, alye wlasnā krnabrnosczya przywyedzyony takye czla vyczyaga⁶⁾, thedy ten (s) vstawy skazanyem gymyeny gego, gdzye takye czla⁷⁾ wybyeral, ma straczycz, sprawnye krolyowy przywlosczone. Naprzeczyw kthorym krol ma prawo posadzycz a syedzaczy na prawye skazanye mayā vczynycz wedlye szādzony⁸⁾ articula tego etc.

(5). Dawnoscz o māszoystwo⁹⁾.

Ustawylismy¹⁰⁾, gdy ktho o māszoystwo chce obvynycz kogo, chcācz glowy dobycz, nyzly mynā trzy lyata otdā, gdy on zabyth, ma tho przed sād przywyescz; a gdy trzy lyata zamylczy, zyemskā dawnoscz straczy¹¹⁾.

(6). Przysyaga slzecznykow, gdy ge wogewoda vstawya¹²⁾.

Ia Mykolay odthychmyast bāndā wyerzen oswyeczony(m)v panv memv krolowy etc. Sprawy sādowe mnye polyeczonye y wyerzone¹³⁾, y pozwy wyernye sprawyā, na kthorekolwye¹⁴⁾ sprawy na swyadecztwo bāndā posadzony, wyernye seznam, nye z mylosczy, nye s nyenawysczy any s pye nyedzy¹⁵⁾ any z lasky, alye dlya Boga y sprawyedlywosczy, any bāndā

¹⁾ W. — S I. krzywdā.

²⁾ S I. krom.

³⁾ S I. A gdyby.

⁴⁾ W. na lyesye — S I. kładzie lukę niewypelūionā.

⁵⁾ W. gych. — S I. ich.

⁶⁾ S I. wyciągają.

⁷⁾ S I. gdzie czla albo myta takie.

⁸⁾ W. szādzonyia.

⁹⁾ W. dodaje »III«.

¹⁰⁾ W. Ustawyamy.

¹¹⁾ S I. traczy.

¹²⁾ W. dodaje »Cap. V.«

¹³⁾ S I. opuszcza »y wyerzone«.

¹⁴⁾ S I. ktorekolwiek.

¹⁵⁾ S I. dodaje »alie«.

przyswalał zadney zlosczy, kthoraby mogła vczynsnać yakokoly ¹⁾ prawdą. Thesz bāndą poslvsen sāndowyy krolyewskyy(m)v, wsyczky rzeczy mnye polyeczonye przez pany wogewody y gynsse vrzadnyky prawa szyemskyyego wyernyye zesnām, alye nye zesnām any podwyssa falszywey rzeczy, a wsyczky rzeczy mnye polyeczonye, wyernyye beze lsczy y ²⁾ sdrady bāndą podwysal. Thako ³⁾ my Bog pomagay y wsyczky szwyeczay.

(7). O solthystwyech, czo lyeżā w lyensky(m) prawyye. Gdyby dzyewka z bratām chczyala dzyal myecz ⁴⁾.

Kasde soltystwo albo woytowstwo, kthore lyesy w lyensky(m) prawyye, gdyby sye przydalo, yszby kthory taky solthysz myal dzyewkā y syny ⁵⁾, odvmarl obogega plodv māsczynskyyego y zenskyego, thedy dzyewka nye 68] moze polysyescz dzyedzyczstwa mymo brata, ale brat dzyeka (s) ⁶⁾ pyenyādzmyy ma odprawycz tym obyczagem: osaczowawsy on gymyeny, zaczyby stalo, tedy polowyczā sumy ma zaplaczycz, alye gesthlyby telko dwoyye dzyeczy bylo; alye gdyby wyaczey dzyeczy bylo ⁷⁾, tedy takim saczwnkyem ma bycz szaczowāno, a rosgodzysy na kasdā dzyeczyā rowno, tak na braczyv yako y na syostryy, rownym dzyalem mayā bycz syostryy odprawyony; a g(es)tlyby sye przydalo, yszby dzyewky smarly, thedy dzyedzyczstwa macyerzy w lono nye przyvmyerayā, alye sum(m)a pyenyādzy takā wylkā, yko ⁸⁾ myala na nye przydz, aczyby tesz w takim lyenyye srodzylly sye wsyczko dzyewky, a māsczynskyyego plodv nye bylo, thedy dzyewky, g(es)tly g(es)t wolya pana onego, za czygym przywyllyegem y na czyym dzyedzycztwyye solthystwo g(es)t, nye dzyedzyczay alye na pana soltystwo spada a pān moze dacz, komv chce. A wsakosz wzdy on pān, na kogo spada thakym prawe(m), ma czym dzyewky opatrzycz, a nye thak prosty ony s gymyeny wyvpscycz, a tho prze thā przyczynā, yze przodkowyye takych albo thychtho dzyeczy, na pvstey zyemy alias na surowym korzenyv sadzylly sye, a pān posyada wgymyeny naprawne s pozythky ⁹⁾.

Konyecz vstaw krolya Kazimirza trzeciyyego polskyyego ¹⁰⁾.

¹⁾ S I. iakokolwiek.

²⁾ S I. bez zlosczy a.

³⁾ W. tego.

⁴⁾ W. dodaje »VI«.

⁵⁾ W. dodaje »albo syna yednego«.

⁶⁾ W. — S I. alye brath dzyewkę.

⁷⁾ S I. opuszcza to zdanie »alye gdyby wyaczey dzyeczy bylo«.

⁸⁾ W. yako.

⁹⁾ W. a pān posyada gymyeny s pozytkyy naprawne etc.

¹⁰⁾ Tu się kończy rękopis Wislicyā zwany. Dalsze pomniki podajemy już tylko wedle tekstów zawartych jedynyye w rękopisach Stradomskyyego i Świētocyerskim.

85]

XI.

Poczynają szyć prawa albo statuta zyiemska Kazymirza kroly polszkyego.

My Kazymyrz z lasky bozey krol polszky etc. z rząndzenya boskyego pospoliczye z nassyimi ryczerzmi obaczywssy ¹⁾ sąndzenie rozmagite w nassem panistwie albo krolewstwie ²⁾, nie z rozeznanya sprawiedliwego prawa alie z gich głow własnego smyslu rzeczy niektore zkazvya, a tako sie dzywnie toczą w konczoch swych, a z stego sie rozmagite mnożą myesski myędzy slugami nassyimi, przeto ku czczy a ku chwalye Boga wssechmogącego y Matki yego y Zboru niebieskiego y doskonalemv vzythku poddanych nassyich nalyezlismy, ize takie sąndy albo prawa odtychmyast nie mogą ³⁾ bycz trzymany na wieki, alie wedlie tych praw tako vstawyonych wssyczczy y pospoliczy sąndzye mayą zkazowacz y sąndzycz, a to vstawienye mocznie a wdzynczny aby trzymali.

(1). O dozyskowanv ymienya. Capitulum ⁴⁾ I.

Chczemy, aby wssythki nasse vstawienya, wydane w Vyslyczy na valnem seymie, nie patrzyli rzeczy przeminalych, alie telko nynieyssych a przysslych tako, ysz gdy kto ⁵⁾ kogo pozowie o dziedzicztwo w pienądzych zastawione przed sąnd, a ten to vynny na zawitem rocze nie stanie, tedy powod dziedzicztwa ziscze, pienądzy wy(n)nemv nie dawssy.

(2). O rozyezdzye granycznem. C. II.

Cząstym nassyim bywany(m) ⁶⁾ myędzy nassyimi poddanymi czyasskie rzeczy albo strawy w rozyezdziech granicz ich pochodzą a niezgody niewymowne: a przeto tako ma to bycz, yze lozyska rzek, ktore cieka myędzy dziedzynami, a gdy są ktore dziedzicztwa w sąszyedstwie tako, yz kazde dziedzicztwo swoy brzeg ma, a gdybyto ona rzeka obroczyła sie yndzie nie z lyvdszkiego rząndzenya, alie sama swą moczą, tedy ono yey pirzwe a stare lozysko za pewne granicze ma bycz trzymano; a gdyby sie z stego vczynilo yezyoro, tedy lyvdzie wssytczy obu wszy mayą w nye(m) lowicz ryby, a rzeka ta ysta ma bycz zaszyą na swe mieszcze obroczona.

¹⁾ S I. dodaje tu »rozmaite« i drugi raz po wyrazie »sądzenie«.

²⁾ S I. krolewskie.

³⁾ S I. nie mają.

⁴⁾ S I. opuszcza wyraz »Capitulum«.

⁵⁾ S I. opuszcza wyraz »kto«.

⁶⁾ S I. bywaniem.

(3). O thych, czo pod chorągwyą sie nie stawya. III ¹⁾.

Nyektorzy z nassych ryczerzow, gdyby na grodziech naprzecziwko nieprzyyacielom polozeni byli a pod chorągwyą sie nie stawya, gdziezo y(n)ny ²⁾ braczya ych są, vstavilismy, aby kazdy ryczerz albo panossa pod podnieszoną chorągwyą stanowiskiem swy(m) byl, aby naprzecziwko nieprzyyacielom wiedzial swe pewne mieszcze dla obrony swey chorągwie; a chcemy, aby taczy przez podkomorzego nam byli postawieni, gdyby pod chorągwyą nye byli, a konie ych podkomorzemv mayą bycz za winą.

(4). Gdy kto od sąndv odydzie przed zkazanym. IIII.

Sampierz ma goszczyowj (s) zaplaczicz przed sąndem a nie ma odstąpicz aliz zaplacziz, czo na niem zyskano, bo niektorzy odchodzą od sąndv, aczkoli ³⁾ zkazani bąda, swą krnabrnosczią albo dla niedostatku niezaplaczivssy ⁴⁾. Przeto chcemy, aby taczy, gdy prawe(m) zwyczajeni bąda, aby byli dani w ręcze swych powodow zwyżani; a gdyby z ych yącztwa vcziekli, tedi są prawi yącztwa y dlugu, wyjąvssy, zeby bylo o złodziejstwo.

(5). Kogo czyądzaya przez czasu albo niewi(n)nye. V.

Gdy sąndzia y yego vrzędniczy czyądzaya kogo niewin(n)ie, przeto vstavilismy tako: gdyby ktory sąndzia albo pań czesnik albo ych vrzędnik albo oprawcza albo ktorykoli ⁵⁾ za niektore wystąpy albo vczynki o winy sąndowe niektorego nassego ziemyanina bogatego albo vbogiego czyądzalby albo kazal czyądzacz konmi albo bydlem albo niektorym ich dobrem, tedy to wzyąte nierozdawayacz, ani rozdzielyayacz ma za dwie niedzieli chowacz, gdybyto bylo lyeccie, a gdyby bylo zymie, tedy za oszm dni; a gdy czy, czo czyądzali, nie bąda miecz dosyczvczynienya od czyądzanych albo g(es)tli swey niewi(n)nosczi nie okaza, tedy czy, czo czyądzali, mogą sobie ona rozdzielicz y podzyecz, gdzie chcą. A gdyby tez czy sąndzie albo vrzę(n)dniczy to sobie przed czasem wypisany(m) rozdzielili albo stracili, tedy mayą podlie ssaczu(n)ku zaplaczicz, acz on na to przyszyaze, a poku-
86] piwssy viną pyatnadziesczią wroczi etc. |

(6). O pyączą(n)czy synow za zywota oczczow. VI.

Ustawilismy, yze synowie za zywota oczczow mayą oczczowską pyącząncz myecz a ynssey nie mayą myecz ani pozywacz.

¹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

²⁾ S I. gdzie im.

³⁾ S I. aczkolwiek.

⁴⁾ S I. zaplaczivssy.

⁵⁾ S I. ktorykolwiek.

(7). O ssolthyszyech. VII.

Vstawilismy, aby niedzielni ssoltyszy tako duchownych iako szwietszkich podlug ych ymienya na wsselką¹⁾ woyną albo wyprawą s nami mayą yydz.

(8). O duchownych dziedzycztwa mayanczych. VIII.

Vstawilismy, ize duchowni naszego krolestwa ymienya mayączy, mayą s namy na woyną ydz albo przyrodzonym ymienye rozdacz; g(es)tli nieczo s tego nie vczynią, ymyenya swe wiecznie straczą, ktore na nas spadna.

(9). O prokurathorzech. IX.

Ustawilismy, ize kazdy czlowiek w sąndziech krolestwa naszego moze miecz swego procuratora.

(10). O sąndzyech. Capitula²⁾ X.

Vstawilismy, aby yeden w Krakowie, w Sandomirzv y w ynnych zyemyach nassych sąndzya byl, tako, yz gdy sie nam w niektorą z stych zyem przygodzy przyyechacz, chcemy, aby sąndzya y podsąndek tychto zyem w duorze nassem slussnye sąndzili, Tez zdawamy tymto sąndzyam mocz, aby odtychmyast w rzeczach wielkich tez y zyemskych rok mogli czynicz niedaley we trzech niedzielyach; alie gdy rzecz bąndzie zyemaska dziedziczna, to ma sąndzya albo podsą(n)dek nam obyawicz, a my to mamy z nassymy ryczerzmi zkazowacz, nizli bychom³⁾ byli niektorą potrzebiznoszczyą przegabani etc.

(11). O sąndzyach woyewod. XI.

Chcemy tako miecz, aby woyewoda krakowski yednego a woyewoda sąndomyrski drugiego sąndziego swego myal, a tako y w ynnych ziemyach nassych chcemy myecz.

(12). W ktorą godziną są(n)dzya ma są(n)dzycz, a do⁴⁾ ktorego czasu. XII.

Przeto vstawilismy, aby sandzie w dni rokov od zaranya az do poludnya albo do dziewyątey godziny sąndy swe mieli o rzeczach ktorychkoli⁵⁾ dzyalacz; a gdyby w tento dzien rzeczy prawuyących rozeznacz nie mogli, tedy na drugi dzien do takyeyze godziny ty rzeczy rządnie myądy stronami skazowacz. A gdyby niektora strona nie byla ku rokovj, ma bycz wolana woznym trzykroc, a gdy nie stanie, rzecz swą straczi.

¹⁾ S I. wyraz »wsselką« przestawia po wyrazie »woyną«.

²⁾ S I. opuszcza wyraz »Capitula«.

³⁾ S I. nizlibychmy.

⁴⁾ S I. wyraz »do« opuszcza.

⁵⁾ S I. ktorychkolwiek.

(13). O sądzyach myasth. XIII.

Yakozto sądzie zwykli byli sobie mieszczcza nienaznamyonowane miecz, przeto vstawilismy, yz krakowski pań, słowie castellañ, na trzech ma sziedziecz, to g(es)t w Andrzezowie, w Wyzliczy a w Cracowie, takiez sądomirski y drudzy panowie nassyh ynssyh zyem.

(14). O zkazanyv y o rzeczy sądzoney ¹⁾. XIII.

Nye ma bych (s) w sądzie ani laska przyyacielszka, ani nienawisz, ani boyazni, yedno yednego Boga mayą przed oczyma miecz, aby tez w tem swey czci nie narussyli. A przetosmy to tako ²⁾ vstawili, gdyby który sądzia ziemski albo ³⁾ polieczony opuszczwssy boską ⁴⁾ boyazn, zkazal ktorego ziemyanina albo pacholka drugiemv nakladayancz o dziedzictwo albo o niektorą pewną rzecz, przed sąnd przywiedzioną, a dlyatego strona skazana odzywa albo odwolawa do wyssego p(ra)va, a obyczay g(es)t w polskiem prawie, yze sądzia, ktorego strona skazanye odwolawa, niepirzwey ma ani winyen bronicz ⁵⁾ słowie oczyszczyc swe skazanye, aliz pirzwey od strony yemv bąndzie dano albo bąndą mv dany skory kvnye, to g(es)t kvni kozuch, a gdyby thesz przez stroną byl dokonañ, tedy mv ma skorki ⁶⁾ wroczicz se sromotą albo trzy grzywny wzyañthe z winą pyąnadzieszczyą swe(m)v przeciwnikowi dacz.

(15). O pozwyech, yako mayą bycz. XV.

Gdyz z niezwyeczayv pozwow vczynszeniya albo przykrosci od sądu nassyh poddanym pochodzą, przeto my naprzeciwko themv chcancz bycz, vstawyamy, yze wozny albo raczce pozwoy ⁷⁾ swych bez obyczayv nie mayą noszycz, albo nye ma, alie swym znamyenyem, to g(es)t s ⁸⁾ paliczą ma przyydz do pana wszy, kmieczyom nyczs nieczynya(n)cz, a ma przyydz 87] do dwora albo do domv yednego kmieczya ⁹⁾, ma lyst podacz | y swą paliczą thknąc albo lyaską, a wolacz go pozywayąc, a ma powiedziecz, z szczyyego kazanya to czyni albo naprzeciw komv pozywa, albo ocz pozywa. A gdyby kmieczye wynny byli tako, iako y pań ich, tedy wozny ma tez takiez ye pozwacz, v kazdego wroth wolayancz albo lyaską tykayąc; a gdyby tez kmieczie nie byli wynni pana swego, chcemy y skazyemy,

¹⁾ S I. sądowney.

²⁾ S I. dodaje »vmyslili y«.

³⁾ S I. a.

⁴⁾ S I. bozą.

⁵⁾ S I. wyraz »bronicz« opuszcza.

⁶⁾ S I. skory.

⁷⁾ S I. pozwow.

⁸⁾ S I. alie.

⁹⁾ S I. abo do kmieczego iednego domv.

aby nie byli vdrączeni takymito pozwy, a gdyby byli vvyieni¹⁾ albo nagabani, tedy ten, kto pozywa, w vynie pyatnadzieszczyą ostanie.

(16). O pozwany na dworze krolewskim. Capitulum XVI.

Przygadza sie z nierząd^v, yz²⁾ nassy sluzebniczy na nassem³⁾ dworze zastani, pozywani bywają nierządni przed nas albo sąndzie nasse⁴⁾, przeto chcąc^z to vtwierdzycz, vstawilismy tako, gdyby byl na nassem dworze naliezyon⁵⁾ a przed nas albo⁶⁾ naszego sąndzyą⁷⁾ pozwan, tedy powod albo sąndzya pozwanemv ma powiedziecz albo napisawssy dacz, by odpowiedzial teyto rzeczy; a gdyby to sslo o dziedzicztwo albo o sv(m)ną pienyądzv XXXX grzywien, tedy ma mu bycz rok dan za trzy niedzile przed sąndzie(g)o.

(17). O themze. Capitulum XVII.

Skargą zalobliwą slysselismy, iako sluzebniczy albo vozny po ziemi wloczą(n)cz sie, vbogie ryczerstwo, slugi nasse albo wszy zakonne nagabają, wymyslyają(n)cz na nie dziwne obyczaye, tako, yze ye pozywają niewin(n)ie a sobie wolnie ym roki dawają, a to chcąc^z, aby ye poniewoli czczono. A przeto my to chcąc^z zlomicz, vstawilismy, aby odthychmyast wozny pod straczeny(m) swych vřądow y wssytkiego ymienya bez woliey sąndziego nagabacz ych nie szmieli, a mimoto mają sie lyakacz oblicza przezenya.

(18). O pozwiech. XVIII.

.zastokroc sie przygadza dlia przyrodzonych, przyyacziol albo slug sąndzie swe zkazanie zwykly powtarzacz ynakssym obyczayem: vstawilismy, aby odtychmyast ktokolibąd^z ktoregokoli⁸⁾ stadla nie przystapil ku sądowj bez potrzeby; bo yedno naprzecziw temv vczynya, tedy ną(m) winą piatnadzieszcza przepadną.

(19). Ktorzy sie wymawyają pany swymi z vczynku niektorego. XIX⁹⁾

Przygadza sie, iako gdy niektorzy o niektore ich zle dopusty y winy do naszego slyssenya wyzwanv bywają, tedy mienya pany swymi, a mienya isz to ych kazany^m tyto dopusty albo winy, poczynili. A tedy my to pobaczywssy, yze tako pozwani o wsselki wystą(m)p albo winą w nassem

¹⁾ S I. vwinieni.

²⁾ S I. ze.

³⁾ S I. swem.

⁴⁾ S I. pozwani bywaią przez nas abo sądzi nasse.

⁵⁾ S I. dodaje »tako«.

⁶⁾ S I. dodaje »przes«.

⁷⁾ S I. sąndziego.

⁸⁾ S I. ktokolwiekbąd^z ktoregokolwiek.

⁹⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

sądzie mają odpowiadacz, a gdyby na to mieli nassych przodków przywilyeye albo twardosci, to wssyczko kazymy y lamyemy; a gdyby na takie pozwanie nie stali ¹⁾, yvz są przepomozeni z sprawą ²⁾.

(20). O pozwyech. XX ³⁾.

Podobnoscz smyslu nas navcza ⁴⁾, aby sądzie chcą(n)cz swe sąndy miecz, mieli swe sluzebniki albo wozne. A przeto vstawilismy, aby odtychmyast owsselki zadny sąndzia ny przez kogo ynnego, yedno przez swego wlasne(g) o woznego ⁵⁾ swe rządzil pozwy; alie ryczerze wyssy przez listy, wyyawssy o niektory dopust na dworze albo na sąndzie, to ma kazdym slugą sąndzia pozwacz.

(21). O themze. XXI.

Ustawilismy, gdyby kto pozwal albo pozwacz sie gotowil niekogo bez powoda, a tedy ten poziwayaczy pozwanemv winą, czo rzeczona píanadzieszczia, zaplaczy. Przeto zkazvyemy pano(m) sąndzyam y podsądkom, aby takichto pozwow bez powoda ⁶⁾ nie dawali.

(22). O themzeto. XXII.

Gdy kto o dziedzictwo bądzie pozwan a stanawssy mieni, yz nie byl tez drugi dzieczycz doma tegoto dziedziczthwa, alie g(es)t w czudzey stronie, przeto vstawilismy, yz ma bycz wolan w parachygi, gdzye przyslucha, przez woznego trzykroc, aby stal a rzecz swą ognal, a ma yemv pewne mieszcze y rok naznamyonowacz; a gdy nie stanie, tedy yego niestanye przecz onemv na zkazanye etc.

(23). O chytroszczy y vpornoszczy. XXIII.

Ustawilismy chcącycz pomsczycz pirzwey vpornosci albo krnabnosci, wozny ma sse dwiema slugoma sąndziego do wszy yechacz, gdyby yedén pan sam byl winyen, yedno dwiema woloma ma bycz czyądzan, a gdyby kmieciez byli win(n)y a pozwani, tedy kazdy po wolowj ma bycz czyądzan. A takiez chcemy y za wtorą ich vpornosc; a gdyby trzeci raz pan teyto wszy byl vporny albo krnabrny y kmieczye, tedy vstawilismy, yze straczy naprzecziwko dzialayaczemv. A zkazvyemy tez, yze thyto woly czyądzane sąndzya dwie niedzieli lieczie a zymie oszm dni mają chowacz, a taczyto wolowie nykomv, yedno nam albo nassemv sąndziemv spadną; a gdy taka

¹⁾ S I. nie stanęli.

²⁾ S I. sprawa.

³⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

⁴⁾ S I. uczy.

⁵⁾ S I. opuszcza wyraz »woznego«.

⁶⁾ S I. powodom.

czyżają albo woly przez onego pana albo kmieczya była odbyta albo odbyty, tedy przepadną ¹⁾ winą nam piatnadzieszczya a sądziemv drugą, a wzdy oną czyżają albo woly mayą przygnacz z drugą winą piatnadzieszczya zupełna; 88] a gdyby czy yszczy | nie dali szye czyżacz a sądzzya nye g(es)t tak moczen, aby ye czyżdzal, tedy oni mayą bycz naszą winą karani, która rzeczona szyedmnadzieszczya.

(24). O temze. XXIII.

Nymoto (s) y przez częste czyżdzanie częstokroc vbstwo wielkie sskody czyrpyą y vczynienya tako snadz bez ych winy y panow swych; alie my chcżancz ²⁾ to oddalicz, vstavilismy, aby odtychmyast sądzzya y pod sądek na czyżają nyczs wyączey, yedno dwu czelyadniku poslal z woznym, a teze aby niewy(n)nych albo sądownie przepomozonych (s) nie szmyal kazacz czyżdzacz; a gdyby naprzecziwko temv vstavienyv bez win albo krnabrnosczią sądzi albo podsądkow byli czyżdzani, tedy ich czyżają ma bycz ym dāna na rākoyemstwo, aby tento pān albo yego kmiecie vkazali swā niewi(n)noscz; a gdy tego dokazā, tedy sądzzya albo podsādek od kazdego, kogo slal na czyżają, ma onemv panv winā pyatnadzieszczya pokupicz y zaplaczicz.

(25). O temze. XXV.

Nymoto (s) wina ³⁾, która rzeczona sziedmnadzieszczya, ma bycz w nasz skarb wlozona, alie we czterzech czlonkoch telko: pirzwy o pozogā, gdy bāndzie obwinyon, a nie moze sie sprawicz; o dobrowolney drogi gwalt albo rozboy; trzecie, gdy kto nassego sądv nieważancz ⁴⁾, miecza albo korda dobandzie; a czwarte, gdy kto prawe(m) zmozon, dosycz vczynicz nie chce, a swā krnābrnosczią precz odstāmpi od sądu ⁵⁾.

(26). O krnābrnoszczy albo vpornoszczy. Capitulum ⁶⁾ XXVI.

Gdy kto kogo pozowie a sąmpierz na rok stanie a powod nie stanie, tedysmy to tako naliezli, yz powod swā rzecz straczil; a gdyby tez sąmpierz nie stal na roku yemv naznamionowane(m), a powod przez posla swego stanie, tedysmy vstavili ⁷⁾, yz sąmpierz ma bycz dwiema woloma czyżdzān etc.

(27). Gdy ktho puszczon bāndzyc w vyāzanye. XXVII.

Iakosmy vstavili, gdyby kto o wielką głownā dziedzicznā rzecz pirzwe, wtore y trzecie byl pozwān, a nie stanie vporne na rok yemv naznamyō-

¹⁾ S I. przednā.

²⁾ S I. Alie niechczāncz.

³⁾ S I. Miemotho.

⁴⁾ S I. niebaczāncz.

⁵⁾ S I. od prawa.

⁶⁾ S I. opuszcza wyraz »Capitulum«.

⁷⁾ S I. vstanowili.

nowany, a dlya takiej vpornosci tegoto pozwanego powod na trzeciem rocze stanie, a tamto na trzeciem sąndzie ma bycz przez sąndziego naliezyono y skazaño, yz ma bycz wpuszczon w giste wwyżazanie y ¹⁾ trzymane dziedzicztwa; alie gdyby tez zaloba byla obliczna o dług albo o ktore rzeczy zastawione, a gdyby pozwańi na rok yemv naznamyonowany pirzwe, wtore, trzecie nie stal, zkazalismy albo sezwalyamy ²⁾, yz powod rzeczy zastawione po trzeciym rocze ma miecz mocz dacz, podziecz, gdzie chce. A gdyby powod bral niektore rzeczy a ono za yego nie stogy a zamilczy tego, ma miecz na tem dosycz, czo wzyał; alie gdyby to mowil, a za yego yescze nie stogy, ma sobie napelnicz. A gdyby ty rzeczy za wyątsse ³⁾ pienyađe, nyzly yemv dluzno, ma to onemv, czo yest nazbyth, wrocycz.

(28). Kto da komv czo na borg. Capitulum XXVIII.

Konyecz swarom chcżancz vczynicz, vstawilismy, gdyby ktory mieszczanyn albo kupiecz niektore rzeczy swe dal niectomyv zyemyanynowj na borg albo wzajem pozyczy, a on mv sie listem swym o takito dług zobowyaże, tedy mieszczanyn seszwyadczywssy tegoto takiego targu, otrzyma pienyađe albo tez ⁴⁾ win(n)y swą go przyszyagą obbandzie.

(29). Gdy kto bandzie pozwań o gwalt. XXIX.

Tez aby potwarzam droga byla zamknyona, vstawilismy, gdyby kto dobrej wyary byl przed sąnd pozwań o niektore gwalty, tedy on, czo mieni, ma dowiescz, alie wynny ma tego swą przyszyagą odbycz, a o zlodziejstwo ma sie ⁵⁾ szwyadky wywieszcz.

(30). O doszwyadczenie sslyachecztwa. XXX.

Gdy kto mieni sie bycz sslyachcziczem, a drudzy sslyachczicy tego mv przą, a on sie mieni dowiescz swego rodu, tedy ma wiescz ssescz mązow sslyachczyczow z swego rodu, ktorzy mayą przyszyąndz, yz on g(es)t ych brat w pirzwe(m) pokolyenyv, a se wtorego y trzeciego pokolienya ma po ⁶⁾ dwu szwyadku wiescz.

(31). Kto kogo obwyny o rany. XXXI.

Slysselismy, yze Pyotr gonyącz Stanisława na vliczy, czyąsko ranil, a gdy y Stanisław do sąndu przywiedzie, Piotr aczkoli ⁷⁾ to mieni, yze go

¹⁾ S I. opuszcza »y«.

²⁾ S I. zwolani.

³⁾ S I. dodaje »przedal«.

⁴⁾ S I. teze.

⁵⁾ S I. dodaje »swymia«.

⁶⁾ S I. opuszcza wyraz »po«.

⁷⁾ S I. aczkolwiek.

ranyl on, alie to mieni, yz nie yego początkiem, alie onego, a yze go Stanislaw pirzwey ranił, y tego mieni dowieszc, tedy my dozwołili Piotrowj szwyadki wieszc, a tedy rany swą przyszyągą otrzyma.

(32). Gdy ktho komv pczoly pokradnye. XXXII.

Przywyodł Piotr Iana ¹⁾ przed sąnd mieniąc, yz pczoly yego bral a w noczy w dom wnyosł, a tego mienil doszwyadczyzc; a Ian seznał ²⁾, yz to yest yego domv własny myod. A tedy Piotra ³⁾ sąndzya pytał, g(es)t-89] liby lyvdzmi ⁴⁾, | ktorzy widzieli, mogli doszwyadczyzc ⁵⁾, a Piotr ⁶⁾ odpowiedzyl, yz nie moze takich szwyadkow miezc. Mysmy tako wstawili, zkazacz Iąnowj ⁷⁾ przyszyąga, a thym praw ma bycz.

(33). O doszwyadczenyv ran. Capitulum ⁸⁾ XXXIII.

Kyedy Piotr naprzecziwko Iąnowj polozył zalobą, aby mv on cztery rany zadal, a Ian to poznawal, yz to vczynil, bo ⁹⁾ on na dom yego bronną ¹⁰⁾ rąką nabyezal a tamo w domv yego mathką albo szyostrą albo brata albo dzieczi poranyl, ktorą raną, aczkoli wozny widzyl, a gdyz bąndzie przez sąndziego pytał a zaprzy, a Ian po zaprzenyv woznego pomienil ynssymi dobrymi lyvdzmi teyto wyny dowieszc, tedy my zkazugemy, yz ma bycz Ian dopuszczon wyeszcz szwyadky etc.

(34). O thąkyemze doszwyadczenyv. XXXIII.

Pyotr skargą kładł na Iana, aby go on ranił, a Ian seznał, yz go ranił tez. Piotr mienil tego doszwyadczyzc, a mysmy tako skazali, gdy Ian mieni w takieyto swadzie, yz Piotr sam sie ranił, tedy Iąnowo doszwyadczenye ma bycz dopuszczono ¹¹⁾, a gdy nadewssyczko Piotr byl vranyon, tedy iako g(es)t obyczay, Piotrowa przyszyąga bąndzie dopuszczona o zadanyv rzecz (s).

(35). Iaczy szwyadkowie mayą bycz ¹²⁾. XXXV.

Chczamy, aby czy, ktorzy są w klyąthwie, nie szwyadczyli; alie gdyby czyyą rzecz bąndąc prawdziwa, myala vpad miezc dlia onego klyą tego szwyadka, on ma rąkoymyą postawicz, yz ma tento klyąthwy zbycz.

¹⁾ S I. Ian Piotra.

²⁾ S I. a Piotr sie znawal.

³⁾ S I. Iana.

⁴⁾ S I. liudzie.

⁵⁾ S I. a iemi moglby doswiaczczyc.

⁶⁾ S I. Ian.

⁷⁾ S I. Piotrowi.

⁸⁾ S I. opuszcza wyraz »Capitulum«.

⁹⁾ S I. po.

¹⁰⁾ S I. obronną.

¹¹⁾ S I. doswiathczono.

¹²⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

a onby prosił onego, czo y¹⁾ kłnye, aby gi skłyąthwy wypusczył dla takiego szwyadecztwa, a on nie chce, tedy vstawyąmy, aby przyyąth w szwyadecztwo a moze szwyadczycz.

(36). O szwyadkoch, którzy są stronye przyrodzony. XXXVI.

Conrad domv zyskuye na Domieniku a na doszwyadczenie tento Konrad sseszcz powiedzie szwyadkow, jako sąndzya zkazal, którzy szwyadkowie są: pirzwj Iakub, drugi Piotr, trzeci Wawrzynyecz²⁾ stryy tego³⁾ Konrata,⁴⁾ yednacž przyyacielski, a tento Dominyk, gdy szwyadki mienyono, nie odwołal bliskosczy przyrodzonych, a mieni, yz tego sąm zyskal. A my to vbaczywssy⁵⁾, yz zwyczaj g(es)t, yz przyrodzeni bywayą przyyacielsczy yednacze, skazalismy szwyadecztwo Iacubowo⁶⁾ pomocno bycz Konradowi na wieky.

(37). O dawnoszczyach. Capitulum 7) XXXVII.

Zkazalismy y vstawilismy, gdy kto mnima sie miecz bliskoscz ku niektoremv ymienyv, ktore kto yawnye trzyma, a gdy za trssy lyata y za trzy mieszyącze w mirze, w pokoyv bąndącz, to zaczirpi a dopusczy mv dziedzicztwo trzymacz spokojnie bez wsselkiego⁸⁾ vpominanya, ma o to wiecznye mylczcz.

(38). O dawnoszczy zastawney. Capitulum XXXVIII.

Gdyby niekto trzymal w zastawie niektore dziedzicztwo, vstawilismy, gdy⁹⁾ nie mass tego, czo zastawil, tedy yego nablissy przyrodzeni przed sąndzyą nassym mayącz kopyyą albo w parochygi, gdzie to dziedzicztwo zastawione przyslucha, vczyni przynamniey yednacž w rok szwyadczenie albo na wielkich wieczoch, yz to dziedzicztwo w takich pienyądzoch zastawiono, iako g(es)t, a to ma czynicz az do pyątnascie lyat, tedy we trzydziesci lyat yescze ye moze wykupicz; a gdy tego nie bąndzie czynicz do pyączinascie lyat, tedy od dziedzicztwa odpadnye.

(39). O dawnoszczi mązathek, panyen y wdow. XXXIX.

Gdyby niewyasta mązathka ku niektoremv dziedzicztwu mienila miecz blyskoscz ktorymkoli¹⁰⁾ obyczayem, a gdy przed dzieszyączyą lyat o to

¹⁾ S I. go.

²⁾ S I. pierwszy Mathys, drvgi Marek, trzeci Grzegorz.

³⁾ S I. thegato.

⁴⁾ S I. dodaje »tęn«.

⁵⁾ S I. obaczywszy.

⁶⁾ S I. Maczieiowo.

⁷⁾ S I. opuszcza wyraz »Capitulum«.

⁸⁾ S I. wsego.

⁹⁾ S I. dodaje »go«.

¹⁰⁾ S I. ktoremkolwiek.

nyczs nie czyny a przepuszcza trzymacz spokojnie, tedy ta nyewyasta od wssythkiego prawa swego odpadnie. A takiez wdowa, gdy w niektorey bliskosci w mirze, w pokoyv bandancz, do dzieszyაცი lyat onemv, czo trzyma ¹⁾, zamilczy, ma o to yvz wieczne milczenye miecz. A takioto dawnosci nigdy nie stoyą, yedno gdy mir, pokoy w ziemi, alie w valką mieszcza nie mogą miecz. Takiez y czy, czo zgymani od Tatarow w yaczthwo, zadney dawnosczy gym nie przypisuyemy.

(40). O dawnoszczi plotu. XL.

Francissek polozył zalobą naprzecziwko ²⁾ Grzegorzowj, yz on w yego dziedzycztwie postawil ploty, a przy tych plocziech wssythki bandącez vzytki pobral; alie Grzegorz odpowiedzial, yze tento Ffrancissek w teyto wszy we dnie y w noczy byl y g(es)t, a tako za dwie lyeczcie mylczal, ani go Ffrancissek o to namnieyssym slove(m) nie vpominal o ty ploty. A my tako vstawili y nalyezli, gdy Ffranczyssek milczal dwie lyeczcie, tedy mv dawnoscz dwu lyath sskodzy.

(41). O dawnoszczy szyroth. XLI. |

90] Franczek synowiczą swą Lyvczyyą bandącą w mlodych lieczciech, szyrota, z ymienym tako dobrym, yako sto grzywien, w swą opieką wzył; a gdy lyat nie byla dossła, on yą za mąż dal se XX grzywien; a we czterech lyeczciech tato Lyvczyya o ostatek sie swe(g)o wyana napominala, a Ffranczek odpowiedzial, yz ona ssedssy za mąż, dlugo za trzy lyata milczala a nie vpominala mnie o to ymienye. A mysmy to ³⁾ tako vstawili, gdyz ta Lyvczyya za mążem swy(m) byla trzy lyata a nie vpominala sie o to ymienye, yvz ma wieczne mylczenye myecz ⁴⁾, gdy dawnoszcz wytrzymana ⁵⁾.

(42). O dawnoszczi dziedzictwa nyedopłaczonego. XLII.

Franczyssek przedal Grzegorzowj dziedzictwo, a natychmyast Grzegorz Ffranczisskowj zaplaczil XXXX grzywien, a ostatek szlyvbil na roki zaplaczicz; a tako tento Grzegorz niewczyniwssy zaplaty cztery lyata, ymienye ⁶⁾ trzymal spokojnie. A tedy yvz blisko koncza czwartego lyata tento Grzegorz chce ostatek pienyądzy dacz Ffranczisskowj, alie Ffra(n)czyssek praczowal o to, yakoby swe ymienye zaszyą wywyodl, gdy mv tako dlugo sie zaplata nie zstala. Naprzecziwko temv my vstawyamy spokojne trzymanye yemv, kto trzymal trzy lyata y trzy myeszyacze to ymienye etc.

¹⁾ S I. zatrzyma.

²⁾ S I. prsecziwko.

³⁾ S I. opuszcza wyraz »to«.

⁴⁾ S I. opuszcza »myecz«.

⁵⁾ S I. zatrzymana.

⁶⁾ S I. dodaje »imienie albo«.

(43). O pamyathnem. Capitula ¹⁾ XLIII.

Ustawilismy, yze sandzia pamyathnego w rzeczach wielkich dziedzicznych albo niedziedzicznych nyczs wyączey, yedno cztyrzy gr. ma wzyącz, a w malych dwa ²⁾ etc.

(44). Gdy kmyecz w przygode komv nye chce pomocz. XLIIII.

Nagod knieczech polozyl zalobą na swe sąszyady, yz gdy mv w noczy koni byl vkradzyon, a tento Nagod proszil sąszyad swych, aby s nym szlyadem tego zlodzieya gonili, a oni nie chczyeli, a tako Nagod konya swego straczil. A tedy my to vstawili, aby mv gi ³⁾ knieczie zaplaczili.

(45). Gdy kmyecz kmyeczya ochromy. Capitula ⁴⁾ XLV.

Piotr skarzył sie na Iana, yz mv mieczem cztyrzy palcze vczył y na rąką go ochromil, a Yan tego zaprzal, abowiem tento Piotr po rocze zandal dosiczczynnyenya za chromotą. A my Piotrowj skazalismy samotrzeczyv o to przyszyandz, yz od Iana ma tho ochromyeny.

(46). Gdy ktho na sąndzyego myeni o niesprawne skazanie. XLVI.

Piotr czynil naprzecziwko sąndziemv Ianowj, yz naprzecziwko yemv zkazanie niesprawne zkazal ⁵⁾, a dlya tego zkazanya Piotr sąndziemv naganil. Mysmy tako vstawili, yz skazanie sąndziego nienaganyone, przed szyą w rzecz gydz ma sąndowną, a na Pietrze winą sąndzyam zkazuyemy zwyczajną.

(47). Gdy trze braczya maya yednego mlynarza. XLVII.

Franczek, Ffalyek ⁶⁾, Herych braczya, mayącz yednego knieczia albo mlynarza, Henrych trzeci brat za niektorego przestąpy mlynarzowy przed sąndzyą danym y wybranym, obyczayem zwyczajnym tegoto mlynarza sąndzicz kazal; a liepak ⁷⁾ Ffalko brat drugi przyssedssy zalvyącz na Herycha powyadal, yz yego mlynarza sąndzil. A tako my vbaczywssy, yz kazdy myal posczygacz swey krzywdy, zkazalismy, yz Henrych sprawnie sąndzyl yego.

(48). O kmyeczoch nieplodnych ⁸⁾. XLVIII.

Gdyz niektorzy knieczie z stego szwyata bez plodu zchodzą, wssythką puszczyzną ma pań po nich pobracz russayączą; alie to nie tak dzyszya

¹⁾ S I. opuszcza wyraz »Capitula«.

²⁾ S I. dodaje »gr«.

³⁾ S I. go.

⁴⁾ S I. Capitulum.

⁵⁾ S I. vczynil.

⁶⁾ S I. Waliak.

⁷⁾ S I. opuszcza wyrazy »a liepak«.

⁸⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

vstawyamy, yz wssythko ymienye ma spasz na nabyssie ich, a zelyaza na kosczyol.

(49). Kto komv konya pozyczy. XLIX.

Mykolay pozyczyl Macziewoj konya zdrowego, a on mv go wrocil chromego, a Macziew mowj, yz nie wye, iako mv to vrazenie przysslo. Mysmy zkazali, aby Macziewy chowal dwie niedzieli konya, yzby wyzdrowial; a gdy koni dotad nye wzmoze, ma oni przyyaczieskie, yako moze, nalosyz.

(50). O mazoboysthwie. Capitulum ¹⁾ L.

Vstawilismy, yz gdy kmiecz kmieczya zabiye, tedy ma dacz castellanowj winy trzy grzywny, a blyssym przyrodzonym ssesz grzywien; a gdyby nie zaplaczyl, ma glową za glową dacz.

(51). Gdy szlyachycz szlyachyczza zabyye. LI.

Vstawyamy, yz gdy ryczerz ryczerza zabyye, tedy ma za glową ssesz-dzieszyant grzywien dacz, a za ochromienie kazdego czlonku XXX grzywien(n), a za proste rany XV grzywien.

(52). Komv macz zabyya. LII.

Wawrzyynecz zalve na Marczina, yz mv macz zabil; odpowiedzial Marczyn, yz Wawrzyynecz nie yest dobrze vrodzony syn, alie prozney niewyasty ²⁾. My naprzecziwko ³⁾ temv glowy nye kazemy placycz.

91]

(53). O zboyczach. LIII. |

Zboycze, ktorzy czudze ymienye drapiezą, ma ym bycz wssythko ymienie zabrano, a gdyby ym gnyew v nas byl przeprosson, nye maya zadney czczy.

(54). O sskodach w zbozv. Capitulum ⁴⁾ LIIII.

Gdy kto zbuoze czyye bydlem swym popasie, vstawilismy, ize od kazdego bydlyacza ma qwartnik zaplaczycz temv, komv sskoda vczynil, a nie ma on, czo zaymveye bydlo, dluzey v siebie chowacz, yedno przez nocz pod szwyadomym, a nazayvtrz ma ye dognacz do nablissego dworu castellanowa.

(55). O pozoszczach. LV.

Iawno nam g(es)t, yze pozoszcze myast, stodal, ffolwarkow, domow, chcemy aby taczy niemiloszierną szmierczyą byli skarany a gdyby do

¹⁾ S I. opuszcza »Capitulum«.

²⁾ S I. prosney mathki albo niewiasty.

³⁾ S I. przecziw.

⁴⁾ S I. wyraz »Capitulum« opuszcza.

kosciolow wciekli, nie mogą¹⁾ tamo zbycz. Przetosmy vstavili, yz²⁾ oskarzeni o pozogi, gdyby naliezieni w mieszczech albo we wszyach niemietskich, mogą bycz przed myasto wywiedzeni, a prawe(m) polszky(m) odpowiadacz y zkazani bycz przed sąndzyą podług ich winy doszwyadczenya, a takyez y zlodzieyom ma bycz.

(56). Ktorzy panny gwalczą. LVI.

Są niektorzy, ktorzy od zlosci swey nie chcą sie odwrocicz a nie boya sie Boga any sromothy, dziewicze vczliwe gwalczą. My naprzecziwko temv chczańcz bycz, tako to sie nam y nassym rycierzom widzyalo na pospolitem wieczu albo seymie, aby to na wieki bylo trzymano, yze taczy vszylcze panien albo pani, gdyby obwolani, w prawie polskiem przed pospolitym sąndzyą mogą bycz sąndzeni, zkazowani³⁾ y pomstą karani podług ich vczy(n)kow.

(57). Kto sobie przywlaszcza ynsse p(ra)vo, niz⁴⁾ ma na przyvileyv. LVII.

Vstavilismy, gdy w niektorey wszy opuszcza prawo niemietskie, a gdyby kto czo myal naprzecziwko ym czynicz, yvz sie nie mogą prawe(m) niemietszkym bronicz, alie prawe(m), ktorego vzywaya.

(58). O ktore winy kmiecie mogą wstacz od pana. LVIII.

Bo (s) są przyczyny albo winy, dlya ktorych wssytczy kmiecie mogą od swego pana przecz ydz: pirzwa, gdy pan gwalczy dziewczki albo zony swych kmieczow, albo gdy kmiecie za paniską winą lupya, albo gdy pan g(es)t w klyathwie rok y dzien s powynosci swey, za to mogą wssytczy kmiecie od pana takiego ydz, gdzie chcą.

(59). O dawnoszczy dzieczynney. Capitulum⁵⁾ LIX.

Gdyby dzieczyom lyat niemayącym od kogo sie krzywda zstala albo oczczowj ych, a gdy ocziecz vmrze, mogą dzieczy zyskacz krzywdy oczczowey, ktorey nie mogly obronycz lyat niemayących; a gdy lyata bandą miecz, mogą swych krzywd pozyskacz niedopuszczayancz sie daliey dawnoszczy zyemskiej.

(60). Gdy poczliwy mąż bandzie o zlodzeystwo obwynon. LX⁶⁾.

Ustawilismy z nassą y z nassych rycierzow wolyą, yz gdyby niektory dobry mąż albo rycierz, ktoremv nigdy zlodzieyska wina⁷⁾ nie dawana,

¹⁾ S I. dodaje »ich«.

²⁾ S I. ze.

³⁾ S I. maia bycz przed miastho skazowani.

⁴⁾ S I. nizli.

⁵⁾ S I. opuszcza »Capitulum«.

⁶⁾ S I. LXI.

⁷⁾ S I. ktoremu zlodzeystwa wina.

był obwinyon, ma sie z stego swą przyszyagą wyprawicz, gdyz to szwyadomo sąszyadom yego.

(61). Ktho czo spyączemv na drodze wezmye. LXI.

Idzyk zalował na Ffalka ¹⁾, yz gdy był vsnął na drodze, a on przyszedssy wzyął mv myecz y kaliethę, w ktorey były trzy skotcze ²⁾ pieniądzy; aczkoli mv ³⁾ myecz y kalieta wroczył, a wssakoz mienil, yze trzech skotczow ⁴⁾ pieniądzy nie bral. A my vbaczywssy, kazalismy Ydzykowej przyszyandz na pieniądze.

(62). Gdy ktho kogo psęm poszczvgie. LXII.

Idzyk zalował na Ffalka ⁵⁾, yz go pyes yego vyadł z nagabanya Ffalkowa, a tako, yz s tego vyedzenya dokazował sie chramacz, a Ffalko ⁶⁾ tego przal, a Ydzyk tego nie mogli dowiescz. A natosmy tako zkazali, yz Ffalko ⁶⁾ ma sie swą przyszyagą oczyszczycz.

(63). O zagassenyv szwiecze w swadzie. LXIII.

Idzyk zalował naprzecziwko Ffalkowej ⁶⁾, yz gdy sie swada zstala v nyego w domv, Ffalko przybiezawssy szwieczą zagaszil, a tako Ydzik nie wie, kto go ranil. Aczkoli Falek ⁷⁾ zagassenie szwiecze seznał, alie mienil, ze Ydzika sąm nie ranil; a mysmy zkazaly Ffalka ⁸⁾ winnym bycz w ranie Ydzikowej dlya zagassenya szwiecze.

(64). O ygranyv kostek. LXIII.

Chcemy, aby byla sskodna ygra kosteczna odrzucona. Vstawilismy, gdyby czyy syn mającz oczcza y macierz zywego ⁹⁾, a przeygralby nieyaka sv(m)ną pieniądzy, tedy macz y oczczicz nye mayą za ni powinnye placzcz onemv, czo zyskal. Takiez gdyby zydwie takyemv synowj pozyczyli pieniądzy, nie ma oczicz ani macz za ni zaplaczcz, a to ¹⁰⁾ przeto, yz nye ma zadnego ymienya za zywota oczcza y macierze.

92]

(65). O temze. LXV. |

Nykt nye ma niskym kostek na borg ygracz, yedno na gotowe pieniądze; a gdyby kto na kyem na borg zyskal pieniądzy, ten mv ma dacz

¹⁾ S I. Walka.

²⁾ S I. złote.

³⁾ S I. Aczkolwiek iemv.

⁴⁾ S I. złotych.

⁵⁾ S I. Walka.

⁶⁾ S I. Walkowi.

⁷⁾ S I. Aczkolwiek Waliek.

⁸⁾ S I. Walka.

⁹⁾ S I. swego.

¹⁰⁾ S I. opuszcza wyraz »to«.

y zapłacicz a nie rąkoymie; nagaballiby¹⁾ go slowy zlymi albo layanym, tedy mv ma winą zostacz za sromotą pyatnadzieszczyą, a nam takiez za nieposlussenstwo vstawyona.

(66). O drapyestwie ydanczych na woyną. LXVI.

Potrzebno g(es)t, aby nassy poddani spokoyno bydlili, a yzby nikomv nie sskodzili a w cznotach sie mnozyli. Nyektorzy ydancz przez ziemyą, wyątsse sskody czynią, nyz nieprzyyacielie, a przeto my chczańc tego poliepssycz, vstawilismy, yliekolikroc²⁾ przez zyemyą nassą na woyną yazda bąndzie, nykt nie ma staczye miecz we wszy alie na polyv, ani drapyestwa tako w bydlie y we wssythkich rzeczach nie mayą czynicz, alie mayą sobie budy z chrostu czynicz a domow nyczyych nie russacz; a gdyby kto vpornie naprzeczyw temv vczynil, tedy ma onemv panv, czyya wiesz g(es)t, sskoda zapłacicz y winą nassą pyatnadzieszczya.

(67). O ymyenyv, gdy macz vmrze. LXVII.

Uydz y sie nam y nassym ryczerzom, yz gdy dzieczyom macz vmrze, dzieczy v oczcza niektorey cząsći ymienya, poky drugiey zony nie poymie, nie mayą, nizlyby nierządnie ymienie roztrawial.

(68). O zlodzieystwie y czczy niemayących. LXVIII.

Chcemy to miecz, aczkoli³⁾ nass gniew odpuszczon y wina o zlodzieystwa y o sskody albo o krzywdy dobrym lyvdziom vczynyone, chcemy aby o to sądownie ym odpowiyadali a dosyczvczynili podlug zkazanya, a wssakoz ye⁴⁾ takie bezecznymi mamy, a nie mogą sie dobrym sslyachethnym rownacz, ktory(m) nigdy wina niedawana ganiebna. Tezto za bezecznego mamy, ktory zlodzieye przechowawa y s nymi lup dzieli.

(69). O lychwy. LXIX.

Nalyezlismy z nassymi ryczerzmi, aby zydowie nye mogli nyczs wyączyey od grzywny za tydzien bracz, yedno yeden qwarthnyk z dzyąką; a gdyby sie ym kto zapisal listem a we dwu lyatu go nie odnowyą a bąndą milczecz daley, tedy nie mayą sie z wyątssey lichwy, yedno z oney pizwey⁵⁾ vpo-minacz, a on ym tez nie ma spelnicz.

¹⁾ S I. a nagaballiby.

²⁾ S I. iliekolwiekroc.

³⁾ S I. aczkolwiek.

⁴⁾ S I. »ye« opuszcza.

⁵⁾ S I. opuszcza wyraz »pizwey«.

(70). Ktoby czyy lyas albo gay porąmbi. LXX.

Ustawilismy, gdy kto porąmbi dąmb na czyyem ymienyv, czyoby sie na oszy godzil, albo mnyeyszych dąmbczow nakładlby woz, tedy ma onemv panv winą zaplaczycz ssestnadzieszcza, w czyyem ymienyv to porąmbyl.

(71). Gdy czeladnik czyy w noczy ¹⁾ komv czo vkradnye. LXXI.

Vstawilismy, g(es)tli ktorego zyemyanyna, prelata, mieszczanina albo ktorego czlowieka czeladnik zboze niektorych kmieczyow w noczyby bral, slusse panv tego zboza albo yego slugam bronicz; a gdy kogo yymya, tedy konie sobie poborą, a gdy kogo przy zbozv zabyyą, za to nie ma bycz zadna pomsta. A onego pana, od kogo wynyda ²⁾ taczy zly lyvdzie, mamy w vynie pyatnadzieszcza y temv takiez, komv zboze brąno, karacz; a gdyby kogo s tych ranili albo zabyli, czo zyta bronyą, mayą dzieczyo(m) albo przyyaczielom zaplaczycz.

(72). Kto komv skurwyesyntshwo zada. LXXII.

Wsselkie layanie albo sromoczenye czlowieka ku gniewu przywodzi, a przetho tako to vstawyamy, gdy kto niewszczyagayancz yazyka sslyachczicz sslyachczyczowj rzecze, aby on byl kvrwj syn a nathychmyast nie odwoła tego, czo rzekl, ani tego doszwyczczycy ³⁾, tedy mv ma za sromotą zaplaczicz XXXX grzywien, bo yakoby gy zabil. A takiez gdyby ⁴⁾ to maczyerzy yego rzekl, w takąz winą wpadnie albo ma odwolacz y rzecz ⁵⁾: to czo(m) mowil, lgalem iako pies a iako przewrotny czlowyek.

(73). O wynach ryczerskich przez rozlyąnna krwy. LXXIII.

Gdyby ryczerz ryczerza albo sslyachczicz sslyachczicza vbyl bez krwie rozlyąnna, tedy ma dacz on, czo byl, winą pyatnadzieszcza, a temv, czo nie ma ryczerskyego prawa, grzywną grossow, a kmieczyowj sseyscz skoth ma dacz, ten czo bye.

(74). Gdy ktoby kmyeczya rany. LXXIII.

Gdy kto kmieczya rani albo zabyye do krwie, tedy za wssytki rany, czo mv zadany pyąnyądzy skaza, dwie cząsczi yemv, a trzeczya sandziemv, aby dąna.

(75). O tych, czo swą braczyą zabyyaya. LXXV.

Nyektorzy są zapamyątali, ize swą braczyą zabyyaya, a to radvyącz sie po nych ymienyv. Przeto chcemy, aby taczy braczya taką korzyscz

¹⁾ S I. Czeladnik czyi, gdy komv.

²⁾ S I. od ktorego wychodzą.

³⁾ S I. doswiaczczil.

⁴⁾ S I. A tez iesliby.

⁵⁾ S I. i rzekl.

po zabitey braczyey mający, aby sskodą myeli, a tako my ye zkazyemy y ych dzieci zbawymy wsselkiego własnego dziedzictwa, w ktorem 93] dziedzictwie ych przyrodzeni, aczkoli | dalssy, mają mocz miecz. A tez takie zabicie bratow przez tyto ony yych vczynek na wieki za złe mamy lyvdzi.

(76). O wynach szczepow. LXXVI.

Ustawilismy, gdy ¹⁾ niektore szczepy yvz przyyathe y wkorzenyone wykopany bandą w lyesie albo w dambrowie, ten czo wykopa, ma ssescz grzywien dacz.

(77). Gdy kto komv czo bez prawa wezmye. LXXVII ²⁾.

Gdy niekto komv plasz ³⁾ gwałtownie albo czo ynnego sąszyadowj swemv swą szmyaloscią wezmie, prawe(m) niezyskawssy, ma wrocicz pokupiwsy VI grzywie(n).

(78). Ktho komv gwałthem rolą poszyeye. LXXVIII ⁴⁾

Nyekto orzancz albo poszyawssy rolą czyyą gwałtownie, naszyenya zba(n)dzie z winą piatnadzieszczya.

(79). Gdy kto komv woly gwałtownie wezmie. LXXIX.

Gdy komv gwałtownie woly cztery bandą wzyanthy, a on to oszwyadssy taky gwałt, chcemy, aby temv, czyye woly, dla zamieszkanya robot za kazdy tydzien zaplaczono cztery skotcze z wyną pyatnadzieszczya a sądowj teliesz.

(80). Ktho kopy bierze. LXXX.

Tez za każdą kopą we dnie wzya(n)tą wsselkiego zyarna onemv, v kogo wzyanto, pyatnadzieszczya winą pokupi a sądowi telyez; a gdyby w noczy wzyanto, zkazyemy za złodziejstwo etc.

(81). O themze. LXXXI.

Y tez gdy vbogy parobek vczyni sąszyadowj sskodą, pan yego ma zą ni zaplaczycz; a gdy vbogi czlowiek bogatemv vczyni gwałt a pozowie go on, komv sie gwałth zstal, tedy bogaty ma sie szwyadki wywieszcz albo czirpiecz skaranie, czo za to skazą. To tez o kazdem sie rozvmye etc.

(82). O wynach woyewod, panow, sądz, podsądkow. LXXXII.

Gdy kto zkazanyv przygani panv crac. czoz haniba rzeczona, ma dacz kozuch krzczkowy, a panv sądomirskie(m)v y lyvbelskie(m)v laszczy,

¹⁾ S I. aby.

²⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

³⁾ S I. pliaz.

⁴⁾ S I. dodaje »Capitulum«.

kazde(m)v tez woyewodzie, są(n)dzyam crac. y sandomirskie(m)v kvni, a pod-sąndkom liszy, podkomorzym sseysz grzywien, komornikom tych wssythkich po ssesczi skoth, sąndzyam, castellano(m) po ssesczy grzywien, wywawssy sandomirskiemv a lyvbelszkyemv. A taczyto tako przyganyayaczy, nye mayą w prawie bycz sluchani, az to wssythko zaplaczą.

(83). O wynach ktorychkolwiek ygyer. LXXXIII.

Syn bądacz w mocy oczcza swego a nieoddzielyony od braczyey g(est)ly czo straczi na kostkach albo na ktorey ynssey ygrze ¹⁾, to ma bycz na yego cząszcz policzono z naszego vstawienya; a vstawyamy tez, na ygrach nie mayą bycz zadna szlyvbowanya, ani rąkoyemstwa, ani vpominanya, ani zadne prawo, nyzly wsselką ygrą za krotchwilyą policzamy.

(84). Ktho rany albo zabyye ryczerza. LXXXIII.

Ryczerzowj za raną albo za rany od kmieczya zadane, XV grzywien ma dacz, a sslyachczie XXXX ²⁾ grzywien, wyrzalcze albo szwirczalcze XXX grzywie(n), ryczerzowj czynyonemv z soltysa albo kmieczya XV grzywien za głową, ryczerzowj slyachczyczowj za raną X grzywien, kmieczowj albo ssoltisowj ryczerzem vczynyonemv trzy grzywny.

(85). Gdy kto czyyą ląką koszy. LXXXV.

Ratolt zalowal na Andrzeya ³⁾, yz mv ląką pokoszil, a Andrzej ³⁾ to sesznal myenyacz, yz mv tą ląką wladarz Ratoltow przedal y pienyażde wzyal, a tento wladarz vmarl. A my vbaczywssy Andrzezewo seznanie y wladarzowo vmarczie, zkazalismy Andrzezewoj dokazacz swego kupyenya.

(86). Kto kogo w ygrze rany. LXXXVI.

Ratolt zalowal na Andrzeya, yz go ranil, Andrzej seznanl rzekancz, yze gi ygrayancz w kunszczie ⁴⁾ ranil niechczancz, krotchwilyancz s nym yako przyyacziel z przyyaczieliem. A my to vznawssy, yz ⁵⁾ ygra nie ma sie czyagnacz az do ran, vstawilismy mv rany zaplaczicz.

(87). O rąkoymyach. LXXXVII.

Mykolay pozyczyl Maczieyowj X grzywien, na to Wawrzyncza Macziey dal za rąkoymyą, a po niekolkio dnyoch tento Macziey Mikolayowi krom rąkoymiego zaplaczil pienyażde wssythki, a pote(m) tento Mikolay Wawrzyncza rąkoymyą o onyz pienyażde pozwal, a tento rąkoymya mienil przed sądem, yz mv Macziey zaplaczil. A mysmy tako vstawili, aby zaplaczienya doszwyaczczyl.

¹⁾ S I. grze.

²⁾ S I. trzydziesci.

³⁾ S I. Iendrzej.

⁴⁾ S I. dodaje »gy«.

⁵⁾ S I. ize.

(88). O wdowach y o ych wyenye. Capitalum LXXXVIII.

Ustawilismy, yz zona, gdy yey mąż vmrze, ma zostacz w posagu 94] y w vyenye | swem a w oprawie swey tako w pienyądzoach, w perlach, yako w kamienyv drogyem y w ssatach, w tem ma zostacz; a gdy sama vmrze, na dzieczi male yey spadnie to wssyczko. Ktora niewyasta mayancz dzieczi drugiego maza poymie, vstawilismy, yz yedno na ony¹⁾ dzieczi ymienye oczzyste zupelna spadnie y w drugim macierzystem ymienyv mayą tez miecz dzyal, a ona z ostateczną cząsczą swą maza poymie podług swey wolyey.

(89). O oczyszczenyv drapyesthwa. LXXXIX.

Marczyn zalowal na Mikolaya, yze dnya targowego na drodze dobrowolney kroliewskyey gwałtownie z stoboly²⁾ wzyał mv z stoboly osm skoth pienyędzy; a Mykolay rzekl, yz go niewynnne pothwarza, bo tychto pienyędzy nie straczyl, ani mv ych wzyantho, chcżancz sie z tego ssesczą szwyadkow wywiescz albo oczyszczyz. A mysmy tako naliezly, yz ma sie samodwanasth oczyszczyz dobrymi lyvdzmi etc.

(90). O nalyezenyv miecha s pyenyądzmi, tego nie wie(m), wrocżali sie³⁾. XC.

Marczyn zalowal na Mikolaya, yze gdy swą rolyą oral, tedy mv mysesek vpadl na roli z oszmyą skoth, a Mikolay przyssedssy, nalyazl on miessek s pienyądzmi, a gdy gi vpominal, nie chcżyal mv wrocżicz; a Mikolay mieni, yz miesska s pienyądzmy nie nalyazl. A mysmy to tako nalyezli, yz Mikolay ma sam o to przyszyądz, a bąndzie praw.

(91). O owoczowem drzewie gwałtownie porąmbyonem. XCI.

Ustawilismy, yz za kazde owoczowe drzewo gwałtownie porąmbyone, onemv, czo ma sskoda, pol grzywny ma dacz, a winy piatnadzieszczya yemv przepadnie.

(92). O oczyszczenyv sluzebnyka albo włodarza. XCII.

Gdy pań swemu włodarzowi albo sludze da winą o niektore rzeczy albo krzywdy, tedy mv sie za nye włodarz albo sluga samoszyodm przyszyągą ma oczyszczyz.

(93). O kupyenyv y przedanyv ssoltystwa. XCIII.

Udzyalo sie nam y nassym rycerzom, aby zadny rycerz ani nykt nie kupowal ani przyymowal soltysa mymo wolyą pana oneyto wszy; a gdy mymoto vczyni, targ nye ma moczy.

¹⁾ S I. wyraz »ony« opuszcza.

²⁾ S I. opuszcza tu te niepotrzebne wyrazy »z toboly«.

³⁾ S I. Wyrazy »wrocżali sie« są cynobrem lecz tąż samą ręką nad wierszem polożone.

(94). O dawnoszczy XCIII.

Ustawilismy naszą moczą, yz ktorzykoli braczya albo przyyacielie, krewny blissy albo dalyeczy, oboyega stadla, rozno sie rozdzielyayą a w tem rozdzyalie trwayą przez trzy lyata y trzy mieszyące w milczenyv, nieprzywodząc to przed sąnd, alyz ym własna potrzebizna bąndzie, a nizly minie tato dawnoszcz, moze yescze od braczyey albo przyrodzonych przyyaciol otrzymacz ymienye.

(95). O dawnoszczy o złodzieysthvo. XCV.

Ustawilismy ¹⁾, gdy kto o złodzieystwo przed sąndem ²⁾ bądzie oskarzon, a myesska s nym w yedney wszy albo parachyy, tedy mv sie do roka ma sprawicz; a gdy nie są w yedney wszy, tedy do trzech lyat. Gdy sie nie sprawi, ma w takieyto sromoczcie ostacz.

(96). O dawnoszczy dzyeczy. XCVI.

Ktorekoli dzieczi lyat niemayącz, przed sąnd przeczyągniony bąnda o dzyedzycztwo, a dlya niemyenya lyat nie mogą rzecz swey obronicz, ma ym sąndya dacz do lyat; a gdy lyata bąnda miecz, tako rzecz swą w tem znowya, tedy mayą o takąto rzecz samy przez sya albo przez swe przyyaciele odpowiyadacz.

(97). O dawnoszczy. XCVII.

Vstawilismy, aby mązom y mąsczyznąm dawnoszcz trzech lyat byezala a wdowam ssesz lyat dlya ych mdloszci stadla, a niewyesczcie mązatey, ktoraz sama w sobie niewolna, dzyeszycz lyat dawnoszczy bylo.

(98). Dawnoszcz o mązoboysthvo. Vltimum.

Vstawilismy, gdy kto o mązoboystwo chce obwinicz kogo, chcącacz głowy dobycz, nizly miną trzy lyata odtąd, gdy on zabith, ma to przed sąnd przywieszcz; a gdy trzy lyata zamilczy, zyemską dawnoszcz zstraczy.

Ffnis statuti regis Kazimiri Polonie.

106] Tyto xyąsski dokonaly se we wtorek octawy Bozego Czyala przez myą Maczyeya z Lypnicze, plebana natenczas gieraltowskyego 1518. Boze racz bycz pochwalyon sąnd, a ty pyoro lyatay w kånth. etc. ³⁾.

¹⁾ S I. dodaje »ize«.

²⁾ S I. sąd.

³⁾ S I. Całego tego ustępu nie ma.

XII.

107] ¹⁾**Regestr statuth polskich.**

1. Item przeczyw ²⁾ sąndzy odpor. Ca. I.
2. Item przyswolenye o dziessziczyna. Ca. II.
3. Item o rany kaplana albo zaka. Ca. III.
4. Item aczby pan chciał kupicz dziessaczyna. Ca. IIII.
5. Item s czego ma bycz dana dziesszaczina. Ca. V.
6. Item o konopną dzieszaczina. Ca. VI.
7. Item o klyathwie, jnterdykcye. Ca. VII.
8. Item iako statutha od zyemian są przygiathy. Ca. VIII.
9. Item twardosz tych statut, Ca. IX.
10. Item o dziedzyną w stawye. Ca. X.
11. Item rozyesth o granycze. Ca. XI.
12. Item na woynye ma stacz kasdy pod chorugwia. Ca. XII.
13. Item wynny ma bycz dan za rąką dlusnykowy. Ca. XIII.
14. Item o dzyekowanyv w wyne. Ca. XIII.
15. Item o pyeczeczy oczczowey y synowey. Ca. XV.
16. Item ssolthyszy mayą na woyną yechacz. Ca. XVI.
17. Item duchowny na woyną yada. Ca. XVII.
18. Item wdowa y panna ma myecz rzecznika. Ca. XVIII.
19. Item o pospolnem rzecznyku. Ca. XIX.
20. Item ortelyoch sąndziego. Ca. XX.
21. Item w kasdem powiecie ma bycz sadzą. Ca. XXI.
22. Item ³⁾ godzynie sąndzeną. Ca. XXII.
23. Item o rosgodzenie rzeczy sąndziech. Ca. XXIII.
24. Item o nieczczyenyv sąndv. Ca. XXIII.
25. Item gdzie tho ma sąndzicz. Ca. XXV.
- 108] 26. Item sluszebnyk thako ma poswacz. Ca. XXVI. |
27. Item o pozwyech kogo ma poswacz. Ca. XXVII.
28. Item sapyercza przedny ma polosycz zalobą na lyszczye. Ca. XXVIII.
29. Item sluszebnyk ma pozwacz z wola sąndzyego. Ca. XXIX.
30. Item panowye nyma przychodzycz przed sąnd bron(n)ie. Ca. XXX.

¹⁾ Te ostatnie karty rękopisu S I. są tak dalece częścią wskutek zbitwienia częścią wskutek potargania zniszczone, iż nieraz więcej jak połowę karty brak, wskutek czego porównanie tekstu Stradomskiego z tekstem na tych kartach zawartym, było tylko częściowo i to o tyle jedynie możebnem, o ile się ten tekst rzeczywiście dochował.

²⁾ S I. naprzeciw.

³⁾ S I. dodaje »o«.

31. Item zlosny podluk zaslugy ma czyerpyecz. Ca. XXXI.
32. Item sądzya slusebnykyem ma pozwacz. Ca. XXXII.
33. Item zadny ny ma bycz pozwan kromie powodu. Ca. XXXIII.
34. Item gdy kyem odpjera, yzby byl daleko. Ca. XXXIII.
35. Item o dzieczkowanyv dwu wuolu. Ca. XXXV.
36. Item o winie szyedmnadzyesyąnth. Ca. XXXVI.
37. Item o dziekowanyv zyemyąn. Ca. XXXVII.
38. Item powod ma poswacz sąpierzą. Ca. XXXVIII.
39. Item o zastawie dziedziny. Ca. XXXIX.
40. Item doszwyczczenyv gwalthv. Ca. XL.
41. Item gdyby myesczanyem (s) dal zukno na borg zemyanynowy. XI
42. Item o doswyadzenyv slyachnosczy (s). Ca. XLII.
43. Item o doswyaczenie ran. Ca. XLIII.
44. Item o zlodzieysthwo. Ca. XLIII.
45. Item o doswyaczeniv szwyathkow. Ca. XLV.
46. Item o doswyaczeniv ran. Ca. XLVI.
47. Item o themże doswyaczenyv. Ca. XLVII.
48. Item przyyaczele mogą szwyadczycz. Ca. XLVIII.
49. Item dawanoszcz trssech lyath. Ca. XLIX.
50. Item dawnoszczy dwu lyath. Ca. L.
- 109] 51. Item dawnoscz o zoną alias o opyeką. Ca. LI. |
52. Item o dawnoszczy dziedziny. Ca. LII.
53. Item o pozyczoney pssenyeczy. Ca. LIII.
54. Item o placzye rzezonem trzynaszczye. Ca. LIII.
55. Item pyerzwe wzdanye¹⁾ w swey mocy ma stacz. Ca. LV.
56. Item o konyv vkradzonem. Ca. LVI.
57. Item o vczeczyv palczow. Ca. LVII.
58. Item gdy ząndzyego nye nagany o skazanye. Ca. LVIII.
59. Item pyerzwe zkasanye ma mocz. Ca. LIX.
60. Item o mlynarzu pospolitem myadzy braczyą LX.
61. Item o puszczynye kmyeczy. Ca. LXI.
62. Item o konyv posyconem. Ca. LXII.
63. Item gdy ktho kmyeczya zabygye. Ca. LXIII.
64. Item geden ma bycz powolan o głową. Ca. LXIII.
65. Item o smierczy nyewyadomey. Ca. LXV.
66. Item o zabyczyv szlyachczycza. Ca. LXVI.
67. Item o zabyczyv maczerze. Ca. LXVII.
68. Item o zbyeglych zyemyanoch. Ca. LXVIII.
69. Item o placzye sluzebnykowem²⁾. Ca. LXVIII.
70. Item o spaszyenyv zbwoza. Ca. LXX.

¹⁾ S I. zdanie.

²⁾ S I. sluzebnikom.

71. Item gdzie komv dadza wyną, tu ma sluchacz. LXXI.
 72. Item o pozaga. Ca. LXXII.
 73. Item o gwalczye dzyewczem. Ca. LXXIII.
 74. Item o przywylyeyv stracone(m). Ca. LXXIII.
 110] 75. Item o zbyglych kmyeczoch. Ca. LXXV. |
 76. Item o szyrothy dawnoszcy. Ca. LXXVI.
 77. Item o naganonyem czlowyeczce. LXXVII.
 78. Item nye byerz nyczs przez czyyey woliey. Ca. LXXVIII.
 79. Item ktho kogo pssem poszczugye. Ca. LXXIX.
 80. Item o zagassenyv szwyeczye w swadzye. Ca. LXXX.
 81. Item gdi pasterz straczy owczye. Ca. LXXXI.
 82. Item o gygranyv kosthek. Ca. LXXXII.
 83. Item ktho yedzye na woyną, ny ma sthacz we wszy. Ca. LXXXIII.
 84. Item dzyalu dzyeczy ny ma myecz ze szwym oczem. LXXXIII.
 85. Item o lychwey. Ca. LXXXV.
 86. Item ktho poreby drzewo w gayv. Ca. LXXXVI.
 87. Item o slyachczye zbygley. Ca. LXXXVII.
 88. Item ktorzy kradną zboze na polu. Ca. LXXXVIII.
 89. Item o layenie. Ca. LXXXIX.
 90. Item o ranach ryczerskych albo slyachetskych. XC.
 91. Item ktho vrany albo vbygie kmyeczya. Ca. XCI.
 92. Item o zabyczu bratha. Ca. XCII.
 93. Item o szczepych w sadu. Ca. XCIII.
 94. Item gwalth. Ca. XCIII.
 95. Item ktho orze czude polye albo voly byerze. Ca. XCV.
 96. Item gwalthownye weszmye voz szyana. XCVI.
 97. Item ktho nagany zkazanye. Ca. XCVII.
 98. Item zyn ygra kosthky. Ca. XCVIII.
 99. Item o pokaszenyv trawy. Ca. XCIX.
 100. Item o ranach w gigrze bądacych. Ca. C.
 101. Item o poszyczanyv pyenyedzy. Ca. CI.
 111] 102. Item o wyne. Ca. CII. |
 103. Item o wydanyv panny za mąż. Ca. CIII.
 104. Item o sskodzye bandaczey a o pothwarzy. CIV.
 105. Item o sskodzye pyenyadzy. Ca. CV.
 106. Item ktho porambi drzewo owoczowe. Ca. CVI.
 107. Item o oczyszczenyv slugy. Ca. CVII.
 108. Item o kupnem ssolthyszye. Ca. CVIII.
 109. Item o pospolithem dobrv. Ca. CIX.
 110. Item o dawnoszcy zlodzyeszkyey. Ca. CX.
 111. Item dawnoszc dzyeczy mlodych ¹⁾. Ca. CXI.

¹⁾ S I. O dawnosci dzieci mlodych.

112. Item ¹⁾ rosznoszczy mąszkyey. Ca. CXII.
 113. Item o pothwarzach mązoboysthwa. Ca. CXIII.
 114. Item o sąndzjach zyemskyeh. Ca. CXIIII.
 115. Item o pyszarzu zyemskyem. Ca. CXV.
 116. Item sąndzja nie ma zdacz kromie powodv. CXVI.
 117. Item pan za sslugą ny ma chodzycz do sąndv. CXVII.
 118. Item gdy kord albo myecz wymie przed sąde(m). CXVIII.
 119. Item kto ma dacz sluzebnyka ku pozwanyv. CXIX.
 120. Item o pozwanyv nierzadnem. Ca. CXX.
 121. Item o dawnoszczy zastawney. Ca. CXXI.
 122. Item twardosc statutu. Ca. CXXII.
 123. Item wzyączyv wdow gwalthownye. CXXIII.
 124. Item o wsteczny sąnd. Ca. CXXIIII.
 125. Item ktho przygany sądziemv, yzby krotko czynyl. CXXV.
 126. Item o rąkogie(m)stwo, kto sie zaprzy. CXXVI.
 127. Item o zastawyie zydowszkyey. CXXVII.
 112] 128. Item ktho kogo zastapy przed sąndem. CXXVIII. |
 129. Item o voli, o szluszbye krolesthwa. Ca. CXXIX.
 130. Item o posagu dzyewczym. Ca. CXXX.
 131. Item o dzyalye oczczowskym. Ca. CXXXI.
 132. Item ktho zabygye ryczerza a kmyeczya. CXXXII.
 133. Item ktho gwalth vdzyala dzyewcze. Ca. CXXXIII.
 134. Item o szlodzyeysthwo. Ca. CXXXIIII.
 135. Item ktho w stawye lowy ryby albo w lacze szyeczye trawą. CXXXV
 136. Item lychwa od grzywny. Ca. CXXXVI.
 137. Item o sluzebnyku. Capi. CXXXVII.
 138. Item kogo sluga pana bronyacz vrazi. Ca. CXXXVIII.
 139. Item ktho komv zabyge bydlye. Ca. CXXXIX.
 140. Item ktho rąmba v czudzym lyessye. Ca. CXL.
 141. Item ktho w lyeszye dambie rąmba. Ca. CXLI.
 142. Item o przepyorkach. Ca. CXLII.
 143. Item ktho passzye na zoladzv bezs czygye volye. CXLIII.
 144. Item ktho zenye szwynye przesz czvdze gimyenye. CXLIIII.
 145. Item oczyecz za syna nye ma czyerpyecz. Ca. CXLV.
 146. Item ktho kogo w domye zabigye. Ca. CXLVI.
 147. Item wyna syedmnadzyestha, zacz ma bycz dąna. CXLVII.
 148. Item kogo nye dopuszcza ku oczysszczyenyv. Ca. CXLVIII.
 149. Item o szbyesnych kmyeczyoch. CXLXIX.
 150. Item o gednakym prawye. Ca. CL.
 151. Item o potwarzach y o woynye. Ca. CLI.
 152. Item pan nyma zastawyacz kmyeczya w swey vynie. CLII.

¹⁾ S I. dodaje »o«.

153. Item rąkomya nye ma szkody myecz. Ca. CLIII.
 154. Item zyd nye ma davacz pyenyedzy na zapysz. CLIIII.
 155. Item kthorzy z woyny yada do domv. Ca. CLV.
 113] 156. Item kthorzy na woyną iada, myerneye maya bracz. CLVI. |
 157. Item iako szye ma sprawycz naganony slyachczycz. CLVII.
 158. Item o posagv dzyewczym. Ca. CLVIII.
 159. Item o dawnoszy zaplathy. Ca. CLIX.
 160. Item szyrothy, czo lyath nye maya. Ca. CLX.

Poczynaya szye statuta krola Wlodzyslawa krola polskyego.

1. O odkladanyv rokow. Cam. I.
2. Item o wyeczoch. Ca. II.
3. Item o porockocz (s). Ca. III.
4. Item gdzie wstawyono statuta. Ca. IIII.
5. Item zona po smyerczy maza swego. Ca. V.
6. Item zona ma ostacz przy domowych rzechach (s). Ca. VI.
7. Item oczyecz dzyeczom dzyalv nye da. Ca. VII.
8. Item ktho kupy dziedzyną. Ca. VIII.
9. Item acta to g(es)t xyagy maya dobrze chowacz. Ca. IX.
10. Item o porockoch. Ca. X.
11. Item o pamyathne albo przysyagach. Ca. XI.
12. Item kthore rzeczy ma wogewoda albo starosta sandzycz. (XII).
13. Item zaplatha od zapysv pysarzowy. Ca. XIII.
14. Item o lychwe ydowszkyey. Ca. XIII.
15. Item ktho sromoczy slyachczyca. Ca. XV.
16. Item kmyecz nye moszye zlyachczyczowy przyganycz. XVI.
17. Item o voly. Ca. XVII.
18. Item gdy kmyecz zbyezy z rolyey. Ca. XVIII.
- 114] 19. Item o nyevszythecznym szolthysze. Ca. XIX. |
20. Item ktho ramba drwa w lyessye. Ca. XX.
21. Item o danyy myedowey. Ca. XXI.
22. Item czo zazegya lyass. Ca. XXII.
23. Item o lowysku. Ca. XXIII.
24. Item kto zboze potloczy. Ca. XXIIII.
25. Item ktho czudzego kmyeczya przez nocz chowa. XXV.
26. Item o wstawyenyv braczthwa. Ca. XXVI.

1000

1000

Wykaz synoptyczny

artykułów zawartych w kodeksach: Dzikowskim, Działyńskich I,
Świętosławowym i Stradomskiego.

zestawił Dr. J. Bystron.

Liczba rzymska oznacza statuta, liczba arabska numer artykułu, a liczba arabska w nawiasie
stronicę niniejszego wydania.

KODEKS DZIKOWSKI.

I. Zwód statutów króla Kazimirza W. obejmujący artykułów 164 (163).

Dzik. I, 1 (23); Dział. I, 1 (181); Strad. I, 1 (337).	Dzik. I, 10 (25); Dział. I, 10 (184); Strad. I, 11 (341).
Dzik. I, 2 (23); Dział. I, 2 (182); Strad. I, 2 (338).	Dzik. I, 11 (26); Dział. I, 12 (184); Strad. I, 11 (341).
Dzik. I, 3 (24); Dział. I, 3 (182); Strad. I, 3 (339).	Dzik. I, 12 (26); Dział. I, 12 (185); Strad. I, 13 (342).
Dzik. I, 4 (24); Dział. I, 4 (182); Strad. I, 4 (339).	Dzik. I, 13 (26); Dział. I, 13 (185); Strad. I, 14, (342).
Dzik. I, 5 (24); Dział. I, 7 (183); Strad. I, 7 (339).	Dzik. I, 14 (27); Dział. I, 14 (185); Strad. I, 15 (343).
Dzik. I, 6 (24); Dział. I, 5 (188); Strad. I, 5 (339).	Dzik. I, 15 (27); Dział. I, 15 (185); Strad. I, 16 (343).
Dzik. I, 7 ^a (24); Dział. I, 6 (183); Strad. I, 6 (339).	Dzik. I, 16 (27); Dział. I, 16 (186); Strad. I, 17 (343).
Dzik. I, 7 ^b (25); Dział. I, 7 (183); Strad. I, 8 (340).	Dzik. I, 17 (27); Dział. I, 17 (186); Strad. I, 18 (344).
Dzik. I, 8 (25); Dział. I, 8 (184); Strad. I, 9 (341).	Dzik. I, 18 (27); Dział. I, 18 (186); Strad. I, 19 (344).
Dzik. I, 9 (25); Dział. I, 9 (184); Strad. I, 10, 341).	Dzik. I, 19 (27); Dział. I, 19 (186); Strad. I, 20 (344).

- Dzik. I, 20 (28); Dział. I, 20 (186);
 Strad. I, 21 (345).
 Dzik. I, 21 (28); Dział. I, 21 (187);
 Strad. I, 22 (345).
 Dzik. I, 22 (28); Dział. I, 22 (187);
 Strad. I, 23 (345).
 Dzik. I, 23 (29); Dział. I, 23 (187);
 Strad. I, 24 (346).
 Dzik. I, 24 (29); Dział. I, 24 (187);
 Strad. I, 25 (346).
 Dzik. I, 25 (29); Dział. I, 25 (188);
 Strad. I, 26 (346).
 Dzik. I, 26 (29); Dział. I, 26 (188);
 Strad. I, 27 (347).
 Dzik. I, 27 (29); Dział. I, 27 (188);
 Strad. I, 28 (347).
 Dzik. I, 28 (30); Dział. I, 28 (188);
 Strad. I, 29 (347).
 Dzik. I, 29 (30); Dział. I, 29 (189);
 Strad. I, 30 (348).
 Dzik. I, 30 (30); Dział. I, 30 (189);
 Strad. I, 31 (348).
 Dzik. I, 31 (31); Strad. I, 32 (348).
 Dzik. I, 32 (31); Dział. I, 31 (189);
 Strad. I, 33 (349).
 Dzik. I, 33 (31); Dział. I, 32 (189);
 Strad. I, 34 (349).
 Dzik. I, 34 (31); Dział. I, 33 (190).
 Dzik. I, 35 (32); Dział. I, 34 (190);
 Strad. I, 36 (350).
 Dzik. I, 36 (32); Dział. I, 35 (191);
 Strad. I, 37 (350).
 Dzik. I, 37 (33); Dział. I, 36 (191);
 Strad. I, 38 (351).
 Dzik. I, 38 (33); Dział. I, 37 (191);
 Strad. I, 39 (351).
 Dzik. I, 39 (33); Dział. I, 38 (192);
 Strad. I, 40 (352).
 Dzik. I, 40 (33); Dział. I, 39 (192);
 Strad. I, 41 (352).
 Dzik. I, 41 (34); Dział. I, 40 (192);
 Strad. I, 42 (352).
 Dzik. I, 42 (34); Dział. I, 42 (193);
 Strad. I, 44 (353).
 Dzik. I, 43 (34); Dział. I, 41 (192);
 Strad. I, 43 (353).
 Dzik. I, 44 (34); Dział. I, 43 (193);
 Strad. I, 45 (353).
 Dzik. I, 45 (35); Dział. I, 44 (193);
 Strad. I, 46 (354).
 Dzik. I, 46 (35); Dział. I, 45 (193);
 Strad. I, 47 (354).
 Dzik. I, 47 (35); Dział. I, 46 (194);
 Strad. I, 48 (355).
 Dzik. I, 48 (36); Dział. I, 47 (194);
 Strad. I, 49 (355).
 Dzik. I, 49 (36); Dział. I, 48 (194);
 Strad. I, 50 (356).
 Dzik. I, 50 (36); Dział. I, 49 (195);
 Strad. I, 51 (356).
 Dzik. I, 51 (37); Dział. I, 50 (195);
 Strad. I, 52 (356).
 Dzik. I, 52 (37); Dział. I, 51 (195);
 Strad. I, 53 (357).
 Dzik. I, 53 (37); Dział. I, 52 (196);
 Strad. I, 54 (357).
 Dzik. I, 54 (37); Dział. I, 53 (196);
 Strad. I, 55 (357).
 Dzik. I, 55 (38); Dział. I, 54 (196);
 Strad. I, 56 (358).
 Dzik. I, 56 (38); Dział. I, 55 (197);
 Strad. I, 57 (359).
 Dzik. I, 57 (38); Dział. I, 56 (197);
 Strad. I, 58 (359).
 Dzik. I, 58 (38); Dział. I, 57 (197);
 Strad. I, 59 (359).
 Dzik. I, 59 (39); Dział. I, 58 (197);
 Strad. I, 60 (359).
 Dzik. I, 60 (39); Dział. I, 59 (197);
 Strad. I, 61 (359).
 Dzik. I, 61 (39); Dział. I, 60 (197);
 Strad. I, 62 (360).
 Dzik. I, 62 (39); Dział. I, 61 (198);
 Strad. I, 63 (360).
 Dzik. I, 63 (39); Dział. I, 62 (198);
 Strad. I, 64 (360).
 Dzik. I, 64 (40); Dział. I, 63 (198);
 Strad. I, 65 (360).
 Dzik. I, 65 (40); Dział. I, 64 (198);
 Strad. I, 66 (361).
 Dzik. I, 66 (40); Dział. I, 65 (198);
 Strad. I, 67 (361).
 Dzik. I, 67 (40); Dział. I, 66 (198);
 Strad. I, 68 (361).
 Dzik. I, 68 (40); Dział. I, 67 (199);
 Strad. I, 69 (361).
 Dzik. I, 69 (40); Dział. I, 68 (199);
 Strad. I, 70 (362).
 Dzik. I, 70 (41); Dział. I, 69 (199);
 Strad. I, 71 (362).
 Dzik. I, 71 (41); Dział. I, 70 (199);
 Strad. I, 72 (362).
 Dzik. I, 72 (41); Dział. I, 71 (200);
 Strad. I, 73 (363).

- Dzik. I, 73 (41); Dział. I, 72 (200); Strad. I, 74 (363).
 Dzik. I, 74 (42); Dział. I, 73 (200); Strad. I, 75 (363).
 Dzik. I, 75 (42); Dział. I, 74 (200); Strad. I, 76 (364).
 Dzik. I, 76 (42); Dział. I, 75 (200); Strad. I, 77 (364).
 Dzik. I, 77 (42); Dział. I, 76 (201); Strad. I, 78 (364).
 Dzik. I, 78 (43); Dział. I, 77 (201); Strad. I, 79 (365).
 Dzik. I, 79 (43); Dział. I, 78 (201); Strad. I, 80 (365).
 Dzik. I, 80 (93); Dział. I, 79 (201); Strad. I, 81 (365).
 Dzik. I, 81 (43); Dział. I, 80 (201); Strad. I, 82 (365).
 Dzik. I, 82 (43); Dział. I, 81 (202); Strad. I, 83 (366).
 Dzik. I, 83 (44); Dział. I, 82 (202); Strad. I, 84 (366).
 Dzik. I, 84 (44); Dział. I, 83 (202); Strad. I, 85 (367).
 Dzik. I, 85 (44); Dział. I, 84 (203); Strad. I, 86 (367).
 Dzik. I, 86 (45); Dział. I, 85 (203); Strad. I, 87 (368).
 Dzik. I, 87 (45); Dział. I, 86 (203); Strad. I, 88 (368).
 Dzik. I, 88 (45); Dział. I, 87 (203); Strad. I, 89 (368).
 Dzik. I, 89 (45); Dział. I, 88 (204); Strad. I, 90 (368).
 Dzik. I, 90 (46); Dział. I, 89 (204); Strad. I, 91 (369).
 Dzik. I, 91 (46); Dział. I, 90 (204); Strad. I, 92 (369).
 Dzik. I, 92 (46); Dział. I, 91 (204); Strad. I, 93 (369).
 Dzik. I, 93 (46); Dział. I, 92 (204); Strad. I, 94 (370).
 Dzik. I, 94 (46); Dział. I, 93 (205); Strad. I, 95 (370).
 Dzik. I, 95 (47); Dział. I, 95 (205); Strad. I, 96 (370).
 Dzik. I, 96 (47); Dział. I, 94 (205); Strad. I, 96 (370).
 Dzik. I, 97 (47); Dział. I, 96 (205); Strad. I, 97 (370).
 Dzik. I, 98 (47); Dział. I, 97 (205); Strad. I, 97 (371); ostatnie zdanie.
 Dzik. I, 99 (47); Dział. I, 98 (205); Strad. I, 98 (371).
 Dzik. I, 100 (47); Dział. I, 99 (206); Strad. I, 99 (371).
 Dzik. I, 101 (48); Dział. I, 100 (206); Strad. I, 100 (371).
 Dzik. I, 102 (48); Dział. I, 101 (206); Strad. I, 101 (371).
 Dzik. I, 103 (48); Dział. I, 102 (206); Strad. I, 102 (372).
 Dzik. I, 104 (48); Dział. I, 103 (206); Strad. I, 103 (372).
 Dzik. I, 105 (48); Dział. I, 104 (206); Strad. I, 104 (372).
 Dzik. I, 106 (48); Dział. I, 105 (206); Strad. I, 105 (372).
 Dzik. I, 107 (49); Dział. I, 106 (207); Strad. I, 106 (372).
 Dzik. I, 108 (49); Dział. I, 107 (207); Strad. I, 107 (372).
 Dzik. I, 109 (49); Dział. I, 108 (207); Strad. I, 108 (373).
 Dzik. I, 110 (49); Dział. I, 109 (207); Strad. I, 109 (373).
 Dzik. I, 111 (49); Dział. I, 110 (207); Strad. I, 110 (373).
 Dzik. I, 112 (50); Dział. I, 111 (207); Strad. I, 111 (374).
 Dzik. I, 113 (50); Dział. I, 112 (208); Strad. I, 112 (374).
 Dzik. I, 114 (50); Dział. I, 113 (208); Strad. I, 113 (374).
 Dzik. I, 115 (50); Dział. I, 114 (208); Strad. I, 114 (374).
 Dzik. I, 116 (51); Dział. I, 115 (208); Strad. I, 115 (375).
 Dzik. I, 117 (51); Dział. I, 116 (209); Strad. I, 116 (375).
 Dzik. I, 118 (51); Dział. I, 117 (209); Strad. I, 117 (376).
 Dzik. I, 119 (51); Dział. I, 118 (203); Strad. I, 118 (376).
 Dzik. I, 120 (52); Dział. I, 119 (209); Strad. I, 119 (376).
 Dzik. I, 121 (52); Dział. I, 120 (210); Strad. I, 120 (376).
 Dzik. I, 122 (52); Dział. I, 121 (210); Strad. I, 121 (377).
 Dzik. I, 123 (52); Dział. I, 122 (210); Strad. I, 122 (377).
 Dzik. I, 124 (53); Dział. I, 123 (210);

- Strad. I, 123 (377); Dział. I, 124 (210); Strad. I, 124 (377);
 Dzik. I, 125 (53); Dział. I, 125 (211); Strad. I, 125 (378);
 Dzik. I, 126 (53); Dział. I, 126 (211); Strad. I, 126 (378);
 Dzik. I, 127 (53); Dział. I, 127 (211); Strad. I, 127 (378);
 Dzik. I, 128 (54); Dział. I, 128 (211); Strad. I, 128 (378);
 Dzik. I, 129 (54); Dział. I, 129 (211); Strad. I, 129 (379);
 Dzik. I, 130 (54); Dział. I, 130 (212); Strad. I, 130 (379);
 Dzik. I, 131 (54); Dział. I, 131 (212); Strad. I, 131 (379);
 Dzik. I, 132 (55); Dział. I, 132 (212); Strad. I, 132 (380);
 Dzik. I, 133 (55); Dział. I, 133 (213); Strad. I, 133 (381);
 Dzik. I, 134 (56); Dział. I, 134 (213); Strad. I, 134 (381);
 Dzik. I, 135 (56); Dział. I, 135 (213); Strad. I, 135 (382);
 Dzik. I, 136 (56); Dział. I, 136 (214); Strad. I, 136 (382);
 Dzik. I, 137 (56); Dział. I, 137 (214); Strad. I, 137 (382);
 Dzik. I, 138 (57); Dział. I, 159 (219); Strad. I, 155 (388);
 Dzik. I, 139 (57); Dział. I, 139 (114); Strad. I, 138 (382);
 Dzik. I, 140 (57); Dział. I, 140 (214); Strad. I, 139 (383);
 Dzik. I, 141 (57); Dział. I, 141 (214); Strad. I, 140 (383);
 Dzik. I, 142 (57); Dział. I, 142 (215); Strad. I, 141 (383);
 Dzik. I, 143 (57); Dział. I, 143 (215); Strad. I, 142 (383);
 Dzik. I, 144 (58); Dział. I, 143 (215) ost. zdanie; Strad. I, 142 (383) ost. zdanie;
 Dzik. I, 145 (58); Dział. I, 144 (285); Strad. I, 143 (384);
 Dzik. I, 146 (58); Dział. I, 145 (215); Strad. I, 144 (384);
 Dzik. I, 147 (58); Dział. I, 146 (215); Strad. I, 145 (384);
 Dzik. I, 148 (58); Dział. I, 147 (216); Strad. I, 146 (384);
 Dzik. I, 149 (59); Dział. I, 148 (216); Strad. I, 147 (385);
 Dzik. I, 150 (59); Dział. I, 149 (216); Strad. I, 148 (385);
 Dzik. I, 151 (59); Dział. I, 150 (216); Strad. I, 149 (385);
 Dzik. I, 152 (60); Dział. I, 151 (217); Strad. I, 150 (386);
 Dzik. I, 153 (60); Dział. I, 152 (217) rubryka; Strad. I, 151 (387); Dział. I, 153 (218);
 Dzik. I, 154 (60); Dział. I, 152 (217); Strad. I, 152 (387) 1. zdanie;
 Dzik. I, 155 (61); Dział. I, 154 (218); Strad. I, 152 (387) 2. zdanie;
 Dzik. I, 156 (61); Dział. I, 155 (218); Strad. I, 152 (387) 3. zdanie;
 Dzik. I, 157 (61); Dział. I, 156 (218); Strad. I, 153 (387);
 Dzik. I, 158 (61); Dział. I, 157 (218); Strad. I, 154 (387);
 Dzik. I, 159 (61); Dział. I, 161 (219); Strad. I, 157 (388);
 Dzik. I, 160 (61); Dział. I; Strad. I, 156 (388);
 Dzik. I, 161 (61); Dział. I, 162 (219); Strad. I, 158 (388);
 Dzik. I, 162 (62); Dział. I, 163 (219); Strad. I, 159 (38);
 Dzik. I, 163 (62); Dział. I, 164 (220); Strad. I, 160 (389);
- II. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Nowem Mieście Korczynie r. 1465.
 (Dzik. II, Strad. VI).
- Dzik. II, 1 (63); Strad. VI, 1 (419);
 Dzik. II, 2 (63); Strad. VI, 2 (420);
 Dzik. II, 3 (63); Strad. VI, 3 (420);
 Dzik. II, 4 (63); Strad. VI, 4 (420);
 Dzik. II, 5 (63); Strad. VI, 5 (420);
 Dzik. II, 6 (64); Strad. VI, 6 (420);
 Dzik. II, 7 (64); Strad. VI, 7 (421);
 Dzik. II, 8 (69); Strad. VI, 8 (421);
 Dzik. II, 9 (64); Strad. VI, 9 (421);
 Dzik. II, 10 (64); Strad. VI, 10 (421);
 Dzik. II, 11 (64); Strad. VI, 11 (423);

- Dzik. II, 12 (65); Strad. VI, 12 (422);
Dzik. II, 13 (65); Strad. VI, 13 (422);
- III. Artykuły sądowe, art. 39.
(Dzik. III, Strad. VII).
- Dzik. III, 1 (65); Strad. VII, 1
(423);
Dzik. III, 2 (66); Strad. VII, 2
(423);
Dzik. III, 3 (66); Strad. VII, 3
(423);
Dzik. III, 4 (66); Strad. VII, 4
(424);
Dzik. III, 5 (66); Strad. VII, 5
(424);
Dzik. III, 6 (67); Strad. VII, 6
(425);
Dzik. III, 7 (67); Strad. VII, 7
(425);
Dzik. III, 8 (67); Strad. VII, 8
(425);
Dzik. III, 9 (67); Strad. VII, 9
(425);
Dzik. III, 10 (67); Strad. VII, 9
(425);
Dzik. III, 11 (67); Strad. VII, 10
(426);
Dzik. III, 12 (68); Strad. VII, 11
(426);
Dzik. III, 13 (68); Strad. VII, 12
(426);
Dzik. III, 14 (68); Strad. VII, 13
(427);
Dzik. III, 15 (68); Strad. VII, 14
(427);
Dzik. III, 16 (69); Strad. VII, 15
(427);
Dzik. III, 17 (69); Strad. VII, 16
(427);
Dzik. III, 18 (69); Strad. VII, 17
(427);
Dzik. III, 19 (69); Strad. VII, 18
(428);
Dzik. III, 20 (69); Strad. VII, 19
(428);
Dzik. III, 21 (70); Strad. VII, 20
(428);
Dzik. III, 22 (70); Strad. VII, 12
(429);
- Dzik. III, 23 (70); Strad. III, 22
(429);
Dzik. III, 24 (70); Strad. VII, 23
(429);
Dzik. III, 25 (71); Strad. VII, 24
(430);
Dzik. III, 26 (72); Strad. VII, 25
(431);
Dzik. III, 27 (72); Strad. VII, 26
(431);
Dzik. III, 28 (72); Strad. VII, 27
(432);
Dzik. III, 29 (72); Strad. VII, 28
(432);
Dzik. III, 30 (73); Strad. III, 29
(432);
Dzik. III, 31 (73); Strad. VII, 30
(433);
Dzik. III, 32 (74); Strad. VII, 31
(434);
Dzik. III, 33 (75); Strad. VII, 32
(434);
Dzik. III, 34 (75); Strad. VII, 33
(435);
Dzik. III, 35 (75); Strad. VII, 34
(435);
Dzik. III, 36 (75); Strad. VII, 35
(435);
Dzik. III, 37 (76); Strad. VII, 36
(436);
Dzik. III, 38 (76); Strad. VII, 37
(436);
Dzik. III, 39 (76); Strad. VII, 38
(437);
- IV. Statut króla Kazimirza Ja-
giellończyka, wydany w Piotrk-
owie r. 1457 przeciw drapieżcom
dóbr kościelnych.
(Dzik. IV, str. 77, 78; Strad. IX, str.
440, 441);
- V. Statut króla Kazimirza Ja-
giellończyka, wydany w Piotrk-
owie r. 1447.
(Dzik. V, Strad. X);
- Dzik. V, 1 (79); Strad. X, 1 (443);
Dzik. V, 2 (80); Strad. X, 2 (444);

Dzik. V, 3 (80); Strad. X, 3 (445);
 Dzik. V, 4 (81); Strad. X, 4 (446);
 Dzik. V, 5 (82); Strad. X, 4 (447);
 Dzik. V, 6 (82); Strad. X, 4 (447,
 od wiersza 24.);
 Dzik. V, 7 (82); Strad. X, 4 (448,
 od wiersza 8.);
 Strad. X, 5 (448);
 Strad. X, 6 (448);
 Strad. X, 7 (449);

VI. Zwód statutów małopolskich
 króla Kazimirza W. obejmujący
 art. 98

(Dzik. VI, Strad. XI);

Dzik. VI, 1 (83); Strad. XI, 1
 (450);
 Dzik. VI, 2 (83); Strad. XI, 2
 (450);
 Dzik. VI, 3 (83); Strad. XI, 3
 (451);
 Dzik. VI, 4 (84); Strad. XI, 4
 (451);
 Dzik. VI, 5 (84); Strad. XI, 5
 (451);
 Dzik. VI, 6 (84); Strad. XI, 6
 (451);
 Dzik. VI, 7 (84); Strad. XI, 7
 (452);
 Dzik. VI, 8 (84); Strad. XI, 8
 (452);
 Dzik. VI, 9 (85); Strad. XI, 9
 (452);
 Dzik. VI, 10 (85); Strad. XI, 10
 (452);
 Dzik. VI, 11 (85); Strad. XI, 11
 (452);
 Dzik. VI, 12 (85); Strad. XI, 12
 (452);
 Dzik. VI, 13 (85); Strad. XI, 13
 (453);
 Dzik. VI, 14 (85); Strad. XI, 14
 (453);
 Dzik. VI, 15 (86); Strad. XI, 15
 (453);
 Dzik. VI, 16 (86); Strad. XI, 16
 (454);

Dzik. VI, 17 (86); Strad. XI, 17
 (454);
 Dzik. VI, 18 (87); Strad. XI, 18
 (454);
 Dzik. VI, 19 (87); Strad. XI, 19
 (454);
 Dzik. VI, 20 (87); Strad. XI, 20
 (455);
 Dzik. VI, 21 (87); Strad. XI, 21
 (455);
 Dzik. VI, 22 (87); Strad. XI, 22
 (455);
 Dzik. VI, 23 (88); Strad. XI, 23
 (455);
 Dzik. VI, 24 (88); Strad. XI, 24
 (456);
 Dzik. VI, 25 (88); Strad. XI, 25
 (456);
 Dzik. VI, 26 (88); Strad. XI, 26
 (456);
 Dzik. VI, 27 (89); Strad. XI, 27
 (456);
 Dzik. VI, 28 (89); Strad. XI, 28
 (457);
 Dzik. VI, 29 (89); Strad. XI, 29
 (457);
 Dzik. VI, 30 (89); Strad. XI, 30
 (457);
 Dzik. VI, 31 (90); Strad. XI, 31
 (457);
 Dzik. VI, 32 (90); Strad. XI, 32
 (458);
 Dzik. VI, 33 (90); Strad. XI, 33
 (458);
 Dzik. VI, 34 (90); Strad. XI, 34
 (458);
 Dzik. VI, 35 (90); Strad. XI, 35
 (458);
 Dzik. VI, 36 (90); Strad. XI, 36
 (459);
 Dzik. VI, 37 (91); Strad. XI, 37
 (459);
 Dzik. VI, 38 (91); Strad. XI, 38
 (459);
 Dzik. VI, 39 (91); Strad. XI, 39
 (459);
 Dzik. VI, 40 (91); Strad. XI, 40
 (460);
 Dzik. VI, 41 (92); Strad. XI, 41
 (460);
 Dzik. VI, 42 (92); Strad. XI, 42
 (460);

Dzik. VI, 43 (92); Strad. XI, 43 (461);	Dzik. VI, 69 (96); Strad. XI, 69 (465);
Dzik. VI, 44 (92); Strad. XI, 44 (461);	Dzik. VI, 70 (97); Strad. XI, 70 (466);
Dzik. VI, 45 (92); Strad. XI, 45 (461);	Dzik. VI, 71 (97); Strad. XI, 71 (466);
Dzik. VI, 46 (93); Strad. XI, 46 (461);	Dzik. VI, 72 (97); Strad. XI, 72 (466);
Dzik. VI, 47 (93); Strad. XI, 47 (461);	Dzik. VI, 73 (97); Strad. XI, 73 (466);
Dzik. VI, 48 (93); Strad. XI, 48 (461);	Dzik. VI, 74 (97); Strad. XI, 74 (466);
Dzik. VI, 49 (93); Strad. XI, 49 (462);	Dzik. VI, 75 (97); Strad. XI, 75 (466);
Dzik. VI, 50 (93); Strad. XI, 50 (462);	Dzik. VI, 76 (98); Strad. XI, 76 (467);
Dzik. VI, 51 (93); Strad. XI, 51 (462);	Dzik. VI, 77 (98); Strad. XI, 77 (467);
Dzik. VI, 52 (94); Strad. XI, 52 (462);	Dzik. VI, 78 (98); Strad. XI, 78 (467);
Dzik. VI, 53 (94); Strad. XI, 53 (462);	Dzik. VI, 79 (98); Strad. XI, 79 (467);
Dzik. VI, 54 (94); Strad. XI, 54 (462);	Dzik. VI, 80 (98); Strad. XI, 80 (467);
Dzik. VI, 55 (94); Strad. XI, 55 (462);	Dzik. VI, 81 (98); Strad. XI, 81 (467);
Dzik. VI, 56 (94); Strad. XI, 56 (463);	Dzik. VI, 82 (98); Strad. XI, 82 (467);
Dzik. VI, 57 (94); Strad. XI, 57 (463);	Dzik. VI, 83 (99); Strad. XI, 83 (468);
Dzik. VI, 58 (95); Strad. XI, 58 (463);	Dzik. VI, 84 (99); Strad. XI, 84 (468);
Dzik. VI, 59 (95); Strad. XI, 59 (463);	Dzik. VI, 85 (99); Strad. XI, 85 (468);
Dzik. VI, 60 (95); Strad. XI, 60 (463);	Dzik. VI, 86 (99); Strad. XI, 86 (468);
Dzik. VI, 61 (95); Strad. XI, 61 (464);	Dzik. VI, 87 (99); Strad. XI, 87 (468);
Dzik. VI, 62 (95); Strad. XI, 62 (464);	Dzik. VI, 88 (100); Strad. XI, 88 (469);
Dzik. VI, 63 (95); Strad. XI, 63 (464);	Dzik. VI, 89 (100); Strad. XI, 89 (469);
Dzik. VI, 64 (95); Strad. XI, 64 (464);	Dzik. VI, 90 (100); Strad. XI, 90 (469);
Dzik. VI, 65 (96); Strad. XI, 65 (464);	Dzik. VI, 91 (100); Strad. XI, 91 (469);
Dzik. VI, 66 (96); Strad. XI, 66 (465);	Dzik. VI, 92 (100); Strad. XI, 92 (469);
Dzik. VI, 67 (96); Strad. XI, 67 (465);	Dzik. VI, 93 (100); Strad. XI, 93 (469);
Dzik. VI, 68 (96); Strad. XI, 68 (465);	Dzik. VI, 94 (100); Strad. XI, 94 (470);

- Dzik. VI, 95 (100); Strad. XI, 95 (470);
 Dzik. VI, 96 (101); Strad. XI, 96 (470);
 Dzik. VI, 97 (101); Strad. XI, 97 (470);
 Dzik. VI, 98 (101); Strad. XI, 98 (470);
- VII Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Opatowcu r. 1474, art. 18.
 (Dzik. VII, Strad. VIII).
- Dzik. VII, 1 (101); Strad. VIII, 1 (437);
 Dzik. VII, 2 (101); Strad. VIII, 2 (437);
 Dzik. VII, 3 (102); Strad. VIII, 3 (437);
 Dzik. VII, 4 (102); Strad. VIII, 4 (438);
 Dzik. VII, 5 (102); Strad. VIII, 5 (438);
 Dzik. VII, 6 (102); Strad. VIII, 6 (438);
 Dzik. VII, 7 (102); Strad. VIII, 7 (438);
 Dzik. VII, 8 (102); Strad. VIII, 8 (438);
 Dzik. VII, 9 (102); Strad. VIII, 9 (438);
 Dzik. VII, 10 (103); Strad. VIII, 10 (439);
 Dzik. VII, 11 (103); Strad. VIII, 11 (439);
 Dzik. VII, 12 (103); Strad. VIII, 12 (439);
 Dzik. VII, 13 (103); Strad. VIII, 13 (439);
 Dzik. VII, 14 (103); Strad. VIII, 14 (439);
 Dzik. VII, 15 (103); Strad. VIII, 15 (439);
 Dzik. VII, 16 (103); Strad. VIII, 16 (439);
 Dzik. VII, 17 (104); Strad. VIII, 17 (440);
- Dzik. VII, 18 (104); Strad. VIII, 18 (440).
- VIII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka postanowiony w Opatowcu a wydany w Nowem mieście Korczynie r. 1474 przeciw drapieżcom dóbr kościelnych.
 (Dzik. VIII, Strad. V).
- Dzik. VIII, 1 (104); Strad. V, 1 (413).
 Dzik. VIII, 2 (105).
 Dzik. VIII, 3 (105).
 Dzik. VIII, 4 (106); Strad. V, 2 (414).
- IX. Przywilej króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1458, w przedmiocie zatwierdzenia statutu króla Władysława Jagielly, wydanego w Krakowie r. 1433 przeciw wyklętym.
 (Dzik. IX, (109—109); Strad. V (415—419).
- X. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Nieszawie r. 1464. art. 31.
 (Dzik. X, Strad. III).
- Dzik. X, 1 (110); Strad. III, 1 (398).
 Dzik. X, 2 (110); Strad. III, 2 (399).
 Dzik. X, 3 (110); Strad. III, 3 (399).
 Dzik. X, 4 (110); Strad. III, 4 (399).
 Dzik. X, 5 (111); Strad. III, 5 (399).
 Dzik. X, 6 (111); Strad. III, 6 (399).
 Dzik. X, 7 (111); Strad. III, 7 (400).
 Dzik. X, 8 (111); Strad. III, 8 (400).
 Dzik. X, 9 (111); Strad. III, 9 (400).
 Dzik. X, 10 (111); Strad. III, 10 (400).
 Dzik. X, 11 (111); Strad. III, 11 (400).

Dzik. X, 12 (111); Strad. III, 12 (400).	Dzik. XI, 2 (115); Dzik. XVII, 2 (137).
Dzik. X, 13 (111); Strad. III, 13 (401).	Dzik. XI, 3 (116); Dzik. XVII, 3 (137).
Dzik. X, 14 (112); Strad. III, 14 (401).	Dzik. XI, 4 (116); Dzik. XVII, 4 (137).
Dzik. X, 15 (112); Strad. III, 15 (401).	Dzik. XI, 5 (116); Dzik. XVII, 5 (137).
Dzik. X, 16 (112); Strad. III, 16 (401).	Dzik. XI, 6 (116); Dzik. XVII, 6 (137).
Dzik. X, 17 (112); Strad. III, 17 (401).	Dzik. XI, 7 (116); Dzik. XVII, 7 (137).
Dzik. X, 18 (112); Strad. III, 18 (402).	Dzik. XI, 8 (116); Dzik. XVII, 8 (138).
Dzik. X, 19 (112); Strad. III, 19 (402).	Dzik. XI, 9 (116); Dzik. XVII, 9 (138).
Dzik. X, 20 (113); Strad. III, 20 (402).	Dzik. XI, 10 (116); Dzik. XVII, 10 (138).
Dzik. X, 21 (113); Strad. III, 21 (403).	Dzik. XI, 11 (116); Dzik. XVII, 11 (138).
Dzik. X, 22 (113); Strad. III, 22 (403).	Dzik. XI, 12 (116); Dzik. XVII, 12 (138).
Dzik. X, 23 (113); Strad. III, 23 (403).	Dzik. XI, 13 (117); Dzik. XVII, 13 (138).
Dzik. X, 24 (114); Strad. III, 24 (404).	Dzik. XI, 14 (117); Dzik. XVII, 14 (138).
Dzik. X, 25 (114); Strad. III, 25 (404).	Dzik. XI, 15 (117); Dzik. XVII, 15 (138).
Dzik. X, 26 (114); Strad. III, 26 (404).	Dzik. XI, 16 (117); Dzik. XVII, 16 (138).
Dzik. X, 27 (114); Strad. III, 27 (404).	Dzik. XI, 17 (117); Dzik. XVII, 17 (139); Dzik. XVII, 18 (139).
Dzik. X, 28 (114); Strad. III, 28 (404).	Dzik. XI, 18 (117); Dzik. XVII, 19 (139).
Dzik. X, 29 (114); Strad. III, 29 (405).	Dzik. XI, 19 (117); Dzik. XVII, 20 (139).
Dzik. X, 30 (114); Strad. III, 30 (405).	Dzik. XI, 20 (117); Dzik. XVII, 21 (139).
Dzik. X, 31 (115); Strad. III, 31 (405).	Dzik. XI, 21 (118); Dzik. XVII, 22 (139).
Dzik. X, 32 (115); Strad. III, 32 (405).	Dzik. XI, 22 (118); Dzik. XVII, 23 (139).
Dzik. X, 33 (115); Strad. III, 33 (406).	Dzik. XI, 23 (118); Dzik. XVII, 24 (139).
XI. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 65.	Dzik. XI, 24 (118); Dzik. XVII, 25 (140).
(Dzik. XI, Dzik. XVII).	Dzik. XI, 25 (118); Dzik. XVII, 26 (140).
Dzik. XI, 1 (115); Dzik. XVII, 1 (137).	Dzik. XI, 26 (118); Dzik. XVII, 27 (140).
	Dzik. XI, 27 (118); Dzik. XVII, 28 (140).

- Dzik. XI, 28 (118); Dzik. XVII, 29 (140).
 Dzik. XI, 29 (118); Dzik. XVII, 30 (140).
 Dzik. XI, 30 (119); Dzik. XVII, 30 (140).
 Dzik. XI, 31 (119); Dzik. XVII, 31 (140).
 Dzik. XI, 32 (119); Dzik. XVII, 33 (140).
 Dzik. XI, 33 (119); Dzik. XVII, 34 (141).
 Dzik. XI, 34 (119); Dzik. XVII, 35 (140).
 Dzik. XI, 35 (119); Dzik. XVII, 36 (141).
 Dzik. XI, 36 (119); Dzik. XVII, 37 (141).
 Dzik. XI, 37 (119); Dzik. XVII, 38 (141).
 Dzik. XI, 38 (119); Dzik. XVII, 39 (141).
 Dzik. XI, 39 (119); Dzik. XVII, 40 (141).
 Dzik. XI, 40 (120); Dzik. XVII, 41 (141).
 Dzik. XI, 49 (120).
 Dzik. XI, 50—60 (121).
 Dzik. XI, 61—64 (122).
 Dzik. XI, 65 (122); Dzik. XVII, 42 (141).
- XII. Uchwały zjazdu piotrkowskiego z r. 144, art. 14.
- Dzik. XII, 1—7 (122).
 Dzik. XII, 8—14 (123).
- XIII. Uchwała zjazdu sieradzkiego z r. 1445.
- Dzik. XIII, 1—2 (123).
- XIV. Artykuł statutu piotrkowskiego króla Zygmunta I z r. 1523 w przedmiocie rozgraniczenia dóbr królewskich od dóbr szlacheckich i duchownych. str. 124.
- XV. Statut warcki króla Władysława Jagielly z r. 1423; art. 27 (Dzik. XV, Strad. II).
- Dzik. XV, 1 (125); Strad. II, 1 (390).
 Dzik. XV, 2 (125); Strad. II, 2 (390).
 Dzik. XV, 3 (125); Strad. II, 3 (390).
 Dzik. XV, 4 (125); Strad. II, 4 (391).
 Dzik. XV, 5 (126); Strad. II, 6 (391).
 Dzik. XV, 6 (126).
 Dzik. XV, 7 (126); Strad. II, 7 (392).
 Dzik. XV, 8 (127); Strad. II, 7 (392).
 Dzik. XV, 9 (127); Strad. II, 8 (193).
 Dzik. XV, 10 (127); Strad. II, 9 (393).
 Dzik. XV, 11 (127); Strad. II, 10 (393).
 Dzik. XV, 12 (128); Strad. II, 11 (394).
 Dzik. XV, 13 (128); Strad. II, 12 (394).
 Dzik. XV, 14 (128); Strad. II, 13 (394).
 Dzik. XV, 15 (128); Strad. II, 14 (394).
 Dzik. XV, 16 (128); Strad. II, 15 (394).
 Dzik. XV, 17 (128); Strad. II, 16 (394).
 Dzik. XV, 18 (129); Strad. II, 17 (395).
 Dzik. XV, 19 (129); Strad. II, 18 (395).
 Dzik. XV, 20 (129); Strad. II, 19 (394).
 Dzik. XV, 21 (129); Strad. II, 20 (396).
 Dzik. XV, 22 (130); Strad. II, 21 (396).
 Dzik. XV, 23 (130); Strad. II, 22 (396).
 Dzik. XV, 24 (130); Strad. II, 23 (396).
 Dzik. XV, 25 (130); Strad. II, 24 (396).
 Dzik. XV, 26 (130); Strad. II, 25 (397).
 Dzik. XV, 27 (131); Strad. II, 26 (397).

XVI. Statut warcki króla Władysława Jagielly z r. 1423, w odmiennym układzie, art. 31.

Dzik. XVI, 1 (131); Dzik. XV, 1—3. (124—125).

Dzik. XVI, 2 (131); Dzik. XV, 4. (125).

Dzik. XVI, 3 (131); Dzik. XV, 5. (126).

Dzik. XVI, 4 (132); Dzik. XV, 6. (126).

Dzik. XVI, 5 (132); Dzik. XV, 7. (126).

Dzik. XVI, 6 (132); Dzik. XV, 8. (127).

Dzik. XVI, 7 (132).

Dzik. XVI, 8 (132).

Dzik. XVI, 9 (133).

Dzik. XVI, 10 (133).

Dzik. XVI, 11 (133).

Dzik. XVI, 12 (133); Dzik. XV, 9, druga połowa (127).

Dzik. XVI, 13 (133); Dzik. XV, 10 (127).

Dzik. XVI, 14 (134); Dzik. XV, 11 (127).

Dzik. XVI, 15 (134); Dzik. XV, 12 (128).

Dzik. XVI, 16 (134); Dzik. XV, 12, i ostatnie zdanie (128).

Dzik. XVI, 17 (134); Dzik. XV, 13 (128).

Dzik. XVI, 18 (134); Dzik. XV, 14 (128).

Dzik. XVI, 19 (134); Dzik. XV, 15 (128).

Dzik. XVI, 20 (134); Dzik. XV, 16 (128).

Dzik. XVI, 21 (135); Dzik. XV, 17 (129).

Dzik. XVI, 22 (135); Dzik. XV, 18 (129).

Dzik. XVI, 23 (135); Dzik. XV, 19 (129).

Dzik. XVI, 24 (135); Dzik. XV, 20 (129).

Dzik. XVI, 25 (135); Dzik. XV, 21 (129).

Dzik. XVI, 26 (135); Dzik. XV, 22 (130).

Dzik. XVI, 27 (136); Dzik. XV, 23 (130).

Dzik. XVI, 28 (136); Dzik. XV, 24 (130).

Dzik. XVI, 29 (136); Dzik. XV, 25 (130).

Dzik. XVI, 30 (136); Dzik. XV, 26 (130).

Dzik. XVI, 31 (136); Dzik. XV, 27 (131).

XVII. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 42 (137—141). p. Dzik. XI.

XVIII. Statut króla Władysława Jagielly wydany w Krakowie r. 1433, art. 23.

(Dzik. XVIII, Strad. IV).

Dzik. XVIII, 1 (142); Strad. IV, 1 (407).

Dzik. XVIII, 2 (143); Strad. IV, 2 (407); i Strad. IV, 3 (408).

Dzik. XVIII, 3 (143); Strad. IV, 4 (468).

Dzik. XVIII, 4 (143); Strad. IV, 5 (408).

Dzik. XVIII, 5 (143); Strad. IV, 6 (408).

Dzik. XVIII, 6 (143); Strad. IV, 6 (408).

Dzik. XVIII, 7 (144); Strad. IV, 7 (409).

Dzik. XVIII, 8 (144); Strad. IV, 8 (409).

Dzik. XVIII, 9 (144); Strad. IV, 9 (409).

Dzik. XVIII, 10 (144); Strad. IV, 10 (409).

Dzik. XVIII, 11 (145); Strad. IV, 10 (410).

Dzik. XVIII, 12 (145); Strad. IV, 11 (410).

Dzik. XVIII, 13 (145); Strad. IV, 12 (411).

- Dzik. XVIII, 14 (145); Strad. IV, 13 (411).
 Dzik. XVIII, 15 (145); Strad. IV, 14 (411).
 Dzik. XVIII, 16 (146); Strad. IV, 15 (411).
 Dzik. XVIII, 17 (146); Strad. IV, 16 (412).
 Dzik. XVIII, 18 (146); Strad. IV, 17 (412).
 Dzik. XVIII, 19 (146); Strad. IV, 18 (412).
 Dzik. XVIII, 20 (146); Strad. IV, 19 (412).
 Dzik. XVIII, 21 (146); Strad. IV, 20 (412).
 Dzik. XVIII, 22 (146); Strad. IV, 21 (412).
 Dzik. XVIII, 23 (146); Strad. IV, 22 (412).

**XIX. Statut króla Jana Olbrachta
 wydany w Piotrkowie r. 1493.**

(Dzik. XIX, str. 147—153).

- Dzik. XIX, 1 (147).
 Dzik. XIX, 2—6 (148).
 Dzik. XIX, 7—9 (149).
 Dzik. XIX, 10—12 (150).
 Dzik. XIX, 13—16 (151).
 Dzik. XIX, 17—20 (152).
 Dzik. XIX, 21—25 (153).

**XX. Statuta wielkopolskie króla
 Kazimirza W., art. 35.**

(Dzik. XX, str. 154—161).

- Dzik. XX, 1—3 (154).
 Dzik. XX, 4—8 (155).
 Dzik. XX, 9—14 (156).
 Dzik. XX, 15—18 (157).
 Dzik. XX, 19—24 (158).
 Dzik. XX, 25—28 (159).
 Dzik. XX, 29—30 (160).
 Dzik. XX, 31—35 (161).

**XXI. Statut króla Jana Olbrachta
 wydany w Piotrkowie r. 1501,
 art. 22.**

(Dzik. XXI).

- Dzik. XXI, 1—8 (162).
 Dzik. XXI, 9—19 (163).
 Dzik. XXI, 20—22 (164).

**XXII. Zwyczaje Ziemi kra-
 kowskiej.**

(Dzik. XXII).

- Dzik. XXII, 1 (164).
 Dzik. XXII, 2—7 (165).
 Dzik. XXII, 8—15 (166).
 Dzik. XXII, 16—21 (167).
 Dzik. XXII, 22—26 (168).
 Dzik. XXII, 27—30 (169).
 Dzik. XXII, 31—36 (170).
 Dzik. XXII, 37—40 (171).

Kodeks Działyńskich I-szy.

**Zwód statutów króla Kazimirza
 W. obejmujący artykułów 164.**

(Str. 172—220, Patrz Dzik. I).

Kodeks Świętosławów.

**I. Zapis umowy między duchow-
 nymi a świeckimi o członki w nim
 popisane. (Arbitracja Jarosława
 z r. 1361).**

(Str. 229—231).

- Stosl. I, 1 (229).
 Stosl. I, 2 (230).
 Stosl. I, 3 (230).

Stosl. I, 4 (230); Dzik. I, 7 (24).
 Stosl. I, 5 (230); Dzik. I, 3 (24).
 Stosl. I, 6 (231); }
 Stosl. I, 7 (231); } Dzik. I, 5 (24).
 Stosl. I, 8 (231); }

II. Suma statutów Kazimirza W.

Stosl. II, 1 (232).
 Stosl. II, 2—8 (233).
 Stosl. II, 9—15 (234).
 Stosl. II, 16—22 (235).
 Stosl. II, 23—27 (236).
 Stosl. II, 28—34 (237).
 Stosl. II, 35—40 (238).
 Stosl. II, 41—48 (239).
 Stosl. II, 49—58 (240).
 Stosl. II, 59—66 (241).
 Stosl. II, 67—74 (242).
 Stosl. II, 75—82 (243).
 Stosl. II, 83—93 (244).
 Stosl. II, 94—103 (245).
 Stosl. II, 104—112 (246).
 Stosl. II, 113—121 (247).
 Stosl. II, 122—131 (248).
 Stosl. II, 132—135 (249).

III. Statuta Kazimirza W.

Stosl. III, 1—2 (249).
 Stosl. III, 3—5 (250).
 Stosl. III, 6—8 (251).
 Stosl. III, 9—11 (252).
 Stosl. III, 12—14 (253).
 Stosl. III, 15—17 (254).
 Stosl. III, 18—20 (255).
 Stosl. III, 21—23 (256).
 Stosl. III, 24—25 (257).
 Stosl. III, 26—27 (258).
 Stosl. III, 28—29 (259).
 Stosl. III, 29—33 (260).
 Stosl. III, 34—37 (261).
 Stosl. III, 38—39 (262).
 Stosl. III, 40—41 (263).
 Stosl. III, 42—44 (264).
 Stosl. III, 45—46 (265).
 Stosl. III, 47—51 (266).

Stosl. III, 52—56 (257).
 Stosl. III, 57—62 (258).
 Stosl. III, 64—65 (259).
 Stosl. III, 66—69 (270).
 Stosl. III, 70—74 (271).
 Stosl. III, 75—76 (272).
 Stosl. III, 77—79 (273).
 Stosl. III, 80—83 (274).
 Stosl. III, 84—87 (275).
 Stosl. III, 88—92 (276).
 Stosl. III, 93—97 (277).
 Stosl. III, 98—102 (278).
 Stosl. III, 103—106 (279).
 Stosl. III, 107—108 (280).
 Stosl. III, 109—111 (281).
 Stosl. III, 112—116 (282).
 Stosl. III, 117—121 (283).
 Stosl. III, 122—123 (284).
 Stosl. III, 124—126 (285).
 Stosl. III, 127—129 (286).
 Stosl. III, 130 (287).
 Stosl. III, 131—132 (288).

IV. Statuta wielkopolskie Kazimirza W.

Stosl. IV, 1—4 (289).
 Stosl. IV, 5—9 (290).
 Stosl. IV, 10—16 (291).
 Stosl. IV, 17—22 (292).
 Stosl. IV, 23—27 (293).
 Stosl. IV, 28—34 (294).
 Stosl. IV, 35—37 (295).
 Stosl. IV, 38—45 (296).
 Stosl. IV, 46—49 (297).

V. Statut krakowski króla Władysława z r. 1420.

Str. 298—299.

VI. Statut warcki króla Władysława z r. 1434.

Stosl. VI, 1—2 (299).
 Stosl. VI, 3—5 (300).

Stosl. VI, 6—8 (301).
 Stosl. VI, 9—12 (302).
 Stosl. VI, 13—16 (303).
 Stosl. VI, 17—21 (304).
 Stosl. VI, 22—25 (305).
 Stosl. VI, 26—29 (306).
 Stosl. VI, 30 (307).

Prawa ziemi mazowieckiej.

VII. Statut sochaczewski
 z r. 1377.

Stosl. VII, 1—5 (308).
 Stosl. VII, 6—10 (309).
 Stosl. VII, 11—17 (310).
 Stosl. VII, 18—20 (311).

VIII. Statut zakroczymski
 z r. 1387.

Stosl. VIII, 1 (311).
 Stosl. VIII, 2—5 (312).
 Stosl. VIII, 6—8 (313).

IX. Statut czerski z r. 1389.

Stosl. IX, 1 (313).
 Stosl. IX, 2—4 (313).
 Stosl. IX, 5—6 (315).

X. Statut zakroczymski
 z r. 1390.

Stosl. X, 1—3 (315).
 Stosl. X, 4—7 (316).
 Stosl. X, 8—9 (317).

XI. Statut zakroczymski
 z r. 1391.

Stosl. XI, 1—4 (317).

Stosl. XI, 5—6 (318).

XII. Statut warszawski z r. 1400

Stosl. XII, 1 (318).
 Stosl. XII, 2—4 (319).
 Stosl. XII, 5—6 (320, 321).

XIII. Statut warszawski z r. 1400

Stosl. XIII, 1 (321).
 Stosl. XIII, 2—3 (322).
 Stosl. XIII, 4 (323).

XIV. Statut nowomiejski
 z r. 1407.

Stosl. XIV, 1 (323).
 Stosl. XIV, 2 (324).

XV. Statut warszawski z r. 1407

Stosl. XV, 1 (324).
 Stosl. XV, 2—3 (325).

XVI. Statut zakroczymski
 z r. 1412.

Stosl. XVI, 1 (325).
 Stosl. XVI, 2—3 (326).

XVII. Statut warszawski
 z r. 1414.

Stosl. XVII, 1 (326).
 Stosl. XVII, 2—3 (327).

XVIII. Statut warszawski
 z r. 1421.

Stosl. XVIII, 1—3 (329).

Stosł. XVIII, 4—6 (330).
Stosł. XVIII, 7—9 (331).
Stosł. XVIII, 10—11 (332).

XIX. Statut zakroczymski
z r. 1426.

Stosł. XIX, 10 (332).
Stosł. XIX, 11—12 (333).
Stosł. XIX, 13—16 (334).

Kodeks Stradomskiego.
Kodeks Wiślicya.
Kodeks Świętojerski.

(W wydaniu niniejszem wydrukowany jest tekst Kodeksu Stradomskiego; z Kodeksów: Wiślicya i Świętojerskiego podane są warianty w przypiskach).

I. Zwód statutów króla Kazimirza W., art. 161. (Statut Kazimirza W. i arbitracja Jarosława z r. 1361)

(Str. 337—389). Por. Dzik. I.

II. Statut warcki króla Władysława Jagielly z r. 1423.

(Str. 390—398). Por. Dzik. XV.

III Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Nieszawie r. 1454, art. 33.

(Str. 398—406). Por. Dzik. X.

IV. Statut króla Władysława Jagielly wydany w Krakowie w Jedynie r. 1433.

(Str. 406—413). Por. Dzik. XVIII.

V. Artykuły z różnych statutów Kazimirza Jagiellończyka i Władysława Jagielly.

1) Statut przeciw drapieżcom dóbr kościelnych.

Strad. V, 1 (413); Dzik. VIII, 1 (104).

2) Statut o inhibicyach królewskich.

Strad. V, 2 (414); Dzik. VIII, 4 (106).

3) Przywilej króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1458 w przedmiocie zatwierdzenia statutu króla Władysława Jagielly, wydanego w Krakowie r. 1433, przeciw wykłętym.

Strad. V, 3 (415—419); Dzik. IX, (106—109).

Strad. VI. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Nowem Mieście Korczynie r. 1465.

(Str. 419—422). Por. Dzik. II.

Strad. VII. Artykuły sądowe.

(Str. 423—434). Por. Dzik. III.

Strad. VIII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Opatowcu r. 1474, art. 18.

(Str. 437—440). Por. Dzik. VII.

Strad. IX. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka wydany w Piotrkowie r. 1457, przeciw drapieżcom dóbr kościelnych.

(Str. 440 — 43), Por. Dzik. IV,

Strad. X. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka wydany w Piotrkowie r. 1447.

(Str. 443—449). Por. Dzik. V.

Strad. XI Zwód statutów małopolskich króla Kazimirza W. obejmujący art. 98.

(Str. 441—470). Por. Dzik. VI.

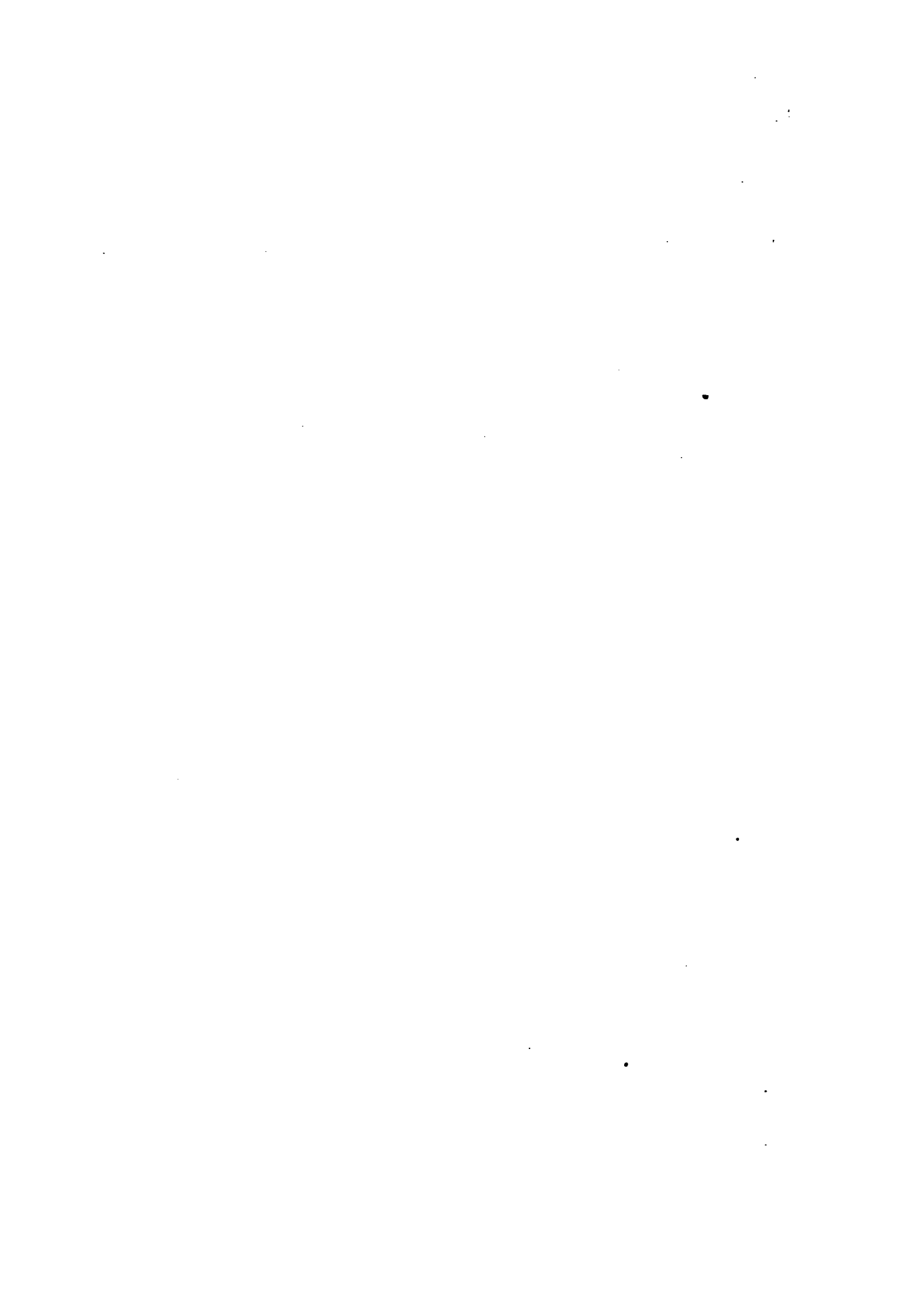

Item patrz statutu o zapowiadaniach
początkowy listy clxxi
Item patrz statutu o pozycjach
początkowy listy clxxi
Item patrz statutu o swiadczeniach
sluzebnych synszej ziemie do de
gocy listy clxxi
Item patrz statutu o skladaniu i
skreczyc pozwow listy clxxii
Item patrz statutu o napekaniu
przypomnienia listy clxxii
Item patrz statutu o prosheniu pos
polo zdania y wyry listy clxxii
Item patrz statutu o wiazaniu kto
kemu wzapszye dlugnyk od uchl
zmyna listy clxxii
Item patrz statutu odlozenie egazy
dla coto wyuzszego listy clxxiii
Item patrz statutu o uwspianym
wymia zdaniy listy clxxiii

1
Dorzynaya sye Statuta Krolna Kazymy-
rza z bogu i nyloscy Krolya polskregozpze-
zen y przez nawvelyebnyesthego oazra p-
aroslawa Jarazybystupa gnyoznyesthe-
go y przez Byskupa Godzanta krakowske-
go y też przez zada Osuwrzonecty Krolya
Kazymyrsa y pospolthc dobre slozone
wschytlycy i wem polskrey

Duz podlug nawty pof-
ina wskelty c. lowyct wmls
doscy wst porhopynyesthe-
ty zlemo y wskelty stwo-
zcywe swyata wst ny-
tzwawacz samo w sobye
Allye przyrodzemy czlo-
wczyge zychlycy sye slony
podlug swyata nyz podlug swyatoscy Kz bogu
acztoły podlug zrzadzenya boskwego stworzemy
mvelo by bicz czny wymetny sprawyedlywy
spokoyny A yze rozpykzone lakomstwo az
by sprawyedlywoscya nyebvlo sthuczone Te-
dy z goda y pokoy myedzy lyudem by zacyna-
la A kazdy Ksobye co sye gemy lyuby tho-
wczyny Allye yze Klawyacz sctha dobrocy wst
od wydy na swyete sprawyedlywosc a
myloscy czudze go nyedzapyezacz amy zadacz
a swyego podlug boskwey myloscy wzynacz

204
+ 198, out

